STUDIO ADDICTU
Province of Holy Cross

+ 384

INSTITUTIONES
THEOLOGIAE MORALIS

SECUNDUM DOCTRINAM

S. THOMAE ET S. ALPHONSI

AUCTORE

IANUARIO BUCCERONI

E SOCIETATE IESU

WITHDRAWN

VOLUMEN IV.

EDITIO SEXTA

STUDIO ADDICTUS
Province of Holy Cross

ROMAE
EX TYPOGRAPHIA PONTIFICIA IN INSTITUTO PII IX.
Via dicta: *S. Prisca,* 8, 9, super Aventino Colle

1915.

OPERIS APPROBATIO

Cum Opus cui titulus: *Institutiones Theologiae Moralis*, etc. P. Ianuari Bucceroni S. I. aliqui e. S. Theologi recognoverint, et in lucem edi posse probaverint, facultatem concedimus, ut typis edatur, si ita iis, ad quos spectat videbitur.

Romae d. 7. Mart. 1904.

AUGUSTUS FERRETTI S. I.
Praepos. Provinciae Romanae

Facultatem facimus, ut praefatum opus, ab ipso auctore recognitum et auctum, sexta vice edatur, si ita iis ad quos spectat videbitur.

Romae die 8. Iulii a. 1913.

OCTAVIUS TURCHI
Praep. Prov. Rom. S. I.

ABBREVIATIONES

S. Th. S. q. 1. a. 1. = S. Thomas Summa Theologica, Supplem. quaest. 1. art. 1.
L. 5., H. A. tr. 1. n. 37. = S. Alphonsus de Ligorio Theologia Moralis, Neapoli 1819., eodem tract. n. 5.; et Homo Apostolicus, Bassani 1826., tract. 1. num. 37.
A. A. S. v. 1. p. 6. = Acta Apost. Sed. vol. 1. pag. 6.
A. S. S. v. 1. p. 6. = Acta S. Sed. vol. 1. pag. 6.
E. M. = Enchiridion Morale, edit. 4. eodem numero.
Codices Italiae, Galliae, Helvetiae, Hispaniae, Lusitaniae, Austriae initialibus litteris indicantur, C. I., C. G., C. He., C. H., C. L., C. A.
Codex Germanus initialibus litteris, C. B., Codex Borussicus, indicatur.
USUALES IURIS ROMANI CITATIONES:
Inst. *de Mand.* § 1. *Mandantis* = Institutiones sub titulo *de Mandato* § 1.ª, incipiente *Mandantis*.
L. 7. § 4. *Sed cum de Pactis* = Pandectae Lege 7ª § 4ª incipiente *Sed cum*, sub titulo *de Pactis*, — vel addito ante titulum *D.* sive *ff.*; i. e. *Digestum* latine, *Pandectae* graece.
L. *Creditor* C. *de Usuris* = Lege quae incipit, *Creditor*, in Codice, titulo *de Usuris*.
Nov. 22. C. 1. = Authenticae Novella 22.ª capite 1.°
Lib. 1. *f.* tit. 7. C. un. — Libro 1.° *feudorum* titulo 7.° capite unico.
USUALES IURIS CANONICI CITATIONES:
Decretum Gratiani:
Prima Pars: Can. *Ieiunium* 7. Dist. 76.; vel Dist. 76. Cap. 7.
Secunda Pars: Can. *Qui viderit* 13. quaest. 5. causa 32.; vel caus. 32. q. 5. c. 13.
Tractatus de Poenitentia Dist. 1. Can. 1.
Tertia Pars: Can. *Est unitas* 49. Dist. 4. *de Consecr.*; vel, *de Consecr.* Dist. 4. c. 49.
Decretales Gregorii IX.: Cap. *Presbyter* 2. *de Peculio Clericorum.*
Decretales Bonifacii VIII.: Cap. *Non putamus* 2. *de Consuetudine* in 6.°
Clementinae Clementis V.: Clem. 3. *de Haereticis.*
Extravagantes Ioannis XXII.: Extr. 2. *de Conc. praeb.*
Extravagantes Communes: Extr. Comm. 5. *de Poenit.*
Pr. d. = Propositio damnata.
Cf. 119. = Confer. hic num. 119.
— *Lineola*, in fine cuiuscumque paragraphi vel numeri, idem est ac *Confer.*
Citationes ad ea, quae immediate praecedunt, referuntur: post lineolam in fine, ad ea, quae in ipso numero vel paragrapho praecedunt, referuntur.

BUC

DE MATRIMONIO

I. — DE SPONSALIBUS ET DE BANNIS

919. *Quid sint sponsalia?* — Sponsalia sunt promissio voluntaria, deliberata, et mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter personas iure habiles. — *Promissio,* vera, non ficta ; non propositum, hoc enim nullam inducit obligationem. — *Voluntaria* et *deliberata,* scilicet voluntate et deliberatione sufficienti ad peccatum grave, cum sponsalia sub gravi obligent. — *Mutua,* sponsalia enim contractus sunt onerosus, conditionem involvens : si tu repromiseris. Attamen si promittens sponte velit se obligare independenter ab alterius promissione, *et hoc sit certum,* non haberentur sponsalia, neque consequenter impedimentum publicae honestatis, sed mera promissio gratuita unam tantum partem obligans, vi merae fidelitatis. Dicitur, *et hoc sit certum,* quia regulariter nunquam sponsi intendunt gratis se obligare sine conditione, quod alter etiam se obliget. Acceptatio autem promissionis, repromissionem de se non includit ; quia potest quisque acceptare obligationem alterius, quin seipsum obliget. — *Signo sensibili expressa,* nam ad quemlibet contractum, non sufficit consensus internus, sed requiritur consensus externe expressus aut verbis aut signis. Unde non sufficit ad sponsalia taciturnitas.

Valerent tamen, per se, sponsalia, si *parentes ea* contraherent, praesente filio, qui tacet, modo filius interne et positive consentiat. Cum enim parentes prae magno amore erga filios praesumuntur ipsi bene consulere, merito censentur filii consentire ipsorum promissioni, adeoque per ipsorum promissionem suum exprimere consensum. Si filius vero interne dissentiat, « certe ad sponsalia illa a parentibus contracta non obligatur. Et idem omnino dicendum puto, si filius negative se habuerit

STUDIO ADDICTUS
Province of Holy Cross

non dissentendo neque consentiendo ». L. 838. Idemque dicendum, si *parentes sponsalia* contrahant pro filiis absentibus, et isti, certiores facti sponsalium a parentibus, non contradicant, si nempe vere tacite sponsalia ratificent. *Parentes,* non alii ; *sponsalia,* non etiam matrimonium. Cum hac in re speciale sit Ius, illud non est extendendum. C. *Si infantes* un. *de Desp. imp.* in 6.°; R. I. 28.ª in 6.° — Verum haec amplius non valent post Decretum *Ne temere,* de quo hic in fine dicendum. — Schmalz. 61. seqq.; S. Th. 4. D. 27. q. 2. a. 2. ad 1., S. q. 43. a. 2. ad 1.; L. 831. 836.-839.

Inter habiles, i. e. qui nullo impedimento a matrimonio prohibentur. Quare nulla erunt sponsalia, si matrimonio obstet aliquod impedimentum. Stante enim impedimento dirimente, res promissa vel non subsistit, vel non est in propria potestate, adeoque nulla esse potest eius promissio. Stante vero impedimento impediente, res promissa illicita est, et nulla esse potest promissio rei malae. Excipe, nisi promissio, non sit *absoluta,* sed *conditionata,* si nempe dispensatio obtineatur, vel referatur ad futurum tempus, quo impedimentum cesset, ut impuberum sponsalia vel sponsalia, invitis parentibus, ubi cesset eorum dissensus. — Nulla autem Iuris solemnitas *communiter* requirebatur ad eorum validitatem, eamque neque civilis potestas, neque Ordinarii locorum apponere possunt. S. C. C. 8. Iul. 1865., 23. Mart. 1878. *Communiter.* Ut enim valerent sponsalia in Hispania et in America Latina *publica scriptura* erant contrahenda. S. C. C. 31. Ian. 1880.; S. C. Neg. Eccl. Extr. 1. Ian. 1900. — *Futuri matrimonii,* ubi ergo Decr. Trid. vigebat de matrimonio coram parocho et testibus contrahendo, contractus *de praesenti* neque matrimonium erat, quia deerat forma Trid., neque sponsalia constituebat, quia *promissio* tunc, *per se,* neque virtualiter habebatur *futuri matrimonii.* — Ut valet matrimonium per procuratorem et per litteras contractum, ita etiam, per se, valent sponsalia. L. *In sponsalibus* 18. ff. *de Sponsal.* — S. Th. S. q. 43. a. 1. 2., q. 55. a. 4.; Schmalz. l. 4. tit. 1. n. 73.-77. 247.; E. M. Cf. 923.

Verum ex Decr. S. C. C. *Ne temere* publica scriptura fieri debent, ut sint valida, a partibus subsignata et vel ab Ordinario loci, vel a parocho, vel a duobus testibus. Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnotetur ; et alius testis addatur, qui cum Parocho, aut loci Ordinario, vel duobus testibus dictis, scripturam subsignet. — Ad valida ineunda sponsalia, partes tenentur subsignare scripturam, unico contextu cum parocho seu Ordinario, aut cum duobus testibus ; et non sufficit, ut scriptura ab una parte cum

parocho, vel cum duobus testibus subsignata, remittatur ad alteram partem, quae vicissim cum parocho vel cum duobus testibus subscribat; et est praeterea apponenda data, seu adscriptio diei, mensis et anni. — Parochus hic et in matrimonio est ille qui legitime praeest paroeciae, vel cui in aliquo definito territorio cura animarum primario commissa est, vel cui in loco missionum cura animarum universaliter est commissa. Abrogatum manet ius speciale Hispaniae extensum ad Americam Latinam, vi cuius ad sponsalium valorem requirebatur scriptura publica, a notario subscripta. — Invalida quidem sunt sponsalia, non servata praedicta forma, tum pro foro externo, tum pro foro interno, licet iuramento firmentur, cum praedicta forma propter commune bonum praescripta sit. L. 1. 3. n. 177. — Valida vero manet simplex matrimonii promissio sine repromissione. Nam Decr. *Ne temere* spectat tantum ad sponsalia. — Sponsalia contrahi non possunt nisi coram loci Ordinario vel parocho, et non etiam coram delegato ab alterutro. Possunt autem celebrari coram quolibet loci Ordinario vel parocho, dummodo intra limites *territorii sui,* seu *in proprio territorio,* S. C. C. 28. Mart. 1908., eiusdem Ordinarii vel parochi. — Tenentur hisce decretis omnes *catholici,* sive contrahant *inter se,* sive contrahant cum *acatholicis. Acatholici inter se* contrahentes non ligantur praedictis decretis. Quare secus contrahentes, *catholici* invalide contrahunt, nisi aliter pro aliquo loco a S. Sede statutum sit, *acatholici* vero valide contrahunt.

920. *An teneatur matrimonium contrahere, qui ficte promisit sponsalia alteri vere repromittenti?* — R. Negative. Etenim 1.° cum *ficta promissio* fuerit, nequit teneri *vi promissionis,* etiamsi fuerit iuramento firmata. S. Th. 3. D. 39. q. 1. a. 3. q. 3. — 2.° « Esto ficte promittens peccaverit contra iustitiam, alteram partem decipiendo, non tenebatur tamen ex iustitia ponere verum consensum, cum nulla ei aderat obligatio contractum ineundi, et contra alter nullum acquisierit ius in eum ex suo consensu; ideo tenetur quidem postea *ratione deceptionis damna resarcire,* sed non tenetur *ratione promissionis* verum consensum ponere, et matrimonium contrahere. Secus vero dicendum, si intervenerit defloratio, quia tunc deflorans omnino tenetur ad matrimonium, cum non possit tunc alia via sat aequivalenter damnum resarcire ». L. 833. 847., 1. 3. n. 642. — Hinc, si vir mulierem inducat ad peccatum, sub ea conditione, quod eam in matrimonium sit ducturus, si votis annuerit, crimine patrato, si non *vi contractus,* saltem *vi damnificationis iniustae,* iuxta communissimam sententiam, eam du-

cere tenetur, si potest ; secus enim sufficiet, si ei de nuptiis provideat. Ratio est, « quia aliter, si deflorator virginem deceptam non ducat, nunquam ei reddet aequale, nec damnum adaequandum reficiet ». L. l. 3. n. 642. Idque valet etiamsi vir voverit religionem, ordines vel castitatem, et postea mulierem cognovit sub promissione vera vel ficta matrimonii. Votum enim non obligat, cum notabilis omnino facta sit mutatio, et gravissima iustitiae obligatio supervenerit. L. l. 6. n. 833. 874. Attamen S. D. aliique communiter excipiunt : 1.° Si ex matrimonio timeatur pessimus exitus, ut discordiae, rixae, scandala, etc. 2.° Si vir cognoverit foeminam, putans eam esse virginem, sed corruptam invenerit ; vel si ea rem deinde habuerit cum alio ; si hoc enim in matrimonio sufficit, ut fiat separatio, multo magis matrimonio non contracto. Sporer 538. seqq. 3.° Si futurum sit familiae dedecus. L. 849. 851. 4.° Si vir conditionem mulieris notabiliter antecellat, ob eamdem rationem dedecoris familiae. — L. l. 3. n. 642.-650., l. 6. n. 851. ; S. Th. S. q. 46. a. 2. ad 4. ; C. B. 1300. Cf. 928.

921. *An sint irrita sponsalia contracta per dolum dantem causam contractui, etsi circa qualitatem, v. g. divitias, qualitates corporis, animi ?* — Controvertitur. Prima sententia *satis probabilis* affirmat. Hoc enim sponsalium *proprium* est, quia matrimonia mutua benevolentia sponte iniri necesse est. Secunda sententia *probabilior* negat. Etenim hoc *commune* est cuilibet contractui, ut irritus non sit, nisi defectu consensus vel obiecti. « Habet vero tunc deceptus actionem irritandi contractum propter iniuriam et defectum consensus, idque currit, etiamsi deceptio provenerit ab alio tertio, parte ignorante ». L. 835. « Probabiliter dicunt Lessius, etc., quod si res integra est, ut evenit in simplicibus sponsalibus, et error sit invincibilis in conscientia deceptus non tenetur stare contractui, ne iudicis quidem post sententiam ». L. H. A. tr. 18. n. 2.

922. *An sponsalia per metum inita sint ipso iure invalida ? — Si metus sit gravis,* controvertitur. Prima sententia affirmat, si metus sit ab extrinseco et iniustus : valida enim essent, si metus foret ab *intrinseco,* puta si quis promitteret, timens ne cogeretur ad solvendum debitum ; vel *iustus,* tunc enim pars contrahens irrationabiliter esset invita. Ratio, quia metus dirimit matrimonium, et sponsalia sunt via ad matrimonium. Secunda sententia negat ; addit tamen ea posse rescindi a metum passo ; si vero iuramentum adfuerit, debere ipsum servari donec relaxetur. Ratio, quia neque invalida sunt iure positivo, quod nihil habet de sponsalibus ; neque invalida iure naturali : metus

enim *per se* consensum non tollit. — « Utraque sententia est probabilis, sed prima mihi videtur probabilior..., quia nemo potest obligari ad exsequendum actum per se nullum, et cui ius resistit, qualis esset matrimonium durante tali metu contrahendum... Ex his infertur, quod ex huiusmodi sponsalibus minime oriatur impedimentum publicae honestatis ». L. 844.

Si metus sit levis, qui causam dederit contractui prima sententia affirmat, quam multo probabiliorem dicit Ballerin.; secunda vero communior et S. Alphonso probabilior negat. Ratio, quia non censetur alter veram iniuriam intulisse, cum metus levis facile repelli possit. — An autem in tali casu possit metum passus sponsalia in conscientia rescindere, prima sententia satis probabilis negat propter rationem modo allatam ; secunda vero sententia communior et probabilior affirmat. « Ratio, quia cum metus dederit causam contractui, ita ut alias initus non fuisset, incutiens metum tenetur contractum rescindere, unde sicut ille tenetur relaxare fidem iniuste per talem metum extortam, ita metum passus potest fidem datam revocare ». L. 844. — Sanch. l. 1. d. 14., l. 4. d. 16.

923. *An verba de praesenti inter impuberes apta ad matrimonium, cum hoc ex iure positivo sit nullum, habeant vim sponsalium?* — R. Affirmative ex C. *Si infantes* un. *de Desp. imp.* in 6.°, C. *Tuae nobis* fin. e. t. Ratio, quia, quum actus non valent eo modo quo fiunt, ex interpretativa contrahentium voluntate, valent meliori modo quo possunt, nisi quis expresse dissentiat. Sponsalia autem interpretative continentur in matrimonio, nisi reipsa *tantum expresse* intendatur matrimonii vinculo sese constringere. Sponsalia enim non habentur, nisi mera iuris praesumptione. Sanch. l. 1. d. 21. n. 3. 5.; Schmalz. l. 4. tit. 2. n. 63.; Pignatelli Cons. tom. 9. C. 133. n. 46. — Hinc plures idem dicebant, si puberes matrimonium clandestine, i. e. sine parocho et testibus contrahant, in loco ubi Trid. est promulgatum. Sed hoc negandum omnino est, S. C. C. 8. Iun. 1595.; Ferrar. v. *Matrimonium* art. 2. n. 2.; Bened. XIV. Quaest. can. 291. par. *Ultimum.* « Ratio, quia cum actus est nullus non iam ex parte contrahentium, sed ex parte sui ipsius, eo quod est contra bonos mores, et ius illi resistit, Trid. s. 24. C. 1., tunc talis actus nullam parit obligationem ». L. 841. Excipe, e contra, nisi clandestine contrahentes matrimonium *expresse* intendant se obligare eo modo, quo possent. Sanch. l. c. n. 6. — Si vero agatur de *matrimonio civili,* ex Declaratione Leonis XIII. 17. Mart. 1879., ubi Decretum Trid. s. 24. C. 1. de R. promulgatum est,

sive matrimonium intendatur *de praesenti,* sive *de futuro* « impedimentum iustitiae publicae honestatis non producitur »; adeoque neutrum est. — E. M.

Verum post Decr. *Ne temere* omnino negandum matrimonium de praesenti converti in sponsalia de futuro. Sunt enim duo contractus omnino distincti et bene diversi. Et distincti ac diversi penitus manent ex laud. Decr., ut constat ex toto eius tenore. Enimvero ad validitatem utriusque contractus bene diversae sunt requisitae formalitates. Matrimonium valide non potest contrahi, nisi coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus. Sponsalia contrahi non possunt, nisi per scripturam, subsignatam a partibus et vel a parocho, aut loci Ordinario vel saltem a duobus testibus.

924. *An valida sint sponsalia, quae malitia, i. e. rationis advertentia supplente aetatem, ante septennium ineantur?* — R. Affirmative, « quia nimirum LL. septennium praescribentes stricte fundantur in praesumptione, quod non nisi septennio expleto lumen rationis illucescit... C. *Si infantes* un. *de Despons. impub.* in 6.° ». Ithur. Cas. 30. n. 25. Quare sponsalia licite inire possunt omnes, qui licite matrimonium inter se inire possunt, et praeterea impuberes. C. A. *nobis* 8. *de Despons. impub.* – S. Th. S. q. 43. a. 2.; Ferraris v. *Sponsalia* n. 15.; C. *Litteras de Desp. imp.,* C. *Ad dissolvendum* 13. e. t., C. *Accessit* 5. e. t.; L. 14. ff. *de Sponsal.*

925. *An sponsalia contracta inter habentes impedimentum dirimens sub expressa conditione: si Papa dispensaverit, impleta conditione, valida sint, sine novo consensu?* — R. Affirmative. Consensus enim perseverat *per se* usque ad impletionem conditionis. Est praeterea talis consensus *in se* honestus et licitus. Quare nulla est ratio, cur consensus sit renovandus. L. 843. 859., l. 3. n. 650. Verum ante conditionem impletam neque sponsalia sunt, neque inducunt impedimentum publicae honestatis. Obligant tamen ad petendam dispensationem, si Papa soleat in tali impedimento dispensare. Quare peccaret sponsus, si cum sorore sponsae matrimonium contraheret, non expectato eventu conditionis. Sponsalia vero cum eadem contracta essent nulla, cum esset promissio illicita de re iniusta, quae non obligat. Si R. Pont. dispensare non soleat, sponsalia omnino illicita essent adeoque nullius momenti, nullamque inducerent obligationem. L. ll. cc.

Sunt tamen, in praesenti, plures qui tenent praedicta sponsalia esse omnino irrita; adeoque nullam esse obligationem dispensationem pe-

tendi. Innituntur variis S. Sedis Decisionibus. — Cf. A. S. S. v. 1. p. 79. seqq. 121.

Haec S. Th. generatim de sponsalibus sub conditione: « Si autem fiat dicta promissio sub conditione, distinguenda est; quia aut est conditio honesta, ut cum dicitur: *accipiam te, si parentibus placeat,* et tunc stante conditione, stat promissio, et non stante non stat; aut est inhonesta, et hoc dupliciter; quia aut est contraria bonis matrimonii, ut si dicam: *accipiam te, si venena sterilitatis procures,* et tunc non contrahuntur sponsalia; aut non est contraria bonis matrimonii, ut si dicam: *accipiam te, si furtis meis consentias,* et tunc stat promissio, sed tollenda est conditio ». S. q. 43. a. 1.

Cum autem sponsalia, ut valide nunc contrahantur, opus est, ut scripto actu fuerint contracta, necesse est, ut eodem scripto actu praedicta conditio fuerit expressa, secus sponsalia omnino nulla sunt.

926. *Quae et quanta sit obligatio sponsalium?* — Sponsalia obligant ad ineundum matrimonium sub peccato mortali. Sunt enim *contractus onerosus* in re gravi. Si terminus non sit praefixus, sufficiet, si ea promittens impleat pro more regionis, vel quando a promissario requiratur. Ubi notandum est, quod « si altera pars ex oblivione, timore, verecundia vel simili causa non peteret, ut praecipue in foeminis evenit, tenetur tunc sponsus de se sine petitione matrimonium contrahere, cum commode possit... Quod si altera pars, cum possit commode petere, tacet, tunc ipsa videtur dilationi assentire ». L. 845. Quare resiliens cogi potest ad matrimonium, etiam a iudice per censuras: quod tamen raro expedit ob periculum infelicis exitus. C. *Requisivit* 17. *de Sponsal.;* L. 846.; S. Th. S. q. 43. a. 1. ad 2.

Nihil de sponsalibus habetur C. G. — Verum C. I. 53. 54.; C. H. 43. 44.; C. A. 45. 46.; C. B. 1297. sponsalibus denegatur *legalis* obligatio matrimonii contrahendi. Si tamen promissio *rite* constet, resiliens sine iusta causa tenetur alterum compensare pro damno ex C. A. et ex C. B. 1298.; ex C. I. et C. H. pro expensis, quae propter promissum matrimonium fecerit. Oportet autem ex C. I. et C. H. compensationem petere intra annum a die quo promissio implenda erat. — Iure Romano is qui sponsalibus obligatus est, permittitur conditioni seu pacto renuntiare, et postea cum alia contrahere. L. *Alii* 1. C. h. t. Si vero absque praevia renuntiatione, aut sponsus aut sponsa alii nupserit, infamia notatur. L. *Quid ergo* § 3. *de His qui notantur infamia.* — Iure canonico obligatio habetur non tantum ex fidelitate, verum etiam ex iustitia matrimonium contrahendi, et

impedimentum habetur, *impediens* matrimonium cum alia, et *dirimens* matrimonium cum consanguineis in primo gradu. — E. M.

927. *An valida sint sponsalia posteriora: contra priorem fidem inita, et prae illa sint adimplenda?* — « Certum est, quod si secunda sponsa fuerit *conscia* priorum sponsalium matrimonium cum prima debet contrahi ». — Si illa fuerit *ignara,* « prima sententia dicit, sponsum teneri contrahere cum secunda, si cum hac copulam habuit..., secunda sententia vero communior et probabilior dicit, sponsum teneri contrahere cum prima, etiamsi adfuerit copula cum secunda... Ratio, quia promissio facta secundae sponsae semper est *nulla,* utpote *de re illicita,* cum fuerit priori sponsae promissa: nec iniuria illata alteri ius huic adimit. Et hoc etiamsi secunda promissio fuerit iuramento firmata ». L. 848. — Neque vero tenetur prior sponsa iuri suo cedere, etiamsi altera grave damnum ex defloratione patiatur, quia haec debet suo crimini imputare quod tale damnum patiatur. — Grave quidem peccatum est post inita sponsalia, alia attentare sponsalia, quae utpote illicita, *irrita* etiam sunt; nulla enim esse potest vis illicitae promissionis, quamvis intercedant et iuramentum et copula. Nam illud nequit esse vinculum iniquitatis. Haec ius quaesitum alteri adimere non potest. — Sponsalia autem iniens cum alia aut alio, iure suo cadit quoad priora sponsalia. — Idemque ferendum iudicium, si vel *meram* futuri matrimonii *promissionem* alteri faciat. — L. ib.; Sporer 237.; Bened. XIV. Notif. 46.

928. *An peccent filiifamilias sponsalia et matrimonium contrahentes absque parentum consensu; et an haec in casu valida sint?* — *Ad validitatem* quod spectat certum est, *matrimonium* esse omnino validum, licet sine parentum consensu, iique omnino dissentiant. Trid. s. 24. C. 1. de R. M. — Quoad vero *sponsalia,* insciis parentibus, iisque etiam invitis, nunquam haec *ea tantum de causa* invalida sunt; siquidem inde *generatim* et *necessario* non habetur, quod illicita sint. Consensus enim parentum necessarius non est *per se* seu *ex natura rei;* neque *ex lege positiva.* Ratio 1.[1] est, quia quilibet homo in eligendo statu et individua vitae societate sui iuris est et libertatis. Ratio 2.[1] est, quia ex Trid. l. c. validum est matrimonium sine consensu parentum. Atqui eadem est ratio pro sponsalibus, quae via sunt ad matrimonium; quia nempe homo hac in re sui iuris est. S. Th. 2. 2. q. 104. a. 5.; S. Bonavent. 4. d. 29. a. 1. q. 3. *Ea tantum de causa;* nam alia de causa, *ratione* etiam *parentum,* sponsalia esse possunt illicita et consequenter invalida, ut mox patebit ex dicendis.

Illicite quidem contrahunt, si parentes sint *rationabiliter inviti,* puta, si sponsa vel sponsus malis imbutus sit moribus, si tale matrimonium redundaret in *dedecus* familiae, vel ex eo gravia *scandala* aut *dissensiones* sint exoritura. « Casu autem, quo filius non posset sine peccato tale matrimonium inire, dicunt dd. quod ad illud non obligetur, etiamsi cum iuramento sponsalia contraxisset; quia cum haec promissio esset de re illicita, iuramentum non potest esse vinculum iniquitatis... Idem dicendum putant communiter aa., scilicet non teneri sponsum ad implenda huiusmodi sponsalia cum gravi parentum iniuria, etiamsi virginem defloravit, sed sufficere quod eam dotet... Ratio, quia virtus iustitiae nequit obligare ad actum, qui sine peccato impleri non potest... Conveniunt autem dd. filios excusari saltem a mortali, si absque consensu parentum nuptias contrahunt *ex iustis causis*... Si pater impediat filium ab aliquo matrimonio *sine iusta causa;* tunc filius non tenetur obedire, et pater graviter peccat impediendo ». L. 849.

Difficultas praecipua, propter quam parentes saepe inviti sunt, et dubitatur, tum utrum parentes *iuste* dissentiant, tum utrum ipsi sponsi facta promissione obligentur, practice est *ex disparitate conditionis utriusque contrahentis.* « Certum est, quod si contrahentes tempore sponsalium non fuerint disparitatis conscii, sponsalia sunt nulla, dummodo ignorantia fuerit antecedens; valida tamen, si fuerit concomitans... Si iam conscii fuerint, communiter dd. dicunt teneri ad matrimonium ». L. 851. — Ac valida declarata sunt sponsalia nobilis viri cum ignobili, sed honesta puella. S. C. C. 28. Aug. 1751.

Excipe tamen 1.° si ratione *disparitatis in nobilitate* ex illo matrimonio eveniat *dedecus* familiae. « Ratio, quia promissio est nulla, cum sit de re graviter illicita, utpote quae impleri non potest, nisi cum magno familiae detrimento ». L. 851. *Iustitia* sane obligat, ne hoc detrimentum familiae inferatur. Non sufficit autem « qualiscumque disparitas, sed requiritur notabilis, puta si vir nobilis desponsaverit filiam artificis, mechanici, vel agricolae ». L. 851.

Excipe 2.° si ratione *disparitatis in divitiis* probabiliter timeatur *scandalum,* v. g., odia propinquorum, etc., « quia eo casu graviter peccaret sponsus contra *caritatem,* et ideo cum matrimonium illud contrahere, tunc esset res illicita, non potest promissio facta ad illam obligare. Et ob eamdem rationem dicit Sanch. etc., hoc dicendum, etiamsi sponsa deflorationem passa fuerit. Et etiamsi, ut addit Sanchez,... nulla sit inter contrahentes disparitas. Fateor quidem hanc esse communem sententiam, et per se loquendo veram, quando filius

commode huiusmodi scandala vitare posset; sed si non posset sine gravi suo incommodo, rationi adductae videtur obstare, quod *caritas* non obliget cum gravi incommodo... Fortene sponsus non videtur grave incommodum subiturus, si omittere cogatur matrimonium cum puella, quacum credit quietam se ducturum vitam, ob vehementem amoris passionem, qua se sentit affectum erga illam? Grave quidem incommodum existimant hoc omnes dd. illi, etc... Tanto magis quod huiusmodi scandala... inito matrimonio, facile evanescunt, et animi conciliantur ». L. 851. — Si vero nulla timeantur scandala ratione disparitatis notabilis *in divitiis,* quia tamen huiusmodi promissio est *prodiga,* putat adhuc S. Alph. l. c. sponsum ad matrimonium non teneri. Sed, ex communi hominum sensu, illicitum profecto non est, quod dives cum paupere matrimonium contrahat. Salm. c. 1. n. 82.; Sanch. l. 1. d. 14. n. 2. « Verumtamen, addit idem S. D., cum culpa prodigalitatis non sit plus quam venialis, quaevis mediocris iusta causa vitium prodigalitatis auferre potest ». Hinc, subdit S. Alph., « vix casum accidere posse, quod sponsum eam ducere non teneatur, quia rarissime deerit aliqua ex his causis ».

Ex C. I. 63.; C. G. 148. Filii contrahere nequeunt matrimonium sine consensu parentum, nondum completo anno 25.°, si masculi; anno 21.° si foeminae sint. Ex C. H. 45.-47. 320. matrimonium prohibetur minori, nempe ante 23.um annum aetatis, sine consensu patris, vel eius defectu matris, maiori vero sine consilio patris, vel eius defectu matris. Ex C. A. 49. minores et etiam maiores, qui per se valide obligari non possunt, neque possunt matrimonium contrahere *valide* sine consensu patris, vel eo deficiente tutoris, vel curatoris et iudicis. Ex C. B. 1304. 1305. 1331. qui habet restrictam contrahendi capacitatem indiget consensu sui repraesentantis legalis; filius ante annum 21.um indiget consensu patris. Loco patris succedit mater, cuius tamen consensu non indiget filius declaratus legitimus. Ex defectu huiusmodi consensus peti potest matrimonii irritatio. — Sed ubi vere agatur de ipsa matrimonii *validitate,* nullius roboris sunt omnes civilis legis contrariae dispositiones, quoad ipsam matrimonii validitatem, si aliunde de iure naturali et canonico validum sit. Trid. s. 24. C. 1. de R. M. — L. 849. 859. 851. 877., l. 3. n. 335.; S. Th. S. q. 47. a. 6.; Ithur. Cas. 14. n. 7. seqq.; E. M.

929. *Quomodo dissolvantur sponsalia?* — Sponsalia dissolvuntur *per mutuum consensum,* sicut quivis contractus, cuius obligatio, quoad eius stabilitatem ab alia lege non pendet, nempe divina vel humana,

uti, e. g. in matrimonio, et professione religiosa. L. 854.; S. Th. S. q. 43. a. 3. ad 5.

« *Inter puberes* per mutuum consensum solvuntur sponsalia, etiam iuramento firmata, non solum *valide,* sed etiam *licite,* si adsit rationabilis causa; nam alias esset saltem veniale..., quia iuramentum in favorem tertii, quamvis principaliter fiat in honorem Dei, semper conditionem includit, si alter acceptet, vel si non remittat ». L. 855.

« *Inter impuberes* vero non solvuntur sponsalia, nisi ipsi fiant puberes ex C. *De illis* 7. *de Despons. impub.*... Dicunt autem Sanch., etc. quod si alter sponsorum ante pubertatem dissenserit, et in tali dissensu perseveraverit, solvantur sponsalia cum ille ad pubertatem pervenit. Si tamen interne tantum dissenserit, censent Sanch., etc., posse etiam resilire in conscientia; sed probabilius id negant Conc., etc., tum quia hoc beneficium resiliendi non conceditur a iure nisi reclamantibus, quod certe intelligitur externe, tum quia sicut ad ineundum contractum non sufficit solus consensus internus, ita ad contractum solvendum nec sufficit solus internus dissensus ». L. 856.; Schmalz. l. 4. tit. 2. n. 32. 40.-43. — « Certum autem est eum puberem esse, qui ex habitu corporis pubertatem ostendit, *et generare iam potest* ». C. *Puberes* 3. *de Despons. impub.*

Sponsalia item dissolvuntur, *si notabilis mutatio accidat* vel *detegatur,* quae si esset praevisa, sponsalia non fuissent contracta, vel quae si superveniret, iam esset sufficiens ad illa rescindenda. Ratio, quia sponsi sub hac conditione subintellecta obligari censentur. Huiusmodi mutatio haberetur, si detegatur impedimentum dirimens, si superveniret, vel detegeretur gravis inimicitia vel odium inter ipsos sponsos, vel parentes aut consanguineos; gravis infirmitas, v. g. lepra, phtysis, morbus gallicus, etc.; magna debita vel grave periculum fortunae, famae, etc. L. 863. 865.; S. Th. S. q. 43. a. 3. ad 3.

Dissolvuntur pariter sponsalia, *si alter perfectiorem vitae statum inire maluerit.* S. Th. l. c. Hac enim etiam tacita conditione contracta censentur. Si autem religiosa professio ipsum matrimonium ratum dissolvit, multo magis sponsalia. — Dissolvuntur tandem sponsalia *per auctoritatem* S. *Pontificis,* iusta interveniente causa, ut ex ipsa praxi Ecclesiae constat. A. S. S. v. 15. p. 587.

930. *An pars laborans occulto defectu sufficienti ad solvenda sponsalia, teneatur illum manifestare ante sponsalia, vel, eis contractis, ante matrimonium?* — Si defectus redderet nuptias *perniciosas,* ut esset infamia, lepra, morbus gallicus, etc., tenetur manifestare vel a nuptiis

desistere. Idemque dicendum, si sponsa ex concubitu habito cum alio sit praegnans, quia tunc periculum adest damni sponsi, quod nempe alere debeat prolem alienam, eaque inter proprios haeredes connumeretur. — Si vero defectus nuptias tantum redderet *minus appetibiles,* uti, e. g., quod sponsa non sit virgo, sed corrupta, tunc, esto ipsa non possit virum decipere, fingendo se immunem a tali defectu, si vir ostendat se aliter nolle eam ducere; secus tamen potest etiam interrogata dissimulare, aequivoce respondendo. Ratio 1.[i] est, quia est contra iustitiam. Ratio 2.[i] quia nemo tenetur propalare proprium defectum cum propria infamia, si non laedat ius alterius. — L. 863.-865.; La-Croix l. 6. p. 3. n. 183.

931. *An per alterius crimen sponsalia dissolvantur?* — Per atrox crimen alterius sponsi solvuntur sponsalia *ex parte innocentis.* Atrox crimen censetur haeresis, furtum grave, homicidium vel simile, quod grave damnum vel infamiam pariat. Ratio, quia notabilis prorsus adest mutatio rerum. *Ex parte innocentis;* nemo enim ex proprio delicto commodum reportare debet. — L. 860.; C. B. 1299.

932. *An fornicatio sit causa sufficiens sponsalia dissolvendi?* — « *Si fornicatio fuerit ante sponsalia,* certum est apud omnes posse virum, cognita fornicatione sponsae post sponsalia, eam relinquere. E converso non potest mulier rescindere sponsalia ob fornicationem sponsi cum alia ante habitam..., nisi vir insuper prolem ex alia habuerit, vel etiam nisi ipse noscatur fuisse deditus huic vitio cum pluribus foeminis se commiscendo ». L. 861. Ratio asserti est, quia sponsa notabiliter inde vilior redditur, non item sponsus. Ratio vero exceptionis est, quia merito tunc timeri potest, ne sponsus sponsae sit fidem servaturus. — Attamen S. Th. absolute ait: « quod quamvis nondum dederint sibi *mutuo* potestatem corporis sponsalia contrahentes, tamen ex hoc efficiuntur sibi *invicem* suspecti de non servanda fide in futurum: *et ideo potest sibi praecavere unus contra alium, sponsalia dirimendo* ». S. q. 43. a. 3. ad 6. Adde, resilire etiam posse sponsam, si sponsalium tempore, non fuisset ipsa consensum praebitura, si sponsum cognovisset esse fornicarium; tunc enim error adesset, dans causam contractui, adeoque consensus deesset. Ac, si sponsa vere *honesta virgo* sit, haud aeque intendit nubere impudico ac pudico.

« *Si vero fornicatio fuerit post sponsalia,* certum est, posse sponsum mulierem relinquere, si ipsa voluntarie fornicata sit... Si sponsa violenter fuerit fornicationem passa..., communius et verius affirmant ». L. l. c. Si vero sponsus esset post sponsalia fornicatus, communius

et probabilius dicunt, sponsam non posse recedere, multoque minus, si vir metu fuerit coactus. Ratio est eadem ac illa, quae pro praecedente casu adducitur. Verum quoad fidem datam servandam pari iure sive vir sive mulier censentur. Quare, altera parte voluntarie fornicante, verius videtur posse alteram resilire. Praeterea, licet turpior habeatur lapsus sponsae quam sponsi; nihilominus lapsus sponsis notabilem status mutationem producit. Qualem posthac fidelitatem a tali sponso potest sponsa sperare?

Utroque sponso fornicante, prima sententia tenet, quod utrique liceat resilire; quia uterque in servanda fide eodem iure censetur; secunda sententia, quod neutri id liceat; quia paria delicta mutua compensatione tolluntur; « tertia sententia, probabilior et communis..., docet sponsum bene posse resilire, non vero sponsam. Ratio, quia in hoc non daretur aequa compensatio, cum longe turpior sit fornicatio sponsae, quam sponsi ». L. 861. 862., H. A. tr. 18. n. 18.; Diana tom. 2. tr. 6. r. 14.

933. *An per impedimentum superveniens sponsalia dissolvantur?* — « Si impedimentum sit *impediens,* communissime et probabilius... negant sponsalia dissolvi, nisi impedimentum proveniat ex voto religionis, et valde probabiliter etiam castitatis... Ratio, quia alia impedimenta hodie non vigent ». — « Si vero impedimentum sit *dirimens,* certum est apud omnes dissolvi *ex parte innocentis...* Sufficit autem sola fama huiusmodi impedimenti..., quando adest opinio impedimenti apud maiorem partem viciniae... An tunc solvantur etiam ex parte nocentis, affirmat Dic., et probabile putant Salm., quia supposito tali impedimento iam factum est impossibile matrimonium. Negant vero communius et probabilius Sanch. etc., qui dicunt tunc suspendi obligationem sponsalium, donec tollatur impedimentum; quia aequum non est, ut delinquens commodum ex suo crimine reportet ». L. 857.; S. Th. S. q. 43. a. 3. ad 4.

934. *An qui impedimentum apposuit teneatur dispensationem obtinere, vel ipsam oblatam acceptare?* — « Alii, ut Fill., etc., dicunt non teneri, etiamsi sponsalia fuerint iurata, nisi ad hoc obligetur ratione damni illati, nempe deflorationis, vel famae deturpatae, quia promissio intelligitur facta, rebus in eodem statu manentibus... Alii, ut Ronc., etc., dicunt teneri, adhuc praeciso damno illato, ad procurandam dispensationem una cum expensis..., etiamsi essent magnae. Ratio, quia tenetur quisque modo quo potest resarcire ius alterius, quod ipse iniuste laesit... Alii demum probabilius, ut Sanch., etc.,

dicunt, teneri quidem, etiam secluso damno illato, si dispensatio facile possit impetrari; secus, si ad eam requirerentur magnae expensae et longa mora; quia obligatio orta ex sponsalibus urget sponsum ad apponenda media tantum ordinaria et facilia, non autem difficilia et extraordinaria. Excipit tamen Spor., etc., nisi esset reparandum damnum defiorationis vel famae: quia tunc teneretur etiam magnam expensam erogare, sed non tanta, ut cogeretur a suo statu decidere ». L. 858.

935. *An per matrimonium subsequens non solum cesset obligatio sponsalium, durante matrimonio, ut certum est; verum etiam omnino illa dissolvantur; ita ut, mortuo coniuge, priorum sponsalium obligatio amplius non urgeat?* — Prima sententia affirmat, quia obligatio semel extincta nunquam reviviscit. Porro, quando res servituti seu obligationi prius obnoxia in alium transit statum, qui non ex accidentali impotentia, illius obligationis excusationem afferat, sed suapte natura repugnet obligationi illi seu servituti, haec tunc non solum suspenditur, sed prorsus extinguitur. Atqui matrimonium ex natura sua est indissolubile, ac per illud coniux in perpetuum se in alterius potestatem tradit. Ergo. Secunda sententia, quam sibi S. Alph. 875. *absolute probabiliorem* dicit, negat; quia neque iure positivo, neque naturali constat, quod sponsalia per matrimonium subsequens omnino irritentur, « prout patet in eo, qui post votum religionis matrimonium consummaret, hic enim, mortuo coniuge, teneretur quidem votum adimplere ».

936. *An per ordinum susceptionem sponsalia dissolvantur?* — « Per susceptionem *ordinum sacrorum* certum est etiam dissolvi sponsalia, non autem matrimonium ratum. Ita omnes... et patet ex Extrav. *Antiquae de Voto* ». L. 871. — *An autem peccet, qui ordines sacros suscipit, inscia vel invita sponsa?* « Prima sententia affirmat peccare graviter, et hanc tenent Sanch., Pal., etc. Ratio, quia nullo iure concessum est ordini sacro sponsalia dirimere, sicut est datum statui religioso... Secunda sententia vero non minus probabilis negat, eamque tenent Pont., Nav., etc. Ratio; quia in promissione sponsalium imbibita semper est conditio, nisi melior status eligatur ». L. 871. — *Utrum etiam per susceptionem ordinum minorum dissolvantur sponsalia?* « Prima sententia affirmat... quia talis est mutatio sponsi... ut merito iudicetur noluisse sponsa se obligare ad nuptias cum eo contrahendas... Secunda sententia communior et verior negat... Ratio, quia revera status ordinum minorum per se non est incompossibilis cum

matrimonio... ut patet ex C. 1. et 2. *de Cler. coniug.* ». L. 872. Sed hoc evincit sponsalia non dissolvi ex parte initiati minoribus ordinibus, minime vero non dissolvi ex parte sponsae, cui merito grave esse poterit matrimonium cum tali viro contrahere.

937. *An per ingressum in religionem unius sponsi solvantur sponsalia contracta ante professionem?* — Adsunt tres sententiae. Prima asserit ex neutra parte dissolvi. De ea S. Alph. ait: « Non videtur satis probabilis ». Secunda, quam tenent Bus., Sanch., aliique, dicit dissolvi ex parte utriusque. Eam S. D. ostendit non satis suaderi. Tertia, quae S. Alphonso « absolute probabilior videtur », dicit dissolvi tantum ex parte manentis in saeculo, quia ex eius parte tunc accidit notabilis mutatio, cum dedecori aestimetur, nubere cum eo, qui religionem deseruit. Alter vero per ingressum inhabilis non fit ad contrahendum matrimonium, adeoque, si egrediatur, promissis stare debet. — « Teneretur sponsus *ante ingressum* nuptias celebrare, si hoc necessarium esset ad prolem legitimandam, scandalum reparandum, vel honori sponsae providendum, si alio modo non posset occurri. Et hoc casu nec etiam permittitur sponso post celebrationem matrimonii ingredi religionem, illudque non consummatum relinquere; nequit enim tunc deserere uxorem, quae propter infamiam non posset alias nuptias invenire ». L. 870.

938. *Quid quoad votum ingrediendi religionem, vel suscipiendi ordines sacros, vel castitatis servandae?* — « Certum est 1.° quod vovens ingredi religionem licite voveat et debeat ingredi, nec tenetur stare sponsalibus, si vere vult fieri religiosus... Certum est 2.°... quod per huiusmodi tria vota solvantur sponsalia ex parte non voventis, cum merito censetur per ipsa vovens sponsalibus renuntiare. Certum est 3.° quod si quis post sponsalia emittit votum non solum ingrediendi, sed etiam profitendi religionem, tunc sponsalia ex parte utriusque dissolvantur; quia vovens tunc fit omnino inhabilis ad matrimonium contrahendum ». L. 873.

939. *An per votum servandae castitatis, vel suscipiendi ordines sacros solvantur sponsalia etiam ex parte voventis?* — « Si votum *antecedat* sponsalia, certum est ipsa esse irrita, quia ipsorum promissio, cum sit de re illicita, non obligat ». — Si *subsequatur,* prima sententia negat, eamque plures et graves theologi tenent. « Ratio, quia Deus non acceptat promissionem rei alteri promissae, et ab eo acceptatae, nec ullo iure habetur, quod sponsalia per haec vota diri-

mantur ». Secunda sententia vero affirmat, eamque quam plures et graves dd. tenent ap. S. Alph. et Sanch., « qui vocat probabilissimam, et communiter probabilem vocant et tutam Salm., etc., eamque absolute docet S. Th. S. q. 52. a. 1. ad 1... Ratio, quam communius tradunt, est, quia promissio sponsalium censetur semper facta sub conditione, nisi melior status eligatur. Idque valere dicunt, etiamsi sponsalia fuerint iurata, quia iuramentum sequitur naturam actus ». L. 873. Confirmatur Decisione S. C. C. 15. Mart. 1705. ubi dictum est; votum castitatis aut suscipiendi ordines sacros per electionem melioris status irritare sponsalia, etiam iuramento firmata. — Excipe vero, « si sponsus votum ederet, ut sponsam eluderet... Item probabilius... etiamsi sine animo eludendi sponsus voverit castitatem, si postea obtineat dispensationem voti, non poterit aliam ducere... Sed non omnino improbabiliter Bon. et Sanch. id negant ». L. ib. — De Angelis Praelect. iur. can. l. 4. t. 6. n. 6.

940. *An dissensus parentum sit causa dissolvendi sponsalia?* — « Censeo dicendum, ait S. Alph. 877., quod, si pater *iniuste* dissentiat a tali matrimonio, filius non possit a sponsalibus recedere, et tam ipse quam pater peccaret, si vellent ea dissolvere. Secus vero, si pater *iuste* contradicat, nempe si matrimonium vergeret in *dedecus* familiae; tunc enim sponsalia illa non obligant, cum nemo possit obligari ad exsequendam rem *iniustam* ». Et idem dicunt Laym. et Sanch. « cum aliis communiter, si ex tali matrimonio magna *scandala* sint oritura inter propinquos ». Atque hinc patet, dissensum parentum non esse verum impedimentum *impediens* matrimonium. Agitur enim tantum de honore et obsequio parentibus debito. Unde culpa aliqua non deesset, gravis vel levis, secundum varias circumstantias, matrimonium contrahendo, insciis parentibus, nulla urgente causa. L. ib.

941. *An possit sponsus sponsalia rescindere, si ipsi adveniat pinguis haereditas?* — Negant *communissime* dd., quia sponsus « non est deceptus in conditione sponsae, in qua nulla facta est mutatio ». Mutatio quidem in sponso facta est, sed in re extrinseca huiusmodi contractui. Plures vero probabiliter affirmant, « eo quod in tali casu iam accedit notabilis rerum mutatio ». Idem consequenter dicendum videretur, si quis contraxerit sponsalia cum una et postea offeratur ei coniugium cum altera conditionis excedenter melioris. Quod « non auderem, ait S. Alph. 876., omnino damnare »; subdit tamen: « a contraria sententia abscedere nec unquam ego consulere auderem ».

942. *An possit sponsa resilire a sponsalibus, si sponsus alio proficiscatur?* — « Certum est, quod si sponsus alio transfert suum domicilium, vel si *in longinquam regionem* abeat, etsi cum animo redeundi, poterit sponsa statim ad alias nuptias transire; hoc est expressum in C. *De illis* 5. *de Sponsal...* — Si vero sponsus discessit *in propinquum locum...*, expectandum est donec redeat; vel requiri debet sponsus, ut intra certum tempus accedat ad contrahendum matrimonium, quod si ille requisitus reditum *iusta ex causa* differret vel erit expectandum ad prudentis arbitrium... vel, quod securius est, causa est remittenda arbitrio iudicis... Haec autem procedunt, si in sponsalibus nullum fuerit tempus praefixum ad nuptias ineundas... — *Cum terminus sponsalibus apponitur,* spectandum est, an apponatur ad sollicitandam, sive ad non differendam obligationem contrahendi matrimonium, vel an ad obligationem finiendam. Tunc apponitur ad sollicitandum, quando partes ideo praefigunt terminum, ut neutra ante illum possit alteram cogere ad implendum contractum. Tunc autem ad finiendum, quando terminus apponitur, ut eo elapso, nulla remaneat obligatio... — *An, elapso termino ex defectu, v. g., sponsi, possit sponsa resilire, si inculpabiliter omiserit ille nuptias inire iusto detentus impedimento?* Prima sententia negat... Ratio, quia non est aequum, ut privetur iure suo *qui* ex iusta causa impeditur a promissis adimplendis... Secunda sententia communior et probabilior affirmat... Ratio, quia terminus ad hoc apponitur, ne pars parata diu maneat sine nuptiis, alias frustra tempus praefigeretur. Haec autem sententia clare probatur ex C. *Sicut* 22. *de Sponsal... An, elapso termino, remaneat libera etiam pars, quae culpabilem apposuit dilationem?* Prima sententia communior negat... Ratio, quia nemo debet ex suo crimine commodum reportare... Secunda sententia affirmat... et hanc expresse etiam tenet D. Th. in 4. d. 27. q. 2. a. 3. ad 2... Ratio videtur esse, quia cum terminus sit appositus ad obligationem finiendam, illo elapso, cessat obligatio... Prima sententia est quidem longe communior, et mihi longe probabilior; sed secunda sua probabilitate non caret ». L. 866. 868. — S. C. de P. F. 26. Sept. 1840., Collect. n. 1216.; S. Th. S. q. 43. a. 3. ad 2.; L. 17.; *de Sponsal.* ff.; L. 2. e. t. C.

943. *An resiliens a sponsalibus teneatur arrhas restituere?* — Sponsalia contrahi posse datis arrhis, nullum est dubium. Arrhae enim sunt pignus *datum* implendi rem promissam. Si res promissa, ut hic, licita est, licite datur pignus ad eam implendam. — Resiliens

culpabiliter a sponsalibus perdit suas arrhas, et tenetur ad eas alterius partis reddendas, ac ad restitutionem, quanti eius intererat talem contractum impleri. Cf. 926. — L. 852.; Sanch. l. 1. d. 30. 35.; Schmalz. l. 4. t. 1. n. 126. seqq.; L. 5. *de Sponsal.* C.; C. B. 1301.

944. *An iuste resiliens a sponsalibus teneatur solvere poenam promissam?* — « Si poena generaliter apponatur in eum qui *iuste* resiliat, certum est apud omnes promissionem poenae non obligare ». L. 853. Est enim contra libertatem matrimonii. — Si adiiciatur in *iniuste* resilientem, « prima sententia satis probabilis negat..., quia adhuc libertas laederetur...; secunda sententia vero probabilior affirmat... Ratio, quia talis adiectio poenae non est neque contra ius naturale, neque positivum ». L. 853. l. 3. n. 949. — Ex C. B. 1297. promissio poenae, si matrimonium non contrahatur, *est nulla.* — S. Th. S. q. 43. a. 1. ad 4.; Sanch. l. 1. d. 30. seqq.; L. *Titia* 134. C. *de Verborum obligationibus;* C. *Gemma* 29. *de Sponsal. et Matr.*, C. *Requisivit* 17. e. t., S. C. de P. F. 22. Nov. 1790., Collect. n. 603. v. 1.

945. *An ad sponsalia solvenda iudicis auctoritas requiratur?* — « In supradictis causis, quando manifestae sunt, non requiritur auctoritas iudicis ad dissolvenda sponsalia; alioquin requiritur. Quod si sponsus, cognito suo iure resiliendi, nihilominus carnaliter cognoverit sponsam, censetur tacite suo iuri renuntiasse, et sponsalia ratificasse... Laym. et Pal. aiunt, quod, stante probabili timore infelicis exitus, licite potest vir a sponsalibus recedere ». L. 878. Verum post Decr. *Ne temere* aliud est dicendum *pro catholicis.* Cum sponsalia publico actu contrahantur, ad eorum solutionem opus est, ut interveniat publica Ecclesiae auctoritas.

946. *Quid de osculis et amplexibus sponsorum inter se?* — Oscula, amplexus, aliique similes actus *turpes,* vel *minus honesti* eodem plane modo ac aliis, ita sponsis illiciti sunt. Ratio est, quia sponsalia nullum sponsis tribuunt speciale ius in copulam et veneream delectationem, adeoque nec in istis actibus, qui periculum continent magis vel minus proximum venereae delectationis. — Oscula, amplexus, aliique actus *honesti* ex suo *obiecto,* et *modo* eos peragendi sponsis permittuntur. Ratio est, quia isti actus liciti in se sunt, adeoque, ut aliis solutis, ita etiam sponsis permittuntur. De sponsis autem potius quam de aliis movetur speciatim quaestio, tum, quia ex una parte facilius ipsis isti actus permitti possunt *ob specialem rationem,*

quae pro ipsis viget, ad benevolentiam nempe mutuo fovendam, quae ipsis omnino necessaria est ad futurum matrimonium, tum quia ex altera parte *speciale* etiam adest peccati *periculum,* unde generatim consilium dandum ipsis est, ut ab hisce etiam actibus abstineant, quantum fieri potest. — Billuart diss. 6. art. 16.; L. 850.

947. *Quid de istis sponsorum actibus, ceteroquin in se honestis et licitis, sentiendum, si ad actus venereos ciendos conferant?* — Valet hic generalis regula: tunc solum hos actus esse culpabiles, cum vel *mala* est *causa,* vel subest *periculum proximum* consensus. — *Quid si sponso vel sponsae constet, alterum in istis actibus peccare ob pravum affectum?* Si actus illi *coram aliis fiant,* licite potest alter illos actus permittere, ne infametur, vel sui suspicionem ingerat, et ne alii scandalizentur. Si actus illi *fiant clam,* et certum sit malitiose fieri, ubi de aliis ac de sponsis agatur, communiter dd. docent teneri repellere illos actus. Verum, si de sponsis agatur, pro quibus saepe hac in re notabile incommodum adesse posset, quia alter certo a matrimonio recedet, adhibenda videtur generalis regula de scandalo accepto, posse nempe istud permitti, si citra grave incommodum impediri nequeat; impediendum vero, si absque notabili incommodo id fieri possit. — *Quid de iisdem hisce actibus sentiendum, quando ex lapsuum frequentia periculum consentiendi in subsecuturam venéream delectationem tamquam proxima peccandi occasio haberi debet?* — Haec quaestio, uti praecedentes, de ipsis etiam aspectibus et colloquiis fieri potest, quae iustissimam habent causam, ut per se patet; unde parentes licite omnino tales aspectus et colloquia permittere possunt; quamvis magna semper cautio et prudentia sit in his adhibenda. Valet autem hic regula generalis de occasione *proxima necessaria;* moraliter enim impossibile est, ut sponsus *serio* cogitans de matrimonio ineundo sponsam non invisat, aspiciat, alloquatur, eique iuxta morem exhibeat alia benevolentiae signa, quae mutuum eius amorem manifestent. Media igitur confessarius suggerat non modo generalia, sed etiam specialia; ut debita servetur moderatio, neque necessitas in iis signis exhibendis excedatur; tum vero ut nunquam solus cum sola agat. Curandum item, ne matrimonium diu differatur. Quod si ista et alia remedia fructum non obtineant, hoc unum superest, ut cum ipsis non secus ac cum aliis occasionariis et recidivis agatur. — Reuter Neo-confess. 112.

948. *An sit adulterium copula habita cum desponsata per verba de futuro?* — « Probabilius negatur cum Sanchez de Matr. l. 1. d.

2. n. 2., Salm., Ronc. Censent autem Ronc. et Salm., quod si unus ex sponsis cum alia persona fornicetur, debeat aperire in Confessione circumstantiam sponsalium, tanquam mutantem speciem ratione iniuriae alteri illatae. Probabile vero satis est cum Trull., Pont., Dian., Covarr., Lug., Sanch. et Laym. esse tantum circumstantiam aggravantem, cum sponsus per sponsalia nullum acquirat ius in corpus alterius ». L. l. 3. n. 447., l. 6. n. 647.; Billuart diss. 6. app. 1. *Petes* 3.°; Ithur. Cas. 6. n. 16.; Lugo de Poenit. d. 16. n. 177. 178.

949. *An matrimonio banna sint praemittenda?* — Matrimonium *licite* contrahi non potest, *etsi valide,* sine praeviis eiusdem proclamationibus, et grave est. Trid. s. 24. C. 1. 5. de R. M., C. *Cum inhibitio* 3. § 1. *de Clandest. desp.* — Omnes contracturi proclamationis legi subiiciuntur. Ex usu tamen excipiuntur Principes, quia eorum genus satis notum est, et ordinarie satis publica sunt connubia. Excipitur etiam urgentis necessitatis casus, v. g., si quis morti proximus concubinam ducere vellet ad prolem legitimandam, et periculum esset in mora. — Parochus denuntiationes omittens, etiamsi sciat nullum adesse impedimentum, graviter peccat. Lex enim obligat, quamvis in particulari casu ratio eiusdem cesset; et gravissimum semper adest periculum, si res ista iudicio parochorum relinquatur. *An autem peccet graviter parochus, si unam tantum proclamationem sine dispensatione omittat?* Controvertitur. Alii affirmant, quia una proclamatio e tribus gravis pars totius praecepti habenda est. Alii probabiliter negant, ob oppositam rationem. Omittere autem duas denuntiationes probabilius grave est. L. 991. — *Ex iuxta causa* Episcopus eiusque vicarius generalis a lege bannorum dispensare possunt, facilius ab una vel altera denuntiatione, quam ab omnibus. Trid. s. 24. C. 1. de R. M. Dispensatio autem ab utroque Episcopo obtinenda est, si sponsi ad diversas dioeceses pertineant. Si enim ex una parte et uno in loco non detegantur impedimenta, non sequitur non posse detegi ex altera parte et altero in loco. Attamen non desunt auctores, qui dicunt alterutrius Ordinarium posse cum ambobus dispensare, ob unitatem actus amborum, et probare videtur S. Alph. 1006. — Communiter docent dd., quod Episcopus non solum potest, sed etiam *tenetur* aliquando dispensare, nempe ad vitandum grave damnum commune vel privatum, spirituale vel temporale; quin etiam ob notabile bonum spirituale aut temporale communitatis vel alterius privati. — L. 389.-391. 1005.-1007.; C. I. 70. seqq.; C. B. 1316.; E. M.

950. **Nota**: Si gravi de causa omissae fuerint denuntiationes ante matrimonium, ne, e. g., malitiose impediatur, « deinde ante illius con-

summationem denunciationes in Ecclesia fiant, *ut si aliqua subsunt impedimenta facilius detegantur* ». Trid. s. 24. C. 1. de R. M. Ergo, si constet nullum esse impedimentum, consummando non delinquent graviter coniuges contra Decretum. Immo Trid. mox addit, remitti posse denuntiationes *prudentia et iudicio* Episcopi. Proclamationes facere parochus aggredi nequit, nisi prius ipsi constet de libero utriusque contrahentis consensu. Inquirere quoque debet, utrum aliquo afficiantur impedimento, et utrum sciant rudimenta fidei, quae deinde suos filios docere debent. Rit. Rom. *de Sacr. matr.*

Status liber: Ante Ordinum receptionem et ante matrimonium ineundum constare debet. Iurato testimonio duorum potest probari. Processus per se est instituendus, et servandae sunt normae traditae Instr. S. O. 21. Aug. 1670., cum adnexis declarationibus, 29. Aug. 1890. et 1868. quoad obitum coniugis probandum. Si autem praedictus status liber legitime probari non possit, recurrendum tunc est, praevia obtenta facultate, ad iuramentum suppletorium S.O. 1. Febr. 1865.

951. *Quonam in loco debeant fieri denuntiationes?* — « Certum est faciendas esse in parochia utriusque contrahentis..., quia sic fert consuetudo. Excipiunt Laym. etc., nisi parochiae essent valde propinquae... Si alter sponsorum de brevi moratur in aliquo loco, Pont. putat sufficere, si fiant in loco, ubi ille actu degit. Sed longe probabilius Sanch. etc. ex declar. S. C. dicunt omnino fieri debere in parochia unde discessit, quia denuntiationes, ideo fiunt, ut impedimenta manifestentur, ac propterea oportet eas fieri ubi sponsi diutius sunt commorati. Et hic notandum, quod si alter sponsorum sit externus, parochus non debet facere denuntiationes, nisi postquam ipse per fidem authenticam probaverit *statum liberum* coram Ordinario, ut habetur ex Instruct. S. C. S. O.... *Quoad vagos* autem Trid. s. 24. C. 7. de R. M. praecipit parochis non assistere eorum matrimoniis, nisi post diligentem inquisitionem adhibitam, et nisi prius ab Ordinario licentiam assistendi obtinuerint. Hinc recte ait Ronc., quod graviter peccaret parochus, si tale praeceptum non servaret ». L. 991. — Facienda sunt in ecclesia parochiali domicilii vel quasi domicilii sponsorum, vel simplicis commorationis et domicilii proxime praeteriti, nisi a sex mensibus illud sponsi dereliquerint.

Menstrua tamen commoratio est nunc tantum pro matrimonio attendenda, et non etiam quasi-domicilium. Hinc si sponsi, ubi nunc sunt, a semestri vel a mense saltem devenerint, ibi denunciationes faciendae sunt, secus vero in loco *etiam* unde discesserunt. « Genera-

tim enim satisfit Decreto Tridentino, si matrimonia denuntientur ubi contracturi matrimonium tempore dinuntiationum sunt parochiani ». Schmalz. l. 4. t. 3. n. 14. Satis autem est quoad locum originis et prioris domicilii, vel ubi diutius fuerint commorati, testimonium quaerere *status liberi,* per fides Ordinariorum eorum, et per examen testium, secundum cit. Instr. S. O. 21. Aug. 1620. a Clemente X. confirmatam, vel saltem, ex speciali indulto, *per iuramentum suppletorium* ipsorum contrahere volentium. Si vero unus aut uterque sponsus in duobus locis aequale habeat domicilium, vel domicilium in uno loco, in alio quasi-domicilium, aut menstruam habitationem, in utroque banna sunt proclamanda. — Plures autem dd. aiunt proclamationes fieri posse extra ecclesiam in loco magni concursus, quia sic obtinetur finis Concilii. — L. 991.; E. M.

Archidioecesi Parisiensi concessum est, ut affigantur in loco ecclesiae conspicuo per tres dies dominicas vel festivas, continuas, scriptae schedulae futura matrimonia exhibentes, et affixae remaneant per totam diem a prima missa matutina usque ad ultimum officium liturgicum vespertinum. S. C. C. 28. Mart. 1908.

Romae « ab illis, qui sex continuos menses post adeptam pubertatem in alia dioecesi morati sunt, exigitur Documentum status liberi, datum ab Ordinario loci. Extradioecesani exhibebunt Documentum originis, baptismi, confirmationis et status liberi.... Peractis publicationibus in contrahentium paroeciis, et etiam in paroeciis ubi contrahentes aequale habeant domicilium vel quasi-domicilium.... poterit parochus procedere ad celebrationem matrimonii ». Instr. Emi Card. Vicar. Urbis 5. Apr. 1902., A. S. S. v. 37. p. 223. seq. Cfr. recentiorem Instr. apud M. E. v. 23. p. 28.-34.

Ad statum liberum comprobandum testes sunt rite examinandi secundum Instr. S. O. 21. Aug. 1670., Collect. S. C. de P. F. v. 1. n. 192., Decretum S. O. 24. Febr. 1847., Collect. cit. n. 1011. Cf. etiam Decret. S. O. 13. Ian. 1869. Coll. cit. ed. 2. a. 1907. n. 1342.

Quando non habeantur certa documenta de morte coniugis applicandum esse aliis similibus casibus responsum a S. O. datum 20. Iul. 1898. quoad viros, qui adstiterunt pugnae de Adua. S. C. de Sacr. 16. Dec. 1910. Cf. Enchirid. num. 996.

952. *Quandonam proclamationes fieri debeant?* — Fieri debent *diebus festivis de praecepto, continuis, inter missarum solemnia.* Trid. s. 24. C. 1. de R. M. *Diebus festivis de praecepto,* saltem in loco proclamationum. *Diebus festivis.* Plures docent posse fieri etiam die

feriali, si quapiam ex causa magnus populi concursus ad ecclesiam habeatur. Schmalz. l. 4. t. 1. n. 24. *Continuis,* i. e. nullo die festo omisso a prima proclamatione ad tertiam. Probabile putat S. Alph. 992. non graviter peccari, si dies festi, uno alterove interiecto, non sint continui, praesertim si agatur de festis praeter dominicam. Leve enim periculum est, ne populus obliviscatur. An vero possint fieri proclamationes diebus festis *immediate sibi succedentibus,* si occurrant? Controvertitur, et duplex est probabilis sententia. *Inter missarum solemnia,* i. e. in missa parochiali, vel conventuali. DD. addunt probabiliter, ex iusta causa fieri posse in concione, vel occasione processionis, cum congregatus est populus. Fieri non possunt in missis privatis, neque in vesperis. Si tamen parochus oblitus fuerit proclamationem ultimam facere in missa, et nuptiae urgeant, eam supplere poterit in vesperis. Factis proclamationibus, statim contrahere licet etiam eadem die. Si vero factis proclamationibus, matrimonium intra duos menses non sequatur, probabilius repetendae sunt proclamationes, nisi aliter Episcopo videatur. Rit. Rom. Et trimestri elapso, novo etiam testimonio status liberi opus est, nisi iterum aliud Episcopo videatur. S. I. C. 24. Febr. 1847. ad 4. — L. 991. 992. 993.; E. M.

S. C. C. *in Pineroliens.* 7. Apr. 1862. rescripsit, « denuntiationes fieri posse enuntiatis diebus festis suppressis, i. e. iuxta Decr. Pii IX. ad Subalpinos; curandum tamen, ut haec expleantur tempore divini officii, quo frequentior fidelium numerus in ecclesia adesse solet ». Auctores autem addunt: sed de venia Ordinarii.

953. *An revelari debeant cognita matrimonii impedimenta?* — Datur *per se gravis obligatio* impedimenta matrimonii revelandi. Ratio eruitur ex motivo religionis et caritatis, et ex ipso bannorum praecepto. — Obligatio haec spectat *ad omnes* cuiuscumque sexus, aetatis, parochiae, dioeceseos, etiam amicos et consanguineos; eaque quam primum *moraliter* implenda est, ne forte, dispensatione ab una aut altera proclamatione obtenta, matrimonium statim sequatur. Matrimonio autem secuto, lex quidem positiva cessat; sed lex naturalis pro circumstantiis revelationem exigere potest. — Praedicta adest obligatio, quantumvis impedimenta sint *occulta,* eaque quis noscat sub secreto naturali, etiam simpliciter commisso vel promisso, etiam iurato. Huiusmodi enim secretum non obligat cum grave imminet damnum communitati vel particulari personae. Probabilius vero revelationis non adest obligatio, si sit secretum commissum consilii petendi causa, v. g., advocato, medico, parocho, etc. Id commune bonum exigere videtur. Sed

illi, qui sic norunt impedimenta matrimonii, debent saltem monere sponsos, ut a matrimonio desistant. C. *Praeterea* 12. *de Spons.* — Tenetur quis impedimeta revelare, licet ea *solus* cognoscat nec probare possit, cum hic unius testimonium sufficiat. Potest quis, absolute loquendo, impedimentum revelare, si damnum innocenti impendat, vel publicum sequatur damnum. Cf. V. 1. n. 1542. Ipsique contrahentes tenentur illud revelare, siquidem non agitur de poena subeunda, sed de peccato et scandalo vitando. — Non tenetur vero illud quis revelare *cum gravi suo damno,* si grave inde aliorum scandalum sequeretur, si revelatio esset inutilis vel potius bona fide contrahentibus obfutura, si obtenta iam esset dispensatio, etc. — L. 994.-1002.

954. *An parochus possit aliquando dispensare in denuntiationibus?* — R. Negative, quia nullam habet iurisdictionem in foro externo. « Valde probabiliter tamen dicunt Sanch., Laym., etc...., quod in casibus, in quibus Episcopus dispensare tenetur, et adiri non possit, periculumque sit in mora, poterit declarare praeceptum proclamationum non obligare, modo certus sit nullum adesse impedimentum. Immo in huiusmodi casibus censent Bus., Pont., etc., posse ipsos sponsos, si certi sint non esse impeditos, nuptias inire sine denuntiationibus ». L. 1007.

955. *Quid parocho sit agendum, si sponsi iam sint in Ecclesia ad matrimonium contrahendum, et occultum impedimentum adesse deprehendat?* — Si nuptiae differri nequeant sine periculo infamiae, aut aliis gravissimis incommodis, et poenitens versetur *in* impedimenti *ignorantia invincibili,* omittenda est monitio, et permittenda est matrimonii celebratio donec dispensatio obtineatur. — Si poenitens sit *in ignorantia vincibili,* aut si aperte cognoscat impedimentum, nec sine infamia aut scandalo differri possit matrimonium, ne ad dispensationem quidem ab Episcopo otinendam, tunc maxima est difficultas. Iuxta S. Lig. et alios, posset confessarius, seu declarare legem Ecclesiae de impedimentis non obligare in tantis angustiis infamiae et scandali, et ad matrimonii celebrationem procedere. Omnis quidem potestas in aedificationem data est, non in destructionem. Attamen quamprimum, saltem ad cautelam, dispensationem postulare deberet. Iuxta alios permitti posset simulatio contractus matrimonii cum proposito quamprimum dispensationem ab impedimento petendi. Non potest autem, aiunt, cessare naturaliter impedimentum; lex enim irritans nunquam cessat ob incommodum particulare, quodcumque illud sit. Quoties vero adiri potest Episcopus, adeundus est, quia, iuxta sententiam com-

munem, in eo casu, ab impedimentis ecclesiasticis dispensare potest. — C. *Ubi* 2. *de Desp. impub.;* L. 613. 1122.; Monit. Eccles. v. 12. p. 16. seqq.

Neque item desunt qui tenent, in articulo mortis, quando grave adesset periculum pro aeterna infirmi salute, cessare ecclesiasticam legem impedimentorum vi urgentioris legis naturalis, nempe caritatis, et locum saltem tum fieri legitimae epicheiae M. E. v. 20. p. 177. 474.

Verum in praesenti omnis fere evanescit difficultas. Nam Episcopi, in praedicto casu, facultatem habent, inter quinquennales, « dispensandi super impedimentis adulterii et affinitatis ex copula illicita, etiam in matrimoniis contrahendis, *dispensandique,* quoad praedictum *affinitatis impedimentum, facultatem subdelegandi,* etiam habitualiter, *parochis* propriae dioecesis ». Form. Facult. 5. Maii 1896. *Parochis,* et etiam rectoribus, sic dictis, qui in districtu aliquo, curam animarum exercent, licet parochi veri nominis non sint; nec non iis sacerdotibus, qui durante vacatione parochiae, vel occasione infirmitatis vel absentiae parochi, tanquam administratores parochiae deputantur. S. Poenit. 17. Iul. 1901. Cf. 1044.; E. M. *de Leg.* n. 264. et hic 955.

II. — DE NATURA ET PROPRIETATIBUS MATRIMONII

956. *Quid sit matrimonium?* — Matrimonium bifariam spectari potest, scilicet ut *contractus,* et ut *sacramentum,* siquidem utrumque est. Matrimonium ut *contractus*, est conventio, qua vir et mulier sibi invicem legitime tradunt dominium in corpora in ordine ad actus ex se aptos ad generationem prolis, et se obligant ad individuam vitae societatem. Matrimonium ut *sacramentum* definitur: sacramentum novae legis, gratiam conferens ad legitimam viri et mulieris coniunctionem sanctificandam, et ad prolem pie suscipiendam, sancteque educandam. Trid. s. 24. *Doctr. de sacr. matr.*, c. 1.; Decr. S. O. *Lamentabili* 3. Iul. 1907. pr. 51.; L. 879. 880.; S. Th. S. q. 42., q. 44.

957. **Resolves**: Matrimonium ergo *licitum* est; et licitus *eius usus* est. Non est tamen singulis necessarium; siquidem necessarium ex sua intrinseca natura est tantum ad perfectionem multitudinis, et non ad perfectionem uniuscuiusque. S. Th. S. q. 41. a. 2. 3.; E. M.

958. *Quaenam sit matrimonii divisio?* — Matrimonium spectari potest tum quoad *coniunctionem* viri et mulieris, tum quoad *vinculum* quod ex ea oritur. Hinc dicitur primo *in fieri* vel *in facto esse.* Matrimonium *in fieri* dicitur ipse actualis contractus, qui mutuo consensu viri et mulieris perficitur. Vocatur autem *in facto esse* connubium perseverans in vinculo, quod ex matrimoniali contractu provenit.

Insuper distinguitur matrimonium *legitimum, ratum* et *consummatum.* Matrimonium *legitimum* dicitur, quod contrahitur iuxta normam *legis naturalis et civilis,* non tamen Ecclesiae ratificationem aut rationem sacramenti habet, quale olim in lege naturae ac mosaica, et etiam nunc inter iudaeos ac gentiles initur. — Matrimonium *ratum* est, quod contrahitur inter christianos nullo impedimento irretitos, inter quos tamen post contractum nondum intercessit commercium coniugale. *Ratum,* quia non solum natura et ius civile, sed etiam *Ecclesia* illud approbat et ratum habet. C. *Quanto* 7. *de Divort.* — Matrimonium *consummatum* dicitur, quod copula coniugum completum est; quod intelligi non modo de *rato,* sed etiam de mere *legitimo* debet. Ut possit matrimonium dici *consummatum* duo requiruntur: 1.° ut coniunctio carnalis perfecta sit et sufficiens ad generationem, adeo ut, prout habetur in C. *Verum* 2. *de Conv. coniug.,* coniuges *effecti simul fuerint una caro.* Non ea ergo, sufficeret, ex qua, licet adempta mulieri foret corporalis virginitatis integritas, deficiente tamen apta virilis seminis effusione, generatio sequi non posset. 2.° Ut eiusmodi coniunctioni praecesserit *legitimus consensus* vel *matrimonium ratum.* Copula ergo ante contractum matrimonialem habita non efficit, ut contractum dein matrimonium consummatum censeatur, atque adeo neque indissolubilitatem neque alios consummati matrimonii effectus operabitur. Unde concludes, eum, qui voto religionis obstrictus, mulierem vitiaverit, posse eam ducere, et dein, nisi alia causa obstet, religionem votam ingredi, si postquam duxit, eam rursus non cognovit. — Schmalz. l. 4. t. 1. n. 227. 228.

Alia praeterea est matrimonii distinctio in *verum, praesumptum* et *putatitium.* — *Verum* dicitur, quod reapse et valide contractum est, atque ut tale probatur quopiam ex iis argumentis, quibus et cetera negotia probari solent, cuiusmodi est parochi vel aliorum testimonium, liber matrimoniorum, confessio coniugum, diuturna honestae foeminae cohabitatio. Leviores probationes sufficiunt cum agitur de matrimonio *sustinendo,* quam cum res est de eo *dissolvendo.* — Schmalz. l. 4. t. 1. n. 233.

Praesumptum dicitur, quod *a iure* praesumitur; quae quidem *iuris praesumptio* maxime in triplici casu locum habet. Ac 1.° quando in locis ubi decretum Trid. de forma matrimonii non vigebat, post sponsalia absolute inita inter duas personas habiles, secuta est inter eas carnalis copula; tunc enim consensus de futuro praesumitur transiisse in consensum de praesenti, et copula praesumitur admissa affectu coniugali. Schmalz. l. 4. t. 1. n. 115. seqq.; Pirhing e. t. n. 27.; Barbosa in Cap. *Is qui* e. t. n. 3. seqq.; S. Th. S. q. 46. a. 2. — 2.° Quando post sponsalia inita *sub conditione,* ante eiusdem eventum intercessit carnale inter sponsos commercium; Ecclesia enim, praecisione facta a praedicto Trid. Decr. de forma, tunc praesumit, sponsos a conditione recessisse, adeoque voluisse pure et absolute matrimonium contrahere. Patet ex C. *Per tuas* 6. *de Cond. apposit.* — 3.° Quando post sponsalia *de praesenti* ab impuberibus, in quibus malitia aetatem non suppleat, invalide contracta, inter eosdem, ubi adepti pubertatem fuerint, signa interveniunt ratificati consensus, cuiusmodi sunt non tantum carnalis copula, sed etiam oscula, amplexus, cohabitatio, etc. Patet ex C. unic. § *idem quoque de Desp. impub.* in 6.° Qui tamen casus et ipse locum habere potest solum ubi praedictum Trid. Decr. non viget. Cf. Schmalz. l. 4. t. 1. n. 234.

Verum Decr. Leonis XIII. 15. Febr. 1892. *praesumptio* haec *iuris,* quae simul *praesumptio* erat *de iure,* quae nullam contrariam probationem admitteret, abrogata est. Abrogatur quidem hoc Decr. explicite praesumptio ex carnali copula. Verum consequenter et implicite abrogata censenda est praesumptio ex aliis signis, quae minoris roboris sunt. Abrogatur autem *praesumptio.* Quare, si copula, vel alia signa *consensum* reapse exprimant *de praesenti* ex reali contrahentium intentione, matrimonium validum adhuc erit in locis, ubi Trid. Decr. non viget. — C. H. 83.

Insuper in praesenti ex supra cit. Decr. *Ne temere* matrimonium hoc praesumptum locum amplius habere non potest, cum omnino ad eius validitatem contrahendum sit, secundum formam statutam in eodem Decreto, nisi illis in locis et in illis personis, quas praedictum Decretum non spectat.

Putatitium denique matrimonium dicitur, quod legitime contractum existimatur, cum tamen a parte rei ob latens aliquod impedimentum sit nullum. De quo ideo inquirunt dd., ut constet, quando nam vim legitimandi prolem inde susceptam, aliosque iuris effectus habeat. Duo porro ad id sunt necessaria: 1.° ut contractum sit bona fide saltem ab alterutro coniugum, qui nescius impedimenti fuerit.

Ita in C. *Ex tenore* 14. *Qui filii legit.* Quam quidem bonam fidem nec error iuris, nec dubitatio de valore matrimonii excludit, ut probat Covarruvius de Spons. p. 2. c. 8. § 1. n. 9. In dubio autem bona haec fides praesumitur. 2.° Ut matrimonium contractum publice fuerit et in facie Ecclesiae, idest coram parocho et testibus, et praemissis, vel saltem dispensatis, denuntiationibus. Cf. C. fin. *de Clandest. desp.* § 1.

Memoranda est et alia matrimonii distinctio in *canonicum, politicum* seu *civile*, et *conscientiae*. — *Canonicum* dicunt, in quo omnia concurrunt, quaecumque a sacris canonibus ad matrimonium praescripta sunt. — *Politicum* seu *civile* illud dicunt, in quo concurrunt ea quoque, quae iure civili exiguntur, quaedam scilicet solemnitates, pacta dotalia, etc.; sine quibus matrimonium *canonice* quidem validum est, illegitimum tamen *civiliter* reputatur, atque adeo, in civili foro, actionem non habet et *civilibus* caret *effectibus*, e. g., quoad patriam viri et uxoris potestatem, quoad filiorum successionem, quoad mulieris dotem, etc. — Matrimonium *conscientiae*, seu *morganaticum*, dicitur legitima coniunctio viri cum foemina inferioris conditionis eo pacto inita, ut uxor et liberi inde nati dono nuptiali vel alia certa portione, tempore sponsalium destinata, contenti sint, et a ceteris bonis avitis ac paternis, una cum titulis, dignitatibus et insignibus abstineant. Schmalz. l. 4. t. 1. n. 236. seqq. — Matrimonium autem *conscientiae* seu *occultum* dicitur quod clam contrahitur coram parocho, vel alio sacerdote ab Ordinario vel parocho deputato, et duobus testibus familiaribus, qui ad secretum servandum tenentur. Huiusmodi matrimonia, et baptismus filiis enatis collatus in secreto matrimoniorum et baptizatorum libro adnotantur. Cavendum in ipsis est, ne matrimonium, quod occultum est, habeatur cum scandalo tanquam turpis concubinatus, ne filii illegitimi censeantur, et legitima portione destituantur, eorumque educatio negligatur. Quare sine Episcopi facultate fieri non potest. Bened. XIV. C. *Satis vobis* 17. Nov. 1741.; E. M.

Matrimonium clandestinum: Est matrimonium celebratum sine praeviis bannis; quod, sine debita venia, illicitus est. Est etiam matrimonium celebratum sine parocho, vel alio sacerdote legitime delegato et testibus, et hoc nunc, quoad catholicos, est omnino nullum, nisi positiva habeatur exceptio, secundum Decr. *Ne temere*. Ex eo nullum habetur publicae honestatis impedimentum.

959. *Quaenam sint essentialia matrimonii, quatenus contractus?* — Ut omnes contractus, ita matrimonium constat *re, causa* et *con-*

sensu. — *Res* est, quod mutuo datur et accipitur, *potestas* seu *ius* in corpus, *ad coeundum, in ordine ad generationem.* Ipsa ergo commixtio ad essentiam non pertinet, sed ad eius tantum consummationem. Hinc coniuges licite abstinere possunt ab usu coniugii, et optare ne plures nascantur filii, quam possint alere; dummodo eos positive non impediant, nec abortum procurent.

Causa est sobolis procreatio et educatio, finis primarius matrimonii, et mutuum totius vitae adiutorium, finis matrimonii secundarius, Gen. 1., 28. Post Adae peccatum, remedium etiam concupiscentiae, alius matrimonii secundarius finis est, 1. Cor. 7., 2. 5. 9. *Prolis generatio* ex primaria matrimonii institutione est, *remedium* ex secundaria, quae illam praesupponit. S. Th. S. q. 42. a. 2., C. G. l. 4. c. 78. Hinc *licite* matrimonium contrahitur in remedium concupiscentiae, modo proles positive non excludatur, adeoque praesupposito primario matrimonii fine, nempe generatione prolis, sine quo fine matrimonium esse non potest. Non enim illud remedium quaerendum in alia re est, sed in matrimonio. — Idque asserendum de ipso usu coniugii ad concupiscentiam sedandam. Contrarium opinatur S. Th. S. q. 49. a. 5. ad 2. Sed ab eo recedit S. Alph. 882., et iure, siquidem id *magis propria interpretatione* eruitur ex textu S. Pauli l. c. — *Licitum* item est, matrimonium contrahere propter finem extrinsecum honestum, e. g., ob pacem familiarum conciliandam, amorem conservandum inter consanguineos, honorem familiae conservandum, sanitatem tuendam, etc. Ratio, quia « haec non est deordinatio, eligere aliquem ex finibus secundariis honestis prae fine primario, modo iste non excludatur. Secus vero, si finis non sit honestus, nempe si sit voluptatis, vel cupiditatis divitiarum, vel vani honoris ». L. 883. Enimvero ad rectam quamque operationem opus non est, ut principalis finis, ad quem ea operatio est ordinata, actu semper intendatur. Sufficit actu intendere alios fines, ad quos etiam ea operatio natura sua refertur, modo non excludatur finis primarius, vel aliquid ei positive non fiat contrarium, vel primario subordinentur, ita ut secundarius alius finis uti principalis non intendatur, neque illi secundario fini ceteri subordinentur.

Consensu tandem perficitur, vera nempe voluntate utriusque super *eadem re,* i. e. *iure coeundi,* quo ultro citroque tradendo, matrimonium contrahitur. *Iure coeundi, in ordine* nempe *ad generationem.* Et quia matrimonium *perpetuum* est, si uni eorum propositum sit illud ad *tempus* tantum contrahere, ex defectu legitimae voluntatis, licet externe non manifestatae, nihil erit actum. Quare dari quidem potest matrimonium sine *bono prolis* et sine *bono fidei,* seu fidelitatis,

secundum se; quia haec duo matrimonii bona, *secundum se,* spectant ad usum matrimonii et esse rei ab usu suo non dependet; sed dari non potest matrimonium sine ipso *bono sacramenti* seu inseparabilitate; nam haec « pertinet ad ipsum matrimonium *secundum se,* quia ex hoc ipso, quod per pactionem coniugalem sui potestatem sibi invicem in perpetuum coniuges tradunt, sequitur quod separari non possunt, et inde est, quod matrimonium nunquam invenitur *sine inseparabilitate* ». S. Th. S. q. 49. a. 3. — L. 879. 883.; S. Th. S. q. 41. a. 1., q. 42. a. 2. 4., q. 44. a. 1., q. 45. a. 1., q. 48. a. 1., q. 49., q. 54. a. 3., q. 58. a. 1. ad 3., 4. D. 2. q. un. a. 4., D. 26. q. 2. a. 4.; Comment. in 1. ad Cor. Lect. 1.; C. G. 146.; G. B. 1325.; E. M.

960. *Qualis consensus esse debeat?* — Consensus debet esse: 1.° *Mutuus;* consistit enim matrimonium in contractu, qui est essentialiter consensus duorum, seu consensus mutuus. Unde si ex una parte deficiat, nullum erit. — 2.° *De praesenti:* quia per promissionem *de futuro* fiunt tantum sponsalia, non vero matrimonium. Deducitur etiam ex C. *Si inter* 31. *de Spons. et matrim.* — 3.° *Deliberatus et voluntarius;* quia est contractus de re gravi, gravem propterea obligationem inducens; nemo autem censetur obligationem gravem sibi imponere, nisi libere ac plene consentiat. Constat ex Iure canonico, quod invalidat matrimonia ex metu gravi contracta. — 4.° *Manifestatus signis externis,* quia omnis conventio inter homines aliquo signo externo cognosci debet: conventio enim mutuam acceptationem inter contrahentes necessario supponit. — S. Th. S. q. 45.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 42.; E. M.

961. *An consensus verbis exprimi debeat?* — R. Negative quoad *validitatem,* quia de iure naturali in contractu sufficit, ut consensus certo aliquo signo exprimatur. C. un. § fin. *de Despons. impub.* in 6.°; C. *Is qui fidem* 31. *de Spons.*, C. *Tuae fraternitati* 25. *de Spons.* Quare sufficit, ut consensus externe manifestetur, e. g., annuli traditione et acceptatione, et quoad mulierem etiam silentio. L. 882. 887.; S. Th. S. q. 45. a. 2., q. 47. a. 3. — Affirmative quoad *liceitatem,* quia alias ageretur contra Rubricam et Ecclesiae consuetudinem. Attamen non videtur excedere veniale, si verba non adhibeantur; immo ab omni culpa verecundia aut alia rationabilis causa excusaret. L. 888.

962. *Quid agendum, si quis dicat se ficte consensisse?* — Quoad *forum externum* fides ei non adhibetur, nisi ex circumstantiis pateat, illum aut dolo fuisse deceptum aut gravi metu inductum ad contra-

hendum; supponi enim nequit eum, qui libere matrimonium iniit, ficte consensisse. — Quoad *forum internum,* qui asserit se *ficte* consensisse, obligandus est ad abstinendum a debito petendo et reddendo, donec vere consenserit, et *ordinarie* etiam ad consensum verum ponendum, ut sic iniuriam comparti illatam reparet. *Ordinarie,* quia si compars separationi consentiat, vel ipse ad contrahendum coactus fuerit, consensum supplere non tenetur. — Sufficit autem, ut consensus alterius consensui praecedenti, et non revocato, accedat. Quare, si quis coram parocho et testibus non vere consenserit, satisfacit consentiendo postea. — Ceterum coniux, qui verum assensum posuit, non obligatur credere alteri asserenti, se ficte consensisse, nisi id iuramento firmaret; ideoque licite debitum peteret, donec defectus consensus evidenter probaretur. S. C. C. 24. Febr. 1720.; S. Th. S. q. 45. a. 4. ad 2. — Obligatio autem ineundi *vero consensu* matrimonium *gravissimam* se facile prodit, non modo quia secus graviter peccatur contra reverentiam sacramento debitam, sed etiam quia per iniuriam gravissimum alteri parti damnum infertur. Quippe cum in foro externo difficillime probari fictio queat, deceptae parti non permittuntur aliae nuptiae, ideoque hoc unum illi superest, ut aut Religionem ingrediatur, aut in saeculo maneat innupta. — L. 887. 1113. 1114.; Schmalz. l. 4. t. 1. n. 265. seqq.

963. *An sufficiat consensus per procuratorem?* — R. Affirmative, quoad *validitatem,* modo adsint *conditiones requisitae,* quia matrimonium habet totam rationem contractus naturalis. Contractus autem quilibet per procuratorem fieri potest. — *Conditiones* vero ad matrimonium hoc modo contrahendum sunt: 1.° ut procurator habeat *speciale* mandatum; ut mandatum sit de contrahendo *cum determinata persona;* ut mandatum exsequatur *per seipsum,* C. fin. *de Proc.* in 6.°; nisi expressam ad id habuerit facultatem; 2.° ut mandans mandatum *non revocaverit* neque mentaliter tantum, neque etiam tacite, celebrando, e. g., sponsalia cum alia; 3.° ut procurator ostendat *scriptum* mandatum parocho et testibus: verum sufficit etiam, ut mandatum *oretenus* detur; 4.° ut matrimonium contrahat coram eisdem, *iuxta formam Trid.,* antea vigentem, et nunc etiam coram parocho et testibus *iuxta* Decr. *Ne temere;* nihil item refert quod mandatum detur viro vel foeminae. Id enim mandati naturam non adimit neque immutat; 5.° ut *limites mandati non excedat,* si, e. g., conditio requisita a mandante sit, ut contrahatur tali dote, tali tempore, etc. — Negative quoad *liceitatem,* nisi causa valde gravis urgeat. Ratio, quia iste modus contrahendi

est contrarius praxi ordinariae Ecclesiae, et vix inter alios, quam inter Principes et Magnates sic matrimonia fiunt. Hinc parochus non debet propria auctoritate matrimoniis huiusmodi benedicere, ut ex praxi Ecclesiae et Ritualibus constat. — L. 885. 886. 889.; Sanch. l. 5. d. 8. n. 24.

Matrimonium item licet contrahere vel epistolam, quae ab alia parte coram parocho et testibus legatur, declarante simul suum consensum. Idque etiam nunc post Decr. *Ne temere*. Bene parochi invitatio ab absente per epistolam fieri potest, et per epistolam coram alia parte et testibus lectam exquirere potest parochus absentis consensum, et item per epistolam coram iisdem testibus et alia parte lectam habere potest absentis oblatum consensum et acceptatum alterius consensum.

964. *An sit validum matrimonium sub conditione initum?* — Certum est, esse validum, si conditio sit *de praeterito* vel *de praesenti,* et verificatur. Ratio est, quia consensus ille conditionatus statim transit in absolutum, et proinde nihil deest valori sacramenti. — Si adiiciatur conditio *honesta* et *possibilis de futuro,* non perficitur matrimonium, donec conditio impleatur; quia contractus transferre debet ius mutuum in corpora *de praesenti.* Impleta autem conditione, valet *sine novo consensu* matrimonium; siquidem contractus conditionatus, adimpleta conditione, transit in absolutum, et eo ipso valet ratione sacramenti, quia inter christianos contractus matrimonii a sacramento disiungi nequit. *Sine novo consensu,* cum tamen id multi negent, et ex S. Alph. 895. probabiliter, tutius est, consensum renovare. — Quamvis validum sit matrimonium, etsi contrahentes ignorent impletam esse conditionem, quia conditionis exsistentia non ab eius notitia dependet, uti tamen matrimonio non possunt ante acceptam illius adimpletionis notitiam, secus voluntate saltem et intentione fornicationem committerent. — Conditio *impossibilis* ex natura rei, vel de facto tantum, pro non adiecta habetur *in foro externo,* quia in re tam gravi praesumitur non fuisse serio appositam. C. fin. 7. *de Condit. apposit.* Sed quia praesumptio cedit veritati, et pro *foro externo* et pro *foro interno* casus illi excipiendi sunt, in quibus veritas *certo* praesumptioni adversetur et praevaleat. Si vero *dubium* sit, conditio tunc pro *utroque foro* pro non adiecta habetur, ne forte separentur illi qui legitime sunt coniuncti, et aliis illegitime coniungantur. — 5.° « Si autem sit conditio *de futuro necessaria,* sicut solem oriri cras, tunc *est matrimonium;* quia talia futura iam sunt praesentia in suis

causis ». S. Th. 4. D. 29. q. un. a. 3. q. 3.; L. *Si pupillus* 9. § 1. *de Novationib.* — L. 890. 892. 895.; S. Th. S. q. 47. a. 5.; Schmalz. l. 4. t. 5. n. 37. 60. seqq.

965. *An sit licitum contrahere cum consensu conditionato?* — R. Negative. Talis modus contrahendi est illicitus, praesertim si conditio sit *de futuro,* nisi forte, ut habet S. Lig. 892., adsit urgentissima causa. Ratio est, quia multa ac gravia incommoda ex tali modo contrahendi subsequi facile possunt, nempe, ambages, difficultates, et inde iurgia et scandala.

966. *An sit validum matrimonium initum sub conditione turpi?* — Si conditio turpis *non repugnet substantiae matrimonii,* validum censetur matrimonium *in foro externo;* in eo enim conditio pro non adiecta habetur. C. fin. *de Condit. apposit.* Quia tamen hoc praesumptioni innititur, hinc si aliunde *certo* constet, serio fuisse adiectam, et consensum reipsa non fuisse praestitum, nisi sub eius eventu, tunc sane in *neutro foro* matrimonium validum censebitur, nisi evenerit conditio. Verificata autem conditione, quoad *forum internum* controvertitur, sicut in ceteris contractibus. Ordinarie tamen non censetur conditio *sine qua non,* sed merum propositum aut promissio a contractu matrimoniali independens, ac proinde consensus non iudicatur tali conditione suspensus, nisi de hoc *omnino constet.* Ceterum in dubio pro matrimonio semper iudicandum est. L. 891. — Invalidum vero censetur matrimonium *in foro interno,* si conditio haec *repugnet substantiae seu essentiae matrimonii,* triplici nempe essentiali eiusdem bono, idest 1.° bono *sacramenti;* 2.° bono *fidei;* 3.° bono *prolis;* quod fieret, si sponsi contrahendo matrimonium, *perpetuitatem* in matrimonio, facto divortio, *fidelitatem* in coniugio, debitum non reddendo, et commixtione cum alio, aut *generationem* prolis positive eam impediendo excluderent. Ratio est, quia tali conditione, sive interius tantum in intentione unius aut utriusque contrahentis, sive exterius tantum, apposita, aut non habetur aut saltem exterius non exprimitur consensus in verum matrimonium, cum ipsa substantia seu essentia matrimonii vi talis conditionis tollatur. Verum *in foro externo,* nisi conditio *in expressum pactum* deducatur, praesumptio est pro valore matrimonii, cum causa sit favorabilis, et communis boni. — Invalidum ergo est matrimonium, si talis conditio repugnans substantiae matrimonii *expresse* apponatur et *in pactum* deducatur, *in utroque foro,* etiamsi interior adesset consensus, quia consensus exterior sufficiens deesset. C. *Si conditiones* 7. *de Cond. appos.* — Si conditio tur-

pis non sit *de futuro;* sed *de praesenti,* vel *de praeterito,* ex communiori sententia matrimonium valet, verificata conditione, non valet ea non verificata. Ratio, quia talis conditio, proprie conditio non est, L. *Institutio* 10. § 1 ff. *de Condition. institution.* — L. 881. 882. 891.; S. Th. 4. d. 29. q. un. a. 3. q. 3., d. 31. q. 1. a. 3.; Schmalz. l. 4. t. 5. n. 90. seqq.; Lugo de Sacr. d. 8. n. 129.; E. M.

967. **Resolves:** Si *conditio turpis* non afficiat ipsum *contractum,* sed afficiat tantum *executionem* contractus, quia matrimonio quidem volunt ligari, sed matrimonii officia adimplere nolunt, tunc graviter peccant, sed matrimonium valet. — In locis, ubi lex adest divortii, si legis notitia se habet *antecedenter* quoad consensum, h. e., si ideo contrahunt, quia norunt id sibi licere, et aliter non contraherent, invalidum est matrimonium; si vero se habet *concomitanter,* quia generalem habent voluntatem contrahendi, ita ut aeque contraherent sine tali notitia, matrimonium validum est. *In foro externo* generalis voluntas contrahendi semper praesumitur, nisi contrarium probetur, ut docet Bened. XIV. de Syn. l. 13. C. 22. n. 7., et declaravit Pius VI. Litt. ad Archiep. Pragens. 11. Iul. 1789. — Si matrimonium initum quidem sit sub conditione, excludente bonum prolis, sed quae *honesta* sit, sub conditione nempe *castitatis servandae,* matrimonium valet: nam adhuc habentur consensus et obiectum, quae contractui omnino essentialia sunt; obiectum enim est mutua *traditio* et *potestas* in proprium corpus. Id tamen alii negant. Ac Bened. XIV. l. c. n. 10. refert huiusmodi matrimonium fuisse declaratum nullum a. S. C. C. in particulari quodam casu. Ac ita tenendum videtur, si praedicta conditione non mere *usui,* sed *potestati* abrenuntiatur. « Ea enim conventio, in pactum expresse deducta, qua mulier a se abdicavit *potestatem* in corpus viri, et vir similiter *potestatem* in corpus mulieris aperte contraria est substantiae matrimonii ». Bened. XIV. l. c. Idque sane verificabatur in praedicto casu a S. C. deciso. — L. 881. 882.; Lugo de Sacr. d. 8. n. 131. 132.; Collectan. S. C. de P. F. n. 1291. 1292. 1299. 1301. 1302.

968. « *Notandum* hic, quod differt *conditio* a *demonstratione, causa, modo, die,* quia *demonstratio,* sive *causa* adiecta, puta si quis dicat, *duco te, quae es virgo,* vel *quia es virgo,* non vitiat, nec suspendit matrimonium, esto causa sit falsa aut turpis, etiam contra substantiam matrimonii, ut Sanch. l. 5. d. 19. n. 2. Nam licet ille non contraheret, si sciret eam non esse virginem, praebet tamen tunc absolute consensum, qui non impeditur, nisi ab errore circa substantiam, sive

circa conditiones substantiales matrimonii. Neque suspendit *modus,* si dicatur, v. g., *duco te, ut mihi inservias...,* etiamsi modus sit de re turpi aut impossibili, *duco te, ut occidas,* etc. Ratio, quia consensus non pendet *a modo,* sicut pendet *a conditione.* Et etiamsi, ait Viva cum Pal., *modus* sit contra substantiam matrimonii, scilicet *duco te, ut adulterium facias,* etc. Sed probabilius contradicunt huic Salm. cum Sanch., quia non videtur habere animum contrahendi, qui intentionem habet contractui oppositam. Utrum autem *dies* appositus suspendat contractum, puta si dicatur: *duco te post tres dies?* Negat Sanch. Sed probabilius affirmant Viva cum Con. etc., quia contrahens tunc non intendit ponere perfectum consensum, nisi post tertium diem ». L. 896. — S. Th. S. q. 48. a. 2.; Schmalz. l. 4. t. 5. n. 136. seqq.; Sanch. l. 5. d. 19. n. 2. 3.

969. *Quaenam sint essentialia matrimonii quatenus sacramentum est?* — Sacramentum matrimonii non est quid distinctum ab ipso contractu matrimonii, sed est ipsemet *matrimonii contractus*, elevatus a Christo D. N. *ad esse sacramenti.* Pius IX. Alloc. 27. Sept. 1853., pr. 67.ª 73.ª Syll. d. a Pio IX. — Unde patet quod ipsi contrahentes sunt *ministri* et *subiecta* huius sacramenti. Flor. Decr. pro Arm.; Trid. s. 24. C. 1. de R. M. *Materia* autem et *forma* ipso contractu continetur. *Materia remota* sunt ipsa corpora seu ius in corpora sponsorum, in contractu matrimonii invicem tradenda in ordine ad generationem. *Materia* autem *proxima* est mutua traditio corporum, quae per verba aut signa consensum in contractu exprimentia perficitur; et *forma* est mutua contrahentium acceptio verbis aut signis expressa. — Quare *inter christianos, nullo impedimento* sive naturali, sive divino, sive canonico *laborantes,* haberi non potest *contractus matrimonii,* quin simul *matrimonii sacramentum* habeatur, et vice versa *sacramentum* sine *contractu* esse non potest. *Inter christianos,* nam homines non baptizati non sunt capaces sacramentorum. *Nullo impedimento* etc., licet enim *per se* omnis homo baptizatus sit subiectum capax sacramenti matrimonii, *per accidens* tamen plures a matrimonio valide contrahendo arcentur propter varia impedimenta. — Ex praedicta vero mutua acceptione et traditione, *vinculum* matrimonii exoritur nempe ius et obligatio mutua in corpora in ordine ad generationem, adeoque coniunctio viri et uxoris ad unam generationem et educationem prolis, et iterum ad unam vitam domesticam. — L. 879. 880. 897.-899.; S. Th. 4. d. 26. q. 2. a. 1. ad 1., d. 28. q. 1. a. 3., S. q. 44. a. 1., q. 45. a. 1. 2., q. 48. a. 1.; E. M.

970. **Resolves:** Matrimonium infidelium, licet sit validum in ratione contractus, non tamen est sacramentum. S. Th. S. q. 59. a. 2. An sacramentum sit, matrimonium fidelis cum infideli, accedente Papae dispensatione, alii negant, alii affirmant. Matrimonium vero ab infidelibus contractum, quando ambo coniuges ad fidem convertuntur, susceptione baptismi, in sacramentum transit. — Haeretici et schismatici, qui ineundo matrimonium, Ecclesiae leges quoad matrimonii substantiam servant, valide contrahunt et sacramento muniuntur. — Christiani omnes, qui nolunt *omnino* sacramentum recipere, neque *valide contrahunt,* etsi velint matrimonium contrahere; et si matrimonium *vere contrahere* volunt, etiam *sacramentum* recipiunt, etsi nolint sacramentum facere. — Lugo de Sacr. d. 8. n. 120.-130.; Schmalz. l. 4. t. 1. n. 302.-304., t. 19. n. 164.-176.; Ferraris v. *Matrimonium* a. 1. n. 19.; Clericat. de Matr. decis. 4. n. 25.

971. *Utrum matrimonium civili, an ecclesiastica auctoritate regatur?* — Cum *inter christianos* contractus ipse matrimonii sit sacramentum; nequit matrimonium quatenus *contractus* regi potestate civili, quatenus *sacramentum* potestate ecclesiastica; neque simul, quatenus *contractus* et *sacramentum* est, regi ab utraque potestate civili et ecclesiastica; sed exclusive regi debet qua *contractus* et qua *sacramentum* ab auctoritate Ecclesiae. Quare ad *solam* Ecclesiam pertinet statuere ea *praecipue,* quae spectant ad substantiam huius contractus, et quoad *inhabilitatem* personarum et quoad *formam* et *solemnitatem* constituendam, quoad *impedimenta* nempe *dirimentia* statuenda. Itemque ad Ecclesiam solam pertinent causae matrimoniales et sponsalium aliorumque *impedimentorum immediate et directe* matrimonium *impedientium.* Trid. s. 24. c. 4. 12.; Bened. XIV. C. *Singulari* §§ 7. 9.; Leo XIII. Enc. *Arcanum,* et Ep. ad Episc. Prov. Ven. 3. Febr. 1893.; Syll. pr. 68.ª seqq. — Cum autem familiae membra sint Societatis Civilis, hinc matrimonium in Societate Civili civilia parit iura et obligationes, quae *civiles* matrimonii *effectus* nuncupantur. Si quid igitur possunt civiles Principes super matrimoniis, ea *tantum* spectat, quae *in genere civili versantur,* Leo XIII. Enc. *Arcanum,* et Epist. d. 8. Febr. 1893. — Verum matrimonium *civilis* quidam contractus non est, sed maxime *naturalis.* Matrimonii contractus ab ipso Deo, mundi exordio, institutus est, Gen. 2., 18.; et praeterea *res sacra* semper fuit et est, *sacra,* haud quidem naturali tantum iure, sed etiam supernaturali Dei ordinatione. Trid. s. 24. *Doctr. de Sacr. M.;* Leo XIII. Enc. cit. Hinc, matrimonium, *quoad infideles,* et qua *contractus natu-*

ralis et qua *res sacra,* a *civili* Principum potestate et iurisdictione minime dependet quoad impedimenta ipsum dirimentia, secundum plurium et gravium dd. sententiam. Sed alii sunt dd., qui infidelium matrimonia, cum non sint sacramenta, nec ideo iure canonico regi possint, ne contrahentes in re tam gravi sint exleges, Principum sive fidelium sive infidelium potestate et iurisdictione regi arbitrantur. Huic secundae sententiae adhaerere videtur S. Th. 4. d. 39. q. 1. a. 2. ad 3.; siquidem « ea quae pertinent ad legem naturae sunt determinabilia per ius positivum; et ideo *si prohibentur* ab aliquo iure positivo apud eos infideles contrahere matrimonium cum infidelibus alterius ritus, disparitas cultus *impedit* matrimonium inter eos ». — S. Th. S. q. 42. a. 2.; 4. d. 34. q. 1. a. 1., Quodl. 5. a. 15.; Schmalz. l. 4. t. 1. n. 360. seqq., t. 18. n. 2.-8.; Collectan. S. C. de P. F. n. 1089.; E. M.

972. **Resolves**: *Impedimenta* matrimonium *dirimentia* ex Iure Canonico desumenda sunt, minime vero ex Iure Civili, nisi quatenus accesserit huic Ecclesiae approbatio et confirmatio, vel quatenus Ius Civile conforme sit hac in re Iuri Canonico; ex hoc, ubi difforme sit, corrigendum. — Trid. s. 24. Decr. de R. M. etc.; C. I. 56. seqq.; C. G. 161. seqq.; C. H. 83. seqq.; C. A. 47 seqq.; C. B. 1303. seqq.

Matrimonium civile nihil in se continet illicitum, si nihil aliud eo significetur, nisi « extrinseca caeremonia ad explendas formas, quae ab auctoritate civili exigi solent ». S. C. C. 7. Ian. 1899. Quare hoc sensu permittitur. Monit. Eccles. v. 11. p. 389.

973. **Nota**: Cum praesenti Iure Civili Ital., Gall., Germ. matrimonium non admittatur nisi *civile,* initum nempe secundum civile ius, hinc, eo praetermisso, plura sequi possunt *gravia damna* et spiritualia et temporalia. *Spiritualia,* quia integrum erit alteri ab altero discedere et aliud inire civile matrimonium. *Temporalia,* quia vir lege non cogitur uxorem alere, et filii, tamquam *legitimi* minime a lege *recogniti,* in paternam haereditatem, *vi civilis legis,* in foro externo, non succedunt. Quare praetermittendae non sunt civiles caeremoniae. Ac, si civili iure sponsus et sponsa a matrimonio prohibeantur, eos matrimonio coniungere non licet iniussu Episcopi. S. Poenit. 15. Ian. 1866. Cf. C. I. 70. seqq. 93. seqq. 721.; C. G. 165. seqq. 723.; C. B. 1317. 1324. — Secus vero est ex C. A. 69. seqq. 75. seqq. et ex C. H. 42. seqq. 75. seqq. — Cf. V. 1. n. 223. 680.; Collectan. S. C. de P. F. n. 1390.; E. M.

Civile matrimonium matrimonium non est, neque sponsalibus aequivalet, adeoque nullum inducit publicae honestatis impedimentum.

— Cum tamen speciem habeat matrimonii sanari in radice potest. Contrahendum ante religiosum matrimonium est, ratione civilium effectuum, ne secus gravia damna exoriantur. Et hoc sensu *matrimonium civile,* quatenus significat ritum civilem in eo servandum, quoad civiles ipsius effectus obtinendos, nihil continet, ut iam dictum est, quod non possit approbari. Ac, quando contrahi non possit, ad Episcopum recurrendum est. In casibus particularibus, potest ab Episcopo permitti, ut prius religiosum matrimonium contrahatur et deinde civile. — Ordinarius ergo permittere potest, ut religiosum matrimonium contrahatur, sine prius inito matrimonio civili, sed opus est: ut si antea sponsi fuerint matrimonio civili ligati, obtinuerint legalem separationem: vel, si haec haberi non possit, ut sit moraliter certum, quod altera pars nunquam coram lege exigat civilem coniunctionem; ut scripto et coram delegata persona ab Ordinario ac duobus testibus promittant civilem matrimonium quam primum fieri poterit celebraturos; ut moraliter certum sit matrimonium ineuntes non esse deinde ad invicem separandos. S. C. de Sacram. Mart. 1909. — Matrimonium civile, uti etiam matrimonium mixtum vel matrimonium nullum ignoranter vel scienter contractum, vel periculum matrimonii sive civilis sive mixti causa canonica est ad obtinendam dispensationem ab aliquo impedimento dirimente. — Clerici in sacris constituti, vel Regulares aut Moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere praesumentes, nec non omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes, etiam *mere civile,* incurrunt excomm. Ordinario reserv. — Matrimonium hoc clerici in sacris constituti consummantes irregularitatem praeterea incurrunt.

974. *An status gratiae ad sacramentum matrimonii requiratur?* — Sponsi matrimonium contrahentes, in statu gratiae versari debent, quia matrimonium est sacramentum *vivorum.* Qui contrahunt in peccato mortali, rei sacrilegii evadunt, nec gratias sacramentales percipiunt. Probabiliter tamen illae gratiae sunt tantum suspensae, et remoto obice seu peccato mortali, animae applicantur. — Si nullus fructus ex monitione speretur, melius erit indignum non monere de sacrilegio, ut saltem sic minus peccet; et potius inducendus erit, ut saltem quam primum ad confitendum accedat. — L. 894.

975. *An parochus exigere debeat, ut libellus Confessionis a sponsis exhibeatur?* — Non potest *per se* id exigere, nisi lex seu praeceptum Episcopi illud statuat. Ratio est, quia quamvis requiratur status

gratiae ad hoc sacramentum suscipiendum, non tamen requiritur necessario Confessio, cum contritio absolute sufficere possit etiam iis, qui in statu peccati mortalis versantur. Aliunde parocho plerumque non innotescit, sponsos in statu gratiae non versari. — Ubi *lex particularis exsistit,* parochus exigere debet Confessionis testimonium. Possunt tamen occurrere casus, in quibus haec lex exceptionem admittat, uti si matrimonium iam sit civiliter contractum, et una pars testimonium Confessionis requisitum exhibeat, etc. Ac, si sponsus non sit publicus peccator, nec de eius indignitate constet, rationes etiam minus graves sufficiunt. Cf. 372. seq.

976. *An in Ecclesia celebrandum sit matrimonium, et in missa a parocho benedicendum?* — Matrimonium *in Ecclesia decet* celebrari, et sponsi *hortandi sunt,* ut recipiant *benedictionem nuptialem,* quae pertinet ad *solemnitatem* nuptiarum, et distinguitur omnino *a ritu celebrandi matrimonii sacramentum,* quo sacerdos sponsos coniungit et annulum benedicit, et qui in *Rituali Romano* habetur. *Benedictionem nuptialem* exhibet *Missale in missa pro sponso et sponsa.* Si eam omittunt, aut omni vacant culpa, aut certe gravi.

Matrimonium celebrari potest quovis tempore, etiam feriato, vel interdicti. Benedictio nuptialis datur tantum *in missa,* et dari potest etiam postquam matrimonium est celebratum, etiam si sponsa praegnans accedat. Datur autem a solo Episcopo vel parocho proprio, in eorum tantum proprio territorio, et extra tempus *feriatum* et interdicti. Ea consistit in Orationibus, quae habentur in Missali: *Propitiare* etc. et *Deus, qui potestate* etc., dicenda ante *Libera nos;* nec non *Deus Abraham,* dicenda ante benedictionem. *In missa;* nempe si fieri potest *votiva* pro sponso et sponsa; quae ideo quavis die permittitur, praeter dupl. 1. et 2. cl., dies festos de praecepto, et vigiliam Pentecostes, aliosque exceptos dies. Cf. hic 657., sed in his addenda est Missae praescriptae commemoratio pro sponso et sponsa; et insuper post *Orationem dominicam* et *Ite Missa est* Orationes adduntur, quae ad hoc in Missa *pro sponsis* habentur. Semel autem data sive viro sive mulieri, iterum in secundis nuptiis dari non potest. Verum cum foeminam ea benedictio praecipue respiciat, si mulier eam numquam acceperit, dari poterit, sive tunc primum, sive tunc iterum nubat, ubi ea viget consuetudo. — C. 1. 3. *de Secund. nupt.;* Trid. s. 24. C. 1. de R. M.; Rit. Rom. h. t.; S. O. 1. Sept. 1841. Collect. S. C. de P. F. v. 1. n. 938.; S. R. C. 23. Iun. 1853., 14. Aug. 1858. *Mont. Alb.,* 9. Maii 1893., 30. Iun. 1896., Bened. XIV. Instr.

80. n. 8.; L. 984. 988.; Collectan. S. C. de P. F. n. 1536. 1537., 1559. 1560. 1561.; E. M.

Ad impertiendam benedictionem nuptialem post tempus feriatum coniugibus necessaria est praesentia amborum et non sufficit solius sponsae. S. R. C. 27. Maii 1911. ad 7.

Si pars una catholica sit et altera publice fidem abiecerit vel reprobatae sectae se adscripserit, quin haereticae etiam sectae adscripta fuerit, re ad Episcopum delata, poterit Episcopus permittere ut parochus tamquam testis authorizabilis tantum assistat matrimonio, si secus grave scandalum vel damnum oriretur, excluso omni ecclesiastico ritu, et omnino exclusa missae celebratione, nisi adiuncta aliud exigant, S. O. 21. Febr. 1883., 23. Apr. 1873.; E. M.

Sacerdotes omnes nuptiis benedicentes, vel sponsos matrimonio coniungentes, sine venia parochi sponsorum suspensi sunt, quamdiu ab Ordinario praedicti parochi absolvantur. — Benedictio post partum fieri debet a parocho, si expetitus ipse fuerit: fieri potest a quocumque Sacerdote, si pariter expetitus fuerit, in quacumque ecclesia, eius superiore certiore facto. Deneganda non est mulieri post partum, cuius proles mortua est sine baptismo. Mulier quae illegitimum filium enixa est ius non habet ad benedictionem post partum.

Probatio matrimonii. Si legitima haberi non possit probatio initi matrimonii deferatur partibus iuramentum, quo propriam assertionem confirment; hoc praestito, partes habeantur tamquam legitimo matrimonio coniunctae, earumque proles ut legitima. Excipiendi tamen sunt casus, in quibus ius plenam probationem requirit, e. g. si agatur de praeiudicio alterius matrimonii, vel de ordinibus suscipiendis. Matrimonium autem, ut supra, per iuramentum confirmatum inscribatur non quidem in communi matrimoniorum libro, sed in distincto libello ad hoc destinato. S. C. de Sacr. 6. Mart. 1911.

977. *Quid de unitate matrimonii?* — Unitas matrimonii in eo sita est, quod matrimonium sit coniunctio unius viri cum una foemina. — Certum est, *polyandriam,* seu coniunctionem simultaneam plurium virorum cum una foemina, pugnare cum lege naturali, quia praecipuis matrimonii finibus adversatur, nempe generationi prolis et bonae eius educationi. Plurium semen admixtum sterile est. Incertus praeterea fit pater, cui proles educanda praecipue incumbit. — Certum est, *polygamiam simultaneam* seu simultaneam coniunctionem plurium foeminarum cum uno viro, esse in omni casu prohibitam, saltem de iure positivo divino Novae Legis, ut constat ex Luc. 16., 18.: *Omnis,*

qui dimittit uxorem suam, et aliam ducit, moechatur. Constat pariter ex Trid. s. 24. *Doctr. de sacr. matr.,* c. 2. Ea praeterea repugnat saltem pacificae coniugum habitationi, secundario matrimonii fini, et difficiliorem reddit prolis educationem. — Certum est, secundas nuptias et ulteriores esse licitas tam viro quam mulieri etiam sub lege Evangelica. Constat ex auctoritate et praxi Ecclesiae, nec non ex Scriptura sacra, 1. Cor. 7., 39. *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius vivit; quod si dormierit vir eius, liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino.* — S. Th. S. q. 63., q. 65.; E. M.

978. *Quid de firmitate matrimonii, quatenus spectat vinculum?* — Matrimonium est indissolubile, i. e. matrimonio semel contracto, divortium *quoad vinculum* fieri nequit, saltem de lege positiva divina. De fide est. Prob. 1.° Ex verbis Christi, Matth. 19., 6.: *Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.* 2.° Ex verbis S. Pauli 1. Cor. 7., 10. 11.: *Iis autem, qui matrimonio iuncti sunt, praecipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere, quod si discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* 3.° Ex Trid. s. 24. c. 5. 7. Licet ergo etiam ante consummatum matrimonium casus incidat, quo stante non potuisset matrimonium iniri, e. g., si vir impotens, si mulier amens fiat; matrimonii vinculum perseverat. C. 25. cau. 32. — L. 955.; S. Th. S. q. 67.; Collectan. S. C. de P. F. n. 1295.; C. B. 1348.; E. M.

979. *An exceptio detur, quoad praedictam matrimonii firmitatem?* — *Triplex casus est excipiendus.* 1.° Dissolvi potest matrimonium *ratum et non consummatum christianorum,* gravi de causa, *per dispensationem* Papae, ex potestate divinitus ipsi concessa. Patet ex eo quod SS. Pontifices iam multoties hac potestate usi sint, uti S. Gregorius VII., Paulus III., etc., Bened. XIV. C. *Dei miseratione.* Cf. Perrone de Matr. t. 3. s. 2. c. 6. a. 4. Extendenda autem haec facultas est *ad matrimonia consummata in infidelitate,* si coniuges post baptismum, quo coniugium fit *ratum,* rursus illud nondum consummaverint; itemque *ad matrimonia consummata in infidelitate,* cum coniux conversus et baptizatus permittitur, Apostolica Auctoritate, remanere cum uxore, quae cum ipso conversa et baptizata fuerit, tanquam cum legitima uxore, aliis dimissis, licet haec prima eius uxor non sit; vel, quia coniux infidelis absens moneri non possit, cum permittitur, Apostolica Auctoritate, ut coniux conversus ad fidem et baptizatus cum quavis fideli matrimonium contrahat. Enimvero hoc matrimonium va-

lidum et firmum est, etiamsi postea innotescat coniugem priorem infidelem suam voluntatem *iuste ob impedimentum* declarare non potuisse, et *ad fidem* etiam, *tempore transacti secundi matrimonii, conversum fuisse.* Id quidem luculentissime constat ex Litteris S. Pii V. 2. Augusti 1571., Gregorii XIII. 25. Ian. 1585., Urbani VIII. 20. Octobris 1624., 17. Septembris 1627. — *Non consummatum,* actu nempe per se idoneo ad effectum generationis ; et consequenter, S. Alph. 1036., S. Th. 4. D. 41. q. 1. a. 1. q. 4. ad 2., actu ex utraque parte perfecto. — *Consummatum christianorum* nullo modo dirimi potest, Matth. 19., 6. ; Trid. s. 24. C. 7. de M., et idem dicendum, si matrimonium a fideli cum infideli ex Rom. Pont. dispensatione contrahatur. Clemens XIII. 2. Aug. 1759. ; S. O. 1. Aug. 1753. — L. 955. 956. 959.; Collectan. S. C. de P. F. n. 1308.

Dispensatio a matrimonio rato non consummato exclusive a Summo Pontifice obtinenda est. Episcopus in hac causa non potest, sine speciali facultate obtenta a S. C. de Sacram., processum instituere. In aliis autem causis Episcopus iudex competens est in prima instantia.

2.° Dissolvi potest matrimonium *ratum* et *non consummatum* per *solemnem professionem religiosam* unius coniugum, atque hoc ex privilegio speciali a Christo concesso et ab Ecclesia declarato. C. *Verum,* C. *Ex parte de Convers. coniugat.;* Trid. s. 24. c. 6. *Solemnem :* i. e., non *simplicium* votorum, etiam in Soc. Iesu, sed *solemnium. Professionem ;* non merum in Religionem ingressum. — Ut autem sponsi de huius privilegii usu deliberent, ab ipso iure duos menses post nuptias sibi concessos habent, quo tempore non tenentur reddere debitum. C. *Verum,* C. *Ex publico de Convers. coniug.* Ac « quilibet coniugum licite potest intra bimestre debitum negare, quamvis non habeat animum intrandi Religionem, quia utitur iure suo ». L. 956. Immo post illum quoque bimensem, si matrimonium etiam per illicitam debiti negationem consummatum non fuerit, hoc privilegium manet. Neque illud impedit fornicatio habita inter sponsos ante matrimonii celebrationem, nisi matrimonium necessarium sit ad legitimandam prolem, vel reparandum scandalum, aut sponsae honorem. Si intra bimestre violentia adhibeatur, et matrimonium ita consummetur, dum sponsa reipsa de religione capessenda cogitabat, licet iam indissolubile sit matrimonium, potest tamen sponsa etiam in hoc casu Religionem ingredi. Peccat vero ille, qui matrimonium cum intentione Religionem ingrediendi contrahit, quin compartem moneat. — L. 870. 958.; S, Th. S. q. 61. a. 2. 3.; Schmalz. l. 3. t. 32. n. 11. seqq.

Sunt qui censent huiusmodi ius non concedi nisi iis, qui post nuptias contractas et nondum consummatas deliberant de ingressu in religionem. Sed hoc sensu irritum illud ius esset, nam tunc statim quisque post contractum matrimonium debitum reddere teneretur. Quis enim tam amens est, ut deliberans de ingressu in religionem matrimonium contrahat?

3.° Dissolvi potest *matrimonium* etiam *consummatum infidelium* ex concessione divina, quando alteruter coniugum convertitur *ad fidem christianam,* licet non catholicam, sed haereticam, *per susceptionem baptismi,* et alter recusat cum eo pacifice cohabitare, vel non cohabitat, nisi cum *iniuria Creatoris,* et Religionis christianae contemptu, aut conatum adhibet, ut partem fidelem ad peccatum mortale pertrahat. Concessio haec divina eruitur ex verbis Apostoli 1. Cor. 7., 12.-15., ubi ait: *Si quis frater uxorem habet infidelem et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam...; quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi; in pace autem vocavit nos Deus.* Eamdem fusius explicat Innocentius III. in C. *Quanto* 7. *de Divortiis.* — L. 955. 956.; S. Th. S. q. 59. a. 3.-6.; E. M.

Interpellatio coniugis infidelis facienda est, si alter, eo in infidelitate manente, convertatur, et velit novum inire matrimonium. Dummodo constet coniugem nolle pacifice habitare ex eius responso, vel ex processu saltem summario nullum responsum dare voluisse, vel obtenta fuerit a S. Sede dispensatio ab interpellatione facienda, matrimonium contrahi potest.

980. **Nota:** Non statim dissolvitur matrimonium per susceptionem baptismi; *Crimina in baptismo solvuntur, non coniugia,* C. *Gaudemus* 8. *de Divortiis,* C. *Si quis* 28. q. 2.: sed quando coniux conversus et baptizatus novum init coniugium. Coitu etiam habito post alterutrius conversionem, si altera pars nolit pacifice cohabitare absque Creatoris contumelia, solvi adhuc potest, quocumque elapso tempore, matrimonium. Quando autem coniux conversus ad alias transit nuptias, cum iam dissolutum sit prius matrimonium, etiam coniux, qui manet in infidelitate valide et licite aliud contrahere potest matrimonium. — Regulariter ex praescripto Iuris, C. *Quanto* 7. *de Divortiis,* privilegium Paulinum. *Quod si infidelis discedit, discedat,* interpretantis, pars conversa ad alia vota transire nequit, priusquam infidelis interpellatus, aut absolute recusaverit cum ea cohabitare, aut noluerit saltem cohabitare sine contumelia Creatoris. — Si non possit infidelis interpel-

lari, propterea quod longe absit et fugerit, vel latitet, plures censent apud Sanchez l. 7. d. 74. n. 13.-15. omitti posse interpellationem, quia nulla impossibilium obligatio; neque ea opus esse, quippe iam morali constat certitudine, infidelem coniugem nolle converti, nec velle pacifice habitare. Alii, quibus adstipulatur Bened. XIV. de Syn. l. 6. c. 4. n. 3., putant necessariam esse dispensationem pontificiam; et huic sententiae adhaesit S. C. C. 17. Ian. 1722. apud eumdem Bened. XIV. l. c. et S. O. 16. Sept. 1824. Cf. Collectan. S. C. de P. F. n. 1328. Diversus sane esset casus, si infidelis coniux coactione quadam a coniuge absit et cum ea cupiat coniungi, tunc enim neque *discedit* neque *discedere* potest, quo in casu Apostolica opus esset dispensatione pro infideli converso, et tunc utique hoc sensu dispensatio ab interpellatione, quae datur bene intelligi potest. — Quando, in aliquibus locis, lege vel consuetudine ad removendum peculiare perversionis periculum, prohibetur, ne pars conversa cum infideli cohabitet, nisi haec etiam velit ad fidem converti, non solum interpellari debet infidelis, an pacifice cohabitare consentiat, sed etiam an velit fidem christianam amplecti. Si autem, elapso tempore per legem vel consuetudinem praefixo, se nolle converti ad fidem declaraverit, quamvis aliunde vellet pacifice cohabitare, recuperat coniux conversus libertatem eique permittitur, ut ad novas nuptias convolet. Ecclesiae enim iudicio pro locorum circumstantiis, sola infidelis pertinacia in infidelitate periculum adesse censetur pro coniugis fidelis perversione, et pro Creatoris contumelia. — Privilegio Paulino, non conceditur parti conversae ut novum matrimonium inire possit cum alio infideli, aut etiam cum catechumena, sed cum fideli solum baptizato S. C. de P. F. 16. Ian. 1683., 7. Aug. 1891., Collectan. cit. n. 2183.; L. 956. 957.; S. Th. S. q. 59. a. 3. 6.; Bened. XIV. de Syn. l. 13. C. 21.; Sanch. l. 7. d. 73.; Monit. Eccles. v. 11. p. 533.

Quando alter coniugum infidelium ad fidem convertitur, altero manente in infidelitate, potest conversus sacros ordines recipere vel religionem profiteri. In primo casu matrimonium non solvitur, adeoque si alter coniux convertatur non potest novum contrahere matrimonium. Sanch. l. 7. d. 76. n. 11. In altero vero casu, « omnino tenendum est, ait Sanch. l. c. n. 9., dissolvi prius matrimonium consummatum per professionem, sicut dissolveretur per subsequens coniugium ». — Ferraris Supplementum v. *Privilegium Paulinum;* E. M.

981. *Quid et quotuplex sit divortium, et quanam causa et auctoritate licite fiat?* — Divortium separatio et disiunctio est. Triplex est;

quoad vinculum, quoad habitationem, quoad torum. — Divortium quoad *vinculum* illud est, quo vinculum ipsum matrimonii dissolvitur, ita ut priores coniuges aliud possint licite et valide matrimonium inire, quod in tribus casibus, praec. num. expositis, verificatur. — Divortium quoad *habitationem* separatio est mere quoad cohabitationem, manente matrimonii vinculo. — Divortium quoad *torum* separatio est respiciens ipsum matrimonii usum et coniugale debitum, manente iterum matrimonii vinculo.

Coniux a coniuge divertere potest quoad habitationem et torum: 1.° Ex mutuo consensu, quod per se constat; dummodo absit incontinentiae periculum; sive ad tempus, negotiorum causa, sive in perpetuum ob vitae perfectioris desiderium. 2.° Ob adulterium coniugis, propter violatam fidem, Matth. 5., 32.; 19., 9.; 1. ad Cor. 7., 11.; C. 4. 5. 8. *de Divort.* Ob *adulterium,* nempe moraliter certum, non condonatum sive expresse, sive implicite per actum coniugalem, non mutuum, quia tunc exsisteret compensatio, voluntarium, non vero ex illata violentia patratum, perfectum et consummatum. Utrum etiam ob sodomiam et bestialitatem? Communis sententia affirmat, a qua ait S. Alph. 362. non esse recedendum, sed eam revera non probari. S. Th. 4. D. 39. q. 1. a. 1. ad 4. 3.° Ob supervenientem haeresim. C. *de illa de Divort.* 4.° Ob quodvis grave periculum *corporis* et *animae,* Can. 28. cau. 1.; C. 8. 13. *de Rest. spol.;* Trid. s. 24, c. 8.; e. g., si immineat periculum vitae, mutilationis, enormium aut frequentium saevitiarum; vel periculum perversionis. — C. I. 148.-155.

Praedictum divortium *a toro* propter adulterium certo fieri potest propria auctoritate, item *a toro et habitatione,* dummodo, si delictum sit occultum, scandalum absit, quod vix abesse potest; et verius etiam propter haeresim; et propter praedictum periculum, si proximum et clarum sit. — Nemo vero *per se* tenetur divortium facere; siquidem neque ad id quis tenetur ex iustitia, ut indubium est; neque ex caritate, quae non urget cum gravi incommodo, quod ordinarie divortiis inest: consulitur praeterea propriae et alterius incontinentiae, et maiora scandala praecaventur.

Divortium aliud est *perpetuum,* aliud *temporaneum.* Perpetuum *per se* est divortium factum *ob adulterium,* vel *iudicis auctoritate.* Perpetuo divortio facto, potest adhuc coniux innocens, in cuius favorem est, coniugem quando velit ad se revocare, non cogitur tamen eum admittere, cum hoc non sit sine gravi incommodo, licet conversus fuerit alter coniux ad bonam frugem, vel, probabilius, ipsemet in idem inciderit postea delictum, v. g., adulterii, sive propria, sive, verius,

iudicis auctoritate, factum fuerit divortium. Si vero divortium temporaneum sit, cogitur coniux coniugem, ad fidem reversum, C. 6. *de Divort.*, vel amoto iam periculo, ob quod divertit, recipere. — L. 960.-977.: S. Th. S. q. 59. a. 3. 6., q. 62.; Sanch. l. 10.; Schmalz. l. 4. t. 19.; E. M.

982. *Quid de filiis educandis, facto divortio?* — DD. unanimiter statuunt filios educandos apud partem innocentem. Sed quando alter coniux est infidelis vel haereticus proles semper educanda est apud fidelem, quamvis hic reus sit, idque in favorem fidei, ex C. fin. *de Conv. infid.* Expensae vero pro educanda prole a patre sunt faciendae, si hic sit in culpa, Auth. *Si pater* ap. L. 976. Si vero mater sit in culpa, nihil lex statuit; aequum tamen censet Sanch. l. 10. d. 20. n. 8., ut id quod est statutum pro patre, etiam pro matre intelligatur. Verum, si facto divortio vir dotem retineat, iam satis videretur uxor ad prolis educationem concurrere. Haec secundum Ius Romanum. Consulendae vero sunt nunc recentiores variorum locorum leges. C. I. 148. seqq.; C. G. 229. seqq.; C. H. 104. seqq.; C. A. 103. seqq.; C. B. 1585. 1635. 1636. 1685. — Schmalz. l. c. n. 181.-183.

983. *Quid de sententia divortii a vinculo, a iudice laico proferenda?* — Ubi civilis lex viget divortii non solum a toro et ab habitatione; sed etiam *a vinculo* ipsius matrimonii, coniuges non possunt, ulla ratione, iudicis sententiam petere, neque eam consequenter petere et defendere possunt advocati, neque iudices ipsam ferre ullo modo possunt, sententiam nempe *quae naturali, divino et ecclesiastico iuri repugnet* de indissolubili matrimonii vinculo. Agitur enim de re *intrinsece illicita*. Quod si per summum nefas coniuges petierint et obtinuerint a iudice huiusmodi sententiam divortii ab ipso matrimonii vinculo, non potest syndicus ullo modo hos coniuges ad aliud civile matrimonium admittere, et sua praesentia auctorizare. Nam tunc sua auctoritate eos non admitteret nisi ad publicum et legale adulterium, quod ipso favore legis protegeretur. Hinc summam inferret iniuriam in praeexsistens matrimonium, et capaces civilium matrimonii effectuum auctoritative eos declararet, qui, priore matrimonio adhuc permanente, horum effectuum incapaces omnino sunt. — C. B. 1564. seqq.; E. M.

III. — DE IMPEDIMENTIS MATRIMONII

984. *Quid et quotuplex sit matrimonii impedimentum ; quonam iure constituatur, et a quonam superiore ; quosnam afficiat?* — Matrimonii impedimenta sunt quaedam conditiones vel circumstantiae *a iure* constitutae, quae a matrimonio contrahendo prohibent. *A iure,* nam particulare praeceptum seu prohibitio facta alicui vel aliquibus *impedimentum* dici non solet. — Impedimenta, quae matrimonium *licite inire* vetant *impedientia* dicuntur, quae arcent a matrimonio *valide contrahendo dirimentia* appellantur. *Contrahendo,* nam contractum iam, si forte superveniant, minime irritum reddunt. Impedimenta dirimentia in leges inhabitantes et irritantes recidunt. Quare regulariter nec ignorantia nec vis nec metus etiam mortis ab eis incurrendis excusat. — Impedimenta dirimentia omnia vel iure naturali, vel iure divino, vel iure canonico constant. Neque ea Episcopi constituere possunt, sed solum Romanus Pontifex. Impedimenta a Christianis Principibus introducta neque sunt dirimentia, neque proprie impedientia, et ideo in conscientia non obligant, nisi mere *per accidens,* ex damno, eis non servatis, obventuro. — Impedimenta iuris naturalis et divini omnes obligant, etiam *infideles.* Impedimenta iuris canonici obligant tantum christianos, C. 4. *de Consang.,* C. 8. *de Divort.,* nempe *catholicos* et *haereticos,* et sic S. Sedes matrimonia *mixta* catholicorum et acatholicorum permittens, si quod adsit impedimentum dirimens, illud prius dispensat. Ac si matrimonium ineatur a fideli cum infideli, impedimentum ecclesiastici iuris infidelem certe directe non afficit ; afficit tamen directe fidelem, et quia matrimonium contractus est, et contractus inter duos est et non potest ex una parte esse invalidum, validum ex altera, indirecte impedimentum infidelem etiam afficit, ut videre est in impedimento *disparitatis cultus, criminis,* etc. C. 1. *de Conv. infid.* — Trid. s. 24. c. 3. 4.; Sanch. l. 7. d. 5., d. 78. n. 3.; Schmalz. l. 4. t. 1. n. 375., t. 7. n. 46.: La-Croix l. 6. p. 3. n. 525.; Bened. XIV. de Syn. l. 8. c. 14. n. 5., l. 13. n. 23.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 45. n. 4.; E. M.

985. **Resolves** : Hinc, si contracto matrimonio mulier certo detegat impedimentum dirimens, vi cuius nullum fuerit matrimonium, debitum petere non potest, nec reddere, etiamsi ad id comminatione mortis cogeretur, quia coniunctio fornicaria esset, quae in nullo casu

licita est. Excipe probabiliter, nisi mulier mere passive se haberet, ita ut omnino materialiter tali actui cooperaretur, *si metu mortis ad id cogatur,* secluso semper consensus periculo.

986. *Quot et quaenam sint impedimenta impedientia?* — Numerantur hodie quatuor: *Ecclesiae vetitum, tempus, sponsalia, votum.* Olim sex enumerabantur. Aderant enim impedimenta etiam *catechismi* et *criminis.* Sed haec duo impedimenta ex omnium tum theologorum, tum canonistarum consensu, uti obsoleta modo habentur. — Contrahebatur *catechismi* impedimentum ab eo, qui respondebat pro infante, in professione fidei quae praecedit collationem baptismi, et constituebat impedimentum impediens in iisdem gradibus, ac cum patrino baptismi et confirmationis. — Impedimentum *criminis* poena quaedam erat ex veteri iure quibusdam gravioribus criminibus imposita, qua nempe reus prohibebatur a quovis matrimonio cum quavis persona contrahendo vel omnino, si caelebs esset, vel post coniugis mortem, si coniugatus. — Schmalz. l. 4. t. 11. n. 59. seqq., t. 13. n. 3. 27.-29., t. 16.; Sanch. l. 7. d. 15.; De Iustis de Dispensat. Matrim. l. 2. l. c. n. 58. seqq.

987. *Quid Ecclesiae vetitum?* — Est *prohibitio* sive *generalis,* sive *particularis,* ab Ecclesia facta aut aliquo superiore ecclesiastico, ne aliquod matrimonium celebretur. — *Prohibitio particularis* habetur, quando *iusta et speciali de causa* matrimonium alicui interdicitur, sive a parocho, sive ab Episcopo, sive a Papa, qui ultimus prohibitioni etiam *irritationem* addere potest. C. *Tua* 4. *de Sponsa duorum.* Possunt praeterea Papa et Episcopus prohibitioni censuram adnectere. C. ult. *de Matr. contracto contra interd.* — *Causae iustae,* propter quas ex communi dd. sententia interdici matrimonium potest, tres praecipue enumerantur: 1.° reclamatio de sponsalibus, quibus alteruter sponsorum prius se cum alia persona obstrinxerit; 2.° suspicio non vana latentis impedimenti, coniugium inter eos aut dirimentis aut etiam mere impedientis: 3.° timor non inanis, ne ex eo matrimonio graves rixae, inimicitiae, scandala, aliave incommoda subsequantur. — *Prohibitio generalis,* quae nempe *speciatim* matrimonium spectat, habetur: 1.° ne matrimonium contrahatur sine consensu parentum. Cf. 928. 940.; 2.° sine bannis, Cf. 949. seqq.; 3.° clandestine, Cf. 1026.; 4.° cum acatholico, Cf. 1010. — Schmalz. l. 3. t. 16. n. 1.; Pirhing l. 4. t. 16. n. 1.; Bened. XIV. Inst. 80.

988. *Quid tempus?* — Est determinatum aliquod per anni decursum tempus, quod *feriatum* dicitur, et quo Ecclesia *solemnitates*

nuptiarum vetat. Trid. s. 23. c. 11. C. 10. de R. M. Tale autem *nunc* est tempus, quod fluit a prima dominica Adventus usque ad Epiphaniam inclusive, et a die Cinerum usque ad Octavam Paschatis item inclusive. — *Nunc;* nam ante Tridentinam Synodum feriatum tempus erat 1.° a dominica prima Adventus usque ad Epiphaniam; 2.° a dominica Septuagesimae usque ad Octavam Paschatis; 3.° a feria secunda Rogationum usque ad Octavam Pentecostes; 4.° duabus aut tribus hebdomadis ante Nativitatem S. Ioannis Baptistae. Ceterum Trid. solas *nuptiarum solemnitates* praefato tempore prohibet, nimirum *sponsos benedicere,* simul cum *missa pro sponso et sponsa,* in qua illa habetur solemnis benedictio, *sponsam cum strepitu domum ducere, convivia nuptialia solemniora instruere.* Non autem vetat parocho proclamationes facere, vel etiam sponsos privatim coniungere, licet variis in locis *propter consuetudinem* id etiam prohibeatur. *Consuetudo* nimirum quorumdam locorum habet, non quidem ne fiant proclamationes, aut ne celebretur contractus matrimonii, neve hoc consummetur per *tempora feriata,* sed *ne celebrentur nuptiae nisi aut urgente aliqua necessitate, aut obtenta Ordinarii licentia, etiam, si fieri possit, in casu necessitatis:* cui consuetudini utique par est, ut parochi sese accommodent. Neque vero, secundum *antiquos canones,* abstinendum est a matrimonii consummatione. sive ex praecepto sive ex consilio. Nam canones illi solum de solemni sponsae traductione loquuntur, non vero de matrimonii consummatione, atque ita necesse non est eos explicare *de mero consilio,* et non *de praecepto,* nam solemnis illa traductio reipsa *praecepto* interdicitur. — Rit. Rom. *de Matr.;* S. R. C. 14. Aug. 1855. *Mont. Alb.* n. 3079. 3380. 3922.; Schmalz. l. 4. t. 16. n. 27. 31.-41.; Bened. XIV. Instr. 80.; L. 983. 984.; S. Th. S. q. 64. a. 10.

Ex C. Leonis XIII. *Trans oceanum* 19. Apr. 1897. pro America Latina concessum est, « ut Indi et Nigritae quocumque anni tempore nuptiarum benedictionem accipere possint, dummodo his temporibus, quibus ab Ecclesia prohibentur nuptiae, pompae apparatum non adhibeant ».

989. *Quid sponsalia?* — Sponsalia quaelibet, sive *ecclesiastica,* sive *privata,* serio contracta, nisi aut mutuo contrahentium consensu, aut alia iusta de causa legitime dissoluta fuerint, sunt impedimentum matrimonium impediens. Patet ex iure naturali; exsistit enim gravis obligatio iustitiae pactum ex oneroso contractu servandi. Si quis autem, non obstante illo impedimento, nuptias contrahat, validum

STUDIO ADDICTUS
Province of Holy Cross

quidem erit matrimonium, cum impedimentum hoc sit tantum impediens, non tamen licitum. C. *Duobus* 1. *de sponsa duor.*

990. *Quid votum?* — Quadruplex distinguitur votum matrimonium impediens, nempe *votum castitatis; votum non nubendi; votum ingrediendi Religionem; votum ordines sacros suscipiendi.*

Votum castitatis. — Qui tale votum emisit, peccat graviter matrimonium iniens cum intentione illud consummandi, quia votum infringit. — Peccat etiam graviter, seclusa hac intentione, quia exponit se periculo vel votum vel ius alterius coniugis violandi. — Contracto matrimonio, nec petere nec reddere potest debitum, *labente primo bimestre,* quia ex privilegio divino coniuges hoc tempore ab obligatione coniugalis debiti eximuntur. Elapso autem hoc tempore, potest quidem debitum reddere, et alterius iuri satisfacere, non tamen petere sine dispensatione a voto, aut sine suspensione seu indirecta voti irritatione ab altero coniuge facta. — Debet omnino abstinere, si alter consentiat, vel ius petendi amiserit, v. g., ob adulterium vel incestum. Quod si aegre abstinere potest, dispensationem quamprimum postulare, aut praedictam irritationem ab alio coniuge quaerere debet. — Si alter coniux moriatur, ad novas nuptias convolare nequit, nisi dispensationem a voto suo etiam ad hunc effectum impetraverit. — S. Th. Quodl. 3. a. 18., Quodl. 10. a. 11.; La-Croix l. 3. n. 564.

Votum non nubendi, seu votum virginitatis. — Qui voto isto emisso matrimonium contrahit, graviter peccat, ut manifestum est. — Contracto matrimonio, reddere atque etiam petere potest debitum, quia iam impossibilis facta est voti observatio. — Ob eamdem rationem, mortuo coniuge, novum matrimonium saltem probabiliter contrahere potest. – In praxi dubium est quandoque, an quis stricte *virginitatem* seu corporalem tantum integritatem, *virginitatem vel caelibatum,* vel potius universim *castitatem* voverit. Interrogandus erit poenitens, utrum amore *aureolae* virginitatis, vel intentione se ab *oneribus* matrimonii liberandi sanctiusque Deo serviendi ductus fuerit, an *unice amore et affectu puritatis.* In primo casu *virginitatem,* quae dumtaxat voluntaria seminis effusione in viro, voluntaria laceratione corporalis integritatis in foemina amittitur, in altero casu *caelibatum,* qui mere matrimonium prohibet, in tertio casu vere *castitatem* vovisse censendus est. — La-Croix: 57.

Votum stricte virginitatis nempe corporalis tantum integritatis servandae, mero matrimonii contractu non violatur, sed violatur, quia matrimonium contrahendo, periculo se quis exponit amittendi in eo vir-

ginitatem. Ea autem semel amissa, cum votum factum iam sit impossibile, debitum petere et reddere potest.

Votum ingrediendi Religionem. — Qui tale votum emisit, peccat graviter matrimonium ineundo, tum quia alterum decipit, tum quia se exponit periculo votum violandi. — Ante matrimonii consummationem tenetur Religionem ingredi; ideoque mortaliter peccat, quando prima vice sive petendo sive reddendo debitum, matrimonium consummat; quia votum adimplere debet, quando potest. Illud autem adimplere potest non consummando matrimonium *in primo bimestri,* cum tunc ex privilegio divino possit quilibet Religionem ingredi, et altera pars, coniuge solemniter profitente, a vinculo matrimonii liberetur. — Post consummatum matrimonium potest petere et reddere debitum, quia exsecutio voti facta est impossibilis, et petitio actus coniugalis non est contra ipsius votum, cum non voverit *castitatem,* sed *Religionem.* — Etiam consummato matrimonio per se tenetur Religionem ingredi, quoties illaeso compartis iure id potest, v. g., si alter consentiat, vel ius petendi debitum amittat in perpetuum, aut si matrimonium per mortem solvatur; quia obligatio voti semper subsistit. In praxi autem in hisce casibus *magis expedit,* ut ad dispensationem recurratur. *Magis expedit;* nam in praxi circumstantiae ratione *aetatis, prolis forte ex matrimonio susceptae, status fortunarum, habilitatis quoque ad munia religiosa* ita sunt immutatae, ut propter materiae mutationem voti obligatio fere per se cesset, nec opus sit dispensatione.

Votum suscipiendi ordines. — Qui votum illud emisit, peccat graviter matrimonium ineundo, ut in comperto est. — Tenetur ordines suscipere, si possit, v. g., si obtineat consensum alterius. — Iuxta plures tenetur Religionem ingredi ante matrimonii consummationem, etiam invito altero, ut votum adimplere possit. Sed alii probabilius hoc negant. — Inito matrimonio, potest illud consummare, si votum amplius adimplere nequeat. — Mortua uxore, vel separatione legitime facta, tenetur sacros ordines suscipere, nisi dispensetur. Votum enim non cessat. — S. Th. S. q. 53.

991. *Quinam dispensare valeant in impedimentis impedientibus?* — Nemo dispensare potest, praeter Summum Pontificem et ex iusta causa, ab impedimento ex validis sponsalibus orto, cum hac in re de stricto iustitiae debito agatur, quod nullus praeter supremum Principem auferre potest. Idem dicendum de necessitate consensus parentum, quae a iure naturali repetenda est; haec tamen naturaliter ces-

sat, si parentes iniuste dissentiant. — Episcopi, seu Ordinarii animarum Pastores, iurisdictione plena in foro externo gaudentes, *dispensare possunt* 1.° in obligatione bannorum; 2.° quoad contractum per tempus feriatum, ubi consuetudo hunc quoque interdicat; 3.° in voto castitatis temporaneae, et virginitatis seu non nubendi. — *Nequeunt* autem *dispensare* 1.° quoad votum perpetuae castitatis; 2.° quoad votum ingrediendi Religionem; 3.° quoad impedimentum disparitatis cultus inter catholicos et haereticos; 4.° quoad clandestinitatem, seu matrimonium in facie Ecclesiae contrahendum; 5.° quoad solemnitates nuptiarum, S. R. C. 14. Aug. 1858. *Mont. Alb.* ad 2.; 6.° quoad probationem status liberi. Haec enim impedimenta Papae reservata sunt. — Regulares ex suis privilegiis dispensare valent mere pro foro interno in voto virginitatis, seu non nubendi; nam eandem habent potestatem dispensandi a votis in foro interno, quae competit Episcopis, iure ordinario, secundum communem dd. sententiam. — L. 987. 1119. 1128., Bened. XIV. Inst. 80. n. 15.; Sanch. l. 1. d. 61.

992. **Nota**: Episcopus, *urgente necessitate,* nempe cum periculum est in mora, dispensare potest in voto castitatis ad matrimonium contrahendum. Itemque, contracto matrimonio, Episcopus dispensare potest, *urgente necessitate,* in eodem castitatis voto, ad debitum petendum; idque etiam *absolute* potest Episcopus vi facultatum quinquennalium, et confessarius habens pagellam S. Poenit. Cf. respectivas Formulas. — Idem potest Episcopus in voto continentiae, quo alteruter coniugum post contractum matrimonium se obligaverit. Cum enim vi huius voti exigere quidem debitum prohibeatur, illud tamen reddere possit, immo et debeat, non est votum perfectae castitatis, atque adeo non est Summo Pontifici reservatum. Secus dicendum, si ex communi consensu coniux uterque perpetuam continentiam vovisset. — L. 986. 987. 1126.

993. *Quot et quaenam sint impedimenta matrimonii dirimentia?* — *Viginti* hodie absolute enumerantur impedimenta dirimentia. — Quinque ex parte *consensus* et *libertatis,* 1.° *error* personae, 2.° *error* conditionis servilis, 3.° *furia* et amentia, 4.° *vis,* 5.° *raptus.* — Quatuordecim ex parte *personarum* contrahentium. Si simpliciter quis impediatur a contrahendo cum *qualibet persona,* erit impedimentum 6.° vel *impotentiae,* 7.° vel *aetatis,* quia *omnino* non potest, sive *in perpetuum,* sive *ad tempus tantum;* vel quia non potest *ex officio suscepto,* et est impedimentum 8.° *ordinis;* vel quia non potest *ex voto emisso,* et impedimentum habetur 9.° *voti.* Si vero quis impediatur a

contrahendo tantum cum *determinata persona,* vel hoc est *propter obligationem ad alterum,* et est 10.° impedimentum *ligaminis ;* vel *propter nimiam distantiam ad ipsam,* et est 11.° *disparitas cultus ;* vel *propter nimiam propinquitatem,* et est 12.° *consanguinitas,* 13.° *cognatio spiritualis,* 14.° *cognatio legalis,* 15.° *affinitas,* 16.° *honestas publica ;* vel *propter indebitam coniunctionem ad ipsam,* et sic est *crimen,* nempe 17.° *adulterium,* 18.° *homicidium,* 19.° *utrumque simul.* — Tandem unum est ex parte extrinsecae solemnitatis, et impedimentum est 20.° *clandestinitatis.* — S. Th. S. q. 50. a. 1.

Praedicta impedimenta sequentibus versiculis continentur. Primus complectitur quinque impedimenta *ex parte consensus ;* quatuor sequentes quatuordecim continent impedimenta *ex parte personarum contrahentium ;* ultimus impedimentum continet *ex parte formae.*

1. *Error,* 2. *Conditio,* 3. *Demens,* 4. *Violentia,* 5. *Raptus ;*
6. *Non potis,* 7. *aut Aetas,* 8. *Ordo,* 9. *Votumque,* 10. *Ligamen,*
11. *Disparitas cultus,* 12. *Sanguis,* 13. *Cognatio sacra,*
14. *Ortave adoptando,* 15. *Affinis,* 16. *Popularis honestas,*
17. *Insultans thalamo,* 18. *Perimens,* 19. *vel Crimen utrumque;*
20. *Si Clandestinus : Dirimunt bis dena relata.*

994. *Quid impedimentum impotentiae et aetatis?* — Ad matrimonium contrahendum essentialiter requiritur *res* ad contrahendum habilis : substantialia enim contractus sunt *res, causa, consensus. Res* est ius *coeundi in ordine ad generationem prolis ultro citroque tradendum acceptandum. Impotentia* ergo *ad coeundum,* ita ut *vir et mulier fieri non possint una caro,* impedimentum matrimonii dirimens constituit, quod dicitur *impotentiae.* C. 1. § 1. *de Frigid. ;* Sanch. l. 7. d. 92. n. 7. Quare qui impotentes sunt ad praedictum actum, « nec fini secundario, qui est remedium concupiscentiae, possunt satisfacere, nam istud haberi debet non *per quamcumque copulam,* sed per eam, quae *ex natura sua sit apta ad generationem prolis* ». Schmalzgr. l. 4. t. 15. n. 32.

Unde nec *in remedium concupiscentiae* contrahere possunt ; cum finis secundarius supponat primarium ; et non potest matrimonium esse in remedium concupiscentiae, nisi sit *matrimonium.* Matrimonium enim « *principaliter est in officium naturae* ». S. Th. 3. p. q. 73. a. 2. apud Caietanum. Ac accessorium sine principali esse non potest. Et sane matrimonium institutum secundario in remedium concupiscentiae aliud matrimonium sui generis non est ; sed est illud idem matrimonium ante peccatum institutum ; ita ut illi institutioni in officium naturae

ante peccatum alia deinde accesserit institutio in remedium concupiscentiae. S. Th. ibid. in c. ad 2. ad 3. Si ergo impossibile est matrimonium secundum primam institutionem, quomodo haberi potest matrimonium secundum eius institutionem secundariam? Quin imo quomodo potest amplius haberi *naturalis,* seu secundum naturam, coniunctio viri cum muliere, semel remota prolis possibilitate, et ordinatione illius coniunctionis ad prolem? « Coniunctio, ait A. D. S. q. 55. a. 3. c., viri et uxoris dicitur *naturalis principaliter propter prolis productionem* ». Atque haec coniunctio ita simul ex A. D. *naturalis* et *principalis* est, ut ipsa sit, quae constituat *primam perfectionem* seu perfectionem *essentialem* matrimonii. « Dicendum, ait q. 73. a. 4. c. apud Caietanum, quod duplex est integritas, una attenditur *secundum perfectionem primam, quae consistit in ipso esse rei.* Alia, quae attenditur secundum perfectionem secundam, quae consistit in operatione. Quia ergo *carnalis coniunctio* est quaedam operatio, sive *usus matrimonii, per quod facultas ad hoc datur:* ideo erit carnalis commixtio de secunda perfectione matrimonii et non de prima »; et facultas ad eam erit de prima. Quapropter mox ad 1. loquens S. D. de prima institutione matrimonii, ac de verbis illis: *erunt duo in carne una* ait: « Dicendum quod Adam exposuit integritatem matrimonii quantum *ad utramque perfectionem, quia res ex suo actu innotescit* ». Unde etiam et illud apparet, quod praedicta *carnalis commixtio* ex A. D. est commixtio, *per se apta ad generationem,* seu ut loquitur idem S. D. *commixtio seminum, quae possit esse causa generationis.* S. q. 55. a. 3. ad 3. Ac Caietanus in cit. q. 75. a. 1. definiens *coniugalem copulam* ait: « Est enim illa quae ordinatur *per se ad unam cognationem* et unius prolis educationem, et unam vitam domesticam ». *Hac* ergo copula quaeri potest remedium concupiscentiae, non alia. Copula illa ex qua, *secundum se,* et non *secundum* aliquod *accidens,* ut in infirmis, in sterilibus, in senibus, sequi non potest generatio, actus ex A. D. *contra naturam* est, adeoque in illa absonum omnino est quaerere remedium concupiscentiae. « Ille actus, ait S. D., est *contra naturam* in genere luxuriae, *ex quo* non potest sequi generatio *secundum communem speciem actus;* non autem ille ex quo non potest sequi *propter aliquod particulare accidens,* sicut est senectus vel infirmitas ». QQ. DD. de Malo q. 15. a. 2. ad 14. et a. 1. c.

Impossibile igitur est contractum inire *matrimonii,* ut moderni quidam asserunt, intendendo eius secundarium finem, positive excluso fine primario, in quo dumtaxat ille finis secundarius quaerendus est.

Impotentia alia est *naturalis,* alia *accidentalis.* Prima est, quae naturaliter inest, ut *viri frigiditas,* qua omnino perfici nequit copula *per se* apta ad generationem; vel *nimia caliditas,* qua vir semper seminat extra vas, antequam penetrare possit. Altera est, quae ex accidenti est, e. g., ex abominatione viri erga mulierem, ex morbo, ex abscissione, ex maleficio. Itemque alia est *temporanea,* alia *perpetua.* Si tolli potest vel aliquo *licito* remedio *absque vitae periculo,* vel progressu annorum, temporanea est; secus perpetua. C. 1. *de Frigid.*, S. Th. 4. d. a. 24. a. 2. Et sic temporanea est impotentia nimiae caliditatis, et impotentia aegroti etiam in mortis periculo. Perpetua impotentia, alia est *absoluta,* si nempe impotentia sit coeundi quoad omnes, alia est *relativa,* si tantum alicui commisceri prohibeat.

Sola impotentia *perpetua,* si sit matrimonium *antecedens,* sive *absoluta,* sive *relativa,* matrimonium dirimit, idque naturali iure; adeoque etiam ignorata; *temporanea* vero matrimonio non obest, C. 1. 2. 3. 6. *de Frigid.;* Sanch. l. 7. d. 92. n. 6., d. 97. n. 2.; S. Th. Quodl. 11. a. 10. 11. — Nullum ergo est matrimonium contractum cum castrato seu spadone, carente utroque testiculo, qui verum semen non habet, Sixtus V. C. *Cum frequenter;* Sanchez l. 7. d. 92. n. 20.; cum frigido, vel morbo aut senio ita confecto, ut nulla sit vis ad opus coniugale, secus enim quis vel extrema senectute a matrimonio minime prohibetur. Nullum *consequenter* est, uti videtur, matrimonium contractum cum muliere, *absolute* carente utroque ovario, vel utero, vel clausum uterum habente; nullum matrimonium est cum ea, a qua quis cohibetur sive maleficio, sive naturali repugnantia, sive ob nimiam arctitudinem. C. 4. c. 33.; C. 1. 5. 6. *de Frigid.*; Dominic. Benetti Opus Medico-Morale Canon Undecimus Adnotationes num. 1. 2. 3.

Consequenter; quia eodem modo ac pro viri impotentia, mulieris impotentia intercedente, *actus per se aptus ad generationem,* seu actus *coniugalis* esse non potest. Neque *maritus* neque *uxor* tunc esse potest. Matrimonium enim est *coniunctio maritalis* seu coniunctio *ad ea,* quae *mariti officium requirit.* S. Th. S. q. 44. a. 3. ad 1. Et ib. in c. loquens A. D. *de matrimonii essentia* et de definitione, quae *tangit matrimonii essentiam,* scilicet quod sit *coniunctio maritalis,* inquit differentiam specificam haberi illo *maritalis* verbo « quia cum matrimonium sit *coniunctio* ad aliquid unum, talis coniunctio *in speciem* trahitur per illud *ad quod ordinatur,* et hoc est illud quod *ad maritum pertinet* ». Et ib. a. 1. matrimonium ait A. D. « *ordinari ad unam generationem et educationem prolis,* et iterum ad unam vitam domesticam ». Secundum illam coniunctionem *est* et *dicitur maritus et uxor;*

et secundum hanc ordinationem *est* et *dicitur matrimonium,* in c. et ad 3. — « Volo filios procreare, *et ideo maritum accepi* ». C. 1. *de Frigid.* Nec *puber* est, nisi qui *generare potest.* C. *Puberes* 3. *de Despons. impub.* Et L. 320. § 3. ff. *de Verborum significatione:* « Natura nos quoque docet parentes pios, *qui liberorum procreandorum animo et voto uxores ducunt* ». Ac L. 9. C. *de Nuptiis:* « Si vicinis vel aliis scientibus, uxorem *liberorum procreandorum causa* domi habuisti... quamvis neque nuptiales tabulae factae sunt, non ideo minus *veritas matrimonii*... suam habet potestatem ». Et Auth. Coll. IV. tit. 1. Nov. XXII. Praef. matrimonium *honestum* dicitur *ex filiorum procreatione.* Et ib. Cap. VI. vir *potens* dicitur, *valens ministrare filiorum procreationi.* Ergo et mulier. Cf. Commentar. n. 150. — Si secus esset mutanda quidem foret matrimonii definitio, et obiectum contractus matrimonialis.

Nec valet obiicere, mulierem nihil essentiale praestare in generatione. Hoc enim maxime in praesenti, post novissima physiologiae studia, omnino falsum est. Ad generationem ex parte viri essentialiter requiritur zoosperma, ex parte mulieris ovulum, et utriusque *seminis commixtio,* uti veteres loquuntur. Ac, quod consequens est, ex parte viri testes requiruntur, quibus illud zoosperma elaboratur, et penis quo idem zoosperma in mulieris vaginam eiaculatur. Ex parte mulieris vero praeter vaginam, virilem penem recipientem, requiruntur ovaria, quibus ovula elaborantur, et uterus, quo fiat generatio, adeoque communicatio vaginae cum utero, secus ovuli foecundatio in utero impossibilis physice est. Cf. par. *Impotentia.*

Neque item obiici potest naturam non aliud intendere nisi sensibilem copulam, nulla habita ratione eorum quae sensibiliter non constant; adeoque *impotentia* habetur, si copula impossibilis apparet, *potentia* vero habetur, si constat de possibilitate materialis copulae, quin inquirendum sit de virtute et efficacia ipsius copulae. Verum, cum eunuchi, si ablatio testium locum habeat post pubertatem, retineant capacitatem erigendi membrum et coeundi, eorum tunc matrimonium validum omnino esset contra Sixti V. cit. Constitutionem.

Ac ad rei substantiam quod attinet, consonat doctrina de hac re Angelici Doctoris circa generationem. In ea enim ipse omnino agnoscit, ut essentiales non tantum partem viri verum etiam partem mulieris. De affinitate loquens S. q. 55. a. 4. ad 2. dicit, « quod vir et mulier efficiuntur in carnali copula *una caro per commixtionem seminum* ». Et haec *commixtio seminum* viri nempe et mulieris est *causa generationis* ex A. D. Unde ibid. a. 3. ad 3. ait: « Dicendum quod

concubitus contra naturam non habet *commixtionem seminum, quae possit esse causa generationis;* et ideo ex tali concubitu non causatur affinitas ».

Insuper S. Th., de generatione loquens S. q. 58. a. 1. ad 6. ait, « quod mas est *agens,* sed foemina est *patiens* ». Ita autem patiens non est quasi nihil agat et nihil in generatione praestet. Unde ibid. mox subdit: « *Et ideo maior* caliditas requiritur in mare quam in foemina *ad opus generationis* ». Et 3. p. q. 15. a. 1. ad 2., active generatio a viro est, quia *seminalem rationem* praestat, passive a muliere quia *corpulentam substantiam* praestat. Ac Quodl. 5. a. 8, « cum in generatione hominis, ait, sicut et aliorum animalium *semen* patris sit agens, *materia* vero a matre ministrata sit, sicut patiens, ex quo corpus humanum formatur, etc. ». Item Quodl. 8. a. 5. ad 3. « ad conceptionem humani corporis duo concurrunt; scilicet materia, ex qua formatur conceptum, et iterum vis formativa, quae conceptum format: quorum primum Augustinus vocat corpulentam substantiam, secundum vero seminalem rationem. Dicimur ergo secundum utrumque istorum fuisse in Adam originaliter, in quantum scilicet *materia concepti praeparata est per virtutem generativam* matris, vis autem formativa est in semine patris ». Cf. etiam 1. 2. q. 81. a. 5., 2. 2. q. 26. a. 10. ad 1. Si seminalis ratio appelletur *zoosperma* viri, quod mulieris ovulum *foecundat,* et corpulenta substantia appelletur ovulum ex parte mulieris; quid haec doctrina a recentiorum physiologorum placitis dissentit? Caeterum cum aliquid ad generationem essentiale praestetur ex A. D. tum a viro tum a muliere, licet principaliter a viro, ad substantiam quod attinet, eius de generatione doctrina nullo pacto discrepat a doctrina apud physiologos omnino certa, praesertim post recentiores factas observationes. Ac quod physiologi dicunt generationem haberi ex fusione substantiae zoospermatis cum vesicula germinativa ovuli, in utero, nonne bene aliis verbis intelligi potest illa *seminum commixtione,* qua ex Ang. Doct. vir et mulier *una caro* efficiuntur, et qua *productio prolis* habetur, S. q. 55. a. 8. in c. et a. 4. ad 2., viri *semine ad matricem descendente* mulieris, Quodlib. 6. a. 18.

Nihil pariter est obiicere, quod ex S. Th. S. q. 58. a. 1. ad 1 de essentia matrimonii non est potentia ad actum generationis sed *potentia ad carnalem copulam.* Profecto ex S. D. ad essentiam matrimonii non pertinet potentia ad *copulam* vel coniunctionem *carnalem* seu corporum, quamcumque, secus intelligi posset etiam copula sodomitica; sed potentia ad copulam carnalem *coniugalem,* et haec alia

non est ex tota doctrina A. D. in Suppl. quam illa, quae *ordinatur ad generationem.* « Dicendum, ait A. D. S. q. 49. a. 2. ad 1., quod *in prole,* non solum intelligitur *procreatio prolis,* sed etiam *educatio ipsius,* ad quam *sicut ad finem ordinatur tota communicatio operum,* quae est inter virum et uxorem, *in quantum sunt matrimonio coniuncti...* Et sic *in prole,* quasi *in principali fine,* alius quasi secundarius includitur », operum nempe communicatio. Si omnium aliorum operum communicatio finem non habet principalem nisi prolem, nonne carnalis copula ad prolem per se ordinatur ex A. D.? Quare quamvis hoc S. D. non repetat in l. c., subintelligitur tamen adeoque illa carnalis copula est copula *per se apta ad generationem.* Neque aliter omnino esse posset; nam natura non intendit illam copulam *propter se,* ut in illa sistat, sed propter aliud, propter generationem. « Natura (in matrimonio) prolem intendit ». S. Th. S. q. 49. a. 5. ad 1. Et Contr. Gent. l. 3. c. 122. « *ad generationis utilitatem,* ait A. D., *coitus ordinatur...* Sic igitur *ordinata* esse seminis debet emissio, *ut sequi possit* et generatio conveniens et geniti educatio ». Quare si *positive generatio* excludatur, iam illa carnalis copula illicita est. Et sic etiam, si in ipso matrimonio positive apponatur conditio prolis positive impediendae, *si generationem prolis evites,* L. 891., *si venena sterilitatis procures,* S. Th. S. q. 43. a. 1., matrimonium nullum est, quia illa conditio *substantiae contractus* repugnat. C. fin. *de Cond. appos. in despons.*

Neque valet urgere responsionem S. D. in eodem illo art. 1. q. 58. ad 1. « quod senes, quamvis quandoque non habeant caliditatem sufficientem ad generandum, tamen habent caliditatem sufficientem ad carnalem copulam. Et ideo conceditur eis matrimonium secundum quod est in remedium, quamvis non competat eis secundum quod est in officium naturae ».

Etenim senes isti ex A. D. non sunt impotentes ad actum *per se aptum ad generationem,* cum ab A. D. dicantur tantum *quandoque* non habere illam vim, unde est quod ex A. D. si ex illo actu generatio revera non sequatur, uti sequi potest, et aliquando sequitur, hoc sit tantum *per accidens.* Et hoc factum generationis, ex eodem A. D. quandoque deest non propter *impotentiam,* sed propter *sterilitatem,* deest enim propter defectum *sufficientis caliditatis,* quae quidem non pertinet ad ipsam *causam* physiologicam generationis, quae sunt ipsa organa generationis, et copula naturali modo peracta, Cf. 995.; sed ad *sterilitatem,* ad favorabiles nempe illas conditiones, in quibus illa causa, ut omnes causae, reperiri debet, ut suum producat effectum,

quae vero favorabiles conditiones in humana generatione quam plures occultae sunt, et non ab humana voluntate, sed ab ipsa natura pendent. Unde idem A. D. Quodl. 11. a. 11. ad 1. inquit senes non esse frigidos *ad actum generationis,* sed ad *generationem* ipsam *prolis.*

Potentia generandi, *cum effectu coniuncta,* deficit regulariter in foeminis ab anno 45-50., imminuitur regulariter in viris ab anno 50. Sunt tamen casus, in quibus etiam sexagenariae et septuagenariae generant; et septuagenarii facilius generant cum iuniore. Verum prolis detrimentum non abest cum notabilis habetur inaequalitas in sponsorum aetate. Antonelli Medicina Pastoralis ed. 2. vol. 2. n. 340. 363.

Unde senibus et sterilibus matrimonium ex A. D. « conceditur secundum quod est in remedium, quamvis non competat eis (nempe *de facto* non competat eis), secundum quod est in officium naturae »; minime vero quamvis eis *competere non possit* secundum quod est in officium naturae, stante physica *impotentia* ad generationem. Hoc enim ex A. D. reddit matrimonium impossibile. Loquens enim de triplici matrimonii bono, prolis, fidei, sacramenti, ait quod bonum prolis est principalius et essentialius, imo principalissimum et essentialissimum: « Proles est essentialissimum in matrimonio ». Quomodo istud *essentialissimum* haberetur, si in matrimonio sufficeret copula *per se inepta ad generationem?* Ita ergo senibus et sterilibus matrimonium in remedium competere potest, ut istud *essentialissimum* non desideretur, nempe non, in actu; sed in potentia. Immo ita est iterum istud essentialissimum, ut neque illi senes, neque alii omnes matrimonio coniuncti possint ex A. D. *licite* in copula carnali intendere *remedium,* quin simul intendant officium naturae. Quid igitur, si positive excludant, positive reddendo impossibile illud officium, et quoad liceitatem copulae post contractum matrimonium, et quoad ipsius matrimonii contrahendi validitatem?

« Quando coniuges, ait A. D. conveniunt *causa prolis procreandae,* vel *ut sibi invicem debitum reddant,* quod ad *finem* pertinet, *totaliter* excusantur a peccato... Et ideo *duobus solis modis* coniuges absque omni peccato conveniunt, scilicet *causae procreandae prolis,* et *debiti reddendi:* alias autem semper est ibi peccatum ad minus veniale... Si aliquis per actum matrimonii intendat vitare fornicationem in coniuge, non est aliquod peccatum, quia haec est quaedam *redditio debiti,* quae ad bonum fidei pertinet. Sed, si intendat vitare fornicationem in se, sic est ibi superfluitas, et secundum hoc est peccatum veniale; *nec ad hoc est matrimonium institutum,* nisi secundum indulgentiam, quae est de peccatis venialibus ». S. q. 49. a. 5. c. ad 2. Institutum enim

est ad prolis procreationem, ad quam *per se ordinatur illa carnalis copula, coniugale debitum* constituens, et in qua est secundario constitutum, remedium concupiscentiae; ita ut « *sine intentione prolis matrimonium esse non possit* », ib. a. 3. c. neque consequenter, *coniugale debitum,* et *remedium concupiscentiae.*

« *Ex principiis D. Thomae,* inquit Billuart dissert. 7. a. 9. *Colliges* 3.°, requiritur *ad consummationem matrimonii,* qua vir et mulier censentur *una caro,* quod fiat *commixtio seminum,* seu eorum quae sunt loco seminis ex parte mulieris ». Ergo ex principiis D. Thomae ad *matrimonium ratum* potentia requiritur, *potentia naturalis et physica,* Billuart. l. c. *ibid. ad* 1., ad praedictam seminum commixtionem, qua coniuges fieri actu possint *una caro.* Matrimonium ergo ratum in remedium sine praedicta potentia, ad actum nempe *per se* aptum ad generationem, ex principiis D. Thomae subsistere nequit. « Ex quo patet, quod contra bonum hominis *est omnis emissio seminis tali modo, quod generatio sequi non possit...* Dico autem modum, ex quo generatio sequi non potest *secundum se,* sicut omnis emissio *sine naturali commixtione* maris et foeminae: propter quod huiusmodi peccata contra naturam dicuntur. Si autem *per accidens* generatio ex emissione seminis sequi non possit, non propter hoc est contra naturam, nec peccatum, sicut, si contingat mulierem *sterilem* esse ». Contra Gent. 1. 3. c. 122.

Ac ad senes quod attinet ipse S. D. expresse nobis dicit quod illa senum copula non est *secundum se* impotens ad generationem, sed tantum *secundum accidens,* et ideo illis et matrimonium et copula coniugalis permittitur. Imo clarius adhuc A. D. nobis dicit illam senum copulam non esse secundum suam intrinsecam naturam seu speciem impotentem ad generationem, adeoque esse *per se aptam ad generationem,* licet ex particulari tantum accidentali causa generatio non sequatur. Liceat eius verba supra allata iterum hic referre: « Actus ille est contra naturam in genere luxuriae, *ex quo non potest sequi generatio secundum communem speciem actus;* non autem ille est, ex quo non potest sequi *propter aliquod particulare accidens, sicut est senectus vel infirmitas* ». QQ. DD. de Malo q. 15. a. 2. ad 14. Unde est, quod ablato particulari illo accidente, generatio in senibus etiam et in infirmis sequitur. Num, perfecte absoluteque ovariis et utero deficientibus vel utero penitus clauso, copula quae in talibus circumstantiis habeatur dici potest actus secundum communem sui speciem, ex quo sequi possit generatio, et quod consequenter, ea ablata *accidentali causa* defectus uteri, ovariorum et interclusionis vaginae, ge-

neratio de facto sequatur? Si ita est tunc utique inde impotentia non habetur; sed si non est ita, ex A. D. impotentia habetur.

Postremo nullo modo obstant notae Responsiones S. Poenitentiariae et S. Officii, *matrimonium non esse impediendum,* in casu excisionis ovarii et uteri. Nam, ut mihimetipsi *diserte* declaratum est ab ipso Emo Cardinali Lucido M. Parocchi, S. Officii Secretario, Responsiones illae ad particulares casus dumtaxat datae, supponebant, posse adhuc *per se* in illis casibus sequi generationem; scilicet quatenus non fuisset perfecta et absoluta uteri et ovariorum excisio, et absentia. Ac eandem sententiam amplexi sunt quoad dispensationes matrimoniales concedendas vel denegandas tum Emus Card. Aloisi-Masella, tum Emus Card. Di Pietro, Sanctitatis Suae Datarii et ambo pertinentes ad S. Officium. Ac, aliis omissis, S. C. C. 19. Dec. 1899. propter uteri defectum invalidum matrimonium declaravit, quamvis contrarium acriter propugnasset defensor vinculi ex officio in causa *Monasterien.* Ac in Collect S. C. de P. F. ed. 2. a. 1907. n. 1733. S. O. Responso: *Non esse impediendum* subiicitur nota: « Hoc responsum peculiarem casum respicit, de quo agebatur ». Ac eadem S. O. Congr. 16. Ian. 1895. declaravit in huiusmodi casibus esse in singulis recurrendum, cum hucusque responsum non fuerit, nisi pro casibus particularibus. Collect. cit. n. 1907.

Neque decisivum ullo pacto est novissimum Responsum S. C. de Sacram. 2. Apr. 1909. Nam S. C. se referens ad Responsum iam alias datum S. O. 23. Iun. 1890., consueta formula, respondit: Matrimonium non esse impediendum.

Casu ergo practico occurrente, recurrendum ad S. C. cum res nondum sit definita. Ac matrimonium quidem practice non est impediendum, cum negari non possit adhuc progredi posse naturales scientias, et alia posse inveniri necessaria et sufficientia ad generationem. Ut mihi relatum est ab Officiali quodam S. C., Summus Pontifex Pius X. dixit matrimonium non esse impediendum; nam nescitur quid intus sit, quid intus fiat.

Alia item quaestio est de vasectomia in viro, seu scissione canalium virile semen deferentium. Et ad impotentiam quod attinet, res item nondum omnino certa est; nam alii dicunt inde haberi perpetuam impotentiam, cum restitui non possit potentia, ad semen emittendum, et consequenter nullum est matrimonium, alii e contrario dicunt posse restitui praedictam potentiam, et consequenter cum non sit impotentia nisi temporanea, matrimonium valet.

Impotentia e contra non habetur ex brevitate tantum vaginae, quia adhuc carnalis copula potest haberi; et potest illa virile semen sufficienter recipere et retinere quantum satis sit ad generationem, ad quam unum sufficit zoosperma, unum ovulum in utero foecundans, in quo deinde *evolvitur. Evolvitur ;* utrum, *ovulum,* proprie et stricte rem sumendo, etiam foecundetur, an foecundetur in tubis vel in ovariis, physiologis definiendum remittimus: cum id ad nos non spectet, neque aliquid immutet quoad moralem doctrinam de impotentia, de qua agimus.

Plures et graves doctores asserunt satis esse, si vir semen ad vaginae os ingressumque effundere possit, et illud mulier possit intra se recipere; hoc enim ad generationem sufficere ipsa constat experientia. Gur. Baller. 885., D'Annib. ed. 3.ª n. 431. Alii tamen id negant. Enimvero aliud est generationem posse eo actu haberi, aliud illo actu, seu potentia tantum ad eiusmodi actum, posse matrimonium haberi: cum maritalis actus naturali modo non sit. Ac, si imperfectissimus ille actus ad matrimonium sufficeret, non apparet amplius quomodo matrimonii impedimentum censeri possit *frigiditas,* uti communiter traditur. Et sic La-Croix l. 6. p. 3. n. 793. ait: « Si vir vas femineum penetrare non possit, quamvis in illius introitu semen effundat..., censeri debet impotentia, quia talis seminatio non sufficit *per se,* ut tales coniuges *modo naturali* censeantur fieri una caro ». Cf. Sanch. l. 2. d. 21. n. 2. 5.; S. Th. Quodl. 6. a. 18.; A. S. S. v. 26. p. 534. seqq. Atque id tenendum videtur ex causis pluries decisis, pro dispensatione a matrimonio rato non consummato, a S. C. de Sacramentis, in tali casu.

Impedimentum hoc impotentiae, *iuris naturalis et divini,* irrationabiliter omnino et iniuste non admittitur C. G. Illud admittit C. I. 107., C. H. 83., C. A. 60. Implicite vero et limitate tantum habetur C. B. 1333. 1334. — Ceterum, cum omnes Codices admittere debeant matrimonii invaliditatem *ex errore personae*, et cum, stante impotentia, *substantialis* esset *error in persona,* matrimonium ex iisdem Codicibus, si non directe, saltem indirecte ut nullum civili etiam iure habendum est. Cf. C. G. 146. 180.

Porro, si matrimonium nullum sit ob hoc impedimentum impotentiae, coniuges *ecclesiastici iudicis auctoritate* separantur; impotenti aliae vetantur nuptiae, et potenti aliud permittitur matrimonium. C. 5. 6. 7. *de Frigid.* Recurrendum in tali casu est ad Ordinarium et ad S. Conc. Congr.

Positivo tantum *iure* invalidum est matrimonium *impuberum,* quia *praesumuntur* impotentia quadam naturali, licet tantum temporanea, *ad generationem* laborare. Pubertas habetur ex eodem iure canonico pro maribus anno 14.° expleto, pro feminis anno 12.° expleto, quia proxima potentia generandi citius in feminis quam in masculis incipere et desinere solet. Capacitas enim generandi incipit cum pubertate, quando nempe in viris testes elaborare incipiunt zoospermata, quod contingit inter annum 13.um et 16.um aetatis; et ovulatio pariter incipit in foeminis, quae regulariter cum menstruis habetur, et haec anno circiter 12.° incipiunt. — Quare *valet* matrimonium impuberum, si iam *generare et coire possint,* et *onus coniugalis vinculi* satis *intelligant;* et matrimonium impuberis, qui iam possit, cum pubere, qui nondum coire possit. Illicitum tamen permaneret semper matrimonium contrahere sine Ordinarii licentia, ante legitimam aetatem. Itemque *valet* matrimonium impuberum, qui rationis usum habent, *inter infideles,* qui legibus Ecclesiae non subduntur. C. 2. 3. 6. 7. 9. 10. 11. 14. *de Despons. impub.;* Bened. XIV. C. *Magnae nobis* 29. Iun. 1748.; Sanch. l. 7. d. 104. n. 9.; Schmalz. l. 4. t. 2. n. 48.-60.

Potest ex iusta causa summus Pontifex cum fidelibus in hoc impedimento dispensare, et aliquando de facto dispensavit. Schmalz. l. 4. t. 2. n. 50.-52.; Navar. Cons. 4. 5. tit. de Despons. impub.; de Iustis l. 8. n. 55.

Iuri canonico quoad requisitam aetatem consentiunt C. A. 48., C. H. 83. Verum cum plena et perfecta pubertas habeatur quoad virum anno 18.°, quoad feminam anno 14.°, hinc alii recentiores Codices requirunt annum 18.um in viro, 15.um in feminis, C. I. 55.; C. G. 144. Ex C. B. 1303. vir ante maioritatem, femina ante 16.um annum matrimonium contrahere non possunt. — Ante annum 18.um pro viris et 15.um pro foeminis, vel steriles adhuc sunt vel nonnisi debilem gignunt prolem. Ac ut ex matrimonio boni consequantur effectus praeter facultatem generandi opus est, ut coniugum corpus sit plene evolutum, quod contingit pro foemina et pro viro post vigesimum aetatis annum. Si inferiore aetate matrimonium contrahatur non pauca incommoda coniugibus et liberis secutura facile erunt. Antonelli vol. 2. p. 180. n. 360. 361. 362. — L. 1064.-1066. 1094.-1104.; S. Th. S. q. 58.; E. M.

995. **Nota:** In dubio *de impotentia antecedenti,* standum est pro valore matrimonii, et coniugibus copulam experiri permittendum est. Immo ad hoc triennium ipsis a iure canonico conceditur, non ostante

maiori probabilitate pro impotentia perpetua. C. *Laudabilem de Frig. et malef.* Quare quando certo appareat impotentia antecedens ab experimento iam cessandum est, et matrimonium nullum est declarandum. Si vero etiam post triennium dubium persistat, matrimonium validum iudicandam est, nam standum est pro valore actus. — In dubio *de impotentia consequenti,* licet pariter coniugibus copulam experiri, usquedum *certi* sint eam perfici *nullo modo* posse, « licet saepe aut semper semen extra vas effundant ». L. 1103. « Caliditas superflua vix potest esse impedimentum perpetuum ». S. Th. S. q. 58. a. 1. ad 2. « Probabiliter censent Contin. Tournely et Cabassut., quod huiusmodi coniuges, si sint iuvenes, non sunt separandi, quia processu temporis fervor ille deficit, et sic possunt fieri habiles ». L. 1096.

Impotentia confundenda non est cum *sterilitate.* — *Impotentia,* ut ipsum *verbum* indicat, in *essentiali defectu* est *physiologicae causae generativae,* quae *remote* est in organis generationis viri et mulieris; *proxime* in ipsa carnali copula *naturali modo* perfecta, nempe cum effusione seminis ex parte viri in vaginam mulieris, et receptione ex parte mulieris; ita ut sequi *possit generatio,* seu vere fieri possint *una caro.*

Sterilitas: Perperam cum impotentia a modernis quibusdam confunditur. Sterilitas, impotentia non est. Haec enim respicit causam ipsam generationis, et consequenter importat substantialem defectum membrorum necessariorum ad actum coniugalem et ad generationem. Sterilitas e contra respicit ipsum effectum non secutum generationis, propter accidentalem defectum debitarum conditionum, ut causa generativa producere possit suum effectum. Id communissima constat sententia, sterilibus enim omnes matrimonium permittunt, impotentibus omnes prohibent. Idem etiam constat ipsa verborum significatione; nam impotentia est defectus potentiae, sterilitas est defectus effectus.

Illicitum autem omnino est directa procurare intentione mulieris sterilitatem. S. O. 22. Maii 1895.

Sterilitas est in aliquo tantum *accidentalis foecundationis* et generationis *impedimento*, unde vel obstaculum habeatur ingressui zoospermatis in ovulum et utriusque essentialis ad generationem elementi contactui, vel, eo contactu posito, obstaculum habeatur actioni virtutis foecundativae zoospermatis in ovulum, vel demum temporanea habeatur absentia nemaspermatum in viris, ovulorum in foemina. Unde fit quod, eo ablato impedimento, ut saepe contingit, sequitur *actu* generatio. Quapropter copula in huiusmodi circumstantiis est et manet semper *per se* apta ad generationem, sed *per accidens* tantum, ex ac-

cidentali nempe impedimento, manet suo *effectu* frustrata, defectu favorabilium illarum dispositionum, in quibus illa causa inveniri debet, ut suum producat effectum. Et hic defectus *per accidens* est, ad tempus, immo etiam ad momentum, et regulariter occultus. Ipsi physiologi penitus perfectas non habent omnes illas dispositiones, quae sunt de facto necessariae ad generationem habendam. Illud generatim dici potest requiri quod zoosperma sit sanum et maturum, quod ovulum sit sanum et maturum, et quod ambo perveniant ad idoneum et congruum contactum. Quare *impotentia* spectat ad ipsum *coniugalem actum; sterilitas* ad eius *effectum*. Sterilitas *latens* est, impotentia *manifesta*.

Hinc in humana generatione duo sunt *quasi* actus. Primus in copula est, quae *ab humana* pendet *voluntate,* et quae ut sit licita sufficit, ut sit *per se apta ad generationem,* et consequenter ut hoc modo et in his aptitudinis circumstantiis fiat; adeoque nihil fiat quod positive sit contra generationem, seu generationi contrarie obstet, ut est communissima doctorum sententia. Alter actus, qui est continuatio primi, *ab ipsa natura* dependens, et non ab humana voluntate, est occursus spermatis per vaginam et uterum in ovulum, et fusio illius spermatis cum substantia ovuli, unde huius foecundatio, seu generatio habetur. Et hoc est unam carnem fieri. *Erunt duo in carne una,* « hoc est, *in uno carnalis generationis* perfecto iustoque principio », ut inquit Caietanus Ientac. 9. q. 1., qui deinde ita rem explicat: « Et quidem quod hic interveniat *unum carnale generationis principium perfectum* clare patet: nam licet mulieris et viri sint duae carnes et singulae sint *duo partialia principia generationis;* ambae tamen concurrunt ad integrandum *unum numero completum generationis principium* ». Quare in illis verbis « sermo est de carne ipsorum coniugum, et de *unitate numerali carnalis generationis principii perfecti* ac iusti ». Caietan. ibid. Quod perfectum generationis principium *corporum commixtione* habetur, Caietanus ibid., ea certe commixtione, quae *per se est apta ad generationem,* tum ex parte viri, tum ex parte mulieris; secus enim quomodo haberi poterit *unum carnalis generationis perfectum principium?*

Quare steriles cum non sint *ad actum coniugalem impotentes,* licite coire possunt; immo etiam matrimonium inire. Licet *per accidens* generatio non sequatur; copula tamen rite perfecta, actus adhuc *per se* aptus est ad generationem. Et sic valide etiam contrahunt senes, qui matrimonium consummare valent, et viri uno carentes testiculo;

item mulieres, quae possunt semen excipere, etsi illud non retineant, Gousset 791., L. 1095., et mulieres uno ovario carentes.

996. *Quid impedimentum ligaminis?* — Ex parte *rei* aliud habetur impedimentum *ligaminis:* si nempe ius in proprium corpus amplius non habeatur; quia alteri iam praeexistente matrimonio traditum sit; unde in alium nullo modo transferri potest; et impedimentum dirimens est. Quare *ligamen* est *vinculum prioris matrimonii,* quod vi *unitatis* et *indissolubilitatis* aliud impedit matrimonium, donec ipsum perduret praecedens matrimonium. C. G. 147. 184.; C. B. 1390. 1326. Cf. ib. a. 1348. Si vero ius in proprium corpus alteri tantum *sponsalibus* promissum sit, impedimentum tunc tantum *impediens* habetur, siquidem, citra alterius iniuriam, coeundi ius in alium transferri non potest; excepto casu quod agatur de consanguineis sponsae in primo gradu; nam tunc *impedimentum* habetur *dirimens publicae honestatis.* Cf. 1014. — Hinc si dubium habeatur circa mortem prioris coniugis, tunc non licet matrimonium contrahere; quia cum *certo* constet praecedens matrimonium, alterum iniri non potest cum praeiudicio prioris coniugis, si forte mortuus non fuerit; sed de eius morte *moraliter certo* constare debet. C. *Dominus* 2. *de Secund. nupt.;* C. *In praesentia* 19. *de Sponsal.;* L. 901. 902.; S. O. 6. Maii. 1891.; A. A. S. v. 2. p. 198. seq. — Ex C. B. 13. seqq. *absens* mortuus potest declarari post aliquot annos ipsa lege determinatos, pro variis casibus. Sed haec non est nisi mera quaedam legis praesumptio. Haec iuris praesumptio habetur post 30. annos, ex quo iudicis officio *absentia* fuerit declarata, ex C. I. 10. seqq., C. G. 112. seqq., C. A. 34. — S. Th. S. q. 62. a. 5., q. 65., q. 67.; Schmalz. l. 4. n. 4. seqq.; E. M.

Coniugis absentis obitus, ut alter coniux matrimonium contrahere possit, probari debet positive, authenticis documentis, vel testibus fide dignis, vel convincentibus adminiculis.

Si nullum initum sit matrimonium propter aliquod impedimentum dirimens, non licet novum inire matrimonium, antequam per legitimam sententiam constet in foro externo de prioris matrimonii nullitate. Recurrendum in tali casu ad Ordinarium est. Collect. S. C. de P. F. n. 1225. — L. 1101.

Causa nullitatis matrimonii in foro ecclesiastico admittitur etiam post mortem coniugis, verum non propter temporalem quaestum, et ideo raro admodum admittitur, e. g. si de prolis legitimitate agatur vel de spirituali alio damno. Cf. A. S. S. v. 41. p. 779. seqq.

997. *Quid impedimentum consanguinitatis?* — *Res* in matrimonio contrahendo non tantum debet esse *possibilis,* unde impedimenta *impotentiae* et *ligaminis* exoriuntur; verum etiam esse debet *honesta,* unde propter coniunctarum personarum reverentiam impedimenta exsurgunt *consanguinitatis, affinitatis, honestatis publicae,* propter religionis reverentiam impedimenta habentur *ordinis* et *voti.* — Porro impedimenta haec partim iure naturali, partim iure canonico constant. Quae iure canonico constituuntur infideles non attingunt. Verum, si ad fidem conversi matrimonium inire velint, tunc naturale vinculum, consanguinitatis et affinitatis, quod erat ante baptismum, post baptismum profecto perdurans, matrimonio obstat. — C. ult. *de Divort.;* S. Th. 4. d. 41. q. 1. a. 1. q. 1.; Sanchez l. 7. d. 65. n. 4.

Consanguinitas est vinculum quarumdam personarum inter se ex eo quod ab uno eodemque communi stipite proximo per carnalem generationem descendant; adeoque exsurgit ex unitate et participatione eiusdem sanguinis. Tria sunt in consanguinitate distinguenda, scilicet 1.° *stipes,* seu persona, ex qua aliae ducunt originem, et in qua tanquam in una radice conveniunt; 2.° *gradus,* seu mensura distantiae unius personae ab altera, quae distantia a stipite, in quo coniunguntur, numeratur; 3.° *linea,* seu series personarum ab eodem stipite descendentium. *Linea,* duplex est; alia *recta,* et alia *collateralis* seu *transversalis.* Prior est series personarum, quarum aliae ab aliis descendunt, vel *immediate,* ut filii a parentibus, vel *mediate,* ut nepotes ab avis, vel a proavis, etc. Posterior vero est series personarum, quae licet stipitem communem habeant, aliae tamen ab aliis non descendunt, ut sunt fratres, consobrini, etc. Linea collateralis est *aequalis* vel *inaequalis,* prout consanguinei aequaliter vel inaequaliter a communi stipite distant, ut infra explicabitur. Cf. 998.

Gravia adducunt physica incommoda pro prole matrimonia inter consanguineos, nisi perfecta consanguinei gaudeant sanitate. Graviora autem incommoda sunt quo propior est consanguinitatis gradus. Antonelli vol. 2. p. 181. seq.

Consanguinitas matrimonium dirimit, *in linea recta,* indefinite, Nicolaus I. ad Bulgaros C. 37. 39., et naturali iure, *saltem* in primo gradu. *Saltem,* nam de aliis gradibus disputatur; L. 470. 1029., Sanch. l. 7. d. 51. n. 7.; Schmalz. l. 4. t. 14. n. 30. *In linea collaterali,* usque ad quartum gradum. C. 8. *Non debet de Consanguin.* An autem iure naturae matrimonium dirimatur saltem in primo gradu, nempe inter fratrem et sororem, controvertitur. Verius tamen videtur nonnisi canonico iure dirimi ex Genes. 20. 12. Illud vero certum est nun-

quam in hoc gradu Ecclesiam dispensasse. Bened. XIV. C. *Aestas anni* 11. Oct. 1754.; Schmalz. l. 4. t. 14. n. 42.-48.; L. 470.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 40. n. 9. Quoad alios gradus iuxta omnes non nisi ecclesiastico iure matrimonium dirimitur.

Indi et Nigritae. In America Latina intra tertium et quartum tam consanguinitatis quam affinitatis gradum matrimonia contrahere possunt. — Catholicis indigenis trium Vicariatuum Apostolicorum Madagascariensis Insulae extensio concessa est privilegii Indorum et Nigritarum Americae Latinae, impedimenti nempe consanguinitatis et affinitatis restricti ad primum et secundum gradum, ita tamen ut quousque dictum privilegium pro America Latina perduret, eodem tempore pro insula Madagascarien. vigeat, ut tum in America Latina, tum in praefata insula eadem sit privilegii duratio. Leo XIII. C. *Trans Oceanum* pro America Latina 19. Apr. 1297.; S. C. de Sacram. 1. Apr. 1911. ex Audient. 2. Apr. 1911.

Consanguinitas matrimonium dirimit etiam inter eos, qui tantum vel ex eodem patre, vel ex eadem matre nati sunt; seu inter consanguineos tantum per lineam masculinam, vel tantum per lineam femininam; uti etiam inter consanguineos ex illegitimis natalibus genitos. Ratio est, quia diversitas patris aut matris, i. e. quod communis stipes sit tantum pater vel tantum mater, vel natalium illegitimitas, non impedit, quin carnalis consanguinitas revera existat. C. *Per tuos de Probat.* — Consanguinitas inter easdem personas ex duplici vel etiam multiplici capite oriri potest, et tunc est duplex vel multiplex propinquitas, seu impedimentum in petitione dispensationis aperiendum. Id contingit ex eo quod ex propinquis ascendentibus consanguineis, vel aliqui inter se coniugia contraxerunt, vel aliquis successive contraxit cum pluribus inter se consanguineis, vel consanguinei ex uno stipite contraxerunt cum consanguineis alterius stipitis. Et sic: 1.° Si quis uxorem ducat consanguineam, e. g. consobrinam, eorum liberi sunt simul utriusque parentis *filii* et *nepotes,* et inter se sunt simul *fratres* et *sobrini.* 2.° Si quis ducat uxoris suae consanguineam, e. g. sororem, utriusque uxoris filii erunt simul inter se *fratres consanguinei* et *consobrini.* 3.° Si duo fratres duas sorores ducant, liberi ex utroque matrimonio provenientes, dupliciter inter se consanguinei erunt, sunt nempe simul inter se *patrueles* et *consobrini.* Haec circumstantia multiplicis consanguinitatis necessario declaranda est. Cf. De Iustis de Dispens. matrim. l. 2. c. 3. n. 31. seqq. — Advertendum vero est multiplicitatem cognationis non ex eo causari, quod duo sint ex iisdem patre et matre. Pater enim et mater se habent ad instar unius stipi-

tis. Ac aliud est esse *fratres* vel *patrueles,* aliud *dupliciter consanguineos.* — Distinguendum igitur est inter *qualitatem* et *quantitatem* seu *multitudinem* graduum cognationis. *Qualitas* est primus, secundus, tertius, quartus gradus; gradus purus aut mixtus. *Quantitas* est, gradus simplex, duplex, triplex, etc. — Trid. s. 24. c. 3.; L. 1029.; S. Th. S. q. 54.

Gradus consanguinitatis vel affinitatis *simplex* vel *mixtus* dicitur 1.° prout simplex excludit gradus ex altera parte inaequalis admixtionem; et sic Titius et Titia sunt consanguinei in tertio gradu *simplici* si aeque ipsi distant a stipite, sive ex uno sive ex duplici capite consanguinei sint; e contra consanguinei sunt in gradu mixto, si inaequaliter distent a stipite, Titius in tertio gradu et Titia in quarto; et tunc dicuntur consanguinei in quarto gradu attingente tertium, si ex uno capite consanguinei sunt; vel iterum si inaequaliter distent a stipite, Titius in tertio gradu et Titia in quarto, Titia in secundo et Titius in tertio, et tunc dicuntur consanguinei in quarto gradu attingente tertium ex parte unius contrahentium, in tertio gradu attingente secundum ex parte alterius contrahentium, si ex duplici capite consanguinei sint; 2.° *simplex* dicitur prout excludit eiusdem gradus multiplicationemex quacumque causa; 3.° simplex dici potest, prout excludit admixtionem alterius diversi impedimenti e. g. consanguinitates mixtae cum affinitate. 4.° tandem *simplex* dicitur, prout excluditur graduum inaequalitas, eiusdem gradus multiplicatio, aliud quodcumque impedimentum.

Sunt qui tenent non esse habendam rationem in consanguinitate nisi *proximi stipitis,* Gallo Suppetiae Evang. Praecon. v. 4. p. 149. seq. Alii vero tenent *remotioris* etiam stipitis rationem habendam esse, quando matrimonium intercessit in gradibus superioribus; siquidem tunc, si matrimonium hoc non intercessisset, adhuc consanguinei essent ex remotiori stipite. Et sic, e. g. Caius nepos et Caia neptis Titii Avi, sunt consanguinei inter se in 2.° gradu in linea collaterali. Hi matrimonium inter se ineunt. Horum nepos et neptis, Sempronius et Sempronia, sunt consanguinei item inter se in 2.° gradu a proximiori stipite, Caio et Caia; et consanguinei etiam sunt in 4.° gradu, a remotiori stipite, Titio, eoque duplici per lineam nempe paternam et maternam, seu per Caium et Caiam. Hanc secundam sententiam probavit S. O. 11. Mart. 1896., et decrevit, tria esse declaranda impedimenta, impedimentum nempe proveniens ex stipite proximiori, et duo impedimenta provenientia a remotiori stipite per lineas in stipite intermedio coniunctas. — E. M.

« Ne autem intra gradus prohibitos contrahatur, debes publice inhibere, et praesumptores ecclesiastica districtione punire, *non obstante consuetudine, quae dicenda est corruptela* ». C. *Quod per his* 5. *de Consanguin. et affin.*

998. *Quaenam sint regulae ad gradus consanguinitatis computandos?* — Tres ex *Iure Canonico* assignantur regulae. — *1.ª Regula.* In linea recta *tot numerantur gradus quot personae, stipite dempto,* seu tot sunt gradus, quot sunt generationes. Hinc inter *patrem* et *filium* unicus est gradus, quia unica est generatio, seu unica filii persona, secluso patre, utpote stipite. Inter *nepotem* et *avum* duo gradus numerantur, quia duae sunt generationes, licet tres interveniant personae, nempe avus, pater, et eius filius, seu nepos respectu avi. Ponas pariter proavum vel abavum, et tres vel quatuor gradus habebis. — *2.ª Regula.* In linea collaterali aequali *tot sunt gradus quot sunt personae in una parte, stipite dempto.* Hinc *frater et soror* sunt in primo gradu: quia si stipes communis seu pater seponatur, remanet unica persona ex utraque parte; et cum singuli distent uno gradu a stipite, etiam unico gradu inter se distant. Pariter *patrueles* seu filii fratrum, et *consobrini* seu filii sororum distant singuli duobus gradibus a stipite communi, seu ab avo, et proinde consanguinei sunt inter se in secundo gradu. Sic etiam de aliis dicendum est. — *3.ª Regula.* In linea collaterali inaequali *tot sunt gradus quot personae in parte remotiori,* semper stipite dempto. Hinc, si unus distet a communi stipite duobus gradibus, et eius consanguineus tribus, erunt inter se consanguinei in tertio gradu, iuxta effatum: *Gradus remotior trahit ad se propinquiorem.* Igitur Bertha consanguinea erit in secundo gradu cum *patruo,* seu fratre patris sui, quia distat duobus gradibus a stipite communi, nempe ab avo suo: licet patruus ipse unico gradu ab eodem stipite separetur, cum sit stipitis filius, seu frater patris Berthae. Sic etiam de aliis quibuscumque statuendum. Quare nullum adest impedimentum, si consanguinitas sit in quinto gradu attingente quartum, C. *Vir qui* fin. *de Consang. et affin.;* S. Pius V. C. *Sanctissimus* 20. Mart. 1566.; Bened. XIV. C. *Etsi pastoralis* 30. Sept. 1755.

Tot autem sunt consanguinitates quot sunt diversae viae assurgendi ad eumdem stipitem, ad diversos stipites.

Regula ex Iure civili unica est. Ad gradus iuxta *Ius Civile Romanum* computandos, desumitur numerus, seu summa omnium personarum in qualibet linea, stipite dempto. Proinde in linea recta, eodem modo computantur ac gradus canonici: in linea collaterali aequali,

gradus canonici duplicantur; in linea collaterali inaequali duplicatur linea minor et additur excessus maioris. — C. 2. c. 35. q. 5.; L. 1029.; S. Th. S. q. 54. a. 2.; Schmalz. l. 4. t. 14. n. 15. 19. 60. 107.

Advertendum hic quod *in linea transversali inaequali* in Supplicatione dispensationis tam ex una, quam ex altera parte debet exprimi gradus propinquior et remotior. Proximiori reticito, « matrimonia sunt quidem valida, sed illicita, dummodo dispensatio *non attingat primum gradum;* adeoque donec litterae declaratoriae, seu ut vocant *perinde valere,* expediantur, coniuges debent separari ». S. O. 12. Dec. 1748. *Excepto primo gradu,* quia in eo primo gradu Papa non intendit dispensare, nisi exprimatur. S. Pius V. C. *Sanctissimus* 20. Aug. 1566.; L. 1031.; Bened. XIV. Quaest. can. 183.; De Iustis l. 1. c. 4. n. 121. seqq.

Advertendum item ex C. A. 41. 65. gradus computari ut in Iure Romano; matrimonium vero non prohibetur secundum omnes gradus constitutos a Iure Canonico, cui standum est. — C. H. 84. 915. sequitur etiam Ius Romanum quoad gradus consanguinitatis computandos, excepto matrimonio, in quo quoad impedimenta matrimonii sequitur Ius Canonicum, nisi quod impedimentum consanguinitatis, ex copula illegitima restringat ad secundum gradum in linea collaterali. Quare standum hac etiam in re est Iuri Canonico. Trid. enim nihil immutavit quoad hoc impedimentum circa Ius antiquum, quamvis affinitatem contraxerit, ad secundum gradum. Schmalz. l. 4. t. 16. n. 9. — Eamdem Iuris Romani regulam in computandis consanguinitatis gradibus servant C. G. 161.-164. 735. seqq. et C. I. 48. seqq. 59. 68. Quoad impedimenta vero matrimonii a Canonico Iure recedunt, ut ab eo recedit etiam C. B. 1310. 1327. 1589. Sed hac in re Ius Can. unice observandum est. Idque dictum sit pro aliis etiam impedimentis.

999. *Quid intelligatur per cognatum et agnatum?* — *Cognatio* est propinquitas inter personas diversae familiae, *per lineam femininam* sibi invicem coniunctas. *Agnatio* est propinquitas inter personas eidem familiae adnatas, coniunctas proinde sibi invicem *per lineam masculinam.* Quare *cognati* dicuntur coniuncti, si descendunt per lineam femininam; *agnati* dicuntur coniuncti, si per masculinam descendunt. « Quia qui nascuntur patris non matris familiam sequuntur ». Inst. l. 1. t. 15. § 1.; Schmalz. l. 4. t. 14. n. 10.

1000. *Quinam sint consanguinei in linea recta?* — Sistendo intra quatuor tantum gradus, supra *patrem* et infra *filium,* sunt sequen-

tes, hoc ordine, incipiendo a quarto gradu superiori: 1.° *Abavus* (trisavolo); 2.° *proavus* (bisavolo); 3.° *avus* (nonno); 4.° *pater* (padre); 1.° *filius* (figlio); 2.° *nepos, neptis* (nipote); 3.° *pronepos, proneptis* (pronipote); 4.° *abnepos, abneptis* (terzo nipote, terza nipote).

1001. *Quinam sint consanguinei in linea transversa seu collaterales?* — Consanguinei collaterales ex parte *patris* sunt 1.° *Propatruus* (terzo zio paterno), frater proavi; *Proamita* (terza zia paterna) soror proavi; 2.° *Patruus magnus* (prozio paterno) frater avi; *amita magna* (prozia paterna), soror avi; 3.° *patruus* (zio paterno), frater patris; *amita* (zia paterna), soror patris; 4.° *frater, soror*. Fratres dicuntur *consanguinei,* si communem habent solum patrem, diversam vero matrem; *uterini,* si matrem tantum communem habent, et diversum patrem; *germani,* si patrem et matrem communem habent; 5.° *Patrueles* (cugini paterni), filii vel filiae fratris patris; 6.° *Sobrini* (secondi cugini paterni), filii vel filiae patruelum; 7.° *Sobrinorum filii* (terzi cugini paterni).

Collaterales consanguinei ex parte matris: 1.° *Proavunculus* (terzo zio materno) frater proaviae; *promatertera* (terza zia materna), soror proaviae; 2.° *Avunculus magnus* (secondo zio materno), frater aviae; *matertera magna* (seconda zia materna), soror aviae; 3.° *Avunculus* (zio materno); *matertera* (zia materna), soror matris; 4.° *Frater et soror;* 5.° *Consobrinus* (cugino materno), filius sororis matris; *amitini* (cugini paterni e materni), duo filii quorum unus ex fratre alter ex sorore natus est; 6.° *Sobrini* (secondi cugini materni), consobrinorum filii; 7.° *Sobrinorum filii* (terzi cugini materni). — Inst. l. 3. t. 6.; L. 1. seqq. *de Grad. et adfin.*

Sequenti consanguinitatis schemate varios gradus, et lineas videre est. Personae, quae tractu coniunguntur, sunt inter se in *linea recta;* cum caeteris in *linea collaterali.* Ex parte dextera, in qua collocatur *frater,* collocantur consanguinei mares, et per sexum masculinum coniunctae feminae. Ex sinistra, in qua ponitur *soror,* consanguineae feminae, et per sexum femineum coniuncti mares. Cellula vacua cum littera N. est persona de cuius cognatione quaeritur, quaeque matrimonium cum alia vult contrahere. Videndum est in quanam alia cellula sit haec persona reponenda, et, cellula propria ei assignata, ascendendum est usque ad cellulam, in qua lineae coniunguntur, ibi enim stipes habetur. Numerus autem in cellula inscriptus gradus consanguinitatis indicat, et semper gradum remotiorem designat respectu N.

1002. *Quid impedimentum affinitatis? — Affinitas* est propinquitas, quam quis contrahit cum consanguineis personae, cum qua carnale commercium habet, seu est propinquitas quae exsurgit *ex carnali copula* inter alterum et alterius consanguineos, e. g., inter virum et consanguineos uxoris, et viceversa. *Ex carnali copula,* nempe ex se apta ad generationem, licet generatio non sequatur. — Affinitas *ex copula licita* matrimonium dirimit *in linea transversa* usque ad quartum gradum; et ulterius etiam *in linea recta,* C. *Non debet* 8. *de Consanguin.: ex copula illicita,* usque ad secundum, Trid. s. 24. C. 4. de R. M., adeoque ex publico concubinatu et ex matrimonio mere civili ultra secundum gradum non extenditur. An etiam *ex matrimonio nullo?* Alii affirmant, sive bona sive mala fide vir et mulier coierint. Carrière de Matr. p. 163. Secundum alios, si vir et mulier bona fide coierunt extenditur usque ad quartum, sin mala fide, iuxta plures, ait Scav. Mediol. 1874. ed. 12.ª l. 3. n. 794., extenditur usque ad quar-

tum, iuxta alios usque ad secundum. Et hoc verius videtur secundum Trid. — *Gradus* et *lineae* affinitatis accipiuntur ex consanguinitate, et sicut in consanguinitate; ita ut affinis unius partis quis sit in eadem linea eodemque gradu, quibus alterius partis consanguineus. Hinc qui est, e. g., uxoris consanguineus in primo gradu, sive rectae, sive transversae lineae, is affinis est marito in eodem gradu lineae rectae vel transversae. Ac ut in consanguinitate ita in affinitate distantia a remotiori gradu sumitur. Proinde nulla est opus dispensatione ex affinitate ob copulam illicitam, quando alter primo alter tertio gradu a stipite distat. — C. B. 1310. 1327. 1590.

Ex certa omnium sententia affinitas matrimonium dirimit solo *iure ecclesiastico* in linea collaterali, et multo probabilius in linea recta, si primus gradus forte excipiatur. De primo gradu lineae rectae controvertitur inter doctores. Dubitandum tamen non est de potestate Pontificis concedendi dispensationem in primo gradu affinitatis in linea recta etiam ex copula licita inter vitricum et privignam. S. O. 4. Sept. 1743.; Schmalz. l. 4. t. 14. n. 82.-84. 101.-105.; Bened. XIV. Epist. *Aestas anni* 11. Oct. 1757., de Syn. l. 9. c. 13. Ecclesia vero nunquam dispensavit in affinitate orta ex legitimo matrimonio, licet dispensaverit in affinitate orta ex illicito commercio, v. g., si quis ducat uxorem, postquam cum huius filia aut matre fornicatus fuerit. Affinitas enim, ex copula fornicaria, ob corporum tantum unionem oritur; ex legitimo matrimonio consummato, oritur tum ob carnalem copulam tum ob coniugalem societatem in communem et individuam vitam. S. Th. 4. d. 41. q. 1. a. 1. q. 3., q. 4. ad 2.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 40. 43. Si duo ergo infideles, in primo gradu lineae rectae affines ex legitimo matrimonio, contracto inter se legitimo matrimonio, ad fidem converterentur, sine Pontificia dispensatione separari non possent. Sed Cf. Casum seq. num. 1002.[bis]

Affinitas ex matrimonio, sive sit impedimentum dirimens ex iure naturae, sive ex iure ecclesiastico, affinitas certe est *naturalis*. Quare infidelis ad fidem conversus contrahere non potest cum filia, cum matre, cum sorore illius uxoris, quam tempore infidelitatis legitime habuit. Ratio, quia naturale vinculum etiam inter infideles exoritur ex matrimonio, et quia post baptismum perseverat, iam obnoxium fit legi irritanti Ecclesiae. — An etiam *ex copula illicita* praedictum *naturale* vinculum exoriatur? Negant Sanch. l. 7. d. 65. n. 9.; Lugo l. c. aliique; sed verius affirmant alii plures et graves dd. ex S. Th. 4. d. 41. q. 1. a. 1. q. 3.; nam si vir et mulier, quamvis illicite coeuntes, fiunt tamen *necessario* et *naturaliter una caro*, necessario et naturaliter alter alte-

rius cognationis *fines* ingreditur, eiusque consanguineis coniungitur. Quare infidelis ad fidem conversus sine dispensatione matrimonium inire non potest cum matre vel filia, vel sorore eius, quam antea fornicarie cognoverat. Idque constat etiam ex Resp. S. O. 26. Aug. 1891.

Affinitas quoque *multiplex* esse potest, nempe si quis carnale habuerit commercium cum pluribus consanguineis, vel cum persona multipliciter comparti consanguinea, minime vero si pluries cum eadem consanguinea. Affinitas enim non ex actibus, sed ex personis multiplicatur. Sanch. l. 8. d. 24. n. 4. 5. — L. 1067. 1069.; S. Th. S. q. 55.; Schmalz. l. 4. t. 14. n. 67. seqq.; E. M.

1002.bis Casus recentissime solutus est, qui sequitur; « Ioannes T. et Rebecca St. dioecesis Hagulstadensis et Novocastrensis (*Hexham et Newcastle*), ad pedes Sanctitatis vestrae provoluti, dispensationem perhumiliter petunt ut matrimonium inter se licite contrahere possint, non obstantibus impedimentis affinitatis in primo gradu et publicae honestatis. — Res ita stat:

Ioannes T. matrimonium contraxit cum muliere, nomine St., iam matre filiae ex copula inhonesta, nomine Rebecca St.

Ex his nuptiis nati sunt 3 aut 4 pueri et uxor Ioannis T. Anno vero 1907, Ioannes matrimonium civile contraxit cum Rebecca St. bona in fide quod ad dirimentiam ex affinitate ortam.

Certum est et probari potest Rebeccam non esse filiam Ioannis. Ex his secundis nuptiis nati sunt duo pueri.

Causae sunt: 1) Legitimatio prolis. — 2) Maius bonum prolis quae, adhuc infantes, patris et matris cura maxime indigent. — 3) Ad cohonestandum statum Ioannis et Rebeccae. — 4) Ad sedandum scandalum ortum ex cohabitatione partium quae iam propter educationem prolis vix separari possint ».

« Sacra Poenitentiaria, mature consideratis peculiaribus adiunctis in casu expositis *de speciali* et *expressa Apostolica Auctoritate,* benigne sic annuente Ss. Dño N.ro Pio X. Tibi Dilecto in Christo oratorum Ordinario facultatem concedit, si ita sit, super recensitis in precibus impedimentis cum oratoribus benigne dispensandi, ad hoc ut ipsi, omissis proclamationibus sed remoto scandalo, servatis in reliquis canonicis praescriptionibus, matrimonium contrahere, in eoque remanere, licite ac libere valeant, prolemque sive suscipiendam exinde legitimam declarandi ac respective nuntiandi. Contrariis quibuscumque non obstantibus. Praesentes autem litterae, cum attestatione impertitae excutionis, in cancellaria Episcopali caute custodiantur, ut pro quo-

cumque futuro eventu de matrimonii validitate et prolis legitimitate constare possit. Datum Romae in S. Poenitentiaria die 2 Decembris 1911 ». — Asseritur, iam alia vice eandem dispensationem datam fuisse.

1003. **Nota**: Quando de eo agitur, qui filiam ducere velit, postquam cum matre fornicatus fuerit, in dispensatione addi conditio solet, *dummodo copula cum matre non antecesserit nativitatem filiae,* ut scilicet caveatur periculum, ne quis propriam filiam in matrimonium ducat. At satis impleta conditio censeri potest, si copula cum matre eo tempore praecesserit, ut illud periculum prorsus absit.

Ad contrahendam affinitatem certum est requiri seminationem viri; an autem requiratur seminatio etiam feminae? Negant Pont., aliique, quia ad generationem non est necessarium semen femineum. Affirmant S. Bonav., aliique « tum quia iuxta aliorum plurium sententiam etiam semen feminae requiritur ad generationem, tum quia, et haec ratio fortius urget, non contrahitur affinitas, nisi coeuntes fiant *nna caro; at non fiunt una caro, nisi semina commisceantur.* Et haec sententia valde firmatur ex auctoritate D. Th.... In dubium praesumendum est pro copula perfecta (viri), quia ex communiter contingentibus haec prudenter adfuisse praesumitur... Et sic etiam, semper praesumitur seminatio mulieris, quando ipsa in coitu magnam senserit voluptatem, esto seminationem non adverterit. Immo, in foro externo, ubi constat de coitu semper pronunciandum pro impedimento affinitatis contracto, et sic etiam iudicandum in foro interno, quod praesumptioni fori externi conformari debet semper, ac non constat hanc esse falsam ». L. 1075.; Schmalz. l. 4. t. 14. n. 71.-73. Haec S. Th. 4. d. 41. q. 1. a. 1. q. 4. ad 2.: « Vir et femina efficiuntur *una caro per mixtionem seminum.* Unde quantumcumque aliquis claustra pudoris invadat, nisi *commixtio seminum sequatur, non contrahitur ex hoc affinitas* ». Et Pyrrhus Corradus Praxis Dispens. Apost. l. 7. c. 1. n. 18.: « Ad causandam affinitatem requiritur *concursus utriusque seminis* ». Verum, cum semen proprie tale in femina non sit humor ille, qui in aestu voluptatis segregatur, et exterius etiam se prodit, sed ovulum, quod ab ovario insensibiliter secernitur, ex venerea excitatione, et etiam sine ullo voluptatis sensu, naturaliter, singulis fere mensibus, decidit in uterum, et virili semine in utero fecundatur, si vir intra vas femineum seminaverit; difficile quidem erit pronuntiare actum ex parte feminae non esse consummatum. — Cf. Ios. Antonelli de Conc. imp. et sterilit. Romae 1900.

Affinitas inter coniuges contracta matrimonium ipsorum dirimere nequit, cum huic indissolubiliter iam contracto superveniat; eiusdem tamen usum impedit in poenam coniugis adulteri et incestuosi, partem ream privando iure petendi debitum. C. *Si quis de Eo qui cognovit,* etc. Haec autem utpote ex copula illicita, vi Decr. Trid. s. 24. C. 4. de R. M. non contrahitur, nisi ex copula cum consanguineis alterius in primo et secundo gradu. Confirmatur ex Declaratione expressa Gregor. XIII. apud S. Lig. 1070. — Probabiliter vero non impedit imperfectos actus, dummodo periculum absit pollutionis. Cum enim lex sit poenalis stricte est intelligenda, et non est ad hos etiam actus extendenda. L. 933.

C. I. 52.; C. G. 162.; C. A. 40. non videtur agnoscere aliam affinitatem, nisi ex matrimonio, unde sub ea et vinculum *publicae honestatis* comprehenditur. Secus vero est ex C. H. 84. recte distinguente affinitatem *legitimam* a mere naturali; et sub illa *honestas publica* etiam comprehenditur. Ad Ius Romanum quod spectat, Cf. Schmalz. l. 4. t. 14. n. 70.

1004. **Resolves:** Personae, quae carnaliter coniunguntur, non sunt proprie inter se affines, sed sunt principium affinitatis, et quasi stipitis locum tenent. — Affinitas esse non potest inter duas personas, quarum neutra copulam habuerit cum consanguinea alterius; idcirco consanguinei unius coniugis nullam habent affinitatem cum consanguineis alterius. — Nemo prohibetur, sua uxore mortua, fratris eius viduam ducere; vel successive ducere uxores duorum illius fratrum viduas. Duo fratres ducere possunt duas sorores; pater et filius ducere possunt matrem et filiam; immo filius potest ducere matrem, et pater eiusdem filiam. Vitricus ducere potest viduam privigni; et noverca viduum privignae. Nam *affinitas non parit affinitatem.* C. *Non debet* 8. *de Consang.;* Schmalz. l. 4. t. 14. n. 74. 75. — Qui peccavit cum duabus sororibus, aut consobrinis germanis, aut cum matre et filia, nullam harum ducere potest. — Vir, qui peccavit cum sorore vel consobrina, vel amita compartis suae, debitum petenti reddere tenetur, quamvis petere ipse nequeat. Ratio est, quia cum agatur de lege mere prohibente, innocens ex culpa nocentis pati non debet. — Non privatur iure petendi debitum, qui cum propriis consanguineis peccat, quia nullam affinitatem inde cum uxore contrahit. — Si uterque coniux per incestum affinitatem cum altero contraxerit, neuter tenetur, immo nec potest debitum alteri reddere. — L. 1068. 1069.; S. Th. S. q. 55.; E. M.

1005. *An uxor, vi aut metu cognita a consanguineo viri, ius debitum petendi amiserit?* — R. Negative, si vis fuerit absoluta: impedimentum enim illud petendi debiti, quoad coniuges incestuosos, poenae tantum rationem habet; poena autem nulla esse potest, ubi nulla est culpa. — Negative etiam quando uxor, quae vim aut metum passa est, graviter non deliquerit; quia poena gravis cum culpa levi proportionem non habet. — Immo probabilius etiam negandum videtur, si uxor illa graviter peccaverit, quia metus gravis excusat a legibus humanis, etsi a lege naturali excusare non valeat; ergo cum in nostro casu excuset a lege, prout est ecclesiastica, a poena etiam per eam legem inflicta excusare debet. — Schmalz. l. 5. t. 39. n. 79.; L. 1071.

1006. *An ignorantia excuset ab impedimento petendi debiti?* — R. Probabilius affirmative, si adsit ignorantia *iuris,* nempe humanae legis id prohibentis. Ratio, quia ut ignorantia excusat a transgressione humanae legis, ita etiam a poena. — Si adsit ignorantia *facti,* nempe hanc esse consanguineam uxoris, commune est non incurri impedimentum. Ratio, quia ubi deest incestus culpa, deest etiam poena. Patet etiam ex C. *Si quis* 1. *de Eo qui cognovit,* etc., ubi hoc imponitur impedimentum *scienter* peccanti. — Satis probabiliter excusat etiam ignorantia *poenae,* cum sit poena extraordinaria. — L. 1072. 1074.

1007. *Quis possit in hoc impedimento debitum petendi dispensare?* — « Communissime docent semper et absolute posse Episcopum dispensare... Ratio, quia dato quod Episcopus id non posset ex dispositione Iuris, bene tamen id potest ratione consuetudinis. Hanc autem facultatem dispensandi bene potest alteri delegare non solum in particulari, sed etiam in generali. Insuper possunt etiam in hoc impedimento dispensare omnes confessarii regulares mendicantes, a provinciali ad hoc munus deputati, ex pluribus privilegiis ». L. 1076. — Id sane possunt Episcopi vi facultatum quinquennalium, necnon confessarii approbati habentes Pagellam S. Poenit. Cf. hanc Pagellam.

1008. *Quinam sint affines?* — Affines praecipui ratione copulae licitae sunt sequentes: 1.° *Socer, Socerus,* pater mariti, cui *nurus* respondet, uxor filii. *Socer magnus,* avus mariti, cui *pronurus* respondet, uxor nepotis. — *Socer* est etiam uxoris pater, cui *gener* respondet, maritus filiae; *Socer magnus* vel *Prosocer* est item avus uxoris, cui *progener* respondet, maritus neptis. — *Socrus,* mater mariti, cui *nurus* consequenter respondet, seu uxor filii. *Socrus magna,* mariti avia, cui

pronurus respondet. — *Socrus* est etiam mater uxoris, cui *gener* respondet. *Socrus magna* vel *prosocrus,* avia uxoris, cui respondet *progener.* — 2.° *Vitricus,* maritus matris, *Noverca,* uxor patris, quibus respondet *privignus, privigna,* filius, filia ex primo matrimonio patris aut matris. — 3.° *Levir,* frater uxoris, frater mariti: *Glos,* soror uxoris, soror mariti: *Fratria,* uxor fratris; *Sororius,* maritus sororis.

1009. *Quid cognatio spiritualis?* — *Spiritualis cognatio* est propinquitas quaedam personarum, quae ex baptismate et confirmatione exoritur. Dirimit matrimonium *de iure ecclesiastico* 1.° inter ministrum sacramenti et subiectum, huiusque genitores; 2.° inter patrinum vel matrinam et filiolam vel filiolum, eorumque genitores. Trid. s. 24. C. 2. de R. M. Quare nec a coniuge baptizantis, nec a coniuge patrini contrahitur, S. Pius V. *Cum illius vicem,* nec inter ipsos patrinos. Unde patrinus et matrina matrimonium inter se inire possunt. — Ad cognationem contrahendam *baptismus* est conditio necessaria *quoad omnes;* proinde si vel baptizans, vel parentes baptizati sint infideles, licet catechumeni, cognatio ab iis non contrahitur. Quocirca tam fidelis, qui baptizavit prolem infidelis, tam qui eam a sacro fonte suscepit, possent matrimonium contrahere non quidem cum prole baptizata, sed cum eius parentibus postquam ad fidem conversi essent. Schmalz. l. 4. t. 11. n. 32.-35. — Certum est autem, hanc cognationem contrahi etiam *ab haeretico,* tum si baptizet, tum si teneat in sacro fonte, tum si prolem illius alius baptizatus sive haereticus sive catholicus, vel baptizet vel teneat. Ratio, quia quisquis characterem baptismalem habet, est capax huius cognationis, et legibus Ecclesiae subditur. Sanchez l. 7. d. 60. n. 2.; Pirhing l. 4. t. 11. n. 40. — In confirmatione item ut patrini contrahant cognationem, opus est ut sint confirmati. — Haec quoque cognatio *multiplex* esse potest. Multiplicatur *ex sacramentis,* v. g., si quis Caium in baptismo et confirmatione, non item si plures Titii filios in baptismo vel confirmatione tenuerit. S. O. 29. Apr. 1894. Itemque multiplicatur *ex personis,* si duo invicem alter alterius filios tenuerint, etc. Reiff. l. 4. t. 21. app. de Disp. n. 201.; Schmalz. l. 4. t. 16. n. 208.; Sanch. l. 7. d. 54. n. 17.; De Iust. l. 1. c. 4. n. 170.; Corrad. l. 8. c. 8. n. 16. — S. Th. S. q. 56. Cf. 442. seqq.; E. M.

1010. **Nota:** Parentes baptizantes filios in necessitate vel bona fide nullam contrahunt spiritualem cognationem, *qua ab usu coniugii prohibeantur:* haec enim prohibitio rationem habet poenae, quae sine culpa non incurritur. Immo probabiliter nec videntur *eamdem* cogna-

tionem contrahere, etiamsi ex industria, seclusa necessitate, prolem baptizarent. Enimvero dissentiunt dd., et alii affirmant, alii negant. Quare, licet contrahant cognationem spiritualem; haec tamen effectum non habet privandi iure exigendi debitum. Ratio, « quia causa usum coniugii tali casu permittendi utrique coniugi iustissima fuit, evidens videlicet et manifestum periculum incontinentiae...; quod periculum merito probat privationem iuris petendi debitum hoc casu non esse asserendum sine aperto iuris textu, qualis tamen... nullus reperitur ». Schmalz. l. 4. t. 11. n. 48. — C. 2. *de Cogn. spir.;* La-Croix l. 6. p. 1. n. 358.; L. 150.; Schmalz. l. 4. t. 11. n. 42. seqq,; E. M.

1011. *Quid cognatio legalis?* — Cognatio *legalis* est propinquitas personarum, quae oritur ex *adoptione legali.* Adoptio actus legitimus est, per quem is, qui natura non est, assumitur in filium aut nepotem. Duplex distinguitur adoptio Iure communi; 1.° *Perfecta,* quae et *arrogatio* dicitur, et illa est, qua persona extranea sui iuris, Rescripto Principis, transit in potestatem et familiam adoptantis et omnia filii legitimi iura acquirit, et haeres evadit necessarius. 2.° *Imperfecta,* quae dicitur *simplex,* illa est, qua persona extranea, quae sui iuris non est, sed in potestate manet et familia patris vel avi sui naturalis, cuiusvis competentis iudicis auctoritate, assumitur in filium vel nepotem, non tamen transit in adoptantis familiam et potestatem, et propterea non fit huius haeres necessarius ex testamento, licet ei succedat ab intestato. Cf. V. 1. n. 663.

Cognatio *legalis,* nempe *perfecta* adoptio, constituit impedimentum dirimens *de Iure ecclesiastico,* Ius Romanum approbante, per quod prius impedimentum hoc inductum fuit. Eruitur ex Resp. Nicolai I. et Paschalis II. C. *Ita diligere* l. c. 30. q. 3., C. *Post susceptum* 5. l. c., C. un. *de Cogn. leg.* Et ratio est, quia cognatio obstat nuptiis propter pericula cohabitationis. S. Th. 4. d. 42. q. 2. a. 3. ad 2. Hinc viget hoc impedimentum, ubi adoptio servatur. *Romano iure,* non *recentiori,* quo adoptatus in familiam adoptantis et sub eius patriam potestatem non transit. Ita Gur. 809., D'Annib. ed. 3.ª p. 1. n. 65. coll. p. 3. n. 433., aliique contra alios, qui tenent adoptionem quoque imperfectam, adeoque recentiori etiam iure, matrimonium dirimere. « Probabilius dicunt, ait S. Alph. 1027., S. Th. S. q. 57. a. 2., Sanch. l. 7. d. 73. n. 9., Salm. n. 41. cum aliis (cognationem legalem) oriri tantum *ex adoptione perfecta* ». Ita quidem ex L. *Adoptivus* 14. ff. *de Adoptionib.*, L. *Si paterfamilias* 15. ib., L. *Quin etiam* § 2. ff. *de Ritu nuptiarum,* etc. — Ut autem adoptione canonicum

impedimentum habeatur, ea esse debet *legitime inita,* S. Poenit. 16. Maii 1826. Adoptio privatim inita, nulla iuris solemnitate, nullum parit impedimentum. S. O. 16. Apr. 1761.

Cognatio *legalis* ad similitudinem cognationis naturalis ex Iure Romano matrimonium dirimit inter sequentes personas: 1.° Quasi *in linea recta* inter adoptantem et adoptatum et huius filios, dum sunt sub paterna potestate constituti; 2.° inter adoptatum et filios adoptantis, quasi *in linea collaterali,* dum huius filii sub paterna potestate versantur, nec sunt emancipati; 3.° inter adoptantem et uxorem adoptati, ac vicissim inter adoptatum et uxorem adoptantis, quasi *in linea recta per modum affinitatis,* ut constat ex declaratione S. C. C. in Hortana 25. Sept. 1734.

Differunt inter se istae cognationes (et consequenter etiam impedimentum ex iis ortum), quod prima et postrema sint *perpetuae;* quocirca adoptans, v. g., ducere nequit filiam aut neptem adoptivam in uxorem, etiamsi per emancipationem adoptio fuerit soluta, nec privignus aut nurus (intellige adoptivos) iungi matrimonio possunt cum noverca aut socero, licet adoptio aut per emancipationem aut per mortem adoptantis cessaverit. Requireretur igitur dispensatio Sedis Apostolicae, quae tamen etiam in postremo casu difficillime conceditur. Secunda vero in linea collaterali durat dumtaxat, quamdiu durat adoptio. Lugo de Poenit. d. 16. n. 327.

Sex autem modis ex Iure Romano solvitur adoptio: 1.° morte naturali adoptantis; 2.° morte eiusdem civili; 3.° ob nuptias incestuosas; 4.° ob dignitatem, v. g., episcopalem; 5.° per sententiam; 6.° per emancipationem.

Cum impedimentum hoc sit iuris communis, solus Summus Pontifex potest dispensare. In linea recta et in affinitate legali difficillime dispensat et ex gravi causa. In linea transversali raro dispensatio petitur, siquidem emancipatione tollitur hoc impedimentum, et sic citra ullam dispensationem matrimonium adoptatus contrahere potest cum filia carnali adoptantis. Schmalz. l. 4. t. 12. n. 37.

C. I. 213. etc.; C. G. 353. etc.; C. A. 181.; C. H. 178. 179., adoptio fit interventu publici magistratus, aliisque servatis praescriptionibus legis. C. I. 211.; C. G. 349., parentes adoptivi tenentur procurare, si opus est, educationem adoptati, eique subsidia et alimenta necessaria subministrare. Eadem vero obligatione quoad alimenta tenetur adoptatus erga adoptantem. Idem quoad alimenta statuit C. H. 176. — C. I. 737. 806.; C. G. 350.; C. A. 183. 755., adoptatus cum suis descendentibus haeres est adoptantis una cum filiis legitimis,

eique ab intestato succedit. Nullum tamen ius habet in bona consanguineorum aut cognatorum adoptantis. C. H. 177. nullum adoptatus acquirit ius ad haereditatem praeter testamentum, vel specialem conventionem. — C. I. 210.; C. G. 347.; C. H. 175.; C. A. 182. nomen familiae adoptantis confertur adoptato, qui illud addit nomini suae familiae. — C. I. 210. 212.; C. G. 348. 349. adoptatus manet in sua naturali familia et in ea omnia sua servat iura, et suas obligationes. Quare non transit adoptatus in adoptantis familiam, neque eius subest patriae potestati, ut in adoptione perfecta, seu *arrogatione* Iuris Romani. C. A. 183.; C. H. 177. adoptatus servat quidem sua iura in propria sua familia, sed transit sub patriam potestatem adoptantis, soluta priori patria potestate. — Nihil de solutione adoptionis habetur C. I. et C. G., adeoque videtur usque ad mortem perpetuo durare. Ex C. A. 185. solvi potest adoptio. Ex C. H. 180. minor adoptatus impugnare potest adoptionem intra quatuor annos post adeptam maiorem aetatem. — C. I. 60., C. G. 348., coniugium vetitum est inter adoptantem et adoptatum, huiusque descendentes: inter adoptantem et coniugem adoptati; inter adoptatum et coniugem adoptantis; inter adoptatum et filios adoptantis, qui post adoptionem nascantur; inter filios adoptivos eiusdem personae. C. H. 84. matrimonium contrahere non possunt tamquam incapaces pater vel mater adoptans et adoptatus; coniux patris vel matris adoptantis et adoptatus; pater vel mater adoptans et coniux adoptati: descendentes legitimi adoptantis et adoptatus, adoptione permanente. C. B. 1311. adoptans matrimonium contrahere non potest cum adoptato eiusque descendentibus, usque dum perdurat adoptio.

Ex C. I. et ex C. G. adoptio non habetur, nisi imperfecta, cum adoptatus non transeat in familiam adoptantis, neque constituatur sub huius patria potestate. Hinc *probabilius* non habetur inde impedimentum dirimens; donec Ecclesia huiusmodi adoptionem certo recenseat inter impedimenta dirimentia, uti perfectam adoptionem seu arrogationem Iuris Romani recensuit. *Probabilius* enim sola *adoptio perfecta* seu *arrogatio* Romanorum ex Iure Canonico impedimentum dirimens est. — E contra ob oppositam rationem impedimentum dirimens videtur adoptio ex C. H. et C. A. Ac ad Austriam quod attinet in Instructione Card. Von Rauscher, a Pronuntio commendata, dicitur § 29.: « Adoptio Imperii Austriaci... matrimonium dirimit, quoties adoptatus *paternae adoptantis potestati* subiicitur, vel in eiusdem domum *filiorumfamilias ad instar* cohabitaturus recipiatur ». — Be-

ned. XIV. de Syn. l. 9. c. 15.; Schmalz. l. 4. t. 12. n. 3. 10. 26. seq.; L. 1027.; S. Th. S. q. 57.; E. M.

1012. *An cognatio legalis matrimonium dirimat usque ad quartum gradum inter adoptantem et descendentes adoptati aut viceversa?* — Certo restringitur ad primum gradum quoad adoptatum et descendentes adoptantis. Ex Iure Canonico constat. — Controvertitur quoad adoptantem et descendentes adoptati. Probabiliter cognatio non extenditur ultra primum gradum, seu ultra adoptatum, nisi habeat descendentes sub potestate sua constitutos. Etenim secundum communiorem Sanchesii sententiam, l. 7. d. 63. n. 34., ex Romano Iure impedimentum se ad eos extendit, qui simul cum patrefamilias adoptato transeunt in potestatem adoptantis. — L. 1027.

1013. **Resolves**: Durante itaque adoptione, potest matrimonium consistere 1.° inter adoptantem et matrem ac sororem adoptati; — 2.° inter adoptantem et filiam adoptivae, quia haec non est in potestate matris, adeoque non transit in potestatem adoptantis; — 3.° inter adoptantem et filiam illegitimam adoptati, quia scilicet filii illegitimi non sunt in patris potestate, atque adeo filia adoptati in casu in potestatem adoptantis non transit; — 4.° eadem de causa consistet matrimonium inter filium illegitimum adoptantis, et huius filiam adoptivam; — 5.° inter filium et filiam duorum fratrum adoptivorum, quia isti nullo cognationis vinculo inter se vinciuntur; — 6.° inter duos adoptivos unius adoptantis; nam nullo id iure vetitum est; — 7.° inter adoptatum et sororem aut matrem adoptantis. — Schmalz. l. 4. t. 12. n. 31. seqq.; L. 1027.; S. Th. 4. d. 42. q. 1. a. 2. ad 5.

1014. *Quid publica honestas? — Publica honestas* quaedam quasi affinitas est ex animorum coniunctione. Ea exoritur 1.° *ex sponsalibus validis et certis,* minime vero ex invalidis et incertis, C. un. *de Spons.* in 6.°; Trid. s. 24. C. 3. de R. M., *licet occultis*, S. O. 11. Aug. 1852.; S. Poenit. 10. Sept. 1834.; A. S. S. v. 2. p. 381.; Schmalz. l. 4. t. 1. n. 108. *Licet occultis;* sed nunc, post Decr. *Ne temere*, sponsalia occulta amplius de iure esse non possunt, sed tantum de facto. Si sponsalia inita fuerint *sub conditione resolutiva,* cum illico valeant, impedimentum exsurgit et perseverat publicae honestatis, licet resolvantur; si vero inita fuerint *sub conditione suspensiva,* ea pendente, neque sponsalia sunt, neque impedimentum est: ea vero impleta, si consensus non fuerit revocatus, sine novo consensu valent, et impedimentum pariunt. Sed, si matrimonium interim contrahatur, et

deinde verificetur conditio, neque matrimonium dissolvere possunt, neque eius impediunt usum. Contrahitur autem inter sponsum et consanguineas sponsae, inter sponsam et consanguineos sponsi sive legitimos sive illegitimos, C. 8. *de Spons. et matr.*, in primo tantum gradu lineae tum rectae tum obliquae, Trid. ib.

Exoritur 2.° *ex matrimonio rato,* etiam *invalido,* ob aliquod nempe impedimentum dirimens, e. g., impotentiae, cognationis, disparitatis cultus, criminis, ligaminis, dummodo non fuerit invalidum ex defectu consensus, ex errore, ex metu, ex ficto consensu, licet defectus sit occultus; neque ex priore impedimento publicae honestatis ex sponsalibus, valide contractis, in praeiudicium priorum sponsalium; adeoque viget impedimentum, si ea sponsalia fuerant soluta ante matrimonium. Non habetur explicitus textus iuris; sed deducitur *a fortiori;* nam vinculum matrimonii rati fortius est, quam quod oritur ex sponsalibus, C. un. *de Spons.* in 6°; S. Pius V. C. *Ad Romanum Pontificem* § 35. 1. Iul. 1568.; Schmalz. l. c. n. 101. 104.-106. Hinc si Titius, v. g., initis sponsalibus cum Bertha, ea relicta, eius sororem ducat, ad primam redire potest et debet, nec indiget dispensatione, nisi matrimonium consummaverit. — *Rato;* nam eo consummato, transit in perfectam affinitatem, et aliud non parit impedimentum. Publica enim honestas, inchoata quaedam affinitas est. Bened. XIV. de Syn. l. 9. c. 13. n. 3. *Ex matrimonio rato,* non *ex matrimonio civili,* in locis ubi Decr. Trid. de matrimonio coram parocho et testibus contrahendo est promulgatum. Leo XIII. 17. Mart. 1879. Et multo minus nunc contrahitur impedimentum post Decr. *Ne temere* ex matrimonio mere civili. An neque etiam ex matrimoniis *clandestinis,* quae nempe sine parocho et testibus fuerint contracta? Ita existimavit Sanchez l. 7. d. 70. n. 13., contra vero opinatus est Pontius l. 7. c. 35. n. 5. Plures quidem adstipulati sunt Sanchesio, longe plures Pontio. Attamen post cit. Leonis XIII. Decretum, Sanchesii sententia omnino praeferenda consequenter est. Et utriusque ratio est, quia matrimonium *civile,* ubi promulgatum est Trid., et nunc post promulgatum Decr. *Ne temere,* et matrimonium *clandestinum* formam matrimonii non habent, et forma dat *esse rei;* unde nihil omnino sunt *in esse matrimonii,* adeoque ex illis tamquam *ex matrimonio invalido* impedimentum publicae honestatis exoriri non potest. Cf. 919. 923. — Si matrimonium sit nullum ex defectu aetatis, cum iuris interpretatione in sponsalia transeat, impedimentum attendendum est quasi ex sponsalibus, non ex matrimonio. Cf. n. 923. Sed iterum nunc post Decr. *Ne temere* praedictum matrimonium nullo pacto in sponsalia transeunt.

Impedimentum hoc, ex matrimonio sive *rato,* sive *invalido,* exortum, usque ad quartum gradum progreditur lineae rectae et collateralis. C. un. *de Spons.*, in 6.°; L. 1061. — Atque hoc impedimentum publicae honestatis, semel contractum *perpetuum* est, et perdurat, *sponsalibus et matrimonio solutis. Nullum* autem pro fundamento habet *naturale vinculum, nullam naturalem cognationem,* ex sponsalibus et ex matrimonio rato, sive invalido, sive valido. Quare eo non tenentur infideles ad fidem conversi. L. 1061.-1064.; Mansella de Impedim. etc. p. 66.; E. M.

1015. *Quid impedimentum voti et ordinis? — Votum dirimens matrimonium* est solum votum *solemne castitatis,* per professionem in religione approbata emissum, C. 10. *de Conv. Coniug.*, C. un. *de Voto* in 6.° *Castitatis,* non vero votum *religiosum,* quia ideo et eatenus professio religiosa matrimonium dirimit, quatenus solemne votum castitatis includit. Non dirimunt ergo matrimonium vota, licet solemnia, quorumdam Ordinum Equestrium, qui profitentur tantummodo *castitatem coniugalem,* Schmalz. l. 4. t. 6. n. 45. *Solemne;* votum enim *simplex* castitatis, etiam perfectae et perpetuae, etiam emissum in religiosis Congregationibus virorum et mulierum, matrimonium non dirimit, sed tantum impedit. Ex speciali privilegio Gregorii XIII. sunt excipienda vota simplicia, quae post biennium tyrocinii emittuntur in Societate Iesu.

Ordo matrimonium dirimens est *ordo sacer,* nempe presbyteratus, diaconatus et subdiaconatus. C. *De Diacono* 1., C. *Ex Litterarum* 2. *Qui cler. vel vov.* Extrav. *Antiqua de Voto,* Trid. s. 24. C. 9. *Ordo sacer* etiam apud Graecos et Italo-Graecos, Ruthenos et Maronitas matrimonium dirimit. Sed eadem non est pro omnibus certitudo. Nam pro Italo-Graecis irritum declaravit huiusmodi matrimonium a subdiaconis, diaconis et presbyteris attentatum Bened. XIV. Pro Ruthenis Synodus Tamascensis ann. 1720., approbata *in forma specifica* ab Apostolica Sede, pro Maronitis Synodus Libanensis ann. 1736., approbata pariter ab Apostolica Sede, irritum declararunt matrimonium illa presbyteri, ista diaconi, presbyteri et Episcopi. Quoad alios Graecos nondum habetur expressa Apostolicae Sedis definitio; sed sententia est consona tum opinioni Tribunalium Urbis, tum ipsi antiquo Iuri Ecclesiae Orientalis. Bened. XIV. C. *Eo quamvis tempore* § 38. 39., C. *Anno vertente* § 13., C. *Etsi pastoralis* § VII. n. 27.; S. C. de P. F. 24. Mart. 1858. — Collectan. S. C. de P. F. n. 1572. Quoad Ruthenos in America Septentr. et in Regione Canadensi Cf. hic n. 97 et 377.

Porro quoad *votum,* debet esse emissum 1.° voluntarie et deliberate; 2.° cum vera intentione se obligandi; secus enim votum validum non foret. Quoad *ordinem,* requiritur 1.° ut sit susceptus valide; 2.° ut sit susceptus voluntarie; adeoque non ex gravi metu.

Impedimentum *ordinis* iuxta sententiam communem dirimit tantum *iure ecclesiastico.* Ratio est, quia ex una parte ordo *per se* non repugnat cum statu coniugali; nec adest ex altera parte prohibitio ulla divina, quae in Scripturis aut in Traditione inveniatur. L. 1059. Cum autem *solemnitas voti* sit iuris ecclesiastici, eo ipso Papa dispensare potest, dummodo adsit causa sufficiens, idest rei gravitati proportionata. Posse Pontificem ab hoc impedimento dispensare, sententia est receptissima dd., quos longa serie allegat Sanchez de Matr. l. 8. d. 8. n. 7.; et quidem concessae huius dispensationis exempla passim suppetunt, ut videre est apud Schmalz. l. 3. t. 35. n. 48.; Albit. de Inconst. in fide c. 36. n. 132. seqq. Confirmatur ex Decr. S. O. 20. Febr. 1888., quo Leo XIII. concessit Episcopis facultatem dispensandi, « sive per se, sive per ecclesiasticam personam sibi benevisam, aegrotos in gravissimo mortis periculo constitutos, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, super impedimentis, quamtumvis publicis, matrimonium *iure ecclesiastico* dirimentibus, *excepto sacro presbyteratus ordine* et *affinitate lineae rectae ex copula licita proveniente* ». Bened. XIV. de Syn. l. 2.; L. 808. 1025. 1026. 1059., l. 3. n. 256.; Mansella de Impedim. etc. p. 92. seqq.; S. Th. 2. 2. q. 88. a. 11., S. q. 53.

Moderna sunt Iura, quae etiam *ordinatos in sacris* ad matrimonium admittunt. Nulla quidem lex est id vetans C. I. et C. G. Hinc liberam viam sinunt huiusmodi personis turpissimi et sacrilegi concubinatus. Secus vero est C. A. 63., C. H. 83. — E. M.

1016. *Quid impedimentum disparitatis cultus?* — Si *causa* matrimonii consideretur, matrimonium institutum est ad mutuum vitae adiutorium. Ne inde potius coniugibus periculum sit pertimescendum *religionis* et *vitae,* utrique periculo cautum est impedimento *disparitatis cultus* et *criminis,* arcendo catholicos a nuptiis cum non catholicis, et coniugem criminosum, coniuge mortuo, a nuptiis cum criminis socio.

Disparitas cultus alia est inter catholicum et *acatholicum,* et matrimonium *mixtum* dicitur, alia inter christianum et infidelem. *Acatholicum,* nempe ex secta, sive haeretica, sive schismatica; sive in ea natus et educatus, sive ei a catholica fide deficiens nomen dederit. *Acatholicum;* non, catholicum, *liberum cogitatorem;* nec catholicum

massonem. Quoad massonum matrimonia Cf. E. M. 976. 1029. — *Prima cultus disparitas* inter catholicum et acatholicum matrimonium *impedit*, sed *non dirimit*. Bened. XIV. C. *Singulari nobis*. Sanctae Sedis tantum est *mixtas* permittere nuptias, seu *mixtae* religionis catholicorum cum acatholicis, Pius VII. Litt. *Vix nova* 17. Febr. 1809. ad Episcopos Galliae, quae *non nisi gravi de causa permittit, dummodo nihil metuendum sit fidei coniugis catholici, procuret hic pro viribus acatholici conversionem, et hac expressa conditione, quod uterque coniux promittant se filios omnes nascituros in catholica Religione educaturos*. Greg. XVI. ad Archiep. Friburgens. 23. Maii 1846. Harum cautionum exhibitio morali constare debet certitudine, et ad scandalum removendum notoria esse debet. — Si pars haeretica, obtenta dispensatione, nolit deinde acquiescere, ut filii in catholica religione educentur, matrimonium valet, quia inde impedimenti mere impedientis natura non mutatur. Ac permittitur parti catholicae in tali remanere matrimonio, ne proli maius obveniat damnum. — Si vero catholicus mixtas contrahat nuptias, vel non impetrata dispensatione, vel non servata praedicta dispensationis lege, a sacramentis arcetur, quoad promiserit confessario educaturum se liberos in catholica Religione, et reparaturum scandalum aliis fidelibus datum. Pius VI. Epist. ad Card. De Frankenberg 23. Iul. 1782. — Dispensatione obtenta cum solitis clausulis, parochus assistere potest huic matrimonio, S. O. 20. Dec. 1838., *bannis omissis*, nisi necessaria et opportuna videantur iudicio Ordinarii, pro detegendis impedimentis, omissa in iis mentione religionis eorum, qui nuptias sint contracturi. S. C. de P. F. 11. Maii 1871. Celebratio huius matrimonii fieri debet coram parocho et duobus testibus iuxta praescriptum Conc. Trid., et nunc Decr. *Ne temere, extra* tamen *ecclesiam*, et *sine parochi benedictione*. Potest tamen in sacristia celebrari. S. O. 17. Ian. 1877.; Monit. Eccles, v. 12. p. 469. Unde patet sacerdotem non posse tunc deferre stolam et superpelliceum. Attamen, ubi graviora adessent mala, Episcoporum arbitrio committitur, ut, aliis servatis necessariis cautionibus, « iudicent, quando commemoratae conditiones de contrahendis mixtis hisce nuptiis *extra ecclesiam et absque parochi benedictione* impleri minime possint, et quando in promiscuis hisce coniugiis ineundis *tolerari* queat mos adhibendi ritum pro matrimoniis contrahendis in Dioecesano Rituali legitime praescriptum, *exclusa tamen semper missae celebratione* ». Pius IX. Instr. 15. Nov. 1858. — Collectan. S. C. de P. F. n. 908. 1429. 1430. 1434. 1444.

Matrimonio assistere non potest parochus: 1.° Si non obtenta dispensatione, *mixtae* nuptiae contrahuntur, quamvis lex eius assistentiam praescribat, nisi parochus tamquam *magistratus politicus* interveniat. S. O. 20. Dec. 1838. Attamen SS. Pontifices materialem tantum parochi assistentiam permittere solent, ubi necessitas id exigit, prius alioquin omnino requisita utriusque partis promissione de prole in Catholicismo educanda. Ita Pius VII. concessit facultatem parochis qui in Russia et Germania versantur, assistendi, si cogerentur, matrimoniis mixtis absque obtenta dispensatione initis. Praedicta permittitur assistentia ad maiora vitanda mala, ne invalide contrahatur matrimonium, ne partes ministrum adeant haereticum, etc. Praesentia tamen parochi non impedit, quominus sponsi sic contrahentes graviter peccent. Gregorius XVI. 22. Maii 1841. — 2.° Si uterque coniux nolit consentire in catholicam educationem prolis, sed pars haeretica prorsus exigat, ut proles sui sexus suam religionem sectetur. S. O. 17. Iun. 1829. Verum in Instructione, quae addita est Litteris Gregorii XVI, ad Primatem et Episcopos Hungariae 20. Apr. 1841. haec habentur: « Tolerari posse (Sua Sanctitas) declaravit, ut, quoties ex temporum, locorum, ac personarum conditione matrimonium acatholici viri cum catholica muliere, et vicissim, omissis licet necessariis cautionibus, sine graviori discrimine nequeat impediri, atque insuper Ecclesiae utilitati, communique bono expedire videatur, si illud, quamvis vetitum et illicitum, coram catholico parocho potius, quam coram ministro acatholico, ad quem partes facile confugerent, contrahatur, idem catholicus parochus, aliusve sacerdos eius vice fungens, matrimonio ipsi, *materiali tantum praesentia, nullo adhibito ecclesiastico ritu, intersit,* perinde ac si partes unice agat *meri testis,* ut aiunt, *qualificati* seu *auctorizabilis,* ita scilicet, ut utriusque coniugis audito consensu, deinceps pro suo officio actum valide gestum in matrimoniorum librum valeat referre ». Apud Rosckovani tom. 2. pag. 818. — 3.° Si sponsi post matrimonium contrahant etiam in ecclesia protestantica, ritu protestantico. S. O. 21. Apr. 1847. — Si iam ante matrimonium contraxerint coram ministro haeretico, parochus matrimonio assistere non potest, nisi pars catholica facti poenitens absolvatur et scandalum reparet.

Altera cultus disparitas, quae est inter baptizatum et infidelem, matrimonium dirimit, non ex lege scripta, sed ex consuetudine vim universalis legis habente. Quare omnes tenet, qui in Ecclesiam recipiuntur, etiamsi in illis locis sint, in quibus primum Christiana Religio praedicatur. Bened. XIV. C. *Singulari nobis* § 10.; Sanchez l. 7.

d. 71.; Schmalz. l. 4. t. 6. n. 121.-124. Dirimit autem matrimonium quamvis baptizatus ducat catechumenam, vel non baptizatus apostatam, vel haereticam. Bened. XIV. C. *Singulari nobis,* 9. Febr. 1749. — Conditiones autem servandae in dispensationibus quoad matrimonia inter christianos et infideles ex pluribus S. C. de P. F. Instructionibus hae praescriptae reperiuntur; 1.° Ut cohabitatio cum infideli non adducat aut contumeliam Creatoris, aut periculum perversionis. 2.° Ut proles instituatur in christiana religione. 3.° Ut dispensetur solum in locis (intellige Provinciam, Vicariatum, etc. non vero pagum, in quo forte plures essent christiani), ubi plures essent infideles, quam christiani. 4.° Ut dispensatio gravibus tantum de causis concedatur, adeo ut potius dispensetur in impedimentis consanguinitatis seu affinitatis, si hoc pacto vitarentur matrimonia cum infidelibus. 5.° Additur aliquando, ut adsit probabilis spes de conversione contrahentis infidelis. Collectan. cit. n. 1261. 1263. 1270. 1301. — Longe difficilius dispensatio haec cum Iudaeis conceditur. — Valida vero sunt sponsalia inter baptizatum, et adhuc catechumenum, uti valent sponsalia impuberum. Sponsalia enim sunt de futuro, et in futuro potest inter eos matrimonium consistere. Schmalz. l. 4. t. 6. n. 130.-131. Forma vero servanda est in Decr. *Ne temere* statuta. — Lugo de Poenit. d. 16. 336. 343.; S. Th. S. q. 59. a. 1.; E. M.

Excipiendi ab hoc impedimento videntur fideles, qui tam sunt ab aliis seiuncti, ut neque christianam ducere, neque dispensationem petere possunt. S. O. 4. Iun. 1851. Collect. S. C. de P. F. n. 1275.

Baptismus dubius sive dubio iuris, sive dubio facti in ordine ad matrimonium ineundum vel initum ut baptismus validus habendus est. E. M. Et matrimonium validum est, vel quatenus iste casus legitima epicheia in lege non comprehendatur, vel quatenus Ecclesia suppleat defectum et tacite dispensat.

1016.bis **Nota:** « Dispensationem super impedimento disparitatis cultus nunquam concedi, nisi expressis omnibus conditionibus seu cautionibus » S. O. 16. Apr. 1890.

« 1. Utrum dispensatio super impedimento disparitatis cultus, ab habente a Sancta Sede potestatem, non requisitis vel denegatis praescriptis cautionibus impertita, valida habenda sit an non? Et quatenus negative:

2. Utrum hisce in casibus, cum scilicet de dispensatione sic invalide concessa evidenter constat, matrimonii ex hoc capite nullitatem per se ipse Ordinarius declarare valeat, vel opus sit, singulis vicibus, ad Sanctam Sedem pro sententia definitiva recurrere?

R. Ad 1. Dispensationem, prout exponitur impertitam, esse nullam.

Ad 2. Affirmative ad primam; negative ad secundam partem ». S. O. 21. Iun. 1912.

Ex Decr. *Ne temere* et ex S. C. C. 27. Iul. 1908. ab Ordinario vel a Parocho exquirendus et excipiendus est, ad matrimonii validitatem, contrahentium consensus, etiam in matrimoniis mixtis. Attamen « Praescriptionem Decreti *Ne temere,* n. IV. § 3. de requirendo per parochum excipiendoque, ad validitatem matrimonii, nupturientium consensu, in matrimoniis mixtis in quibus debitas cautiones exhibere pervicaciter partes renuant, locum posthac non habere; sed standum *taxative* praecedentibus Sanctae Sedis ac praesertim s. m. Gregorii PP. XVI. (Litt. Apost. 30. aprilis 1841. ad Episcopos Hungariae) ad rem concessionibus et instructionibus: facto verbo cum Ssmo » S. O. 21. Iun. 1912. Cf. n. 1016.

Si agatur de matrimonio inter unam partem catholicam et alteram quae defecit a fide, vel adscripta sit damnatae sectae, Episcopus permittere poterit, ut parochus matrimonio passive intersit tanquam testis auctorizabilis, si nullo modo possit matrimonium impediri, et si ex matrimonio non adsit grave scandalum vel damnum timeatur, dummodo cautum sit catholicae educationi universae prolis, et absit perversionis periculum pro parte catholica, omni excluso ecclesiastico ritu, et omnino exclusa missae celebratione, nisi aliud ferant adiuncta. Ita ex S. O. 21. Febr. 1883., 23. Apr. 1873. Sed in praesenti, nisi sit locus praedictae exceptioni, consensus a parocho exquirendus est, ut modo dictum est, ex Decr. *Ne temere.*

1017. *Quid impedimentum criminis?* — Crimen matrimonium dirimens triplex est, scilicet: 1.° adulterium, 2.° homicidium coniugis, 3.° utrumque simul, modo certae concurrant conditiones, quas subiicimus. Impedimentum hoc est impedimentum iuris tantum ecclesiastici.

1018. *Quid requiratur ad adulterium solum?* — Ad impedimentum ex hoc capite incurrendum requiritur: 1.° Ut adulterium sit *verum, formale, consummatum. Verum,* id est, ut saltem alteruter fornicator matrimonio non mere *putatitio,* sed legitimo ac valido, etiamsi forte non consummato, sit coniunctus. *Formale,* et quidem ex utraque parte, id est, ut uterque cognoscat, alterutrum esse coniugatum. Sufficit igitur, ut quis scienter accedat ad foeminam coniugatam, nec necessarium est, ut ista coniugata sciat, etiam eum, quocum adulterat, coniugatum esse. *Formale* adulterium non adest, etiamsi solum ex

ignorantia culpabili et crassa complex ignoret alterum esse coniugatum, dummodo ignorantia non fuerit affectata. Ad formale enim adulterium *dolus malus* requiritur. L. 44. *ad Leg. Iul. de adult. Consummatum,* intercedente nempe copula carnali perfecta per se apta ad generationem. In foro externo id semper praesumitur, si vir intra vas seminaverit. In foro vero interno difficile erit aliud definire in casu; consummatio enim matrimonii habetur *per mixtionem seminum.* S. Th. 4. d. 41. q. 1. a. 1. q. 4. ad 2. Semen autem ex parte mulieris proprie est *ovulum,* quod etiam sine ullo libidinis sensu ex ovario in uterum decidit, omni fere mense. Et haec ex parte foeminae propria seminatio est. Ille autem *humor,* qui in actu copulae a femina secerni solet, sed non semper, improprie semen est, quod valde utile quidem est foecundationi, sed non necessarium: et inde seminatio improprie dicta habetur: cuius defectus non impedit consequenter, quominus vir et uxor vere una caro effici possint. — Sanch. l. 7. d. 79. n. 38.; De Iustis l. 2. c. 16. n. 38.; Schmalz. l. 4. t. 7. n. 55.; L. 1036.

2.° Ut adsit *promissio* matrimonii facta ab uno adultero et ab altero saltem aliquo signo acceptata, sive haec promissio praecedat, sive comitetur, aut sequatur adulterium; sed si praecedat, requiritur, ut retractata ante adulterium non fuerit. Tum promissio tum acceptatio debet esse *vera,* et ideo non sufficit *ficta.* L. 1039.; Schmalz. l. 4. t. 7. n. 22.-24., qui id confirmat ex C. *Significasti* 6. *de Eo qui duxit,* etc. Insuper non sufficit *conditionata* promissio aut acceptatio, quousque conditio nondum extat. Secus dicendum, si adiecta conditio purificetur ante mortem coniugis, ac multo magis si ante patratum adulterium. Schmalz. l. c. n. 25.-28. Quia autem opus est iniuria ad impedimentum incurrendum, ideo necesse est notitiam habere coniugii utriusque partis vel saltem alterutrius; et ignorantia excusat dummodo crassa aut supina non fuerit. C. 2. *de Constit.* in 6.° Utrumque ergo, et adulterium et promissio, *formaliter* intelligendum est. Quare non valet adulterium *ignoranter* admissum, licet postea promissio scienter secuta fuerit, nec admissum scienter post promissionem *ignoranter* factam, quamdiu promissor ratam eam non habuerit, quae verior sententia est. Aliud existimant Sanch. l. 7. d. 79. n. 34.; Schmalz. l. 4. t. 7. n. 13., aliique, putantes, prout matrimonium (de quo statim dicendum), ita et promissionem, ignoranter initam, tacite confirmari adulterio postea scienter admisso. Sed non est par ratio, et ceu turpis promissio non est facile praesumenda, ita nec turpis ratihabitio. Quin imo nec ratihabitio sufficit, si facta fuerit, altero inscio. — Probabilius antem non requiritur repromissio. C. 6. 8. *de Eo qui duxit.* Ve-

rumtamen cum sua oppositae quoque sententiae non desit probabilitas, Schmalz. l. 4. t. 7. n. 30., in dubio an repromissio accesserit, impedimentum ut mere probabile, atque adeo incertum, quod perinde est ac nullum, censeri potest. Confirmatur ex Praxi Dat. Apost. n. 151., ubi habetur: « data sibi invicem fide ».

3.º Ut tum promissio matrimonii, tum adulterium fiant, vivente priore coniuge, seu constante *eodem matrimonio.* Nimirum tum adulterium tum matrimonii promissio cedere in iniuriam debent unius eiusdemque coniugis; quod non contingeret, si Bertha, v. g., vivente primo marito, promitteret matrimonium Titio; cum eodem vero adulterium committeret, quando post primi mariti mortem Caio nupsisset.

Adulterium ex Iure matrimonium dirimit, non modo quando accedit promissio *matrimonii futuri,* contrahendi scilicet *post mortem coniugis,* nam si promitteretur matrimonium contrahendum, *alio coniuge adhuc vivente,* impedimenti ratio cessaret, ut cum dd. advertit Schmalz. l. 4. t. 7. n. 9.; sed etiam si adulter, adhuc *vivente coniuge, matrimonium de praesenti* cum adultera contrahat, seu potius vere et ex animo, non ficte, *attentet;* id patet ex C. *Cum haberet* 5. *de Eo qui duxit,* etc. Nec refert, utrum attentent matrimonium contrahere coram parocho ac testibus, an clandestine, et an matrimonio civili. S. O. 22. Dec. 1880. Coll. S. C. de P. F. n. 1544. In statuendo enim hoc impedimento non attenditur valor matrimonii aut sponsalium, si sola promissio intercedat, quae invalide, uti patet, contrahuntur, sed ratio criminis. — Quod si complex *ignoraverit* legitimum alterius coniugium, quando cum eo inivit matrimonium; vel, comperto alterius coniugio, adulterium, *non retractans matrimonium,* committit, *et sic impedimentum inducitur;* quia si post scientiam acceptam in matrimonio perseverat, et adulterium deinde addit, matrimonium ratum habet, quod cum adulterio coniunctum non minus provocat ad captandam alterius mortem, quam si scienter contractum ab initio fuisset; vel *matrimonium retractat ante adulterium,* aut etiam ab adulterio, quod *materiale* prius extitisset, et non *formale,* cessat, statim ac coniugium alterius comperit, *et sic ratio impedimenti abest.* Schmalz. l. c. n. 12. 15. — C. *Si quis vivente* c. 31. q. 1., C. 1.-8. *de Eo qui duxit,* etc.; L. 1031. seqq.

C. B. 1312. 1328. matrimonium contrahi nequit a coniuge per divortium iuridice separato *propter adulterium,* cum persona cum qua adulterium commissum fuit. Huiusmodi matrimonium *est nullum.* — E. M.

1019. *Quid requiratur ad homicidium solum?* — Tres conditiones requiruntur, ut ex hoc adsit impedimentum: 1.° *Mutua conspiratio,* mandato, consilio, etc., unde non sufficit, ut coniux coniugem suum occidat, si persona, quacum matrimonium initurus est, hanc actionem ignoret, aut contradicat. Neque sufficit, quod quis, audiens coniugis occisionem, et multo minus mera negligentia, e. g. in curando infirmum, eam approbet, ac ratam habeat. Neque videtur sufficere solus consensus, quia Iura machinationem requirunt. *C. Laudabilem* 1. *de Conv. infidel.;* L. 1033. — 2.° *Intentio matrimonii.* Ita communiter, quamvis in Iure non sit expressum. Ratio est, quia finis legis est, ne quis spe matrimonii proprium vel alterius coniugem occidat. Non requiritur intentio haec ex utraque parte, sed verius, ut intentio illa ab uno habita aliquo modo fuerit alteri manifestata. Sufficere autem, ait S. Lig. 1034., ut indicia quaedam huius intentionis praecesserint, v. g., familiaritates, epistolae amatoriae, etc. Quare impedimentum non adest, si Titius, Caia cooperante, uxorem occidat, ut liberius Caia fruatur, vel eius filiam ducat. — 3.° *Mors realiter secuta* ex actione physica vel morali alterutrius complicis. — C. 1. 3. 6. *de Eo qui duxit.;* C. 1. *de Conv. infid.;* L. 1031. seqq.; E. M.

1020. *Quid requiritur ad utrumque simul?* — Quando crimina adulterii et coniugicidii reperiuntur coniuncta, non requiritur *mutua conspiratio* ad coniugicidium, nec *promissio* matrimonii, sed haec sufficiunt: 1.° *Adulterium,* quale supra expositum est. *Praecedere* autem debet *coniugicidio,* non tamen necesse est, ut praecedat mortis machinationi. *Praecedere coniugicidio;* nam si praecedat mors coniugis, adulterium, quod consistit in copula cum coniuge alterius, locum habere amplius non poterit. Requiritur enim, ut adsit adulterium materiale simul et formale respectu coniugis interfecti. Schmalz. l. 4. t. 7. n. 49. 51.; Sanch. l. 7. d. 18. n. 12. — 2.° *Machinatio mortis* ab uno adulterorum ex intentione matrimonii. Sufficit autem, ut haec intentio ab uno habeatur. Gousset 824.; Carrière 739. S. Lig. insuper requirit probabilius, ut haec intentio alteri manifestetur. — 3.° *Mors ex machinatione unius adulterorum secuta,* eodem modo ac supra dictum est de solo homicidio. L. 1036. — 4.° Adulterium et coniugicidium *eodem constante matrimonio* admissum. — Hoc impedimentum, quod propter duplex crimen unitum vocatur *utrumque simul,* unicum constituit impedimentum. Contra vero si et adulterium et homicidium suas proprias conditiones separatim habeant, uti expositae sunt, duplex inferunt impedimentum. — C. 1. 3. 6. *de Eo qui duxit;* C. 5. c. 31. q. 1.; L. 1031. seqq.

1021. **Nota :** Impedimentum *criminis, impedimentum* est et *poena.* — Quatenus *impedimentum,* cum impedimentum sit Iuris ecclesiastici, locum non habet *inter infideles,* etiamsi dein ad fidem veniant. Baptismus omnia delet crimina. Quod idem dicendum, quoad *solum adulterium,* si alterutrum, aut adulterium scilicet, aut promissio tantum facta sit post baptismum, Schmalz. l. 4. t. 7. n. 3.; itemque, si fidelis non fuit particeps caedis, quam infidelis patravit; tunc enim impedimentum non incurrit ex *solo homicidio:* vel si neque eadem patravit ipse, sed infidelis, qui expers est talis impedimenti, licet adulterium ipse commiserit, quia adulterium sine homicidio impedimentum non inducit *utrumque simul.* Schmalz. ibid. n. 46. Contra vero si fidelis, promisso matrimonio, adulterat cum infideli, itemque si fidelis particeps machinationis seu caedis fuit, vel cum adulterio caedem etiam patravit, impedimentum incurrit, quo consequenter, licet indirecte, ligatur et infidelis, non secus ac in impedimento disparitatis cultus contingit. Immo id locum habet, etiamsi uxor fidelis hoc ideo fecerit, ut vir infidelis, inito postea cum ipsa matrimonio, ad fidem convertatur, prouti diserte habetur in C. *Laudabilem* 1. *de Convers. infid.,* ubi Pontifex hanc reddit rationem, quod tale damnum tali lucro Ecclesia compensare non velit, Schmalz. l. c. 46.-48.

Quatenus *poena,* cum certe poena sit extraordinaria, probabilius ignorantia impedimenti ab impedimento excusat. Communius tamen id negant, « sed principiis nec certis nec evidentibus ». D'Annib. ed. 3.ª p. 3.ª n. 442., Gur. Baller. 788., Krimer in Decretal. l. 4. n. 1011.-1029., Sanch. l. 9. d. 32. n. 17. 21. Attamen non abs re negari potest, impedimentum hoc principalius saltem constitutum esse *in poenam criminis;* sed quia publico moralitatis sensu indecens et inhonestum est, quod matrimonium contrahatur inter hasce criminosas personas. Schmalz. l. 4. t. 7. n. 61.

Impedimentum hoc *multiplex* esse potest, adeoque tunc in supplici dispensationis libello exponendum. Multiplex est ratione *adulterii,* si utraque pars sit coniugata; ratione *homicidii,* si ab utroque coniux occidatur; ratione utriusque simul, si modo commemoratae circumstantiae una concurrant.

Benedictus XIV. Epist. *Aestas anni 1756.* ait nullo exemplo constare Pontificem dispensare in impedimento *publico* utriusque simul. « Si impedimentum oriatur ex adulterio, utroque vel alterutro machinante, sitque *occultum,* habet quidem maior Poenitentiarius facultatem dispensandi, raro tamen et semper pro foro tantum interno, his quoque servatis, ut gravis occurrat necessitas, aut grave immineat peri-

culum, et casu in plena Congregatione aut Poenitentiariae signatura proposito ». Dispensatio autem regulariter datur super crimine solius adulterii sive publici, sive occulti. — Facultatem dispensandi super occulto criminis impedimento, dummodo sit absque ulla machinatione, habent etiam Episcopi, vi facultatum quinquennalium, et confessarii approbati, vi facultatum S. Poenit., quas confer in respectivis Formulis. — E. M.

« Non raro accidit, ut qui ab Apostolica Sede dispensationem super matrimonio rato et non consummato vel documentum libertatis ob praesumptam mortem coniugis obtinuerunt, ad consulendum suae animae saluti, novum matrimonium in facie Ecclesiae cum iis celebrare velint, cum quibus, priore vinculo constante, connubium mere civile, adulterio commisso, contraxerunt.

Porro quum ab impedimento proveniente ex adulterio cum attentatione matrimonii, quod obstat in casu, peti ut plurimum haud soleat dispensatio, SS. D. N. Pius Pp. X., ne matrimonia periculo nullitatis exponantur, de consulto Eñorum Patrum S. huius C. de disciplina Sacramentorum, statuit ut in posterum dispensatio a dicto impedimento in casu concessa censeatur *per datam a S. Sede sive dispensationem super matrimonio rato et non consummato, sive permissionem transitus ad alias nuptias.*

Quoad praeteritum vero eadem Sanctitas Sua matrimonia quae forte ex hoc capite invalide inita fuerint, *revalidare et sanare benigne dignata est.*

Idque per praesens eiusdem S. C. decr. promulgari iussit, quibuslibet in contrarium non obstantibus ». S. C. de Sacram. 3. Iun. 1912.

1022. *Quid impedimentum erroris, conditionis, furiae?* — Quantum est ex parte *consensus,* impedimenta matrimonii habentur *erroris, conditionis, furiae, metus, raptus.* — *Error* dirimit matrimonium, *de iure naturali,* si sit *circa personam,* siquidem error substantialis, in praesenti materia, est, licet sit crassus et concomitans, e. g., si dum Titius falso existimans ducere Caiam, dicat intra se: ducerem hanc, etsi Caia non esset, secus vero si diceret: volo hanc ducere, etsi forte Caia non sit — Error *circa qualitates* personae, vel circa naturam et proprietates matrimonii, dummodo non sit circa ipsam *rem* contractus, matrimonium non dirimit. Publici enim boni valde interest matrimonia non dirimi propter ullum alium errorem praeter substantialem, e. g., si quis matrimonium contrahat cum errore *facti,* existimans, ducere virginem, sanam, nobilem, et e contra ducat scortum,

leprosam, trivio natam, quamvis erret efficaci compartis dolo, et noluisset certe cum tali foemina contrahere; siquidem voluntas est haec interpretativa, quae, cum non *sit,* nihil potest efficere. Idem dicatur, si quis erret errore *iuris,* putans, e. g., matrimonium posse dissolvi. Idemque dicendum, si quis contrahat ignorans naturam usus matrimonii. Sufficit enim ad valorem contractus matrimonii velle contrahere, ut alii contrahunt, velle inire matrimonium prout a Deo et a Christo Domino fuit institutum. Sufficit confusa quaedam notitia matrimonii, praevalente generali matrimonii voluntate, praedictam absorbente ignorantiam vel errorem. Bened. XIV. de Syn. l. 13. C. 22. n. 7.

Triplex excipiendus est *error accidentalis,* qui matrimonium dirimit. — Primus casus est, quando qualitas est *conditio, sub qua* praestatur consensus; manifestum est enim, conditione deficiente, etiam conditionatum, idest consensum, deficere.

Alter casus est, quando qualitas est *determinativa personae,* quacum quis contrahere intendit; seu quando personam, cum qua contrahit, non cognoscit, nec determinat, nisi ex indicio et nota illius qualitatis. Qua de re Pirhing l. 4. t. 1. n. 163.: « Si per qualitatem, in qua erratur, certa et individua persona designetur, animoque concipiatur, quae visu prius ignota est, tunc error redundat in errorem personae ». Item sat clare Sanchez l. 7. d. 18. n. 38.: « Ad explicandum, quando error circa qualitatem redundet in errorem personae matrimonium dirimentem, dico breviter, tunc id accidere, quando erratur circa qualitatem, quae certam personam designat, quae contrahenti prius nota non erat absque illa qualitate (scilicet nisi ex illa qualitate): nec constat, mentem contrahentis fuisse in personam sibi praesentem, quaecumque illa sit, consentire ».

Tertius casus est error circa *conditionem servilem* compartis, qui dirimit matrimonium *de Iure ecclesiastico,* ut constat ex lib. 4. Decretalium, t. 9. Hoc impedimentum locum non habet amplius in Europa, non quia cessat ius, sed quia communiter deest occasio, nisi forte in partibus turcici imperii, aut si quae personae, servituti adhuc mancipatae, in alias Europae partes aliunde adveniant. Error autem hac in re ex communi dd. sententia matrimonium dirimit, etiamsi crassus fuerit. L. 1019.; Schmalz. l. 4. t. 9. n. 29.-31. Quod si contrahens sciat conditionem alterius servilem, aut coniugium ignoranter contractum, deinde, cognito errore, ratum habeat, ex omnium sententia certum est, matrimonium esse validum. Ex dispositione autem Iuris Canonici, C. *Si viduam* 15. d. 34., scienter contrahens cum ancilla fit irregularis, L. 1018.; Schmalz. l. c. n. 15.-18.; et in secundo casu

renovandus esset consensus coram parocho ac testibus, nisi forte nullitas praecedentis contractus ita omnino occulta esset, ut probari non posset: tunc enim sufficeret consensus denuo a parte libera emissus. Schmalz. l. 4. t. 3. n. 121., et t. 9. n. 18. Hoc porro impedimentum, uti patet, valet solum quoad matrimonium liberi cum servo: nam (et haec sedulo notanda pro locis, in quibus adhuc servitus viget) coniugia inter servos extra controversiam, Schmalz. l. c. n. 7., valida habenda sunt, Cf. C. 2. q. 2. c. 29., et S. Th. 2. 2. q. 104. art. 5., etiamsi contrahantur sine heri consensu, C. *Dignum* 1. *de Coniug. serv.*; Schmalz. l. c. n. 10.; quocirca sicut servus licite, etiam hero suo invito, matrimonium contrahit, sic herus graviter contra iustitiam peccat, si servum aut positive a matrimonio impediat, aut illum, postquam contraxit, durius hac de causa tractet. — Leo XIII. Litt. 5. Maii 1888.; Sanchez l. 7. d. 21. n. 15.; Schmalz. l. c. n. 13. 14. — C. I. 105.; C. G. 180.; C. A. 57.-59.; C. B. 1332.-1334.

« Dicendum quod *furia* aut praecedit matrimonium, aut sequitur. Si sequitur, nullo modo dirimit ipsum; si autem praecedit, tunc aut furiosus habet lucida intervalla, aut non. Si habet, tunc quamvis, dum est in illo intervallo, non sit tutum quod matrimonium contrahat, quia nesciret prolem educare; tamen si contrahit, est matrimonium. Si autem non habet, vel si quando non habet, contrahit; tunc quia non potest esse contractus ubi deest rationis usus, non erit verum matrimonium ». S. Th. S. q. 58. a. 3. — C. B. 1325.; L. 1009. seqq.; S. Th. S. q. 51., q. 52.

1023. *Quid impedimentum vis seu metus?* — Metus *levis,* etiam iniustus, matrimonium non dirimit. Ratio est 1.° quia metus levis non censetur graviter et efficaciter in consensum influere; 2.° quia ex iure positivo solus metus gravis irritum facit matrimonium; 3.° quia secus innumera matrimonia fierent irrita cum maximo societatis detrimento. — Metus vero *gravis* dirimit certo matrimonium *de iure ecclesiastico.* Requiruntur tamen sequentes conditiones, scilicet, ut metus incutiatur 1.° a causa externa et libera; 2.° iniuste; 3.° ad finem contrahendi matrimonii. C. 10. 14. 15. 18. 28. *de Spons.*; C. 2. *de Eo qui duxit.* — *De iure ecclesiastico,* an etiam de iure naturali? Disputata res est inter dd. — Trid. s. 24. C. 1. 2. de R. M.; S. Th. S. q. 47. a. 3. 4.; Sanch. l. 4. d. 12. n. 3.; Lugo de Iust. et Iur. d. 22. n. 175. seqq.; Schmalz. l. 4. t. 1. n. 399.; L. 1050.; C. I. 105.; C. G. 180.; C. A. 55.; C. B. 1335.

Utrolibet iure dirimi dicas hoc impedimentum *dispensationem non admittit,* sed necesse est, ut causa metus tollatur. C. *Cum locum* 1.

de Spons. et matr. Idcirco, perseverante causa metus, nec per copulam, nec per cohabitationem (haec alias praesumuntur metu extorta) matrimonium convalidatur; durante enim metu, sicut matrimonium non potest valide contrahi, sic nec convalidari contractum invalide. Secus dicendum, si prorsus libere et effectu maritali admittatur copula, ut habent communiter dd. post S. Th. 4. D. 29. q. 1. a. 3. q. 2. ad 2., vel etiam spontanea sit cohabitatio, quae, C. *Ad id* 21. *de Spons. et matr.*, pro consensus ratificatione accipitur. Quo in casu, si occultum impedimentum extitit, necesse sane non erit rursus coram parocho consensum renovare ex generali doctrina, quam ex S. Poenitentiariae decretis, S. Pii V. auctoritate latis, et S. C. C. Declarationibus, atque S. Rotae praxi confirmat Bened. XIV. Instruct. 87. n. 62. — Sanch. l. 2. d. 36. n. 2.

Neque vero necessarium est, ut et alter coniux, qui nesciverit impedimentum, de ipso certior fiat, quando novo consensu matrimonium convalidandum est. Nam licet id forte probabilius requiratur quando utriusque contrahentis consensus invalidus est propter impedimentum, quo uterque ipso iure *inhabilis* est ad contrahendum, Sanch. l. c.; L. 895.; oppositum tamen dicendum videtur de casu praesenti, quando res est de *solo defectu consensus,* prout etiam fit quando alteruter contrahentium *ficte* consentiat. Rationem ita exponit Sanchez de Matr. l. 4. d. 18. n. 2.: « Secundo supponendum est, si post matrimonium metu extortum accedat copula sponte habita affectu coniugali, ratificari prius matrimonium, et ex tunc incipere valere, si alter, qui absque metu consenserat, in pristino consensu perseverat. Et ratio est, quia cum non oporteat consensus esse simul, et consensus illius, qui metum passus non est, fuerit legitimus, solum desiderabatur ad matrimonium consensus spontaneus illius, qui metu consenserat, ut dixi l. 4. d. 15. n. 2. Sed hic consensus sufficienter exprimitur per copulam, etc., ex C. *Is qui* 30. *de Spons.* Ergo ea secuta ratificatur prius matrimonium ». Et eodem modo paulo post ib. n. 3. ratiocinatur de consensu per diuturnam, mutuam ac spontaneam cohabitationem expresso, id confirmans ex iuris explicita definitione in C. *Ad id* 21. *de Spons. et matrim.*

In dubio an metus censendus sit *gravis,* communis doctrina est, iudicandum pro valore matrimonii, tum quia matrimonii causa favorabilis est, tum propter reverentiam sacramenti. Laymann l. 5. tr. 10. p. 2. c. 5. n. 4. Quo spectat illud Innocentii III. C. *Licet* 47. *de Test. et attest.* « Tolerabilius est, aliquos contra statuta hominum dimittere

copulatos, quam coniunctos legitime contra statuta Domini separare ». Schmalz. l. 4. t. 1. n. 432. — Sanchez l. 4. d. 3.

Dissidium autem dd. de metus *reverentialis* sufficientia facile conciliatur, si reputes, hunc quoque metum pro adiunctorum varietate modo *levem,* modo *gravem* merito censeri. Ita cum aliis Laymann l. c. n. 3., qui simili ratione iudicandum censet quoad preces importunas, quibus pro diversis personarum circumstantiis facile aut difficillime contradicere liceat, ut notant etiam Sanchez l. 4. d. 7. n. 7.; Konink, Lessius, etc.

Dissidium etiam est inter dd., utrum matrimonium invalidet gravis metus, iniuste incussus, sed non ad extorquendum consensum, quamvis communis affirmet sententia. Cf. n. 944.; Sanchez l. 4. d. 12. n. 3.; Lugo de Iust. et Iur. d. 22. n. 175.; L. 1049.

Quando matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non tenetur quis in foro conscientiae, *per se loquendo,* illud perficere, et potest, altero invito, resilire. Idque valet etiam de illo, qui liber a metu fuit, etiamsi ab ipso seu eius culpa illatus fuerit. Ita Sanch. aliique, et probabile est S. Alph. 1057. — *Per se loquendo,* i. e. nisi illatum damnum non nisi per matrimonium posset reparari. — L. 1045. seqq.; E. M.

1024. *Quid impedimentum raptus?* — *Raptus* est violenta abductio mulieris de loco tuto in alium, ubi sub potestate raptoris detineatur, matrimonii ineundi causa. Raptus dirimit matrimonium de iure ecclesiastico inter raptorem et raptam. Trid. s. 24. C. 6. de R. M.

Triplex requiritur conditio ad hoc impedimentum incurrendum, nempe 1.° ut *mulier rapta abducatur de loco in locum. Mulier,* quaecumque ipsa sit. An etiam *sponsa?* Affirmandum, quia lex non distinguit. Alii tamen negant, quia sponsa cogi potest ad nuptias, nisi forte iustam habeat causam a sponsalibus recedendi. Cf. Collect. S. C. de P. F. n. 1418. Cogi utique potest ad nuptias; sed tamen sponsalia ius non dant ad vim ei inferendam. *Mulier rapta,* non incurrit impedimentum, si mulier rapiat virum, quia Trid. loquitur tantum de viro raptore. *Abducatur,* non si invita retineatur in loco, quo sponte accesserat, siquidem hic stricta opus est interpretatione. Idem autem est, sive raptor per se, sive per alios raptum exsequatur; itemque sive per se et penes se, sive per alios ac penes alios raptam personam in sua retineat potestate. S. C. C. 25. Iun. 1864., A. S. S. v. 1. p. 15.-24. Impedimentum autem incurrit qui pro se rapit, non vero qui rapiunt pro alio, quamquam hi alias poenas tum civili tum cano-

nico iure in raptores decretas incurrere possunt. Schmalz. l. 5. t. 17. n. 26. *De loco in locum,* non contrahitur impedimentum, si abducatur de cubiculo in cubiculum eiusdem domus, quia sic proprie sub raptoris potestate non constituitur. — 2.° Ut foemina *rapiatur* tantum *matrimonii causa;* quare impedimentum non incurritur, si mulier abducatur alia de causa, v. g., libidinis explendae. Trid. enim nihil aliud intendit, nisi libertati matrimonii favere. Neque incurritur impedimentum, si matrimonium contrahatur raptorem inter et raptam, postquam haec a potestate raptoris fuerit liberata. Ex Trid. textu hoc clare apparet. Durat e contra hoc impedimentum *quamdiu* mulier rapta est *in potestate raptoris,* etiamsi libere consentiat. — 3.° Ut *raptus* fiat, *muliere repugnante,* seu *omnino invita,* vi illata aut metu incusso. Hinc impedimentum non habetur, si mulier abductioni consentiat, tunc enim non *raptus* sed *fuga* habetur, quamvis inviti sint ii, sub quorum est potestate; et e contra impedimentum adest, si his consentientibus invita ipsa abducatur. *Raptus seductionis,* uti appellatur blanditiis sive muneribus mulierem inducendo ad se sequendum, impedimentum non constituit; quia nulla vis, nulla fraus adhibita abductae, nec iniuria parentibus illata. Si vero mulier *dolo* circumducta in potestatem molientis rapinam inscia deveniat, raptus adhuc habetur, et matrimonium dirimitur. S. C. C. 24. Apr. 1868., 25. Iun., 27. Aug. 1864., A. S. S. v. 1. p. 23.; Riganti de Cancell. Reg. 40. n. 79. seqq. — L. 1107, seq.; S. Th. 2. 2. q. 154. a. 7. ad 4.; Schmalz. l. 5. t. 17. n. 37.-40.; E. M.

1025. *An valeant sponsalia contracta, dum mulier rapta sub potestate raptoris versatur?* — Duplex datur sententia probabilis. Prima sententia negat, quia sponsalia libertatem requirunt, sicut ipsum matrimonium; lex enim poenalis extenditur, ubi eadem ratio militat. Secunda sententia affirmat, et hanc probabiliorem dicit S. Lig. cum La-Croix, etc. Ratio huius sententiae est, quia sponsalia, utpote quae semper sunt rescindibilia, minorem libertatem, quam matrimonium, requirunt. — L. 1107.

1026. *Quid antea ex Conc. Trid. clandestinitas matrimonii?* — Praeter *rem, causam* et *consensum,* in matrimonio consideranda sunt eius *solemnia,* illa nempe extrinseca matrimonii forma, qua matrimonium tamquam contractus *valide* conficitur, qua sacramentum *sancte* initur. Hinc aliud exsurgit matrimonii impedimentum, nempe *clandestinitatis.* — Subiicimus hic primo, quae ex praecedente iure erant servanda, tum quia adhuc ad praxim inservire possunt, tum quia in-

serviunt ad adaequatam iuris canonici cognitionem. Subiiciemus postea ea quae servanda sunt praesente iure vigente.

Matrimonium *clandestinum* dicitur illud, quod contrahitur sine solemnitate ab Ecclesia requisita, i. e. *sine assistentia proprii parochi et duorum saltem testium.* Impedimentum istud est de solo iure ecclesiastico, cum fuerit a Trid. constitutum, s. 24. C. 1. de R. M.

Parochus proprius hic est parochus domicilii vel quasi-domicilii, Bened. XIV. C. *Paucis abhinc,* Collectan. S. C. de P. F. n. 1409., non item originis, nisi forte ibidem quis domicilium habeat, et quoad *vagos* parochus, loci in quo, dum contrahunt, versantur, licet alter tantum ex sponsis sit vagus. L. 1089. Si quis duobus in locis domicilium habet, vel in uno domicilium, in alio quasi-domicilium, coram quolibet eorum contrahere potest. Parochus autem *proprius* est, sive sponsi sive sponsae in propria paroecia. Quin immo « *sufficit parochus viri etiam in parochia mulieris;* quia matrimonia voluntariae iurisdictionis sunt, et quia Conc. nihil de loco expressit, et quia videtur Conc. voluisse praesentiam parochi et testium ad tollendam solam clandestinitatem, ad quod sufficit unus parochus sive viri sive mulieris ». S. C. ap. Fagnan. in C. *Quod nobis de Clandest. despons.* n. 33.; Barbosa de Offic. parochi p. 2. c. 21. n. 45.; Bened. XIV. Notif. 33. n. 5. seqq., Quaest. Can. 182.; L. 1087. — *Parochus;* matrimonium aeque valet, si coram Episcopo vel eius Vicario generali contrahatur, Bened. XIV. Quaest. Can. 182., vel, Sede vacante, coram Vicario capitulari. Facultatem assistendi matrimoniis habent etiam Cardinales in suo quisque Titulo, et Pontificii Legati in Provinciis sibi concreditis. Cardinales enim in suis Titulis Ordinarii sunt et iurisdictionem habent episcopalem; itemque Legati Pontificii, sive ordinarii, sive extraordinarii, sive *a latere,* sive mere *missi,* aut etiam nati, iurisdictionem habent ordinariam in provinciis sibi concreditis. Ferraris v. *Matrimonium* a. 3. n. 12. 20. 45., v. *Cardinales* a. 3. n. 12. 20., v. *Legatus* n. 12. 45. *Parochus;* valide etiam assistit *pro-parochus,* seu vicarius, qui ab Ordinario, vel ab ipso parocho habeat in parochia absolutam, plenam, et absque ulla restrictione potestatem. Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 23. n. 1.

Cum *parochus* adsit, quasi *testis qualificatus, auctorizatus,* nulla opus est potestate ordinis seu iurisdictionis. Quare licite adest, etsi clericus tantum sit; valide vero etsi sit suspensus, irregularis, excommunicatus, vitandus vel acatholicus, schismaticus, etsi Episcopus id ei prohibuerit. Quod idem dicendum est de Vicario generali, si contra Episcopi prohibitionem, vel ipse matrimonio assistat, vel cuipiam

sacerdoti facultatem dederit assistendi. Valide idem parochus adest, licet falso parochus sit, sed habeat titulum coloratum, et communi errore parochus reputetur, et probabilius etiamsi adsit solus communis error, sine titulo colorato. Parochus adest valide etiam in alieno territorio, invito etiam huius loci parocho vel Ordinario, licet matrimonium solemniter benedicere non possit. Alium item delegare potest, dummodo *sacerdotem* deleget, *non diaconum,* et valide sacerdotem *quemcumque,* etiam vitandum. *Non diaconum,* nisi *forte* is errore communi ut sacerdos habeatur. Sanch. l. 3. d. 22. n. 61. *Generalis* etiam delegatio, etiam tacita, aut metu extorta, sed non praesumpta, sufficit, e. g., ad exercenda parochialia munia. Delegare autem alium potest etiam vicecuratus, cum sit ipse delegatus ad universalitatem causarum, Ferraris v. *Matrimonium* a. 2. n. 179.-181.

Nihil refert, etsi parochus et testes adsint casu, dolo aut vi inducti. Sufficit enim, quod *sciant* quid fiat, sive ex verbis, si caeci sint, et contrahentium voces agnoscant, sive ex signis, si sint surdi, sive per interpretem, si sint ignari idiomatis. Quare valet matrimonium, etsi parochus fingat se non audire, obstruendo sibi digitis aures, non videre, oculos claudendo, neque intelligere, dummodo revera ex actibus antecedentibus et consequentibus perceperit consensum partium; si, e. g., vocem sponsae vel sponsi minime audierit, sed viderit sponsum manu sponsam tenentem, S. C. C. 12. Ian. 1715., vel ei tradentem annulum, S. C. C. 28. Nov. 1671. Sufficit enim quod sint omnes moraliter praesentes sicut testes, qui de re peracta testimonium perhibere debent. Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 23.; L. 899. Ad matrimonii validitatem testes quilibet sufficiunt, sive mares sive foeminae, etiam parentes, moniales, infideles, sive aetate maiores, sive minores, modo rationis usum habeant, et de contracto matrimonio testari valeant.

Si matrimonium per procuratorem vel per litteras contrahatur, valet matrimonium, quando matrimonii declaratio fiat per procuratorem coram parocho et testibus, vel utriusque contrahentis litterae coram parocho et testibus legantur.

Domicilium et quasi domicilium hic censendum est Iure Canonico non Civili, animo nempe habitandi in loco, i. e. *in paroecia,* et non tantum in dioecesi, perpetuo vel per maiorem anni partem; neque vero opus est ipso habitationis facto praedicto tempore, sed statim ac eum in locum quis advenerit, domicilium, vel quasi-domicilium acquirit et valide contrahit. — Declaratum vero est pro Statibus Foederatis Americae, sufficere habitationem per spatium saltem unius men-

sis, quin inquisitio facienda sit de animo permanendi in loco per maiorem anni partem S. O. 6. Maii 1886. Declaratio haec pro Foederatis Statibus Americae Septentrionalis 6. Maii 1886. de sufficienti commoratione unius mensis ad validitatem matrimonii, quin inquisitio facienda sit de animo ibi permanendi per maiorem anni partem, extensa est ad Archidioecesim Parisiensem. S. O. 20. Maii 1905., A. S. S. v. 38. p. 210. — Quoad scholasticos, ephebos, puellas in collegiis et monasteriis, expositos, infirmos in hospitalibus, si eo in loco mansuri sint per maiorem anni partem, parochus proprius quasi domicilii non est collegii, monasterii, hospitalis rector, confessarius, cappellanus, sed parochus in cuius paroecia situm est collegium, monasterium, hospitale. Itemque quoad famulos, parochus proprius est parochus, in cuius paroecia domicilium habent heri quibus famulantur, licet in eadem forte civitate vel oppido, domum ac domicilium iidem habeant. In carceribus detenti, quorum causa nondum expedita est, et carcer tantum *locus custodiae* est, a parocho proprii domicilii vel quasi-domicilii in matrimonium coniungi debent. Si vero eorum causa expedita sit, et damnati sint in perpetuum vel ad tempus determinatum, et carcer *locus poenae* est, tunc eorum proprius parochus est ille, in cuius paroecia carcer situs est. — Bened. XIV. Not. 33. 88.; Pirhing l. 3. t. 28. § 1. n. 12.; Ferrar. v. *Moniales* a. 1. n. 36.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 35. 37. D'Annib. 457.

Matrimonia *clandestina* sunt omnino *invalida* in omnibus locis, ubi Concilii Decretum fuit promulgatum, et, in dubio, ubi fuerit aliquo tempore in parochia tanquam Decretum Concilii observatum. S. C. C. 18. Ian. 1663. Quin Trid. clandestine contrahentes *ad sic,* i. e. sine parocho et testibus, deinceps *contrahendum inhabiles reddit.* Quare invalide ibi contrahunt illi etiam, qui domicilium vel quasi-domicilium habent uterque vel unus tantum sponsorum in locis ubi Trid. non viget. — *Invalida* vero non sunt in locis, ubi haec promulgatio sive culpabiliter sive inculpabiliter omissa fuit; vel in desuetudinem Decretum abiit, licet unus tantum sponsorum domicilium vel quasi-domicilium ibi habeat; alter vero domicilium vel quasi-domicilium habeat in loco ubi Trid. viget propter individuitatem contractus. Bened. XIV. de Syn. 1. 6. c. 6. n. 12.; Clemens XIII. 1762. ad Archiep. Mechlin.; Collectan. cit. n. 1400. Quare hisce in locis ratum est matrimonium, quod dicitur civile. — Matrimonium iisdem in locis valet eorum, qui domicilium vel quasi-domicilium habent in loco ubi Trid. viget, nisi eo loci venerint *in fraudem,* i. e. *solo animo* matrimonium sine parocho et testibus contrahendi; minime vero, si etiam ibidem domicilium vel

quasi-domicilium prius acquisierint; tunc enim eorum matrimonium valet. S. C. C. 5. Sept. 1626.; Urbanus VIII. Br. ad Archiep. Colonien. 14. Aug. 1626.; Bened. XIV. C. *Paucis abhinc annis.* Not. 33. Quin immo communior sententia tenuit validum etiam esse matrimonium eorum, qui habentes domicilium vel quasi-domicilium in loco ubi Trid. viget, veniunt in alium locum, ubi Trid. non viget, sine intentione quidem acquirendi domicilium vel quasi-domicilium, at simul sine intentione clandestine contrahendi, si deinde ibidem clandestine contrahant. Contrariae tamen nunc sunt S. C. C. et S. O. Decisiones, quibus declaratum est Tridentinam legem esse simul *localem* et *personalem;* et etiam quia in foro externo, *fraus* ipso facto praesumitur. Cf. S. C. de P. F. 7. Iun. 1867. n. 1407., A. S. S. v. 36. p. 222. seqq. — Invalida tandem sunt matrimonia eorum, qui habentes et retinentes domicilium, ubi Tridentinum non est promulgatum, veniunt in locum, ubi est promulgatum, ibique contrahunt sine ullo parocho aut testibus, aut etiam coram testibus et parocho huius loci. Ut enim valide ibidem contrahant coram testibus et parocho necesse est vel acquirere eo in loco domicilium vel quasi-domicilium, vel contrahere coram parocho prioris retenti domicilii, aut sacerdote ab eodem delegato. Sanch. l. 3. § 13. n. 27. 28. 35.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 36.; Pont. l. 5. c. 9. n. 2. 7.; Engel l. 4. t. 3. n. 20. *Dico* 3.°; Barbosa de Offic. Episc. p. 2. alleg. 32. n. 153.; Reiffenst. l. 4. t. 3. n. 123.; Verricelli tr. de Apost. miss. tit. 15. q. 251.; A. S. S. v. 32. p. 419.

Matrimonium contractum in domo *legationis* illius nationis, in qua non viget Trid. Decr. est nullum, si *legatio reperiatur* in nationis loco, in quo viget Decr. Trid., et Tridentina forma in eo matrimonio non servetur. S. O. 1. Aug. 1900.

Matrimonia *clandestina* sunt ubique *illicita,* et sub gravi prohibita. Ecclesia enim ea semper detestata est, ut declarat Trid. et evidenter ostendit Bened. XIV. de Syn. l. 8. c. 12. n. 4. — S. Th. S. q. 45. a. 5.

Agnoscitur ut receptum Tridentini Decretum in Italia, Hispania, Lusitania, Gallia, Hollandia, Belgio hodierno, Magno Ducatu Luxemburgensi, Austria presse sumpta, Hibernia, Bavaria, etc. Non autem receptum est in Anglia, Scotia, Suecia, Saxonia, Dania, Borussia presse dicta, et pluribus foederatis Helvetiae Provinciis, etc. Cf. Perrone de Matr. 1. 2. s. 1. c. 6.; Zitelli Apparatus Iur. eccles. l. 2. c. 2. a. 7. Elench. locor. etc., Ferraris Supplementum v. *Matrim. clandest.;* Collectan. S. C. de P. F. n. 1387. 1392. 1399. 1402. 1408. 1412.

Postremo Bened. XIV. edidit Declarationem 4. Nov. ann. 1741., in qua statuit, matrimonia clandestina, inita vel ineunda *in Hollandia* et in foederatis *Belgii* Provinciis quae antea Hispaniae subiectae erant, inter haereticos, vel inter unam partem haereticam et alteram catholicam, esse *valida.* Nihil autem statuit circa matrimonia catholicorum inter se. Immo Benedictus XIV. expresse declaravit, ad catholicos eam dispositionem haudquaquam spectare. « Sciant, inquit, nisi coram ministro catholico et duobus testibus nuptias celebraverint, nunquam se neque coram Deo, neque coram Ecclesia, veros et legitimos coniuges fore ». Litt. 17. Sept. 1746. ad Simonem in Hollandia Missionarium § 3. Bullar. tom. 3. Supplem. n. III. vide etiam de Syn. l. 6. c. 7. — L. 1078. seqq.; Pont. l. 5.; A. S. v. 23. p. 751.; E. M.

1027. **Nota:** Benedictina Declaratio ad alias provincias vel dioeceses extendi non potest sine S. Sedis iudicio. Pius VII. ad Vicar. dioeces. Trevir. 23. Apr. 1817. Illa enim Declaratio facta non est, ratione *iuris,* quia ea matrimonia erant *matrimonia haereticorum,* et haeretici sunt a Decr. Trid. exempti: sed speciali ratione *facti,* ex temporum et locorum conditione, et quia nempe valde dubitabatur in illis provinciis de promulgatione Trid. Decr., et simul huiusmodi matrimonia valida censebantur. Et sic in insula *Melitensi* declaratum est valere matrimonia haereticorum inter se, mixta vero non valere, non observata Tridentina forma, S. O. 3. Iun. 1892.; secus ac declaratum fuit pro Hollandia et foederatis Belgii provinciis. Quare praedicta Declaratione nullo pacto quaestio dirimitur: *utrum haereticorum matrimonia et mixta,* inita sine parocho et testibus, *sint valida vel invalida* in locis, in quibus Trid. fuit promulgatum, et in quibus, haereticis in haereticalem societatem coeuntibus, paroeciae haereticae subintrarunt in locum catholicarum. De his enim tantum quaestio esse potest: siquidem ubi haeretici simul convivunt cum catholicis, et separatam societatem non efforment, sive habeant statum civilem, propria templa et ministros, sive non, tridentina forma tenentur, et matrimonium coram catholico parocho et testibus contrahere debent, ubi Trid. Decr. viget. Iis vero locis, in quibus haeretici iam tempore publicationis decreti Tridentini in separatam et per se consistentem communitatem seu quasi-paroeciam coaluerant, Decreto in paroeciis catholicis publicato non comprehendebantur. S. O. 18. Mart. 1884.; Cf. Collectan. cit. n. 1388. 1399. 1404. 1424.; E. M.

1028. *Quid clandestinitas ex praesente iure?* — Clandestinitas in matrimonio nunc habetur, quando non celebratur in facie Ecclesiae,

id est coram Ordinario loci vel parocho et testibus duobus, vel coram delegato ab alterutro et duobus testibus. Ea reddit matrimonium illicitum et invalidum. — Parochus et loci Ordinarius *valide* matrimonio assistit a die tantummodo adeptae possessionis sui beneficii vel initi officii, intra limites dumtaxat sui territorii, et si invitatus ac rogatus, absque vi et metu gravi, requirat excipiatque contrahentium consensum, sive suorum subditorum, sive non subditorum. *Licite* autem assistit, constito de contrahentium statu libero: et constito saltem *de menstrua commoratione,* in cuius defectu opus est venia Ordinarii vel parochi proprii contrahentium, seclusa gravi necessitate; secus, emolumenta *stolae* sua non facit et proprio contrahentium parocho sunt remittenda. Parochus autem et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinato et certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii adsistat. Parochus sponsae regulariter matrimonio adsistit. Matrimonio autem celebrato, eius celebratio adnotanda est in libro matrimoniorum et baptizatorum. — Si communis habeatur, in aliqua regione, impotentia loci Ordinarium, aut parochum, aut ab alterutro delegatum habendi, et a mense talis rerum conditio habeatur, matrimonium licite et valide contrahi potest coram duobus testibus. — Imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius aut sacerdos delegatus haberi nequeat, matrimonium contrahi valide ac licite potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus. — Matrimonia clandestina haereticorum inter se valida sunt. — Matrimonia *mixta* clandestina uti etiam sponsalia, illicita et invalida sunt. — Decr. *Ne temere* S. C. C. 2. Aug. 1907. Ex eo praesens ius vigens est constitutum.

Menstrua commoratio est tantum pro matrimonio attendenda, et non etiam quasi-domicilium. — Matrimonium vero valide contrahit, qui in fraudem legis se confert in regionem, ex qua abest a mense parochus locive Ordinarius, seu sacerdos ab eis delegatus.

Quoad catholicos ritus orientalis, nihil est immutatum per Decr. *Ne temere,* quoad matrimonium contrahendum. — Validum tamen non est matrimonium contractum a catholico ritus latini cum catholico ritus orientalis, non servata forma a Decr. *Ne temere* statuta.

Acatholici sive baptizati, sive non baptizati, etiam schismatici et haeretici rituum orientalium, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium et matrimonii formam servandam.

Qui ad sectam schismaticam vel haereticam transierunt, vel conversi ad fidem catholicam ab ea postea defecerunt, etiam in iuvenili vel infantili aetate, etiam in Imperio Germaniae, ad valide cum per-

sona catholica contrahendum matrimonium, adhibere debent formam in Decr. *Ne temere* statutam, ita scilicet, ut contrahere debeant coram parocho et duobus testibus.

Quoad matrimonia eorum, qui a genitoribus acatholicis vel infidelibus nati, sed in Ecclesia Catholica baptizati, postea ab infantili aetate in haeresi seu infidelitate, vel sine ulla religione adoleverunt, quoties cum parte acatholica vel infideli contraxerint, an teneantur Decr. *Ne temere* art. XI. § I.; recurrendum est in singulis casibus. S. O. 31. Mart. 1911.

Parochi, territorium cumulative habentes cum alio vel aliis parochis, matrimonio adsistere possunt in territorio cumulative habito. Parochus, qui in territorio aliis parochis assignato nonnullas personas vel familias sibi subditas habet, matrimonio adsistere valet, quoad suos subditos tantum, ubique, in dicto territorio. — Cappellani seu rectores piorum cuiusvis generis locorum, a parochiali iurisdictione exemptorum adsistere valide possunt matrimoniis, absque Ordinarii vel parochi delegatione, quoad personas sibi creditas, in loco tamen, ubi iurisdictionem exercent, dummodo constet ipsis commissam fuisse plenam potestatem parochialem. — Quoad cappellanos castrenses vel parochos nullum absolute territorium, nec cumulative cum alio parocho habentes, et iurisdictionem directe exercentes in personas aut familias, adeo ut has personas sequantur quocumque se conferant, nihil est immutatum per Decr. *Ne temere,* quoad adsistentiam matrimoniis suorum subditorum.

Degentes in locis Indiarum Orientalium, in quibus viget duplex iurisdictio, valide et licite matrimonium contrahunt coram parocho personali, minime vero coram parocho territorii. — Quoad delegationem, relate ad matrimonium, nihil est immutatum, excepta necessitate eam faciendi sacerdoti determinato et certo, et restrictam ad territorium delegantis. — Ecclesiae regulares exemptae, ad tenorem Decr. *Ne temere,* possunt et valent existimari tanquam territorium parochi seu Ordinarii, in quorum territoriali districtu sunt sitae, ad effectum adsistentiae matrimonii ib. — Quoad qualitatem testium, relate ad matrimonium a Decr. *Ne temere* nihil est immutatum.

1029. **Nota:** Ex Decr. *Ne temere* exceptio habetur, nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum. Hinc in universo Germaniae imperio, matrimonia clandestina haereticorum inter se valida sunt, ut in omnibus aliis locis, sed matrimonia *mixta* clandestina, quamvis sint etiam illicita, sunt tamen valida, uti eruitur ex sequentibus litteris Apostolicis. — Suppl. I. E. M. n. 1026.

S. Pontifex Pius X. Litteris diei 18. Ian. 1906. *Provida sapientique,* declaravit, decrevit, ac mandavit:

« I. — In universo hodierno Imperio Germaniae caput *Tametsi* Concilii Tridentini, quamvis in pluribus locis, sive per expressam publicationem sive per legitimam observantiam, nondum fuerit certo promulgatum et inductum, tamen inde a die festo Paschae (idest a die decimaquinta Aprilis) huius anni millesimi nongentesimi sexti omnes catholicos, etiam hucusque immunes a forma Tridentina servanda, ita adstringat ut inter se non aliter quam coram parocho et duobus vel tribus testibus validum matrimonium celebrare possint.

II. — Matrimonia mixta quae a catholicis cum haereticis vel schismaticis contrahuntur, graviter sunt manentque prohibita, nisi accedente iusta gravique causa canonica, datis integre, formiter, utrinque legitimis cautionibus, per partem catholicam dispensatio super impedimento mixtae religionis rite fuerit obtenta. Quae quidem matrimonia, dispensatione licet impetrata, omnino in facie Ecclesiae coram parocho ac duobus tribusve testibus celebranda sunt, adeo ut graviter delinquant, qui coram ministro acatholico vel coram solo civili magistratu vel alio quolibet modo clandestino contrahunt. Imo si qui catholici in matrimoniis istis mixtis celebrandis ministri acatholici operam exquirunt vel admittunt, aliud patrant delictum et canonicis censuris subiacent.

Nihilominus matrimonia mixta in quibusvis Imperii Germanici provinciis et locis, etiam in iis quae iuxta Romanarum Congregationum decisiones vi irritanti capitis *Tametsi* hucusque subiecta fuerunt, non servata forma Tridentina, iam contracta vel (quod Deus avertat) in posterum contrahenda, dummodo nec aliud obstet canonicum impedimentum, nec sententia nullitatis propter impedimentum clandestinitatis ante diem festum Paschae huius anni legitime lata fuerit, et mutuus coniugum consensus usque ad dictam diem perseveraverit, pro validis omnino haberi volumus, idque expresse declaramus, definimus atque decernimus.

III. — Ut autem iudicibus Ecclesiasticis tuta norma praesto sit, hoc idem iisdemque sub conditionibus et restrictionibus declaramus, statuimus ac decernimus de matrimoniis acatholicorum, sive haereticorum sive schismaticorum, inter se in iisdem regionibus non servata forma Tridentina hucusque contractis vel in posterum contrahendis; ita ut si alter vel uterque acatholicorum coniugum ad fidem catholicam convertatur, vel in foro ecclesiastico controversia incidat de validitate matrimonii duorum acatholicorum cum quaestione validitatis

matrimonii ab aliquo catholico contracti vel contrahendi connexa, eadem matrimonia, ceteris paribus, pro omnino validis pariter habenda sint.

IV. — Ut demum Decretum hoc Nostrum ad publicam notitiam perveniat, praecipimus Imperii Germanici Ordinariis ut illud per ephemerides dioecesanas aliosque opportuniores modos ante diem Paschae anni currentis cum clero populoque fideli communicent ».

Exceptio per Const. *Provida* in Germania inducta, quoad matrimonium, extensa ad regnum Hungariae, et quae viget adhuc, etiam post Decr. *Ne temere* de Spons. et de Matr., valet tantum quando ambo coniuges sint nati in Germania, vel ambo nati in regno Hungariae. Quare natus in Germania cum nato in regno Hungariae non servata forma Decr. *Ne temere,* mixtum matrimonium valide contrahere non potest sive in Germania sive in regno Hungariae.

De matrimoniis Christifidelium rutheni ritus in Statibus Foederatis Americae Septentrionalis. « Art. XXVII. Matrimonia inter catholicos ruthenos et latinos non prohibentur; sed maritus latinus uxoris ruthenae ritum non sequatur, nec uxor latina ritum mariti rutheni.

Art. XXVIII. *Si vero vir latinus in uxorem duxerit mulierem ruthenam, integrum erit mulieri ad ritum latinum, sive in actu matrimonii, sive postea, durante matrimonio, transire, quin electionem semel factam, vivente viro, revocare possit.*

Art. XXIX. Soluto matrimonio, mulieri ruthenae, quae ritum mariti amplexa fuerat, resumendi proprii ritus libera erit potestas.

Art. XXX. Uxori ruthenae, quae maluerit in proprio ritu permanere, licebit tamen in ieiuniis et festis suum maritum sequi.

Art. XXXI. Vir ruthenus potest, si velit, ritum uxoris latinae sequi, eique pariter licebit in ieiuniis et festis ritui uxoris latinae sese conformare. Soluto matrimonio, poterit in ritu latino permanere, vel ritum ruthenum resumere.

Art. XXXII. *Matrimonium inter virum latinum et ruthenam mulierem latine coram parocho latino contrahatur; inter virum vero ruthenum et mulierem latinam contrahi potest vel ruthene coram parocho rutheno, vel latine coram parocho uxoris.*

Art. XXXIII. Si uterque contrahens in suo ritu permaneat, competit presbyteris respectivi ritus officium parochi erga illos exercere in rebus quae hic recensentur, nempe: in communionis paschalis, viatici et extremae unctionis administratione, in adsistentia in mortis articulo, in exequiis persolvendis atque in humatione: excepto necessitatis casu.

Art. XXXIV. Nati in Civitatibus Foederatis Americae ex patre latino et matre ruthena, *latino ritu sunt baptizandi: proles enim sequi omnino debet patris ritum, si sit latinus.*

Art. XXXV. Si vero pater sit ruthenus et mater latina, *liberum erit eidem patri, quod proles vel ritu rutheno baptizetur, vel etiam ritu latino,* si in gratiam uxoris latinae ipse consenserit.

Art. XXXVI. Infantes ad eius parochi iurisdictionem pertinent, cuius ritu sunt legitime baptizati, cum per baptismum fiat suscepti ritus latini vel rutheni professio, ita ut ad latinum ritum spectent qui latino ritu baptizati sunt; qui vero ritu rutheno sunt baptizati, in ruthenorum sint habendi.

Excipitur casus quando iis baptismus alieno ritu collatus fuerit ob gravem necessitatem, cum nimirum morti proximi fuerint, vel in loco, in quo parentes tempore nativitatis morabantur, parochus proprii ritus non adesset; tunc enim ad parochum ritus, quem parentes profitentur, pertinebunt, iuxta superius statuta ». Pius X. XVIII. Kal. Iul. 1907. C. *Ea semper.*

De matrimoniis Christifidelium rutheni ritus in Regione Canadensi. « Art. 34. Matrimonia inter catholicos ruthenos et latinos non prohibentur; sed ad vitanda incommoda quae ex rituum diversitate in familiis evenire solent, uxor, durante matrimonio, ritum viri sequi potest, quin ex hoc sui nativi ritus mutatio inducatur.

Art. 35. Soluto matrimonio, mulier proprium ritum originis resumere valet.

Art. 36. *Matrimonia tum inter fideles mixti ritus, tum inter fideles ruthenos, servata forma decreti* Ne temere *contrahi debent.*

Art. 37. *Attamen matrimonia mixti ritus in ritu viri et ab eiusdem parocho erunt benedicenda.*

Art. 38. Dispensationes matrimoniales in matrimoniis mixti ritus, si quae sint dandae vel petendae, dentur et petantur ab episcopo sponsae.

Art. 39. Nati in regione Canadensi ex parentibus diversi ritus, ritu patris sunt baptizandi; proles enim sequi omnino debet patris ritum.

Art. 40. Baptismus in alieno ritu ob gravem necessitatem susceptus, cum nimirum infans morti proximus esset vel natus esset in loco in quo tempore nativitatis parochus proprius patris non aderat, ritus mutationem non inducit.

Art. 41. Infantes ad eius parochi iurisdictionem pertinent, cuius ritus est eorum pater ». S. C. de Pr. Fid. 18. Aug. 1913.

De matrimoniis Christifidelium Graeco-Rutheni ritus in Foederatis Civitatibus Americae Septentrionalis. « Art. 28. Matrimonia inter catholicos Graeco-Ruthenos et Latinos non prohibentur; sed ad vitanda incommoda, quae ex rituum diversitate in familiis evenire solent, uxor, durante matrimonio, ritum viri sequi potest quin ex hoc sui nativi ritus mutatio inducatur.

Art. 29. Soluto matrimonio, mulier proprium ritum originis resumere valet.

Art. 30. *Matrimonia tum inter fideles Graeco-Ruthenos, tum inter fideles mixti ritus, servata forma decreti* Ne temere, *contrahi debent, ac proinde in ritu mulieris a parocho mulieris benedicenda sunt.*

Art. 31. Dispensationes matrimoniales in matrimoniis mixti ritus, si quae sint dandae vel petendae, dentur et petantur ab episcopo sponsae.

Art. 32. Nati in regione Statuum Foederatorum Americae Septentrionalis ex parentibus diversi ritus, ritu patris sunt baptizandi: proles enim utriusque sexus sequi omnino debet patris ritum.

Art. 33. Baptismus in alieno ritu ob gravem necessitatem susceptus, cum nimirum infans morti proximus esset vel natus esset in loco in quo tempore nativitatis, parochus proprius patris non aderat, ritus mutationem non inducit; et sacerdos, qui baptizavit, proprio parocho testimonium baptismatis remittere debet.

Art. 34. Infantes ad eius parochi iurisdictionem pertinent, cuius ritus est eorum pater, exceptis natis ex illegittimo thoro qui sequuntur ritum matris ». S. C. de Prop. Fid. 17. Aug. 1914.

« 1.° An et sub quibus cautelis annuendum sit, ut oratores matrimonium in facie Ecclesiae contrahere valeant, quamvis civilem ritum explere nequeant?

« 2.° Quaenam dispensatio circa matrimonii celebrandi formam concedenda sit, cum, ratione civilis legis, parochus matrimonio assistere non possit? »

R. « Parochus catholicus, constito primum sibi nullum inter contrahentes intercedere canonicum impedimentum... permittat ut, absque etiam sua adsistentia, matrimonium ineant, sed tamen praesentibus tribus aut saltem duobus testibus integrae fidei; ac, ita celebrato matrimonio, teneantur coniuges, citius quam fieri potest, illud parocho significare, qui in codice matrimoniorum illud saltem secreto adnotet cum indicatione diei ac nominibus testium qui praesentes fuerunt ». S. C. de Prop. Fid., 24. Mart. 1909., Collect. n. 571.

« Ordinarius, constito primum sibi etiam, si opus fuerit, per iuratam contrahentium attestationem, nullum inter ipsos intercedere canonicum impedimentum, permittat, ut absque praesentia parochi matrimonium in casu valide et licite iniri possit, emisso a sponsis formali consensu coram duobus testibus; imposito, ad normam N. IX. Decreti « Ne temere », testibus in solidum cum contrahentibus onere curandi, ut initum coniugium quamprimum parocho significetur, qui in libro matrimoniorum illud saltem secreto adnotet cum indicatione diei et nominibus testium, qui praesentes fuerunt. Idem autem Ordinarius hortari non omittat nupturientes, ut ad sacramentum Confessionis et SS. Eucharistiae debitis cum dispositionibus accedant ante matrimonii celebrationem, ac insuper curet, ut iidem contrahentes se obligent ad formalitates civiles explendas statim ac fieri poterit, cuius obligationis documentum in Curia Episcopali adservetur ». S. C. de Sacram. 26. Nov. 1909.

Praecedentibus particularibus decisionibus, patet, facultatem factam fuisse, in expositis casibus, ab ipsa S. C.; et consequenter simili impossibilitatis matrimonii civilis casu occurente, recurrendum esse ad S. C. de Sacram. Cf. Suppl. alterum Enchir. Mor. n. 1049. p. 103.

1030. *An coniuges, qui deficiente parocho, clandestine contraxerunt, ad benedictionem, data opportunitate, accipiendam teneantur?* — Non tenentur quidem, sed ad hoc adhortandi sunt. Sacerdotes autem coniugibus declarare debent, huiusmodi benedictionem ad matrimonii validitatem minime pertinere. S. O. 6. Iul. 1817., 15. Ian. 1874; Collectan. S. C. de Prop. Fid. n. 1394; A. S. S. v. 26. p. 254. seqq.

1031. *An liceat matrimonium contrahere cum impedimento dubio?* — Duplex distinguendum est dubium, *facti* et *iuris*. — *Dubium facti* habetur, quando dubium versatur circa peculiare factum, ex quo impedimentum exsurgit, e. g., si dubium sit de ipso *facto* adoptionis, muneris patrini, carnalis copulae, etc. — *Dubium iuris* habetur, quando dubium est impedimentum, quod ex tali vel tali facto, aliunde certo, nascatur, e. g., constat de imperfecta adoptione, constat de munere patrini exercito in baptismo privato; sed utrum inde enascatur impedimentum, disputatur inter dd.

Si dubium sit iuris, licet matrimonium contrahere cum impedimento dubio *iuris ecclesiastici.* Ratio est, quia, in casu dubii *iuris,* si forte impedimentum reipsa adesset, Ecclesia supplere censetur defectum contractus de iure canonico irriti, sicut iurisdictionis defectum supplet, quoties communiter dd. tenent eam supplere iurisdictionem in

sacramento poenitentiae, stante eius dubio. Porro opinio docens, Ecclesiam defectum supplere etiam in praesenti casu dubii impedimenti, generaliter ut probabilis recepta est ab innumeris doctoribus, qui ei suffragantur. In casu autem veri dubii *facti,* insolubilis nempe dubii, possessio quidem stat pro libertate. Attamen, *in dubio facti,* communius non admittitur licere tunc absque dispensatione contrahere; nempe ne sacramentum periculo nullitatis exponatur, et propter periculum fornicationis, etsi tantum materialis; et, quia communius id dd. tenent, non censetur tunc Ecclesia supplere. La-Croix 534. 535.; L. 901. 902.

Si vero, *in dubio iuris, sive facti,* agatur de impedimento *iuris naturalis* et *divini,* videlicet ligaminis, cognationis, impotentiae; in primo casu dubii ligaminis, seu praeexsistentis matrimonii, utrum valide fuerit contractum, utrum coniux vere mortuus fuerit, matrimonium aliud inire non licet, nisi moraliter certo constet de invaliditate prioris matrimonii, vel de eius dissolutione. Ratio est, quia pro variis casibus vel est *certum* ius quaesitum tertii, quo eum spoliare non licet propter merum dubium; vel certe res de se gravi scandalo publico est obnoxia. C. *Dominus* 2. *de Secund. nupt.;* C. *In praesentia de Sponsal.* In altero casu cognationis, non licet item propter publicum scandalum, quia publice scandalum affert commisceri forte filiae vel sorori; et certe periculum adest publici maioris scandali, si deinde filiam vel sororem esse certo detegatur. In tertio casu impotentiae licet matrimonium contrahere, quia gravissimum esset propter dubium matrimonio quempiam privare, et possidet certum ius ad ipsum, nisi impotentia probetur, vel certe favet ei praesumptio, quod sit naturaliter potens. « Deberet tamen, ait S. Alph. 1102., ante matrimonium *monere coniugem* de tali dubio. Ceterum, praecisis circumstantiis et experientiis, quisque *praesumitur habilis,* etiamsi castissime vixerit » L. 1102. 902.

Haec, *per se loquendo;* « nam urgente gravissima causa poterit matrimonium contrahi, modo accedat declaratio Summi Pontificis, tanquam unici interpretis *legis divinae* ». L. 902. — « Ceterum probabiliter dicunt..., quod in impedimentis dubiis bene potest Episcopus dispensare. Et idem dicunt communissime dd., generice loquendo, de omnibus casibus sive impedimentis Pontifici reservatis, quando dubitatur, an indigeant dispensatione... Ratio, quia ex una parte, licet dispensatio huiusmodi impedimentorum sit Papae reservata, tamen cum reservatio sit odiosa, stricte est interpretanda, et restringenda tantum ad casus certos..., tum quia, cum in casibus, qui frequenter occurrunt, possit inferior dispensare in lege superioris, bene poterit Episcopus in

impedimentis dubiis dispensare, eo quod in iis frequenter contingit dubitare de indigentia dispensationis ». L. 902. Sed haec intelligenda sunt de casibus, in quibus Summus Pontifex solet dispensare; minime vero de aliis. — Zitelli de Dispensationibus Matr. c. 2. § 1. par. *Secundam.* Nota.

1032. *An liceat coniugibus uti matrimonio, si post nuptias initas dubium de aliquo impedimento oriatur?* — R. Negative, donec facta fuerit inquisitio sufficiens de veritate. Si tamen unus tantum dubitet, quamvis non possit debitum petere, debet tamen illud reddere alteri in bona fide petenti, ne iure quod possidet temere eum privet. — Affirmative, si adhibita seria diligentia ad veritatem detegendam, dubium adhuc remaneat, quia in dubio melior est conditio possidentis; in dubio standum est pro valore actus; in causa favorabili, ut est matrimonium, inclinandum est in favorem eius. — Verum, si agatur de dubio infidelium matrimonio, quorum unus ad fidem convertatur, in gratiam fidei matrimonium ut nullum habetur, et poterit quamlibet ducere, dummodo sit baptizata C. *Inquisitioni* 44. *de Sent. exc.;* C. *Dominus* 2. *de Secund. nupt.;* L. 903.-908. 1102.; De Iustis de Dispens. Matrim. l. 1. c. 6. n. 456. seqq.; Kenrick tr. 21. n. 54. 55. 56.; E. M.

1032.[bis] *An liceat coniugibus uti matrimonio, si nuptias ineant cum dubio de aliquo impedimento?* — R. Negative, ut in praecedente quaestione, donec facta fuerit sufficiens de veritate inquisitio. — Affirmative, satis probabiliter, si dubium remaneat post adhibitam diligentiam. Ratio est, quia quamvis dubitans non possit uti principio possessionis, potest tamen uti aliis principiis: In dubio, standum pro valore actus, nisi contraria obstet praesumptio; In dubio, sententia pro matrimonio ferenda est, nisi periculum adsit publici scandali. L. 903. seqq.

1033. *An valeat matrimonium contractum cum impedimento putato, sed non exsistente?* — Si contrahens non sit omnino certus de impedimento, sed aliquo modo dubitet de illo, validum est matrimonium. Ita communiter cum La-Croix 525. Ratio est, quia contrahit saltem conditionate, nempe *in quantum possum,* quamvis ad conditionem illam non reflectat: ergo, non exsistente impedimento, consensus iam adest absolutus. — Si contrahat cum certitudine impedimenti, quod parvi pendet, ita ut statuat vivere in concubinatu, certum est, invalidum esse matrimonium. Ratio est, quia tunc voluntas contra-

hendi matrimonium non est praedominans. — Si contrahat quidem cum certitudine impedimenti, sed dolens de impedimento, et non audens illud aperire, ne impediatur matrimonium, vel ne infametur, aut ex inadvertentia aliqua, aut cum aliquali dubitatione, quae admisceri solet putatae certitudini, controvertitur. Probabilius valet matrimonium ob voluntatem praedominantem illud contrahendi. Ita La-Croix ib. Attamen ad cautelam in praxi inducendus foret ad consensum renovandum. — Sanchez l. 2. d. 33.; Pontius l. 4. c. 23; Cf. V. 1. n. 9.

1034. *Quid agendum, si post matrimonium contractum de impedimento certo constet?* — Si impedimentum publicum sit, separatio facienda est, ad scandalum vitandum. Cf. L. 111. — Si sit occultum, et coniuges sint in bona fide, in ea sunt regulariter relinquendi, praesertim si periculum adesset separationis vel fornicationis, ratione scandali, quod ordinarie non abest. C. *Quia circa* 6. *de Consang.;* Bened. XIV. Not. 87.; Sanch. l. 2. d. 38. — Si sit occultum, et coniuges illud non ignorent, vel petenda est statim dispensatio, et interim neque petere neque reddere possunt, C. *Consultationi* 4. *de Frig.,* vel omnino separandi sunt etiam quoad cohabitationem, *officio iudicis,* si scandala secus exorirentur, C. *Porro* 3. *de Divort.,* nisi malint cohabitare, quasi frater et soror, C. 4. cit. *de Frig. et Malefic.,* remoto quovis incontinentiae periculo, quod difficultate non caret. Verum alias nuptias inire non possunt, nisi post legitimam iudicis sententiam, quae nunquam transit in rem iudicatam. Bened. XIV. C. *Dei miseratione.* — Si alteruter tantum impedimentum cognoscat, is neque petere neque reddere potest, C. *Dominus* 2. *de Secund. nupt.;* et vel petenda statim dispensatio, vel separatio etiam quoad habitationem facienda est. — E. M.

Modum servandum in iudiciis de valore matrimonii praescribit Bened. XIV. C. *Dei miseratione* 3. Nov. 1741. Designandus ab Episcopo est defensor matrimonii, qui iuratus suum munus exequi studeat, omnes rationes quae ei favent strenue propugnans. Quod si Episcopus examine instituto matrimonium valere censuerit, et appellatio non fuerit facta ad iudicem superiorem, sententia vim obtinebit. Si vero irritum illud habuerit, defensor ad superiorem debet appellare, ut res iterato iudicio subiiciatur. Duobus autem emissis concordibus iudiciis, licebit ad nova vota transire; quamvis semper liceat rem ad iudicium revocare, si novae suppetant rationes; nunquam enim transit in rem definitam. — In processu instituendo servanda praeterea est Instructio S. C. C. 22. Aug. 1840., Instr. S. C. de P. F. 1883. Coll. ed. 2.ª a. 1907. n. 1587.

Tribunal in causis matrimonialibus constituitur ex iudice, ex cancellario, et ex defensore vinculi. Praeter actorem et reum, adsunt testes *septimae manus,* indicati a viro et uxore, et sunt septem personae ipsis sanguine vel affinitate coniuncti, si haberi possint; vel secus septem vicini bonae famae, qui deponere possint, septem ex parte viri, et septem ex parte feminae. Alii tamen non excluduntur, qui rem cognoscant, et sint fide digni.

« Quando agitur *de impedimento disparitatis cultus* et evidenter constat unam partem esse baptizatam et alteram non fuisse baptizatam; quando agitur *de impedimento ligaminis,* et certo constat primum coniugem esse legitimum et adhuc vivere; quando denique agitur *de consanguinitate et affinitate ex copula licita,* aut etiam *de cognatione spirituali,* vel de impedimento *clandestinitatis* in locis, ubi Decretum Tridentinum *Tametsi* publicatum est, vel uti tale diu observatur, dummodo ex certo et authentico documento, vel in huius defectu ex certis argumentis evidenter constet de existentia huiusmodi impedimentorum, Ecclesiae auctoritate non dispensatorum, hisce in casibus, praetermissis solemnitatibus in Const. Apost. *Dei miseratione* requisitis, matrimonium poterit ab Ordinario declarari nullum, cum interventu tamen defensoris vinculi matrimonialis, quin opus sit secunda sententia ». S. O. 5. Iun. 1889.

IV. — DE IMPEDIMENTORUM DISPENSATIONE ET MATRIMONII REVALIDATIONE

1035. *An omnia impedimenta possint dispensari, et dispensentur?* — Non omnia impedimenta *possunt* dispensari, ut impedimenta *impotentiae, infantilis aetatis, ligaminis, consanguinitatis in primo gradu lineae rectae, erroris et metus,* neque omnia indigent dispensatione, ut *raptus, clandestinitatis, defectus* seu *vitium consensus.* Non omnia item *solent* dispensari, ut *consanguinitas in primo gradu lineae collateralis, affinitas ex copula licita in primo gradu lineae rectae; crimen publicum,* utroque vel alterutro machinante; *raptus, muliere sub raptoris potestate manente.* Quae vero dispensantur alia *rarius,* alia *frequentius* dispensantur. *Rarius* et graviori de causa dispensantur *clandestinitas, spiritualis paternitas et filiatio, affinitas ex copula illicita, in primo gradu lineae rectae, votum solemne, ordo sacer, cultus disparitas, aetas.*

De spirituali paternitate et filiatione Cf. De Iustis de Dispens. matr. l. 2. c. 5. n. 7.; Schmalz. l. 4. t. 11. n. 57., t. 16. n. 144. Sed in praesenti cognatio spiritualis cuiusvis generis inter impedimenta recensetur gradus minoris, quamvis vero in Formulis S. C. de Sacram. excipiatur in communicatione facultatum dispensatio inter levantem et levatum seu vice versa inter levatum et levantem, et inter baptizantem et baptizatum. Cf. numm. seqq. 1036. 1038. De affinitate Cf. Collectan. S. C. de P. F. n. 1242. De honestate publica Cf. Ferraris Suppl. hac v. De voto solemni et ordine sacro Cf. Bened. XIV. Quaest. Can. 200. — Alia quae possunt et solent frequentius dispensari, ut *consanguinitas*, *affinitas, honestas publica, cognatio spiritualis,* praeter gradus iam exceptos, *cognatio legalis, crimen occultum,* sine *gravi causa* dispensari non solent. Trid. s. 24. C. 5. de R. Hinc ad *validitatem* dispensationis obtinendae requiritur, ut nulla sit *obreptio* vel *subreptio* cadens in causam *motivam.* Superior enim non censetur dispensare, nisi sub tacita conditione, si preces veritate nitantur. *Motivam;* nam si falsitas efferatur, vel veritas taceatur tantum circa causam *impulsivam,* dispensatio valet. C. *Super litteris de Rescript.* — Sed nunc impedimenta gradus minoris speciali non indigent causa. Cf. num. seq. — Praxis Apostolicarum Dispensationum Datariae Apostolicae secundum reformatas Formulas; Pyrrh. Corrad. Prax. Dispens. Apost. l. 8.; L. 1118.-1120. 1129.; E. M.

1036. *Quaenam sint causae iustae, ut dispensetur in impedimentis dirimentibus?* — Causae aliae sunt *honestae,* aliae *famosae* ad scandala vitanda. Strictius olim, largius hodie accipiuntur, ob temporum immutatas circumstantias. *Honestae* sunt: 1.° *Aetas puellae,* quae, 24. aetatis annum iam egressa, hactenus virum paris conditionis, cui nubere possit, non invenit. 2.° *Defectus dotis,* si puella nullam habeat, aut non sufficientem, ut viro paris conditionis nubere possit in proprio loco, in quo commoratur. 3.° *Angustia loci,* i. e. si mulier ideo in loco originis, vel domicilii, ratione oratricis tantum, paris conditionis virum invenire non possit. 4.° *Graves inimicitiae* sedandae inter viri et mulieris parentes, vel consanguineos vel affines. 5.° *Lites* dirimendae super rebus magni momenti ortae inter virum et mulierem, vel inter eorum parentes. 6.° *Paupertas viduae,* quae numerosa prole sit onerata. 7.° *Praerogativa dignitatis regiae.* 8.° *Conservatio illustris familiae.* 9.° *Conservatio bonorum in eadem familia.* 10.° *Excellentia meritorum erga Ecclesiam.* 11.° *Virtutes christianae,* quae in altero viro probabiliter non invenirentur. 12.° *Largior eleemosyna* in pia

opera refundenda. — Causae *famosae* sunt 1.° *Nimia familiaritas,* suspecta et periculosa, nec non *cohabitatio* sub eodem tecto, quae facile impediri non potest. 2.° *Infamia mulieris,* sive ex vera sive ex falsa suspicione orta, unde mulier cogitur remanere diffamata vel innupta, vel disparis conditionis viro nubere. 3.° *Copula* secuta inter contrahere volentes, et legitimatio prolis. 4.° *Periculum matrimonii civilis.* 5.° *Periculum matrimonii mixti, vel coram acatholico ministro.* 6.° *Periculum incestuosi concubinatus.* 7.° *Cessatio publici concubinatus.* 8.° *Remotio gravium scandalorum,* ne iterum fornicentur, ne inimicitiae exardescant. 9.° *Periculum incontinentiae* pro iuniore vidua. 10.° *Revalidatio matrimonii.* — Bened. XIV. Resp. ad Archiep. Turon. 26. Sept. 1754.; A. S. S. v. 2. p. 62.; Instr. S. C. de P. F. 9. Maii 1877.; L. 1129. 1130.; E. M.

Dispensatio dicebatur *sine causa,* quando nulla ex his causis adest, quae allegari solent ut *canonicae;* vel quando, nulla propria causa allegata, dispensatio solet peti et concedi *ex certis rationalibus causis,* scilicet *ob copiosorem Compositionem* in gradibus aliquantulum remotis, vel in gradibus remotioribus *ob causam boni publici* Pontificis animum moventem, vel etiam quia, cum causa turpis sit, non expedit eam manifestare. Causae *canonicae* illae dicuntur, quae ex stylo et consuetudine probata Curiae admitti regulariter solent pro dispensationibus matrimonialibus. Minime vero prohibetur, alias quoque causas exponere, quibus vel aliae roborentur, vel etiam aliarum suppleatur defectus, e. g. puellae deformitas, infirmitas, etc. — Formulae Datariae Apostolicae Reformatae; E. M.

Post Const. *Sapienti consilio* Pii X. III. Kal. Iul. 1908. dispensationes matrimoniales distinguuntur *maioris gradus et minoris gradus.* Illae conceduntur *ex legitima causa,* istae *ex rationabilibus causis a S. Sede probatis.*

« 19. Dispensationes *gradus minoris* sunt ab impedimentis

a) consanguinitatis et affinitatis tertii et quarti gradus lineae collateralis, sive aequalis sive inaequalis, hoc est quarti gradus mixti cum tertio, et quarti vel tertii mixti cum secundo;

b) affinitatis in primo gradu, et in secundo simplici vel mixto cum primo, ubi hoc impedimentum ex illicito commercio procedat;

c) cognationis spiritualis cuiusvis generis;

d) publicae honestatis, sive per sponsalia sive per matrimonium, super quod iam dispensatum sit, fueritque solutum.

20. Dispensationes *maioris gradus* concedi solitae, interveniente *legitima causa,* sunt ab impedimentis

a) consanguinitatis secundi gradus lineae collateralis aequalis, et secundi vel tertii gradus primum attingentis;

b) affinitatis primi et secundi gradus lineae collateralis aequalis, et secundi vel tertii gradus primum attingentis;

c) criminis ex adulterio cum promissione futuri matrimonii.

21. Dispensationes a minoribus impedimentis conceduntur omnes *ex rationabilibus causis a S. Sede probatis*. Sic vero concessae perinde valebunt ac si *ex motu proprio et ex certa scientia* impertitae sint: ideoque nulli erunt impugnationi obnoxiae sive obreptionis vitio sive subreptionis ». Ordo servand. in Rom. Cur. Normae peculiares C. 7. a. 3.

Super votis simplicibus, in aliqua Religiosa Congregatione emissis, dispensatio a S. C. de Relig. hac formula datur: « Cum se omnino imparem sentiat ad sustinenda onera vitae communis, etc. ».

1037. *Quaenam sint in supplici libello exprimenda ad dispensationis validitatem?* — 1.° Oratorum nomina, cognomina et dioecesis, vel dioeceses, unde originem habent, vel actualis domicilii, vel quasi domicilii, vel lo i, in quo nunc habitant. Error in nomine vel cognomine oratorum probabilius validitati dispensationis non officit, si sit verisimilis error et de persona constet. Si verus fuit in nomine vel cognomine error, sanatio petenda est. Formula A. S. C. de Sacram. Haec exprimenda sunt cum dispensatio petitur a S. C. de Sacram. « Quando vero petitur a S. Poenit. tacentur nomina et alia, sed tantum exprimitur persona et locus, quo litterae sunt dirigendae ». L. 1146. — 2.° Species impedimenti seu impedimentorum infima, eorumque numerus, si plura sint. Valet tamen dispensatio, si materialis irrepserit error in computatione impedimentorum, *dummodo tamen casus exponatur uti est*. S. O. 22. Febr. 1899.; Formulae S. C. de Sacram. — 3.° Causa motiva dispensationis. Causa allata debetne esse vera, tum tempore quo rescriptum Romae expeditur, tum tempore quo executioni dispensatio mandatur? Satis est, quod causa exsistat, quo tempore delegatus dispensationem ipsam exsequitur; quia Pontifex negotium committere videtur secundum ea adiuncta, quae delegatus reperiet. L. 1132. Cf. V. 1. n. 283., hic 1045. Necesse vero non est, ut dispensandi causa concessionem eiusdem praecedat, sed sufficit, quod per ipsam dispensationem, huiusque modum causa ipsa consummetur. « Nam quando datur dispensatio *sine causa*, imponitur aliqua satisfactio vel mulcta in pium opus vel in aliam utilitatem Ecclesiae communem; per quod opus consurgit causa dispensationis,

quae tunc fit per modum commutationis, sicut etiam in concessione Indulgentiarum fieri diximus ». Suarez de Leg. l. 6. c. 18. n. 26.; L. 1130. — 4.° Cetera, quae *ex iure,* vel *ex consuetudine,* aut *ex stylo Curiae* exponenda sunt, ne petitio sit subreptitia. Et sic exponendum est, utrum contractum iam fuerit matrimonium nullum, sive scienter, sive etiam ignoranter. Formula VIII. IX. S. C. de Sacram.; Trid. s. 24. C. 5. de R. M.; C. *Cum inhibitio* fin. *de Clandest. despons.* — 5° Legitimatio prolis explicite petenda est, et in Rescripto concedenda. S. C. de Sacram. 29. Ian. 1909. — Pius VII. C. *Expositum nobis* 18. Iun. 1816.; Bened. XIV. C. *Magnae nobis;* Praxis Apostol. Dispens. n. 116. 117.; Sanch. l. 8. d. 21.; Reiffenst. l. 4. t. 21. app. n. 210. seqq.; L. 1131.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 43.; E. M.

Formulae ad petendas dispensationes a legibus, ab impedimentis matrimonii, ad varias obtinendas gratias a S. Pontifice, nullae sunt determinatae.

1038. **Resolves:** Exprimendum non est unum impedimentum pro alio, quamvis maius, v. g., consanguinitas pro affinitate.

In *voto* exprimendum est, utrum sit perpetuae castitatis, an non nubendi, an intrandi in religionem.

In crimine, utrum sit adulterium, an homicidium, an utrumque simul. Itemque in adulterio, an adfuerit matrimonii promissio, an etiam matrimonium de facto initum, vivente adhuc alterius coniuge, siquidem longe difficilius dispensari solet. Dispensatio non datur, nisi remoto scandalo. A legitimatione prolis excluditur proles adulterina. Formula V. VI. S. C. de Sacram.

In *publica honestate,* si sit in primo gradu, an ex matrimonio, an ex sponsalibus. Sive autem ex matrimonio sive ex sponsalibus sit, exprimenda est *linea,* et si ex matrimonio *gradus.* Hinc exprimendum est, utrum publica honestas proveniat ex sponsalibus a sponso initis cum matre desponsandae; quia difficultas maior est quam si ageretur de sponsalibus initis cum sorore desponsandae; cum maior sit inhonestas; impedimentum enim in primo casu est in linea recta, in altero in linea obliqua. In gradu vero inaequali sufficit exprimere remotiorem. C. *Vir.* ult. *de Consang.* Addendum praeterea est priora sponsalia *soluta fuisse;* nam alias dispensatio a S. C. de Sacram. non datur; a S. Poenitent. vero datur, sed sub conditione, *dummodo priora sponsalia mutuo consensu fuerint resoluta.* — Corrad. l. 8. c. 7.; Formul. communic. facult. S. C. de Sacram.

In *Cognatione legali* necessarium est exprimere tantum lineam et gradum.

In *Cognatione spirituali,* exprimendum antea erat, utrum sit paternitas seu maternitas, an compaternitas; et, tutius, utrum ex baptismo an ex confirmatione. Sanch. l. 8. d. 24. n. 15.; Corrad. l. 8. c. 8. n. 15. Verum nunc ex Const. *Sapienti consilio* cognatio spiritualis, cuiusvis generis inter impedimenta minoris gradus recensetur. Attamen in Formulis facultatum, quae communicantur, excluditur dispensatio inter levantem et levatum, inter baptizantem et baptizatum. Formulae S. C. de Sacram.

In *Cognatione naturali* exprimendum 1.° est, utrum sit consanguinitas, an affinitas, et si affinitas utrum ex copula licita vel illicita, si intra secundum gradum contineatur. 2.° Exprimenda est *linea* et *gradus,* et si vicinior pro remotiore expositus fuerit dispensatio valet. Si cognatio non sit *simplex,* sed *mixta* ex consanguinitate et affinitate hoc etiam exprimendum erit; ac, si gradus sint inaequales, uterque exprimendus est tum in consanguinitate, tum, verius, in affinitate. Et si propinquior sit primus, dispensatio secus non valet. Itemque, si cognatio sit *multiplex,* id etiam ad validitatem exprimendum est. S. Pius V. C. *Sanctissimus* 20. Aug. 1566.; Bened. XIV. C. *Etsi matrimonialis* 27. Sept. 1755.; S. O. 12. Dec. 1748. Cf. Sanch. l. 8. d. 24. n. 12. 13.; Schmalz. l. 4. t. 16. n. 190. 192. « Praeterea recte advertit Tourn. quod in gradu *mixto* exprimi debet sexus, qui est in primo gradu, quia difficilius conceditur, ut nepos ducat amitam, quam patruus ducat neptem; maior enim perversio est ordinis, ut nepos constituatur suae amitae caput ». L. 1136. Neque vero ad validitatem exprimenda est « *copula incestuosa,* vel consilium et intentio per eam facilius dispensationem impetrandi... super quibuscumque gradibus prohibitis consanguinitatis, affinitatis, cognationis spiritualis, nec non publicae honestatis ». Leo XIII. 25. Iun. 1885. Litt. Circ. S. O. *Copula incestuosa,* inter eos, nempe consanguineos, affines, etc. habita, *qui matrimonium inter se* contrahere volunt; et quae *antea* erat necessario exprimenda. Neque item est necessarium dicere in petitione, quoties copula habita sit cum consanguinea sponsae; quia ex variis copulis exsurgit unica affinitas; debet tamen exprimi copula habita cum variis consanguineis sponsae; quia ex iis tot diversae affinitates contrahuntur; et licet haec impedimenta non sint specie diversa, sunt tamen numero distincta. Manifestum est ex Declaratione Bened. XIV.; L. 1138. — Formulae S. C. de Sacram.

Exponenda, in affinitate non est, praeter affinitatem ortam ex copula licita, cum proprio coniuge, affinitas etiam contracta ex copula

illicita, ante-matrimoniali, cum eodem coniuge. S. Poenit. 29. Mart., 7. Iun. 1842., 10. Dec. 1874.

Dispensari non solet in dubio impedimento consanguinitatis in primo gradu, tum lineae rectae, tum lineae collateralis.

Si quis duplici laboret impedimento exponere debet simul in libello supplici utrumque impedimentum, *si disparata non sint,* sed plura numero in eadem specie, vel diversa specie infima, inter se affinia, e. g., duplex consanguinitas, tam ex parte patris, quam ex parte matris, duplex affinitas, consanguinitas et affinitas, votum castitatis et ingrediendi Religionem. Ac si unum sit publicum, alterum occultum, dispensatio prioris a S. C. de Sacram. petenda est, utriusque vero simul dispensatio a S. Poenitentiaria est deinde impetranda; siquidem prior dispensatio subreptionem continet, adeoque revalidanda. Bened. XIV. C. *Pastor bonus* § 41.; Collectan. S. C. de P. F. n. 1470.; Suarez de Leg. l. 6. c. 24.; Sanch. l. 8. d. 23. n. 1.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 43.; L. 1139.

Si aliam dispensationem quis antea impetraverit, eaque usus fuerit, debet illius mentionem facere, quum agitur vel de eodem castitatis *voto,* quia posterior dispensatio est quasi extensio prioris, vel de *eodem crimine,* quia remissionem veniae crimina, nisi semel commissa, non habent. Suarez de Leg. l. 9. c. 23.; Sanch. l. 8. d. 22. n. 2. 20. Itemque manifestandum est, si vir *rapuit* mulierem, quamvis raptum iam purgaverit, Reg. 49. Canc. Apost.; De Iustis l. 2. c. 15. n. 30. seqq.

Si dispensatio concedenda sit ad ineundum matrimonium propter illicitum commercium, exprimendum erat, an ab uno vel utroque, *sub spe dispensationis facilius obtinendae,* commercium illud habitum sit. Si dispensatio concedenda sit *post initum matrimonium,* exprimendum item erat, utrum *scienter,* et mala fide saltem unius partis, fuerit contractum matrimonium nullum, utrum clandestine, et utrum deinde fuerit consummatum; utrum e contrario contractum fuerit *ignoranter,* et bona fide saltem unius partis, utrum neglectis denunciationibus, et fuerit deinde iterum consummatum post cognitam nullitatem; utrum haec facta fuerint, *sub spe facilius dispensationem obtinendi.* Trid. s. 24. C. 5. R. M.; Paul. IV. C. *Ab ea ipso die;* Clem. un. *de Consang.;* S. C. de P. F. 9. Maii 1877. — Verum in praesentibus Formulis S. C. de Sacramentis haec omnino silentio praetermittuntur. — Sanch. l. 8. d. 25. n. 21., l. 3. d. 42. n. 7.; Schmalz. l. 4. t. 3. n. 85.; Kenrick n. 216.

Si revalidatio petebatur dispensationis nullae ob occultum subreptionis vitium in gradibus 1.° et 2.° vel 2.° tantum, exprimendum erat utrum dispensatio expedita fuerit *in forma pauperum;* secus enim vel compositio facienda est 50. ducatorum auri de camera, vel solvenda taxa definienda a Maiori Poenitentiario; secundum varios casus, expressos in C. Bened. XIV. *Pastor bonus* § 41. 42. — Haec etiam in praesentibus S. C. de Sacramentis Formulis silentio omnino praetermittuntur. — L. 1131. seqq.; Praxis Apost. Dispens. Dat. Apost.; E. M.

1039. **Nota:** In casu dubiae dispensationis, valida censenda est; quia in dubio standum est pro valore actus. L. 1133. — Cessante causa motiva dispensationis, e. g., si mortua fuerit proles legitimanda, antequam dispensatio expediatur, aut fiat ab Episcopo vel ab alio, cui a Pontifice commissa fuerit, dispensatio invalida est. L. 1132. — Si causa motiva cesset, dispensatione iam expedita et a delegato supplicantibus communicata, valet dispensatio, etiamsi ea causa cesset ante matrimonii celebrationem, quia per dispensationem iam impedimentum sublatum est. L. ib.

In Renovatis Formulis Datariae Apostolicae nova habetur clausula, vi cuius dispensatio conceditur non tantum ab expositis impedimentis verum etiam *ab aliis bona fide forsan reticitis.* Cf. Praxis Apostol. Dispens. Dat. Apost. n. 28. 29. 150. Ibi explicatio habetur. — Verum in praesentibus Formulis S. C. de Sacram. specialis formula habetur ad convalidandum matrimonium *ob noviter detectum impedimentum.*

1040. *An qui obtenta dispensatione ab impedimento affinitatis ex copula illicita, v. g., cum consanguinea sponsae, item cum eadem ante matrimonium peccat, nova indigeat dispensatione?* — R. Negative, si dispensatio *nondum fuerit exsecutioni mandata a delegato;* quia tales dispensationes non sortiuntur effectum a die *expeditionis,* sed a tempore *exsecutionis.* — Immo Negative etiam, licet dispensatio *exsecutioni mandata fuerit.* Ratio est, quia impedimentum affinitatis iam sublatum est per dispensationem quoad effectum contrahendi matrimonium. — Si autem, *contracto matrimonio,* rursus peccaverit cum eadem consanguinea uxoris, privatur iure petendi debitum, quia dispensatio, iuxta stylum Curiae, concessa fuit *ad effectum contrahendi matrimonium,* non vero ad liberius peccandum. — Indigeret vero *nova dispensatione,* si peccaret cum alia sponsae consanguinea ante

matrimonium, etiam post expeditam dispensationem, quia nova affinitas contraheretur. — L. 1140.

1041. *A quonam impedimentorum dirimentium dispensatio petenda sit?* — A solo Romano Pontifice *per se* petenda est; siquidem ad eum solum proprie pertinet haec facultas. Ac Sedi Apostolicae sunt speciali modo reservatae dispensationes omnes matrimonialium impedimentorum, sive impedientium, sive dirimentium, concedendae regibus vel regiae stirpis principibus. S. C. de Sacram. 7. Mart. 1910.

Dispensat S. Pontifex per S. C. de Sacramentis potissimum, quoad *forum externum,* adeoque ab omnibus impedimentis, natura sua vel facto *publicis,* consanguinitatis, affinitatis ex matrimonio, vel ex copula illicita sed publica, cognationis spiritualis, criminis publici, aliisque S. O. non reservatis. Ad hanc Congr. in praesenti tam pauperes quam divites recurrere debent pro dispensatione a publico impedimento. Ad S. O. recurrendum est pro impedimento disparitatis cultus, et mixtae religionis, necnon pro iis, quae spectant ad Paulinum privilegium.

Dispensatio semper per Episcopum vel eius Vicarium generalem petenda est. Et si agatur de primo affinitatis gradu vel de secundo consanguinitatis vel affinitatis gradu mixto cum primo, non sufficiebant antea consuetae formulae, sed requirebatur ut ipsi Episcopi litteris manu propria exaratis causas canonicas et necessitatem explicarent dispensationis; vel saltem *commendationem* propria manu adderent, praesertim ubi ageretur de primo consanguinitatis gradu tangente secundum. Formulae Reformatae Datariae Apostolicae, initio; Praxis Datar. Apostol. n. 11. Verum in praesentibus S. C. de Sacram. Formulis nihil huiusmodi explicite apparet.

Dispensat S. Pontifex etiam per *S. Poenitentiariam* potissimum, *in foro interno,* et in impedimentis *occultis,* quoad matrimonia sive ineunda sive inita.

S. Poenitentiaria *iure sibi proprio* dispensat: 1.° In matrimoniis contrahendis, *in foro conscientiae tantum, super impedimentis occultis* impedientibus, itemque super omissione denunciationum etiam ad effectum contrahendi secreto. Bened. XIV. B. *Pastor bonus* 13. Apr. 1744. § 39.

2.° In contractis matrimoniis, dispensat in 2.° gradu consanguinitatis vel affinitatis, si impedimentum saltem per decennium duraverit occultum et oratores simul contraxerint et convixerint et uti coniuges legitimi reputati fuerint. Itemque dispensat in 3.° et 4.° con-

sanguinitatis vel affinitatis gradibus occultis. Insuper revalidat matrimonia in iisdem 3.° et 4.° gradibus publicis, ex causa subreptionis vel obreptionis occultae Litterarum Apostolicarum nulliter contracta, praeterquam si falsitas consistat in narratione praecedentis copulae, quae antea revera non intercesserat. Bened. XIV. ib. § 40.

3.° Revalidat item matrimonia nulliter contracta ex dispensatione nulla ob subreptionem in 1.° et 2.° vel in 2.° tantum ac etiam in 3.° et 4.° consanguinitatis seu affinitatis. Bened. XIV. ib. § 41. 42.

4.° Dispensat super impedimento *occulto* affinitatis ex copula illicita, *in foro conscientiae,* et in matrimoniis tam contractis quam contrahendis. Bened. XIV. ib. § 43.

5.° Dispensat super impedimento *occulto* adulterii, si fuerit cum fide data dumtaxat, neutro machinante; vel etiam, sed *raro,* utroque aut altero machinante, tam in contrahendis quam in contractis matrimoniis. Bened. XIV. ib. § 44.

6.° Dispensat S. Poenitentiaria, in praefatis casibus, etiamsi impedimenta multiplicia sint; et prolem in foro conscientiae tantum legitimam decernit, non tamen in adulterio conceptam. Bened. XIV. ib. § 45.

7.° Sede Apostolica vacante, potest adhuc S. Poenitentiaria facere *quaecumque ad forum conscientiae pertinent.* Bened. XIV. ib. § 51.; Pius X. C. *Vacante Sede* 25. Dec. 1904. par. 16.

Dispensatio a S. Poenitentiaria immediate ab oratore, vel ab alio, e. g., a confessario, eius loco, peti potest. Securius autem et facilius ista quoque dispensatio mediante Episcopo vel eius Vicario generali, tacito nomine oratoris, postulatur. Nulla est determinata formula, necessario adhibenda. Sufficit impedimentum exponere, cuius petitur dispensatio, et dispensationis causam. Cf. 1037.

Dispensat quoque S. Pontifex per *S. Officium* in impedimentis disparitatis cultus, et mixtae religionis, et in iis quae Paulinum respiciunt privilegium. — S. C. de Prop. Fide ad proprias Congregationes deferre debet quae ad matrimonium spectant. Potest tamen adhuc antiquas facultatum formulas concedere, quarum plures matrimonium respiciunt, longinquis orientalibus missionibus, re tamen agitata et composita cum S. C. de Sacram. Congregatio pro negotiis ritus orientalis sua munia ex integro servat. Valet etiam in posterum concedere dispensationes matrimoniales mixtae religionis ac disparitatis cultus, excepto tantummodo privilegio Paulino, quod ad S. O. pertinet. Supplem. alter. Enchir. Mor. 178. 181. — Trid. s. 24. C. 3.; Innoc. XIII. C. *Romanus Pontifex* 3. Apr. 1692.; Bened. XIV. C. *Pa-*

stor bonus 13. Apr. 1744.; Notif. 87. n. 7.; A. S. S. v. 7. p. 423. seqq.; L. 1118. 1144.

Prohibetur *sub poena nullitatis* post aditam unam Congregationem pro dispensatione obtinenda, aliam adire; et, dispensatione negata ab Apostolica Sede, eadem allegata causa, eam petere ab Ordinario. Innoc. XII. C. *Ut occurratur* 4. Iun. 1692.; Pius X. C. *Sapienti consilio;* Ord. serv. in Rom. Cur. Norm. pecul. c. 1. n. 2.; Zitelli de Dispens. Matr. Romae 1887. p. 70.

Ex S. O. 11. Aug. 1887. dispensationes matrimoniales *pro foro externo* omnes committuntur vel *oratorum Ordinario* vel *Ordinario* loci. *Pro foro conscientiae* litterae diriguntur ad confessarium ex approbatis ab Ordinario, eligendum vel designatum ab oratoribus. — Zitelli de Dispens. Matr. p. 100.; Praxis Apost. Dispens. Apost. Dat. n. 188. seqq.; E. M.

1042. **Nota**: Dispensatio dabatur ab Apostolica Dataria antea, vel *in forma pauperum,* cum gratis seu minoribus expensis dispensabatur; vel *in forma communi,* exigendo constitutam taxam, quae *componenda* appellatur, quia ex variis impedimentis et oratoribus varie definitur. Exponendus ideo status fortunae, quae possidetur, et possidenda speratur. Gratis omnino, cum *miserabilibus* dispensabatur. Collect. S. C. de P. F. ed. 2. n. 393.

« *Vere pauperes* non alii existimantur quam qui adeo *miserabiles* sunt, ut labore manuum et industria tantum vivant... Illi etiam *pauperes* merito dici possunt, qui... bona in capitali possideant valoris scutorum 300. monetae romanae, si ipsi citra montes degunt, vel si ultra montes valoris ducatorum auri de Camera 300, summam attingentium scutorum 325. dictae monetae. Quod si bona habeant ad quantitatem usque scutorum vel respective ducatorum 1000. auri de Camera, dispensatio nihilominus *in forma pauperum* conceditur, soluta tamen eleemosyna scutorum quatuor pro quolibet centenario ». S. O. 26. Sept. 1754. Hi ultimi *fere pauperes* appellantur. — Scutum Romanum aequivalet 5,375 libell.

In concessione dispensationum ab impedimentis matrimonialibus ex causis inhonestis intelligi non potest tacite concessa Ordinario etiam facultas declarandi legitimam prolem susceptam ante executionem dispensationis et celebrationem matrimonii, sed requiritur, ut prolis legitimatio ab oratoribus petatur, eaque in Rescripto concedatur. S. C. de Sacram. 29. Ian. 1909. — Instr. Urbani VIII. 6. Oct. 1671.; Collect. S. C. de P. F. n. 1477.; Reiffenst. l. 4. t. 31. App. n. 398. 402.; Schmalz. t. 16. n. 232. seqq.; A. S. S. v. 1. p. 383. 446.; E. M.

1043. *An valeat dispensatio* in forma pauperum, *cum oratores pauperes non sint?* — *Illicita* est, et graviter, ut per se patet; *valida* tamen, quia cum paupertas dispensationis causa motiva non sit, ea neque obreptionis neque subreptionis vitio laborat. Sed oratores eam solvere adhuc tenentur, nisi remissio obtineatur. C. *Sapienti consilio,* Ordo servand. in Rom. Cur. Norm. comm. C. 11. n. 3., Valere pergunt taxationes antea constitutae ab Apost. Dataria et a S. Poenitentiaria. C. *Sapienti consilio* l. c. Disposit. tempor. n. 12. — Invalida vero certo foret, si ea data foret ab Episcopo, habente hanc specialem cum pauperibus dispensandi potestatem. S. C. C. 26. Apr. 1873.; Monit. Eccles. v. 11. p. 388. — S. Poenit. 1. Dec. 1852.; A. S. S. v. 7. p. 423.; L. H. A. 87.

1044. *An etiam ab Episcopo, saltem aliquando, peti possit dispensatio impedimentorum?* — Peti potest ab Episcopo, si hanc habeat facultatem *ex speciali indulto* et delegatione Romani Pontificis. Et tunc Episcopus limites mandati excedere non potest, secus invalide agit. S. C. C. 26. Apr. 1873.; A. S. S. v. 7. p. 297. Cf. Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 43.; Sanch. l. 8. d. 2. n. 27. 28., d. 23. n. 10. — Porro Episcopi et Vicarii Apostolici vi facultatum quinquennalium vel ad longius tempus in pluribus impedimentis dispensare possunt. Idemque possunt etiam confessarii approbati habentes pagellam S. Poenit. Cf. respectivas Formulas. — Non possunt tamen Episcopi in uno eodemque casu dispensationes cumulare a pluribus impedimentis, sine speciali facultate. Verum haec prohibitio non extenditur ad eos casus, in quibus cum impedimento *natura sua publico,* aliud occurrit impedimentum *occultum,* seu *fori interni.* — Quando autem Episcopi dispensant ex facultate sibi a S. Sede delegata, dispensare possunt etiam in casu, in quo una persona est suae dioecesis altera vero alienae; quia facultas procedit tunc a Papa, et sublato impedimento ex una parte evanescit consequenter etiam ex altera. S. O. 31. Mart. 1872.; S. C. de P. F. 19. Sept. 1861.

Peti item potest ab Episcopo *in impedimentis occultis,* et *urgentissimo necessitatis casu,* quae moram non patiantur adeundi Romanum Pontificem, vel eius delegatum, neque per epistolam, sive in matrimoniis contrahendis, si celebratio matrimonii differri non possit sine gravi periculo infamiae et scandali, Cf. 955., sive in matrimoniis contractis, si vel separatio sine gravi damno fieri non possit, vel dispensatio differri non possit sine periculo incontinentiae, dummodo matrimonium initum fuerit *non scienter,* i. e. inscio impedimenti uno saltem ex spon-

sis, neque *spretis* publicationibus. C. *Ubi* 2. *de Despons. impub.;* Trid. s. 24. C. 5. de R. M.; L. 611. 613. 1121. seqq.; Sanch. l. 2. d. 40.; De Iust. l. 2. c. 2. n. 182. seqq.; Reiffenst. l. 4. t. 21. app. n. 65. 509.; Pignatelli t. 3. Cons. 33. n. 8.

Haec potestas restringitur communiter ad impedimenta occulta, urgentissimo necessitatis casu. Attamen amplianda videtur, pro mortis articulo, ad publica impedimenta. Argumentum desumitur ex Responso S. O. 22. Apr. 1890. Cfr. Enchir. Moral. ed. 4. n. 1044. Verum vix hodie locus esse potest usui talis potestatis, cum Episcopi et alii speciales alias facultates habeant a Summo Pontifice.

Etenim peti etiam potest dispensatio, *in impedimentis* dirimentibus *publicis,* iuris ecclesiastici, non excepta clandestinitate, sed excepto sacerdotio et affinitate lineae rectae ex copula licita, *quoad aegrotos in gravissimo mortis periculo constitutos,* in civili matrimonio vel concubinatu viventes, quando non suppetit tempus recurrendi ad S. Sedem, secundum potestatem locorum Ordinariis factam a Leone XIII. per Decr. S. O. 20. Febr. 1888., 13. Dec. 1899. Cf. 1015. Possunt autem Episcopi hanc facultatem parochis aliisque, parochorum munus gerentibus, habitualiter subdelegare, pro casibus in quibus periculum est in mora, S. O. 9. Ian. 1889., 23. Apr. 1890., et pro actu particulari, cuilibet sacerdoti. Inclusa autem facultas est prolem legitimandi, exclusa prole adulterina et sacrilega. S. O. 8. Iul. 1903.

Praeterea « Sanctitas Sua... declarare dignata est ac decernere, quemlibet sacerdotem, qui ad normam art. 7. decreti *Ne temere,* imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, coram duobus testibus matrimonio adsistere valide ac licite potest, in iisdem rerum adiunctis dispensare quoque posse super impedimentis omnibus etiam publicis matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita » S. C. de Sacram. 14. Maii 1909.

Quare vi huius Decreti habetur tantum naturalis obligatio sincerae poenitentiae et reparationis scandali. — Facultas haec dispensandi ab impedimentis matrimonialibus, imminente mortis periculo in casu art. VII. Decreti *Ne temere,* facta per Decr. S. C. d. 14. Maii 1909., valet non solum pro concubinariis; sed, etiamsi non agatur de concubinariis, alia tamen adsit causa, ad consulendum conscientiae, et, si casus ferat, legitimationi prolis. S. C. de Sacram. 16. Aug. 1909., — Eodem Decreto 14. Maii 1909. S. C. de Sacram. comprehenduntur etiam parochi, etsi non fuerint ad normam declarationis S. O. 9. Ian. 1889.

habitualiter subdelegati a propriis Ordinariis. S. C. de Sacram. 29. Iul. 1910.

Peti tandem potest dispensatio ab Episcopo *in impedimentis dubiis,* in quibus quamvis tunc non sit necessaria, ubi agatur *de dubio iuris,* quia lex dubia non obligat; attamen, ubi agatur de dubio facti, dispensatio impedimentum, si revera sit, tollit. Quare, si deinde appareat vere impedimentum, nova opus non est dispensatione; secus dispensatio nihil prorsus ageret. — Bened. XIV. de Syn. l. 9. c. 2.; Corrad. l. 8. c. 4. n. 34. seqq. L. l. 1. n. 190., l. 6. n. 613. 902. 1103, 1121.-1125. 1129., de Priv. 54. seqq.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 39.; E. M.

1045. *Quomodo sit expedienda dispensatio?* – Dispensatio concedi solet *in forma commissoria,* nempe non dispensatur, sed committitur potestas dispensandi *oratorum Ordinario,* vel *Ordinario loci,* in foro externo, Trid. s. 22. C. 5. de R., vel confessario, ab Episcopo approbato, in foro interno.

Quoad dispensationem *S. Poenitentiariae,* fiat post absolutionem his verbis, aut similibus: *Auctoritate apostolica dispenso tecum super impedimentum N., quod incurristi, ut matrimonium inire* (vel *initum perficere*) *valeas et legitimam reddo prolem susceptam* (vel *suscipiendam*). *In nomine Patris,* etc. Si vero dispensatio sit a voto castitatis, dicitur: *Insuper tibi votum castitatis, quod emisisti, ut valeas matrimonium contrahere, et illo uti, in opera, quae tibi praescripsi, dispensando commuto. In nomine,* etc. Nulla formula sub poena nullitatis, immo nec sub praecepto praescribitur; nulla enim in Rit. Romano habetur. — Si confessarius prolem legitimare omisisset, hanc omissionem reparare posset; tunc enim causam sibi commissam et nondum absolutam continuaret. — Si impedimentum sit utrique contrahenti notum et commune, uterque a respectivo confessario dispensandus est. S. Poenit. 15. Nov. 1748. Idem Rescriptum duobus confessariis inservire potest, et dilacerandum est ab eo, qui posterius cum suo poenitente illud exsequitur. Si vero impedimentum uni tantum notum sit, unica exsecutio requiritur.

Quoad dispensationem S. C. de Sacram., nonnisi *accepto Rescripto,* debet 1.° delegatus ad dispensandum animadvertere, ne in nomine et cognomine oratorum, in nomine dioecesis aut loci error obrepserit; varias debet observare clausulas dispensationi insertas; et debet inquirere de veritate causarum; probabilius tamen haec informatio ad validitatem non requiritur. Etenim ex S. O. 28. Aug. 1885. loco verborum, *si per informationem preces veritate niti repereris,*

quae olim apponebantur in Rescripto, verba ponenda sunt: *si vera sint exposita,* et nunc alia aequivalentia ponuntur in formulis S. C. de Sacram., *prae oculis habita causa, quae ad optatam gratiam impetrandam potissime affertur.* Cf. V. 1. n. 285. Sufficit, ut parochus vel alius delegetur ad verificationem causarum; sed « dispensatio et legitimatio prolis ab ipso tantum exsecutore effici potest ». S. Poenit. 27. Apr. 1886. — 2.° Debet declarare coram partibus et testibus, tolli impedimentum matrimonii, et iubere ut attestatio huius dispensationis scribatur in registris dioecesis. — 3.° Debet transmittere Rescriptum ad parochum alterutrius partis cum licentia, ut matrimonio assistere possit. — 4.° Expedit omnino dispensationem dare expressis verbis, *Dispensamus,* in scriptis, et *Auctoritate Apostolica,* et prolem legitimam *declaramus.* Notetur ad hanc legitimationem opus esse speciali Indulto; et excluditur proles adulterina et sacrilega. Ac dispensatio tunc perficitur et impedimentum aufertur, cum Ordinarius hanc suam declarat dispensandi voluntatem, seu quando conscriptum documentum signat et expedit. Si data fuerit, et sponsi, mutato consilio, aliud inierint matrimonium, vidui facti, adhuc ea uti possunt. — 5.° Quamvis autem nulla praevideatur censura ab oratoribus fuisse contracta, Ordinarius tamen vel confessarius, qui vi Indulti matrimonialem dispensationem concedit, « absolutionem a censuris laudabiliter praemittit ». S. Poenit. 2. Iul. 1891. Si vero censura oratores sint innodati absolutio ad validitatem dispensationis omnino est praemittenda. S. O. 18. Dec. 1872.; A. S. S. v. 26. p. 517. Verum ex C. *Sapienti consilio* validitati hodie gratiae S. Sedis non obest censura, nisi agatur de nominatim excommunicatis aut a S. Sede nominatim suspensis a divinis. Ordo servand. in Rom. Cur. Norm. part. C. 3. art. 1. n. 6. — Pyrr. Corrad. de Disp. l. 1. c. 4.; De Iustis l. 1. c. 6.; L. l. 1. n. 197. in fin. 1131. 1146.; Bened. XIV. Inst. 87. n. 34.

Dispensatio executioni mandanda est per Ordinarium, id est Episcopum, Administratorem seu Vicarium Apostolicum, Praelatum seu Praefectum habentem iurisdictionem cum territorio separato, eorumque Officiales seu Vicarios in spiritualibus generales, et, Sede vacante, Vicarium capitularem vel legitimum administratorem.

Si dispensatio concedatur *in forma gratiosa,* h. e. si Summus Pontifex *directe dispenset* et delegato *mera exsecutio* dispensationis communicandae committatur, delegatus exsequi potest Apostolicas Litteras, si interim Summus Pontifex moriatur; quia est *gratia facta.* Ac gratia tunc intelligitur concessa, et impedimentum ablatum, cum Re-

scriptum subscribitur et sigillo munitum expeditur. Si vero dispensatio concedatur *in forma commissoria,* et interim Summus Pontifex emoriatur, delegatus adhuc Apostolicas Litteras exsequi potest, si sit *exsecutor necessarius,* est enim etiam *gratia facta.* Nam Summus Pontifex tunc petitioni *annuens,* dat *mandatum* delegato dispensandi, seu *dispensationem exsequendi.* Non enim tunc ipse dispensat, sed post certarum conditionum cognitionem S. Sedis exsequitur dispensationem, quae prius conditionata, postea, eadem manens, absoluta tunc evadit. Eam vero exsequi non potest, si sit *exsecutor voluntarius,* est enim *gratia facienda.* Nam Summus Pontifex tunc simpliciter potestatem ei confert dispensandi; adeoque dispensatio revera *directe* non habetur, nisi *a delegato,* cui talis facta est potestas, et quando a delegato dispensatur. — Cf. V. 1. n. 251. 255. 283.; Praxis Apost. Dispens. n. 226. 229.; E. M. 1044. 1045.

1046. *Quaenam sint praecipuae clausulae, quae in dispensationibus apponi soleant?* — Notandum primo est, quod ex variis clausulis, quae in Apostolico Rescripto continentur, aliae continent veras *conditiones* ad validitatem dispensationis spectantes, aliae continent praecepta et monitiones ad liceitatem tantum dispensationis pertinentes. — Porro praecipuae clausulae sunt sequentes:

1.° *Si ita sit, si preces veritate nitantur,* vel alia aequivalens. Haec ad ea tantum pertinet, quae dispensationem *subreptitiam* vel *obreptitiam* redderent. Fides autem, quoad confessarium, poenitenti adhibenda est, nisi certe sciat oppositum ex notitia extra confessionem.

2.° *Audita prius sacramentali Confessione,* idque requiritur ad valide dispensandum, *pro foro interno,* licet poenitens alteri iam fuerit antea confessus. Sufficit unum tantum ex sponsis confessum fuisse, nisi aliud clare exprimatur, quia non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri. De R. I. in 6.° In solo poenitentiae tribunali, audita poenitenti Confessione, exsequi potest confessarius rescriptum S. Poenit. pro foro interno. Exsecutio vero valet, licet poenitens invalide ac sacrilege confiteatur. Dispensatio autem ante absolutionem manifestanda est, et concedi potest, etsi differatur absolutio. S. Poenit. 19. Maii 1834. Ac eadem S. Poenit. 4. Ian. 1839. declaravit: « In exsequendis S. Poenit. rescriptis curandum quidem est, ut poenitens ad peccatorum absolutionem disponatur; nihilominus *validas* fore absolutiones a censuris, dummodo saltem praecesserit accusatio seu confessio peccatorum, quae sacramentalis sit ».

3.° *Sublata prius occasione peccandi,* nempe proxima et voluntaria; si vero sit necessaria, sufficit ut animo auferatur, reddendo illam ex proxima remotam per debita media. Monitio est, non conditio ad validitatem dispensationis.

4.° *Remoto, quatenus adsit, scandalo, praesertim per separationem, si fieri potest.* « Separationem praeferri aliis modis reparationis scandali; si haec fieri nequeat, scandalum esse reparandum, sed modum scandali reparandi remitti prudenti arbitrio et conscientiae Ordinarii, iuxta cuiusque casus exigentias ». S. Poenit. 12. Apr. 1889.

5.° *Dummodo impedimentum sit occultum,* nempe si notum sit paucis, in oppido quinque vel sex solis personis, in civitate septem vel octo tantum, et ex circumstantiis prudenter coniiciatur illud non fore divulgandum. — Si vero tantum contrahentibus notum sit, vel uni tantum, qui illud probare non possit, *omnino occultum* tunc dicitur. L. 1. 1. app. 2. n. 33., l. 6. n. 593. 1111., l. 7. n. 76. 78. 141.; Bened. XIV. Inst. 87. n. 39. seqq.; D'Annib. ed. 3.ª p. 1. n. 242.

6.° *Cum gravi et diuturna poenitentia salutari; cum gravi poenitentia salutari.* « In praefinienda poenitentiae qualitate, gravitate, duratione, etc., quae dispensantis aut delegati arbitrio iuri conformi remittuntur, neque severitatis, neque humanitatis fines esse excedendos, rationemque habendam conditionis, aetatis, infirmitatis, officii, sexus, etc. eorum, quibus poena irrogari iniungitur ». S. Poenit. 8. Apr. 1890. Imponenda igitur est poenitentia, eaque acceptanda, et implenda sub gravi. Sed « omissum eius adimplementum secum non fert dispensationis invaliditatem ». S. Poenit. 14. Dec. 1891. « Clausulae praescribenti impositionem poenitentiae censeri satisfactum, etiamsi ficto animo ab iis suscipiatur, qui dispensantur ». S. Poenit. 12. Nov. 1891. — De Iustis l. 1. c. 7. n. 137. seqq.; Reiffenst. l. 4. t. 21. n. 409.

7.° *Erogata aliqua eleemosyna, iudicio Ordinarii.* « Non observantia huius clausulae, quae apponi solet in dispensationibus, secum non fert nullitatem dispensationis ». S. Poenit. 10. Iun. 1876. Cum pauperibus haec clausula, iudicio Episcopi omitti potest. S. Poenit. 11. Nov. 1890.

8.° *Certiorata parte de nullitate prioris matrimonii;* ita tamen, ut oratoris delictum non sit manifestandum. Duo autem importat haec clausula, nempe 1.° ut altera pars consensum renovet; 2.° ut fiat consequenter certior de prioris consensus nullitate.

9.° *Et quatenus haec certioratio absque gravi periculo fieri nequeat, renovato consensu, iuxta regulas a probatis auctoribus traditas.*

Varii autem traduntur modi. Hi sunt praecipui a variis auctoribus assignati: 1.° Si coniux simpliciter dicat: *Nullum est matrimonium nostrum propter aliquod impedimentum,* vel: *Dixit mihi confessarius nullum esse..., ideoque renovemus consensum.* Sed hoc modo iam alia pars de nullitate matrimonii omnino certior fit, et in hoc tota practice difficultas est. 2.° Si dicat coniux: *Non habui verum consensum, quando matrimonium contraxi; novum nunc praestare volo, vis et tu praestare?* Hic modus communiter admittitur ab auctoribus, et recte adhiberi potest sine mendacio, cum consensus nullus non sit *verus consensus;* et aliunde coniux ignarus impedimenti satis sic cognoscit matrimonii nullitatem. 3.° Si dicat: *Angor scrupulis de valore nostri matrimonii, ideoque renovemus consensum.* Admitti potest hic modus iuxta communiorem sententiam cum S. Lig. 1117. Sufficit enim, ut altera pars ponat consensum a priori independentem; ad hoc autem satis est, ut dubitet prudenter de valore primi matrimonii. 4.° Exhibentur etiam varii alii modi a pluribus theologis, v. g., si coniux comparti dicat: *Dic, quaeso, si nullum esset nostrum matrimonium, nonne iterum contrahere velles?* Vel: *Si non mihi nupsisses, nonne nunc nubere velles?* etc. Sed merito isti modi reiiciuntur; quia sic incertum est, num altera pars intendat consensum iterare in praecedens matrimonium, an vero in novum consentire. L. 1117.

« Opus est distinguere inter nullitatem et causam nullitatis. *Nullitas* manifestanda est. Ratificari enim non potest actus nullus, nisi eius nullitas cognoscatur, C. *Proposuit,* C. *Ad nostram de Coniugio servorum.* Quoad *causam* vero *nullitatis,* eam error esset manifestare ». Bened. XIV. Epist. ad Card. de Sinzendort Episc. Wratislav. *Accusiamo* 29. Dec. 1742. Ex ea nullitatis matrimonii habenda cognitione tota difficultas, ut patet, practice est.

Si moraliter impossibile sit partem certiorare, et ita renovare consensum, aut dispensatio petenda tunc est in radice, aut post petitam dispensationem, et stante urgente necessitate, clausula haberi potest ut non irritans, ita ut consensum renovet unus tantum impedimenti conscius, alio impedimenti inscio in consensu prius dato perseverante. Cf. Bened. XIV. Not. 87. n. 74. seqq. Cf. hic n. 1050.

10.° *Praesentibus laceratis, sub poena excommunicationis latae sententiae.* Laceratio Litterarum S. Poenitentiariae, quae hanc clausulam apponit, statim facienda est, sed intellige moraliter, nempe saltem infra triduum post dispensationem exsecutam. Si autem in litteris non sit apposita clausula lacerationis, prout non apponitur quando matrimonium nondum est contractum, tunc non est obligatio eas lacerandi,

sed huiusmodi dispensatio debet a parocho caute annotari in libro, qui non possit a quopiam alio aspici, quo ipse scilicet, ubi opus fuerit, fidem facere de dispensatione impetrata possit. — L. 1143.; Schmalz. l. 4. t. 16. n. 242. seqq.; Bened. XIV. Not. 87.; A. S. S. v. 28. p. 512.; Praxis Apost. Dispens.; E. M.

1047. *Quid sit matrimonii revalidatio?* — Est illud ex invalido ob essentialem defectum, validum reddere, praedictum defectum auferendo. Hic autem defectus provenire potest *ex consensu, ex forma, ex personarum inhabilitate* ad contrahendum.

1048. *Quid de revalidatione ob defectum consensus?* — Consensus tamdiu habitualiter, et hic virtualiter etiam, permanet, quamdiu semel rite positus, non fuerit revocatus. — Quare 1.° *si unus e contrahentibus consensum non praestitit,* illum praestare omnino debet, etiam altera parte inscia, et hoc tantum sufficit; secus enim nunquam habebitur matrimonium, neque alia via et modo consensus suppleri potest. Significatur autem huiusmodi consensus cohabitatione aliisque actibus coniugalibus. Atque ita utrumqne habetur, et interior consensus, et exterior eius significatio, quae necessario in verbis non consistit. Neque vero ad matrimonii validitatem aliud per se in casu desideratur. Scire tamen debet ille, qui consensum renovat, priorem consensum fuisse nullum, et nullum matrimonium, quia secus reapse non consentit, cum nihil volitum quin praecognitum. Et sic omnino praestandus est consensus, si nunquam adfuit, vel nonnisi simulatus, erroneus, coactus, postquam error et metus cessaverit. Id valet, si defectus sit occultus, licet parochus et testes conscii fuerint impedimenti. Ratio est, quia assistentia parochi et testium requiritur tantum, ut testentur *celebrationem matrimonii,* ut impediatur, ne coniuges aliud contrahant matrimonium; non ut testentur *matrimonii validitatem.* Si vero defectus fuerit publicus, matrimonium tunc iterum coram parocho et testibus est contrahendum, ubi Trid. vigebat, et ubi nunc matrimonium secundum Decr. *Ne temere* est contrahendum, secus ubi matrimonium validum sit, independenter sive a Trid. sive a praedicto Decreto. Neque autem necessarium per se est, ut etiam alter contrahens consensum renovet. — L. 1114.; A. S. S. v. 11. p. 346. seq.

2.° *Si defuit utriusque contrahentis consensus,* necesse est, ut uterque consentiat. An autem necesse sit consensum *mutuo* ponere, vel sufficiat ut *seorsim* ponatur? Controvertitur; alii tenent sufficere si *seorsim* ponatur, quia semel posito unius consensu, huic alterius consensus accedere potest; alii *mutuo* aiunt ponendum, quia secus deficit

contractus. « Certum est, ait S. Alph. 1114., quod in contractu matrimonii non requiritur simultas physica consensuum sponsorum, sed sufficit moralis, nempe si consensus unius moraliter perseverat, dum ponitur consensus alterius ». Ac renovandus quidem iterum est coram parocho et testibus, si praedictus defectus fuerit publicus, secus vero si occultus, ut in praecedenti casu.

3.° Verum, si defectus in utroque casu praecedenti licet occultus, talis est, *ut in foro externo sit dispensandus, et probari possit,* necesse omnino est matrimonium secreto coram parocho et testibus revalidari, secus enim, si impedimentum forte manifestum fiet, coniuges divortium possent instituere. — C. *Insuper* 4. *Qui matrim. accusa.;* C. *Propositum* 1. *de Eo qui dux.;* C. *Ad id* 21. *de Sponsal.;* Sanch. l. 2. d. 32.; L. 1109.-1114.; S. Th. S. q. 47. a. 4. ad 2.

1049. *Quid de revalidatione ob defectum formae?* — Certum est matrimonium invalidum *ratione clandestinitatis* ineundum esse coram parocho et testibus, antea, secundum legem Trid., nunc, secundum Decr. *Ne temere,* a qua raro dispensatur. — Si ambo coniuges non renuant se sistere coram parocho et testibus, matrimonium *publice* vel *occulte* contrahendum est, prout eius nullitas publica vel occulta sit. Ratio, quia in primo casu scandalum est auferendum, in altero praecavendum, et integra servanda sponsorum fama.

Si una pars vel utraque *renuat ad Ecclesiam pergere* coniungendi sunt in sua ipsorum domo vel alio loco ab ipsis electo, dummodo adsint testes graves, quorum ope convalidatio huius matrimonii fieri possit publica, si hoc ad tollendum scandalum sit necessarium, scilicet si invaliditas prioris coniunctionis sit notoria. — Si unus renuat contrahere coram parocho, et renuentia oriatur ex ignorantia vel aliquo errore contra leges aut doctrinam Ecclesiae circa impedimenta matrimonium irritantia, renuens debita cum prudentia et in caritate instruatur. Et quatenus adhuc renuat matrimonium suum in facie Ecclesiae convalidare, tunc satagendum est, ut specialem procuratorem constituat, qui eius nomine matrimonium contrahat de more; aut saltem, expresso consensu de praesenti per epistolam directam proprio parocho vel alteri sacerdoti Ordinarii aut parochi licentiam habenti, matrimonium renovetur. Cf. 963. — Si pars indisposita ne per procuratorem quidem velit contrahere, ad dispensationem in radice matrimonii, seu ad matrimonii sanationem in radice deveniri potest, ita ut saltem innocentis partis animae saluti, prolis legitimitati et familiarum tranquillitati omnino consultum sit, et quamprimum etiam renuentis

animae saluti provideri possit. — Instr. Card. Caprara Legati *a latere* in Galliis.

Si invalide ratione clandestinitatis contractum fuerit matrimonium, et coniuges deinde pergant in locum, in quo matrimonium clandestinum validum sit, ibique coniugalem vitam continuent, matrimonium convalidatur, si nullitatis conscii consensum renovent saltem per coniugalem copulam. Verum, si nullitatem ignorent, vel ad eam non attendant et continuetur coniugalis vita, manet invalidum matrimonium, S. O. 31. Aug. 1887.; quia manet semper prior consensus invalidus, nec accessit novus consensus a priore independens, et omnino necessarius Verum haec resolutionis ratio difficultate non caret, cum partium consensus, naturaliter consensus est, et consensus permanet quocumque in loco, adeoque extrinseco dempto impedimento servandae extrinsecae formae, consensus qui erat naturaliter validus, et non poterat effectum suum producere, stante legis impedimento, hoc dempto, suum producit effectum. Et sic, recepto ab infidelibus baptismate, eorum matrimonium manet et sacramentum evadit, licet non renovetur in matrimonium consensus. Et sic etiam, eodem omnino consensu, neque ullo pacto renovato post cognitam nullitatem matrimonii, matrimonium ex occulto impedimento invalidum *in radice* sanatur. Ratio igitur Resolutionis non videtur esse posse invaliditas consensus, sed potius quia ex Conc. Trid. s. 24. C. 1. de R. M. qui clandestine contrahere attentant *inhabiles* redduntur *ad sic contrahendum,* adeoque etiam alio in loco inhabiles perseverant ad clandestine contrahendum. — C. *Propositum* 1. *de eo qui duxit.* etc. E. M. 859.

1050. *Quid de revalidatione ob defectum inhabilitatis personae?* — Si matrimonium revalidandum sit *ob personae inhabilitatem,* ratione alicuius impedimenti dirimentis, quod dispensetur, dispensatio sane ab eodem impedimento petenda est. — Si uterque coniux sit conscius impedimenti, uterque tenetur consensum renovare, obtenta dispensatione ad matrimonium revalidandum. Ratio est, quia scientia nullitatis matrimonii, ob notum impedimentum dirimens, verum consensum in praecedenti matrimonii contractu *facile* excluserat. Cf. 1033. — Si una tantum pars impedimentum cognoverit, illa tenetur consensum suum renovare, saltem sola seorsim. Sequitur ex modo dictis. — Pars ignara impedimenti non deberet necessario renovare consensum ad matrimonii validitatem, si impedimentum alteram tantum partem respiceret. Ratio est, quia consensus illius fuit ab initio validus, et proinde perseverat; ergo sufficeret renovatio consensus partis inha-

bilis. Hinc, si fidelis duxisset non baptizatam, quae ignorat impedimentum, sufficeret, ut cessante infidelitate vel obtenta dispensatione, fidelis renovaret consensum; quia consensus infidelis fuit validus, cum Ecclesia non potuerit ei imprimere inhabilitatem personalem. L. 1114.; S. Th. S. q. 47. a. 4. ad 2. Cf. Monit. Eccles. v. 11. p. 24. seqq., p. 105. seq. Attamen ex variis S. O. decisionibus, si utraque pars esset in casu ignara impedimenti, et pars infidelis reciperet baptismum, et matrimonium *ab ipsis, scientibus illius nullitatem,* non ratificatur, in loco ubi matrimonia clandestina vel mixta sunt valida, matrimonium manet invalidum, licet permaneant in cohabitatione coniugali. S. O. 8. Maii 1899. In ratione huius Resolutionis invenienda, eadem difficultas apparet ac in praecedenti casu, ut ex sequenti quoque quaestione videre est. Ratio affertur, quod consensus, qui ex consuetudine maritali colligitur, ex errore oritur, quod prior consensus censetur valere. Sed, si hoc verum esset nunquam, invalide contracto matrimonio, posset matrimonium sanari in radice, non renovato consensu, quod est contra ipsum factum. Quare melius dici potest, quod Ecclesia in tali casu illum priorem consensum uti legitimum non acceptat; ac nisi Ecclesia illum acceptet, obnoxius manet potestati irritanti Ecclesiae. — C. *Propositum de eo qui duxit.* etc.; E. M. 959.

An autem renovandus sit consensus etiam a parte ignara impedimenti, cum hoc utramque attingat? Duplex datur sententia. — Prima sententia affirmat. Ratio est, quia impedimentum tollit efficaciam consensus a principio; ergo remanet inefficax, et proinde nullum effectum producere potest, cum perseveret eodem modo, quo datus est: dispensatio autem simplex non sanat vitium, quod praecessit, sed partes reddit solummodo capaces ad consentiendum in posterum. — Secunda sententia negat. Ratio est, quia prior consensus, licet effectu suo caruerit ob impedimentum a iure positivo appositum, tamen de iure naturae fuit validus, cum fuerit praestitus a persona de iure naturae habili erga personam de iure naturae habilem ad contrahendum. Quod confirmatur ex ipsa dispensatione *in radice,* quae aliquando datur. Ecclesia enim in ea certe non supplet, neque supplere potest defectum consensus. Ergo, sublato impedimento sufficit, prior consensus, qui virtualiter in effectu, per copulam coniugalem, cohabitationem, aut per alia signa externa, perseverat. Ergo, accedente consensu interno coniugis conscii impedimenti, expresso saltem per similia signa externa, utriusque consensus unitur, et matrimonium convalidatur. — C. *Si infantes* un. *de Despons. impub.* in 6.°; Lugo Resp. Mor. l. 6. d. 2. n. 2.

Verum *practice* consensus renovandus omnino est non ex rei natura, sed propter clausulam quae in *simplici* dispensatione continetur; *altera parte de nullitate prioris consensus certiorata,* quae clausula non *monitionem,* sed probabilius *conditionem* continet. L. 1115. 1116. 1117. 895. 1145.; A. S. S. v. 26. p. 421. seq. — Consensus autem *publice* renovandus est coram parocho et testibus, si impedimentum sit publicum; *private* vero, si sit occultum. Ratio est, quia non posset secus sufficienter matrimonium probari coram Ecclesia; ac in primo casu scandalum est removendum; in altero vero impediendum est scandalum et partium diffamatio. Sane, si impedimentum, licet occultum, in foro externo probari potest et dispensari debet, matrimonium secreto coram parocho et testibus est revalidandum, ne coniuges postea possint separari, si impedimentum innotescat. Quare, cum impedimentum ita occultum est, ut nullo modo in foro externo probari possit, opus tunc non est coram parocho et testibus matrimonium iterum contrahere.

S. Alph. l. 6. n. 1116. loquens de secunda sententia modo relata, ait, posse eam ad praxim inservire in casu urgentis necessitatis. « Nam si ex notitia nullitatis matrimonii prudenter timeri possit periculum mortis, gravis infamiae, aut scandali ex separatione secuturi; et ex alia coniux non posset evitare redditionem debiti; tunc bene potest uti secunda sententia tanquam probabili; quia eo casu ratione necessitatis etiam cum periculo frustrationis sacramenti licitum est sequi opinionem tantum probabilem, ut communiter docent ». Cf. hic n. 1046. 9.° - Bened. XIV. Epist. ad Card. de Sinzendort Episc. Wratislav. *Accusiamo* 29. Dec. 1742. Bullar. edit. neapol. 1885., Instit. 87. n. 62. seqq.; S. C. C. 8. Iun. 1610.; S. Poenit. Ferraris v. *Matrimonium* a. 8. n. 9.; Pyrrhus Corrad. l. 7. c. 7. n. 8. 9. 12. 13., l. 8. c. 3. n. 44.; L. 1899.

Si periculum sit, *ne alter nullitatem matrimonii cognoscens consensum nolit renovari;* vel, cum *uterque coniux impedimentum ignoret, idem adsit periculum,* et alia essent gravia diffamationis incommoda, tunc adeunda est Apostolica Sedes, ut a predicta conditione renovationis consensus dispenset, et *dispensationem* concedat, quae dicitur *in radice.* Ea assurgens usque ad originem, seu *radicem* matrimonii, et *personam reddit habilem* ad contrahendum, et *sanat ipsum vitium consensus,* initio praestiti. *Radix* enim matrimonii est consensus, et radix, quae sanatur, est consensus in matrimonium naturaliter validus; adeoque matrimonium incipit *ex nunc* esse validum. S. O. 8. Mart. 1900.; Monit. Eccles. v. 12. p. 3. Matrimonium ipsum praeterea

sanatur *quoad effectus,* et quoad legitimationem prolis, *ex tunc,* i. e. quasi *ab initio* fuisset validum. Scilicet relaxatur in tali casu illa conditio renovandi consensum, qua sublata etiam personae inhabilitate per dispensationem, ille consensus, naturali iure validus, suam exerit moralem vim, et matrimonium perficitur. Verum, uti patet, opus est, ut consensus in matrimonium vere adfuerit et perseveret, et matrimonium vere contractum fuerit, et bona fide utriusque vel saltem ex una parte, et speciem matrimonii habuerit et adhuc retineat. Quare haec dispensatio applicatur alterutra parte, vel utraque etiam parte illius ignara.

Dispensatio *in radice* exsequenda est eodem modo, ac dispensatio simplex, addendo in formula verba, *in radice.* Sic, e. g.: « *Ego, auctoritate apostolica mihi concessa, matrimonium a te contractum cum N., in radice eius sano et consolido, prolemque susceptam et suscipiendam legitimam declaro, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti* ». Sed nulla formula in *Rit. Rom.* habetur. — Sanch. l. 2. d. 35. 36. 37., l. 8. d. 7.; Bened. XIV. C. *Etsi,* Not. 68. 80. 87., de Syn. l. 13. C. 21.; L. 1109. 1115. seqq.; E. M.

Dispensatio *in radice* a S. Poenitentiaria, a S. C. de Sacram., a S. Officio conceditur pro variis casibus, et per Ordinarium petenda regulariter est. — Monit. Eccles. v. 19. p. 4. seqq.

Ex S. O. 22. Nov. 1889. ad sanationem *in radice* exigitur, ut pars catholica, matrimonii nullitatem agnoscat. Collect. S. C. de Prop. Fid. n. 1721.

Ex S. O. 11. Mart. 1868. revalidantur *in radice,* non renovato consensu, matrimonia contracta cum impedimentis iuris ecclesiastici. Collect. S. C. de P. F. ed. 2. a. 1897. n. 1326.

Ex S. O. 22. Aug. 1906. sanatur *in radice* matrimonium nullum ob disparitatem cultum, post receptum baptismum ab uxore, nulla catholici viri praemonitione. Collect. cit. n. 2239.

Legitimatio prolis, a Summo Pontifice facta, extenditur per quandam consequentiam ad effectus etiam temporales. C. *Per venerabilem* 13. *Qui filii sint legitimi.* Dupliciter autem patet; quoad canonicos et civiles effectus, et quoad ipsam maculam et infamiam illegitimorum natalium auferendam.

A Summo Pontifice Pio X. facultas mihi bis concessa est matrimonium sanandi in radice duarum matronarum, non praemonitis viris, ac documento relicto apud ipsas huiusmodi sanationis, si necessitas forte occurreret demonstrandi obtentam sanationem.

V. — DE USU MATRIMONII

1051. *An licitus et debitus sit matrimonii usus?* — R. Affirmative. Idque de fide est ex 1. Cor. 7., 3. *Uxori vir debitum reddat; similiter autem et uxor viro.* Ratio patet ex ipsa natura contractus matrimonii, quam ipse Apostolus deinde exprimit l. c. *Debitus,* i. e. invicem debitus, si nempe saltem tacite petatur, quia non tenetur *per se* necessario uti iure suo; sed tantum aliquando per accidens, v. g., ad avertendum periculum incontinentiae imminens coniugi. *Debitus,* adeoque post bimestre, et si compars ius petendi non amiserit per adulterium, vel per incestum. — L. 900. 938.; S. Th. S. q. 44. a. 5. 6.

1052. **Resolves:** Tenentur coniuges ad cohabitationem, nec potest unus diutius abesse sine alterius consensu, aut sine necessitate; haec quippe obligatio sequitur ex ipsa obligatione debitum reddendi. Causae autem iustae abeundi ad longum tempus sunt bonum publicum, familia alenda vel tuenda, damnum ab inimicis vitandum, etc. Debet tunc vir, qui alibi diu manere debet, uxorem eo ducere, si commode possit, ut secum cohabitet. *Pervenit de Conv. lepros.;* S. Th. S. q. 64. a. 6. ad 1., Quodl. 4. a. 11. Cf. V. 1. n. 675.

Graviter peccat coniux negans debitum, quoties est periculum incontinentiae, vel gravis molestiae in altera parte. Item, si neget alteri *serio* petenti. Secus autem, si compars benevole remittat, aut remisse petat, aut immoderate, v. g., post tertiam vel quartam vicem eadem nocte; nec si differat ad breve tempus, nempe ad noctem, vel si a nocte differat ad tempus matutinum, secluso tamen semper incontinentiae periculo. Peccat pariter coniux aliquid faciens, quo *per se* generatio impeditur.

Peccat item graviter vir vel mulier, si se impotentem reddat, etiam mediis alias licitis, invita comparte. S. Th. S. q. 64. a. 1. ad 3., a. 6. ad 4. — Possunt quidem coniuges ex gravi causa aliquid facere, ex quo *per accidens* sequatur effusio seminis; peccant tamen, si in usu matrimonii faciant aliquid, quo *per se* vel semen extra vas effundatur, vel receptum reiiciatur. Hinc, seclusa copula perfecta, illicita est *artificialis foecundatio.* S. O. 24. Mart. 1897. *Artificialis foecundatio,* qua nempe ars naturae substituatur, non qua natura arte mere adiuvetur.

Ars quidem naturae substituitur, si vir prius polluatur, et deinde semen ex ea collectum in vaginam instrumento aliquo immittatur. Na-

tura vero nonnisi adiuvatur, si copula naturali modo prius peragatur, et deinde sive digitis sive syphunculo semen in vaginam iam immissum ulterius usque ad ostium uteri impellatur ad foecundationem certius obtinendam.

« Certum est, esse illicitum habere copulam propter *solam* voluptatem, ut patet ex pr. 9.ª d. ab Innoc. XI... Commune tamen est apud omnes, id non esse mortale, sed tamen veniale peccatum... Nullum autem erit peccatum, si coniux principaliter intendat procreationem prolis et utatur voluptate, eam moderate intendens, ut se excitet ad copulam ; sicut pariter minime peccat, qui intendit moderatam delectationem in comedendo, ad praestandum corporis conveniens alimentum ». L. 912. 938. 940. 942. 954. — Licitus tandem est coniugii usus in remedium concupiscentiae, ad incontinentiam vitandam. — Sanch. l. 9. d. 11.; E. M.

1053. « *An liceat coniugibus copulari, si ob senectutem, vel aliam dispositionem plerumque accidat, quod semen extra vas effundatur ?* — Affirmant probabiliter Bossius, etc., *modo adsit spes probabilis* seminandi intra vas, quia semper ac adest *talis spes,* ius habent ad copulam, et si semen effunditur, hoc *per accidens* evenit ». L. 954.

Neque vero illicitus est ob senectutem ipsis matrimonii usus ; nam licet iste tunc *actu* non sit in officium naturae, adhuc tamen ille actus aptus *per se* est ad illud, et certe *contra* illud non est. Unde licet etiam senibus matrimonium contrahere. Etenim zoospermata, unde in viris pendet vis generandi, et ovula, unde pendet in mulieribus eadem generandi vis, pubertatis tempore primo producuntur et perdurant in viris per totam vitam et in feminis usque ad provectam aetatem, quin ullum definiri possit tempus, quo penitus vis illa extinguatur, licet senectute *imminuatur. Imminuitur* vis illa generativa in viris anno circiter 60. aetatis, in foeminis circiter anno 40.-50., qua aetate ordinarie *menstrua* finem habent. *Imminuitur ;* menstruorum enim, propter aetatem, absentia, impotentiae argumentum non est. Non enim semper in feminis menstruatio et ovulatio simul connectuntur : illa enim cessare potest et haec nihilominus potest perdurare ; et sine menstruatione haberi etiam potest praegnatio. Ac, menstruatione cessante, non ideo ea omnino extinguitur, potest enim, post aliquam magis minusque diuturnam interruptionem continuare in extrema etiam senectute. Decisio praeterea ovuli cum *natura sua* interna sit et abscondita semper *per se* praesumitur. — Dominic. Benetti Opus Medico Morale Canon undecimus Adnotationes num. 3. ; Franc. Topai, Importanza dell'utero. Roma 1900. p. 44.-45. ; S. Th. S. q. 58. a. 1. ad 3.

Licita item est copula, si mulier semen non possit retinere. Ratio est, quia copula tunc adhuc *per se apta* est ad generationem et ad generationem sufficiens; ac illa seminis emissio *per accidens* tantum est, et generationem minime impediens. Quaelibet enim sit seminis quantitas ex vagina emissi, vaginalis mucosa retinet semper seminis quantitatem ad generationem sufficientissimam.

« Dein, peracta iaculatione, et cum vir recesserit, ordinarie semen semel infusum in vaginam non amplius emittitur, quum tunc parietes vaginales ita inter se cohaerent, ut vicissim se tangant, ex quo magna difficultas exitus; immo etiamsi pars aliqua ob speciales conditiones vaginae extra emittatur, illud quod remanet adhaerens mucosae et plicis vaginae semper multo abundantius est, quam necessitas foecundationis requirit ». Antonelli vol. 2. p. 189. n. 381.

Ex hisce autem sequitur graviter non peccare mulierem, si post actum copulae surgat, ambulet, laboret etc.; cum, peracta copula, statim inter se cohaereant parietes vaginales et vaginam occludant, ita ut nihil seminis ordinarie emittatur. Quare peccatum esse poterit tantum ob pravam intentionem impediendi generationem. Antonelli l. c. p. 220. n. 479.

1054. *An licitus sit sterilibus usus matrimonii?* — R. Affirmative, tum quia nulla adest positiva lex id prohibens, tum quia steriles, *per se* idonei sunt *ad actum coniugalem* perficiendum. Si autem nulla ex eo sequitur generatio, hoc per accidens est, et *a natura est,* omnino independens ab eo actu rite perfecto, prout *a coniugibus est.* Alii praeterea adsunt etiam honesti actus coniugalis fines praeter generationem. Hinc licitus etiam est matrimonii usus eo tempore et illis diebus, quibus difficilior generatio est. Cf. 1077.; E. M.

1055. « *An aliquando vir teneatur petere?* — *Per se* loquendo, non tenetur petere; tenetur vero per accidens, nimirum si uxor tacite exigat, puta si ostendat aliquod indicium, quo tacitam petitionem significet; quia in mulieribus, ob innatam etiam verecundiam, talia signa habentur pro vera petitione. Ita communiter... ex D. Th. S. q. 64. a. 5. ad 2. E converso recte dicit Sanch., etc., ex eodem D. Th. 4. D. 22. q. un. a. 3. ad. 2., non teneri mulierem reddere viro, nisi hic expresse petat; cum enim non pudeat viros expresse exigere, bene possunt uxores praesumere, quod viri expresse non petentes nolint ipsas obligare ad petendum ». L. 928. Id sane valet, item *per se* et ordinarie loquendo. L. ib.; S. Th. S. q. 64. a. 5. ad 2. n. 6. ad. 3.

1056. « *An uxor teneatur aliquando petere debitum?* — Certum est 1.° ordinarie non teneri..., quia hoc est mulieribus notabiliter inverecundum. — Certum est 2.° in periculo incontinentiae, quod, cum alter coniux est in periculo incontinentiae, tam vir quam uxor tenetur petere ad liberandum alterum a periculo... — 3.° Sed dubium fit, an teneatur uxor tunc petere ex caritate vel ex iustitia? Prima sententia... dicit teneri ex iustitia. Ratio..., tunc potius est redditio quam petitio debiti... Et huic sententiae videtur adhaerere D. Th. S. q. 49. a. 5. ad 1... Secunda sententia, quae videtur probabilior..., dicit teneri tantum ex caritate. Ratio, quia ubi nulla est petitio alterius coniugis expressa vel tacita, nulla adest obligatio iustitiae ad reddendum... Ideo a D. Th. huiusmodi petitio non dicitur absolute redditio, sed *quaedam redditio debiti*... Ex hac sententia infertur, quod coniux, cum non teneatur ex iustitia, sed tantum ex caritate eo casu ad petendum, non tenetur petere cum magno incommodo; hinc probabiliter tunc excusatur uxor a petendo, si in hoc magnam verecundiam subire deberet ». L. 929. Cf. S. Th. q. 64. a. 5. ad 1., a. 6. ad 3.

1057. « *An si vir se retrahat post seminationem, sed ante seminationem mulieris, possit ipsa statim tactibus se excitare, ut seminet?* — Negant auctor addit. ad Wigandt, etc. Ratio, quia semen mulieris non est necessarium ad generationem; item quia effusio illa mulieris, utpote separata, non fit una caro cum viro. Communius vero affirmant Wigandt, Less., etc. Ratio, tum quia seminatio mulieris pertinet ad complendum actum coniugalem, qui consistit in seminatione utriusque coniugis; unde sicut potest uxor tactibus se praeparare ad copulam, ita etiam potest actum copulae perficere... tum quia, ut plures sentiunt, seminatio mulieris est necessaria, vel saltem multum confert ad generationem, nihil enim a natura frustraneum agitur. Omnes autem concedunt uxoribus, quae frigidioris sunt naturae, posse tactibus se excitare ante copulam, *ut seminent in congressu maritali statim habendo* ». D. 919.

Et sane, nihil hac in re contra naturam habetur, si consideretur illud, quod iam alias annotatum est, quod foemineum semen *proprie* in *ovulo* est, quod omni fere mense ex alterutro ovario decidit in uterum, absque ullo libidinis aestu. Mixtione facta virilis seminis et ovuli, vir et mulier una fiunt caro, et illud habetur, quod requiritur et sufficit ad generationem. Aliud semen in foemina, *improprie* dictum, quod situm est in illo humore, qui aliquando foris etiam prodit, utile quidem est ad coniugalem actum faciliorem reddendum, utile etiam

est ad ipsam generationem, sed non necessarium. Unde mulieres in ipso actu copulae frigidae possunt optime concipere, et matres frequenter evadunt. Ut ergo, si simpliciter locum non habeat haec impropria seminatio, nihil fit contra naturam, ita etiam, si non eodem tempore, in actu copulae, simul cum seminatione viri contingat. « Non est necesse, ait Sanch. l. 9. d. 17. n. 9. utrumque coniugem seminare simul ».

Plurimae foeminae, ait Antonelli, praedictam distillationem seu secretionem humoris seu muci vulvo-vaginalis aliquando in copula non patiuntur. Verum licet non sit haec secretio necessaria ad generationem, ad eam tamen valde utilis est, nam per ipsam non solum facilior evadit coitus; verum etiam, cum ipsa sit alcalinae naturae, valet immutare actionem acidam secretionis vaginalis, quae hac ratione posset etiam interimere nemaspermata. Cum autem indicet perfectam voluptatem consecutam, patet quod revera complementum copulae sit, cum huiusmodi voluptas a natura ad copulam generativam ordinetur. — Cum tamen eius defectus generationem minime impediat ab omni gravi saltem peccato excusatur mulier, si se retrahat a seminando, id est a praefata distillatione seu secretione, cum vir iam seminaverit. Fecundatio enim effici omnino potest absque tali seminatione seu effusione muci. Neque vero tenentur coniuges aptiori modo coire, sed sufficit, ut generatio per eos non impediatur. — Consequenter neque graviter peccat vir, si a copula se retrahat, cum iam seminaverit, non expectando mulieris seminationem. Immo ordinarie saltem neque veniale est; nam, peracta iaculatione, membrum fere statim relaxatur; quare impossibile est diutius copulam protrahere. Antonelli vol. 2. p. 217. n. 471. 472., p. 219. n. 477. p. 220. n. 478. Cf. hic. n. seq.

1058. « *An peccent mortaliter coniuges, si incepta copula cohibeant seminationem? — Si coniuges ambo in hoc consentiant,* nec adsit periculum seminandi extra vas, id, *per se loquendo,* non est mortale; illa enim penetratio vasi feminei tunc reputatur instar tactus verendorum, qui inter coniuges permittitur, vel saltem non est mortalis, secluso periculo pollutionis. Ita communiter... *Si ambo consentiant,* nam si alter se retrahit sine alterius consensu certe graviter peccat... *Per se loquendo,* nam sapienter advertit Sanch. id *ordinarie esse mortale,* quia *ordinarie adest periculum* ex tali retractione *effundendi semen,* nisi coniuges *experti sint oppositum;* quo casu tamen puto nullo modo posse eos excusari saltem a veniali...; si vero femina iam seminaverit, vel sit in probabili periculo seminandi, non potest quidem vir data

opera a seminatione se retrahere, sine gravi culpa, quia tunc ipse est causa, ut semen uxoris prodigatur... Si autem vir iam seminaverit, dubium fit, an femina mortaliter peccet, si se retrahat a seminando. Prima sententia affirmat... Ratio, quia, ut aiunt, etiam semen mulieris active concurrit ad generationem..., saltem semen mulieris iuxta omnes valde confert prolis confectioni, cum ad hoc saltem fuerit a natura institutum. Secunda sententia communior negat... Hi contrario nituntur fundamento, nempe quod semen mulieris non est necessarium ad generationem... Nec obstare... quod semen feminae conferat perfectioni prolis; nam respondent, quod non tenentur coniuges ad convenientiorem modum generandi, sed satis est si generationi non obstent ». L. 918. 954.

Licet autem S. D. hanc secundam opinionem dicat communiorem et probabiliorem, primam tamen censet satis probabilem, et ideo in praxi tenendam ad damnum prolis vitandum. Et mox S. D. subdit, neque practice esse probabile posse mulierem in actu coitus animum ad alia divertere, ne concitetur ad seminationem. Idque n. 954. dicit, verius esse mortale. Verum cum illa seminatio feminae, de qua hic proprie fit quaestio, nempe interioris humoris effusio, essentialis nullo modo sit generationi, et certum sit, quod non ideo generatio impediatur, non videtur necessario practice primam opinionem esse tenendam. Peccatum igitur potius est ex animo impediendi generationem, quam ex re ipsa, ut contingit etiam in aliis rebus, quae quamvis generationem non impediant, si tamen hac prava intentione fiant, peccatum profecto aderit. — E. M.

« At aliquid notare oportet *de ratione sedandae libidinis per inchoationem et abruptionem copulae,* qua nonnulli Theologi censent posse licite sedari. Statim dicimus finem sedandae libidinis non posse haberi, nisi per copulam cum emissione seminis in vas, scilicet quae sit apta ad generationem ex parte utriusque; nam sedatio concupiscentiae hoc tantum modo necessario habetur, dum introductio penis et abruptio copulae ante iaculationem nullo modo minuit, multo minus vero extinguit, sed quam maxime aestum libidinis auget et inflammat. Quare abruptio copulae non potest inservire ad compescendam libidinem, cum, contra, ipsa concupiscentiae ardore vehementer adcrescat ». Antonelli vol. 2. p. 222. n. 483.

1059. « *An peccet mortaliter vir inchoando copulam in vase praepostero, ut postea in vase debito eam consummet?* — Communiter et verius affirmant... Ratio, quia huiusmodi coitus, etsi absque semina-

tione, est vera sodomia, quamvis non consummata; sicut ipsa copula in vase naturali mulieris alienae est vera fornicatio, licet non adsit seminatio ». L. 916. Idem S. D. ib. affirmat de simplici virilium tactu cum eodem praepostero vase; « quia saltem talis tactus non potest moraliter fieri sine affectu sodomitico ».

1060. *An liceat in coniugali actu aliam personam cogitare de eaque delectari?* — « Excusant a mortali Sanch. et Spor. coniugem, qui se excitaret ad copulam delectando de pulchritudine alterius personae, sed absque affectu turpi; at merito dicunt hoc esse valde periculosum, et non permittendum. Sicut nec etiam permittendum puto, se excitare ad coitum, respiciendo ad imagines diversi sexus; maxime si essent sacrae, quod recte aiunt La Croix et Spor., esse mortale propter gravem irreverentiam. An autem liceat marito delectari de copula aliena (ab aliis nempe habita) cogitata, ut se excitet ad coitum cum uxore? Ex una parte videtur negandum, cum obiectum, de quo delectatur, sit per se turpe. Ex alia non videtur damnandum talem coniugem... Illud autem... se (maritum) delectari de copula cogitata inter ipsum et alienam, dico omnino reiiciendum, cum talis delectatio sit de obiecto intrinsece malo, et ipsi coniugi omnino vetito ». L. 913. 914.

1061. « *An liceat petere cum periculo sanitatis, nempe si alteruter coniugum laboret lepra, morbo gallico, phtisi, aut alio morbo contagioso? — Per se* loquendo non licet, cum nemo sit dominus suae vitae aut salutis. Attamen probabiliter Busemb., etc., dicunt, quod si morbus esset diuturnus, et non proxime tendens ad mortem, nempe quod non soleat de brevi et facili mortem inferre..., tunc non erit illicitum sano *petere,* si aderit iusta causa..., quia alias esset valde onerosum tamdiu abstinere ab usu coniugii, quod vix poterit esse sine periculo incontinentiae. Advertendum tamen quod coniux infectus morbo gallico, seu syphilide, aut simili contagioso, non poterit *petere* ab altero inscio, nisi vitium suum illi manifestet, et manifestando possit alter remediis occurrere morbo; immo nec etiam poterit *reddere,* nisi certiore facto sano... Ceterum vero non tenetur manifestare, quia non tenetur cum tanto detrimento suae famae coniugale debitum praestare. In omnibus enim contractibus gravissimum incommodum in solutione excusat a debito reddendo ». L. 909. 910. 950. — « Hic est ordo naturalis, ut prius aliquid in seipso perficiatur, et postmodum alteri de perfectione sua communicet; et hic est etiam ordo caritatis, quae naturam perficit. Et ideo cum uxor in viro potestatem non habeat, nisi quantum ad generativam virtutem, non autem quantum ad ea

quae sunt de conservatione individui ordinata, vir tenetur uxori *debitum reddere* in his quae ad generationem prolis spectant, salva tamen prius personae incolumitate ». S. Th. S. q. 64. a. 1. — C. *Quoniam de Coniug. lepros.*

Gravissimum est periculum transmittendi *syphilidem* ex coniuge syphilitico ad alium coniugem et ad prolem per copulam. Effectus autem syphilidis horribiles sunt, eaque etiam frequens causa est abortus. Cum per curam medicam ordinarie aliquod post tempus, si morbus sat levis sit, removeri possit, copula hoc tempore non est permittenda. Antonelli vol. 2. p. 203. n. 423. 430. Quoad vero copulam *in phtisi* habendam, notandum est grave periculum infectionis adesse per oscula, et, uti videtur, aliquando etiam per copulam, quamvis per hanc non proximum sit. Cum vero phtisici magna concupiscentia saepe agitentur, et ex modico copulae usu grave damnum illis non proveniat, videtur haec posse eis permitti. Antonelli l. c. n. 433. *Ad alios morbos non contagiosos* quod attinet, videndum est, utrum ex copula morbus gravetur et periculum mortis afferat necne. In morbis cum febre coniunctis, et praesertim in morbis acutis et inflammatoriis, ut sunt peritonites, pneumonia, pleurites, pericardites, meningites, hyperaemia cerebralis, et in vitiis cardiacis et in pluribus similibus, copula semper grave damnum illatura est, et etiam aliquando mors repentina inter vel post copulam sequi potest. Antonelli l. c. n. 434. 436. Copula *statim post prandium* absque periculo non evadit donec duae vel tres horae saltem a prandio transierint. Antonelli l. c. n. 439.

Periculum gravissimorum malorum et mortis matris et fetus est in praegnatione extra-uterina, quippe quae veram anomaliam et derogationem legum physiologiae constituit. Cf. Ios. Antonelli Opusc. de Conc. impot. et steril. Romae 1900. c. 5. n. 104. seqq.

1062. **Resolves:** « Commune est non teneri uxorem *reddere debitum,* si experta sit, non posse parere sine probabili periculo mortis, quia solutio debiti non obligat cum tanto detrimento ». L. 953. — Neque *reddere* coniux tenetur, si possit rationabiliter timere damnum, vel periculum grave sanitatis, quia non censentur coniuges se obligasse ad debitum cum tanto incommodo reddendum. S. Th. S. q. 64. a. 6 ad 4. — Actus coniugalis tempore morbi saltem plerumque neque sub levi est illicitus, quia crebro nullum inde accidit damnum coniugibus: labor autem, qui actum comitatur, in morbum, saltem communiter loquendo, admodum influere nequit. Attamen ob notabilem corporis debilitatem excusantur a reddendo debito laborantes febri

valida, aut alio morbo gravi. — Non excusatur a debito reddendo uxor ob ordinaria partus, graviditatis, aut nutritionis incommoda, nec ob dolores graves quidem, sed tempore breves, nec ob dolores diuturnos sed moderatos, v. g., capitis per plures menses post partum, nec ob sanitatem aliquantisper debilitatam ; quia haec omnia conditioni matrimoniali adnexa sunt ; secus vero, si periculum vitae, aut morbi gravis, ex iudicio medici vere prudentis pertimescendum esset. L. 952.

1063. « *An coniux possit et teneatur reddere, quando timetur damnum prolis nasciturae?* — Communiter et verius affirmant D. Th. D. 32. q. un. a. 1. ad 4... Ratio assignatur a D. Th. : Uxor tenetur viro leproso reddere debitum, et quamvis proles gigneretur infirma, tamen melius est ei sic esse, quam penitus non esse ». L. 951. — Quid, si mater experta sit filios parere mortuos? Hoc casu Laym, dicit, quod bene poterit uxor reddere, immo et petere, quia illa mors foetus *per accidens* evenit. Attamen Bossius aliique tenent eam non posse neque reddere neque petere, quia mater ex morte prolis exponitur magno periculo vitae. Secluso ergo huiusmodi periculo, illicitum *per se* non apparet reddere et petere, licet coniux hac ratione excusari posset a reddendo. Et, si adesset periculum incontinentiae, ut de facto adest, fere communiter consentiunt, quod tunc licitum sit reddere et petere, et ipse S. Alph. omnino consentire videtur. L. 952. 953.

1064. « *An sit iusta causa negandi debitum, si plures nascantur filii, quam coniuges possint alere?* — Prima sententia negat... Ratio, tum quia procreatio prolis spectat ad praecipuum finem matrimonii... tum quia exponeret alterum periculo incontinentiae... Secunda vero sententia affirmat... Ratio, tum quia multiplicitas prolium futurarum cederet in nocumentum filiorum iam genitorum, tum quia in omnibus debitis magna difficultas excusat a solutione ». L. 941. Prima sententia magis arridet S. D. propter periculum incontinentiae, quod revera vix non aderit.

1065. *Utrum liceat reddere illicite petenti cum peccato mortali?* — R. Negative, si culpa se tenet *ex parte actus,* e. g. si alter petat in loco sacro, vel publico. Ipse enim actus tunc illicitus est et petenti et reddenti. — Affirmative, si culpa se teneat *ex parte* tantum *personae,* e. g. si petat ex pravo fine, quia actus manet in se honestus, et alter non ideo amittit ius ad actum. Quare, *per se loquendo,* et potest et debet tunc coniux reddere. *Per se loquendo,* nam si potest facile alterius peccatum impedire, ex caritate id facere tenetur, vel

eum saltem monere debet, si tamen id facere possit citra grave incommodum, quod ut plurimum adesse dicunt. Si vero compars ius amiserit per incestum, tunc alter coniux potest quidem *per se* reddere, sed non tenetur. — L. 944.-946., l. 2. n. 61., S. Th. q. 64. a. 6.

Cum peccato mortali. Cum peccato autem veniali, si actus est venialiter illicitus ex parte ipsius actus, petenti reddere alter non tenetur, quia alter non habet ius ad illum cum sit per se illicitus. Reddere tamen potest, quando adest iusta causa, « cum quaelibet iusta causa excuset a veniali » in hoc casu. L. 946.

In casu impotentiae supervenientis post matrimonium valide contractum illicita evadit consequenter copula, qua proximum pollutionis periculum habetur: cum copula tunc non sit ratione generationis, adeoque neque ratione sedandae concupiscentiae haberi potest. Nam, non est matrimonium ordinatum in remedium concupiscentiae, nisi quatenus coniunctio, qua fit satis concupiscentiae, ex natura rei ordinatur ad finem principaliorem generationis, qualis non est eunuchorum.

Praedicta impotentia esse potest tum ex parte viri tum ex parte foeminae. In huiusmodi impotentia neuter potest petere neque reddere debitum, copulam exercendo. Possunt tamen coniuges in casu praedictae impotentiae tactus, amplexus, oscula exercere, citra tamen proximum periculum pollutionis, vel consensus in casu; quin vero praedictos actus impedire possit pollutio, si per accidens tantum sequatur.

Non desunt vero auctores qui copulam praedictis coniugibus permittunt exercere, quia, aiunt, ius habent ad illam. Sed haec est difficultas; nam ius utique habent ad copulam, quae est, secundum naturam; non ad copulam, ex qua pollutio habeatur, contra naturam.

1066. « *An liceat uxori reddere debitum vel petere a viro volente seminare extra vas post copulam inceptam?* — Prima sententia affirmat..., quia cum mulier reddit aut petit dat operam rei licitae, nec ipsa propter malitiam viri debet suo iure privari. — Secunda sententia dicit, uxorem non posse nec petere nec reddere, nisi adsit gravis causa, quae ipsam excuset in permittendo peccatum viri, et in cooperando ad materiale peccati illius, alias tenetur ex caritate, cum possit sine gravi incommodo, viri peccatum impedire. — Ego tamen distinguendum puto. Si agatur de reddendo debito, dico uxorem *probabiliter* posse et teneri negare debitum, si possit sine gravi incommodo, quia abusurus re sibi debita non habet ius ad rem sibi vindicandam, sed *probabilius* videtur uxor non solum posse reddere, sed etiam teneri.

Ratio, quia quando culpa se tenet ex parte personae petentis, cum ipsa habeat ius ad copulam, nequit alter sine iniustitia debitum negare, si non possit monendo a tali culpa illum avertere, et tunc patet, quod reddens ne materialiter quidem cooperatur seminationi extra vas, sed tantum copulae inceptae, quae per se omnino utrique est licita. Si vero agatur de petitione debiti, dico uxorem non posse petere, si non adsit iusta et gravis causa. Tunc enim revera tenetur ex caritate impedire peccatum viri. Iustam autem causam habebit petendi, si ipsa esset in periculo incontinentiae, vel si deberet alias privari suo iure petendi plusquam semel vel bis, cum perpetuo scrupulo, an ei sit grave incommodum, vel ne, tunc se continere ». L. 947. Cf. 1. 2. n. 53. par. *Si vero:* S. Poenit. 16. Nov. 1816., 1. Febr. 1823., 8. Iun. 1842.; E. M.

« Peccatum coniugati cum sua uxore non est secundum indebitam materiam, sed secundum alias circumstantias, quae non constituunt species moralis actus ». S. Th. 2. 2. q. 154. a. 1. ad 4. Quare praeter mutuum scandalum manet species peccati contra naturam, quocumque modo post copulam perfectam generatio impediatur. Ferreres 922. IV. Haec praxis quoad valetudinem coniugum, plurimorum itemque gravium est ferax malorum. Antonelli vol. 2. p. 351. n. 587.

1067. **Resolves:** Peccatum viri in praecedenti casu onanismus communiter appellatur. Nomen suum sortitur ab *Onan,* secundo filio Patriarchae Iudae, qui post defunctum fratrem suum Her iuxta morem coactus est viduam eius Thamar ducere, ut suscitaret semen fratri suo; sed *introiens ad uxorem fratris sui semen fundebat in terram, ne liberi fratris nomine nascerentur. Et idcirco percussit eum Dominus, quod rem detestabilem faceret.* Gen. 38., 9. 10. Onanismus voluntarius est semper peccatum mortale, utpote contra naturam; ideoque nunquam coniugibus licitus esse potest. — Uxor a peccato excusari potest, si gravi de causa viro onanistae debitum reddat, modo interius ipsius peccato non assentiatur, exteriusque repugnantiam suam seriis admonitionibus, aliisve displicentiae signis ostendat. — Non peccat uxor consensum internum voluptati praebendo, quando actum coniugalem viro onanistae permittere potest, modo assensum peccato viri non praebeat. Ratio est, quia cum minime peccet actum huiusmodi permittendo, neque peccat voluptatem ex ea provenientem admittendo, quamvis praesciat, virum copulam non esse perfecturum: actus enim ille est in se honestus et licitus mulieri, et per eam non stat, quominus debito modo perficiatur.

Verum, si mulier in eo actu non seminaverit, ut communiter dicitur ab antiquis theologis, non potest post copulam ad seminationem se excitare, si nempe vir, non peracta seminatione in vase debito se retrahat. Ille enim actus ex parte mulieris non ordinatur a natura nisi ad copulam generativam. Quare esset in casu vera pollutio ex parte mulieris, uti est ex parte viri. — Non potest item vir tactibus se excitare ad seminationem extra debitum vas, si mulier iam seminaverit et a copula se retraheret, quin viri seminationem expectaverit. Ratio est eadem, quia esset talis actus manifesta pollutio ex parte viri. L. 919. — Hinc item dicendum consequenter est cum eodem S. Alph. l. c. non posse virum se retrahere a copula antequam seminet, si in ea uxor iam seminaverit, aut sit in probabili periculo seminandi. Ratio est, quia secus actus ille mulieris finem a natura intentum non assequeretur. — « Lotiones vaginales, quibus mulieres ad servandam munditiem genitalium utuntur, non sunt faciendae, nisi saltem duodecim post horas a copula, quia alias semen deperditur cum emissione lotionis adhibitae, vel vita perimitur et dein deperditur, iuxta naturam lotionis ». Antonelli vol. 2. p. 186. n. 378. Verum, quantum est ex parte temporis, brevius etiam tempus sufficit, ne generatio reapse impediatur.

1068. « *An coniux prohibitus a petendo ratione voti, vel affinitatis, aut cognationis spiritualis post matrimonium contractae, possit quandoque licite exigere debitum?* — Id admittunt communiter dd. si adsit periculum incontinentiae in altero coniuge. Immo dicunt tunc teneri petere, quia haec obligatio oritur ex ipsa institutione matrimonii. Item admittunt etiam communiter S. Th. 4. D. 38. q. 1. a. 3. q. 2. ad 4., etc., posse coniugem impeditum petere, si alter interpretative petat, nempe quando mulier, ut ait D. Th., verecunda est, et vir sentit eius voluntatem de debiti redditione. Tunc enim potest coniux impeditus se offerre, quia tunc potius est reddere quam petere ». L. 930. Attamen quoad coniugem, qui praeter necessitatem prolem suam baptizavit, satis probabilis est sententia, quae negat eum debitum petere prohiberi, eamque tenent plures et graves dd., ut ait idem S. D. 150. Quoad votum vero, potest illud a coniuge directe vel indirecte irritari; immo post matrimonium factum, absque coniugis consensu, cuius coarctetur libertas petendi, illicitum censetur.

1069. « *An autem liceat petere coniugi impedito, si ipse sit in periculo incontinentiae?* — Affirmat Viguerius, etc., maxime si ille esset impeditus ratione affinitatis vel cognationis spiritualis, et com-

mode non posset haberi dispensatio, essetque periculum in mora, quia lex ecclesiastica in tanto discrimine non obligat. Negant vero Sanch., etc., quia periculum incontinentiae est iusta causa dispensandi, non autem coeundi. Sed prima sententia respectu ad impedimentum ab Ecclesia impositum, mihi non videtur improbabilis, si revera dispensatio brevi obtineri nequeat, et magnum periculum sit in mora ». L. 930. De cognatione spirituali. Cf. hic 1068.

1070. « *An liceat coniugi excommunicato (licet vitando) petere debitum, et an petere ab excommunicato (quamvis vitando)?* — Quod liceat coniugi petere ab excommunicato certum est ex C. *Quoniam multos* 103. caus. 11. q. 3. An autem liceat excommunicato etiam petere?... Communiter et verius affirmant... Ratio, quia lex ecclesiastica non obligat cum tanto periculo, in quo esset quidem excommunicatus, si ipse non posset separari ab altero coniuge, ut revera non potest, et non posset petere ». L. 931.; C. *Inter alia de Sent. exc.*

1071. « *An coniux teneatur reddere debitum amenti vel ebrio?* — Negant communissime et probabilius Busemb., etc. Ratio, quia licet isti dominium retineant, sunt tamen incapaces usus dominii... Quamvis autem non sit obligatio reddendi coniugi amenti, vel ebrio licitum est tamen ei reddere, ut communiter dicunt, cum usus matrimonii sit per se licitus, et proles educari possit a coniuge sanae mentis, modo absit periculum scandali vel abortus. Unde non licet coire cum uxore amente furiosa, nisi ipsa experta sit sterilis ». L. 948.

Addendum est, quod concepti in ebrietate facillime nascuntur proclives ad alienationes mentis, ad amentiam ac scrophulam; et alcool potest inficere etiam ovulum ipsum et semen. Ad hoc accedit quod proles facile nasci potest etiam hebes ac surdomuta. Quapropter coniux non tenetur reddere coniugi ebrio. Antonelli vol. 2. p. 205. n. 438.

1072. « *An et quomodo peccent coniuges coeundo situ innaturali?* — Situs naturalis est, ut mulier sit succuba, et vir incubus; hic enim modus aptior est effusioni seminis virilis et receptioni in vas femineum ad prolem procreandam. Situs autem innaturalis est, si coitus aliter fiat, nempe sedendo, stando, de latere, vel praepostere more pecudum, vel si vir sit succubus, et mulier incuba... Communiter dicunt omnes istos modos non excedere culpam venialem. Ratio, quia, licet adsit aliqua inordinatio... mutatio situs generationem non impedit, cum semen viri non recipiatur in matricem mulieris per infusionem seu de-

scensum, sed per attractionem, dum matrix ex se naturaliter virile semen attrahit ». L. 917.; S. Th. 4. D. 31. in fin. in exp. litt. Atque, ut habet idem S. Alph. et S. Th. ll. cc., id etiam sine ullo fit peccato, si ex iuxta causa fiat; et e contra peccatum grave est si experientia constaret, quod mutato naturali situ nihil seminis femina retineret. Cf. 1053.

Mutatio situs, gravis non est. Ratio est, quia in mutatione situs generationis finis obtinetur. Ad fecundationem ovuli unum tantum nemasperma sufficit. In seminis autem iaculatione plura millia emittuntur. Quando ergo aliquid seminis in vaginam penetrat, ob motum proprium nemaspermatum, haec progrediuntur usque ad uterum, ad tubas et ovaria; eo magis quod eorum vitalitas per plures dies perdurat, et si in ovulum occurrant fecundatio sequitur. Insuper peracta iaculatione, et cum vir recesserit, ordinarie semen semel infusum in vaginam non amplius emittitur, quum tunc parietes vaginales ita inter se cohaerent, ut vicissim se tangant, ex quo magna difficultas exitus. Antonelli vol. 2. p. 189. n. 381.

1073. **Nota:** Cavendum est prudenti confessario, ne de variis congrediendi modis faciat quaestiones, quae non solum inutiles sunt, sed scandali etiam plenae. Hinc, si poenitens dubium de his iniiciat, confessario satis erit nosse, an completa fuerit pollutio extra vas debitum. *Si dubium iniiciat,* aut etiam dubitandi occasionem poenitens suppeditet; nemo enim non videt, eiusmodi interrogationes, in re tam lubrica, nisi manifesta adsit necessitas, nunquam esse faciendas. L. 917.

1074. « *An liceat coire coniugibus tempore praegnationis?* — Commune est id non esse mortale, nisi adsit periculum abortus... D. Th. 4. D. 81. in fin. in expos. litt.... Communiter non adest tale periculum... Et ideo non esse vexandos coniuges importunis interrogationibus... Utrum autem, secluso periculo abortus, sit culpa venialis? Affirmant D. Antonin. etc. Negant vero Sanch. etc., quia nullibi habetur id per se vetitum... Ut coitus sit licitus in matrimonio, sufficit, ut per se actus sit ad generationem idoneus; quod autem ipsa non eveniat, *per accidens se habet.* Ceterum mihi arridet sententia, quam tenet Pont. etc., nempe quod coitus cum praegnante non potest excusari a culpa veniali, nisi adsit periculum incontinentiae vel alia honesta causa ». L. 924. Quare agitur saltem de *incerta* obligatione. Causa vero honesta vix unquam abesse potest. Insuper conceptio non semper coincidit cum copula, sed saepe post plures horas, vel dies, vel etiam post hebdomadam contingit. Hinc statui non potest a qua-

nam copula conceptio secuta fuerit. Neque vero ipsae foeminae, praesertim primis diebus, suum praegnationis statum cognoscunt. Quare hac etiam de causa non possunt tunc ab usu matrimonii prohiberi. — Ad abortum autem praecavendum sufficeret copulam eodem tempore pluries non iterare, et non nimis vehementer et cum impetu eam perficere. Antonelli vol. 2. p. 193. n. 394.

Praegnatio. Evolutio naturalis et physiologica fetus est, quae fit cum ovulum fecundatum in uterum descendit, ibique sistit, *praegnatio* tunc dicitur *uterina.* Quaecumque vero praegnatio quae extra uterum accidit, veram anomaliam et irregularitatem physiologicae praegnationis constituit, quae cum sit praeter ordinem consuetum et leges physiologicas, gravissimorum malorum pro vita matris et fetus semper causa est. Omnis praegnatio, quae extra uterum locum habet, ubicumque fetus sese evolvat *extrauterina* dicitur, fetusque ipsi *extrauterini* vel *ectopici* nuncupantur.

Totum tempus, quo fetus in utero sistit, *praegnatio* dicitur, et perdurat ordinarie spatio novem mensium vel circiter 280 dierum. Fetus in utero pluribus obtegitur membranis et immersus iacet liquido quodam albido, *liquido amniotico.* Partu ex utero eiicitur per contractiones musculorum uteri, quae rumpunt membranas fetum involventes, quo fit ut liquidum amnioticum fluere incipiat. Membranae fetus post partum *secundinae* vocantur.

Probabile praegnationis signum est suppressio menstrui, cum antea mulier regularia menstrua habebat. Notandum tamen, etiam ob alias causas menstrua posse cessare, et, etiam tempore praegnationis, posse *semel* vel *bis* apparere. Ad hoc accedunt *mutationes in genitalibus* et partim magnitudo ventris et uteri, qui ceterum ex aliis causis crescere potest, maior secretio vaginae, et uberum turgor, quae etiam lac secernere possunt.

Praegnationes extrauterinae plerumque ante tempus finem habent, ob scissionem membranarum fetum involventium. Aliquando fetus perfectam evolutionem prosequitur, sed, ut patet, nasci non potest. In utroque casu, in magno constituitur discrimine vita matris. *Praegnatio extrauterina* uterum supponit; uterus enim est via necessaria ad transitum spermatis. Cum ergo uterus abest, sive a nativitate sive per chirurgicam operationem, impossibilis est praegnatio ectopica. — Antonelli vol. 1. p. 142. seqq.

1075. « *An sit illicitum coire tempore purgationis post partum?* — Triplex adest sententia. Prima dicit esse mortale ex C. fin. Dist. 5.

Secunda sententia dicit nullum esse peccatum... Quia, ut aiunt, huiusmodi immunditia est tantum materialis, non moralis. Tertia sententia probabilior et communior... dicit esse veniale, non autem per se mortale. Est veniale, quia talis coitus continet aliquam indecentiam. Unde, nisi excuset causa honesta, nempe periculum incontinentiae, vel dissidii, vel alia similis, nequit ab omni culpa excusari. Non autem est mortale per se loquendo, quia talis indecentia non videtur tanta, ut mortalem culpam inducat... *Per se,* nam poterit aliquando esse mortale, si ex concubitu gravis morbus vel notabilis aggravatio morbi immineret ». L. 926. Dispositio autem cit. C. fin. vel obsolevit, vel de congruitate est, non de praecepto. Sed et levis culpa non nisi opinio est. Illud vero notandum, quod duabus primis hebdomadis potest feminae gravissime officere. Aliis vero duabus sequentibus hebdomadis periculum tam gravis damni imminuitur. Generatim ergo non nisi post sex hebdomadas mulier reddere tenetur, omni tunc cessante periculo. Quare ratio hac in re habenda est probabilis damni. Hoc transacto tempore, puerperale tempus finem habet, et menstruationes denuo apparent, quae indicant mulierem iam aptam esse ad novam praegnationem. Multo tamen serius menstruationes apparent si ipsa mulier infantem suum lactet. — Antonelli vol. 2. p. 195. n. 399. 400. 401.

1076. « *An liceat debitum petere tempore lactationis?* — Communissime affirmant... Ratio, quia non extat lex prohibens ». L. 911. Neque vero ullum adest periculum, quod lac inficiatur et corrumpatur.

Lactatio semel incepta, nisi aliquid obstet, per decem et octo vel viginti quatuor menses perdurat. Secretio lactis uteri congestionem seu menstrua suspendit. Si lactatio non fiat a matre, cum lactare possit, non pauca sequuntur incommoda, etiam gravia pro matre et infante. Ubera enim, cum nequeant secernere lac iam praeparatum, magnam actionem exercent in uterum, qui tunc acquirit facilem dispositionem ad graves morbos contrahendos. Plures tamen esse possunt causae physiologicae, quae matrem a lactatione impediunt, e. g. magna eius debilitas, et variae affectiones morbosae, de quibus medicus est consulendus. Antonelli vol. 1. p. 2. de 5.° Praec. c. 7.

Tempore lactationis menstrua suspenduntur, adeoque concludendum est tempus lactationis minus aptum esse ad novam foecundationem. Ea tamen adhuc haberi potest, et aliquando habetur, et tunc lac paullatim minuitur, donec omnino cesset. Antonelli v. 1. p. 144. 145., v. 2. p. 196. n. 403.

1077. « *An licitum sit coniugibus coire tempore menstrui?* — Tempore fluxus extraordinarii certum est licere tam reddere quam petere... ex D. Th. 4. D. 32. q. un. a. 2. q. 2... Tempore autem fluxus naturalis adsunt tres sententiae. Prima damnat de mortali, et hanc tenet idem D. Th. l. c. q. 3. ad 1... Secunda sententia dicit omni culpa carere... Ratio, quia hodie id nullo iure prohibetur... Licet sit facile periculum eo tempore frustrandi semen; tamen ad coitum cohonestandum non requiritur, ut ex eo sequatur generatio, sed sufficit, quod coitus ille *per se sit aptus generationi, esto per accidens semen dispergatur, ut accidit in accessu ad mulierem praegnantem aut sterilem....* Tertia sententia communissima et probabilior dicit coitum tempore menstrui non esse mortale, sed non excusari a veniali. Quod non sit mortale probat ratio adducta pro secunda sententia. Quod autem sit veniale probatur, quia talis concubitus... involvit quandam turpitudinem et deordinationem, cum... coitus tunc minus convenit fini generationis. Conveniunt autem Nav., Pal., etc., quod nullum sit peccatum coire tali tempore, si adsit aliqua causa turpitudinem illam cohonestans, nempe ad vitanda dissidia, aut incontinentiam, in se vel in altero, aut alia similia... An autem casu, *quo nulla adsit causa,* uxor menstruata possit et teneatur debitum reddere, si maritus monitus nolit desistere? Affirmant Pal., etc. Verum probabilius negandum... Ratio, quia cum culpa etiam venialis se teneat ex parte actus probabilius non tenetur coniux, neque potest licite debitum reddere ». L. 925. Sed practice, marito petente, vix aut ne vix quidem pro uxore causa abest, qua possit. Ac ipse S. Th. S. q. 44. a. 4. ait: « Si vir non desistit a petitione, debet (uxor) debitum reddere poscenti ». Ratio autem a S. D. adducta pro tertia sententia, recentioribus physiologicae scientiae placitis refragatur, siquidem tempore menstrui mulier aptior *per se* est ad generationem.

Huiusmodi enim menstruus fluxus non est nisi fluxus sanguinis, qui abundantius fluit ad uterum quando maturi alicuius ovuli decisio ab ovario habetur. Praedicto fluxu, organa eriguntur, parvae uteri venulae distenduntur, et sanguis plus minusve copiosus guttatim manat, et extra per genitalia egreditur. Hinc praedictus fluxus est signum ovulationis; sed eius defectus neque impotentiae, neque sterilitatis signum est. Multae enim foeminae sine tali fluxu concipiunt; at postquam cessaverit, etiam post longum tempus iterum manifestatur. Durante huiusmodi fluxu periculum tantum habetur alicuius localis irritationis pro muliere, quae levior vel gravior esse poterit, prout ille fluxus magis vel minus diuturnus et morbidus sit. Regulariter per duos

vel tres durat dies. Incipit a pubertate, et anno circiter 45.-50. aetatis plerumque cessare solet.

Atque hac in re tanquam principium nunc statuitur, foeminam fecundari posse quovis tempore, quod intercedit ab una menstruatione ad alteram, et aliquando non posse fecundari temporibus, quae aptiora communiter habentur ad foecundationem, ut est tempus, quod praecedit vel sequitur ovulationem et exitum ovulorum, ac proinde menstrua. Res enim certa non est. Ac multae adsunt causae, quae possunt mutare tempus maturationis et exitum ovulorum inter quas est ipse coitus, et genitalium excitatio. Antonelli *Medicina Pastoralis* ed. 2.ª p. 1. c. 15. n. 219. 224.

« Copula tempore menstrui afferre potest multa incommoda valetudini mulieris, et praesertim graves haemorragias ». Antonelli vol. 2. p. 190. 191. n. 387. 388. Ac, si agatur de fluxu extraordinario, multum timeri potest quod copula morbum valde aggravet. Unde, per se loquendo, leve vel grave esse poterit ex hoc capite copulam agere. Antonelli l. c. p. 191. n. 390.

1078. « *An in diebus festivis vel ieiunii aut Rogationum sit illicitus actus coniugalis?* — Commune est non esse vetitum tunc debitum reddere cum D. Th. S. q. 64. a. 9.... An autem sit vetitum petere? Prima sententia affirmat, et hanc tenent D. Th. l. c. a. 7., etc. Hoc tamen sub culpa veniali, ut ait D. Th. ib. a. 8. cum aliis, non vero sub mortali, ut aliqui improbabiliter tenent... Secunda vero communior negat esse illicitum... Ratio, quia id non habetur vetitum ullo iure ». L. 923. Hinc etiam deducitur non esse cur huiusmodi usus tempore Adventus vel Quadragesimae prohibeatur. Cf. 603.

1079. « *An sint mortales tactus et aspectus turpes inter coniuges propter solam voluptatem, sine ordine ad copulam?* — Negat sententia communis et verior... Ratio, quia status coniugalis sicut cohonestat copulam, ita etiam huiusmodi tactus et aspectus. (Secus enim plurimis periculis scrupulisque esset obnoxius). Sicut autem delectatio quaesita in copula culpam venialem non excedit, ita etiam in his tactibus et aspectibus ». L. 933. Enimvero cum huiusmodi actus incompleti sint de se referibiles ad actum completum et perfectum, cum hic sit licitus coniugibus, non possunt illi *per se* esse iisdem illiciti. L. 932. 933. *A fortiori* culpa *per se* vacant huiusmodi actus, sive sint minus honesti, sive sint simpliciter inhonesti, si ad copulam immediate referantur. Tunc enim sunt quaedam copulae praeparatio et inchoatio. Quare, secluso voluntariae extra vas pollutionis aut sodomiae crimine,

nihil fit *contra* bonum matrimonii. Levis autem culpa, quae in huiusmodi actibus inesse potest, facile ob fines ipsi matrimonio intrinsecos aut alios extrinsecos excusatur, v. g., quia ad fovendum affectum, vel ad sedandam concupiscentiam idonei sunt.

1080. *Quid si coniuges ex his turpibus actibus praevideant pollutionem secuturam in se vel in altero?* — Resolutio pendent ex intrinseca natura actus, ex modo, quo exercetur, ex causa aliisque circumstantiis. Agitur enim de voluntario in causa; quare si actus talis sit vel saltem tali modo exercetur, *ut per se proxime influat in pollutionem,* nullaque iusta fiat causa, grave certe peccatum habetur. Secus vero, si actus talis est, et tali modo exercetur, adhibendo debitam cautelam ad illam impediendam, ut pollutio, si sequatur, *non nisi per accidens sequatur,* et iusta sit causa.

Hinc S. Alph., post tres sententias relatas circa propositam quaestionem, ait: « Puto probabilius dicendum, quod actus turpes inter coniuges cum periculo pollutionis, tam in petente, quam in reddente sunt mortalia; nisi habeantur, ut coniuges se excitent ad copulam proxime secuturam, quia cum ipsi ad copulam ius habeant, habent etiam ius ad tales actus, tametsi pollutio per accidens copulam praeveniat. Actus vero pudicos etiam censeo esse mortalia, si fiant cum periculo pollutionis in se vel in altero, casu quo habeantur ob solam voluptatem, vel etiam ob levem causam; secus si ob causam gravem, puta si aliquando adsit urgens causa ostendendi indicia affectus, ad fovendum amorem, vel ut coniux avertat suspicionem ab altero, quod ipse sit erga aliam personam propensus. Probabiliter dicunt Sanch., etc., in reddente tactus etiam impudicos, nisi sint tales, ut videantur inchoata pollutio, esse licitos, quamvis adsit periculum pollutionis in alterutro, quia tunc reddens dat operam rei licitae, *ad quam obligatur propter ius petentis,* qui tametsi peccet, non tamen ius amittit, cum culpa se teneat ex parte personae ». L. 934., Sanch. l. 9. d. 45. Sane ipse S. Alph. l. 3. n. 484. ait: « Sententia communis et probabilior docet, pollutionem non esse mortalem, nisi proveniat ex causa per se mortali in genere luxuriae ». Et l. 3. n. 483. inquit: « Excipitur tamen, si praefatae actiones (graviter in pollutionem influentes) ponantur ex causa necessaria, vel utili vel convenienti animae aut corpori; tunc enim pollutiones ex ipsis provenientes, adhuc praevisae, non sunt peccata, dummodo absit consensus, vel eius periculum.

1081. « *An sit semper mortale, si vir immittat pudenda in os uxoris?* — Negant Sanch., Boss., Perez, modo absit periculum pol-

lutionis. Sed verius affirmant Sporer, Tamb., Diana, Fagund.; tum quia in hoc actu... adest proximum periculum pollutionis, tum quia haec per se videtur nova species luxuriae contra naturam, dicta ab aliquibus *irrumatio*. Semper enim ac quaeritur a viro aliud vas praeter vas naturale ad copulam institutum, videtur nova species luxuriae ». L. 935.

1082. « *An sint mortalia tactus turpes, quos coniux habet cum seipso, altero absente, et secluso periculo pollutionis?* — Prima sententia negat... Ratio, quia huiusmodi tactus ab ipso statu coniugali cohonestantur, cum de natura sua ordinentur ad copulam; et ideo, secluso periculo pollutionis, non possunt esse in coniuge graviter illiciti, etsi copulam de praesenti ipse non posset consummare. Secunda vero sententia probabilior, et in praxi omnino *suadenda,* affirmat... Ratio, tum quia coniux non habet ius per se in proprium corpus, sed tantum per accidens, nempe tantum ut possit se disponere ad copulam..., tum quia tactus pudendorum, quando fiunt morose, et cum commotione spirituum, per se tendunt ad pollutionem, suntque proxime connexi cum eius periculo ». L. 936. Atque ex ipsa ratione secundae sententiae probabilior profecto apparet prima potius sententia.

1083. « *An sit mortalis delectatio morosa in coniuge de copula habita vel habenda, quae tamen non posset haberi de praesenti?* — Prima sententia affirmat... Ratio, quia talis delectatio est quasi inchoata pollutio... Secunda vero sententia communior... dicit talem delectationem non esse mortalem, si absit periculum pollutionis, sed tantum venialem. Est venialis, quia ipsa caret debito fine, cum non possit ordinari ad copulam praesentem. Non autem est mortalis, quia delectatio sumit suam bonitatem vel malitiam ab obiecto, et cum copula sit licita coniugatis, non potest esse graviter illicita illius delectatio. Et huic expresse favet D. Th. de Malo q. 15. a. 2. ad 17... Idque admittit Sporer, *etiamsi habeatur delectatio venerea,* orta ex commotione spirituum. Tertia demum sententia... distinguit et dicit, quod si delectatio sit absque commotione spirituum non erit mortalis; secus si cum commotione et titillatione partium ». L. 937. — Grave utique est peccatum, si illa delectatio sit proxime coniuncta cum periculo pollutionis; secus vero si illi delectationi proxime coniunctum non sit periculum pollutionis. Hoc autem proximum pollutionis periculum, per se loquendo, non habetur secundum S. D. ex quacumque commotione spirituum et partium alteratione; sed ex vehementi et graviori commotione spirituum. — S. Th. vero l. a S. Alph. c., ait: « De-

lectationes in bonitate et malitia consequuntur operationes delectabiles; et ideo, sicut carnalis commixtio non est peccatum mortale coniugato, est autem peccatum mortale non coniugato; similis etiam differentia est de delectatione et de consensu in delectationem. Non enim potest esse gravius peccatum consensus in delectationem, quam consensus in actum, ut patet per Augustinum ». At vero hoc argumentum probat, non modo consensum in delectationem (nam hoc dicit morosa delectatio) non esse mortale, sed ne veniale quidem esse peccatum. Scilicet non potest esse illicitum delectari de re licita, delectari nempe *rationali delectatione,* et similiter nec desiderium de copula futura, nec approbatio de praeterita, sunt *per se* illicita; quia approbatio et desiderium rei licitae illicita esse non possunt. — L. l. 5. n. 23. 24. 25.

Coniugibus ergo illicita sunt ea omnia, quae rationem habent pollutionis, vel quae natura sua illius continent proximum periculum. Hinc plures resolvi possunt casus, qui occurrere possunt ex anormali coniugum statu. — Sanchez l. 7. d. 102. n. 6. seqq.

DE CENSURIS

I. — DE NATURA CENSURAE

1084. *Quid sit censura?* — Est *poena spiritualis medicinalis, qua homo baptizatus, delinquens, et contumax per potestatem ecclesiasticam quorundam bonorum spiritualium usu privatur.* — *Poena:* i. e. potissimum fori exterioris. Quare illi soli censuram ferre possunt, qui in foro exteriori iurisdictionem habent. — *Spiritualis;* quia in quadam spiritualium bonorum subtractione consistit; a potestate est spirituali seu ecclesiastica; propter bonum spirituale; et in conscientia obligans. — *Medicinalis;* nam ad hunc *proprie* finem imponitur, tanquam medicina ad praecavenda peccata nondum admissa, eaque admissa curanda, ut nempe quis non peccet, et si peccaverit ad meliorem frugem redeat. C. *Cum medicinalis* 1. *de Sent. exc.* in 6.° Hinc, ut censura revera feratur per modum *censurae,* et non generatim per modum *poenae,* necesse est, ut non feratur in perpetuum, nec ad arbitrium ferentis, sed simpliciter ferenda est, ita ut statim ac reus se emenda-

verit, absolvi possit; cessante enim morbo, medicina cessat. — *Homo baptizatus;* qui enim baptizatus non est Ecclesiae potestati non subditur. Debet autem esse rationis capax et subditus: nam qui incapax est culpae, et poenae non est obnoxius; potestas autem iurisdictionis, cuius actus censura est, non nisi in subditos exercetur. Debet etiam esse determinata quaedam persona, et non persona moralis, quae *privari* quidem potest iuribus quibus gaudeat, sed plecti non potest poenis et *censuris,* ut resipiscat, cum non nisi moralem habeat exsistentiam. Singulae tamen personae corporis moralis, *censuris* puniri possunt. Cf. Schmalz. n. 44.-46. Censuris vero ab ipso *iure* latis obnoxii non sunt Cardinales et Episcopi, nisi expresse comprehendantur, excepta excommunicatione; itemque impuberes, excepto casu violationis clausurae monialium. C. *Apostolicae Sedis.* Speciali autem privilegio, decursu temporis legitime introducto, reges et reginae nequeunt censura ligari nisi a Papa. — *Per potestatem ecclesiasticam;* poena enim non nisi ab habente potestatem imponi potest, et poena spiritualis ad potestatem pertinet spiritualem. — *Quorumdam spiritualium bonorum usu;* censurae ergo non ipsa bona, neque potestatem, seu iura ad ea, sed eorum tantum usum adimunt reo, donec ad meliorem frugem redierit. C. *Ex litteris* 11. *de Const.* Usu autem privat eorum bonorum, quae sunt in potestate Ecclesiae, uti sunt preces publicae, sacramentorum administratio, sacrificii oblatio, ecclesiastica sepultura, etc. Quare non privat bonis mere internis, v. g., charactere sacramentali, potestate ordinis, nec bonis propriis ac privatis, v. g., fide, spe, caritate, etc. Ac, si interdum privat humano convictu, id tantum fit secundario. — E. M.

1085. *Quaenam sit censurarum divisio?* — Pro variis bonis, quorum usu censura privat, triplex ea est, nempe *excommunicatio, suspensio* et *interdictum.* Excommunicatio et interdictum omnes, suspensio non nisi *clericos* attingit. Excommunicatio vim habet solius *censurae,* seu poenae *medicinalis.* Quare ferri non potest *in personam moralem.* C. *Romana* 5. *de Sent. exc.* in 6.°; Suarez d. 18. S. 2. n. 3. Suspensio vero et interdictum ferri possunt per modum etiam merae *poenae,* seu in vindictam *culpae,* et per modum merae *privationis,* quae etiam sine *culpa* tenet, adeoque et nocentes et innocentes. Hinc suspensio et interdictum ferri possunt propter delictum mere praeteritum, quod nullum habeat tractum successivum, nulla praevia comminatione seu monitione, nulla causa expressa, in perpetuum, seu in determinatum tempus, vel ad beneplacitum eius, qui eam irrogavit. Ferri item possunt in personas morales, v. g., capitulum, civitatem, etc.,

et quoad innocentes rationem habent merae *privationis*. Violatio censurae, latae per modum *censurae* infert irregularitatem, *si clericus* eam violet, *ordinem exercendo,* non item latae per modum *poenae,* nisi aliud speciatim Iure cautum sit.

Censurae aliae sunt latae *a iure,* aliae *ab homine*. Priores feruntur per modum *legis,* posteriores per modum *mandati* seu *sententiae*. Exemplum prioris generis sunt censurae contentae in C. *Apostolicae Sedis,* censurae contentae in statutis episcopalibus. Exemplum posterioris est, si Episcopus, sine iudiciali processu, mandatum, vel iudex iudiciali instituto processu sententiam ferat contra raptorem, ut raptum intra triduum, libertati reddat, secus in excommunicationem incidat. Suarez d. 3. s. 1. n. 2. Censura lata *a iure,* mortuo auctore, adhuc perseverat, non item lata *ab homine;* qui tamen hanc incurrit ea tenetur ubique locorum, donec ab ea absolvatur. Censurae episcopales in synodo latae habentur ut censurae per modum *legis,* et, mortuo Episcopo, perdurant; extra synodum vero latae habentur, ut censurae per modum simplicis *statuti,* et mortuo Episcopo, cessant. L. 6.

Censurae item aliae sunt *latae sententiae;* aliae *ferendae sententiae*. Sunt latae sententiae, si incurrendae statuuntur *ipso facto,* quo quis contra legem agit. Sunt ferendae sententiae, si per iudicis sententiam sunt infligendae. Quare censurae sunt ferendae sententiae, si verba legis iudicis ministerium, seu alterius actionem requirunt ad censuram incurrendam, e. g., si dicatur: praecipitur sub poena excommunicationis, excommunicatus erit, etc. Sunt vero latae sententiae, si verba legis sententiam condemnatoriam, vel saltem criminis declaratoriam, non includant, e. g., talia agens *ipso facto, ipso iure* excommunicatur.

1086. *Quid requiratur ex parte peccati, ad censuras incurrendas?* — Requiritur ut sit *mortale,* censura enim gravissima poena est, quae consequenter mortalem culpam praesupponit. Unde *sobrie et magna circumspectione ferendae sunt.* Trid. s. 25. C. 3. de R.; Bened. XIV. de Syn. l. 10. c. 2. Quare, nisi agatur de levi quadam censura, vel saltem *ad breve tempus,* quae propter culpam levem feratur, censurae excommunicationis, suspensionis et interdicti, prout ordinarie feruntur, pro levibus culpis ferri nullo modo possunt. L. 30.; Schmalz. l. 5. t. 39. n. 59.; Suarez d. 4. s. 6. n. 12.; Lugo de Iust. et Iur. d. 16. n. 61.; Lessius l. 2. c. 12. n. 54.; Sanch. in Decal. l. 7. c. 21. n. 28. 29. — Peccatum esse debet *externum;* nam Ecclesia iudicat

in foro externo, ad quod censurae pertinent, non vero in foro interno. Non solum exterius debet esse peccatum, sed etiam grave in ratione actus externi. Quare qui a gravi culpa excusatur sive quoad actum internum, sive saltem quoad actum externum, a censura quoque excusatur. — Debet esse peccatum *opere consummatum,* quia leges poenales strictae sunt interpretationis. Debet nempe peccatum esse completum in suo genere secundum proprietatem verborum, quae in praecepto seu lege continentur. Schmalz. l. c. n. 64. — Requiritur ut peccatum non sit *mere praeteritum,* quia censura est poena medicinalis, quae proinde ferri non potest in eos, qui iam ad meliorem frugem sese receperunt. *Mere praeteritum,* si enim praeteritum delictum, ut furtum, detractio, etc. *successivum tractum* habeat, potest propter ipsum censura ferri, ea prius reo denunciata, nisi mandato pareat, ablatum intra definitum tempus restituendi, famam reparandi, etc. *Mere praeteritum,* si nempe censura revera imponatur per modum *censurae,* seu poenae *medicinalis,* et non per modum merae poenae *vindicativae.* Quare superior, qui vult peccatum aliquod *censura* punire, hanc prius *comminari* debet. L. 54. — *Contumacia* tandem requiritur. Per censuras enim punitur contumacia contra legem Ecclesiae, et quidem Ecclesiae comminantis contumaci censuram. C. *Pia* 1. *de Except.* in 6.°; C. *Statuimus* 3. *de Sent. exc.* in 6.°. Contumacia a contemnendo est, hinc contemptus censurae est. Quare ad censuram incurrendam necesse est, ut censura prius fuerit iam lata, vel per modum legis generalis, vel per particulare praeceptum saltem incurrenda denunciata, nisi praecepto pareatur. Hinc, si quis *a contumacia recedat,* antequam censuram, effectu secuto incurrendam, reapse incurrat, eam deinde secuto effectu minime incurrit. *A contumacia recedat,* nempe Confessione, vel dolore, vel voluntatis retractatione, et modo quo possit conetur effectum impedire, licet revocatio innotescere non possit ei, cui forte mandatum, vel consilium dedit. L. 31. 39. 40., l. 7. n. 368. 373., l. 6. n. 600.

1087. *An ad incurrendam censuram monitio praerequiratur?* — R. Affirmative. Ratio est, quia censura fertur ob contumaciam et inobedientiam actualem. Atqui ille qui monitus non est a ferente censuram ipsi rebellis et inobediens non est. Ergo. Quare inter dd. communiter receptum est, *censuram,* nulla prorsus monitione praemissa, regulariter nullam esse. Iam age quoad censuram a *Iure* latam per modum *legis,* vel latam *ab homine* per modum *mandati,* ipsa lex et ipsum mandatum monet. Si tamen delictum sit occultum, ad decla-

randam incursam censuram opus certe est rei citatione, secus nulla et irrita erit sententia. Si vero censura non comprehendatur lege sive mandato, tunc opus est eam comminari, seu reum necesse est monere, et quidem trina opus est monitione, quamvis hoc non spectet ad validitatem, vel una pro tribus, servato inter ipsas saltem duorum dierum spatio, vel inter hanc et sententiam spatio saltem sex dierum. Fieri autem monitio debet reo coram testibus, et fieri solet et debet scripto, sed viva voce valet. Quamvis autem censura sine scriptis lata valeat; nihilominus, quia hoc grave est, si oretenus lata fuerit; magis *poena* praesumitur, quam *censura*. Si censura iam lege fuerit comminata, siquidem de censura agatur *ferendae sententiae,* an nova opus sit monitione disputatur, alii affirmant, et aequius est, quia huiusmodi censurae plerumque ignorantur, alii negant et est probabilius, quia lex ipsa satis monet. — C. *Reprehensibilis* 26. *de Appellationib.* etc.; C. *Cum medicinalis* 1. *de Sent. excomm.* in 6.°; L. 22. 51. 65. 317.; S. Th. S. q. 21. a. 3.

1088. *Quinam censuras ferre possint?* — Censuram *de iure ordinario* ferre potest omnis ac solus superior ecclesiasticus, habens *in foro externo* seu contentioso *ecclesiasticam iurisdictionem,* sive ordinariam, sive delegatam, nempe Papa et Concilium Generale respectu omnium fidelium; Cardinales in Ecclesiis sui tituli; Primates, Archiepiscopi, tum in dioecesibus propriis, tum in dioecesibus suffraganeorum, tempore visitationis, nec non cum agitur de causa ad eorum tribunal delata, quia tunc iurisdictione in suffraganeos pollent; Episcopi in suis dioecesibus, modo electi ac confirmati sint, esto non consecrati; Legati Sedis Apostolicae in provinciis suae legationis; Vicarii Generales Episcoporum, nam cum ipsis Episcopis unum tribunal constituunt; Capitulum, Sede vacante, et ante electionem Vicarii Capitularis, qui deinde tali potestate exclusive gaudet; ordinum religiosorum abbates, generales, provinciales, rectores, priores conventuales, guardiani, etc. respectu religiosorum sibi subditorum, iique omnes, quibus specialiter a praedictis ea potestas *ex delegatione* committitur. — Quare ab hac potestate, tum *ordinaria,* tum *delegata* excluduntur iure communi tum *laici* tum *mulieres* omnes, etiam *abbatissae*. *Parochi* item, cum iurisdictionem non habeant in foro externo ordinariam, sed tantum administrationem ad rectum parochiae ordinem, hanc facultatem non habent. — Ad potestatem delegatam quod spectat, haec cessat morte delegantis, cum agatur *de causa iustitiae,* nisi causa a delegato iam fuerit incepta saltem per citationem. Delegatus

vero ad censuras ferendas non potest alterum subdelegare, nisi expressam habuerit licentiam a delegante, vel nisi saltem sit delegatus ad quascumque causas, vel a Rom. Pont. — CC. *Perniciosa* 1., *Cum ab Ecclesiarum* 3., *Pastoralis* 11. § *Praeterea, Conquerente* 16., *Grave gerimus* 19., *de Off. iud. ord.*, C. *Cum Episcopus* 7. e. t. in 6.°; C. *Transmissam* 15. *de Elect.;* C. *Si pro debilitate de Off. Deleg.;* CC. *Cum in Ecclesiis* 10., *His quae* 11. *de Maior. et obed.*, C. *Ea quae* fin. *de Statu Monach.;* C. *Quaerenti* 20. *de Verbor. signific.;* C. *Cum medicinalis* 1. *de Sent. exc.* in 6.°; S. Th. S. q. 22. a. 1. 2.; Schmalz. n. 3. 12.-21. 40.; Engel. n. 12.-15.; Pichler Ius Canon. l. 5. t. 39. n. 4. 5.; Lugo Resp. Mor. l. 6. d. 6.; E. M.

1089. *Quid requiratur, ut ecclesiasticus superior possit censuras ferre?* — Requiritur: 1.° Ut sit compos rationis, immo animum habeat ligandi eum, contra quem fert censuram. Ratio, quia ferre censuram est actus iurisdictionis, qui ab interiori voluntate totum suum vigorem habet. — 2.° Ut habeat iurisdictionem expeditam quoad usum. Hinc Episcopus excommunicatus, suspensus, haereticus aut schismaticus nequit ferre censuras: idem de eius vicario dicatur. Attamen *occultus haereticus* aut *excommunicatus* valide, etsi illicite, fert censuras, quia propter publicum bonum, nisi sit vitandus, Ecclesia illi conservat iurisdictionem. Immo non desunt, et videtur hodie communis opinio, qui tenent etiam « publice excommunicatum valide ferre censuras, si non sit *nominatim denuntiatus,* vel *publicus clerici percussor* ex Extr. Martini V. *Ad evitanda,* ubi sancitur excommunicatum toleratum in iis, quae pertinent ad publicum officium, non esse vitandum, nec etiam ab illis, qui id sciunt ». L. 12.; S. Th. S. q. 22. a. 3. — 3.° Ut censuram ferens libere agat, non coacte. An autem censura lata *ex metu gravi* sit valida, alii negant, alii verius affirmant: quia actus metu gravi factus de se est validus, nisi speciali iure positivo irritetur. Atqui iure positivo non irritatur censura ex metu lata. Ergo. Schmalz. n. 23.; L. 12. — E. M.

1090. *An Episcopus possit ferre censuras, si sit extra dioecesim?* — R. Negative. Nemo enim potest in alieno territorio iurisdictionem contentiosam exercere. Excipiuntur tamen sequentes casus: 1.° Si censura feratur non per modum *sententiae,* sed per modum *praecepti,* aut *statuti,* ad futura crimina praecavenda. 2.° Si censura feratur per modum *sententiae,* quae tamen non indigeat cognitione causae et strepitu iudiciali, vel quia est contumacia manifesta, vel quia causa iam cognita est in proprio territorio. Si strepitu iudiciali indigeat, opus

est, quod venia fiat ab Ordinario loci, et partes consentiant: nemo enim invitus trahi potest extra territorium suum. 3.° Si Episcopus sit iniuste expulsus a proprio territorio, tunc enim sufficit venia petita ab Ordinario loci, licet non obtenta. C. *Novit.* 7. *de Off. leg.;* Clem. *un. de For. comp.*

1091. *An Episcopus in sua dioecesi exsistens possit ferre censuram in subditum extra dioecesim exsistentem?* — Episcopus, in sua dioecesi exsistens, censuris *per sententiam* ligare potest subditum, in aliena dioecesi exsistentem, tum pro crimine in propria commisso, tum etiam, si subditus extra dioecesim delinquat; sed de re, quae in illa sit, agatur, prout si excommunicentur clerici, qui ad synodum non accedunt. Neque vero obstat, quod citatio extra territorium fieri nequeat; tunc enim sufficit, quod reus in propria domo citetur, aut in loco publico. Si item Episcopus per *speciale praeceptum,* alicui sub censura prohibuit delictum, hanc absens incurrit. Praeceptum enim personale est. Cum ergo subditus extra territorium ligetur praecepto, ligatur etiam censura. Ita S. Alph. n. 23., qui sententiam negantem *probabilem* dicit, cum quis delinquat *extra territorium ius dicentis,* et addit: Certum autem est, ex C. *Ut animarum* 2. *de Const.* in 6.°, quod si Episcopus nullum subdito antea dederit praeceptum sub poena censurae, nequit eum censura punire, si delinquat in aliena dioecesi. Et idem dicendum, si delinquat in loco exempto, quia in eo manet, ac si esset in loco extra dioecesim, ex C. *Cum Episcopus* 7. *de Off. ord.* in 6.°; C. *Volentes* 1. *de Priv.* ib.; Clem. *Archiepiscopo* 2. e. t. *Per sententiam* vel *speciale praeceptum:* nam si prohibitio facta sit per *statutum territoriale,* censura in delinquentes lata non afficit exsistentem extra territorium statuentis censuram, ut expresse deciditur in C. *Ut animarum* 2. *de Const.* in 6.° Praelati vero regulares possunt suos subditos censuris ligare, quocumque loco exsistentes; quia eorum iurisdictio est magis personalis, quam territorialis. L. 20.; Engel n. 31. — La-Croix l. 7. n. 28.; Pichler Ius Can. l. 7. t. 39. n. 6.

1092. *An Episcopus possit censura ligare subditum alienum in sua dioecesi delinquentem?* — Peregrini probabiliter, iuxta Lugonem et alios non incurrunt censuras latas *speciali iure* alicuius loci; ab ipsa enim obligatione servandi leges istius loci eximuntur. Si vero sermo sit de censuris *ab homine per sententiam* latis, possunt quidem ab Episcopo loci censuris ligari postquam ipsi deliquerint in eo loco, *communem legem* violando, et non tantum eius dioecesis, et postquam

eos Episcopus citaverit; si tamen *communis illa lex* aliquid praecipiat, vel prohibeat *sub excommunicatione et aliis poenis a iudice ecclesiastico infligendis:* tunc enim ratione delicti sortitur peregrinus forum Episcopi illius loci, in quo deliquit. Si vero Episcopus ipse excommunicationem propria auctoritate minetur violanti legem communem, e. g., furanti, non restituenti, etc., excommunicatio nulla est. Nam delictum immediatum, ob quod fertur excommunicatio, est contumacia et inobedientia subditi inobedientis Episcopo, prohibenti furtum vel praecipienti restitutionem, sub censura. Porro Episcopus neque praecipere potest peregrino *non subdito,* neque consequenter specialem sententiam in eum *non subditum* ferre potest. Alii tamen cum Engel et La-Croix huic sententiae contradicunt; quia sicuti possunt ferri leges, quibus obligantur peregrini, v. g., de non gestandis armis, ita illis legibus potest addi censura, et talis peregrinus ratione delicti fit subditus tali Episcopo. Unde saltem poterit prout incola et advena officio iudicis censuris coerceri. C. *fin. de For. comp.* — La-Croix l. 7. n. 32.; Engel n. 35. 112.; Schmalz. n. 47.-48.; L. 19. 26. 27., l. 6. n. 591.; Lugo Resp. Mor. l. 6. d. 22.; Laymann c. 4. n. 5. 6.

1093. *An Episcopi censuras ferre possint in regulares?* — R. Affirmative, *si non sint exempti;* tunc enim legibus ac censuris episcopalibus subiiciuntur eodem plane modo ac alii clerici. Insuper, si Episcopum habeant tamquam proprium praelatum, censuris ligari ab ipso poterunt aeque ac reliqui regulares a propriis superioribus. Sanch. in Dec. l. 6. c. 1. n. 11.; Schmalz. l. 3. t. 35. n. 61. 62. — Affirmative, *si sint exempti,* et delinquant circa ea, in quibus vi canonum et Constitutionum *subiiciuntur Episcoporum iurisdictioni.* Ac in tali casu Episcopi non ordinaria, sed delegata potestate procedunt. S. C. C. 17. Febr. 1632.; Bened. XIV. de Syn. l. 9. c. 16. n. 5., l. 7. c. 41. n. 5.; Barbosa de Off. et Potest. Episc. p. 3. alleg. 105. n. 14. seq. — Negative, si sermo sit de illis regularibus, qui hac in re gaudent *speciali exemptione.* Duplex enim distinguenda est regularium exemptio, seu immunitas ab Episcoporum censuris. Prima inde provenit, quod regulares in quibusdam exempti sint ab Ordinariorum iurisdictione, ideoque quoad haec neque censuris neque aliis poenis puniri possunt. Cum tamen in aliis sint subiecti Episcopis, delinquentes in hisce rebus possunt ab ipsis, etiam censuris puniri. Altera vero inde provenit, quod *speciali privilegio* gaudeant regulares quidam, nempe Mendicantes et Religiosi Societatis Iesu, ut non possint ab Episcopis puniri *censuris,* quamvis puniri possint aliis poenis, si in illis ipsis

rebus delinquant, in quibus Ordinariis locorum subiiciuntur. Excipitur casus ex C. *Inscrutabili* Gregorii XV., nempe « si in alienis ecclesiis, quae suorum ordinum non sunt, absque Episcopi licentia; et in ecclesiis suis aut suorum ordinum, non petita illius benedictione, vel ipso contradicente, praedicare praesumpserint ». Innoc. X. Br. *Cum sicut accepimus* 14. Maii 1653. alium *declarando* cit. Const. *Inscrutabili* Gregorii XV., addidit casum, nempe Confessionum audiendarum. Tertius etiam addendus est casus circa formam et habitum sacrarum imaginum ex C. Urbani VIII. *Sacramenta* 15. Mart. 1642.

1094. *An ignorantia a censura incurrenda excuset?* — Ignorantia *invincibilis,* sive *facti,* sive *iuris,* sive *poenae,* i. e. appositae censurae, ab ea incurrenda excusat. Deest enim contumacia. Idem ac ignorantia operatur hic oblivio et inadvertentia. — Ignorantia *vincibilis* leviter culpabilis, vel etiam graviter culpabilis, si non sit *crassa* aut *supina,* a censura etiam incurrenda excusat, secus si *crassa* et *supina* sit, ex C. fin. *de Const.* in 6.°, ubi dicitur, « ligari nolumus *ignorantes,* cum tamen eorum ignorantia *crassa* aut *supina* non fuerit ». An autem revera detur ignorantia *graviter culpabilis,* quae tamen *crassa aut supina* non sit, disputatur. Communiter negant: plures tamen affirmant, quia ad ignorantiam crassam summa quaedam negligentia requiritur, et dari potest negligentia graviter culpabilis, licet non sit summa. *A fortiori* non excusat a censura incurrenda ignorantia *affectata,* sive *facti,* sive *iuris,* sive *poenae.* — Ignorantia *vincibilis* graviter culpabilis, sive sit *crassa* aut *supina,* sive, probabiliter, etiam *affectata* a censura incurrenda excusat, si in Decreto clausula sit: *qui hoc fecerit scienter, consulto, temere, qui hoc facere praesumpserit,* etc. Nam qui cum ignorantia qualicumque agit, *scienter* profecto non agit. Et sane ex S. O. 12. Ian. 1870. per haec verba, *ausu temerario,* vel *ex praesumptione,* etc., significatur, quod quis non coactus aut ignorans, sed *prudens sciens* deliquerit, *quem porro omni excusatione expertem censurae subiacere mirum esse non debet.* — L. 43.-45. 48.

1095. *An metus gravis a censura excuset?* — R. Affirmative; nisi tamen legis observatio necessaria sit pro publico bono conservando, aut eius violatio cedat in contemptum fidei, vel legis, vel potestatis ecclesiasticae. Ratio responsionis est, quia ex metu delinquens, ex naturae infirmitate potius, quam ex contumacia, peccat. Ratio exceptionis est, quia in praedictis casibus humanae etiam legis obligatio non cessat.

1096. *An appellatio legitime interposita a censura excuset?* — R. Affirmative, si nempe interposita fuerit *ante sententiam,* vel post eam quidem latam, sed *pendente die ex qua,* vel *conditione sub qua* lata fuit. Itemque cessat, si die aut conditione pendentibus alter desinat esse superior, alter desinat esse subditus. Si vero absolute iam lata sit censura, eam appellatio non suspendit, unde canonistae dicunt appellationem esse *in devolutivo,* non *in suspensivo.* Semper vero recursus ad S. Sedem datur contra ipsius iniustitiam. — L. 63.-65.; Suarez d. 3. s. 4. n. 10. seqq., s. 5. n. 2., s. 15. n. 18. seqq.; Lugo Resp. Mor. l. 2. d. 6.

1097. *An iudicandus sit incurrisse censuram, qui dubitat, an eam incurrerit?* — In dubio *facti,* et in dubio *exsistentiae iuris* excusatur quis a censura incurrenda, non item in dubio *iustitiae iuris,* an nempe iusta sit censura. Ratio 1.[i] est, quia in dubio melior est possidentis conditio. Atqui qui dubitat, an suo facto incurrerit censuram, possidet ius spiritualibus bonis utendi. Ergo non est suo iure privandus. Ergo. Ratio 2.[i], quia favores sunt ampliandi, et odia restringenda. Ergo ius, inducens poenam dubiam, in benigniorem partem est accipiendum: poena enim odiosa est. Ergo. Ratio 3.[ii], nam, in dubio iustitiae praesumptio favet superiori. — Cum quis dubitat, *an a censura,* quam incurrit, *sit absolutus,* in foro externo pro censura, seu ligamine iudicandum ex C. *Sicut* 39. *de Sent. exc.,* adeoque absolutio petenda. In foro item interno petenda absolutio est, ne forte bonorum Ecclesiae expers quis fiat. — Lugo de Poenit. d. 20. n. 18.; Sanch. in Dec. l. 1. c. 10. n. 55. 56.; S. Th. Quodl. 4. a. 14.; L. 32. 39. 67. 68.

1098. *An censura ligatur, qui eam manifeste iniustam esse noscit?* — Censura non ligatur, qui eam *certo* iniustam esse noscit, sive ob falsam praesumptionem facti, sive ob omissas legales formas, sive ob limites iurisdictionis excessos. Quare eam publice servare non tenetur, nisi ratione scandali, si adsit. — L. 68.; S. Th. S. q. 21. a. 4.; Laymann c. 6. n. 2.-4.; Schmalz. n. 89.-94.; Engel n. 103.-113.; Lugo de Iust. et Iur. d. 37. n. 188.

1099. *An possit quis ligari pluribus censuris simul?* — Propter unum idemque delictum una tantum incurritur censura, ex pluribus ab uno eodemque legislatore forte latis, illa nempe, qua aliae eminenter comprehendantur. Sic, e. g., usurpantes bona ad personas ecclesiasticas ratione suarum ecclesiarum pertinentia sola excommunicatione innodantur R. P. reservata, et non etiam Tridentina excommu-

nicatione. Propter unum idemque delictum plures quidem incurrere quis potest censuras a diversis legislatoribus latas ab Episcopo beneficii et ab Episcopo domicilii, a Romano Pontifice et ab Ordinario loci; v. g., si clerici monialium clausuram violantes suspensione puniantur episcopali Statuto, qui excommunicationi R. P. simpliciter reservatae per C. *Apost. Sed. obnoxii* etiam essent. Propter idem delictum iteratum, propter diversa delicta, potest quis plures censuras incurrere, pluries nempe eamdem, et plures diversas, eiusdem vel diversae rationis. Atque hic notandum est, quod si censura sit reservata Pontifici, per hanc reservationem videtur tunc subtracta inferioribus Praelatis facultas sibi eamdem censuram reservandi.

1100. *Quid de absolutione generatim censurarum?* — « *Absolutio* significat actum iustitiae, in quo causa aliqua, seu iudicium terminatur in favorem rei... *Dispensatio* autem est actus gratiae seu misericordiae..., qua aliquid relaxatur a communi lege in favorem alicuius ». Thesaurus de Poenis p. 1. c. 20. Ad censuram solvendam necessaria est *absolutio* a iudice seu superiore legitimo impertita; ac si reus a sua cessavit contumacia ipsa iustitia exigit, ut a censura absolvatur. Ac aliter censura solvi non potest, licet praestita fuerit iam satisfactio, si debebatur, et secuta fuerit emendatio, exceptis censuris in definitum tempus latis: eo enim finito, cessant, et quae latae sunt ad beneplacitum eas irrogantis, hoc enim mortuo, vel huius resoluto iure, cessant. Constat ex C. *Qua fronte* 25. *de Appell.;* C. *Ex litteris* 11. *de Const.;* C. *Cum desideres* 15. *de Sent. exc.;* C. *Relatum* 37. ib.; pr. 44.ª ab Alex. VII. d.; L. 122. — Huiusmodi absolutio dari potest a superiore ecclesiastico, vel ab eius delegato, etsi non sit sacerdos. Et quamvis censurae poenae in primis sint fori externi, absolutio tamen ab ipsis dari potest in foro interno conscientiae, quamdiu ad externum forum non fuerint deductae, quod communi constat doctrina et praxi. — Absolutio a censuris, quasi removens prohibens, prius sub gravi danda est, quam absolutio a peccatis; si tamen posterius detur, valet; et, si poenitens hanc recipiens graviter non peccaverit, valet quoque absolutio a peccatis. Cum vero non constet poenitentem censura ligari non nisi *ad cautelam* praemittitur. Atque ex his patet absolutionem a censuris penitus distinctam esse ab absolutione a peccatis, et unam sine alia stare posse. S. Th. S. q. 24. a. 2. ad 2.; Laymann c. 7. n. 1.; Schmalz. n. 107. 111. — E. M. 952.

1101. *Quinam a variis censuris absolvere possint? — A censura, tum ab homine per modum praecepti, vel per sententiam particularem,*

tum a iure reservata, absolvere tantum possunt 1.° qui censuram tulit; 2.° eius superior; 3.° eius successor, 4.° alius ab horum quopiam delegatus. Ratio est, quia eius est absolvere, cuius est ligare. L. 63.; Laymann c. 7.; Schmalz. n. 85.-93. 97.; S. Th. S. q. 24. a. 1. *Censura ab homine per modum praecepti, vel per sententiam particularem lata;* nam censurae *ab homine* latae, sed *per modum statuti, sive generalis sententiae,* iuxta *probabiliorem* opinionem aequiparantur latis *a iure,* quae non sint reservatae. L. 73.; Schmalz. 94.; Engel n. 124. a censuris, quae minus proprie tales sunt, nempe ad certum diem latis, in perpetuum, vel ad superioris beneplacitum, ab eo tantum vel ab alio specialem habente facultatem absolvi possunt: siquidem licet expresse non sint reservatae, *implicite* tamen *reservatae sunt,* ex ipsa earum natura. Cf. Suarez d. 29. S. 1. n. 16.

Quilibet confessarius absolvere potest a censuris, *a iure latis,* Papae vel Episcopo minime reservatis, tum pro foro interno, tum pro foro externo, C. *Nuper* 29. *de Sent. exc.;* Formula absolutionis Rit. Rom.; Struggl. 29.; S. Th. S. q. 24. a. 1.; L. 69.-71. 126. 322. 339., l. 1. n. 191.; Schmalz. n. 95. 96. — « Attamen ut possit quis *publice absolutione uti,* necesse est, ut de illa *publice constet*... Ut autem publice constare censeatur, satis est, quod publice constet, illum fuisse confessum... habenti potestatem... dummodo satisfactio, quae necessaria fuerit, publice sit etiam exhibita ». Suarez d. 7. s. 5. n. 29. Id enim requiritur, quamvis censura iuridice denuntiata non fuerit, ad scandalum praecavendum, et ut constet eum a sua contumacia recessisse, et ad obedientiam Ecclesiae rediisse. Cf. Leonis XIII. Monita pro Iubilaeo a. 1900. *Singulares* Kal. Nov. 1899. § 8. seqq.

Ex Trid. s. 24. C. *Liceat* 6., et ex C. *Apostolicae Sedis* par. *Firmam,* possunt Episcopi in foro conscientiae, absolvere a casibus et censuris occultis Summo Pontifici reservatis, iis exceptis, quae *speciali modo sunt reservatae.* — Hac potestate gaudet etiam Vicarius Capitularis, S. C. C. 3. Dec. 1632. — Possunt Episcopi etiam generaliter delegare alicui sacerdoti hanc Trid. facultatem, modo illam expresse specificent; specialis enim ex Trid. requiritur deputatio. Et possunt absolvere etiam peregrinos, cum fiant subditi, se in foro conscientiae submittendo. — Ex hac vero facultate Episcopi absolvere non possunt a casibus occultis, reservatis ab aliis Episcopis. S. C. C. 24. Ian. 1711., 20. Nov. 1712.; Bened. XIV. C. *Pias Christi* 21. Aug. 1752. — Illi autem casus reputantur *occulti,* qui in iudicio non fuerunt probati, et aliqua ratione celari adhuc possunt in vicinia, uti si paucis, v. g., quinque aut sex personis discretis, innotescat tantum,

aut si factum appareat dubium. Probabiliter crimen in uno loco publicum absolvi potest ab Episcopo in alio loco, ubi est occultum; dummodo non sit timor quod facile publicetur ubi est occultum. Absolvi item potest ab Episcopo crimen occultum, sive occultum sit materialiter, quia publice ignoratur commissum delictum, sive occultum sit *formaliter,* nempe, quia licet notum sit crimen, ignoratur tamen ei adnexam esse censuram. — L. 76. 78. 1. 1. Ap. II. de Privil. n. 29. seqq. l. 6. n. 294. 593. 594.

Praelatos regulares vi suorum privilegiorum suos subditos a censuris per C. *Apost. Sed.* latis, sive speciali modo, sive simpliciter Romano Pontifici reservatis 1.° non posse absolvere; at 2.° posse absolvere a censuris Episcopis reservatis etsi occultis; et 3.° quantum ad eorumdem praelatorum facultatem subditos suos absolvendi a censuris Romano Pontifici reservatis non contentis in praedicta Constitutione, et pertinentibus ad internum regimen, nihil esse per eamdem Constitutionem innovatum; 4.° regulares impeditos adire Romam non posse absolvi per suos superiores regulares a censuris contentis in ea Constitutione et Summo Pontifici reservatis; sed recurrere debere ad S. Sedem pro necessariis facultatibus, declaratum fuit in S. O. d. 22. Mart. 1881. Synod. Dioeces. Ostiens. et Velit. Romae 1892. pag. 122.

A pluribus censuris, licet reservatis, absolvere etiam possunt Confessarii illi, qui habent Pagellam S. Poenitentiariae. Cfr. praedictam Pagellam.

Quinam tandem et quomodo a casibus et censuris papalibus absolvere possint *in articulo mortis,* et *in casu impedimenti Romam adeundi,* Cf. 773. 797. 799. 800.

1102. *Quaenam sint notandae speciales absolutionis a censuris circumstantiae? — Variae absolutionis a censuris notandae circumstantiae* seqq. propositionibus declarantur. — *A censuris absolvi potest absens et invitus.* Absolutio enim a censuris non est sacramentalis, sed mera relaxatio vinculi ab Ecclesia impositi, quae potest etiam in absentes et invitos pronuntiari. Id vero non licet sine gravi causa. L. 117. 130.; S. Th. S. q. 24. a. 2. — *Is qui pluribus censuris est adstrictus potest absolvi ab una, relictis aliis,* quia inter eas non est necessaria connexio. C. *Cum pro causa* 27. *de Sent. exc.* L. 118. 131.; S. Th. q. 24. a. 3. — *Absolutio vi aut metu gravi, iniuste incusso, extorta, non valet,* ex C. unic. *de His quae vi,* etc. in 6.°; L. 119. — *Idem dicatur, si per errorem circa causam motivam detur.* C. *Offic.* 42. *de Sent. exc.* — Schmalz. n. 99. 100. 102.; Thesaurus de Poenis. p. 1. c. 22.-24.

1103. *Absolutio dari nequit, nisi prius, ubi opus fuerit, scandalum absolvendus reparaverit, parti laesae satisfecerit,* vel si nequeat, cautionem idoneam praestiterit, vel nisi iuraverit aut promiserit se satisfacturum, quum primum poterit, et, si crimen sit de atrocioribus, aut de clericorum percussione agatur, se nunquam in illud relapsurum. Verum *iuramentum et cautio pignoratitia* ad externum forum pertinent. Quoad forum internum sufficit simplex et sincera promissio de satisfaciendo, de stando mandatis Ecclesiae, etc. C. *Porro* 7. *de Sent. exc.*, C. *Per tuas* 40. 10. 11. ib.; C. *Qua fronte* 25. *de Appell.;* C. *Odoardus* 3. *de Solut.;* C. *Ex parte* 23. *de Verb. sign.;* S. Poenit. 5. Iul. 1857. — An autem quum Pontifex dat facultatem absolvendi, *satisfacta parte,* clausula haec apponatur semper tamquam conditio *sine qua non,* alii probabiliter affirmant, alii probabiliter negant. L. 121. 129.; Schmalz. n. 100. 101. — Rit. Rom. *de Absol. ab excomm.;* Monita citt. n. 1101.

1104. *Absolutio dari potest, tum absolute, tum conditionate. Absolutio item dari potest ad reincidentiam,* i. e. ut absolutus, nisi aliquid praestet, puta nisi post tale tempus restituerit, in eandem reincidat censuram *ipso facto.* Reincidentia vel est *a iure* vel est *ab homine. Ab homine* tunc tantum est, cum expressa voluntate superioris adiiciatur; *a iure* vero cum claro *iure* contineatur. Sumus enim in odiosis. Porro censura, in quam absolutus est recasurus *nova* numero est censura, licet eiusdem speciei. Quare reincidentia addi nequit absolutioni, nisi ab eo, qui potestatem habet ferendi censuram, eaque non incurritur sine nova culpa et contumacia. L. 86. 87. 123.-125.; Laymann c. 7. n. 8.; Lugo de Poenit. d. 20. n. 213.-214.

1105. *Ad valide absolvendum a censuris, nulla in iure praescribitur determinata formula.* Quare sufficit superioris voluntas signo sensibili manifestata, ut alteri nota fiat. Schmalz. n. 98. Ac quamvis *ipso facto* dari possit, per se loquendo; ex Iure tamen non videtur praesumendum sic datam esse, Cf. Clement. *Si summus* 4. *de Sent. exc.*, C. *Si aliquando* 41. e. t., C. *In praesentia* 46. ib.; Schmalz. n. 77. 389.; S. Raymund. De Peñafort Summ. l. 3. de Sententiis Praecepti etc. § 36. — *Ad licite absolvendum in foro sacramentali formula adhibenda est,* quae habetur in ipsa formula sacramentalis absolutionis, eademque adhibetur in foro *interno conscientiae* extra sacramentum. In foro vero externo formula adhibenda est in Rituali et Pontificali Romano, et C. *A nobis* 28. *de Sent. exc.*, praescripta. — *Ad solemnem et publicam absolutionem,* prout in Rituali describitur,

opus est mandato Episcopi, qui id tantum praecipere solet, quum totius communitatis scandalum adfuit, aliaeque servandae sunt Iuris solemnitates; et sic, si sermo sit de crimine enormi, ante absolutionem, delinquens iurare debet, nisi forte sit impuber, in tale crimen se non amplius relapsurum. C. *Ex tenore* 10., C. *De cetero* 11. *de Sent. exc.;* Rit. Rom. *de Absol. ab excomm.* — Qui potestatem habet absolvendi *in foro conscientiae* a censura potest id facere etiam *extra Confessionem,* praeter quam in iubilaeo, in quo danda est in foro sacramentali. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 63. — Absolutio data *in foro externo, in interno* etiam prodest; data *in foro interno* prodest toleratis etiam *in externo,* sed non impedit, quominus agi possit contra ipsos ad normam Iuris; non item vitandis, quando id liceat, ut in Iubilaeo et in articulo mortis. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 61. — L. 70. 116. 126.-129., l. 6. n. 536.; Laymann p. 2. c. 6.; Pichler l. 5. t. 39. n. 13.; Rit. Rom. *de Absol. ab excomm.*

II. — DE EXCOMMUNICATIONE

1106. *Quid et quotuplex sit excommunicatio?* — Excommunicatio est censura per quam quis privatur *communione Ecclesiae.* « Est poena, quam Ecclesia infligere potest, gravissima, ac virtute in se continet censuras alias suspensionis et interdicti, utpote quae non ita plene, sed tantum partialiter privant bonis Ecclesiae, seu illorum usu ». Pichler l. 4. t. 39. n. 23. — Excommunicatus, qui post legitimas monitiones non resipuerit, et per annum in excommunicatione *insorduerit,* seu pertinaciter perseveraverit, haeresis incurrit suspicionem, quia Ecclesiae auctoritatem contemnere videtur. Trid. s. 25. C. 3. de R. — Duplex est, alia *minor,* alia *maior.* Haec maior excommunicatio dupliciter patet. Alia enim est, qua quis est excommunicatus *toleratus,* quem fideles non tenentur vitare; alia est, qua quis est excommunicatus non toleratus, quem *vitare* tenentur.

1107. *Quid de excommunicato tolerato?* — Quoad excommunicatum *toleratum,* cuicumque, etiam clam excommunicato, canonico iure interdictum est cum aliis communicare tam in divinis quam in humanis. At fideles cum illo communicare possunt tam in humanis quam in divinis, etiam sine necessitate, quamvis non teneantur. Hinc licite

spiritualia, velut sacramenta, dari possunt excommunicato, itemque licite peti possunt sacramenta ab excommunicato, etiam absque necessitate, *praecise vi excommunicationis;* nam si ille in peccato mortal est, causa iusta requiritur. Quare indirecte indultum est etiam excommunicato, ut communicare valeat sine peccato cum iis a quibus rogatur. Idem dicatur de suspenso et interdicto, quoad eas res, quibus vetitum est cum ipsis communicare. C. Martini V. in Conc. Constant. *Ad evitanda;* Schmalz. n. 121.-125.; L. 135. 138.-140. 160.

1108. *Quid de excommunicato vitando?* — Excommunicati *vitandi* duo tantum recensentur. — Primus est quivis *nominatim* excommunicatus, qui simul sit *specialiter* ac *publice denunciatus. Nominatim,* i. e. nomine expresso per verba aut signa indubitata, ita ut non possit cum alio confundi. Hinc non tenemur vitare haereticos, v. g., etiamsi publice notum sit eos esse a Iure excommunicatos. *Specialiter denuntiatus,* i. e. non generaliter denuntiatus, sed *nominatim* etiam denuntiatus. Hinc si dicatur: Excommunicamus Petrum incendiarium, et eius complices, Petrus tantum est vitandus, non vero alii, licet publice noti sint; nam sententia quoad illos est tantum generalis, et non specialis contra certam personam. *Publice denuntiatus,* i. e. fieri debet denuntiatio in loco publico, iuxta usum regionis. Hic autem notandum est, quod licet sufficiat, ut excommunicatus *a iure* denuntietur tantum tanquam *talis,* ut iam sit vitandus; non sufficit tamen, si *reus* sententia declaretur tantum, quod nempe *commiserit crimen,* cui annexa est excommunicatio; sed ipsamet *excommunicatio* debet a iudice denuntiari. — Secundus est *notorius clerici percussor. Notorius,* i. e., secundum S. Alph. non solum *notorietate iuris,* sed *notorietate* etiam *facti,* communiter seu ordinarie saltem loquendo. *Notorietate iuris,* quod nempe notum sit vel per sententiam iudicis, vel per confessionem rei in iudicio, vel per sufficientem depositionem iudicialem. *Notorietate facti,* quod nempe pluribus reapse notum sit, ita ut factum iam non possit aliqua tergiversatione celari. Secus enim semper poterit factum *aliquo suffragio excusari.* Hinc probabiliter, percussor clerici, notorius in uno loco, vitandus non est in alio, ubi non est notorius. Et idem dicatur de priori casu, i. e. de nominatim excommunicato, publice iam in aliquo loco denuntiato, qui sit in alio loco omnino ignotus. Ac « nisi saltem (publice) constet facto (ipso) quod percussor advertenter voluerit (cognoverit et contempserit) censuram incurrere, probabiliter nunquam est vitandus » ante ipsam sententiam iudicis specialiter eum denuntiantis. L. 144. Constat ex C. Conc. Constant.

Ad evitanda; S. O. 9. Ian. 1884. — L. 134. 146.; Diana t. 5., tr. 1. de Excommunic. Res. 50. n. 4. 5.; Lugo Resp. Mor. l. 2. d. 5.; Laymann c. 4.; Ferraris Bibl. v. *Excomm.* art. 9. n. 5. 7.; E. M.

1109. *Quid de excommunicatione minori?* — *Excommunicatio minor* privat *per se* tantum usu passivo seu receptione sacramentorum, et *consequenter* electione passiva ad beneficia et dignitates Ecclesiae. C. *Si quem* 59. *de Sent. exc.;* C. *A nobis* 2. *de Except.;* C. *Si celebrat 10. de Cler. exc. min.* — Ea ob unicam tantum causam incurrebatur, si quis nimirum cum excommunicato *vitando* communicaret, et a quolibet confessario absolvi poterat. C. *Nuper* 29. *de Sent. exc.* Cf. S. Th. S. q. 23. a. 1. 2.; L. 147. 156.; Suarez d. 24.; Laymann c. 3. n. 6.; Schmalz. n. 198.-211. — Excommunicatio minor hodie per C. *Apostolicae Sedis* sublata est. Ita S. O. 5. Dec. 1883., adprobante ac plene confirmante Leone XIII. Hoc tamen non impedit, « quominus Episcopus (etiam in praesenti) in poenam alicuius criminis possit nominatim alicui interdicere usum passivum sacramentorum, vel saltem Communionis ». L. 148. — Verum ob communicationem cum excommunicato, in quibusdam peculiaribus casibus incurritur nunc excommunicatio maior, suspensio, interdictum. C. *Apostolicae Sedis* art. 16. et 17. Excommunicationum R. P. simpliciter reservatarum, art. 1. Excommunicationum nemini reservatarum, art. 6. Suspensionum, et art. 2. Interdictorum. S. O. 9. Ian. 1884. — Synod. Dioeces. Albanen. an. 1880. append. n. 10. § XI. n. 3.; Pichler n. 34. 35.; E. M.

1110. *Quid de excommunicatione maiori?* — Excommunicatio maior sequentes habet effectus: *Privat susceptione et usu passivo sacramentorum.* C. *A nobis* 28. *de Sent. exc.,* C. *Cum illorum* 32. ib., C. *Sacris,* 38. ib., C. *Si quem* 59. ib., C. fin. *de Cler. excomm. ministr.* Hinc « *nullus excommunicatus,* sive toleretur sive non, potest ea *licite* (*valide* vero recipit, excepta poenitentia, nisi in bona fide accedat), recipere sub mortali, nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiae, iacturae bonorum, etc., quia censura non obligat cum tanto rigore ». L. 158. — Schmalz. n. 146.-153.; Pichler n. 29.; Coninck dub. 5.

1111. *Privat, saltem non toleratos, communibus Ecclesiae suffragiis et orationibus,* quae nempe nomine Ecclesiae fiunt ab eius ministris; itemque *fructu privat indulgentiarum.* — *Communibus Ecclesiae suffragiis et orationibus;* quare non privat *suffragiis et orationibus privatis,* quae nempe nomine proprio fiunt. « Unde non tantum quivis

privatus, sed etiam sacerdos potest tamquam persona privata pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus et sacro: immo actionem sacrificandi prout pendet a merito privato operantis offerre, vel eius in *Memento* in particulari meminisse. Hoc est certum cum S. Thoma ». L. 162. — *Saltem non toleratos,* quia, ut docet idem S. D., probabiliter pro excommunicato tolerato offerri possunt sacrificia etc., etiam nomine Ecclesiae. « Ratio, quia leges favorabiles cum omni amplitudine intelligendae sunt; dum igitur fidelibus concessum fuit communicare cum toleratis, concessum etiam fuit orationes publicas pro eis offerre; nam communicare id etiam importat, etc. ». L. 164. — CC. cc.; Schmalz. n. 126. 134.-139.; Pichler n. 29. 33.; Coninck dub. 6.; Engel n. 38.; Laymann c. 1. n. 4.; Salmant. Tr. 10. cap. 3. n. 56.; Suarez d. 9. s. 4. 5.; S. Th. 3. p. q. 82. a. 7. ad 3., S. q. 21. a. 1. ad 2., a. 3. Cf. 610.

1112. *Privat usu activo seu administratione sacramentorum.* C. *Latores* 4. *de Cler. excomm. ministr.,* C. *fin.* ib. *Administratio;* haec *non tolerato* illicita omnino est, praeter quam in casu extremae necessitatis aut gravis incommodi; *valide* tamen sacramenta confert, praeter poenitentiam, quae iurisdictionem requirit, et qua caret, nisi communis adsit error facti, vel de mortis articulo agatur. Excommunicato vero *tolerato* quandoque est licita, si nempe non ipse se ingerat, sed fideles exigant et petant; et sic potest celebrare, si sit pastor, cuius subditi teneantur audire sacrum, nec sit alius qui celebret: in gratiam enim fidelium tolerantur, non in ipsorum favorem. Hinc valide etiam poenitentiam ministrat, cum non privetur iurisdictione: hoc enim expedit ad fidelium utilitatem. — L. 165.-170.; S. Th. 3. p. q. 64. a. 9.; Schmalz. n. 144.-146.; Laymann c. 2. n. 5.; Ithur. Cas. 42.

1113. *Privat usu divinorum officiorum,* ita ut excommunicatus sive *vitandus* sive *toleratus* non tantum careat eorum *fructu,* sed etiam sub mortali ea nequeat *celebrare,* iisque *interesse,* parte notabili, ita ut moraliter censeatur *cum aliis communicare,* nisi excuset ignorantia vel necessitas vitandi scandali. Licet eadem sit lex pro vitandis et toleratis; ad hos tamen quod spectat, cum hodie vix adsit confessarius, qui excommunicatum arceat a divinis officiis et nullus sit excommunicatus, qui existimet a divinis officiis sibi esse abstinendum, rigor iuris hac in re temperatus quibusdam videtur. Similiter peccant alii, qui cum excommunicato vitando participant, cum illo divinis assistendo, v. g., *eidem* missae: ac licet peccatum hoc ex genere suo sit

mortale, ex parvitate tamen materiae veniale est, ut si exigua pars missae, v. g., usque ad evangelium tantum, cum illo audiatur.

1114. Porro *per divina officia* intelliguntur sacrificium missae, publica oratio, processio, cantus horarum, benedictio olei, aquae, candelarum, palmarum, cinerum, et cetera annexa ordini clericali ex institutione Christi, vel Ecclesiae, quae publice et solemniter fiunt, cum propriis ornamentis, excepta concione. L. n. 177. Hinc excommunicatus, sive toleratus sive vitandus, potest etiam tempore, quo non celebrantur divina, ecclesiam ingredi ad orandum privatim, et seorsim ab aliis in distincto sacello, et in eodem etiam sacello, ubi alii orant, privatim orare, quia privatim orando minime cum aliis communicat. Immo, quamvis ex C. *Excommunicatos* 17. q. 3. c. 11. interdicatur excommunicato communicare cum aliis etiam in oratione privata; secluso tamen scandalo et contemptu, non videtur materia gravis uti socio ad recitandum officium privatim, sicut ad dicendum Rosarium. Obligatus ad horas canonicas ab illis recitandis liber non est. Eas vero recitando non debet dicere *Dominus vobiscum,* sed *Domine, exaudi orationem meam,* quia illa formula importat quamdam ad populum salutationem, unde secus peccaret venialiter. L. 173.-178.; Schmalz. n. 131.-133. 178.; Pichler l. c.

1115. Iam vero, *si excommunicatus assistat divinis officiis,* et sit *vitandus,* neque monitus velit ab Ecclesia recedere, tenentur clerici eum expellere, si possunt, aut si non possunt, aut gravius incommodum timetur, ab officio cessare, alias graviter peccant. Si missae sacrificium celebretur, celebrans, nondum inchoato canone, debet abrumpere missam; si inchoavit, potest, ceteris abeuntibus, sacrum prosequi vel abrumpere, ob sententiae utriusque probabilitatem; si consecravit, debet, solo ministro manente, pergere usque ad communionem inclusive; et reliqua perficere in sacristia, vel alio decenti loco. Expelli autem debet excommunicatus opera laicorum, si adsint, si vero desint, etiam clerici eum expellere debent. Ad assistentes vero quod attinet, alii probabilius dicunt eos etiam graviter peccare, nisi excuset aliqua necessitas, aut parvitas materiae; alii non improbabiliter aiunt hanc communicationem adstantium culpam venialem non excedere, quia talis communicatio videtur nimis remota et accidentalis, nisi ipsi causa etiam sint ut excommunicatus intersit. Communis autem doctrina est, quod si adstantes audiant aliam missam diversam ab illa, quam audit excommunicatus, nec ipsi, nec celebrans tenentur recedere, quia tunc nulla est formalis communicatio. C. *Ve-*

niens 16., C. *Significavit* 18., C. *Nuper* 29., C. *Responso* 43. *de Sent. exc.;* Clem. *Gravis* 2. e. t.; Laymann c. 2. n. 6.; Engel n. 57. 59.; Pichler n. 33.

1116. *Privat collatione beneficii, aut dignitatis ecclesiasticae iurisdictionem habentis; eaque facta excommunicato,* uti praesentatio, electio, institutio, confirmatio, *nulla est,* idque licet ignoretur excommunicatio; nam ignorantia licet possit excusare a culpa, non supplet tamen defectum conditionis requisitae ad valorem actus. Beneficium enim datur propter officium. Excommunicatus autem, sive vitandus, sive toleratus, inhabilis est officio exercendo; non potest enim in officio communicare. C. *Postulatis* 7.; C. *ult. de Cler. exc.* Hinc nequit facere fructus suos. Beneficio autem alio iam obtento non privatur, neque tenetur ante sententiam iudicis fructus restituere, si per se, vel per alium, onera eiusdem implevit. Poenae enim requirentes actionem ex parte delinquentis indigent semper sententia iudicis, saltem declaratoria. L. 179.-183., 1. 1. n. 148.-149.; Schmalz. n. 147.-162.; Engel n. 60. 61. — *Privat etiam Apostolicis Rescriptis.* Excommunicatus est *inhabilis* ipso iure ad obtinenda haec *rescripta* tam gratiae, quam iustitiae, quae consequenter *nulla erunt.* C. *Dilectus* 26. *de Rescriptis;* C. *Ipso iure* 1. e. t. in 6.° Excipe, nisi fuerint concessa *scienter, motu proprio,* vel praemissa, uti assolet, absolutione a censuris; quod etiam intelligendum erit *de collatione beneficii,* si in concessione clausula adsit absolutionis a censuris. Pichler n. 29.; Coninck dub. 9. 10.; L. 180. 182.; Laymann c. 2. n. 7.-12. Valida item sunt Rescripta minora S. Sedis, licet ab excommunicatis obtenta, pro foro conscientiae tantum. S. Poenit. 9. Sept. 1898. A. S. S. v. 35. p. 754. — E. M.

Plures non improbabiliter negant toleratum esse inhabilem ad beneficia obtinenda. Cf. Commentar. n. 103. 5.°

Ex Const. *Vacante Sede Apostolica* ad effectum eligendi Summum Pontificem nullus Cardinalis impediri potest activa vel passiva electione, vi alicuius excommunicationis, suspensionis, interdicti, aut alterius ecclesiasticae poenae, quae interim manent omnes suspensae. § 29.

Servatis quae habentur praescripta per Const. *Sapienti consilio,* « gratiae ac dispensationes a S. Sede concessae etiam censura irretitis ratae sunt ac legitimae, nisi de iis agatur, qui sint nominatim excommunicati, aut a S. Sede nominatim pariter poena suspensionis a divinis mulctati ». Ord. serv. in Rom. Cur. 29. Sept. 1908. p. 2. c. 3.

1117. *Privat communicatione forensi,* seu omni actu ad iudicium pertinente in foro tum ecclesiastico, tum, *per se,* etiam civili. C. *Decernimus* 8. *de Sent. exc.* in 6.° *Per se,* nam hodie in foro civili locum non habet. — Hinc excommunicatus nequit esse iudex, advocatus, procurator, actor, tabellio, testis, tutor, curator aut exsecutor testamenti, etc. Verum distinguendum est inter excommunicatum *toleratum* et *vitandum.* Excommunicatus toleratus nulla forensi communicatione ipso facto privatur, unde *valide* agit, si ea utatur; et *licite* etiam si requiratur. Sed iuridice repelli potest per exceptionem, tum ab adversariis, tum a iudice. Excommunicatus vero *vitandus* illicite agit; potest tamen excipere, appellare et seipsum defendere. Praeterea sententia iudicis vitandi non solum est *illicita,* sed *invalida,* cum careat iurisdictione. C. *Ad probandum* 24. *de Sent. et re iud.;* C. *Cum inter* 5. *de Except.;* C. *Pia consideratione* 1. ib. Insuper nec potest licite inire contractus, nec testari, etsi faciat valide, etiam cum excommunicatum instituit haeredem.

1118. *Privat ecclesiastica iurisdictione.* C. *Ad probandum* 24. *de Sent. et re iud.,* C. *Romana* 1. *de Suppl. negl. praelat.* in 6.°; C. *Romana* 1. *de Offic. vicar.* in 6.°; C. *Si is cui* 10. *de Off. deleg.* in 6.° Ratio autem est, quia iurisdictionis exercitium est praecipua cum fidelibus communicatio. Hinc excommunicatus *vitandus* et *illicite* et *invalide* absolveret, eligeret ad beneficia, etc. Excommunicatus vero *toleratus,* etiam *notorius,* haereticus quoque ex secta et schismaticus, *valide* iurisdictionem exercet, sed *illicite* agit, nisi vel ex gravi causa, vel rogatus iurisdictionis actus exerceat; quibus in casibus a mortali peccato excusatur etiam sacramenta ministrans. *Illicite;* sed eius actus possunt per exceptionem, iudicis sententia, irritari. L. 185.; Ithur. Cas. 42.; Laymann c. 2. n. 13.; Schmalz. n. 163.-166.; Pichler l. c.; Coninck dub. 10.; Lugo de Iust. et Iur. d. 37. n. 6. seqq.

Simoniae crimen in electione Summi Pontificis specialissimae subiacet excommunicationi, irrita tamen non est praedicta simoniaca electio. Pius X. C. *Vacante Sede* 25. Dec. 1904. § 51.-79.

1119. *Privat ecclesiastica sepultura,* quae nempe fit in loco sacro, ad sepulturam fidelium destinato. Hinc excommunicatus *vitandus* et *toleratus* nequeunt in loco sacro sepeliri, et si in loco sacro sepulti fuerint, inde sunt extrahendi. Hoc autem intercedit discrimen inter *vitandum* et *toleratum,* quod 1.° si uterque dederit moriens signa poenitentiae, *toleratus* potest sepeliri in loco sacro, quamvis *deceat* eum priùs ab excommunicatione absolvere. Imo *toleratus,* si occultus sit,

in loco sacro certe sepeliri potest; si notus, potest adhuc in loco sacro probabiliter sepeliri, quia si licet cum iis viventibus communicare, licet etiam cum mortuis, et quia plura sic scandala practice, maxime in praesenti, vitantur. 2.° Si excommunicatus *vitandus* sepultus sit in loco sacro, locus iste tali contactu censetur pollutus, et est expiandus; si vero excommunicatus *toleratus* in loco sacro fuerit sepultus, locus sacer non censetur pollutus, nec proinde expiatione indiget. — C. *Sacris* 12. de *Sepult.;* Pichler n. 29.; Coninck dub. 8.; L. 186. 187.

1120. *Privat societate civili,* quae quinque involvit, *os, orare, vale, communio, mensa.* Quare nequeunt excommunicati cum aliis fidelibus convivere, cohabitare, conversari, negotia tractare, etc. Privatio civilis huius consortii intelligenda est tantum pro *vitandis;* nam *tolerati* ex hodierna consuetudine amplius non peccant *in civilibus* communicando cum fidelibus, etsi ab ipsis non requisiti. S. Poenit. 5. Iul. 1867. *In civilibus,* nam *in divinis,* non nisi requisiti, communicare possunt. Pichler l. c.

1121. *Insuper dantur causae graves, in quibus licet aliquando etiam cum non tolerato communicare.* C. *Si vere* 34. *de Sent. exc.* Hae causae sunt: 1.° *Utile,* i. e. utilitas sive spiritualis sive temporalis, tum ipsius excommunicati, tum alterius. 2.° *Lex,* i. e. coniunctio matrimonialis, nisi coniuges sint per divortium separati; aut excommunicatio ista sit propter dubium valoris matrimonii; aut etiam alter coniugum sit ob haeresim excommunicatus. An autem quis possit communicare etiam *in divinis* cum coniuge excommunicato, duplex est sententia. Prima affirmat; secunda verior negat. 3.° *Humile,* i. e. status subiectionis. Hinc filii, etiam emancipati et adoptivi, nepotes, pronepotes, et in eodem genere affines, communicare possunt cum parente. Itemque communicare possunt servi et ancillae cum domino, si ante excommunicationem fuerint in servitio; religiosi cum praelato; milites cum duce excommunicato. Et e contra parentes, mariti, domini communicare possunt cum filiis, uxoribus et famulis excommunicatis. Haec autem communicatio non extenditur etiam *in divinis,* nisi ea communicatio necessaria sit ad praestandum obsequium debitum. Hinc famuli licite comitantur dominum ad missam, ac licite iussi ministrant excommunicato celebranti, aut cum eo officium recitant, si ad id vi famulatus teneantur. 4.° *Res ignorata,* i. e. ignorantia sive iuris sive facti, tum invincibilis, tum etiam satis probabiliter vincibilis et crassa. 5.° *Necesse,* i. e. necessitas gravis sive animae, sive corporis, sive bonorum temporalium; sive communican-

tis, sive excommunicati, sive aliorum. Nam Ecclesiae leges de se non obligant cum gravi incommodo. — C. *Responsio* 43. *de Sent. exc.*, C. *Inter alia* 31. ib., C. *Si vere* 35. ib., C. *Cum voluntate* 54. ib.; C. *Quoniam multos* 103. c. 11. q. 3.; Schmalz. n. 183.-194.; Pichler n. 32.; S. Th. S. q. 23. a. 1.; Engel n. 47.-52.; L. 200.-206.

1122. Iam vero *Os* sunt colloquia, litterae, et generatim signa benevolentiae, uti sunt dona mittere vel acceptare, etc. An autem signa urbanitatis excommunicato exhibere liceat, prima sententia negat, et ea probabilis est; secunda sententia etiam probabilis affirmat, modo ea signa, ut est assurgere, aperire caput, cedere locum, fiant ut vitetur nota inurbanitatis, vel indignatio excommunicati, neque exhibeantur tamquam signa amicitiae aut communicationis. — *Orare* est quaelibet communicatio in divinis, v. g., assistere missae, vel officiis publicis ecclesiae, de qua supra, vel privata oratione communicatio. — *Vale* comprehendit salutationes omnes verbo aut alio signo exhibitas honoris causa, nisi haec fiant ad vitandum damnum et indignationem ipsius excommunicati. Hinc probabiliter licet excommunicatum resalutare; resalutatio enim, non honoris exhibitio, sed potius debiti solutio et mere actus urbanitatis est. Probabilius vero videtur non licere, excommunicato rescribere, secundum S. Alphonsum, qui non valet acquiescere sententiae oppositae; « quia rescriptio videtur vera communicatio ». — *Communio* comprehendit omnem contractum, qui tamen validus est, si fiat, omnemque societatem, adeoque cohabitationem et cooperationem. — *Mensa* comprehendit convivia per modum tamen societatis et commercii, quale non habetur certe, si casu incidas in idem iter, hospitium, mensam, immo lectum. — L. 188.-195.; S. Th. S. q. 21. a. 1.; Laymann c. 2. 16. 17.; Schmalz. n. 177.; Pichler l. c. n. 31.; Coninck dub. 12.

1123. *An grave sit excommunicationem violare?* — *Communicatio in divinis* censetur mortale, nisi excuset parvitas materiae, vel damnum grave, vel consuetudo, vel privatim tantum communicent. Cf. 1114. 1120. Quamvis vero peccent, nullam tamen poenam incurrunt, excommunicatus communicans cum aliis, et alii communicantes cum ipso, nisi in casibus iam indicatis, Cf. 1109. — *Communicatio in civilibus,* secluso contemptu, sed sine iusta causa, est tantum veniale. Id autem intelligitur, per se loquendo, et praecisione facta a contraria consuetudine, quae toleratos ab omni excusat peccato; adeoque valet adhuc quoad *vitandos*. S. O. 2. Aug. 1893. An autem frequenter et continuate in civilibus communicare sit iterum, per se lo-

quendo, mortale; duplex adest sententia probabilis, altera affirmans, altera negans. — Tandem communicatio *in crimine criminoso,* i. e. in eodem crimine seu contumacia, ob quam lata est excommunicatio, mortale peccatum est. Esset, v. g. si, post excommunicationem latam ob furtum, quis adhuc communicaret cum excommunicato, ut eidem consilium aut opem suppeditaret, ne illa restitueret. Incurritur autem poena excomm. ob hanc communicationem in casu indicato in C. *Apostol. Sedis,* Excomm. R. P. simpliciter reserv. art. 17. — C. *Significavit* 18. de *Sent. exc.;* S. Th. S. q. 23. a. 2. 3., Quodl. 11. a. 9.; L. 196.-199. 207.; Laymann c. 3. n. 1.-3.; Schmalz. n. 178.-182. 195.-197.; Pichler n. 31.; Coninck dub. 14.

III. — DE SUSPENSIONE

1124. *Quid sit suspensio?* — Suspensio est censura, qua clericus privatur *usu potestatis ecclesiasticae,* quam habet ratione ordinis, officii, beneficii. Quare per eam non privatur clericus *passiva sacramentorum receptione,* neque communibus suffragiis, etc. — Suspensio cum poena gravissima sit, infligi licite non potest sine monitione, sive scriptura, aliisque iuris formalitatibus. Quare, si praelatus, vel non praemissa monitione, vel causa non expressa, vel oretenus dicat: Ego te suspendo, nisi lata fuerit per modum praecepti, aliquid nempe praecipiendo, puta famulam dimittere intra certum tempus, sub poena suspensionis ipso facto incurrenda, erit potius vel mera poena, vel simplex celebrandi prohibitio, et non censura; non enim praesumitur praelatum voluisse delinquere, censuram absque praevia monitione, vel non declarata causa, vel oretenus ferendo. Cf. 1103. Unde eam infringens inobedientiae gravis reus esset, non ideo tamen evaderet irregularis. L. 317. 318. — In communitatem autem, qua talem, lata tenet quidem omnes quoad officia, vel beneficia communia; minime vero quoad beneficia vel munia particularia, neque *ut censura,* sed ut privatio, ac ut poena quaedam canonica, et ut inhabilitas particularis personarum ad illa. L. 317.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 18.; Schmalz. n. 45. — Censura item proprie talis non est, si Episcopus *ad cautelam* clericum arceat ab exercitio sacri ministerii, non quia criminis reus sit, aut de crimine iam convictus, vel confessus; sed quia non decet sancta tractari ab illo, quem publica fama male refert. Card. De

Luca Opp. tom. 14. adnotat. ad S. Conc. Trid. disc. 43. n. 3. 4.; Bonacina t. 3. de Cens. in part. d. 3. q. 5. p. 1.; Pichler n. 39. 41. 42.

1125. *Quid suspensio ex informata conscientia?* — Suspensio ferri potest ab Ordinario *ex informata conscientia,* nempe ex causis sibi notis, adeoque *extraiudicialiter,* nulla praemissa monitione, et omni appellatione remota; recursus tamen ad Apost. Sed. semper liber erit. Constans nunc praxis est, ut non nisi temporanea haec suspensio permittatur, minime vero perpetua. S. C. C. 8. Apr. 1848. Utrum vero huiusmodi suspensio ferri possit non solum *ob occultum crimen,* verum etiam ob delictum publicum, controvertitur. Sententia affirmans innititur potissimum in C. Trid. s. 14. C. 1. de R., unde constat posse Episcopum « clerico ascensum ad sacros ordines ex quacumque causa, *etiam* ob occultum crimen, quomodolibet, etiam *extraiudicialiter,* interdicere, aut a suis ordinibus seu gradibus vel dignitatibus ecclesiasticis suspendere ». Sententia negans vero constat ex Instr. S. C. de P. F. 20. Oct. 1884. n. 7., S. C. C. 26. Apr. 1853. Haec suspensio sustinetur, etsi oretenus data, attamen praestat ut scripto fiat. S. C. C. 8. Apr. 1843., 14. Sept. 1782. Ferri potest etiam a Vicario Capitulari, et in ea infligenda exprimendum est id fieri iuxta traditam a Trid. facultatem. Huiusmodi suspensio, cum sit ob delictum occultum, vel utcumque praeteritum, vel, si ob delictum quod in futurum pendet, desit monitio et contumacia, rationem *censurae* non habet. Quare iuxta quosdam hanc violans suspensionem non incurrit irregularitatem. Iuxta alios vero, eosque plures, eam incurrit. Hanc amplectitur sententiam S. C. C. 8. Apr. 1848., S. C. de P. F. Instr. cit. 20. Oct. 1884. n. 11. — Si item suspensio feratur in tempus definitum, utrum eam violans irregularitatem incurrat, alii negant, alii affirmant. Verius affirmandum ex C. *Cum aeterni* 1. *de Sent. et re iud.* in 6.°, si tamen ob delictum non mere praeteritum, sed aliquo saltem modo futurum ista sit, si nempe suspensio fuerit lata per modum praecepti aut statuti, aut legis, ob crimen futurum, vel etiam praeteritum habens tractum successivum. Tunc enim iam est ad praecavenda delicta, et non tantum ad praeterita punienda. Quare rationem quoque censurae vere tunc habet. — L. 314.; Salm. t. 10. c. 5. n. 13.; Bened. XIV. de Syn. l. 12. c. 8. n. 3.-5.; Bouix de Iudic. v. 2. Parisiis 1885. p. 310. seqq.; A. S. S. v. 7., v. 14. p. 299. seqq.; E. M.

1126. *Quomodo cesset suspensio?* — Suspensio imposita per modum *censurae* cessat per *absolutionem.* Suspensio vero imposita per

modum merae *poenae* spiritualis cessat per *dispensationem* vel remissionem superioris, vel etiam per seipsam sine alia superioris declaratione, nempe elapso tempore constituto, vel impleta conditione imposita. Si suspensio imposita sit per modum *censurae* reus emendatus iure suo postulat ut *absolvatur*. Si vero imposita sit per modum *poenae,* ab ea reus ut solvatur nullo potest iure postulare, licet iam correctus et emendatus sit. Huiusmodi suspensio per modum poenae est suspensio in perpetuum, vel ad certum tempus, v. g., ad triennium, vel donec reus satisfecerit, vel restituerit, vel ad beneplacitum Sedis, vel superioris, in quo postremo casu suspensio etiam cessat, mortuo vel deposito superiore, etc. — « Etsi suspensiones, quae ut purae poenae feruntur, potius *per dispensationem* tolli debeant; doctores tamen aliqui, nullo observato discrimine, omnem suspensionem propter delictum seu in perpetuum, seu ad certum tempus impositam *absolutione* auferri aiunt; quod verbum (*absolutionis*) et in formula relaxationis usurpari solet... Eademque ratione privilegium a Sede Apostolica confessariis Societ. Iesu concessum, quod, fidelium confessionibus auditis, eos in foro conscientiae absolvere possint a quibuscumque sententiis, censuris ac poenis ecclesiasticis ex peccatis resultantibus, ad suspensiones iuris indistincte se extendit, sicut significat Avila ». Laymann c. 4. n. 4. Sane in C. *Apostolicae Sedis* tum excommunicatio, tum suspensio et interdictum communi *censurarum* nomine comprehenduntur. — L. 322.

1127. *Quotuplex sit suspensio?* — Suspensio alia est *totalis,* qua clericus arcetur ab omni ecclesiastica functione, et simul fructibus et administratione beneficii privatur; alia *partialis,* qua alterutro tantum, in totum, vel etiam in partem privatur. Haec, si sit ad breve tempus, et lata ab homine, pro sola culpa veniali infligi potest. L. 78. 321. — *Suspensus ab ordine* simpliciter privatur exercitio solemni, seu ex officio, illo scilicet modo, quo a laicis exerceri nequit, cuiuscumque ordinis, sive maioris, sive minoris. Attamen minorum hodie ordinum functionibus etiam laici defungi solent. Hinc suspensio usque ad minores ordines sese extendere non videtur. Neque vero *suspensus ab ordine* privatur voce in capitulo, nec prohibetur horas in choro recitare. Is item minime privatur iurisdictione et beneficio. Hinc et *valide* absolvere potest. Alii tamen negant, quia et actus ordinis est. Suspensus *ab ordine superiore* non ideo est suspensus etiam *ab inferiore ordine*. Suspensus *ab inferiore ordine* non est etiam suspensus a superiore, nisi superioris ordinis exercitium contineatur in exercitio or-

dinis inferioris. L. 314. — *Suspensus a iurisdictione* simpliciter, omni iurisdictione privatur, tum interna, tum externa; minime vero exercitio ordinis. Suspensio *ab ordine* suspensum tenet ubique. Suspensio a iurisdictione verius extra territorium eam ferentis nullam habet vim. — *Suspensus ab officio* simpliciter, intelligitur a quovis officio, sive ab ordine, sive a iurisdictione proveniat. Officium enim hic est omnis spiritualis potestas. Hinc privatur usu tum iurisdictionis, tum ordinis, seu cuiuscumque ministerii ecclesiastici; minime vero suspensione etiam a beneficio tenetur. Quare adhuc poterit illius fructus percipere, si tamen, saltem per alios, impleat beneficii officia et onera. Suspensio haec *a divinis* etiam dicitur. C. *Medicinalis* 1. *de Sent. exc.* in 6.°; C. *Inter sollicitudines* 10. *de Purg. Can.;* C. *Cum aeterni* 1. *de Sent. et re iud.* in 6.° Hinc parochus *ab officio* suspensus nec missam celebrare, nec praedicare, nec officiis praeesse, nec sacramenta ministrare potest. Canonicus *a divinis* suspensus ex S. C. EE. et RR. 29. Febr. 1869. nequit percipere chorales distributiones nec reliqua emolumenta. — *Suspensus a beneficio* simpliciter privatur *fructibus* et *administratione* beneficii; minime vero etiam ordinis vel officii functionibus. Tenetur autem adhuc ad onera et officia beneficii praestanda, et tunc potest partem fructuum retinere quam substituto dare deberet, quia stipendium esset laboris. — Suspensus tandem *ab officio et beneficio* simul, vel *simpliciter suspensus,* nisi ex adiunctis limitatio aliqua colligatur, totaliter suspensus censetur. — Laymann p. 3. c. 1.; L. 315. 316.; Schmalz. n. 266.-269. 290.-305.; Engel n. 74.-79.

1128. *Quomodo peccet suspensionem violans?* — *Peccat graviter* qui suspensus exercet actum sibi vetitum per suspensionem; nam violat praeceptum Ecclesiae in re gravi. Immo suspensus *ab ordine sacro* incurrit etiam *irregularitatem* (quae ob solam violationem suspensionis ab ordine, et non etiam a iurisdictione et beneficio, incurritur), si eiusdem ordinis officium scienter et solemniter exerceat, extra tamen casum necessitatis, seu gravis incommodi. C. *Is cui* 20. *de Sent. exc.* in 6.°; C. *Cum aeterni de Sent. et re iud.* in 6.° Cf. etiam Lugo Resp. Mor. l. 2. d. 10., ubi quaestionem tractat, « utrum suspensus occultus celebrare possit sine periculo irregularitatis ad alendum se et matrem egentem ». Excusare etiam potest hac in re, tum a peccato gravi, tum ab irregularitate, levitas materiae, v. g., si exerceret actum levem iurisdictionis; aut benediceret mensam, exerceret ordinem sacrum non solemniter, vel non sacrum, quod tamen hodie, uti iam dictum est, cum etiam a laicis exerceatur, suspensione com-

prehendi amplius non videtur. Insuper, si *suspensus toleratus* se non ingerit in functiones, quibus per suspensionem prohibetur, sed ab aliis requiritur, nullo pacto peccat, neque irregularitatem incurrit. Aliter se res habet cum *suspenso non tolerato, denuntiato;* nam iste extra urgentissimam causam, etsi a fidelibus postuletur, ea officia a quibus suspensus est exercere nequit. Verum alii non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censentur cooperari actui, a quo suspensus est: unde audire eius missam non erit peccatum, si non inservias, secluso tamen scandalo.

1129. *An actus suspensi sint validi? — Actus a suspenso praestitus est nullus et irritus.* « Poena haec locum dumtaxat habet in iis, quae ab Ecclesia pendent, uti est *iurisdictio et beneficium;* in his ergo suspensus, si beneficium administret, et iurisdictionem exerceat, invalidum actum facit, *modo denuntiatus sit tanquam suspensus;* quia facta denuntiatione, privatur potestate omnimoda actus illos exercendi. *Ante denuntiationem* solum impeditur ab illorum exercitio, dum a fidelibus non requiritur; quando autem a fidelibus requiritur, *valide et licite* illos actus exercet, ideoque necessarium est, ut iurisdictionem retineat ». Schmalz. n. 309. 306. 308.; L. 313. Insuper « suspensus a beneficio, si eidem se ingerat et fructus percipiat, non efficitur quidem irregularis, ex communi tamen sententia beneficium perdit ipso iure. C. *Cupientes* 16. § *Ceterum de Elect.* in 6.° ». Engel n. 77. « Quare, cum beneficiatus ita suspensus per seipsum administrare beneficium nequeat, solet eidem dari oeconomus, qui redditus colligat, et eosdem iussu Episcopi piis causis applicet, reservatis suspenso alimentis necessariis ». Schmalz. n. 308.; Pichler n. 43. — Cf. hic n. 1116. in fine.

1130. *Quid suspensio a Pontificalibus?* — « Si Episcopus suspensus a Pontificalibus missam celebrat solemniter in apparatu pontificali, certum est quod peccat... An autem incurrat etiam irregularitatem, affirmant Angel., etc. Negant vero probabilius Laym., etc. Ratio, quia Episcopus sacrificando, non exercet actum substantialem ordinis episcopalis, sed actum ordinis sacerdotalis, a quo non est suspensus, et quod celebratio fiat cum pontificalibus, per accidens se habet; irregularitas autem non incurritur, nisi in exercitio actus ordinis prohibiti ». L. 314.

1131. *Quid intelligatur nomine Pontificalium? — Pontificalium nomine intelligitur* usus auctoritativus insignium Pontificalium, videlicet mitrae, baculi pastoralis et pallii. Quare suspensus a Pontifica-

libus repellitur consequenter ab actibus ordinis episcopalis, qui sine praedictis insignibus fieri non debent, quales sunt confirmationis sacramentum aut ordines conferre, virgines, Ecclesias, altaria consecrare. Potest tamen missam celebrare more aliorum sacerdotum, Confessiones audire, baptizare, immo et censuras ferre, conferre beneficia, aliosque actus iurisdictionis exercere, quippe ad Pontificalia minime spectant. — Laymann c. 1. n. 6.; Giraldi Expos. Iur. Pontif. p. 2. s. 21. nota 2. pag. 826.

Sacra peragere ritu pontificali spectat ad Episcopos. Sed ex privilegio id etiam conceditur Protonotariis ad instar Participantium, aliisque inferioribus Praelatis, sed ornatu moderatiori. Pius VII. C. *Decet Rom. Pontif.* 4. Iul. 1822.

1132. *Quid depositio et degradatio?* — Suspensioni subiici solent *depositio* et *degradatio,* ob similitudinem, quam cum ea habent, cum utraque remotio sit ab ecclesiastico ordine, iurisdictione et beneficio, non obstante, quod ad eius titulum fuerit clericus ordinatus aut loco patrimonii subrogatus. Ab ea tamen longe differunt, cum huiusmodi poenae ulterius adhuc progrediantur, neque tantum *usu* potestatis ecclesiasticae, sed ipso *iure radicali,* in quantum fieri potest, privent, idque in perpetuum; unde censurae non sunt; sed poenae vindicativae. Privant *iure radicali,* quatenus *depositione et degradatione* inhabilitas perpetua habetur ad omne officium et beneficium, si nempe perfecta sit *depositio,* et non tantum ab officio, vel tantum a beneficio. Sed si depositio sit ab officio, et a beneficio etiam consequenter est; beneficium enim propter officium est. Censura item non est, sed mera poena, *simplex privatio beneficii.* Suspensione ablata, ipso iure suspensus in suo officio et beneficio restituitur: depositus vero novo indiget titulo, ut in eo de novo reponatur. Si depositio clericum deiicit ab omni officio et beneficio et clericali dignitate, *degradatio* habetur; eaque *verbalis* est, si mera iudicis sententia a clericalibus privilegiis deiicitur, *realis* si solemnis ritus accedat, quo clerico ordinum insignia detrahuntur, eisque detractis, curiae traditur saeculari. Huiusmodi poenae, cum gravissimae sint, ante iudicis sententiam non incurruntur. — L. l. 3. n. 670., l. 7. n. 323. 327.; Suarez de Cens. disp. 13. sect. 2. n. 14.; disp. 27. n. 5.; Bouix de Parocho, Parisiis 1855. pag. 365. seqq.; Laymann p. 1. c. 1. n. 3., p. 3. c. 5.; Coninck disp. 16.; Schmalz. n. 7.; Bened. XIV. de Syn. l. 9. c. 6. n. 3. seqq.; C. *Quam grave* 2. Aug. 1757.; C. *Degradatio* 2. *de Poenis* in 6.°; Trid. s. 13. C. 4. de R.; Pont. Rom. *Degradat. forma.*

IV. — DE INTERDICTO

1133. *Quid sit interdictum?* — Interdictum est: censura, qua prohibetur usus omnium divinorum officiorum, aliquorum sacramentorum et sepultura ecclesiastica, *praecise quatenus usus est.* Quare interdictum iurisdictionem non adimit. *Praecise quatenus usus est sacrarum quarumdam rerum;* quia excommunicatio eodem usu privat, quatenus est *communicatio* cum fidelibus; suspensio vero proprie non illum usum bonorum fidelium, sed *exercitium potestatis ecclesiasticae* impedit. Et sic generali interdicto afficiuntur tum clerici tum laici, eoque clericis prohibetur quidem sacris operari, quia haec prohibentur tempore interdicti, vel in loco interdicto, sed non tamquam *exercitium ministerii sacri.* — C. *Responso* 43. *de Sent. exc.;* C. *Permittimus* 57. ib.; C. *Alma mater* 24. ib. in 6.°; C. *Si sententia* 16. ib.; C. *Non est* 11. *de Spons.;* C. *Cum et plantare* 3. § 3. *Quod si de Priv.;* C. *Episcoporum* 8. ib. in 6.°; C. *Quod in te* 11. *de Poen. et rem.;* L. 328.; Schmalz. n. 340.-349. 398.-401.; Engel n. 91.; Pichler n. 45.

1134. *Quid requiratur ad interdicti observantiam? — Ut interdictum alios obliget duo requiruntur.* Primum est, ut interdictum denuntiatum sit; secus enim post Extrav. *Ad evitanda* nec interdictum locale observare, nec personaliter interdictum vitare tenemur; quamvis ipse personaliter interdictus abstinere a divinis debeat, cum primum censura ista ligatur, quia interdictis sicut excommunicatis per Extrav. cit. nullus est factus favor. Alterum est, ut passim observetur interdictum locale ab iis, in quorum gratiam est constitutum. Si ipsi enim interdictum non observent, censetur Ecclesia illud remittere. C. *Petistis* 20. *de Priv.;* Schmalz. n. 389.; Pichler n. 52.

1135. *Quid de divinis officiis? — Divina officia,* quae in loco interdicto, vel a personis interdictis nequeunt peragi, et quibus adesse vetatur, ea sunt, quae solemniter a solis clericis exercentur in loco designato, excepta concione, uti sunt publica celebratio missae, publica celebratio horarum canonicarum in choro, publicae et solemnes benedictiones, etc. — Eaque in *interdicto generali locali,* singulis diebus prohibentur, praeter dies Nativitatis Domini, Paschatis, Pentecostes, Assumptionis B. V., diem et Octavam Corporis Christi; quibus addendum est festum Immaculatae Conceptionis pro tota Hispania: tunc enim permittuntur divina officia celebrari solemniter, admissis etiam

personis interdictis, quae quidem tenentur iis festis missam audire, modo qui causam interdicto dederunt, ad altare non accedant, neque ad Offertorium neque ad Communionem. Aliis vero diebus licet religiosis ac clericis omnibus, in *interdicto locali generali,* officia celebrare, si ipsi interdicti non sint, et celebrent ianuis clausis, submissa voce, ac sine campanarum sonitu, excommunicatis ac interdictis exclusis, illis nempe, qui tales sunt denuntiati, et ita ut ab iis qui foris sunt nihil exaudiri possit, videri nihil. — Quod si *interdictum* sit *generale personale* populi, nihil impedit, quotidie celebrari in ecclesiis divina, modo serventur conditiones nuper relatae. Ratio est, quia ex vi huius interdicti non sunt interdictae ecclesiae, neque clerici. — Quando tandem *interdictum* fuerit *locale speciale,* licitum tantum erit semel in hebdomada missam celebrare ad renovandam eucharistiam pro infirmis. — Iam vero licet interdictum sit instar excommunicationis, non tamen separat a communione fidelium. Hinc si interdictus missam celebret, ei assistere possumus, et si interdictus aderit divinis officiis, et iussus abire noluerit, non ideo cessandum erit, nisi forte locus ipse sit interdictus, quia ibi Ius non dat facultatem celebrandi, nisi exclusis interdictis. Neque item eiusdem sepultura coemeterium vel ecclesia polluitur. Quin licet pro eo vivo, seu vita functo offerre sacrificia, et publicas preces fundere. — C. *Responsio* 43. *de Sent. exc.;* C. *Permittimus* 57. ib.; C. *Alma* 24. ib. in 6.°; C. *Quod in te* 11. *de Poen. et rem.;* Clem. *Ex frequentibus* 1. *de Sent. exc.;* Martinus V. C. *Ineffabile sacramentum;* Eugenius IV. C. *Excellentissimum;* S. C. Concist. 10. Dec. 1913.; Schmalz. n. 361.-368.; Laymann p. 4. c. 2. n. 2.; L. 333.; Engel n. 83. 84. 92.; Giraldi Expos. Iur. Pont. p. 1. s. 811.; Pichler n. 50. 51.

1136. *Quid de sacramentis?* — Sacramenta, quae in loco interdicto, vel a personis interdictis, non licet ministrare vel recipere sunt: Eucharistia, i. e. ordinaria Eucharistiae distributio; Extrema Unctio, extra casum necessitatis, quando nempe aliud sacramentum nequeat cum certitudine administrari, Ordo sacer, Matrimonium, nempe cum solemni benedictione. C. *Quod in te* 11. *de Poen. et rem.;* C. *Non est* 11. *de Spons.;* C. *Responso de Sent. exc.* — S. C. Concist. 10. Dec. 1913. prohibetur *publica administratio* sacramentorum.

1137. *Quare licet* 1.° *Baptismus,* qui potest dari etiam solemniter; sed non a specialiter interdicto, extra casum necessitatis. C. *Non est* 11. *de Spons.;* S. C. Concist. 13. Dec. 1913. Schmalz. n. 351.

1138. *Licet* 2.° *Confirmatio,* etiam solemniter; sed iterum minime collata a *specialiter interdicto,* vel in gratiam eius, qui fuerit specialiter interdictus, nisi prius satisfaciat, vel, si non possit, cautionem praestet de satisfaciendo, vel, si neutrum possit, iuret se satisfacturum cum poterit. C. *Responso* 43. *de Sent. exc.;* C. *Quoniam* 19. ib. in 6.°; C. *Alma* 24. ib.; C. *Clerici* 3. *de Cler. exc. min.;* C. *Latores* 4. ib.; Schmalz. n. 352.

1139. *Licet* 3.° *Poenitentia,* non tamen collata a *specialiter interdicto* extra casum necessitatis, nec in gratiam eorum, qui specialiter interdicti sunt, nisi praestent satisfactionem, aut, si non possint, cautionem, vel si neutrum possint, iurent se satisfacturos cum poterunt. C. *Quod in te* 11. *de Poen. et rem.;* C. *Alma* 24. *de Sent. exc.* in 6.° « Si tamen ab interdicto, specialiter etiam denuntiatio, administretur, probabilius sacramentum validum erit; quia interdictum non *iurisdictionem,* sed *usum* divinorum tollit ». Schmalz. n. 353.

1140. *Licet* 4.° *Viaticum* in periculo vel articulo mortis, sed non in gratiam specialiter interdicti, nisi prius satisfaciat, vel, si non possit, cautionem praestet, vel, si neque id possit, iuret se satisfacturum. Potest hoc casu et debet SS. Sacramentum ad domum aegroti deportari cum solita solemnitate, comitantibus clericis, candelis accensis, pulsatis cymbalis. Delato Sacramento, etiam licitum est sacerdoti populo illud ostendere ad adorandum, et cum ipso eidem benedicere; haec enim per interdictum non prohibentur, nisi missae sacrificio. Ut autem ss. Eucharistia in mortis articulo exsistentibus ministrari possit, concessum est, ut iam diximus, eam semel in quavis hebdomada renovare, celebrato sacrificio missae. C. *Quod in te* 11. *de Poen. et rem.;* C. *Permittimus* 57. *de Sent. exc.;* C. *Alma* ib. in 6.°; S. C. Concist. 10. Dec. 1913.; Laymann p. 4. c. 2. n. 1.; Schmalz. n. 354.

1141. *Licet* 5.° *Extrema Unctio,* « si infirmus nullum aliud sacramentum possit recipere; tunc enim potest illi extrema unctio ministrari ex praesumpta Ecclesiae voluntate; quia non est credendum, Ecclesiam suis fidelibus, et maxime morituris, subsidium sacramentorum denegare velle, maxime cum salus aeterna infirmi, sacramento non recepto, non leviter periclitetur, cuius periculum maxima ex parte temperatur, sacramento extremae unctionis recepto ». Schmalz. n. 355. « Religiosos autem, ait S. Alph. 334., commune est tempore interdicti posse recipere Communionem et extremam unctionem ».

1142. *Licet* 6.° *Ordo* generaliter tantum interdictis et in loco non interdicto. Ratio est, quia quaelibet sacramentorum receptio et administratio in loco interdicto, et personis specialiter interdictis est prohibita; secus vero iis, qui generaliter interdicti sunt, in loco non interdicto. Insuper licet ordo, si casus, qui rarus omnino est, contingeret, « in aliqua provincia esse tantam sacerdotum penuriam, ut sacramentum poenitentiae et eucharistiae commode infirmis ministrari non posset... Ratio est quia C. *Alma* permittuntur aliqua sacramenta administrari et confici tempore interdicti, consequenter ergo permittenda est ordinatio ministrorum, qui ad id fuerint necessarii, alias inutilis esset ista concessio. Conf. a pari: ex eo quod tempore interdicti concessa sit ministratio baptismi et confirmationis, concessa etiam censetur benedictio fontis, et confectio chrismatis, sine quibus ministrari illa sacramenta non possunt. Ergo, cum neque sine ministris ministrari sacramentum poenitentiae et eucharistiae possit, ex horum concessione recte infertur concessa illorum ordinatio ». Schmalz. n. 356.

1143. *Licet* 7.° *Matrimonium.* Cum in Iure habeatur, illud *contrahi posse quocumque tempore,* in interdicto non comprehenditur. Hinc contrahi potest in loco interdicto et a personis generaliter interdictis. « Immo etiam specialiter interdicti, si poenitentes et contriti sint, nullatenus ab eo contrahendo excluduntur; quia non prohibetur ex vi obicis, qui per poenitentiam removetur ». Schmalz. n. 328. Attamen solemnis benedictio tunc sponsis dari nequit. Haec enim sub *officio divino* continetur. Quare sicut hoc, ita illa tempore interdicti prohibetur. C. *Non est* 11. *de Spons.*; S. C. Concist. 10. Dec. 1913.; Schmalz. n. 357.-360.; La-Croix n. 420.; L. 334.; Laymann c. 2. n. 1.; Engel n. 94.; Pichler n. 50.

1144. *Quid de sepultura ecclesiastica?* — In *interdicto locali generali,* laici, qui specialiter ex sua culpa interdicti non fuerint, nisi in alium locum sacrum non interdictum transferantur, ex C. *Si sententia* 16. *de Sent. exc.* in 6.°, sepeliendi sunt in loco non sacro, etiamsi agatur de infantibus, et amentibus. At, si in loco sacro interdicto sepulti fuerint, exhumari non debent, quia hoc non habetur in Iure statutum, licet aliud sit de excommunicatis. C. *Sacris* 12. *de Sepult.* Cessante vero interdicto, omnes in loco sacro sunt reponendi. Clerici, si non sint nominatim interdicti, et interdictum servaverint, possunt sepeliri in loco sacro interdicto; sed silentio et sine solemnitate: immo in Ecclesia etiam interdicta speciali interdicto. — Si *interdictum* sit *locale speciale,* nemini dubium est ecclesiasticam sepulturam prohi-

beri laicis. — In *interdicto* vero *personali,* sive *generali,* sive *particulari,* tum clerici tum laici in Ecclesia non interdicta sepeliri possunt, si non fuerint denuntiati. Quibus enim vivis communicamus, etiam mortuis communicare possumus. — Nominatim autem denuntiatus interdictus, si decedat absque absolutione, et nullum poenitentiae signum dederit, aut talis signi ab ipso dati nulla sit probabilis opinio, extra locum sacrum sepeliendus est. At si constet tale signum dedisse, poterit, praestita indirecta absolutione ab interdicto, ecclesiasticae sepulturae tradi. — C. *Quod in te* 11. *de Poen. et rem.;* C. *Episcoporum* 8. *de Priv.* in 6.°; Clem. *Eos qui* 1. *de Sepult.;* Schmalz. n. 369.-378.; Laymann c. 2. n. 3.; L. 335.; Engel n. 95.-97.; Salm. t. 10. c. 6. p. 6.; Pichler n. 50.

1145. *Quid de interdicto ab ingressu Ecclesiae?* — Interdictum ab ingressu Ecclesiae interdictum quoddam speciale et partiale est, quo quis prohibetur in Ecclesia ordinem sacrum exercere, divinis officiis interesse, et ecclesiastica sepultura. Hinc « solum privat *participatione divinorum in Ecclesia...,* ita ut sic interdictus nec celebrare in ea possit, nec sepeliri, nec dare aut recipere sacramenta, nec ministerium aliquod sacrum exercere, nec missam aut aliud divinum officium audire... Per *Ecclesiam* intelligitur quodlibet templum auctoritate Episcopi deputatum ad sacra facienda, sive illud sit benedictum, sive non... Celebratio ergo vel *participatio divinorum* in tali *Ecclesia* interdicitur per hanc censuram, non extra illam... Ergo extra Ecclesiam omnia alia, quae alias licebant tali personae, postea licent, ut est facere sacrum in privato oratorio approbato, recipere sacramentum unctionis in domo sua, et quaelibet alia sacramenta extra Ecclesiam ». Suarez de Cens. d. 35. s. 4. — Itemque « vi huius interdicti prohibetur ecclesiastica sepultura, etiam in coemeterio non contiguo..., non privatur tamen aliquis ingressu coemeterii etiam contigui Ecclesiae, nec celebratione divinorum officiorum in ipso ». Suarez l. c. — Vi huius interdicti non prohibetur etiam ingressus in Ecclesiam ad privatas tantum orationes in ea fundendas; immo etiam probabilius ad sacramenta in ea privatim recipienda. Concionem item in Ecclesia audire prohibitum non est. Ratio, quia nullo iure haec significantur. — C. *Sacro* 48. *de Sent. exc.;* C. *Is cui* 20. ib. in 6.°; Schmalz. n. 379.-388.; Salm. n. 89.; Engel n. 98.-99.; Bonacina de Interd. d. 5. p. 6. n. 11.-12.; Coninck disp. 17. dub. 2.

1146. *Quotuplex sit interdictum?* — Interdictum aliud est *locale,* quod immediate afficit locum, aliud *personale,* quod immediate afficit

personas; aliud *mixtum,* quod immediate afficit locum et personam. Horum vero quodlibet potest esse *generale* vel *particulare,* prout afficit totam quamdam regionem aut communitatem, vel locum quemdam determinatum, v. g., datum oratorium, vel personam quamdam in particulari. — Interdictum *personale speciale* vera censura est; et interdictum *locale et personale generale* censura non est; sed privatio quaedam, adeoque omnes obligat etiam innocentes. Imponi enim potest ob valde grave delictum capitis vel praecipuorum membrorum, licet reliqui culpa vacent. Tolli autem non potest, nisi ab habente iurisdictionem in foro externo. Locus enim et communitas foro poenitentiali non subiiciuntur. Idem dicendum ob eamdem rationem de suspensione in communitatem lata. — Quando interdicitur civitas, interdicuntur etiam suburbia, ecclesia cathedralis, et ecclesiae exemptae regularium; et omnes illud tenentur servare, etiam Episcopus, qui tulit, uno excepto Pontifice. Licet autem in hoc casu alio ire, ut divinis officiis assistant. Immo religiosi, quando servatur interdictum ab ecclesia cathedrali vel matrice, seu paroeciali, tenentur illud servare, etiamsi nullum sit ex quocumque capite. — Si vero interdictum est *generale personale,* excipiuntur: 1.° Episcopi qui eximuntur etiam a suspensione generali; 2.° innocentes, si alibi domicilium collocant; 3.° exteri; 4.° infantes et amentes, doli incapaces, qui tamen privantur adhuc sepultura ecclesiastica. — Quotquot autem cuivis interdicto locali vel personali generali causam dederunt, ex Decretalibus interdicti ipso iure manent. Sed post C. *Apost. Sedis* hoc interdictum, quod *personale speciale* est, non amplius viget. Porro interdicto populo, non intelliguntur interdicti qui non sunt pars populi, ut clerici, studiosi, peregrini. Interdicto clero, non interdicuntur laici, neque religiosi, immo neque alii clerici, qui ibi nullum habent officium, vel beneficium, nam hi cum clero unum corpus non constituunt. — C. *Praesenti* 10., *de Sent. exc.* in 6.°; C. *Si sententia* 19. ib.; C. *Si civitas* 17. ib.; C. *Alma mater* 24. ib.; C. *Auctoritate* 4. *de Priv.* in 6.°; C. *Licet* 11.; Clem. *Ex frequentibus* 1. *de Sent. exc.;* Schmalz. n. 324.-333.; L. 311. 322. 329.-334. 338.; Laymann c. 1. 4.; Engel n. 83.-88.; Suarez d. 33. s. 1. n. 6.; Bonacina d. 4. q. 1. p. 1., d. 2. q. 8. p. 14.; Pichler n. 48.; Coninck dub. 1.

1147. *Quid de violatione interdicti?* — Tum clerici tum laici interdictum violantes, sive personale, sive locale, sive generale, sive speciale, peccant graviter, quando agatur de re gravi. — Excommunicationem praeterea incurrunt nemini reservatam qui mandant vel

cogunt ad sepulturam ecclesiasticam hominis nominatim interdicti. C. *Apostolicae Sedis, Excomm. nemini reserv.* par. 1. — Si clerici, specialiter interdicti, ordinem sacrum exerceant, vel scienter celebrent in loco supposito interdicto, irregularitatem incurrunt. — Suspensionem et Interdictum praeterea incurrunt clerici, interdictum violantes in casibus designatis in C. *Apostolicae Sedis* par. 6. Susp. et par. 2. Interd. — Iidem clerici interdictum violantes non gaudent privilegio, vi cuius in loco sacro sepeliri possunt tempore interdicti. — Clericus vel religiosus, etiam monialis, violans interdictum locale redditur inhabilis ad electionem tam activam, quam passivam. Extenditur haec poena a plerisque dd. etiam ad violatores interdicti personalis. — C. *Cum medicinalis* 1. *de Sent. exc.* in 6.°; C. *Is qui* 18. § *Is vero;* C. *Is cui* 20, ib.; Clem. *Gravis* 2. e. t.; C. *Quod in te* 91. *de Poen. et rem.;* Trid. s. 25. C. 12. de Reg.; Schmalz. n. 390.-397.; Laymann c. 3.; Coninck dub. 3. 3.; L. 336.

Civitas Adriensis cum suburbio subiecta est interdicto generali, locali et personali Decreto S. C. Concist. 30 Sept. 1909. quod illud ita explicabat: « Per tale censura è proibita nelle chiese di Adria e di Tomba, 1. la celebrazione della S. Messa con tutte le altre sacre funzioni, 2. il suono delle campane, 3. la pubblica amministrazione dei Sacramenti, e 4. i funerali solenni. — È permesso soltanto, 1. l'amministrazione del Battesimo ai bambini, e degli altri Sacramenti col SS. Viatico agli infermi, 2. la privata celebrazione dei matrimoni, 3. una sola Messa alla settimana per la rinnovazione della SS.ma Eucaristia.

Si avverte poi che, se gravemente peccano i violatori dell'interdetto, i sacerdoti incorrerebbero nella irregolarità.

Per ordine poi di Sua Santità, nella Domenica 10 Ottobre, in tutte le altre parrocchie della diocesi si faranno pubbliche preghiere di penitenza per implorare le divine misericordie sui colpevoli ». A. A. S. v. 5. p. 517.

1148. *Quid cessatio a divinis?* — Interdicto subiici solet *cessatio a divinis,* quae non est *censura,* neque proprie poena, sed mera prohibitio et *privatio.* Est enim prohibitio primario clericis facta, ut abstineant a sacrificio missae, sacramentorum administratione, et a divinis officiis in aliquo loco sacro celebrandis. Fertur ob delictum notorium et gravissimum in ipsa Ecclesia perpetratum, si reus noluerit satisfacere, in signum moeroris Ecclesiae, ad reparandum iniuriam Ecclesiae illatam. — Cum interdicto locali affinis sit, sacramenta ac alia plura,

quae in huiusmodi interdicto licent, licita etiam sunt in hac cessatione a divinis; eam tamen violantes nullam incurrunt irregularitatem. Cum autem nullo iure prohibeatur ecclesiastica sepultura tempore cessationis a divinis, asserenda non est. Quare non solum clerici, sed etiam laici in coemeterio et ecclesia sepeliri possunt; sine tamen divinorum officiorum solemnitate. — Imponi potest ab iisdem, qui possunt censuras ferre. Causa, propter quam imponitur, exprimi debet instrumento publico per tabellionem, seu aliis patentibus litteris, sigillo authentico munitis, quae debent tradi ei, contra quem cessatio indicitur. Debet praeterea prius delinquens moneri, an satisfactionem et emendationem praestare velit: quia non indicitur nisi in contumaciam. — Cum res gravissima sit obligat sub gravi, eamque servare tenentur etiam religiosi exempti. — Clem. *Ex frequentibus* 1. *de Sent. exc.:* C. *Dilectis* 55 *de Appell.;* C. *Irrefragabili* 13. *de Off. ord.;* C. *Si canonici* 2. ib. in 6.°; C. *Quamvis* 8. ib.; C. *Non est vobis* 11. *de spons.;* Schmalz. n. 402.-425.; Pichler n. 54.; Engel n. 101. 102.; Laymann p. 4. c. 6.; L. 340.; Coninck dub. 7.

V. — DE SEPULTURA ECCLESIASTICA

1149. *Quid ecclesiastica sepultura?* — Sepultura ecclesiastica, de qua in praec. par. saepe dictum est, duobus constat: *loco sacro* seu benedicto, qui ab Episcopo vel usu addictus est sepeliendis fidelibus, pie in Christo decedentibus, et *ritu sacro* in mortuo efferendo et sepeliendo. Toleratur, ut fidelium cadavera curru ad ecclesiam et coemeterium deferantur, et tunc etiam parochus et clerus sacris vestibus induti et erecta cruce funus ducere possunt. S. R. C. 5. Mart. 1870. n. 3212. Antequam cadaver ad coemeterium deferatur, in ecclesiam ferendum est, ut ibi saltem absolutionem recipiat, *et, quantum fieri possit,* missa praesente corpore defuncti pro eo celebretur. Quare missa potest ad alium diem remitti. Neque vera de ea adest obligatio. Rit. Rom. *de Exseq., de Bened. Coem.;* C. *Ad haec* 4. *de Relig. dom.;* Suarez d. 12. s. 4. n. 6.; Salm. tr. 10. c. 3. n. 75. — Cum novum coemeterium benedicitur, pars aliqua extrema sine benedictione relinquenda est pro sepeliendis infantibus non baptizatis, aliisque, quibus ecclesiastica sepultura denegatur. Neque vero necesse est, ut pars illa per murum separetur, modo ab alia discerni possit. Si vero pro-

pter civilem legem omnes indiscriminatim in coemeterio sunt sepeliendi, tunc omittenda est benedictio coemeterii, sed singulis vicibus, quibus catholicus sit sepeliendus, locus in quo eius cadaver est deponendum, benedicendus erit prout in Rituali. — E. M.

1150. *Quid de electione sepulturae?* — Omnes eligere possunt sepulturam ubi maluerint, quamvis extra paroeciae suae ecclesiam vel coemeterium, dummodo non eligant ecclesias monialiam, et locum eligant religiosum, aut saltem non profanum, veluti oratorium privatum, et locus ius sepulturae habeat. Excipiuntur vero 1.° regulares, nisi decesserint a propriis monasteriis adeo remoti, ut ad ea commode deferri nequeant; 2.° impuberes, quibus potest pater eligere sepulturam, aut mater, eo mortuo. — Qui, nulla sibi electa sepultura, decedit, sepeliendus est in sepulchro maiorum nempe *familiari* (quod quis constituit sibi et familiae suae), vel *haereditario* (quod constituit sibi et haeredibus). Secus vero in ea parochia, quis sepeliendus est, in qua decessit, si in ea domicilium, vel quasi domicilium habuit. Et si extra haec loca decessit, deferendus est ad locum domicilii vel quasi domicilii; qui si adeo remotus est, ut eo commode portari nequeat, sepeliendus erit vel in ecclesia cathedrali, si ibi exstat, vel in ecclesia eius parochiae, in qua diem suum obiit.

Ad acquirendum ius sepulturae pro se et familia sua vel haeredibus, aliis exclusis, requiritur licentia Ordinarii loci, vel Regularium, qui illam ex privilegio concedere possunt pro suis ecclesiis, capellis, coemeteriis. Pirhing l. 3. tit. 28. § 3. n. 24.

Iure speciali Episcopi sepeliendi sunt in ecclesia cathedrali, si alium sibi locum non eligant; uxor sepelienda erit in sepulchro ultimi viri sui, si propriam sibi non eligat sepulturam; vir autem, si prior decedat, non electa sepultura, in ea quam elegerit uxor; infantes *expositi* in sepulchro hospitalis, a quo alebantur; clerici in ea ecclesia, in qua residentiale beneficium morientes possederant; regulares in ecclesia sui ordinis, licet extra monasterium decesserint, si ad eam commode deferri queant, adeoque omnes qui regularium iure fruuntur, nempe novitii, famuli, tertiarii, et tertiariae, quae in monasterio perpetuo degunt; quae vero seorsim vivunt sepeliri possunt in ecclesia ordinis cuius assumpserant habitum, si in his extet communis earum sepultura, nec, alia electa, decesserint; secus in ecclesia parochiali sepeliendae sunt. Mulieres, quae de licentia Sed. Apostolicae monasterium intraverant, animo ibi perpetuo manendi, ibidem sepeliendae sunt; non item puellae, quae in monasterio morabantur educationis

causa, quae sepeliendae sunt in parochia, ubi monasterium est. — C. 1. 3. 5. 6. 7. 10. h. t.: C. 1.-5. e. t. in 6.°; Clem. 2. e. t.; S. C. EE. et RR. 8. Iun. 1731., 6. Maii 1870., 5. Apr. 1878.; A. S. S. v. 5. p. 568., v. 11. p. 352.; Ferraris h. v. n. 102., v. *Moniales* a. 1. n. 61. 62. 63.; Schmalz. l. 3. t. 28. n. 1.-38. 72.-82.; Giraldi Animadvers. ad Barbosa de Off. et Potest. parochi p. 3. c. 26. n. 25.; E. M.

1151. *Quid de iure efferendi ducendique funus?* — Ecclesiae ritus iubet fidelium cadavera, utcumque deferuntur (licet curru) sive ad ecclesiam sive ad coemeterium, semper a sacerdote esse associanda ». S. R. C. 15. Iul. 1876. *Santanderien.* — Ius mortuos efferendi ducendique funus *ad ecclesiam,* uti vocant hodie, *exponentem,* quoad saeculares, soli parocho regulariter competit, nempe proprio uniuscuiusque, ratione domicilii vel quasi domicilii, si quis in sua parochia decesserit et in ea sepelitur; vel, etsi decesserit in sua parochia, in aliena sit sepeliendus, quamvis ecclesia sit regularium, vel, si in aliena parochia decesserit, et sepeliendus sit in sua. *Ad ecclesiam,* nam ab hac ad coemeterium, *sine pompa et recto tramite,* iis competit, quibus, non exstantibus coemeteriis, sepeliendi ius foret. Cf. Decretum super exequiis S. R. C. 23. Apr. 1895. n. 3854. — Episcopo haec praestant canonici cathedralis Ecclesiae; regularibus praelatus, monialibus ordinarius monasterii cappellanus, sive confessarius, quamvis coemeterium sit extra ecclesiam ipsorum, et pertranseundum sit per paroeciam, « dummodo cadaver deferatur cum stola et cruce, sed absque pompa et recto tramite ad coemeterium ». S. C. C. 24. Febr. 1872., 12. Aug. 1872. Attamen « Religiosi dispersi quoad funera subsunt parocho loci prouti ceteri parochiani ». S. C. EE. et RR. 26. Febr. 1864.; A. S. S. v. 1. p. 168. — Rit. Rom. *de Exseq.;* S. C. C. 21. Aug. 1869., A. cit. v. 5. p. 126. 221. 611.; S. C. EE. et RR. 21. Mart. 1884.; A. cit. v. 16. p. 551.; Ferraris v. *Parochus* a. 3.; Bened. XIV. Notif. 33. n. 16., Notif. 105. n. 33. seqq.; E. M.

Quare, si defunctus extra propriam parochiam sit tumulandus seu exponendus, Parochi est stolam deferre, cadaver e domo levare, et funus ducere usque *ad ianuam* ecclesiae tumulantis seu exponentis, sive haec sit saecularis, sive regularis. — Regulares, in quorum ecclesia defunctus est tumulandus seu exponendus possunt simul cum parocho ab ecclesia parochiali ad domum defuncti accedere, et, cadavere per parochum levato, ad propriam ecclesiam tumulantem eum associare; vel possunt ad propriae ecclesiae ianuam expectare, quin

accedant ad funeris associationem. — Unica Crux in funeribus deferenda est, eaque ecclesiae tumulantis seu exponentis, sub qua ipse parochus incedere tenetur, si ea sit regularium, et regulares funus una cum parocho associent. Si Capitulum ecclesiae Cathedralis vel Collegiatae adfuerit, ei privative spectat crucem levare. — S. R. C. 23. Apr. 1895., A. S. S. v. 36. p. 421. seqq.

Possunt Regulares defunctum associare et ducere, sed *recto tramite,* a propria ecclesia, in qua exponitur, ad coemeterium sine parochi interventu. S. C. EE. et RR. 5. Maii 1905., A. S. S. v. 38. p. 207.

S. C. C. 27. Aug. 1904. resolvit: Quoad *extraneos alibi defunctos,* qui in coemeterio alicuius loci sepulturam elegerunt, non designata ab ipso defuncto ecclesia, in qua solemnia funeris persolvantur, ius funerandi et sepeliendi spectare ad parochum cathedralis seu ad ecclesiam principalem loci, salvis consuetudinibus et constitutionibus particularibus. Quoad *peregrinos, qui perfunctorie in civitate commorantur,* et ibi moriuntur, non electa sepultura, dum ad locum domicilii sui transferri nequeunt, ius funerandi et sepeliendi spectare ad parochum loci, in quo peregrinus vitam absolvit, salvis consuetudinibus et constitutionibus particularibus. A. S. S. v. 37. p. 462. seq.

Quoniam sepulcrum gentilitium non censetur canonice erectum, nisi accedat licentia Ordinarii, hinc sepulcra, quae in modernis coemeteriis, sola auctoritate civili, absque ecclesiasticae auctoritatis interventu instituta sunt, in sensu iuris canonici fundata nullatenus dici possunt. — Quare ius funerandi percipiendique emolumenta funeris illius defuncti, qui sepeliendus defertur in sepulcro canonice erecto spectat ad parochum tumulantem, reservata quarta funeraria parocho domicilii. — E contra, si agatur de sepulcro canonice non erecto, ius funerandi praedictum defunctum et emolumenta omnia inde percipiendi pertinet ad parochum domicilii; quamvis in casu parochus tumulationis ex defuncti vel parentum voluntate alterum funus peragere et eiusdem emolumenta percipere possit. Ex S. C. C. 17. Iun. 1905., A. S. S. v. 38. p. 230.

1152. *In quanam ecclesia funus peragendum?* — Iusta funebria in ea ecclesia sunt peragenda, in qua defunctus iussit, et si nihil iusserit, cum ea sint pars ecclesiasticae sepulturae, in ea, in qua sepelitur, vel sepeliendus esset, si publica sint ibi communia coemeteria. Quod si huiusmodi ecclesia sit ecclesia parochialis, haeredes exigere nequeunt, ut expositio cadaveris et iusta funerum alibi fiant; si vero

non est ecclesia parochialis, parochus item exigere nequit, ut in ecclesia parochiali fiant. Neque vero parocho tunc licet in aliena ecclesia iusta persolvere, S. R. C. 23. Apr. 1895., nisi agatur de oratorio publico Confraternitatum, quando tumulandus sit subditus parochi, in cuius parochiae fines, est oratorium, S. R. C. 7. Iul. 1877. n. 3423. S. C. C. 24. Mart. 1821., A. S. S. v. 5. p. 566.

Licet in aliena ecclesia, etiam Regularium, cantare missam de requie, postquam funeralia in ecclesia parochiali persoluta fuerint, etiamsi missa exequialis in ecclesia parochiali non fuerit celebrata. S. R. C. Maii 1879. n. 3494. Ex Rit. Rom. missa pars funeris necessaria non est, adeoque omitti potest. Ita etiam ex S. R. C. 13. Maii 1879. n. 3474.

Possunt Regulares exequias celebrare die 3.ª 7.ª et 30.ª Parochi enim non possunt praetendere nisi ius funerale, quando alibi eligitur sepultura. S. R. C. 26. Iul. 1637. n. 643. Possunt item Regulares missas de requie celebrare diebus anniversariis. S. R. C. 24. Ian. 1902.

Tolerari potest usus contegendi ramis et floribus tumulos, qui eriguntur in ecclesiis occasione funeralium. S. R. C. 16. Iun. 1893. *Goana* ad 6. — E. M.

1153. *Quid de funerariis emolumentis?* — Emolumenta funeraria cedunt ecclesiae, in qua quis sepelitur, vel *exponitur,* si in publicis coemeteriis sepeliatur. Ex his, si praedicta ecclesia non sit parochialis ecclesia, *portio* quaedam debetur parocho in compensationem operis, quod sustinet in ministrandis suis parochianis sacramentis, quae, quia Can. Iure est statuta, *canonica* dicitur. Est autem *quarta* ex iure communi, nisi aliud consuetudine loci vel privilegio inductum sit. Ea debetur parocho domicilii, vel quasi domicilii, et si quis in alia ecclesia conditus sit, detrahenda erit ab ecclesia sepeliente vel exponente, nisi adsit contraria consuetudo vel privilegium. — Trid. s. 25. C. 13. de R.; S. Pius V. C. *Etsi Mendicantium* 16. Maii 1567. § 11.; Paulus V. Br. *Decet Romanum Pontificem* IV. Kal. Maii 1725.; S. C. EE. et RR. 19. Apr. 1790., 18. Aug. 1843.; S. C. C. 26. Nov. 1864., A. S. S. v. 1. p. 86.; S. C. C. 16. Febr. 1867., A. S. S. v. 3. p. 305., v. 5. p. 209. seqq., v. 9. p. 27., v. 15. p. 553. seqq., v. 11. p. 381.; C. 1. 4. 8. 9. 10. h. t.; C. 2. e. t. in 6.°; Clem. 2. e. t.; Schmalz. l. c. n. 83.-93.; Ferraris v. *Quarta Funeralis.*

Funerum celebratio ac emolumentorum perceptio in familiis mixti ritus, latini et rutheni, in regione Canadensi, et in Statibus Foederatis Americae Septentrionalis, ad parochum illius ritus pertinent, ad quem

defunctus pertinebat. S. C. de P. F. 8. Aug. 1913. art. 32., 17. Aug. 1914. art. 26.

1154. *Quid quarta funeralis?* — *Quarta funeraria* est portio illa emolumentorum parocho solvenda, quando quis extra propriam parochiam sepelitur. Praedicta portio statutis dioecesanis vel consuetudine determinatur. Detrahitur ex solis illis emolumentis, quae occasione funeris obveniunt ecclesiae tumulanti, ex candelis et cereis oblatis, minime vero ex missarum legatis.

« *Quarta funeralis,* seu *canonica portio* debetur de omnibus, quae obveniunt ratione funeris, scilicet *in die funeris* ». Barbosa de Parocho p. 3. c. 25. n. 36. — Benedict. XIII. C. *Romanus Pontifex* 28. Apr. 1725. § 4., pro Italia et insulis adiacentibus edita, constituit: « Ut... parochis defunctorum, qui in ecclesiis quorumcumque regularium tumulabuntur, persolvatur, et cum effectu tradatur quarta pars omnium intorticiorum et candelarum, quibus defuncti cadaver in itinere ad ecclesiam tumulantem associabitur, nec non omnium intorticiorum et candelarum, quae in eadem ecclesia circa cadaver, vel etiam in altaribus in die funeris accendentur. A praedicta tamen quarta funerali exceptae intelligantur, et sint, candelae, quae sacerdotes, etiam regulares, vel piarum sodalitatum confratres, funus associantes, manualiter per viam accensas deferent. Quod si funus non fieret in die tumulationis, sed ad diversam diem, vel ad aliud longius tempus differatur, parocho nihilominus assignetur quarta pars omnium intorticiorum et candelarum, quae ipsamet peracti funeris die in ecclesia, ubi defunctus humatus fuit, circa coenotaphium seu tumulum honorarium, atque etiam in altaribus eiusdem ecclesiae accensa fuerint... Sub praedicta quarta funerali comprehendi non intendimus, immo expresse ab ea excipimus legata missarum et anniversariorum, hisque similia pia relicta ad favorem ecclesiae tumulantis vel exponentis a defuncto disposita », etc. Addendum, quod « debetur etiam *quarta* parocho ex funeralibus secundo loco factis ». S. C. C. 3. Aug. 1621. — Barbosa l. c.; Ferraris v. *Quarta funeralis;* A. S. S. v. 5. p. 598. seqq.

1155. *An constitutione publici coemeterii iura immutentur?* — Per constitutionem publici coemeterii mutatur tantum locus materialis sepulturae; minime vero mutantur ecclesiarum et fidelium iura quoad sepulturam et funera. Per illegitimam item regularium suppressionem non possunt supprimi ecclesiastica eorumdem iura; neque eadem iura cessant, si familiae regulares aliquo modo persistant et convivant,

quamquam coram civili lege tamquam ecclesiastica instituta non agnoscantur; adhuc enim in eo casu persistit subiectum illorum iurium. S. C. C. 26. Nov. 1814., 16. Febr. 1867., 16. Sept. 1871., 24. Febr. 1872., A. S. S. v. 1. p. 87. 124. 239., v. 5. p. 569., v. 13. p. 419., v. 20. p. 587.

1156. *Quinam privandi sint ecclesiastica sepultura?* — Sepultura pars est communionis ecclesiasticae, adeoque « nemo christianus in communione fidelium defunctus extra ecclesiam aut coemeterium rite benedictum sepeliri debet ». Rit. Rom. *de Exsequiis.* Quibus vero non licet dare ecclesiasticam sepulturam habes in Rit. Rom. ibid.; E. M.

1157. *Quid de suicidis et de duellantibus?* — Ad *suicidas* quod attinet, S. O. 16. Maii 1866, haec habet: « Quando certo constat vel de iracundia vel desperatione, negari debet ecclesiastica sepultura, et vitari debent pompae et solemnitates exsequiarum; quando autem certo constet de insania, datur ecclesiastica sepultura cum solemnitatibus exsequiarum; quando tamen dubium superest, utrum mortem quis sibi dederit per desperationem, an per insaniam, dari potest ecclesiastica sepultura, vitatis tamen pompis et solemnitatibus exsequiarum ».

Duellantes iuxta Benedictum XIV. C. *Detestabilem* § 9. privantur ecclesiastica sepultura, *licet absoluti fuerint, et etiam ante sententiam iudicis,* sive in loco duelli, sive extra illum locum deinde moriantur. Verum duellantes non incurrunt duellantium poenas ob congressum improvisum; quamvis pugnantes, ex eodem rixae impetu, ad locum aliquem idoneum ex aequo perrexerint. S. C. C. 5. Oct. 1744. — E. M.

1158. *Quid de sectariis et de haereticis?* — *Sectariis,* si *notorii* sint, « neque sacramenta, neque exequias, neque ecclesiasticam sepulturam concedi posse, nisi debita retractatione emissa, per absolutionem Deo et ecclesiae fuerint reconciliati. Si quando vero iidem morte praeventi retractationem rite emittere non potuerint, nihilominus ante mortem signa poenitentiae et devotionis dederint, tunc poterit eis concedi sepultura ecclesiastica, vetitis tamen ecclesiasticis pompis et solemnitatibus exequiarum ». S. C. de P. F. 10. Maii 1898.

Haeretici item, quibus deneganda est sepultura ecclesiastica, non sunt haeretici *occulti,* sed *publici et manifesti,* licet nondum per Ecclesiam declarati. Constat ex C. Martini V. *Inter cunctas,* et Responsione, ab Urbano VIII. approbata, S. O. 6. Nov. 1641., nec non ex C. *Apost. Sed.* art. 1. Excomm. nem. reserv. — E. M.

1159. *Quid de notoriis excommunicatis et de iis, quorum corpora cremationi subiiciantur? — Si notorius excommunicatus,* antequam Ecclesiae reconcilietur moriatur, sed signa ante eius mortem dederit poenitentiae, « evulgatis resipiscentiae signis, dari posse sepulturam ecclesiasticam, vetitis tamen Ecclesiasticis pompis et solemnitatibus exequiarum. Quod si in aliquo casu circumstantiae extraordinariae concurrant, parochus consulat Ordinarium, et stet eius mandatis ». S. O. 6. Iul. 1898.

Iis, qui propria voluntate crematione elegerunt, et in hac voluntate *certo et notorie* usque ad mortem perseverarunt, deneganda est ecclesiastica sepultura. Secus vero, si crematio aliorum voluntate eveniat. S. O. 15. Dec. 1886. — E. M.

Crematio cadaverum illicita est. Quare illicitum est eam mandare, illi formaliter cooperari, nomen dare societatibus, quae illam promovent. Illis, qui eam mandarunt, neque licet sacramenta ministrare, neque licet dare ecclesiasticam sepulturam. Si vero eorum corpora aliena voluntate crementur, Ecclesiae ritus adhiberi possunt tum domi tum in ecclesia, sed non usque ad crematonis locum, remoto scandalo.

1160. *Quid de publicis peccatoribus? — Ecclesiastica sepultura deneganda non est reis,* qui morte plectuntur, si dederint signa poenitentiae; sed sepeliendi sunt sine solemnitate. — Idem de *meretricibus* dicendum, quae in publico lupanari moriuntur, quaeque publico scandalo satisfecerint, et sua peccata confessae sint. Dari illis potest ecclesiastica sepultura, vitatis tamem pompis et solemnitatibus exsequiarum, S. O. 19. Sept. 1877. — Neque etiam neganda *mimis et comoedis,* modo sacramenta non recusaverint; nulla enim lege hoc prohibetur. — *Qui praecepto communionis paschalis, vel confessionis annuae non satisfecerunt,* non privantur hodie sepultura ecclesiastica, nisi post edictum propositum, quod amplius proponi non solet; et consulto Ordinario. — Itemque deneganda non est *peccatoribus impoenitentibus,* si solus sacerdos testis fuit huiusmodi impoenitentiae, ad scandala vitanda. Hinc sacerdos, dubius de dispositionibus moribundi, ipsum absque testibus alloquatur, et ad confessionem inducat, modo publicum scandalum non sit reparandum. — E. M.

1161. *Quid in casu dubii?* — « Ubi dubium occurrerit Ordinarius consulatur ». Rit. l. c.; S. O. 16. Maii 1866. etc. Si recurri ad ipsum non possit, principium valet: In dubio odia restringenda: neque vero ob gravia incommoda, quae inde provenire possint, ulli est de-

neganda, nisi certo de hac obligatione constet. La-Croix l. 7. n. 254.-256. « Ceterum, ait S. Alph. de Priv. n. 91., nemo sepultura privandus in quocumque casu sine sententia Episcopi, aut superioris, si cadaver sit religiosi ». — Cum de positiva lege agatur, quae cum gravi incommodo non obligat, licet in tali casu mortuum efferre ritu catholico, eique solemnia funerum solvere, dum ne haec extorqueantur in contemptum Ecclesiae, et dum ne defunctus efferatur signis massonicis feretro, aut vexillis, appositis. S. O., 13. Iul. 1609., censuit sepulturam haereticorum tolerandam esse, *si ei absque scandalo resisti non potest.* Ac S. Poenit. 10. Dec. 1860. de notorie excommunicatis « curandum, ait, ut cuncta ad normam sacrorum canonum fiant, quatenus vero absque turbarum et scandali periculo id obtineri nequeat, parochus neque per se, neque per alios sacerdotes ad sepulturam ullo modo concurrat », i. e. passive se habeat. — E. M.

Vexilla massonica, vel anticatholica, nullo pacto admitti possunt in funeralibus et in ecclesiis. Quin imo in ecclesiis, nonnisi benedicta vexilla sunt admittenda; nisi secus turbae ac pericula timeantur. S. R. C. 14. Iul. 1887. ad 1. n. 3679., S. Poenit. 3. Apr. 1887., S. O. 4. Apr. 1887.

DE CONST. *APOSTOLICAE SEDIS*

1162. *Quaenam in praesenti vigeant censurae?* — Haec in C. *Apostolicae Sedis* Pii IX. de Censuris: *Motu proprio, certa scientia, matura deliberatione Nostra deque Apostolicae Nostrae potestatis plenitudine, hac perpetuo valitura Constitutione decernimus, ut ex quibuscumque censuris sive excommunicationis, sive suspensionis, sive interdicti, quae per modum latae sententiae, ipsoque facto incurrendae, hactenus impositae sunt, non nisi illae, quas in hac ipsa Constitutione inserimus, eoque modo, quo inserimus, robur exinde habeant: simul declarantes, easdem non modo ex veterum canonum auctoritate, quatenus cum hac Nostra Constitutione conveniunt, verum etiam ex hac ipsa Constitutione Nostra, non secus ac si primum editae ab ea fuerint, vim suam prorsus accipere debere.* — Vi praesentis Const. eae nunc tantum censurae *latae sententiae* vigent de *iure communi,* quae vel in ipsa expresse continentur, vel ipsi post eius promulgationem accesserunt iam, vel postmodum accedent. Omnes autem illae censurae, quae in eadem

Const. clare et certo continentur, etiamsi antea dici potuissent obsoletae, aut in desuetudinem abiisse, aut universim ignorari, nullam nunc talem exceptionem admittunt, et plenam obtinent vim obligandi. S. O. 15. Iun. 1870. Eas in sequentibus numeris gradatim explicabimus ipsum laud. Constitutionis textum declarantes. — E. M.

1163. *Excommunicationi latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservatae subiacere declaramus :*

Speciali modo. Sequentes excommunicationes *speciali modo* reservatae dicuntur ob quatuor rationes. *Prima* est, quia pro eis « *generalis* concessio absolvendi a casibus et censuris, sive excommunicationibus, Romano Pontifici reservatis nullo pacto sufficit ». Par. *A quibus.* Ubi autem notandum est, quod etiamsi quis habeat *specialem* facultatem absolvendi ab hisce casibus Sedi Apostolicae *speciali modo* reservatis, non ideo concessa etiam facultas censetur pro casu absolutionis complicis, qui specialissima indiget mentione. S. O. 17. Iun. 1866., 4. Apr. 1871. Continetur vero in ea speciali facultate haeresis absolvenda, cum specialissime, uti ante, non fuerit nunc excepta. Giraldi Exp. Iur. Pont. tom. 2. p. 1. t. 7. s. 809. *Secunda* est, quia excluduntur etiam a facultate absolvendi, Episcopis concessa a Trid. Syn. s. 24. C. 6. de R., licet eadem facultas, absolvendi nempe ab omnibus censuris occultis, *etiam Papae reservatis,* firma maneat in quibuscumque aliis censuris hac eadem Const. Apostolicae Sedi reservatis. Par. *Firmam tamen. Tertia* est, quia « absolvere *praesumentes* sine *debita* facultate, etiam quovis praetextu, excommunicationis vinculo *Romano Pontifici reservatae* innodantur, *dummodo non agatur de mortis articulo ;* Par. *A quibus. Quarta* est, quia absoluti in articulo mortis a non habente potestatem, si convaluerint, speciali obligatione tenentur *standi mandatis Ecclesiae.* Cf. 799.

1164. I. *Omnes a christiana fide apostatas, et omnes ac singulos haereticos, quocumque nomine censeantur, et cuiuscumque sectae exsistant, eisque credentes ; eorumque receptores, fautores, ac generaliter quoslibet illorum defensores.*

Apostatae sunt, qui a *christiana religione* penitus deficientes ad sectam mahometanam, vel aliam transeunt, vel etiam nullam. Intellige autem *apostatam* non solum exteriori opere vel signo, sed etiam animo. Nam dicitur *apostata a christiana fide.* Qui vero externe tantum apostata est, non a *fide,* sed a *confessione* fidei apostata est. Insuper de *apostata* sermo est *a christiana fide,* non tantum interius concepta, sed etiam exterius solemniter in baptismo professa.

Haeretici. Ut haec excommunicatio praecise ob *haeresim* lata incurratur, requiritur, 1.° ut haeresis sit *formalis,* i. e. cum *errore* intellectus, et *pertinacia* voluntatis. *Pertinax* autem dicitur, qui suae opinioni adhaeret, non obstante quod noverit eam adversari doctrinae Ecclesiae Romanae, ipsi sufficienter propositae; vel ita est animo comparatus, ut, etiamsi illa docrtina ipsi sufficienter proponatur, nolit tamen a sua opinione dimoveri. Ratio huius ultimi disiunctionis membri est, quia quaelibet ignorantia, etiam *crassa* et *affectata,* iuxta veriorem et communiorem sententiam excusat ab haeresi et haereticorum poenis. Potest enim quis optime habere *voluntatem credendi* omnia, quae ipsi sufficienter proponuntur, ut revelata a Deo, ac ut dogmata Ecclesiae, quamvis non habeat *voluntatem adhibendi diligentiam,* ut sciat quae sint a Deo revelata, quae ab Ecclesia definita. Hinc licet graviter peccet contra fidem, non est tamen *formaliter infidelis et haereticus,* sed fidelis et catholicus credens omnia quae a Deo revelata sunt ac ab Ecclesia sunt definita, et sibi sufficienter proponuntur. De Lugo de Fide d. 20. s. 6.; L. 301. Requiritur 2.°, ut mentis haeresis *signo externo, ex se* vel *ex circumstantiis* interni erroris *manifestativo, exterius prodat,* manifestatione *graviter culpabili,* licet *nulli* res *innotescat.* L. 303.-305. Hinc excommunicationem non incurrunt 1.° haereticus mere mentalis, aut qui abstinet a missa audienda; 2.° qui suam haeresim manifestat ad consilium petendum. Minime vero excusat dubium *positivum* exterius proditum, quia ita dubitans *iudicat* veritatem ab Ecclesia propositam posse esse falsam. L. 302. Cf. Struggl tr. 4. q. 2. n. 12.; Lugo de Fide d. 20. n. 17. Requiritur 3.°, ut haeresis ad *forum iudiciale* Episcopi non fuerit adducta. Etenim Episcopi *per se* aut *per delegatum* absolvere possunt in utroque foro a quavis haeresi, si semel ad eorum forum iudiciale fuerit deducta. L. App. de Priv. n. 39.; Benedict. XIV. de Syn. l. 9. c. 4. Pii autem IX. Constitutio huic Episcoporum facultati derogare non videtur. Quare Episcopis nullam tantum competit facultas absolvendi ab haeresi sive *occulta,* sive *notoria,* quae ad eorum forum nondum fuerit adducta. Hinc protestantes omnes, qui vellent suam haeresim abiurare, et consequenter eam ad forum externum deducere, necesse non habent Romam recurrere, sed ab Episcopo possunt absolvi, tam pro externo quam pro interno foro, vel per seipsum vel per delegatum.

Quocumque nomine censeatur, peculiari nempe aliquo haereticorum nomine. — *Cuiuscumque sectae exsistant,* « etiamsi animo haeresi non adhaereant, sese vel nomine tenus adscribunt sectae, cuiuscumque sit ea nominis, haereticae vel schismaticae, quacumque de causa

id fiat », iuxta Declarationem S. O. Synodus Dioecesana Albanensis anno 1886. p. 1. art. 6. n. 2.

Credentes, vere nempe credentes sive explicite sive implicite haereticis; *credentes* vel in particulari aliquod falsum haereticorum dogma, licet in omnibus ipsis non adhaereant, neque *nomine* particulari compellentur, e. g., Calvinistae, Lutherani, etc., neque alicui *sectae* particulari, v. g., Ecclesiae reformatae, etc., adscripti censeantur, vel *credentes* generatim tantum, haereticos veram fidem et religionem habere, quamvis nihil distincte et in particulari credant contra fidem; *credentes eis* dicentibus catholicam religionem esse falsam.

Receptores, recipere est, refugium abscondendi causa praestare in suo vel alieno loco. Quare receptores sunt, qui hospitio recipiunt vel occultant, etsi semel, haereticum, ut effugiat poenas suae haeresis. — *Fautores,* favere generatim est quamvis operam alicui praestare in eius commodum et utilitatem, seu faciendo aliquid, e. g., commendando, pecuniam largiendo, seu omittendo quod quis ex officio facere debuisset. Fautores ergo sunt, qui in causa fidei haereticis favent, aut *negative,* omittendo scilicet, cum possint et teneantur ex officio, haereticum capere, custodire, punire: aut *positive* illum, qua talis est, laudibus, commendationibus, pecunia, etc., adiuvando, v. g., ut fugiat, etc. Hinc S. O. 11. Maii 1892. declaratum est excommunicationem contrahi ab iis, qui matrimonium ineunt coram ministro haeretico vel schismatico sacris addicto. — *Defensores,* defendere est protegere aliquem, ut tuto et libere aliquid facere possit, vel aliquid protegere adversus contrarias oppugnationes. Defensores ergo errorum vel personae sunt, qui eorum errores verbis, scriptis, etc. defendunt, etsi interne aliud sentiant, vel qui impediunt, ne illi propter haeresim capiantur aut puniantur.

Haec igitur verba: *Receptores, fautores, defensores* haereticorum, *formaliter* intelligenda sunt de illis, qui favent haereticis, quatenus *haeretici* sunt, nempe vel quia talem doctrinam profitentur, vel etiam in ordine ad eam haeresim docendam, defendendam, aut aliquid huiusmodi. Ratio est, quia poena stricte intelligenda est, iuxta subiectam materiam. Praeterea *receptores, fautores, defensores,* intellige receptione, favore, defensione perfecta. Itaque, si haereticum receptaveris, defenderis, eique faveris, ne caperetur; ille tamen captus fuerit, excommunicationem latam in receptores, fautores, defensores haereticorum non incurristi. — B. *Coenae* § 1.; C. *Sicut ait* 8.; C. *Excommunicamus* 13. 15. *de Haereticis:* Suarez d. 21. s. 2. 1.ª excomm.; Bonacina de Censur. in partic. d. 1. q. 2. p. 1. 2. 3.; L. 300. seqq.; Ferraris v.

Haeresis, Haereticus; Schmalz. l. 5. t. 7.; S. Th. 2. 2. q. 10.-12., Quodl. 10. a. 15. 16.; E. M.

Publica abiuratio haereticorum, qui ad fidem reverti cupiunt necessaria non est, sed eorum abiuratio fieri potest coram quopiam ab Episcopo delegato ut notario, et aliquibus personis uti testibus. Abstinere autem illi omnino debent a communicatione in spiritualibus cum haereticis, et ab omni re haeresis protestativa. S. O. 28. Mart. 1900.; Monit. Eccles. v. 12. p. 49. 50.

1165. II. *Omnes et singulos scienter legentes sine auctoritate Sedis Apostolicae libros eorumdem apostatarum et haereticorum haeresim propugnantes, nec non libros cuiusvis auctoris per apostolicas litteras nominatim prohibitos, eosdemque libros retinentes, imprimentes, et quomodolibet defendentes.*

Scienter, clausula haec initio posita afficit, in sensu obvio et naturali, non solum *legentes,* sed etiam *retinentes, imprimentes, defendentes.* Quare ab hac censura excusat ignorantia sive facti, sive iuris, etiam crassa, et non improbabiliter etiam affectata. L. 296. — *Legentes,* nomine lectionis intelligitur hic *lectio* proprio sensu, et humano modo, ita ut intelligat quis ea quae legit. Intelligitur praeterea *lectio* stricte talis, unde prohibetur quidem *legere,* sed non prohibetur *audire* legentem, qui forte facultatem habet; neque partem libri *memoriter recitare;* quia haec nomine *lectionis* stricte non comprehenduntur. Ithur. Cas. 39.; L. 292. *Legentes,* quantitate notabili et sufficienti ad grave peccatum. Ita dd. communiter, qui tamen discrepant in determinatione huiusmodi quantitatis. Rectius autem distinguendum videtur, quia si prohibitum librum legendo, statim incurras in haeresim, poteris vel paucas lineas legendo excommunicationem incurrere, quia magnum adest perversionis periculum, quod removere intendit Ecclesiae prohibitio. Si vero in materiam incurras omnino indifferentem, nulloque errore infectam, vel paginam integram legendo, a mortali adeoque ab excommunicatione, excusaris. Ithur. l. c. n. 30. 31.; L. 284. 294. Idem de *retinentibus* dicas; qui enim librum modico tempore, v. g., uno alterove die, retinet, etiamsi animum habeat semper retinendi, excommunicationem non incurrit. Eadem enim est ratio pro tempore ac pro materia. Neque desunt theologi, qui excusant eum, qui retinet librum longiori tempore, expectans tempus opportunum ad tradendum superiori, vel alteri licentiam habenti. — *Sine auctoritate Sedis Apostolicae.* Ergo Papa solus, aut ii, quibus ipse hanc commiserit aut delegaverit facultatem, potest dispensare super lectionem librorum, praesenti censura prohibitorum.

Libros, epistolae, conciones, publica *diaria,* S. O. 27. Apr. 1880., opuscula, libri non sunt. Neque manuscripta, libri sunt. Folia ex libro prohibito separata, libri fragmenta, non liber sunt. Cf. S. Alph. 293., Suarez de Cens. d. 23. s. 7. n. 3. *Liber* enim proprie est volumen plurium foliorum simul collectorum, non exiguae omnino molis, de uno eodemque vel etiam de variis argumentis tractantium. Unde excommunicationem incurrunt scienter legentes publicationes periodicas, *in fasciculos ligatas,* haeresim propugnantes, et habentes auctorem haereticum. S. O. 13. Ian. 1892. — *Apostatarum et haereticorum,* additur *eorumdem:* agitur ergo de illis, de quibus sermo est in praecedenti excommunicatione, nempe *quocumque nomine censeantur et cuiuscumque sectae exsistant;* omittuntur vero *eis credentes,* quare videtur requiri ad hanc excommunicationem incurrendam, quod auctor haereticus sit aliunde notus, neque sufficere, quod primum manifestetur talis per ipsum librum. Talis enim esset potius catholicus *credens* haereticorum erroribus, quam haereticus, uti in praecedenti excommunicatione distinguitur. Attamen, si auctor *haeresim evidenter certo propugnet,* et *evidenter pertinaci animo contra auctoritatem Ecclesiae,* eo ipso haereticus iure ac merito censebitur. Hinc si liber anonymus sit, ex ipso libro cognosci potest, an eius auctor sit haereticus, L. 283., et censura tunc incurritur. Confirmatur ex C. *Officiorum* Leonis XIII. de Prohib. et cens. libr. § 47. — *Haeresim propugnantes,* « etiamsi unus tantum error in toto libro contineatur, totus est prohibitus; nec, illo etiam deleto errore, licebit librum retinere, quia absolute prohibitus est vi huius clausulae ». Suarez l. c. Negant hoc ultimum, et quidem probabiliter, La-Croix n. 330., aliique, quia tunc liber non continet amplius haeresim, nec ullum periculum inducit. L. 283. Verum sedulo notandum est, *haeresim propugnare* non esse simpliciter *haeresim continere,* sed haereseos patrocinium data opera, et quasi pro viribus suscipere. Quare non comprehenduntur sub hac excommunicatione libri haereticorum, qui incidenter tantum continent haeresim, cum ex professo non agant de fide. L. 287. Neque videntur comprehendi primitivorum haereticorum libri, cum illorum haeresis non amplius noceat, et eorum cognitio ecclesiasticae historiae valde utilis sit. La-Croix l. 7. n. 333.

Per Apostolicas litteras. Apostolicae litterae sunt, quae nomine Romani Pontificis *immediate* prodeunt, sive in forma Brevis, sive in forma Bullae, vel alia quavis forma, dummodo in illis legatur, *Auctoritate Apostolica,* vel quid aequivalens. — *Nominatim prohibitos,* i. e. expresso in particulari libri titulo. Quare non comprehenduntur hac

censura libri omnes, qui per litteras Apostolicas generali modo tantum damnantur. *Nominatim prohibitos,* verba quidem generalia sunt; attamen ea communiter dd. intelligunt de prohibitione sub poena excommunicationis Romano Pontifici reservatae. Secus enim videtur S. Pontifex aliis relaxare, quod sibi non reservat, adeoque neque tunc aderit excommunicatio *speciali modo* sibi reservata. Verum eodem hoc argumento evincitur, quod illa excommunicatio, licet Summo Pontifici reservata, *speciali* tamen *modo* eidem reservata non est. Nam, si eam Summus Pontifex *simpliciter* tantum sibi reservat, *specialem* reservationem eo ipso adimere videtur. Potius ergo dicendum esset agi de *prohibitione* sub poena excommunicationis *specialiter* reservatae. Sed tunc inutilis prorsus esset hic articulus 2.[us] Constitutionis. Quare videtur dicendum agi de prohibitione simpliciter facta sub poena excommunicationis, licet nulla ei addatur reservatio. Dicitur *sub poena excommunicationis;* quia si prohibitio fiat, vel nulla addita poena, vel alia, huc profecto non pertinet. Agitur enim hic de censuris. Cf. 1178.

Retinentes. « Retinere is dicitur, qui apud se librum habeat, sive habeat commodatum, sive depositum, sive alienum, sive ad ligandum, sive ad vendendum, sive ad bibliothecam ornandam, sive in propria, sive in aliena domo; adeo ut quovis modo, et ubivis librum habeat, censuram contra retinentes latam incurrat. Itaque non licet tibi eos vendere aut donare... Quod tamen ipse limitandum putarim, nisi vendas aut dones habenti facultatem illos legendi, tunc enim adesse credo facultatem tacitam, seu interpretativam superiorum, qui rationabiliter inviti non censentur... Non peccares, si ut alii facultatem habenti morem gerens librum aliquem prohibitum emptum Romae, v. g. Fanum tecum ipse deferres; sicut neque etiam peccaret bibliopola, qui ligandum diutius in officina librum detineret; quia haec omnia accessoria sunt facultati ipsi concessae, et per ipsam concessa intelliguntur ». Ithur. Cas. 39. n. 40. — *Imprimentes* sunt, in sensu obvio, generatim quotquot ad impressionem *proxime* cooperantur, uti sunt qui typos componunt, atramento eos tingunt, chartas madefaciunt, praelum versant, etc. Qui folia et libros impressos iam ordinant, *imprimentes* proprie non sunt; vendentes et alio asportantes, *retinentes* potius sunt. *Dominus typographiae et editor,* imprimentes, in sensu obvio, non sunt, sed mandantes imprimere. Regulariter sunt tum *legentes,* tum etiam *retinentes.* — *Quomodolibet defendentes,* defendentes nempe sive *verbis,* sive *factis;* sive pravam quam continent doctrinam, sive ipsum librum materialem, si nempe impediunt, quominus liber comburatur, aut Episcopo vel Inquisitori tradatur. L. 285. Non comprehenditur vero hac

censura, qui doctrinam bonam et veram, in libro contentam, approbat et laudat, dum tamen librum ipsum absolute non censeatur approbare, nec etiam qui stylum, eloquentiam, phrasim, ingenium laudat, dummodo id non arguat laudem et approbationem libri. — B. *Coenae* § 1; Lugo de Fide d. 25. n. 94.; L. 281.-299.; Bouix de Cur. Rom. p. 3. § 3. c. 11.; Suarez d. 21. s. 2. 1.ª excomm.; Bonacina d. 1. q. 2. p. 4.; E. M.

1166. III. *Schismaticos, et eos, qui a Romani Pontificis pro tempore exsistentis obedientia, pertinaciter se subtrahunt vel recedunt.*

Schismatici, proprie ii sunt, qui vel tantum ex voluntatis malitia, vel etiam ex errore in doctrina fidei, subiectionem *Romano Pontifici* denegant, a corpore Ecclesiae se separando, et novam ac separatam Ecclesiam constituendo, vel constitutae iam adhaerendo. — *Ii qui a Romani Pontificis pro tempore exsistentis obedientia pertinaciter se subtrahunt,* i. e. totaliter se separant ab eius *ecclesiastica auctoritate,* licet nulli alteri Capiti, seu supremae auctoritati ecclesiasticae adhaereant. Neque vero necesse est, ad hanc incurrendam censuram, vi huius clausulae, ut isti rebelles sint auctoritati *Romanae Sedis,* generatim inspectae; sed sufficit, ut rebelles sint auctoritati *Personae,* quae *actu* Romanam Sedem occupat. — *Ac recedunt,* partialiter nempe, in aliqua tantum re, *spirituali auctoritati* Romani Pontificis, pro tempore exsistentis, audacter rebelles exsistunt, eidem auctoritati in re particulari refragando, qui nempe in re particulari spirituale imperium et auctoritatem Romani Pontificis reiiciunt, uti sunt e. g. Catholici quidam liberales. Quare hanc non incurrit excommunicationem, qui Romano Pontifici obedire nollet, in re aliqua particulari, propter difficultatem rei, vel etiam propter odium in Personam; eius tamen *spiritualem auctoritatem* recognoscens; sua enim inobedientia non vere *pertinaciter* recederet a Romano Pontifice pro tempore exsistente, sed eius tantummodo leges, seu praecepta transgrederetur. — *Pertinaciter,* h. e. sciens volens; quare excommunicationem non incurrit, si eius denegat auctoritatem, eique se non submittit, quia legitimum non existimat, quum dubie valida eius electio sit. — C. 5. Dist. 19.; B. *Coenae* § 1.; S. Th. 2. 2. q. 39.; Suarez d. 21. s. 2. 1.ª excomm., d. 23. s. 2. 2.ª excomm., s. 3. par. *Melius;* Bonacina d. 1. q. 2. p. 5.; E. M.

1167. IV. *Omnes et singulos, cuiuscumque status, gradus seu conditionis fuerint, ab ordinationibus seu mandatis Romanorum Pontificum pro tempore exsistentium ad universale futurum Concilium*

appellantes: necnon eos quorum auxilio, consilio vel favore appellatum fuerit.

Quoad personas generalissima est haec censura: nam fertur in omnes cuiuscumque *status, gradus* et *conditionis*. Quia vero excommunicatio non fertur in communitatem, sed in singulares personas, ideo in eam, si tale delictum committat, interdicti censura fertur. Cf. 1334. — *Ab ordinationibus seu mandatis,* circa nempe res spirituales. — *Pro tempore exsistentium,* adhuc nempe viventium, cum haec « verba aliquid operari debeant » ex C. *Si Papa* 10. *de Priv.* in 6.° — *Futurum Concilium,* non *futurum Romanum Pontificem,* neque *praesens Concilium*. — Ut autem patet ex ipsa forma excommunicationis, qui *auxilium, consilium, favorem* praestant, excommunicationem non incurrunt, nisi effectu secuto, nisi nempe reapse *appellatum fuerit*. Hinc *auxilium, consilium* vel *favor* debet appellationem antecedere vel comitari; nam si tantum subsequatur, deturque ad resistendum pontificiis decretis sub specie talis appellationis, tunc non incurretur haec censura ex vi huius clausulae, quia revera non est datus favor ad appellandum, sed ad actiones postea secutas, quae sunt longe diversae. Minime vero distinguenda est appellatio a mandato iusto vel iniusto, quia Constitutio absolute et indistincte loquitur, et non fundatur in eo, quod res iusta vel iniusta sit, sed in eo quod sic appellans iniuriam facit auctoritati Romani Pontificis: nam facto ipso profitetur Generale Concilium esse illa superius. *Appellare* enim est ab inferiori iudice ad superiorem provocatio.

Consilium, favor; licet *consilium* videatur esse aliquis *favor* vel *auxilium* morale, qui enim rectum consilium praebet non parum iuvat ad bene operandum; attamen distincta sunt; nam influxus sunt distincti, ad distinctos fines ordinati. Consilium enim est ad instructionem mentis et voluntatis motionem ac impulsum; auxilium autem et favor ad executionem. *Consilium* dat, qui persuadet, et persuadendo impellit alium ad aliquid faciendum. Agitur enim de consilio *practico,* non de consilio mere doctrinali. *Auxilium* praestare est subsidium, adiumentum, opem ferre ad *ipsum actum* seu *opus externum*. *Favor* autem a *faveo,* quod est studeo, amo, amplector, auxilium extendit ad *morale* etiam subsidium, v. g., laudibus, commendationibus, adiuvando. Hinc, cum in iuribus extensio fit ad consulentes et faventes, expressa fit eorum mentio. — Pius II. C. *Exsecrabilis;* B. *Coenae* § 2.; C. *Significasti* 4. *de Electione et Electi Potest.;* Suarez d. 21. s. 2. secunda clausula; Bonacina d. 1. q. 3. p. 1. 2.

1168. V. *Omnes interficientes, mutilantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archiepiscopos, Episcopos, Sedisque Apostolicae Legatos, vel Nuncios, aut eos a suis dioecesibus, territoriis, terris seu dominiis eiicientes, nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu praestantes in eis auxilium, consilium vel favorem.*

Omnes, intellige cuiuscumque sexus aut status. — *Interficientes,* quovis modo, veneno, gladio, etc. — *Mutilantes,* i. e. membrum abscindentes. — *Percutientes,* percussio manu ordinarie fit, sive immediate, sive mediante instrumento, nempe baculo. — *Capientes,* i. e. comprehendentes, libertatem abeundi impediendo. — *Carcerantes,* i. e. in carcerem detrudentes. — *Detinentes,* i. e. violenter inclusum custodientes carcere, vel loco alio, unde non possit libere exire. — *Hostititer insequentes* sunt qui fugientem sibique caventem animo infesto persequuntur, ut ei *malum* inferant, nempe interficiendo, mutilando, etc. Punitur enim haec insecutio, etiam alio effectu non secuto, prout est attentatio alterius criminis per hanc legem prohibiti. Nec enim verisimile est, quod lex prohibeat attentatum alicuius delicti, quod ipsa non prohibet, nec punit. Hostiliter ergo insequentes non sunt, qui insequuntur tantum dehonorandi vel diripiendi causa.

Episcopos, nempe consecratos ; poenae enim strictae interpretationis sunt. — *Legatos.* Sunt, qui ad graviora gerenda negotia vel ad generalitatem negotiorum a Summis Principibus deputantur. — *Delegati* sunt, qui ad peculiaria quaedam negotia, non tamen graviora, vel non ad universa negotia a Summis Principibus deputantur. — *Nuntii,* Apostolici sunt Legati Summi Pontificis apud varias nationes commorantes. — *Eiicientes,* antea nempe receptum eiicientes. — *Eiicientes* generatim dictum, sive publica, sive privata auctoritate, vi adhibita. — *Suis dioecesibus, territoriis, terris seu dominiis,* locis nempe, ubi ius habent iurisdictionis, domicilii, proprietatis, dominii, ratione sui muneris suaeque dignitatis. — Quare hac censura iniuriae plectuntur in *corpus interficientes, mutilantes, percutientes ;* in *libertatem, capientes, carcerantes, detinentes, hostiliter insequentes ;* in *dignitatem, eiicientes a suis,* etc.

Mandantes, mandans est, qui iubet vel rogat aliquid suo nomine fieri. — *Rata habentes,* hae pro ratihabitione requiruntur conditiones : ut percussio sit facta nomine tuo, vel in tui gratiam ; quod tunc contingit, quando ea praecesserunt, quae aliis causam dare poterant putandi alium libenter consensurum, ut suo nomine delictum fieret ; ut ratihabitionem externe significes ; ut quando evenerit percussio fueris

habilis ad mandatum vel consilium percussionis saltem habitualiter; nam si fueris amens, non incurris; secus si ebrius, aut dormiens: ita communiter. L. 267.; Suarez d. 21. S. 2. n. 71.; Schmalz. n. 244.

Ea mandantes, etc. *praestantes in eis auxilium,* etc. *Mandantes* ergo, *auxiliantes, consulentes, faventes,* omnes quidem intelligendi de mandato, auxilio et favore efficaci, et quod graviter influxerit, et quidem *in ea,* quae nempe dicta sunt, non in aliam actionem ab eis diversam. — *Auxilium,* ille qui tantum promittit auxilium, non videtur posse dici *auxilium praestare.* — *Consilium,* e. g., utilitatem ostendendo, media idonea suggerendo. — *Favorem,* vel *positive* exhortando, incitando, vel *negative* non impediendo cum *possit* et *debeat. Debeat,* i. e. cum ex officio aut iustitia teneatur, ut reges, iudices, etc. Si autem ex caritate tantum teneatur, censura verius non incurritur. — C. *Felicis* 5. *de Poenis* in 6.°; Clem. 1. *de Poenis;* Extr. un. *de Consuetud.;* B. *Coenae* § 11.; Suarez d. 21. s. 2. 11.ª censura, d. 22. s. 3. 3.ª excomm.; Bonacina d. 1. q. 12., d. 2. q. 3. p. 7., d. 4. q. 3. 4.; L. 268. 269.; Ithur. Cas. 41. n. 16., Cas. 43. n. 1.-3.

1169. VI. *Impedientes directe vel indirecte exercitium iurisdictionis ecclesiasticae, sive interni, sive externi fori, et ad hoc recurrentes ad forum saeculare, eiusque mandata procurantes, edentes, aut auxilium, consilium vel favorem praestantes.*

Impedientes reipsa, secus non erunt vere impedientes, sed conantes impedire. *Impedientes,* etiamsi ad hoc non recurrant ad forum saeculare. — *Directe,* v. g., vi aut metu incusso ipsis ecclesiasticis iudicibus, iurisdictionem exercere volentibus. — *Indirecte,* si eis quis obstet in alia re, vel alia persona, v. g., si vis aut metus eorum consanguineis, officialibus, etc. inferatur. *Impedire* enim est facere aliquid, quo quis invitus arceatur vel cesset ab agendo. — Quare, si quis consiliis, precibus, fallaciis utitur, is potius suadere, impetrare, decipere, intelligitur. — *Exercitium iurisdictionis ecclesiasticae.* Ut quis ergo hanc incurrat censuram, necesse est, ut ei resistat, qui iurisdictione insignitur, v. g., Episcopo, parocho, etc., secus enim non erit *impediens exercitium iurisdictionis,* sed aliquid aliud, v. g., si quis impediat *actorem* adire iudicem, non *exercitium iurisdictionis,* sed *actoris petitionem* impedit. *Exercitium iurisdictionis,* nempe *ex iure,* ne quis illud incipiat, vel in illo pergat. Agitur *de exercitio iurisdictionis ecclesiasticae,* quae a Christo Domino, vel ab eius Vicario, qua Romanus Pontifex est, promanat, et clericis competit, quatenus clerici sunt. Agitur de *exercitio iurisdictionis,* cuius est, e. g., peragenda commit-

tere, ea quae sunt *ordinis,* et deputare ad *officia ecclesiastica ;* minime vero de exercitio ipsius *ordinis,* e. g., sacrum facere, vel de exercitio ipsius *officii ecclesiastici,* v. g., praedicare, docere, etc. *Iurisdictionis ecclesiasticae,* sive ordinariae sive delegatae. Est autem *iurisdictio* potestas alios regendi et gubernandi. — *Interni fori,* uti ea est, qua utitur S. Poenitentiaria, et illa est, quae ad forum conscientiae pertinet. — *Externi fori,* quae ad societatem spectat christianam, sive sit contentiosa, quae exercetur inter partes iudicio contendentes, sive sit voluntaria, quae sine ullo iudiciali processu et sententia exercetur, ut, e. g., dioecesim visitare, mittere praedicatores, censuras ferre, etc.

Et, disiunctive intelligendum ex sensu obvio et toto contextu, ita ut altera personarum classis, quae hanc censuram incurrat, denotetur. — *Ad hoc,* i. e. ad *impediendum* praedictum exercitium, non ad aliud, e. g., ad non differendum exercitium illius iurisdictionis, et redditionem iustitiae, ad iuste decernendum, etc. *Ad hoc,* recurrentes ergo aliique omnes, de quibus in sequentibus agitur, censuram hanc non incurrunt, nisi effectu secuto. — *Recurrentes ad forum saeculare,* recurrere est alterius opem contra aliquem vel aliquid implorare, quasi ab eo iniuriam quis patiatur. — *Forum* propria significatione est locus exercendorum iudiciorum. Quare eorum patrocinium implorandum est, qui in foro iurisdictionem exercent, qualis non est, e. g., Praefectus urbis. Attamen videtur posse etiam latius accipi *forum saeculare* pro quolibet civili magistratu ex oppositione cum *foro interno et externo* primae partis, quod ex communi acceptione latissime patet.

Mandata procurantes, sunt qui *proxime* ad id cooperantur. — *Edentes,* nempe condentes, sunt magistratus civiles, seu ii qui iudiciaria vel etiam alia civili potestate mandata ipsa ferunt, talia decernendo. — *Auxilium,* etc. Cf. dicta superioribus censuris. — *Eiusque,* nempe fori saecularis. — *Aut,* videtur ergo haec ultima clausula, *aut auxilium,* etc., in sensu obvio referri tantum ad ultimam personarum classem, i. e. ad *mandata procurantes, edentes.* Verum alii eam referunt ad primam etiam, secundam et tertiam classem personarum, quae praesens censura attingit, scilicet ad *impedientes, recurrentes, mandata procurantes, edentes.* — C. *Clericis* 3. *de Immun. eccles.* in 6.°; B. *Coenae* § 16.; Suarez d. 21. s. 2. 16.ª censura; Bonacina d. 1. q. 17.

1170. VII. *Cogentes sive directe, sive indirecte, iudices laicos ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas, praeter canonicas dispositiones ; itemque edentes leges vel decreta contra libertatem aut iura Ecclesiae.*

Cogentes. Cogere hic est per vim vel metum gravem iniuste inducere ad aliquid faciendum. Hinc cogentes non sunt, qui clericum criminosum iudici produnt, qui clericum debitorem conveniunt coram iudice laico. *Cogentes... iudices,* nota distingui hic cogentem a iudice coacto, ergo ipsi iudices, qui sententiam tantum ferunt contra personas ecclesiasticas, ad suum tribunal ab aliis delatas, excommunicationem hanc non incurrunt. In Instr. S. U. I. 15. Iun. 1870. dicitur: « *Cogentes...* indicat excommunicationem eos non attingere, qui subordinati sint, etiamsi iudices fuerint, sed in eos tantum esse latam, qui a nemine coacti vel talia agunt, vel alios ad agendum cogunt ». Et in Litt. Circ. eiusdem S. U. I. 23. Ian. 1886. haec habentur: « Haec Supr. C. S. R. et U. I. non semel declaravit, caput *Cogentes* non afficere nisi legislatores et alias auctoritates... Caeterum in iis locis, in quibus fori privilegio per Summos Pontifices derogatum non fuit, si in eis non datur iura sua persequi, nisi apud iudices laicos, tenentur singuli prius a proprio ipsorum Ordinario veniam petere, ut clericos in forma laicorum convenire possint: eamque Ordinarii nunquam denegabunt, tum maxime, cum ipsi controversiis inter partes conciliandis frustra operam dederint. Episcopos autem in id forum convenire absque venia Sedis Apostolicae non licet. Et si quis ausus fuerit trahere ad iudicem seu iudices laicos vel clericum sine venia Ordinarii, vel Episcopum sine venia S. Sedis, in potestate eorumdem Ordinariorum erit in eum, praesertim si fuerit clericus, animadvertere poenis et censuris ferendae sententiae, uti violatorem privilegii fori, si id expedire in Domino iudicaverint ».

Verum praesens excommunicatio ampliata deinde ita est: « ... Nos Motu Proprio statuimus atque edicimus: quicumque privatorum, laici sacrive ordinis, mares feminaeve, personas quasvis ecclesiasticas, sive in criminali causa, sive in civili, nullo potestatis ecclesiasticae permissu, ad tribunal laicorum vocent, ibique adesse publice compellant, eos etiam omnes in Excommunicationem latae sententiae speciali modo Romano Pontifici reservatam incurrere ». Pius X. M. P. *Quantavis diligentia* 11. Oct. 1911.

« Non è lecito, senza il permesso della Potestà ecclesiastica, senza incorrere nella censura comminata nel *Motu Proprio* « Quantavis *Diligentia* », costituirsi parte civile in una causa penale di azione pubblica contro una persona ecclesiastica. — Non è lecito, come sopra, citare dinanzi al foro laico gli ecclesiastici, acciò depongano come testimoni, sia nelle cause civili, sia nelle cause penali ». S. O. 11. Marzo 1912., Monit. Eccles. vol. 37. p. 4.

Cogentes autem *sive directe, sive indirecte* sunt, qui vi aut metu ipsis iudicibus incusso, vel aliis personis, quae cum ipsis coniunctionem habent, eos adigunt ad trahendum ad suum tribunal personas ecclesiasticas in causa sive criminali, sive civili. *Iudices laicos,* qui nempe pro laico tribunali ex officio ius dicunt, non alios magistratus. — *Ad trahendum,* quasi reum, non tamquam testem, peritum, etc. Sed Cf. praedictum M. P. Pii X. — *Ad suum tribunal,* ut nempe in ius trahat, non ut ei aliquid praecipiat, eum admoneat, corripiat. Sed Cf. cit. M. P. — *Personas ecclesiasticas,* quae nempe gaudent privilegio fori. — *Praeter canonicas dispositiones.* Plures enim dantur casus, in quibus iudex laicus, tum in civilibus, tum in criminalibus, licite contra ecclesiasticas personas procedit. Cf. de hac re Schmalz. l. 2. t. 2. par. 6. de Foro comp. rat. pers. eccl. n. 80. seqq.; Bizzarri Collect. p. 178. seqq. ed. 1885. — *Praeter canonicas dispositiones,* intellige etiam Concordata Regni cum Sede Apostolica. — *Edentes,* auctores legum et decretorum, non ceteros. — *Leges,* generales et in perpetuum, v. g., *de regio placito, de regio exsequatur,* etc., quae a suprema auctoritate procedunt, *vel decreta,* quae a quavis potestate sunt, etiam inferiori, sed generaliter proferuntur, non autem pro casu particulari, tunc enim *mandata,* vel *iudicum* potius *sententiae* essent. — *Libertatem aut iura,* generalissime dictum, adeoque omnia comprehendit; v. g., religiosas familias expellendo, sacra ministeria inhibendo, clericos ab instructione populi arcendo, etc. — *Ecclesiae,* nempe universalis. — C. *Clericis,* 3. *de Immun. eccles.* in 6.°; B. *Coenae* § 15.; L. de Privil. n. 18.-24.; Suarez d. 21. s. 2. 15.ª censura; Bonacina d. 1. q. 16., d. 2. q. 6. p. 1.; Bened. XIV. Inst. 40.; E. M.

1171. VIII. *Recurrentes ad laicam potestatem ad impediendas litteras vel acta quaelibet a Sede Apostolica, vel ab eiusdem Legatis aut Delegatis quibuscumque profecta; eorumque promulgationem vel exsecutionem directe vel indirecte prohibentes; aut eorum causa sive ipsas partes, sive alios laedentes vel perterrefacientes.*

Recurrentes, quicumque, quocumque modo. Recurrentes ergo erunt supplicem libellum dantes, citantes seu provocantes, appellantes, etc. — *Ad laicam potestatem,* quaelibet ipsa sit, praefecti urbium, praesides tribunalium, iudices aliique omnes *iurisdictionem exercentes in cives.* — *Ad impediendas,* reipsa: licet enim excommunicatio directe feratur non in *impedientes,* sed in *recurrentes;* cum tamen huiusmodi *recursus sit ad impediendum,* et actio externa debeat esse perfecta et

consummata, ut quis excommunicationem incurrat, *recursus* hic intelligendus est, effectu secuto. Idem dicendum propter eamdem rationem de *prohibitione, laesione, perterrefactione.* Alii tamen aliter opinantur cum directe ipse *recursus,* ipsa *laesio* et *perterrefactio* condemnetur. — *Litteras,* quavis forma datas, dummodo tamen ab Auctoritate Apostolica procedant, unde mox dicitur: *A Sede Apostolica profecta. Acta quaelibet,* sive nempe sint gratiae, sive iustitiae; sive negotium spirituale sive temporale respiciant, iuris tamen ecclesiastici seu spiritualis. — *Acta Sedis Apostolicae* appellantur, ea quae Romani Pontificis auctoritate geruntur, sive immediate, sive mediate. Unde dicitur: *Acta quaelibet a Sede Apostolica, vel ab eiusdem Legatis aut Delegatis quibuscumque profecta.* Comprehenduntur « etiam quae mediate a sacris romanis Congregationibus proveniunt ». S. O. 13. Ian. 1892. — *Acta* S. Sedis sunt monitoria, citationes, processus, sententiae, etc. de mandato S. Sedis facta. — *Legati* « ii dicuntur, qui ad aliqua negotia gerenda a summis Principibus (et in casu nostro a S. Pontifice) deputantur, communiter differunt a *Delegatis,* queis unum peculiare negotium, nec valde implexum, aut etiam peculiaria negotia committuntur, cum Legatus habeat aut generalitatem negotiorum concreditam, aut saltem valde implexum traditum munus ». De Angelis Praelect. Iur. Can. l. 1, t. 30. n. 1. — *Profecta,* non, ne proficiscantur. Quare huic excommunicationi non subiiciuntur, qui huiusmodi Litteras vel Acta impetrari impediunt.

Promulgationem, publicationem nempe consueta forma, ac more. — *Exsecutionem,* i. e. quaecumque sunt necessaria ut Litterae et Acta Apostolica effectum habeant, v. g., si quis tabelliones prohibeat instrumenta super eis conficere, vel confecta partibus tradere, aut partes traditis uti. — *Prohibentes,* publica nempe auctoritate. Ut enim loquitur Pontifex in prima parte de *recursu ad laicam potestatem,* ita in hac secunda parte loquitur consequenter de prohibitione ex recursu illo ad potestatem laicam profluente. Attamen contraria opinio bene etiam sustinetur, quia lex non distinguit. — *Partes* sunt ii quorum interest, ut Litterae vel Acta Sedis Apostolicae promulgentur, vel executioni mandentur. — *Alios,* puta patrocinatores earundem partium, causa actorum obtentorum, aut exsecutores, vel personas alias, ad quas acta obtenta aliqua ratione referantur, et pertineant: dicitur enim *eorum causa, sive ipsas partes, sive alios,* etc. — *Laedentes* proprie et stricte sunt, qui grave aliquod damnum alicui inferunt in bonis corporis. — *Perterrefacientes* sunt, qui admodum grave damnum inferre minantur. *Perterrefacere* enim est valde terrefacere, valde gravem

metum facere. — C. *Clericis* 3. *de Immun. eccles.* in 6.°; B. *Coenae* § 13.; Suarez d. 21. s. 2. 12.ª 13.ª 14.ª censura; Bonacina d. 1. q. 14.; E. M.

1172. IX. *Omnes falsarios Litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis ac Supplicationum gratiam vel iustitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios seu Gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontificis signatarum. Nec non falso publicantes Litteras Apostolicas, etiam in forma Brevis, et etiam falso signantes Supplicationes huiusmodi sub nomine Romani Pontificis, seu Vice-Cancellarii aut Gerentis vices praedictorum.*

Falsarios, falsarii Apostolicarum litterarum sunt, qui *dolo malo,* vel semel, *veras* Litteras Apostolicas adulterant, addendo, detrahendo, vel immutando aliquid, ita ut alterum decipere queant, quod vero non materialiter sed formaliter aestimari debet, iuxta nempe sensum a Romano Pontifice principaliter intentum. *Dolo malo,* quare si veras litteras corruperis mox laceraturus, nemini nocens, nullaque iniuria afficiens Romani Pontificis auctoritatem, verius est excommunicationem cessare. Castropal. tr. 29. de Cens. d. 2. p. n. 4. Minime vero *falsarii* sunt, qui *falsas* litteras integras fabricant. Hi enim non *falsarii* sunt; nam *veritatem* re ipsa non immutant, sed *falsas* litteras *fabricantes* sunt, ut in B. *Coenae* habebatur, ubi *falsarii* et *falso fabricantes* distinguebantur. Suarez de Cens. d. 21. s. 1. 6.ª Cens. *Falsarios,* incurritur ergo praesens excommunicatio, vi huius clausulae, statim ac falsitas perfecta fuerit, licet quis falsatis litteris minime deinde utatur. Qui autem utitur, incurrit aliam excommunicationem Episcopo reservatam, de qua infra.

Litterarum Apostolicarum. Ergo huc non spectant litterae *aliorum quorumcumque,* ut Nuncii Apostolici, Legati a latere, Poenitentiarii maioris, SS. Congregationum, etc. Immo nec Litterae Apostolicae vel Rescripta nondum signata, vel munita sigillo, vel plumbo, quia cum nondum authentica sint, nondum valent: nec ea quae valere desierint, et amplius valere non possunt, puta dispensatio a servitio chori ad tempus, hoc elapso; dispensatio matrimonialis, mortuo dispensato, etc.

Etiam, adeoque etiam in alia forma solemniori, uti sunt Bullae. — *In forma Brevis. Brevia,* Litterae sunt Romani Pontificis, pro negotiis minoris momenti, descriptae in subtili et alba membrana vel ordinaria charta, et latino charactere. Inscribuntur nomine Summi

Pontificis: *Pius P. X.,* et datam referunt secundum vulgare Kalendarium. Expediuntur a Secretaria Status, vel etiam a S. C. de Sacram. quoad matrimoniales dispensationes. Sigillum habent cerae rubrae in quo impressa est imago divi Petri piscationem agentis. Ideo dicuntur expediri *sub annulo Piscatoris.* — *Bullae,* Litterae sunt, pro gravioribus negotiis, Summi Pontificis, quae nunc charta pergamena et charactere latino excribuntur. Deferunt plumbeum sigillum, unde *Bullae* dictae sunt, et datam secundum Rom. Kalend., initio anni nunc sumpto a d. 1.° Ian. Sigillum pendens retinetur nunc in Bullis maioris momenti. In aliis impressio est sigilli rubri coloris imagines referentis S. Petri et Pauli. Inscribuntur nomine Summi Pontificis: *Pius Servus Servorum Dei.* Novae Bullarum formulae confectae sunt et probatae sunt M. P. Pii X. 8. Dec. 1910. Expediuntur per *viam Cancellariae,* et Protonotarii Apostolici Bullas subscribunt, ex C. *Sapienti consilio.* Ac de speciali mandato Pii X. 15. Apr. 1910. ad validitatem subscribere debet Cardinalis S. R. E. Cancellarius, et Cardinalis, qui praeest officio, cui de re competit in ipsis Constitutionibus pertractata. Sed Bullae beneficiorum non consistorialium per Datariam expediuntur. — *Supplicationum,* supplicationes proprie sunt petitiones ad Pontificem directae pro gratia vel iure obtinendo. Verum iuxta stylum Curiae significant potius Pontificis responsum, sive fiat simplici sigilli appositione ad petitionem, aut subscriptione nominis, sive per Rescriptum, in quo petitio memoretur. Hoc secundo sensu hic sumuntur, nam sermo est *de supplicationibus per R. Pontif. etc. signatis.* — *Gratiam* vel *iustitiam concernentium,* gratiam continere dicuntur, quae aliquod continent Romani Pontificis beneficium, seu liberalitatem; iustitiam vero, quae ad lites, adeoque ad causae alicuius cognitionem, seu definitionem pertinent. — *Per Rom. Pont., vel S. R. E. Vice-Canc., seu Ger. vices eorum, aut de mandato eiusd. R. Pont. signatarum,* Litterarum nempe Apostolicarum propria manu, propriove sigillo Pontificis, vel aliena quidem manu subsignatarum, sed eius nomine, aut de eius mandato. Agitur enim de *Litteris Apostolicis.* S. R. E. Vice cancellarius hodie post C. *Sapienti Consilio* appellatur *Cancellarius,* et est unus ex S. R. E. Cardinalibus, qui in Consistoriis, ex officio, notarii munere fungitur. Ad Cancellariae officium hoc unum pertinet, expedire litteras *sub plumbo* circa maiora Ecclesiae negotia.

Falso publicantes sunt: 1.° qui veras Litteras Apostolicas, sed adulteratas; 2.° qui simpliciter *falsas,* seu integras, falso fabricatas, modo quovis in vulgus diffundunt. Ergo, si quis paucis tantum osten-

derit Litteras Apostolicas simpliciter confictas ita ut *publicatae* adhuc dici non possint, hanc non incurreret excommunicationem. Exigunt aliqui modum usitatum pro auctoritativa promulgatione; verum *publicatio* idem non est ac *promulgatio;* et in hac Constitutione unum ab alio apprime distinguitur. — *Litteras Apostolicas etiam in forma Brevis,* non additur: *ac supplicationes,* ut in prima parte. — *Falso signantes supplicationes* sunt, qui falsam subscriptionem, falsum illis sigillum apponunt, ut authenticae habeantur. — *Supplicationes,* restringitur ergo haec pars ad supplicationes dumtaxat. — C. *Ad falsariorum* 7. *de Crim. falsi;* B. *Coenae* § 6.; Bonacina d. 1. q. 7.

1173. X. *Absolventes complicem in peccato turpi, etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad Confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo possit excipere morientis Confessionem.*

Absolventes, immutatur hic et ampliatur excommunicatio lata iam a Bened. XIV., qui eam tulit contra *audentes, praesumentes absolvere, ausu temerario absolventes.* Cf. 1280. seqq.; E. M.

1174. XI. *Usurpantes, aut sequestrantes iurisdictionem, bona, reditus ad personas ecclesiasticas, ratione suarum ecclesiarum, aut beneficiorum pertinentes.*

Usurpantes bona ecclesiastica ii hic sunt, qui illa *a domino auctoritative occupant,* tamquam *propria,* h. e. quasi ius in ipsa haberent. Hinc non comprehenduntur *fures,* qui licet rem alienam et ipsi invadant; illam tamen tamquam *alienam* invadunt, nullum ius in eam praetendentes, quo eam tamquam sibi propriam, occupatam iam, retineant. S. O. 9. Mart. 1870.; Roncaglia de Cens. tr. 4. c. 4. q. 2. r. 1. Neque vero comprehenduntur ii, qui bona ecclesiastica, ab aliis usurpata, emptione, donatione, aut quovis alio contractu acquirunt, licet et contra iustitiam et contra religionem graviter isti peccent: censuram tamen isti incurrunt latam a Tridentino, S. O. 8. Iul. 1874., quod praeterea declaravit: « huiusmodi usurpatores bonorum ecclesiasticorum innodari sola excommunicatione R. P. specialiter reservata », vi praesentis Const. *Apost. Sed.*, et non etiam excommunicatione simpliciter reservata, vi Concilii Tridentini. — *Sequestrantes* hic appellantur, qui iudiciali officio et iurisdictione rem alicui tertio custodiendam *iniuste* committunt, vel ipsimet custodiunt, atque ita impediunt, ne ipsa sub potestate maneat illius, ad quem pertinet, eaque libere utatur. — *Sequestrantes,* excommunicati sunt ergo iudices. Sequestrum enim ex iudicis mandato omnem suam vim habet. *Sequestrantes* sunt

hic etiam qui rem in vim sequestri detinent. Actor etiam comprehendi videtur, nam bene dicitur ex usu communi *sequestrare.*

Iurisdictionem, etiam temporalem, ut ex toto contextu patet, et quia absolute dictum. — *Bona,* sive immobilia sive mobilia. — *Reditus,* quidquid res fert, vel quidquid percipitur intuitu rei; minime vero proventus et obventiones aliunde, ceu distributiones quotidianae. — *Ad personas ecclesiasticas pertinentes,* hinc censuram hanc non incurrunt usurpantes aut sequestrantes bona *locorum piorum,* nempe nosocomiorum, laicalium confraternitatum, etc.; licet isti Tridentinae censurae subiaceant. Idem dicendum de bonis, quae pertinent ad ecclesias, sed non ad ecclesiasticas personas, v. g., bona destinata ecclesiae reparandae, divinis obeundis, pauperibus sublevandis, puellis dotandis, etc.

Ratione suarum ecclesiarum aut beneficiorum sive saecularium, sive regularium; non incurritur ergo praesens excommunicatio, si agatur de bonis, ad ecclesiasticas personas pertinentibus, sed alia ratione. Neque etiam incurritur, si quis haec eadem usurpet, sequestret, dum beneficium vacat: praesens enim excommunicatio ipsis *personis* ecclesiasticis imprimis consulere videtur, *ad personas ecclesiasticas pertinentes.* — *Ecclesiarum,* hinc non incurrunt praesentem censuram, vi huius clausulae, usurpantes, aut sequestrantes bona *monasteriorum.* Universim et per se loquendo, bona monasteriorum non pertinent *ad personas ecclesiasticas,* nempe ad religiosos, *ratione suarum ecclesiarum, aut beneficiorum,* puta bona Collegii religiosorum, in quo pueri educantur, etc. *Bona monasteriorum ad nullas personas ecclesiasticas* pertinent, sed vel ad ipsa Monasteria, vel ad Romanam Ecclesiam pertinent. — *Beneficiorum,* hinc iterum non incurrunt hanc censuram usurpantes aut sequestrantes bona vel reditus cappellaniarum laicalium. *Beneficia* enim vero sensu non sunt, et in pias fundationes vel legata pia resolvuntur. Incurrunt vero usurpantes aut sequestrantes bona vel reditus beneficiorum, quae iuris patronatus laicalis sunt. Sunt enim beneficia stricto sensu accepta, quamvis obnoxia sint servituti patronorum, qui ius habent praesentandi beneficiatum, quum vacaverint, ius habent ad quasdam honoris praerogativas, et ius aliquod ad alimenta, si ad egestatem vergant. — C. *Generali Constit.* 13. *de Electione et elect. potest.* in 6.°; B. *Coenae* § 17.; Bonacina d. 1. q. 18.; Suarez d. 21. s. 2. 17.ª censura; Ferraris v. *Bona* art. 1. n. 13. seqq.; E. M.

1175. XII. *Invadentes, destruentes, detinentes per se vel per alios, civitates, terras, loca aut iura ad Ecclesiam Romanam pertinentia:*

vel usurpantes, perturbantes, retinentes supremam iurisdictionem in eis; nec non ad singula praedicta auxilium, consilium, favorem praestantes.

Invadentes, vi nempe adhibita; invadere enim est vi aut impetu ingredi; quamvis non intendatur eam civitatem subtrahere ex dominio Papae; neque in aliquo laedere ius Ecclesiae. — *Destruentes* in totum vel in partem. — *Detinentes,* sive ipsimet invaserint, sive ab aliis accepta retineant, uti v. g. haeredes, si tamen sine maiori publico damno, et sine maiori ipsius temporalis Principatus Romani Pontificis damno illum statim deserere possint; et nisi accedat saltem tacitus consensus ipsius Romani Pontificis, uti pro locis pluribus in B. *Coenae* enumeratis accessisse videtur. Qua in re unicus legitimus iudex est ipse Romanus Pontifex. — *Vel per se, vel per alios,* ad tria praecedentia refertur. — Ex hoc capite, soli viri Principes hanc excommunicationem incurrunt; non item Senatores et Deputati, quippe qui, non quasi *singuli,* sed quasi *Ordines* retinent. — *Iura,* i. e. temporalia et suprema, principalia, ut ius imponendi tributa, creandi magistratus, etc. — *Ad Ecclesiam Romanam pertinentia,* non ad privatas personas, etiam Summi Pontifici.

Usurpantes, h. e. sibi adscribentes tamquam propriam supremam iurisdictionem. — *Perturbantes,* v. g., qui directe impediunt, quominus in hisce locis leges ferantur, promulgentur, exsecutioni mandentur; qui rebellionem promovent, etc., *satagentes constitutum regimen immutare, vel supremam iurisdictionem labefactare et imminuere;* non alii. — *Retinentes,* i. e. de facto exercentes supremam iurisdictionem loco legitimi Principis, huius iurisdictionem ita impediendo. — *Supremam iurisdictionem* temporalem, eam nempe quae soli Principi, seu supremo gubernanti competit, quae scilicet Summo Pontifici competit, ut Princeps est, circa res maioris momenti, uti sunt causae Status, sanguinis, confiscationis bonorum, etc. — *In eis,* h. e. civitatibus, terris, locis praedictis.

Ad singula praedicta, nempe ad *invadendum, destruendum civitates,* etc. *usurpandum, perturbandum, retinendum supremam,* etc. — *Auxilium praebentes,* proxima nempe cooperatione, et secluso omni gravi metu, coactione et gravi incommodo proportionato, excusante, sive proprio, sive publico. *Auxilium, favorem praebentes in retinendo,* minime sunt illi, qui *opinione* tantum, quin *reipsa et formali cooperatione vel adhaesione* aliquid faciant, stant pro usurpatoribus. Enc. Pii IX. 1. Nov. 1870., 26 Martii 1860; S. Poenit. 10. Dec. 1860. *Auxilium* vero, *favorem praebentes in retinendo* sunt, qui operam aliquam praestant, quae *proxime* usurpatores in detentione confirmet,

v. g., largiendo pecuniam, personas in populum influentes denuntiando, scripta in vulgus diffundendo ad popularem opinionem immutandam, etc.

Quaestio autem hic est, an *auxilium* et *favorem praebeant in retinendo,* qui publica munia gerunt. Iam vero haec duplicis generis sunt: alia enim sunt mere *civilia,* quae nempe pertinent ad necessitates et utilitates civium, alia sunt *politica,* quae spectant ad regimen ipsum tuendum totius nationis. Prioris generis munera suscipere licitum est, siquidem ea directe et per se non tendunt ad usurpatorem approbandum vel confirmandum, sed dumtaxat ad publicum ordinem servandum, quem servare ipse usurpator debet ex ipsa natura societatis, quae seipsam pessumdare nequit. Quoad munera vero alterius generis, S. Poenit. 10. Oct. 1860. ad generale quaesitum 13.[um]: « An retineri et suscipi possint sub intruso Gubernio officia »; respondit, « tolerari posse, dummodo non agatur de officiis, quae directe et proxime influunt in spolium, vel in eiusdem spolii manutentionem, et exerceri possint absque periculo laesionis legum divinarum et ecclesiasticarum ». Et sic in spolii manutentionem ex officio directe et proxime influunt, qui primum seu supremum magistratum gerunt in quavis provincia, etc. Instructio Pii VII. 22. Maii 1809., 10. Iun. 1809. — Cit. Enc. Pii IX. *Respicientes* 1. Nov. 1870., quae post Const. *Apost. Sed.* edita est, ad alios etiam cooperatores excommunicatio explicite extenditur; ad *mandantes, fautores, adiutores, consiliarios, adhaerentes, procurantes, exsequentes.* — B. *Coenae* § 20.; Bonacina d. 1. q. 21.

1176. *A quibus omnibus excommunicationibus, huc usque recensitis, absolutionem Romani Pontifici pro tempore speciali modo reservatam esse et reservari; et pro ea generalem concessionem absolvendi a casibus et censuris, sive excommunicationibus Romano Pontifici reservatis, nullo pacto sufficere declaramus, revocatis insuper earumdem respectu quibuscumque indultis, concessis sub quavis forma et quibusvis personis, etiam Regularibus cuiuscumque Ordinis, Congregationis, Societatis, et Instituti, etiam speciali mentione dignis et in quavis dignitate constitutis. Absolvere autem praesumentes sine debita facultate, etiam quovis praetextu, excommunicationis vinculo Romano Pontifici reservatae innodatos se sciant, dummodo non agatur de mortis articulo, in quo tamen firma sit quoad absolutos obligatio standi mandatis Ecclesiae, si convaluerint.* Cf. 799.; E. M.

1177. *Excommunicationes latae sententiae speciali modo R. P. reservatae, quae accesserunt C. Apostolicae Sedis.*

XIII. Ex C. Pii IX. *Romanus Pontifex* 28. Aug. 1873. par. *Confidimus,* seqq., A. S. S. v. 7. p. 104., *excommunicatio* fertur latae sententiae, *specialiter* reservata Romano Pontifici 1.° *in Dignitates et Canonicos Cathedralium Ecclesiarum vacantium, ac illos, qui deficientibus Capitulis, Vicarios deputant* (vacantis Ecclesiae), *aut vacantes Ecclesias legitime administrant,* qui, remoto Vicario Capitulari, ante exhibitionem Litterarum Apostolicarum, *concedere et transferre in nominatum et praesentatum* a laica potestate *ad eamdem Ecclesiam, eius curam, regimen et administrationem sub quovis titulo, nomine, quaesito colore, ausi fuerint.* 2.° In *nominatos et praesentatos ad vacantes ecclesias, qui earum regimen et administrationem suscipere audent ex praedicta concessione et translatione a Dignitatibus et Canonicis, aliisque, de quibus supra, in eos peractam.* 3.° *Nec non in eos, qui praemissis paruerint, vel auxilium, consilium aut favorem praestiterint, cuiuscumque status, conditionis, praeeminentiae et dignitatis fuerint.*

Excluduntur ab hac excommunicatione Episcopi. Cf. n. 1237. 1246. — A. S. S. v. 7. p. 401.

Excommunicatione latae sententiae Summo Pontifici reservata, *excluso etiam Maiori Poenitentiario,* praeterquam in mortis articulo innodantur, violantes Pontificium secretum, seu secretum sic dictum S. Officii. Ad hoc secretum servandum inter alios tenentur examinatores scriptorum et librorum Servorum Dei, et qui aliquo munere funguntur in Congr. Consist. Ordo servand. in Rom. Cur. Norm. pecul. art. 2. n. 4.; E. M. de Secundo Decal. Praec. 555.

Eandem excommunicationis poenam, *exclusive reservatam S. Pontifici,* incurrunt secretum violantes in iis omnibus, quae ad electionem Romani Pontificis pertineant, et in iis quae in Conclavi seu loco electionis agantur. Ac eandem etiam incurrunt excommunicationem omnes illi, qui in aliquam incurrunt excommunicationem impositam et irrogatam per Const. Pii X. *Vacante Sede* de Sede Apostolica vacante, et de Romani Pontificis electione 25. Dec. 1904., ut sunt e. g. illi, qui, in praedicta electione, munus proponendi *Veto* sive *Exclusivam* reciperent alicuius civilis potestatis, illudque quavis ratione patefacerent, n. 51. 81.

1178. *Excommunicationi latae sententiae Romano Pontifici reservatae subiacere declaramus:*

I. *Docentes vel defendentes, sive publice sive privatim, propositiones ab Apostolica Sede damnatas sub excommunicationis poena latae sententiae, item docentes vel defendentes tamquam licitam praxim in-*

quirendi a poenitente nomen complicis, prouti damnata est a Benedicto XIV. in Const. Suprema *7. Iulii 1745.*, Ubi primum *2. Iunii 1746.*, Ad eradicandum *28. Septembris 1746.*

Docentes, docere, ut *credere,* idem non est ac *in praxim deducere;* haec duo possunt *reipsa* seu *facto* optime distingui. Docere proprie est simpliciter tradere et persuadere doctrinam aliquam, sive privato sive publico magisterio. Quare, si quis dumtaxat dicat, se tenere hanc vel illam propositionem non fuisse damnandam, hanc non incurrit excommunicationem. — *Defendentes,* defendere est earum patrocinium suscipere, ab oppugnationibus et contrariis rationibus eas vindicando, quasi fuerint damnatione indignae. — *Publice,* publica schola, universitate, collatione, disputatione, etc. Duplex hoc additum, sive *publice,* sive *privatim,* in fine positum, utrumque quod praecedit, *docentes* vel *defendentes,* afficit, uti ex sensu obvio constat. — *Ab Apostolica Sede,* nempe a Summo Pontifice, non ab Indice, non a S. C. I., non a Concilio Oecumenico. — *Sub excommunicationis poena latae sententiae.* Agitur ergo hic de Romano Pontifice damnante *ex Cathedra sub excommunicationis poena latae sententiae,* quamvis non addatur *reservatio;* nam primo, hoc non habetur in Const., deinde inutilis evaderet haec pars articuli.

Item docentes, etc. Bened. XIV. in C. *Suprema* penitus reprobat praxim *exquirendi nomen complicis, denuntiata quoque, nisi reveletur, absolutionis sacramentalis negatione;* agitur de *complice* non in re turpi tantum; sed in quovis peccato. Lex enim absolute loquitur. — In C. *Ubi primum,* poena imponitur excommunicationis *ipso facto* ac Romano Pontifici *reservatae* in quemlibet, qui « *ausus* fuerit *docere,* licitam esse *eiusmodi praxim* ». — In C. *Ad eradicandum* Pontifex decernit et declarat « memoratam praxim in se ipsa, et ubique locorum et temporum Apostolica Auctoritate reprobatam atque damnatam esse et censeri debere ». — Duo igitur, ut patet, requiruntur, ut quis huiusmodi excommunicationem incurrat; 1.° ut doceat vel defendat hanc praxim licitam esse; 2.° ut utrumque simul licitum esse doceat, vel defendat, i. e. et exquirere nomen complicis et reticenti absolutionem denegare. Necesse vero non est, ut *ausu* et *praesumptione* haec doceat, vel defendat. Dicitur enim *prouti damnata est a Bened. XIV.*, etc. nempe *praxis;* non, *docere* vel *defendere.*

Si confessarii denegandae absolutionis minis poenitentes coegerint ad complicis revelationem, Bened. XIV. iussit S. Inquisitioni esse denuntiandos, tamquam suspectos in fide, non tamen a poenitentibus

ipsis, sed ab aliis qui aliunde quam ex propria eorum Confessione illud noverint.

Huc autem spectant, quae habentur in Motu Proprio Pii X: « Ad haec, audentiores quotidie spiritus complurium modernistarum repressuri, qui sophismatis artificiisque omne genus vim efficacitatemque nituntur adimere non Decreto solum *Lamentabili sane exitu,* quod V. nonas Iulias anni vertentis S. R. et U. Inquisitio, Nobis iubentibus, edidit, verum etiam Litteris Encyclicis Nostris *Pascendi Dominici gregis,* datis die VIII. mensis Septembris istius eiusdem anni, Auctoritate Nostra Apostolica iteramus confirmamusque tum *Decretum* illud Congregationis Sacrae Supremae, tum *Litteras* eas Nostras *Encyclicas,* addita *excommunicationis* poena adversus contradictores; illudque declaramus, ac decernimus, si quis, quod Deus avertat, eo audaciae progrediatur, ut quamlibet e propositionibus, opinionibus doctrinisque in alterutro documento, quod supra diximus, improbatis tueatur, censura ipso facto plecti Capite *Docentes* Constitutionis *Apostolicae Sedis* irrogata, quae prima est in excommunicationibus latae sententiae Romano Pontifici simpliciter reservatis. Haec autem excommunicatio salvis poenis est intelligenda, in quas, qui contra memorata documenta quidpiam commiserint, possint, uti propagatores defensoresque haeresum, incurrere, si quando eorum propositiones, opiniones, doctrinaeve haereticae sint, quod quidem de utriusque illius documenti adversariis plus semel usuvenit, tum vero maxime quum modernistarum errores, id est *omnium haereseos collectum,* propugnant ». Pius X. M. P. *Praestanti Scripturae* 18. Nov. 1907.

1179. *An per praedictas litteras Benedicti XIV. ita interdictum sit quaerere nomen complicis, ut in nullo casu id liceat?* — R. Negative, 1.° quia ipse Bened. XIV. supponit casus, in quibus id liceat, iuxta *veras et sanas* doctrinas; 2.° quia aliquando confessarius circumstantias interrogare debet, ex quibus, licet *per accidens,* in cognitionem complicis deveniat; et aliquando etiam ipse poenitens complicem manifestare tenetur Superiori, vel alteri, nec tamen id nisi per confessarium praestare potest. — L. l. 6. n. 491. 499.; Ithur. Cas. 31.; Lugo de Poenit. d. 16. n. 432. 433.

1180. *An id liceat etiam ad correctionem vel bonum publicum?* R. Ad 1.um Negative. Constat 1.° ex Const. Bened. XIV. ll. cc.; 2.° quia huiusmodi etiam correctio sacramentum poenitentiae odiosum redderet fidelibus, perniciosa est famae proximorum, et periculum continet violationis sigilli sacramentalis. — Ad 2.um distinguendum est:

si sermo sit de *damno publico* impediendo, affirmative, si id nempe sit *unicum medium necessarium;* si vero agatur de *bono publico* mere promovendo, negative, ob easdem rationes.

1181. *An graviter peccet confessarius, si nomen complicis interroget, sed non sub poena denegandae absolutionis?* — Huiusmodi imprudens interrogatio ex curiositate, levitate, vel alia simili causa excusaretur a peccato mortali, seclusa tamen gravi proximi diffamatione, et gravi poenitentis scandalo. Ratio, quia deessent tunc graves illae rationes, modo expositae, Cf. 1180., et quas enumerat Bened. XIV. in sua C. *Suprema.*

1182. II. *Violentas manus, suadente diabolo, iniicientes in clericos, vel utriusque sexus monachos, exceptis quoad reservationem casibus et personis, de quibus iure vel privilegio permittitur, ut Episcopus aut alius absolvat.*

Violentas manus, intelligitur per hoc quaevis iniuriosa actio exterior, *factis,* non *verbis,* mortalis in clerici personam; sive per eam laedat quis eius *corpus,* eum percutiendo, vulnerando, ei venenum praebendo, quando huiusmodi actio coeperit nocere; sive eius laedat *libertatem,* in carcerem eum detrudendo, C. *Nuper* 29. *de Sent. exc.,* etc.; sive laedat eius *dignitatem,* vim ei utcumque inferendo, v. g., si sistat rhedam, qua vehitur, violenter illi detrahat pileum, eum foedet, etc. L. 272-275. 280. *Iniuriosa* autem *percussio* haberetur, etiamsi clericus consentiret in eam, cum lex haec sit in favorem status. C. *Contingit* 36. *de Sent. excomm.* Excommunicationem e contra non incurrunt, si qui clericum percutiant defensionis causa, vel ioco; vel si clericum percutiant, correctionis gratia, parentes, praeceptores, superiores. *Cum voluntate* 54. § 2. ib., C. *Ex tenore* 10. ib., C. *Si vero* 3. ib., C. *Super eo* 1. ib.

Suadente diabolo, hoc « tantum importat percussionem cum peccato gravi ». L. 275. 48.; Suarez de Cens. d. 22. s. 1. n. 2.; Schmalz. n. 228.; Elbel n. 132. — *Iniicientes,* non, mandantes, consulentes, consentientes, ratihabentes, non impedientes iniicere. — *Clericos,* quo nomine intelligitur omnis prima saltem tonsura initiatus, etiamsi coniugatus sit, dummodo cum unica virgine et deferat habitum ac tonsuram clericalem, C. *un. de Cler. coni.* in 6.°; item, etiam excommunicatus, suspensus, interdictus, depositus verbaliter tantum, irregularis. — *Monachos,* « intellige quemvis religiosum, etiam laicum conversum, novitium, utriusque sexus. Item Tertiarios S. Dominici, S. Francisci si gestent habitum et vivant in communitate. Item eremitas subiectos

alicui regulae, vel superiori... Idem dicit Fagnanus de mulieribus conviventibus in conservatoriis, quamvis religio non sit adhuc approbata... Et idem ait Renzius de seminaristis, etc. ». L. 271. Schmalz. n. 219.

Exceptis, etc... Excipiuntur ergo *casus* et *personae,* de quibus *iure* vel *privilegio* permittitur, ut Episcopus aut alius absolvat. — *Casus ;* triplex distinguenda est percussio, *enormis, mediocris,* sive gravis, *levis.* Percussio est *enormis,* si quis ea clericum vel monachum mutilavit, oculum ei exclusit, membrum rupit, ingens vulnus inflixit, fecit ut magna sanguinis copia aliunde quam e naribus effunderetur. Est *mediocris,* si percussio contusionem affert vel deformitatem, puta si extrahitur dens, si capillorum copia evellitur, si fit suggillatio carnis, si sanguinis copia effunditur, absque tamen graviori corporis laesione, Tandem percussio *levis* hic dicitur, non quia importat peccatum veniale, sed quia, etsi mortalis sit, prudentum iudicio levis existimatur comparata cum enormi, v. g., si fit palma, pugno, fuste, lapide, non relinquendo vestigium. Animadvertendum autem est, quod percussio *levis* potest evadere *gravis* vel *enormis* ratione circumstantiarum, nimirum ratione personae laesae, personae laedentis, personae coram qua fit percussio, ratione scandali, loci, temporis, iniuriae. L. 276.-278.; Extrav. *Perlectis* apud S. D. n. 277. — *A percussione levi, etiam publica,* possunt absolvere Episcopi ex C. *Pervenit* 17., C. *Si vero* 3. *de Sent. exc.* Et sic pariter eorum Vicarii Generales, quia hoc habent Episcopi de iure ordinario. Idemque possunt alii iurisdictionem quasi episcopalem habentes. L. 79. 279. *A percussione enormi, aut mediocri, si est publica,* potest absolvere tantum Papa, aut legatus *a latere,* qui gaudet auctoritate pontificia, ex C. *Ad Eminentiam* 20. *de Sent. exc.* Idem possunt legati missi ad aliquam provinciam ex C. *Excommunicatis penult. de Off. Legati,* in Provincia dumtaxat sua, nec quoad extraneos. *Si vero percussio fuerit occulta,* possunt ab ea absolvere etiam Episcopi ex Trid. C. *Liceat* 6. s. 24. L. 88. 279.

Personae, a percussione etiam publica Episcopi absolvere possunt sanctimoniales aliasque omnes mulieres, ex CC. *Mulieres* 6., *Ea noscitur* 13., *De monialibus* 32. *de Sent. exc.,* Ithur. Cas. 43. n. 29. « Et hoc etiamsi percussio fuerit enormis... Item eos, qui collegialiter vivunt, si percussio fuerit *gravis,* non vero si *enormis...* Item omnes impeditos adire Romam ». L. 279.; C. *Canonica* 50. *de Sent. excomm.,* C. *Quoniam* 9. *de Vit. et hon. cl.* Adde et regulares, « si percussio fuerit levis vel enormis occulta..., de suorum praelatorum licentia ». L. 107., Append. de Privil. n. 97. Cf. Suarez de Relig. t. 4. l. 2. c. 3.

Aut alius, praelati ergo regulares absolvere possunt suos *subditos,* etiam novitios: 1.° Si percusserint eiusdem ordinis consodalem, nisi percussio sit enormis aut iniecta manus fuerit in Episcopum vel Abbatem. 2.° Si percusserint religiosum alterius ordinis, dummodo adhibeatur etiam sententia praelati, cui percussus subiicitur. Eos vero absolvere non possunt, si percusserint clericum saecularem, sed ab Apostolica Sede sunt absolvendi, excepto casu percussionis *levis,* quo ab Episcopo absolvi possunt. CC. *Monachi* 2., *Cum illorum* 32., *Canonica* 50. *de Sent. exc., Religioso* 21. e. t. in 6.°, S. Alph. n. 107., ubi addit: « Notandum... quod praedicta procedunt iuxta ius *commune:* nam spectatis privilegiis, religiosi bene possunt absolvi a suis praelatis etiamsi percussio fuerit enormis, ex pluribus privilegiis..., etiamsi religiosus percusserit alium alterius ordinis, vel clericum saecularem..., etiamsi percussio fuerit publica ». Cf. Lucidi de Visitat. etc. c. 4. de Clero regul. § 4. n. 96.-98.; Scav. l. 1. n. 954. — *Aut alius,* « poenitente impedito superiorem adire, vel in periculo mortis, a quovis confessario potest absolvi ». D'Annib. Summ. p. 1. n. 368. ed. 3.ª — C. 29. caus. 17. q. 4.; Suarez d. 22. s. 1.; Schmalz. n. 97. 243.-262.; Elbel n. 125.-149.; Bonacina d. 2. q. 3. p. 6.

1183. *An excommunicationem incurrat, qui volens occidere clericum Petrum, errore invincibili occidit clericum Antonium?* — Plures et graves dd. negant, quia illa *realis* percussio respectu clerici Antonii non fuit voluntaria, sed *mere casualis.* Alii probabilius et communiter, ut ait S. Alph. l. 3. n. 628., affirmant, quia licet error adsit in persona, clericum tamen vere vult laedere, et de facto laedit. Ergo laedit vere statum clericalem. Ergo. — Suarez l. c. n. 54.; Molina de Iustit. et Iure tr. 3. d. 3. n. 2.; Sanchez de Matr. l. 9. d. 32. n. 27.; Schmalz. n. 229. 234.

1184. *An incurrat excommunicationem qui percutit aliquem, ignorans esse clericum, sed tali animo, ut si sciret adhuc percuteret?* — « Communius et probabilius negant Sanch.. Suarez, etc., quia ignorantia concomitante adest tantum voluntas interpretativa, quae non est vera voluntas ». L. 275.; Schmalz. n. 233.; C. *Si vero* 4. *de Sent. exc.*

1185. III. *Duellum perpetrantes, aut simpliciter ad illud provocantes, vel ipsum acceptantes et quilibet complices, qualemcumque operam aut favorem praebentes; nec non de industria spectantes, illudque permittentes, vel quantum in illis est non prohibentes, cuiuscumque dignitatis sint, etiam regalis vel imperialis.*

Duellum, prout poena hac excommunicationis plectitur, est illicitum duorum bellum seu pugna, ex condicto, statuto tempore, in loco convento, et lethalibus ac paribus armis, etsi « convenerit, ut non singuli cum singulis, sed bini, terni, aut plures hinc inde pugnent », Clemens VIII. C. *Illius vices* § 3. 5., nempe unus adversus unum, etsi plures successive cum eodem commiserint. — *Duellum perpetrantes,* i. e. duellum committentes, sive privatim, sive publice, adhibitis nempe patrinis, affixis subscriptisque chartulis, seu provocationis libello, etc. Comprehenduntur hic etiam illi, inter quos pactiones initae sint de dirimendo certamine, cum primum alteruter vulneratus fuerit, seu sanguinem effuderit, aut certus ictuum numerus utrinque illatus fuerit. Hi enim vere duellum perpetrant, dummodo tamen duellum *de se* lethale sit. — *Simpliciter ad illud provocantes,* sive scripto, vel alio exteriori signo provocent. Praesens excommunicatio incurritur, etiamsi duellum de facto non sequatur, neque accessus, nec ullus alius actus ad pugnam proximus. Nam cum dicatur *simpliciter* provocantes, censura imponitur praecise *ob provocationem,* et non etiam *ob duellum.* — *Ipsum acceptantes,* eadem facienda animadversio ac pro *provocantibus.*

Quilibet complices, vel qualemcumque operam aut favorem praebentes. Quare excommunicantur mandantes, consilium dantes, comitantes, nuncii, dictantes libellos provocatorios, aut eos scribentes, vel affigentes; patrini, testes, armorum magistri, etc. An autem *complices* et *cooperatores* excommunicationem incurrant, si pugna ad effectum non perducatur? Alii affirmant; alii vero negant; tunc enim non verificatur quod *duelli complices* et *cooperatores* fuerint. — *De industria spectantes,* i. e. qui data opera ad duelli locum accedunt, et duello assistunt. Hinc excommunicationem non incurrit, qui obiter et casu per locum duelli transiens aspicit curiositate ductus. Item neque hanc excommunicationem incurrere videntur, qui spectant a longe, vel in secreto, vel alio modo, nihil ad pugnam acuendam inducente. Tandem neque hanc excommunicationem incurrit, qui locum duelli adeunt ad illud impediendum: nam rem optimam praestant. — *Illud permittentes, vel quantum in illis est non impedientes,* huic ergo excommunicationi subiacent civiles illae vel militares auctoritates, quae, cum possint, duellum minime impediunt. Domini temporales, ea non prohibentes in terris suis, etc. — Greg. XII. C. *Ad tollendum;* Clem. VIII. C. *Illius vices;* Bened. XIV. C. *Detestabilem;* L. 220.; Reiffenst. l. 5. t. 14.; Schmalz. l. 5. t. 14.; Lugo Resp. Mor. l. 2. d. 1. 2; Bonacina d. 2. q. 3. p. 48.; E. M.

1186. IV. *Nomen dantes sectae massonicae, aut carbonariae, aut aliis eiusdem generis sectis, quae contrà Ecclesiam, vel legitimas potestates seu palam, seu clandestine machinantur, nec non iisdem sectis favorem qualemcumque praestantes; earumve occultos coryphaeos ac duces non denuntiantes, donec non denuntiaverint.*

Nomen dantes sunt quicumque scientes et volentes in eam admittuntur, quocumque ritu, vel quamvis sine ritu initientur. — *Sectae massonicae* hominum coetus, seu societates sunt, qui adversus Ecclesiam, vel legitimum Gubernium aliquid moliri sibi proponunt, « sive id clam, sive palam fecerint, sive exegerint, sive non a suis asseclis secreti servandi *iuramentum* ». S. O. 12. Ian. 1870., 10. Maii 1884.. 15. Aug. 1846. — *Aut aliis eiusdem generis,* sectae plane religiosae, haereticae et schismaticae huc non pertinent. — *Legitimas potestates,* sive civiles, sive religiosas. — Notandum autem hic est, quod absolvi non possunt qui praedictis sectis nomen dederunt, si, licet emissi iuramenti poenitentiam agant, externe tamen cum iisdem sociis communicant, ratione scandali quod adest. S. O. 5. Iul. 1837., 27. Iunii 1838., S. Poenit. 8. Nov. 1821. — *Favorem qualemcumque, qualemcumque* latissime patet; sive negative, cum debeat et possit quis facere; sive positive, vel physice, vel moraliter quis agat; sive per se, sive per alios; sive directe, sive indirecte, sive palam, sive occulte. — *Occultos coryphaeos ac duces,* non quoscumque, qui damnatis sectis nomen dederint. — *Occultos,* si igitur publice noti sint, omitti denuntiatio potest, ut eruitur ex Instr. S. O. 1. Febr. 1871. — *Coryphaeos ac duces.* Per praesentem Constitutionem nulla quidem censura adest quoad denuntiationem omittentes aliorum sectariorum. Verum remanet semper obligatio eos denuntiandi vel ex lege ecclesiastica, si haec vigeat, vel ex lege naturali, quae graviter obligat, ubi agatur de gravi damno evitando.

Donec non denuntiaverint. Denuntiatio Inquisitori vel Episcopo loci, vel quasi episcopale munus ibidem gerenti, vel alteri ab eis ad hunc effectum delegato, facienda est, ut eruitur ex Instr. cit. Ab ea autem excusare potest grave damnum proprium vel suorum, nisi periculum adsit damni communis, quod semper praevalet privato, vel inutilitas denuntiationis, propterea, quod nullum remedium praelatus sit adhibiturus. Lapsus autem notabilis temporis requiritur ad excommunicationem pro omissa denuntiatione. Talis est integer mensis, ex quo quis obligationem novit et potuit adimplere, secundum communem regulam. Facta autem denuntiatione, cessat saltem reservatio censurae, cum conditionate feratur, *donec non denuntiaverint.* Quin immo

« censura ipsa per denunciationem cessat. S. O. 1. Febr. 1871. ». Si iusta autem de causa, quis absolvatur, antequam faciat denuntiationem, ab habente ad hoc potestatem, et promissionem factam denuntiationis faciendae deinde non servet, in eamdem reincidit excommunicationem, vi huius clausulae: *donec non denuntiaverint.* — Clem. XII. C. *In eminenti;* Bened. XIV. C. *Providas;* Pius VII. C. *Ecclesiam;* Leo XII. C. *Quo graviora;* Gregor. XVI. C. *Inter;* Pius IX. Alloc. *Qui pluribus* 9. Nov. 1846.; Ep. Enc. Leonis XIII. *Humanum genus* 20. Apr. 1884.; Instr. S. O. 10. Maii 1884.; Ferraris v. *Denuntiatio;* E. M.

1187. V. *Immunitatem asyli ecclesiastici ausu temerario violare iubentes, aut violantes.*

Immunitas asyli ecclesiastici est ius, quod competit locis sacris vel religiosis, ne, qui ad ea confugiunt, vi inde extrahantur. C. *Inter* 6. *de Immun. eccles.* Excipiuntur tamen ex C. *Cum alias* Gregorii XIV. et ex B. *Ex quo divina* Benedicti XIII. latrones publici, viarum grassatores, depopulatores agrorum, homicidae, haeretici, rebelles rei laesae maiestatis contra personam Principis, aliique, quos excipit Bened. XIII, C. cit., et Bened. XIV. C. *Officii nostri,* servatis tamen formalitatibus, duabus hisce Constitutionibus praescriptis. Cf. A. S. S. v. 2. p. 49. seqq. 120. 486. Competit hoc ius ecclesiis, etiam nondum consecratis, pollutis, interdictis, earumque sacristiis, campanilibus, tectis, atriis, coemeteriis, etiam ab Ecclesia separatis; oratoriis ab Episcopo erectis; hospitalibus, in quibus exstat aliqua cappella publica; domui religiosorum; seminariis; palatiis Episcoporum, vel S. R. E. Cardinalium. CC. 9. 21. 35. 36. ult. *de Imm. Eccl.;* C. 4. *de Relig. dom.;* L. de Priv. n. 25.-27. Habita quidem ratione locorum et temporum, plura in contrarium acta, *per accidens* excusantur a peccato, propterea quod moraliter vitari non possint, et lex positiva cum tanto incommodo non obligat. Attamen *per se* hoc ius adhuc obtinet, non obstante contraria inducta consuetudine, ut nempe sacrorum reverentiae consulatur. S. O. 22. Dec. 1880.

Ausu temerario utrumque membrum complectitur. Ex quo intelligitur, eum tantum excommunicationem incurrere, qui ab aliis minime coactus, prudens ac sciens, immunitatem asyli ecclesiastici aut violare iubet, aut exsequendo violat. S. O. 1. Febr. 1871., A. S. S. v. 15. p. 539. — *Violare iubentes.* Hinc excommunicationem incurrunt omnes mandantes extrahi delinquentem ex asylo ecclesiastico, effectu violationis secuto. — *Violantes* sunt, qui de facto reum ab asylo *vi* ex-

trahunt, non qui tantum *attentant.* — C. 6. caus. 17. q. 4. tit. 49. *de Immun. eccles.* lib. 5. Decret.; Greg. XIV. C. *Cum alias;* Bened. XIII. C. *Ex quo divina;* Clem. XII. C. *In Suprema;* Bened. XIV. CC. *Alias felicis, Officii nostri, Elapso proxime;* Ferraris Bibl. v. *Immunitas eccles.;* Reiffenst. l. 3. tit. 49.; Bonacina d. 2. q. 3. p. 16.

1188. VI. *Violantes clausuram monialium, cuiuscumque generis aut conditionis, sexus vel aetatis fuerint in eorum monasteria absque legitima licentia ingrediendo; pariterque eos introducentes vel admittentes; itemque moniales ab illa exeuntes extra casus ac formam a S. Pio V. in Const.* Decori *praescriptam.*

Violantes clausuram monialium sunt, ut constat ex sequentibus, qui in earum monasteria absque legitima licentia ingrediuntur. — *Clausura* dicitur totum illud spatium, quod septis monasterii continetur. — *Monialium,* i. e. quae *stricte religionem profitentur vera propriaque professione.* Sermo enim hic est de ea clausura, de qua loquitur Trid. s. 25. de Reg. C. 5., et Pius V. in Const. *Decori.* Hinc, ut canonicae et pontificiae clausurae non adstringuntur recentiores moniales, neque huic censurae obnoxiae sunt. S. C. EE. et RR. 1. Aug. 1839. — *Cuiuscumque generis aut conditionis.* Non videntur comprehendi etiam personae regalis familiae, quae, ratione suae supremae dignitatis specialiori mentione dignae sunt, neque comprehendi videntur *praelati* sive saeculares, sive regulares ingredientes absque necessitate: nequit enim de ipsis dici quod ingrediantur absque facultate. — Sexus vel aetatis. Hinc non solum viri, sed et mulieres; non solum adulti, sed et infantes septennes, doli capaces. — *Monasteria,* nomine monasterii intelligitur domus, in qua religiosae simul congregatae *regulariter* vivunt. L. 231.

Absque legitima licentia. Non necessario ergo requiri videtur, ratione huius excommunicationis incurrendae, ut haec licentia *scripta* obtineatur, ut habetur in Trid. l. c., et sufficere videtur etiam licentia generalis. Et sane ille qui ingreditur, licentia accepta a superiore, licet neque *in scriptis* habita, neque *speciali,* sed generali, non ingreditur quidem *absque legitima licentia.* Hanc licentiam concedere possunt: 1.° Episcopi *auctoritate propria,* vel *delegata,* prout monasteria sint Episcopo subiecta, vel immediate subsint Summo Pontifici. 2.° Vicarii generales, quoad monasteria dumtaxat Episcopo subiecta. 3.° Vicarii capitulares, sede vacante, tum quoad monasteria Episcopo subiecta, tum etiam quoad illa, quae subduntur Sedi Apostolicae. 4.° Episcopus,

et praeterea praelatus regularis, i. e. Generalis, Provincialis, vel immediate Superior monasterii, quoad monasteria regularibus subiecta, nisi contraria vigeat consuetudo, ut a solo Episcopo detur. Bened. XIV. de Syn. l. 13. c 12. n. 23. 5.° Abbatissa, confessarius, aut alius vir prudens ex delegatione seu commissione Episcopi. S. C. C. 26. Nov. 1722. L. 223. 224. 228.

Haec autem licentia dari nequit nisi *in casibus necessariis,* adeoque gravi de causa, eaque minor requiritur pro ingressu feminae, quam viri; pro ingressu diurno quam nocturno, consanguineae quam extraneae, et pro ingressu in priora receptacula, quam in interiora. In necessitatibus autem urgentibus, quae moram non patiuntur, ut in casu mortis, incendii, violentiae, etc. non requiritur ulla licentia ad ingrediendum, L. 225. Medicus ordinarius non potest ingredi nisi ex licentia renovata singulis trimestribus; nec non debet associari a duabus monialibus senioribus, et intrare solus. Medicus extraordinarius nequit ingredi ad libitum monialium, sed tantum in defectu ordinarii, vel quando cum ordinario habendum est collegium. Insuper ingredi possunt ex licentia fabri et alii necessarii, qui artem suam intra clausuram exercere debent. L. 226. Confessarius ingredi potest ad ministranda infirmis sacramenta poenitentiae et eucharistiae, non solum in periculo mortis, sed quoties ex praescripto regulae dispensatur Communio, et quoties illa monialis communicare consuevit; item ad ministrandam extremam unctionem, et ad commendandas animas agonizantium, stola et superpelliceo indutus, S. C. EE. et RR. Ian. 1714., non tamen ad exsequias defunctae monialis peragendas. Confessarius saecularis intrare debet sine socio, regularis vero debet habere socium probatae vitae et maturae aetatis. Dum autem Confessionem audit, debent assistere comitatrices ad ianuam, ita ut eum videant. L. 227. Postremo possunt ingredi monialium monasteria Episcopi in casu necessitatis aut visitationis, sed *a paucis iisque senioribus ac religiosis personis comitati;* item praelati regulares visitationis causa, semel in anno, et si sit Generalis, potest ipse habere secum duos sui ordinis socios, qui sint exemplares et maturae aetatis; si vero alius, unum tantum; et insuper debent assistere quatuor moniales ex senioribus, quae non separentur a Visitatore. L. 221., Bizzarri Collectan. pag. 262. ed. 1885., Licet censuram non incurrat qui monasterium cum licentia ingressus, finito negotio, statim non egreditur, mortaliter tamen peccat, si mora sit notabilis.

Ingrediendo, ingredi est intus ire, intus consistere et non tantum pedem intus ponere. — *Introducentes* sunt, qui positive cooperantur

ad ingressum, *intus mittendo, seu ingredi volenti ianuam aperiendo.* — *Admittentes* sunt recipientes, qui ingressum non prohibent, cum possint et debeant *ex officio, nempe Praefectae et Ostiariae.* — *Pariterque eos introducentes vel admittentes, eos,* nempe *violantes.* — *Extra casus,* etc. Ex C. cit. S. Pii V. « excusatur egressio si adsit iusta causa, nempe (ut ibi dicitur) *magni incendii, vel infirmitatis, leprae aut epidemiae* ». Hinc sufficiunt ad egrediendum causae similes, ut bellum imminens, latronum incursus, inundatio fluminis, aut aedificii ruina, — *Ac formam,* etc. Quando enim patet aditus, et tempus, nempe si periculum patitur moram, requiritur omnino ex praefata Bulla S. Pii V. ad egrediendum licentia in scriptis habita ab Episcopo, et etiam a praelato regulari si monasterium sit exemptum. Sed nec in praedictis casibus extra monasteria, nisi ad necessarium tempus, stare licet. — *Exeuntes,* i. e. toto corpore extra clausuram egredientes. S. Alph. cum aliis non admittit parvitatem materiae. Quare, si monialis exeat e clausura, vel clausuram quis ingrediatur, etiam uno passu, hanc excommunicationem incurrit. Quod tamen alii apud eumd. S. Doct. negant, n. 229. — Gregor. XIII. C. *Dubiis* 23. Dec. 1581.; Alexand. VII. C. *Felici* 10. Nov. 1664.; Giraldi Exp. Iur Pont. p. 2. § 140.; Lugo Resp. Mor. l. 3. d. 18.; E. M.

1189. **Nota:** Ad maiorem castitatis custodiam prohibetur sub gravi tum clericis tum laicis *frequens accessus* ad *colloquendum* cum monialibus ad crates sine speciali facultate et sine rationabili ac manifesta causa, et ubi non adsit legitima consuetudo in contrarium. Ista autem frequentia consistit in eo, quod quis tribus diebus continuis, aut quater in hebdomada, vel semel singulis mensibus per annum circiter, monasterium adeat. Regularibus vero ista cum monialibus collocutio speciatim prohibetur, etiamsi fiat semel et per quadrantem cum dimidio, immo « per quodcumque modicum temporis spatium, peccant mortaliter ». Ita S. C. 1. Maii 1669. « Regulares accedentes ad colloquendum cum monialibus sine licentia, peccant mortaliter; etiam ex rationabili causa, quando non adest licentia », etc. S. C. 26. Nov. 1672. Ex Decr. autem S. C. edito iussu Sixti V. a 1590. regularibus colloquentibus cum quibuscumque monialibus, sive sui, sive alterius ordinis, vel cum qualibet muliere in monasterio degente, imposita est poena privationis officii, vocis activae et passivae ipso facto incurrenda. Probabilius excipitur abbatissa extra Romam. Eximuntur vero ab hac prohibitione coniuncti in 1.° et 2.° gradu consanguinitatis, obtenta prius venia Ordinarii, qui eam in forma praescripta et per quatuor

vices ad summum quolibet anno dare potest. S. C. EE. et RR. 13. Kal. Dec. 1623. — C. *Monasteria de Vit. et honest. cleric.;* C. *Periculum de Stat. regul.* in 6.°; L. 1. 6. n. 332.-243.; Bonacina t. 1. de Claus. q. 3.; Lezana Summa Quaest. Regular. v. 2. v. *Moniales* n. 17. seqq.

Ex Trid. s. 25. C. de Reg. excommunicatur magistratus saecularis, si, ad instantiam Episcopi, non praebeat auxilium adversus inobedientes et contradictores clausurae monialium, *excommunicatione nemini reservata.* — Bonacina d. 2. q. 10. p. 7. de Clausura q. 4.; Ferraris v. *Moniales* a. 3. 4.; Lucidi de Visit. etc. v. 2. c. 5. § 2., v. 3. Docum LV. seqq. ed. 4.ª; Bizzarri Collect. pp. 301. 311. 319. 329. 347. 410. 438. 454. seqq. 546. seqq. 596. seqq. 723. seqq. ed. 1885.; Bened. XIV. de Syn. l. 9. c. 15.; Schmalz. l. 3. t. 35.; Reiffenst. ib.

1190. VII. *Mulieres violantes regularium virorum clausuram, et superiores aliosve eas admittentes.*

Mulieres. Cum eadem haec excommunicatio antea viguerit, et nihil novi nunc addatur, videtur facienda eadem exceptio ac antea. Quare excipiuntur « reginae, electrices, et similes, earumque filiae ». L. 231. 225. *Mulieres,* nempe rationis usum habentes et puberes. — *Violantes,* nempe ingrediendo, etiamsi eo tempore, quo nullus religiosus intus sit; hoc enim per accidens est. — *Regularium,* i. e. religiosorum, qui solemnia vota emittunt; qui enim simplicia tantum vota edunt, saltem ex sacris canonibus, clausurae non subiiciuntur.

Clausura est totum illud spatium, quod septis monasterii continetur, adeoque officinae, coenacula seu refectoria, valetudinaria seu infirmaria, dormitoria, coquina, etc., claustra, horti, prata, viridaria, nisi separata sint clavi et muro convenienti; non tamen sacristia, si ad eam ex ecclesia aditus pateat; immo nec prima claustra, in quae vadunt mulieres ad hauriendam aquam, modo coenobium habeat alia claustra mulieribus invia. S. C. EE. et RR. 21. Apr., 16. Maii 1582., Ferraris v. *Conventus* a. 3. n. 9. seqq. In nonnullis regularium ordinibus, qui intra monasterium cubiculum habent S. Fundatoris vel alterius Sancti, legitima consuetudo adest admittendi ibi fideles utriusque sexus die eiusdem festo. « Ait Elbel, n. 671., quoad modum servandi clausuram, attendendas esse legitimas consuetudines ac rationabiles, auctoritate Superiorum approbatas: non autem eas, quae potius abusus et corruptelae dicendae sunt ». L. 231. Nomine autem monasterii seu conventus non veniunt domus privatae, seu residentiae, ubi unus aut

alter religiosus habitare consuevit; neque domus quae aedificatur, nisi iam sint sufficientia habitacula: ita ut communitas regulariter iam vivere possit. L. 231.

Aliosve, ergo etiam inferiores et subditi, *admittentes,* incurrunt hanc excommunicationem. — Religiosi suam violantes clausuram per mulierum introductionem ad malum finem incurrunt ipso facto poenam privationis officiorum, praeterea in posterum inhabilitatem ad dignitates et officia sui ordinis consequenda. Monita de usu facultatum Iubilaei Kal. Nov. 1899. § VII. — *Eas,* nempe *mulieres violantes.* — *Admittentes,* i. e. recipientes, approbantes admissionem, vel non impedientes, cum possint et ex officio debeant. — Bened. XIV. C. *Regularis disciplinae,* C. *Decet Rom. Pont.;* Suarez d. 22. s 6. 6.ª excomm.; Bonacina d. 2. q. 3. p. 38. de Clausura q. 5.; Pellizar. Man. Reg. tr. 5. 6. n. 36. 37.

1191. VIII. *Reos simoniae realis in beneficiis quibuscumque, eorumque complices.*

Reos, conferentes et accipientes beneficium simoniace. *Reos,* non habetur hic *cuiuscumque sint dignitatis.* Hinc alii excludunt Cardinales, alii vero eos comprehensos etiam volunt. Etenim clausula haec non ideo habetur in articulo sequenti, ut hic intelligantur exclusi; sed ut in eo articulo intelligantur inclusi etiam Cardinales et praelati, qui antea ex multorum sententia solo interdictu ab ingressu Ecclesiae plectebantur. Pius IV. C. *Rom. Pont.* § 4. — *Simoniae,* h. e. proprie et stricte talis, seu iuris divini. — *Simoniae realis,* ultro citroque rem et pretium dando et accipiendo. Licet vero requiratur, ut simonia sit realis, impletio *ex utraque parte;* nihilominus, si pars tantum promissi solvatur, iam ex utraque parte intelligitur perfecta *realis* simonia, et sufficiens ad hanc excommunicationem incurrendam.

In beneficiis, i. e. in beneficiis *proprie dictis,* cuiusmodi non sunt pensiones, aut vicariae temporales, etc., officia, dignitates, etc. in ordinibus religiosis. Quare qui pensionem spiritualem vendit, licet simoniam committat, praesentem excommunicationem non incurrit. Beneficium enim est: Ius *perpetuum* percipiendi reditus ex bonis Ecclesiae propter sacrum officium, auctoritate ecclesiastica, constitutum. *Perpetuum,* h. e. tum *obiective,* quatenus nempe ipsum beneficium ex se ita sit perpetuum, ut maneat penes beneficiatum, donec ei ex legitima causa auferatur, et ut morte beneficiati, vel amotione ipsius a beneficio, ipsum beneficium non extinguatur, sed vacet possessore, ita ut alteri sit conferendum, adeoque in se perpetuo duret; tum *subiective.*

quatenus nempe beneficiatus perpetuo, quamdiu vivat, irrevocabiliter illud habere debeat. Hinc nomine beneficiorum, proprie et stricte, non veniunt parochiae, quae modo revocabili conferuntur. Alii vero ad hanc incurrendam censuram, *subiectivam* etiam perpetuitatem non requirunt. *In beneficiis,* h. e. in emendis, vel vendendis ipsis beneficiis; in collatione, electione, praesentatione, aliisque actibus, qui ad beneficiorum provisionem pertinent. — *Quibuscumque,* sive nempe sint beneficia *duplicia,* sive *simplicia;* sive *iurispatronatus,* sive *liberae collationis,* etc.

Complices, quare poenam hanc incurrunt, e. g., non modo conferens et recipiens beneficium, sed etiam ii, quorum cooperatione, mediatione, favore simoniacus contractus perficitur. — Extr. 2. h. t.; Lugo Resp. Mor. L. 2., d. 3. n. 2. 3. d. 7. n. 8.; Suarez d. 22. s. 5. 4.ª excomm.; Bonacina d. 2. q. 3. p. 24.; Thesaur. de Poen. p. 2. *Simonia.*

1192. IX. *Reos simoniae confidentialis in beneficiis quibuslibet, cuiuscumque sint dignitatis.*

Reos, dantes nempe et accipientes beneficia eorumque fructus; itemque resignantes. Rei enim simoniae confidentialis sunt, qui confidentiale pactum inter se ineunt. *Reos,* non etiam complices, ut in praeced. art. — *Confidentialis,* quae non nisi locum habet in beneficiis ecclesiasticis; hinc additur, *in beneficiis quibuslibet,* etc. — Haec vero excommunicatio incurritur tum ob simoniam confidentialem *realem,* tum ob simoniam confidentialem *mixtam,* scilicet ex una parte tantum completam; vera enim est *confidentialis* simonia. Neque vero exigitur, ut promissum ex utraque parte impleatur. — *Cuiuscumque sint dignitatis,* adeoque praesens excommunicatio tenet et S. R. E. Cardinales aliosque praelatos. — Pius IV. C. *Romanum;* S. Pius V. C. *Intolerabilis;* Trid. s. 25. C. 7.; Suarez d. 22. S. 6. 7.ª excomm.; Bonacina d. 2. q. 3. p. 25.

1193. X. *Reos simoniae realis ob ingressum in religionem.*

Reos, praesentem excommunicationem ergo, in casu simoniaci ingressus in religionem, tam dantes quam recipientes incurrunt. — *Ob ingressum.* « Valde probabile est non incurri excommunicationem in simplici ingressu, sed in professione ». L. 108. — *Ob ingressum,* simonia haec est iuris divini; *ob sustentationem* vero *novitiorum* nulla est simonia; *professorum,* vel nulla, vel non nisi simonia iuris humani est, adeoque, ubi vigeat adhuc, excommunicationi huic minime obnoxia. — *In religionem,* stricte et proprie talem. — Extr. 1. h. t.; Suarez d. 22. s. 5. 2.ª excomm.; Bonacina d. 2 q. 3. q. 29.

1194. XI. *Omnes, qui quaestum facientes ex Indulgentiis, aliisque gratiis spiritualibus excommunicationis censura plectuntur Constitutione S. Pii V.* Quam plenum *2. Ian. 1569.*

Omnes qui, etc. Praedicta C. S. Pii V. decernitur dumtaxat *inferiores ab Episcopis* sententiam excommunicationis incurrere, § 6. — *Quaestum facientes,* necesse ergo est saltem pretii partem recipere. *Quaestum facientes,* etc., nempe 1.° *largiendo indulgentias aliasque gratias spirituales, nulla cum re temporali conferendas,* certam solventibus pecuniam, ita ut haec pecuniae solutio conditio sit propter illam concessionem debita, quasi eiusdem *pretium,* licet id praetextu fiat pii operis promovendi; 2.° litteras, quae *huiusmodi gratias* continent *publicare praesumendo,* vel *indicem casuum ac indulgentiarum aedibus sacris appendi iubendo, quibus, emptores venari videntur, cum palam significetur solventibus supradicta concedi,* licet iterum id fiat praetextu pii operis. Const. cit. §§ 1. 2. 3. 4.

Aliisque gratiis spiritualibus; hae praedicta Constitutione recensetur; 1.° facultas eligendi quemlibet *sacerdotem,* a quo quis non tantum a non reservatis, sed etiam a reservatis absolvatur. § 1.; 2.° « poenitentiarum iniunctarum remissiones ». § 2.; missae sacrificium, sepultura, tempore interdicti; ciborum prohibitorum usus; assumptio duorum vel plurium compatrum ad sacrum baptisma, contra Trid. Decretum, praeter eos, qui synodalibus, ut dicunt, Constitutionibus adsciscuntur; a simoniae reatu absolutio Sedi Apostolicae reservata », § 3.

Excommunicationis, etc. Suspensio ergo in eadem Const. S. Pii V. lata contra Episcopos et Cardinales, § 6., per Const. *Apost. Sed.* minime renovata est. — Bonacina d. 2. q. 3. p. 20.

1195. XII. *Colligentes eleemosynas maioris pretii pro missis, et ex iis lucrum captantes, faciendo eas celebrari in locis, ubi missarum stipendia minoris pretii esse solent.*

Colligentes, collectio *copiosam* indicat earum eleemosynarum, et *studiosam* inquisitionem ad modum mercaturae. Quare hanc censuram non incurreret, qui unum vel aliud tantum stipendium colligeret; vel cui missae per se ipsum celebrandae sponte committantur. *Colligentes* generatim dicitur, sive sint laici sive clerici. — *Colligentes eleemosynas,* etc.... *ubi missarum stipendia,* etc. Praesens ergo censura intelligenda est de solis missis *manualibus,* minime vero de iis, quae propter fundationem vel beneficium, aut in perpetuum, debentur. L. 1. 6. n. 321. Excomm. 3.° Cf. A. S. S. v. 4. p. 39., v. 8. n. 84. — *Maioris pretii, minoris pretii,* hanc ergo censuram non incurrit, qui

missas celebrare facit in loco, ubi *eodem stipendio* celebrantur, quamvis stipendii partem retineat.

Ex iis lucrum captantes, hinc censuram non incurrunt, qui colligunt ex officio eleemosynas pro missis celebrandis, si ex eis sibi retineant aequam laboris remunerationem. L. l. c. n. 332. dub. 3.; vel sibi retineant quasi eleemosynam, si vere pauperes sint; vel simpliciter quasi rem alienam sibi retineant: tunc enim non quasi mercatores, sed ut veri fures habendi sunt. Neque vero censuram incurrunt ii, quibus *liberaliter* et *omnino sponte* excessus remittatur. *Liberaliter* et *omnino sponte,* nam incurrunt, si secerdotem rogent, ut remittat; vel ab eo quaerant, an consentiat, ut *partem* retineant; id enim Bened. XIV., l. c. inter *exsecrabiles abusus* recenset. Tandem non incurrunt censuram ii etiam, qui partem e stipendio detrahunt, ut in quosdam usus pios erogetur, quamvis id. S. C. C. 9. Sept. 1874. improbaverit. — *Et ex eis lucrum captantes,* excommunicatio ergo non incurritur, cum quis colligit eleemosynas, sed cum, tradito alteri stipendio minori, retinet sibi eius partem, in materia nempe gravi, ratione *lucri.*

In locis ubi, etc., vox generalis est; quare huic excommunicationi subiacet non solum qui in alio loco, verum etiam qui in eodem loco, in quo eleemosynas colligit, missas minori eleemosyna celebrandas committit, S. O. 13. Ian. 1892., si nempe stipendia ipsa colligeret, *taxam excedentia,* et non nisi statutum stipendium aliis traderet, excessu sibi retento. *Taxam excedentia,* secus enim non verificaretur, quod colligeret eleemosynas *maioris pretii;* et faceret missas celebrari in loco, ubi missarum stipendia *minoris pretii esse solent,* i. e. communiter loquendo, sive ex taxa dioecesana, sive mere ex consuetudine et communi praxi. — E. M.

1196. XIII. *Omnes, qui excommunicatione mulctantur in Constitutionibus S. Pii V.* Admonet nos *quarto Kalendas Aprilis 1567, Innocenti IX.* Quae ab hac sede *pridie nonas Novembris 1591., Clementis VIII.* Ad Romani Pontificis curam *26. Iunii 1582., et Alexandri VIII.* Inter ceteras *nono Kalendas Novembris 1660., alienationem et infeudationem civitatum et locorum S. R. E. respicientibus.*

Omnes absolute omnino, nulla facta exceptione, C. *Admonet nos,* § 3. — *Qui excommunicatione mulctantur,* etc. Porro cit. C. S. Pii V. *Admonet nos,* l. c. excommunicatione mulctantur primo *tractantes, consulentes,* aut *alias verba facientes de infeudationibus,* aut *alienationibus* de civitatibus et locis *immediate* ad S. Sedem *spectantibus.* Ex-

communicatione item mulctantur praedicti, *tractantes, consulentes,* aut *alias verba facientes,* de postulandis a S. Sede quibusvis personis, in Duces, Vicarios, Gubernatores seu quemvis alium titulum, ad vitam, vel in perpetuum, vel longum tempus, aut etiam ad Sedis Apostolicae beneplacitum, civitatum et locorum praefatorum. — *Tractantes,* sive publice sive privatim. — *De infeudationibus aut alienationibus,* quocumque modo faciendis, v. g., sub annuo *censu* aut *canone; in perpetuum, ad vitam, ad longum tempus, ad beneplacitum S. Sedis;* quocumque titulo, v. g., *gubernii, vicariatus;* quacumque causa, etiam *necessitatis* vel *evidentis utilitatis.* Hinc patet non hic agi de *alienatione* proprie dicta, quae consistit in translatione perpetua dominii directi et utilis in alium, ut in donatione, venditione, etc.; sed de alienatione improprie tali, qua dominium directum vel ius aliquod in loco alienato a S. Sede semper retinetur. § 1.

Immediate spectantibus, loca immediate subiecta sunt ea, in quibus Summus Pontifex iurisdictionem temporalem exercet sive per seipsum sive per suos delegatos ministros, gubernatores, iudices. — Iam vero excommunicatione mulctantur omnes praedicti, de eligendis oratoribus, ad S. Sedem *super praemissis vel illorum occasione* mittendis, *proponentes,* tam *ipsi* quam *oratores* munus huiusmodi *recipientes,* aut *alii quicumque alienationes huiusmodi Romano Pontifici* pro tempore existenti, *per se vel alium seu alios, insinuantes* vel *suadentes. Insinuare* idem est ac declarare mentem suam esse ut Summus Pontifex praedicta loca alienet ac infeudet. *Suadere,* ratione, motivo, permovere ad *huiusmodi alienationes* faciendas. *Per se vel alium seu alios,* ergo non per epistolam.

Innocentius IX. hanc Constitut. approbat et extendit C. cit. ad loca non tantum *devoluta,* sed etiam *devolvenda,* S. Sedi tam *immediate* quam *mediate subiecta. Loca mediate subiecta,* sunt ea, in quibus Summus Pontifex iurisdictionem temporalem non exercet, eamque in alium transtulit, sibi reservans dominium directum. Talia sunt status in feudum concessi.

Clemens VIII. C. cit. comprobat, confirmat, innovat et declarat Bullam S. Pii V. extensam ab Innoc. IX., revocans Constitutionem Greg. XIV. 13. Sept. 1591., qua declaraverat Constitutionem S. Pii V. non esse intelligendam de feudo nondum devoluto, quando evidens Ecclesiae utilitas, aut necessitas postulabat iterum esse in feudum tradendum.

Denique Alexander VII. C. cit. non modo tres enucleatas Constitutiones comprobavit, confirmavit et innovavit, verum etiam addidit

declarando sub eadem S. Pii V. Constitutione comprehendi principatus, ducatus, civitates, etc. post eam usque ad illud tempus et in futurum successivis temporibus in perpetuum sive devolutionis, sive alio quovis titulo, quomodolibet acquisita et acquirenda per S. R. E. et Sedem et Cameram Apostolicam. Item asseruit quomodo intelligendae essent Constitutiones Gregorii XIII. V. Id. Iul. 1580. et Sixti V. Kal. Iul. 1585. pro bonis confiscatis editae, nec non aliae Litterae Clementis VIII. VII. Kal. Iun. 1596. datae. — Avanz. Adn. (35.); Bonacina d. 22. q. 3. p. 41.; E. M.

1197. XIV. *Religiosos praesumentes clericis aut laicis, extra casum necessitatis, sacramentum extremae unctionis, aut eucharistiae per viaticum ministrare absque parochi licentia.*

Religiosi, tales hic non censentur novitii cuiusvis ordinis vel congregationis. Nec comprehenduntur religiosi earum congregationum, in quibus non nisi vota simplicia emittuntur. Ratio est, quia in poenalibus lex stricte est interpretanda. Ob eamdem rationem neque comprehenduntur religiosi eorum ordinum, in quibus emittuntur quidem vota solemnia, ipsi tamen non nisi vota simplicia emiserunt. Comprehenduntur vero eo nomine religiosi omnes solemniter professi, quamvis et ipsi sint parochi. Hi enim stricte *communi iure* habentur tamquam *veri religiosi,* minime vero alii, licet vota simplicia emiserint in Religione, in qua vota solemnia emittantur. Id positive *per speciale privilegium* declaratum est de Scholasticis Soc. Iesu. Bizzarri Collectan. p. 745. ed. a. 1885.; Suarez d. 22. s. 2.ª excomm.; Lugo Resp. Mor. l. 4. d. 44. n. 2. 3.

Praesumentes, cessat ergo excommunicatio, si falso existimaveris necessitatis casum adesse, vel parochi licentiam non deesse: si enim ita putabas, iam non praesumpsisti. — *Clericis et laicis.* Possunt tamen Religiosi ex Trid. s. 24. C. 11. de R. ultima sacramenta ministrare clericis et laicis, qui « actu inserviunt et intra eorum septa ac domos resident, subque eorum obedientia vivunt ». Neque vero incurritur excommunicatio, si ministraverint regularibus. — *Extra casum necessitatis,* quoties nempe adest periculum mortis, et parochus non potest, vel non vult infirmo sacramenta ministrare. — *Aut eucharistiae per viaticum,* quare nulla censura, si non per viaticum, sed ei, qui iam viaticum recepit, iterum ex devotione ministraverint; quod neque prohibitum est, nisi sit per publicas vias incedendum.

Absque parochi licentia, saltem praesumpta. — *Parochi,* qui nempe curam animarum habet, aut vices eius gerit; quocumque nomine vo-

cetur, et cuius aegrotus subditus sit ex domicilio vel quasi domicilio. Quare excluduntur peregrini et vagi. — Clem. 1. *de Privil.;* Bonacina d. 2. q. 9. p. 5.

1198. XV. *Extrahentes absque legitima venia reliquias ex sacris Coemeteriis sive Catacumbis Romae eiusque territorii, eisque auxilium vel favorem praebentes.*

Reliquiarum, quae inveniuntur in Cryptis et Coemeteriis Urbis, quaedam SS. Martyrum esse constat, e. g., « cum phialae vitreae, aut figulinae sanguine tinctae ad loculos sepultorum in sacris coemeteriis vel intus vel extra ipsos reperiuntur »; S. C. Rel. et Ind. 10. Dec. 1863. Quasdam vero constat martyrum non esse; ut illae quas reperire est in loculis apertis. Quaedam denique utrum Martyrum sint necne, dubium est. Excommunicationem praesentem incurrit, qui priores illas *Sanctorum Martyrum* reliquias extrahit, minime vero qui ceteras extrahit, sive certo constet eas *Sanctorum* non esse, sive dubitetur. — *Reliquias,* ossa nempe et cineres. Horum vel minimam particulam auferre absque venia sub gravi prohibuit Paulus V. Dec. 23. Aug. 1613. et 16. Maii 1614., simulque declaravit huiusmodi furtum nunquam excusari propter materiae parvitatem. — *Legitima venia* ab Emo Card. Vicario danda est, servata forma a Paulo V. ll. cc. et a Clemente X. constituta Br. *Ex commissae nobis* 13. Ian. 1672. Scilicet venia *scripta* requiritur, subscripta ab Emo Card. Urbis Vicario, eius sigillo munita, et extractio ex catacumbis fieri debet praesente sacerdote delegato. — *Eisque,* extrahentibus. — Bonacina d. 2. q. 3. p. 13. § Incidens.

1199. XVI. *Communicantes cum excommunicato nominatim a Papa in crimine criminoso, ei scilicet impendendo auxilium vel favorem.*

Communicantes, tum clerici, tum laici. — *Cum excommunicato nominatim a Papa,* eo nempe quem S. Pontifex nominatim excommunicat particulari excommunicatione, vel nominatim denuntiat excommunicatum generali excommunicatione latae sententiae. Minime ergo hic comprehenditur qui a quovis alio excommunicatur, vel qui papalem excommunicationem cum incurrerit, deinde a quovis alio Ordinario nominatim denuntiatur excommunicatus. — *In crimine criminoso,* « Id est in eodem crimine, sive contumacia, ob quam lata est excommunicatio, *post latam et sibi notam excommunicationem,* v. g., si quis suam concubinam excommunicatam *post excommunicationem* iterum cognoscat, ut habetur ex C. *Si Concubinae* 55. *de Sent. exc.,*

vel si quis *post excommunicationem* latam in aliquem ob furtum, concubinatum, etc. impendit ei auxilium, aut consilium, ne restituat, ne concubinam dimittat, vel ne exeat ab excommunicatione ». L. 197. — *Ei scilicet impendendo auxilium vel favorem,* non quaelibet ergo communicatio hic comprehenditur; sed communicatio 1.° *cum excommunicato nominatim a Papa;* 2.° *in crimine criminoso;* 3.° *impendendo ei in eo crimine auxilium* vel *favorem;* non additur *consilium. Crimen* ergo hic, ut patet, est crimen iam commissum, nam qui auxilium vel favorem impenderet in crimine committendo, cum nondum excommunicato communicaret. — C. *Nuper* 29. *de Sent. excomm.;* Bonacina d. 2. q. 3. p. 21.; E. M.

1200. XVII. *Clericos scienter et sponte communicantes in divinis cum personis a Romano Pontifice nominatim excommunicatis, et ipsos in officiis recipientes.*

Clerici, ergo laici et Episcopi hanc non incurrunt censuram; disputatur de regularibus. — *Scienter et sponte,* ergo quaevis ignorantia, etiam affectata, et quivis metus seu coactio excusant. Nota hanc clausulam, quae deest in art. praecedenti. — *Communicantes in divinis,* ergo non incurritur ob communicationem *in civilibus.* Ista autem communicatio in divinis gravis esse debet, ita ut non excuset parvitas materiae. — *A R. P. nominatim excommunicatis,* idem dicendum ac in praeced. art. — *Et ipsos in officiis recipientes,* pars haec intelligitur ab auctoribus tanquam explicativa et determinativa prioris, ita ut communicatio in divinis, quae clericis sub poena excommunicationis reservatae interdicitur, illa sit tantum, qua nominatim excommunicatos a Papa admittunt ad divina officia obeunda. Hoc enim est, recipere aliquem in divinis officiis. Divina vero *officia* seu *divina,* idem hic sunt, nempe sacramenta, missae sacrificium, preces *publicae,* etc. Nam *divina officia* ea sunt, quae clerici obeunt, ut Ecclesiae ministri, seu quae a solis clericis fieri solent. — C. *Significavit* 18. *de Sent. excomm.;* L. 33.; Suarez d. 10. s. 2.; Bonacina t. 3. d. 2. q. 5. p. 3. n. 3.

1201. XVIII. *Absolvere praesumentes sine debita facultate, etiam quovis praetextu (ab excommunicationibus speciali modo R. P. reservatis) . . . dummodo non agatur de mortis articulo* ». Par. *A quibus* Cf. 1177.

Absolvere praesumentes; non simpliciter *absolventes.* — *Absolvere;* non, fingere absolutionem. — *Ab excommunicationibus speciali modo R. P. reservatis;* non, ab aliis. — *Dummodo non agatur de mortis ar-*

ticulo, vel de casu urgentiori, vel valde durum sit poenitenti in statu peccati mortalis diutius remanere. Cf. 800.; Suarez d. 22. s. 5. 5.ª excomm.

1202. XIX. Ex Conc. Trid. s. 22. C. 11. de R. excommunicationem incurrunt simpliciter reservatam R. P., confirmatam per praesentem Const., par. *Praeter hos,* bonorum cuiuscumque Ecclesiae, aut pii loci occupatores; « *Si quem clericorum vel laicorum, quacumque is dignitate, etiam imperiali, aut regali praefulgeat, in tantum malorum omnium radix cupiditas occupaverit, ut alicuius Ecclesiae, seu cuiusvis saecularis vel regularis beneficii, montium pietatis, aliorumque piorum locorum iurisdictiones, bona, census ac iura, etiam feudalia et emphyteutica, fructus, emolumenta, seu quascumque obventiones, quae in ministrorum et pauperum necessitates converti debent, per se vel per alios, vi vel timore incusso, seu etiam per suppositas personas clericorum, seu quacumque arte, aut quocumque quaesito colore, in proprios usus convertere, illosque usurpare praesumpserit, seu impedire, ne ab iis, ad quos iure pertinent, percipiantur, is anathemati tamdiu subiaceat, quamdiu iurisdictiones, bona, res, iura, fructus et reditus, quos occupaverit, vel qui ad eum quomodocumque, etiam ex donatione supposítae personae, pervenerint, Ecclesiae, eiusque administratori sive beneficiato integre restituerit, ac deinde a Romano Pontifice absolutionem obtinuerit. Quod si eiusdem Ecclesiae patronus fuerit, etiam iure patronatus ultra praedictas poenas, eo ipso privatus exsistat. Clericus vero, qui nefandae fraudis et usurpationis huiusmodi fabricator seu consentiens fuerit, eisdem poenis subiaceat, nec non . . . ».*

Conferenda est haec Trid. censura cum art. 11. et 12. excommunic. huius Const. R. P. sp. mod. res. In istis agitur de bonis et iuribus *ad personas ecclesiasticas* ratione suarum Ecclesiarum aut beneficiorum pertinentibus, ac de locis et iuribus pertinentibus ad *Ecclesiam Romanam.* Atque huiusmodi « occupatores bonorum ecclesiasticorum innodantur *sola* excommunicatione R. P. specialiter reservata », S. O. 8. Iul. 1874., et non etiam Tridentina censura. Haec cetera omnia bona vel iura complectitur, que quovis modo ecclesiastica dici possunt. Cum autem haec censura latissima sit, hinc ex se ad omnium ecclesiasticorum bonorum occupatores extenditur.

Si quem clericorum vel laicorum, non comprehenduntur ergo regulares. — *Si quem,* etc. *quacumque dignitate, etiam regali aut imperiali . . . usurpare seu impedire.* Ergo decretum hoc non ad quascumque *occupationes,* sed ad *auctoritativas* et *potentiales* pertinet. Non ergo quisquis rem quamlibet quoquo modo in suos usus convertit,

v. g., conductor, qui mercedem non solvit, commodatarius, depositarius, qui rem non restituit; debitor non solvens debita, S. C. C. 27. Febr. 1569., excommunicationem incurrit, Trid. s. 23. C. 3., nec illi, qui decimas *subtrahunt,* vel *impediunt,* Trid. s. 25. De R. C. 12., quod plane decretorium est. Neque vero comprehenduntur *alienantes,* de quibus specialis hic habetur censura. — *In proprios usus convertere,* non in alienos, puta si loci pii rector arbores caederet pertinentes ad eumdem locum, et non in proprium commodum converteret, sed alterius. — *In proprios usus convertere, illosque usurpare praesumpserit,* utrumque copulative, non disiunctive sumendum. Etenim « fures surripientes res ecclesiae vel locorum piorum non incurrunt excommunicationem Concilii ». S. C. C. 27. Febr. 1596. — *Seu impedire, ne ab iis ad quos iure pertinent, percipiantur.* Agitur ergo de extraneis, et non de ipsis possessoribus. Quare « hoc Decretum non habet locum, quando Dominus beneficii caedit arbores fructiferas, et illas ad commodum proprium convertit ». S. C. C. ap. Pignatelli tom. 7. Cons. 11.

Bona, ut alias in Iur. Can. immobilia vel mobilia pretiosa. C. 13. *de Elect.* in 6.°, Extr. *Ambitiosae de reb. Eccl. non alien.* Intellige autem *bona,* quorum iam habetur dominium et possessio, ac ius in re, non etiam nondum possessorum, uti legata pia, etc., vel quorum non nisi *ius ad rem* habeatur. — *Emolumenta* significant quaslibet utilitates, quomodocumque ex aliqua re provenientes. — *Piorum locorum,* quae nempe auctoritate ecclesiastica erecta sint, ad pium opus destinata, et quae dependenter ab Ecclesia reguntur et administrantur, unde dicitur; *is* usurpator, *anathemati tamdiu subiaceat . . . , quamdiu . . . ecclesiae eiusque administratori sive beneficiato integre restituerit.*

Per se, vel alios. Ergo et *mandantes* comprehenduntur, etiam clerici *cooperatores* et *consentientes,* dicitur enim in fine: *Clericus, qui nefandae fraudis et usurpationis huiusmodi fabricator, seu consentiens fuerit,* etc. adeoque effectu secuto, quod et pro aliis valet. S. Poenit. 15. Apr. 1873. — *Vi, vel timore,* etc. Actio ergo, quae hoc Decreto coercetur, est *convertere in proprios usus* bona, census, etc., ea *usurpare* vel *impedire,* ne ab iis ad quos iure pertinent, percipiantur, idque non utcumque, sed *vi vel timore incusso, seu quacumque arte,* nempe fraude, *aut quocumque quaesito colore,* i. e. titulo seu praetextu, et non tantum tamquam sibi propria et debita occupando. Illud autem non interest, utrum quis usurpaverit seu impedierit *per se* vel *per alios,* seu *etiam per suppositas personas.* Neque vero ii tantum excommunicantur, qui haec bona *convertunt in proprios usus, usurpant,* et

impediunt, ne percipiantur ab iis, ad quos pertinent, vel haec mandant, *per alios* occupando etc., sive clerici, sive laici, sive beneficiati, sive patroni, haec faciant; vel etiam consulant seu mere consentiant, si clerici, positivo consensu; sed etiam illi ad quos ea bona ab his *quomodocumque pervenerint,* haereditate, legato, donatione, locatione, emptione, etc. in quantitate tamen non simpliciter *gravi,* quod alienum esset ab eodem Trid. s. 23. C. 3. de R., sed *notabili.* Alloc. Pii IX. *Quod praenuntiavimus* 25. Iul. 1875., S. O. 8. Iul. 1874. ad 2. — *Praesumptio* vero requiritur. Dicitur enim *usurpare praesumpserit.* Ergo metus et ignorantia excusat.

Is anathemati tamdiu subiaceat, quamdiu, etc. Speciali ergo opus est facultate ad hosce poenitentes absolvendos. Ea vel a S. Poenitentiaria quaerenda est vel ab Ordinariis, quibus extraordinariae ad hunc effectum conceduntur facultates. S. Sedes facultatem concessit Ordinariis in Italia ad annum duraturam aequae compositionis faciendae pro eis qui ecclesiastica bona iniuste acquisierunt, vel acquisita alienaverunt. S. Poenit. 15. Apr. 1892. Facultas est etiam concessa Ordinariis Galliae admittendi fideles ad compositionem, propter indebite acquisita bona, post legem separationis. Secret. Stat. 21 Sept. 1907. Cf. Supplem. alter. Enchir. Moral. — Suarez d. 22, s. 6. 9ª excomm., d. 23. s. 4. 4.ª excomm.; Bonacina d. 1. q. 18. p. 4.; Card. De Luca App. tom. 14. Annot. ad S. C. C. Disc. 23.; E. M.

Si patronus tale commiserit crimen, *etiam* iuris patronatus privationem incurrit: Si clericus, inhabilitatem ad beneficia obtinenda et obtenti beneficii privationem ac suspensionem ab ordine, Ordinarii arbitrio, incurrit.

Indultum ad compositionem admittendi, quod antea a S. Poenitentiaria ad annum dabatur, nunc datur a S. C. Concil. ad quinquennium. Monit. Eccles. vol. 25. pag. 66. seqq.

1203. *Excommunicationi latae sententiae Episcopis, sive Ordinariis reservatae, subiacere declaramus:*

Excommunicationi, etc. Excommunicationes *papales* sunt, a quibus iure ordinario absolvendi facultas Episcopis conceditur, qui proinde delegata ipso iure potestate absolvunt. — Confessarii Romae speciali non indigent facultate Emi Cardinalis Vicarii quoad sequentes casus absolvendos, ex antiqua consuetudine. S. O. 1. Dec. 1875.

I. *Clericos in Sacris constitutos, vel Regulares aut Moniales post votum solemne castitatis matrimonium contrahere praesumentes, nec non omnes cum aliqua ex praedictis personis matrimonium contrahere praesumentes.*

Clerici, nec omnes, sed *in sacris constituti.* — *Regulares, moniales,* non omnes, sed *post votum solemne castitatis;* neque vero isti omnes, sed *praesumentes,* adeoque excusat ignorantia; etsi postea, re cognita, in cohabitatione perseverent, quia iam tunc non *contrahunt,* sed antea iam contraxerunt. Agitur vero de *matrimonio contrahendo,* adeoque non incurritur praesens censura pro sponsalibus. S. O. declaravit 22. Dec. 1880: « Clericos in sacris constitutos, vel regulares aut moniales post emissum solemne castitatis votum, praesumentes contrahere matrimonium, *sic dictum,* civile in locis, ubi lex Tridentina de clandestinitate viget, incurrere excommunicationem latae sententiae Episcopis seu Ordinariis reservatum ». Similiter S. O. 13. Ian. 1892. declaravit, hanc etiam incurrere excommunicationem, si praeter impedimentum voti solemnis castitatis alia habeant impedimenta, v. g. affinitatis vel consanguinitatis. Minime vero requiritur, ut matrimonium hoc attentatum etiam consummetur: fertur enim contra praesumptuose *contrahentes matrimonium.* — *Nec non omnes,* etc. hanc ergo excommunicationem incurrunt non tantum clerici in sacris constituti, regulares vel moniales, sed etiam illi, qui cum ipsis contrahunt. — Clem. unic. *de Consang. et affin.;* Suarez d. 11. s. 3. n. 15. d. 4. s. 3. n. 3., d. 23. s. 5. 7.ª excomm.; Sanch. de Matr. l. 7. d. 48.; E. M.

1204. II. *Procurantes abortum, effectu secuto.*

Procurantes, dicuntur proprie qui abortum *directe* intendunt, et opere exteriori *de se* efficaci, ut reapse sequatur, *de industria* conantur. *Procurantes* immediata et proxima actione. *Procurantes;* nihil distinguitur; ergo omnes; adeoque ipsae mulieres praegnantes, si in seipsis abortum procurent. Lugo Resp. Mor. L. 2. dub. 4., L. 1. 3. n. 395. — *Procurantes* sive *per se* sive *per alios;* quare etiam *mandantes,* sed non etiam *consulentes, adiuvantes,* etc. — *Abortus,* foetus *immaturi* eiectio est. Quare chirurgi craniotomiam exercentes, licet graviter peccent, hanc censuram non incurrunt. *Abortum;* absolute dictum; *quocumque* ergo tempore fiat post conceptionem, sive foetus sit animatus, sive inanimatus, nempe primis conceptionis diebus. L. 1. 3. n. 396. — *Effectu secuto.* Non incurritur ergo praesens censura, si licet quis abortum procuraverit, haud tamen procuraverit efficaciter. — L. 40. 368.; Lugo de Poenit. d. 16. n. 444.; Pal. d. 4. p. 7. n. 15.; Bonacina d. 2. q. 2. p. 10.; Ithur. Cas. 21. n. 30. seqq.

1205. III. *Litteris Apostolicis falsis scienter utentes; vel crimini ea in re cooperantes.*

Litteris Apostolicis, quavis forma. — *Falsis,* sive partim *veris,* immutatis; sive de integro suppositis. — *Scienter,* ergo ignorantia excusat. — *Utentes,* qui eas nempe exhibent, ut effectum habere possint, quamvis de facto non habeant, puta quia falsitas deprehenditur; sive laici, sive clerici. — *Crimini ea in re cooperantes,* qui nempe *utenti,* non qui falsificanti, proximam *operam,* non consilium, non exhortationem, *in earum usu* suppeditant. Cooperari enim est alteri opem praestare. — C. *ad Falsariorum* 7. *de Crim. falsi.*

1206. IV. Praecedentibus excommunicationibus, reservatis Episcopis, excommunicatio addenda est *in laicos,* delinquentes contra Decreta S. C. C. 9. Sept. 1874., 11. Maii 1904. 1238.

1207. *Excommunicationi latae sententiae nemini reservatae subiacere declaramus:*

I. *Mandantes seu cogentes tradi ecclesiasticae sepulturae haereticos notorios, aut nominatim excommunicatos, vel interdictos.*

Mandantes seu cogentes, non ergo *sepelientes,* neque simpliciter *admittentes* ad ecclesiasticam sepulturam. Quare parochus mandatis civilis auctoritatis obtemperans, et ad ecclesiasticam sepulturam nominatim excommunicatum admittens, hanc censuram non incurrit. Incidit tamen in interdictum latae sententiae. *Mandantes,* qui nempe iubent vel rogant *suo nomine* rem fieri. — *Cogentes,* qui compellunt vim adhibendo. Coactio enim proprie non est, nisi ubi interveniat vis, et iniuria, si iniusta sit. *Mandantes seu cogentes,* ex subiecta materia videntur restringendi ad mandantes seu cogentes publica potestate seu vi. Agitur enim de publica et communi sepultura.

Tradi ecclesiasticae sepulturae, h. e. tumulo inferre, concedere. Qui *mandant* ergo et *cogunt* excommunicationem non incurrunt, nisi post sepulturam traditam. — *Sepultura* autem *ecclesiastica* locus est sacer Christifidelibus sepeliendis, vel divinis saltem officiis peragendis addictus ex Episcopi destinatione; vel etiam communi usu et consuetudine. An necessario episcopalis benedictio requiratur; alii affirmant, alii negant. Excommunicationem hanc ergo non incurrit qui mandaret seu cogeret sepelire ritu catholico, sed in loco profano; e contra incurrit, qui mandaret seu cogeret sepeliri in loco sacro, etiam nullo ritu adhibito.

Haereticos notorios, et non tantum vitandos. Comprehenduntur, ut patet, etiam notorii schismatici haeretici, et apostatae a fide catholica veri haeretici. — *Nominatim,* etc., expresso nomine per verba aut signa indubitata. *Excommunicatos vel interdictos,* publice tales de-

nuntiatos. Nemo enim tenetur vitare censuratum, si censura non sit publice denuntiata, C. *Ad Evitanda.* — C. *Quicumque* 2. *de Haeret.* in 6.°, Clem. 1. *de Sepult.;* Ferraris v. *Sepultura;* Suarez d. 12. s. 4. n. 6.; Bonacina de Cens. d. 2. q. 2. p. 3. § 3. n. 3.; Reiffenst. l. 3. t. 28. n. 2.

1208. II. *Laedentes aut perterrefacientes Inquisitores, denuntiantes, testes, aliosve ministros S. Officii; eiusve Sacri Tribunalis Scripturas diripientes, aut comburentes, vel praedictis quibuslibet auxilium, consilium, favorem praestantes.*

Laedentes sunt damnum inferentes in personam. — *Perterrefacientes* sunt plus quam gravem metum simpliciter facientes, sed metum oppido gravem. — *Ministros,* qui deputati sunt ex officio pro servitio seu negotiis gerendis S. O., e. g., Consultores, Advocati, Notarii, Exsecutores, etc. — *S. Officii,* ubicumque sit, sive Romae sive alibi; lex non distinguit. — *S. Officii;* non, Episcoporum, licet hi sint Inquisitores nati. — *Scripturas,* non Scripturam. *Scripturas,* h. e. instrumenta sive publica sive privata, sive typis impressa sive manuscripta, pertinentia ad acta S. O. Dicitur enim *eiusve sacri Tribunalis Scripturas.* — *Diripere* proprie est in partes diversas rapere, et velut praedari: rapere autem est vi auferre. Quare hanc excommunicationem non incurrunt, qui Scripturas S. Officii clam furantur, vel qui unam dumtaxat, vel aliam vi auferunt. — *Diripientes, comburentes,* non aliter destruentes. — S. Pius V. C. *Si de protegendis;* Bonacina d. 2. q. 2. p. 13.; E. M.

1209. III. *Alienantes et recipere praesumentes bona ecclesiastica absque Beneplacito Apostolico, ad formam Extravagantis* Ambitiosae *de Reb. Eccl. non alienandis.*

Alienantes, Omnes, nullo excepto; lex haec non distinguit. Neque in sensu obvio Episcopi et Abbates in Extrav. *Ambitiosae* excipiuntur, quia ex cit. Extr. *Ambitiosae* non excommunicatione, sed interdicti ab ingressu ecclesiae poena plectuntur. Nam pro ipsis potius alia additur poena, pro maiori delicti gravitate, attenta earum personarum qualitate, interdictum ab ingressu ecclesiae, quod praesenti Const. est abrogatum. Si ea Extrav. exciperentur ab excommunicatione Episcopi et Abbates, etiam alii omnes inferiores praelati, aliique bonorum ecclesiasticorum administratores essent excipiendi, siquidem isti etiam alia plectuntur poena, beneficiorum privatione. Et sic nullus amplius *alienans* excommunicatus esset ex illa Extravaganti. Sub regimine autem praesentis Const. sequeretur hoc gravissimum inconveniens, quod Epi-

scopi et Abbates, qui gravius peccant, nulla poena plecterentur, et punirentur tantum illi qui minus peccant. — *Alienantes;* non, destruentes, furantes, diripientes. Neque vero comprehenduntur omnes alienantes, sed ii dumtaxat, quibus ecclesiasticorum bonorum administratio concredita est, uti sunt parochi, rectores etc., quorum nempe nomine et mandato alienatio fit, non eorum mandatarii. In sensu enim obvio illi hic sunt alienantes illegitime, qui servata forma Extr. *Ambitiosae,* legitime alienarent. — *Recipere praesumentes,* excusat ergo ignorantia.

Alienatio autem hic late accipitur, ut constat ex ipsa Extrav. *Ambitiosae,* quae habetur in lib. 3. tit. 4. Extrav. Comm. C. unic. *de Reb. Eccl. non alienandis.* Etenim, ait S. Pontifex: « *Omnium rerum et bonorum ecclesiasticorum alienationem, omneque pactum, per quod ipsorum dominium transfertur, concessionem, hypothecam, locationem et conductionem ultra triennium, nec non infeudationem vel contractum emphyteuticum,* praeter quam in casibus iure expressis, ac de rebus et bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis, et *cum Ecclesiarum evidenti utilitate,* ac de fructibus et bonis, quae servando servari non possunt pro instantis temporis exigentia, hac perpetuo valitura Constitutione fieri prohibemus ». Deinde additur: « Si quis contra huius nostrae prohibitionis seriem de bonis et rebus eisdem quidquam *alienare praesumpserit,* alienatio, hypotheca, concessio, locatio, conductio et infeudatio huiusmodi *nullius* omnino sit *roboris* vel *momenti* ». *Praeterquam de rebus et bonis in emphyteusim ab antiquo concedi solitis,* exceptio haec ex praxi praesenti non amplius admittitur. *Nullius roboris* vel *momenti* in foro externo, et interno, secundum obvium sensum; licet plures negent pro foro interno, si iusta subsit causa. Tandem poena imponitur excommunicationis in *alienantes* et *recipientes,* et praecipitur, ut horum bonorum alienatio nunquam, *inconsulto Romano Pontifice,* fiat. *Alienantes et recipientes; alienatione* ergo perfecta ex utraque parte, re tradita et acceptata; neque sufficit si vendita, v. g., fuerit sub conditione suspensiva.

Bona ecclesiastica, etc., quae nempe iam fuerint debite et rite acquisita, iuxta formam eiusdem Extravag. *Ambitiosae.* Etenim alienare est acquisita iam a se abiicere, minime vero acquirendis renuntiare. Unde alienatio per se non est, pecuniam mutuam accipere aut dare. Cf. Decr. S. C. C. 21. Mart. 1626., L. 1. 4. n. 187. — *Bona ecclesiastica* autem sunt bona monasteriorum, ecclesiarum, quorumcumque locorum piorum, quamvis a laicis administrarentur, dummodo tamen ecclesiastica auctoritate fuerint erecta; beneficia item ecclesia-

stica, minime vero cappellaniae mere laicales. *Bona Ecclesiastica,* i. e. *immobilia* et *mobilia pretiosa,* ut habetur in cit. Extr. Nomine autem *rerum pretiosarum* veniunt vasa aurea, vel argentea, gemmae, bibliothecae copiosae. Item greges et armenta totaliter considerata. Item incisio arborum et sylvarum, si fiat cum deterioratione. Venit etiam magna pecuniae summa donata ac destinata ad emenda immobilia, vel mobilia pretiosa; tunc enim illa censetur quid immobile vel mobile pretiosum. Non item generatim pecunia; eoque minus reliquiae pretiosae, quod alienum est a mente Pauli II. et a proprietate verborum, nemo enim eas in patrimonio nostro esse dixerit. Cf. Vol. 1. n. 1173. Neque vero quaevis rei immobilis, vel mobilis pretiosae distractio, aut locatio ultra triennium, hac Extr. vetatur. Ordinarii adhuc iure suo alienant, ut antea, praedia exigui valoris, C. *Terrulas* 53. caus. 13. q. 2.; immo et non exigui, si urgeat necessitas, quae moram non patitur. Locationes quoque carent et culpa et censura, si facta fuerint ea lege, ut, finito unoquoque triennio, liceat locatori a locatione discedere Promissio item locationis renovandae locatio non est. Nec est illicitum vendere reditus sui beneficii pro mercede vel pensione annua ultra triennium, quia nullo iure prohibetur; dum ne veneant, aut locentur repraesentata (anticipata) mercede. Trid. s. 25. C. 11. De R. Porro S. C. C. EE. et RR. d. 1. Maii 1840. pro praediis exigui valoris summam determinavit 25. scutatorum aureorum de Camera, nempe circiter 225. libellarum italicarum, quae ob immutatum pecuniae valorem duplo augeri in praesenti potest, proportionata ratione. Scutatum aureum parum distat a valore 9. lib. ital. Alienari item possunt absque Pontificis licentia res, quae verisimiliter ad triennium sine notabili deterioratione non perdurant, vel quae usu consumuntur, ut fructus, vestes, singularia iumenta, etc., res vetustate confectae, inutiles, damnosae, res quaelibet hoc pacto Ecclesiae acquisita, ut alienari debeat.

Absque beneplacito Sedis Apostolicae. Praeter causam iustam, ut alienatio rerum immobilium, et mobilium pretiosarum fieri possit, etiam opus est, ut ea fiat requisitis ex iure solemnitatibus, quas tamen omnes supplet Apostolicum beneplacitum; sine quo excommunicationi alienationes obnoxiae sunt, si sine iusta urgente causa peractae. Episcopis insuper et Abbatibus inferiores, beneficiis, « quorum res et bona alienarunt, dumtaxat, *ipso facto* privati existunt, illaque absque declaratione aliqua vacare censentur ». Extr. *Ambitiosae.* — L. 1. 4. n. 187.; La-Croix l. 4. n. 1363. seqq.; Suarez d. 22. s. 6. 2.ª excomm.; Schmalz. L. 3. t. 13.; Reiffenst. ib.; Lugo Resp. Mor. l. 3. d. 9.

10. 12. 13.; Bonacina d. 2. q. 5. p. 11.; Bizzarri Collectan. pp. 298. 299. 527. seqq. 544. seqq. etc. ed. 1885.; E. M.

Eandem excommunicationem incurrunt vendentes et acquirentes *valores ad portatorem,* spectantes ad ecclesiastica entia, vol. 1. n. 1173., necnon ii qui violant praescriptiones Instructionis *Inter ea,* circa debita et obligationes oeconomicas a Religiosis Familiis suscipienda. S. C. de Religios. 30. Iul. 1909., A. A. S. v. 1. p. 699.

1210. IV. *Negligentes, sive culpabiliter omittentes denuntiare infra mensem confessarios, sive sacerdotes, a quibus sollicitati fuerint ad turpia, in quibuslibet casibus, expressis a Praedecessoribus Nostris Gregorio XV. Constit.* Universi *20. Aug. 1622., et Benedicto XIV. Constit.* Sacramentum Poenitentiae *1. Iun. 1741.*

Negligentes, etc. Cf. De Const. Bened. XIV. *Sacramentum Poenitentiae,* 1249. seqq.; E. M.

1211. V. *Praeter hos hactenus recensitos, eos quoque quos Sacrosanctum Concilium Tridentinum, sive reservata Summo Pontifici aut Ordinariis absolutione, sive absque ulla reservatione excommunicavit, Nos pariter ita excommunicatos esse declaramus; excepta anathematis poena in Decreto Sess. IV.* de Editione et usu Sacrorum Librorum *constituto, cui illos tantum subiacere volumus, qui libros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii approbatione imprimunt, aut imprimi faciunt.*

Censurae Trid. Conc. per praesentem Const. confirmatae illae sunt, quae latae sunt *directe* ab ipso Conc., quae vel primum a Conc. Trid. fuerunt latae, vel iam antea latae, distincte et expresse commemoratae, eius auctoritate de novo inflictae fuerunt, qualis, e. g., est censura, de qua mentio fit in praesenti paragr. Ea enim « ex Canone Concilii novissimi Lateranensis » desumpta expresse dicitur. — Porro haec Conc. Trid. cit. s. 4. habet: « Nulli liceat imprimere, vel imprimi facere quosvis libros de rebus sacris sine nomine auctoris, neque illos in futurum vendere, aut etiam apud se retinere, nisi primum examinati probatique fuerint ab Ordinario, sub poena anathematis... Et si regulares fuerint, ultra examinationem et probationem huiusmodi, licentiam quoque a suis Superioribus impetrare teneantur, recognitis per eos libris, iuxta formam suarum ordinationum. Qui autem scripto eos communicant, vel evulgant nisi antea examinati probatique fuerint, eisdem poenis subiaceant, quibus impressores ».

Tridentina haec excommunicatio, quae nemini est reservata, restringitur nunc et extenditur. Restringitur ad eos dumtaxat, « qui li-

bros de rebus sacris tractantes sine Ordinarii approbatione *imprimunt,* aut *imprimi faciunt* », minime comprehendens retinentes, vendentes, evulgantes, si eorumdem librorum editores non sint. Extenditur vero ad omnes libros, sive libri nomen auctoris non habeant, sive habeant. — *De rebus sacris,* quamvis haec verba, *de rebus sacris* pateant latissime; nihilominus ad eos libros contrahenda sunt, de quibus agitur in cit. Decreto; nempe « ad libros sacrarum Scripturarum, nec non ad earumdem adnotationes, et commentarios, minime vero extendenda ad libros quoscumque de rebus sacris in genere, idest ad religionem pertinentibus, tractantes ». S. O. 22. Dec. 1880. — *Sine Ordinarii approbatione;* sola approbatio Ordinarii sub dicta censura exigitur, nempe ut liber imprimatur; non, ut etiam in ipso libro obtenta approbatio imprimatur. C. *Officiorum* Leonis XIII. de Cens. et prohib. libror. § 48. — Suarez d. 23. s. 7. 1. excomm.; Bonacina d. 2. q. 2. p. 16.; E. M.

1212. VI. Reliquae excommunicationes Tridentinae, nemini reservatae, quae per praesent. Const. retinentur, sunt sequentes: 1.° *Raptor ac omnes illi consilium, auxilium, et favorem praebentes sint ipso iure excommunicati.* S. 24. C. 6. de R. M.

Raptor, nempe mulieris ad matrimonium cum rapta contrahendum. Agitur enim de raptu, impedimento dirimente matrimonium. — *Ac omnes illi consilium, auxilium in favorem praebentes,* scilicet *ad raptum;* non item, si haec praebeant post raptum admissum, quo rapta facilius raptori nubat. — *Sint ipso iure excommunicati.* Impedimentum dirimens cessat, si rapta sub raptoris potestate non amplius detineantur; verum excommunicatio perseverat, et nonnisi absolutione finem habet. — Suarez d. 31. s. 5. par. ultima; Bonacina d. 2. q. 2. p. 9. et de Susp. d. 3. p. 5. par. 1. n. 38.; E. M.

1213. VII. 2.° *Praecipit S. Synodus omnibus, cuiuscumque gradus, dignitatis et conditionis exsistant, sub anathematis poena, quam ipso facto incurrant, ne quovis modo directe vel indirecte subditos suos, vel quoscumque alios cogant, quo minus libere matrimonia contrahant.* S. 24. C. 9. de R. M.

Omnibus cuiuscumque gradus, dignitatis et conditionis exsistant, non tamen omnes *simpliciter* excommunicationem incurrunt, sed omnes tantum *temporales domini ac magistratus* cuiuscumque gradus, dignitatis et conditionis. De his enim agitur in cap. cit. — *Sub anathematis poena,* non reservata. — *Directe,* cum vis exercetur in ipsam personam, quam quis cogere vult ad matrimonium, et immediate in

ordine ad matrimonium inferatur. — *Indirecte,* cum vis exercetur in aliam personam, quae influat in personam, quam quis ad matrimonium vult cogere, vel cum vis exercetur in hanc ipsam personam non immediate in ordine ad matrimonium, sed in ordine ad aliud, quod patientem ad matrimonium cogat. — *Subditos suos vel quoscumque alios,* sub eorum iurisdictione degentes, ut habetur in eod. cap. cit., vel saltem eorum iurisdictioni aliquo modo et aliquo tempore subiectos. — *Cogant,* coactione gravi et iniusta. — *Quominus libere matrimonia contrahant;* quare coactio respicere debet matrimonium reapse contractum, neque sufficit ad excommunicationem incurrendam cogere ad sponsalia tantum, vel cogere ad matrimonium, si tamen matrimonium non sequatur. — Suarez d. 23. s. 7. 4.ª excommm.; Ithur. Cas. 14. n. 14. seqq., Cas. 24. n. 14. seqq.; Card. De Luca Opp. t. 14. Annotat. ad S. Conc. Trid. disc. 26. n. 35. seqq.; Bonacina d. 2. q. 2. p. 6.

1214. VIII. 3.° *In omnes et singulas personas, cuiuscumque qualitatis vel conditionis fuerint, tam clericos quam laicos, saeculares vel regulares, atque etiam qualibet dignitate fungentes, si quomodocumque coegerint aliquam virginem, vel viduam, aut aliam quamcumque mulierem invitam, praeterquam in casibus in iure expressis, ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum cuiuscumque religionis, vel ad emittendam professionem; quique consilium, auxilium vel favorem dederint, quique scientes eam non sponte ingredi monasterium, aut habitum suscipere, aut professionem emittere quoquo modo eidem actui vel praesentiam, vel consensum, vel auctoritatem interposuerint.* Itemque *in eos, qui sanctam virginum vel aliarum mulierum voluntatem veli accipiendi, vel voti emittendi, quoquo modo sine iusta causa impediunt.* S. 25. C. 18. de Reg.

Virginem vel *viduam,* aut *aliam quamcumque mulierem;* si ergo coactio fit alicui viro, ut religionem ingrediatur, non incurritur haec censura. Cum Conc. excipiat *casus in iure expressos,* licite cogi potest mulier delinquens ad monasterium ingrediendum, in sui criminis poenam, vel ob cautionem, ne labatur in aliquam incontinentiam; ad habitum vero aut professionem raro aut nunquam. L. 212., C. 18. *de Convers. coniugator.,* C. 19. e. t.

Ad ingrediendum monasterium, vel ad suscipiendum habitum, vel emittendam professionem. « Tria membra distincte numerantur, scilicet coactio ad ingrediendum monasterium ad suscipiendum habitum, et ad professionem emittendam... Concilium bis haec tria enumerat tamquam omnino distincta. Et ideo in illo primo membro non dicit ingredi re-

ligionem, sed monasterium, quia nimirum per illud prohibet, ne cogantur feminae ad habitandum ibi, etiam proprio habitu retento ». Suarez d. 23. s. 7. 6.ª excomm. Quare iuxta Suaresium aliosque incurritur praesens censura, etiamsi quis cogat feminam ad monasterii ingressum, non ut profiteatur, nec ut habitum sumat, sed ut ibi honeste educetur. Bonacina vero d. 2. q. 2. p. 2. n. 6., aliique distinguunt utique illa tria, unde asserunt excommunicationem incurrere, qui vel ad solum ingressum mulierem cogit, licet ipsa neque habitum suscipiat, neque professionem emittat. Verum inquiunt ingressum intelligendum esse in ordine ad habitum suscipiendum vel professionem emittendam. Quare excommunicationem hanc non incurreret, qui feminam alio fine cogeret ad monasterium ingrediendum, e. g., ut ibi educetur. Primam sententiam *probabiliorem* existimat S. Alph. n. 212.

Velum accipere, vel *votum emittere* idem videtur esse quod religionem profiteri; tamen quia nemo potest profiteri, nisi prius habitu suscepto, qui hanc susceptionem impediret, a fortiori impediret professionem, et consequenter hanc censuram incurreret. Suarez l. c., Bonacina l. c. p. 3. n. 3. Negat vero Sanchez aliique, « quia decretum Conc. est cum rigore accipiendum ». S. Alph. n. 212.

Quoquo modo sine iusta causa; ergo, si cum iusta causa, haec excommunicatio non incurritur. — *Impediunt;* impedire non est *cogere,* impedire est sese opponere, vel obstacula apponere, ne quis quod iuste appetit assequi possit. — Ithur. Cas. 24.; Sanchez in Decal. l. 4. c. 4.

1215. IX. 4.° *Ne tantum Sacramentum (Eucharistiae) indigne atque ideo in mortem et condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa S. Synodus, illis, quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumque etiam se contritos existiment, habita copia confessoris, necessario praemittendam esse confessionem sacramentalem. Si quis autem contrarium docere, praedicare, vel pertinaciter asserere; seu etiam publice disputando defendere praesumpserit, eo ipso excommunicatus exsistat.* S. 13. can. 11.

Necessario praemittendam esse; non additur, *ex iure divino.* Si quis ergo defendat, confessionem praemittendam esse ex iure mere ecclesiastico, excommunicationem hanc nullo modo incurrit. Verum si defendat « mandatum Tridentini factum sacerdoti, sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali, confitendi quam primum, esse consilium, non praeceptum », vel « illam particulam *quam primum* intelligi, cum sacerdos suo tempore confitebitur », excommunicationem incurrit R.

P. simpliciter reserv. vi art. 1. illius seriei. Duae enim istae propositiones sunt 38.ª et 39.ª, quas cum aliis sub poena excommunicationis reservatae Sedi Apostolicae damnavit Alexander VII. d. 18. Mart. 1666. — Suarez d. 23. s. 7. 2.ª excomm.; Bonacina d. 2. q. 12. p. 14.

1216. X. 5.° *Tametsi dubitandum non est, clandestina matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata et vera esse matrimonia, quamdiu Ecclesia ea irrita non fecit, et proinde iure damnandi sunt illi, ut eos S. Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata esse negant, quique falso affirmant, matrimonia a filiisfamilias sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse: nihilominus S. Dei Ecclesia ex iustissimis causis illa semper detestata est, atque prohibuit.* S. 24. C. 1. de R. M.

Sine consensu parentum contracta irrita esse, et parentes ea rata vel irrita facere posse; non agitur ergo hic de potestate auctoritatis civilis. De hac agitur s. 24. c. 3. 4. 9. 12. et pp. dd. Synod. Pistor. 53.ª 59.ª 65.ª — Bonacina d. 2. q. 2. p. 8.

1217. Aliae, quae adsunt Tridentinae excommunicationes, iam proprio in loco enumeratae sunt; nempe 1.° de clausura, quae nemini etiam est reservata, Cf. 1189., 2.° de duellantibus, quae translata est in praes. Const. inter excomm. R. P. simpl. reservatas, Cf. 1185.; 3.° de usurpatoribus bonorum ecclesiasticorum, quae reservata etiam est simpl. R. P., Cf. 1202.; 4.° tandem, quod attinet ad censuras Trid., quae sub *anathemate* in fine singulorum canonum indicuntur, omnes quidem implicite continentur, ratione haeresis, in art. primo excommunicationum R. P. speciali modo reservatarum. Idem dicendum de *anathemate* S. 25. Decr. de Indulg.

1218. *Excommunicatio accessit* C. Apost. Sed., *nemini reservata,* in missionarios negotiationi et mercaturae operam dantes, et in superiores eorum immediatos, qui delinquentes non puniverint, iuxta C. Urbani VIII. *Ex debito* 21. Febr. 1633., et Clementis IX. *Sollicitudo* 17. Iul. 1669., ex Summi Pontificis Declaratione. S. C. de P. F. 29. Mart. 1873.; S. O. 4. Dec. 1872.

Haec Clemens IX. l. c. § 3.: « *Omnibus et singulis personis ecclesiasticis, tam saecularibus quam regularibus, cuiuscumque status, gradus, conditionis et qualitatis, ac cuiusvis Ordinis, Congregationis et Instituti... et earum cuilibet, quae ad insulas, provincias, regna Indiarum Orientalium... ac in partes Americae, tam australes quam septentrionales a Sede Apostolica, vel Congregatione venerabilium fratrum*

nostrorum S. R. E. CC., negotiis Propagandae Fidei praepositorum, aut ab earum Superioribus sub nomine missionariorum, aut quovis alio titulo, pro tempore missae fuerint, aut in illis partibus quomodolibet morabuntur, sub excommunicationis latae sententiae, ac privationis vocis activae et passivae... nec non amissionis mercium et lucrorum omnium ipso facto incurrendis... poenis, tenore praesentium districte prohibemus... ne mercaturis et negotiationibus saecularibus huiusmodi quovis praetextu, titulo, colore, ingenio, causa, occasione et forma, etiam semel, per se, aut mediantibus ministris, seu aliis personis subsidiariis, directe vel indirecte, tam nomine proprio, quam suarum respective religionum... vel aliorum quorumlibet, et alias quovis modo et qualitercumque se ingerant vel immisceant. Ac ex nunc... postquam casus evenerit, merces et lucra quaecumque, quae ex eiusmodi mercaturis et negotiationibus provenerint... in usum et commodum pauperum, hospitalium, seminariorum, etc., harum serie applicamus, delinquentes teneantur consignare merces et lucra huiusmodi locorum Ordinariis... qui illa ut praefertur, et non in alios usus, distribuere et erogare debeant... § 4. *Insuper eisdem censuris et poenis innodamus, et innodatos fore declaramus, Superiores immediatos, ac Provinciales, ac Generales praedictorum Ordinum seu Congregationum, qui eorum respective subditos in praemissis... etiam pro unica vice quomodolibet delinquentes, saltem per amotionem illorum a locis commissi per eos delicti, non puniverint. — A sententia vero excommunicationis huiusmodi per Superiores vel alium seu alios quoscumque, etiam quavis auctoritate suffultos, nemo ex praedictis delinquentibus absolvi possit, praeterquam in articulo mortis constitutis, nisi lucris huiusmodi prius restitutis* ».

Regna Indiarum Orientalium, partes Americae ; laud. Declaratio S. O. et S. C. de P. F. complectitur etiam missionarios sinenses. S. O. 17. Ian. 1883. — *Aut in illis partibus quomodolibet morabuntur ;* « eadem prohibitio et poena ad mentem Clementis IX. non solum afficit missionarios europaeos, sed etiam quoscumque ecclesiasticos viros, qui sub nomine missionariorum, aut quovis alio titulo, pro tempore missi fuerint, aut in illis partibus quomodolibet morabuntur ». S. O. 17. Ian. 1883. — *Negotiatio* est aliquid emere, ut immutatum carius vendatur, e. g., oleum, frumentum, libros, etc. *Mercatura* vero ea quoque complectitur, quae naturaliter mutata solent revendi, e. g., mustum quod vinum factum, vitulos qui facti boves, sues qui saginati revenduntur. *Naturaliter,* nam si hominum arte et industria mutata revenduntur, *artificium* est, quod huc non pertinet, e. g., si ex empta lana vestes, ex ferro arma, ex ligno vasa conficias. Verum si haec quoque,

in publicis officinis, conductis operariis, praestentur, quaestuosum aliquid sunt, et a negotiatione parum distant, nec consequenter regulariter sine lethali culpa exercentur. L. l. 3. n. 836. — *Quovis modo* et *qualitercumque se ingerant vel immisceant; etiam semel;* etiam pro aliis mercaturae et negotiationi operam dantes.

Nemo ex praedictis delinquentibus, i. e. ex iis qui negotiationibus aut mercaturis dant operam, vel eis se ingerunt et immiscent. Superiores ergo, etiam lucris non restitutis a delinquentibus, absolvi possunt, nec mora delinquentium eis nocet. — *Nisi lucris,* etc. Restitutis ergo lucris huiusmodi, potest quis ab alio absolvi quam a S. Pontifice. Lucrorum condonatio non nisi a S. Sede obtinenda est. Restitutio autem facienda est « locorum Ordinariis seu eorum Vicariis in spiritualibus, aut Officialibus, vel Apostolicis Vicariis, seu Provicariis ». Hi lucra restituta « in usum et commodum pauperum, hospitalium, seminariorum ecclesiasticorum ac operariorum (non tamen religionum... eorum, qui in praemissis vel circa ea deliquerint, sed aliorum non delinquentium...), et non in alios usus distribuere et erogare debeant » § 3. — E. M.

1219. « An post B. *Apost. Sed.* vigeant adhuc censurae praescriptae in duabus CC. s. m. Benedicti XIV. circa ritus Sinenses et Malabaricos? — R. Constitutionibus Benedicti XIV. s. m. super memoratis ritibus Sinensibus et Malabaricis, annor. 1742. et 1744. editas, omnino vigere, exceptis tantum censuris latae sententiae, de quibus nulla fit mentio in Const. SSmi Dñi Pii IX. IV. Id. Oct. edita, quae incipit *Apostolicae Sedis moderationi;* ideoque ad calcem formulae iuramenti, quod a Benedicto XIV. in eadem Const. praescribitur et confirmatur, inter verba: « *Poenis per praedictas Constitutiones impositis me subiectum agnosco et declaro,* inseratur, post vocem *impositis*, hoc additum: *et adhuc vigentibus* » S. O. 3. Mart. 1873.

Suspensiones latae sententiae Summo Pontifici simpliciter reservatae.

1220. I. *Suspensionem ipso facto incurrunt a suorum beneficiorum perceptione ad beneplacitum S. Sedis capitula et conventus ecclesiarum et monasteriorum aliique omnes, qui ad illarum seu illorum regimen et administrationem recipiunt Episcopos aliosve Praelatos, de praedictis ecclesiis seu monasteriis apud eamdem S. Sedem quovis modo provisos, antequam ipsi exhibuerint Litteras Apostolicas de sua promotione.*

A suorum beneficiorum perceptione. « Suspenso capitulo vel conventu, non censentur suspensi singuli, nisi sint in culpa. Quando su-

spensio fertur in solam communitatem, non afficit singulas personas quoad munia particularia, sed tantum quoad officia vel beneficia totius communitatis ». L. 317. Beneficia vero totius communitatis ea sunt, quae ad communitatem, ut communitas est, pertinent, licet eorum fructus in singulas personas distribuantur. — *Beneficiorum :* ea quae sunt ordinis et iurisdictionis salva permanent. — *Perceptione,* non administratione ; perceptione nempe *fructuum.* — *Ad beneplacitum S. Sedis ;* suspensio ergo haec non est determinato aliquo tempore duratura, sed quandiu placuerit S. Sedi, h. e. Romano Pontifici pro tempore exsistenti, eiusque successoribus, donec nempe suspensi super hoc eiusdem Sedis gratiam meruerint obtinere. Quare, declarata S. Sedis voluntate remittendi seu revocandi suspensionem, sine alia absolutione expirat. Layman p. 3. c. 3. n. 3.

Aliique omnes ; verba haec in obvio sensu non videntur intelligenda esse de singulis personis *capitulorum* et *conventuum,* sed referenda videntur ad alios, qui non sunt capitulorum et conventuum membra. Hinc capitula et conventus suspenduntur quidem a beneficiis communibus, quae ipsa capitula et conventus, *qua tales,* possidebant, minime vero a beneficiis, quae singulae personae possident. *Alii* vero a capitulis et conventibus, *omnes* quidem plectuntur privatione perceptionis eorum, quae singuli obtinent. — Suspensio haec quoad capitula et conventus partim *poena,* partim *privatio* est, eamque incurrunt illi quoque, qui ex capitulis et conventibus *non receperint.* Est vero quoad *alios* simpliciter *poena,* quare eam non incurrunt, nisi qui mortali culpa non vacant.

Ad regimen et administrationem recipiunt ; censetur Episcopus vel Praelatus recipi in regimen et administrationem ecclesiae statim ac eius auctoritas tanquam legitima agnoscitur, eum excipiendo et admittendo. Quare semel ac Praelatus receptus fuit, illi, qui ei recepto iam, et in pacifica possessione sui officii, obedientiam praestant, suspensionem hanc non incurrunt. — *Episcopos,* alii intelligunt consecratos ; quia cum simus in odiosis, stricta interpretatione utimur ; alii vero intelligunt etiam simpliciter electos vel confirmatos, quin adhuc episcopalem consecrationem acceperint, quia dicitur, *quovis modo provisos,* et agitur de *promotione.* Cf. Ferraris v. *Episcopus* a. 2. n. 32. 36. 38. — *Praelatos,* qui iurisdictione quasi espiscopali et externa polleant, non eos, qui uti mere administratores mittuntur. — *Apud eamdem S. Sedem quovis modo provisos,* nempe « qui apud dictam Sedem promoventur, aut confirmationis, consecrationis vel benedictionis mu-

nus recipiunt ». Extravag. comm. *Iniunctae nobis* C. 1. *de Electione.* — Bonacina d. 3. q. 4. p. 40.

1221. II. *Suspensionem per triennium a collatione ordinum ipso iure incurrunt aliquem ordinantes absque titulo beneficii vel patrimonii, cum pacto, ut ordinatus non petat ab ipsis alimenta.*

Suspensionem per triennium; quare triennio transacto suspensio per se ipsam expirat. Laymann p. 3. c. 3. n. 3. — *Ordinantes absque titulo beneficii vel patrimonii;* agitur ergo de collatione ordinum maiorum; ad hos enim recipiendos titulus requiritur *beneficii,* vel, hoc deficiente, *patrimonii.* — *Aliquem,* sive alienum, sive suum subditum, Cf. C. *Si Episcopus* 37. de *Praeb.* in 6.°; sive saecularem; regularibus tamen exceptis, privilegium hac in re habentibus. Cf. 1222. — *Absque titulo;* ergo incurrunt censuram hanc, si quem ordinent cum titulo falso, ex quo *nullum* ius percipiendi fructus in ordinatum transit. Minime vero incurrunt, si quem ordinent cum titulo, sed insufficiente, licet hoc Conc. Trid. prohibeatur. — *Patrimonii;* patrimonio accensentur pensiones perpetuae, legata perpetua missarum, cappellaniae *manuales* sub conditione, donec ordinatus provideatur. L. l. 6. n. 825.; Bened. XIV. Notif. 26.

Cum pacto, etc. « Innocentius III. in C. *Cum secundum Apostolum de Praeb.,* ordinantibus, qui clericos sine titulo ad sacros ordines promovent, onus imposuit illos alendi, *donec per eos ecclesiastica beneficia consequantur.* Quod etiam confirmatum et explicatum est in C. *Si Episcopus de Praeben.* in 6.°; in Conc. vero Lateranensi sub Alexandro III. p. 1. C. 5. addita est limitatio: *Nisi qui ordinatur de sua vel paterna haereditate subsidium possit habere.* Quae tamen nunc servanda est iuxta praescripta in Conc. Trid. in s. 21. C. 2. de R. ». Suarez d. 31. s. 1. 7.ª suspens. — C. *Si quis* 45. *de Simon.;* Card. De Luca opp. t. 14. Annotat. ad S. Conc. Trid. d. 14.; Bonacina d. 3. q. 1. p. 8.

1222. III. *Suspensionem per annum ab ordinum administratione ipso iure incurrunt ordinantes alienum subditum, etiam sub praetextu beneficii statim conferendi, aut iam collati, sed minime sufficientis, absque eius Episcopi litteris dimissorialibus, vel iam subditum proprium, qui alibi tanto tempore moratus sit, ut canonicum impedimentum contrahere ibi potuerit, absque Ordinarii eius loci litteris testimonialibus.*

Ordinantes; etiam ordines tantum minores, etiam iuxta aliquos tonsuram conferentes: verbum enim generale est, et ad omnem ordi-

nantem extenditur. Merito tamen prima tonsura excluditur, cum ordo non sit. S. O. 18. Apr. 1888. *Alienum subditum,* qui consequenter proprius subditus non est, neque titulo *nativitatis,* neque *originis,* neque *domicilii,* neque *beneficii,* neque *familiaritatis,* neque *incardinationis.* — *Etiam sub praetextu:* incurritur ergo praesens censura etiamsi quis sine tali praetextu subditum alienum ordinet absque litteris dimissorialibus Episcopi, cuius ille subditus est.

Litterae dimissoriales eae sunt, quae scripto continent expressum consensum et licentiam proprii Episcopi, ut subditus possit ab alieno Episcopo ordinari. — *Litterae testimoniales* sunt illae, quae fidem faciunt aliquem dignum esse, cui ordines conferantur. Quare non sufficiunt litterae commendatitiae in genere de vita et moribus alicuius absque ullo ad ordines recipiendos respectu. Verum praedicta licentia et testimonium viva etiam voce dari potest ex Trid. s. 14. de R. C. 2., praeterquam Ultramontanis in Italia degentibus, C. 1. *de Temp. ord.* in 6.° Litterae testimoniales dari debent ab Episcopo domicilii, ab Episcopo originis, ab Episcopo illius loci, ubi quis fortuito natus est, et ab Episcopo loci, ubi quis aliquandiu moratus est; si in tali loco tamdiu, nempe ultra sex menses, et ea aetate, nempe post septennium, *moratus sit,* ut canonicum impedimentum contrahere potuisset. Quod hic autem de dimissoriis et testimonialibus litteris praescribitur et ad eos pertinet, qui Piis Sodalitiis seu Congregationibus, in quibus vota simplicia emittuntur, nomen dederunt, S. C. EE. et RR. 6. Maii 1864. Illis vero religiosis, qui hodie ante vota solemnia emittunt vota simplicia, durante triennio horum votorum post tirocinium, dimissoriae dantur a Superioribus Regularibus quoad tonsuram et ordines minores tantum, S. C. EE. et RR. 12. Ian. 1858.; post edita vero solemnia vota, quoad omnes ordines.

Eius Episcopi; qui ordines nempe ei conferre potuisset, vel dimissorias ad ordines concedere. *Episcopi* autem nomine, hic intelligitur etiam Vicarius Generalis, *Episcopo in remotis* agente: et Vicarius Capitularis, Sede vacante, et quidem etiam infra annum pro *arctatis,* iis nempe quibus, ratione beneficii, aut recepti aut recipiendi, opus sit non differri sacri ordinis aut tonsurae collationem; post annum pro non arctatis. — *Tanto tempore,* i. e., ut in matrimoniis ex veriori sententia, ultra sex menses, vel ultra tres pro clericis addictis servitio militari. Cf. 893. — *Canonicum impedimentum,* puta censuras, irregularitatem, etc. — C. *Eos qui* 2. *de temp. ordin.* in 6.°; Innocent. III. C. *Speculatores* 4. Nov. 1694.; Card. De Luca l. c.; Bonacina d. 3.

q. 1. q. 11., q. 2. p. 7.; Giraldi Expos. Iur. Pont. p. 2. s. 96.; Honorante Prax. Secret. Urb. Vicar. c. 1. n. 9.; E. M.

1223. IV. *Suspensionem per annum a collatione ordinum ipso iure incurrit, qui excepto casu legitimi privilegii, ordinem sacrum contulerit absque titulo beneficii vel patrimonii clerico in aliqua Congregatione viventi, in qua solemnis professio non emittitur, vel etiam religioso nondum professo.*

« Pius V. Motu proprio anni 1568., qui incipit *Romanus Pontifex,* extendit decretum Conc. Trid. s. 21. C. 2. de R., quatenus titulum beneficii vel patrimonii requirit, etiam ad clericos religiosos vel religiosorum more viventes, qui professionem et solemnia vota non emiserunt, et eos aliter ordinatos ipso iure suspendit, et si ministrent irregulares efficit ». Suarez de Cens. d. 31. s. 1. Haec S. P. V. extensio servatur per C. *Apost. Sedis,* ut constat ex praesenti suspensione. *Excepto casu legitimi privilegii;* unde excipiuntur Religiosi Societatis Iesu, licet *vota tantum simplicia* emiserint ex C. Gregorii XIII. *Ecclesiae catholicae* 28. Iunii 1591. Cfr. Sanchez Consil. Mor. l. 7. c. 3. d. 35. n. 9.

Clerico in aliqua Congregatione, etc.; quare, secluso speciali privilegio, *titulo paupertatis* ordinari nequeunt: 1.° religiosi, qui vota simplicia emiserunt in Congregatione, cui vota simplicia tantum concessa fuere; 2.° religiosi qui nunc vota simplicia emittunt ex mandato Pontificio, licet pertineant ad ordines, in quibus antea sola vota solemnia emittebantur. S. C. 20. Ian. 1860. — *Qui... ordinem sacrum contulerit;* hanc ergo suspensionem unica personarum classis incurrit, ipsi nempe *ordinem conferentes,* seu ordinantes. — Card. De Luca l. c.; Bonacina d. 3. q. 1. p. 8. q. 2. p. 10.

1224. V. *Suspensionem perpetuam ab exercitio ordinum ipso iure incurrunt religiosi eiecti, extra religionem degentes.*

Religiosi. Praedicta suspensio non attingit nisi religiosos ad solemnem professionem admissos, 1.° quia S. Congreg. Card. Conc. Trid. interpret., d. 21. Sept. 1624., communicato consilio cum Urbano VIII., atque ex ipsius facultate, inter alia, sequens edidit Decretum: « Eiecti extra religionem degentes sint perpetuo suspensi ab exercitio ordinum, sublata Ordinariis locorum facultate dictam suspensionem relaxandi aut moderandi ». Porro praedicta suspensio, iuxta communem thth. sententiam, non attingebat religiosos ad solemnem professionem non admissos. 2.° Nam religiosorum nomine in odiosis religiosi stricte dicti, seu professi, solum venire solent. Quare hanc censuram non incurrunt

neque novitii, neque religiosi, qui vota simplicia dumtaxat emiserunt. — *Eiecti;* hanc ergo suspensionem non incurrunt apostatae, aut fugitivi, quia *eiecti* non sunt. Neque vero incurrunt *iniuste* eiecti. Quare opus est, ut quis ex iusta causa et servato ordine iuris eiiciatur. Secus enim non erit vere eiectus. — *Extra religionem degentes;* hac ergo suspensione non amplius ligantur eiecti ipsi, qui iterum recipiuntur, aut ad aliam religionem canonice transeunt, quia non sunt extra religionem degentes. Bonacina d. 3. q. 8. p. 12., de Claus. q. 2. p. 12.; Lucidi vol. 2. p. 36. seqq. ed. 3.ª

1225. *Ex Decreto S. C. EE. et RR. 4. Nov. 1892.:* « Alumni votorum solemnium vel simplicium, perpetuorum vel temporalium, in sacris ordinibus constituti, qui expulsi vel dimissi fuerint perpetuo suspensi maneant, donec a S. Sede alio modo eis consulatur; ac praeterea Episcopum benevolum receptorem invenerint et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint. — Qui in sacris ordinibus constituti et votis simplicibus obstricti, sive perpetuis, sive temporalibus, sponte dimissionem ab Apostolica Sede petierint et obtinuerint, vel aliter ex Apostolico privilegio a votis simplicibus vel perpetuis vel temporaneis dispensati fuerint, ex claustro non exeant, donec Episcopum benevolum receptorem invenerint, et de ecclesiastico patrimonio sibi providerint, secus suspensi maneant ab exercitio susceptorum ordinum. — Quod porrigitur quoque ad alumnos votorum simplicium temporalium, qui quovis professionis vinculo iam forent soluti, ob elapsum tempus, quo vota ab ipsis fuerunt nuncupata ». Quare *eiecti* sunt a S. Sede semper dispensandi, etiamsi Episcopum invenerint receptorem et de patrimonio sibi providerint. *Dimissi,* aliique si Episcopum invenerint receptorem et de patrimonio sibi providerint, ipso facto eorum cessat suspensio.

Secundum Novissimum de expulsione vel dimissione Religiosorum Decretum, S. C. de Relig. *Quum singulae* par. 20.,

« 20. Omnes Religiosi, de quibus agitur, in Sacris constituti, qui expulsi vel dimissi fuerint, perpetuo suspensi manent, donec a competente Auctoritate, post emendationem vitae, dispensationem obtinuerint. Religiosi vel Clerici, non in Sacris, expulsi vel dimissi, prohibentur, quominus ad superiores Ordines adscendant sine venia Sanctae Sedis. Omnes autem expulsi vel dimissi, etiamsi sese vere emendaverint, ad suum vel ad alium Ordinem vel Congregationem admitti non poterunt, absque speciali licentia Sedis Apostolicae ».

Attendendae praeterea sunt novae clausulae, licet non expressae, quae adnexae intendendae sunt Rescriptis saecularizationis aut voto-

rum perpetuorum dispensationis, quae religiosis clericis constitutis in sacris ordinibus conceduntur. Cf. vol. 3. n. 254.

1226. VI. *Suspensionem ab ordine suscepto ipso iure incurrunt, qui eumdem ordinem recipere praesumpserunt ab excommunicato vel suspenso, vel interdicto, nominatim denuntiatis, aut ab haeretico vel schismatico notorio: eum vero, qui bona fide a quopiam eorum est ordinatus, exercitium non habere ordinis sic suscepti, donec dispensetur, declaramus.*

Suspensionem ab ordine suscepto, h. e. valide suscepto; secus enim suspensio ne intelligi quidem potest. — *Qui eumdem ordinem recipere,* etc.; non est ergo suspensio *totalis* ab omni ordine suscepto, sed *partialis* ab ordine tantum, ab excommunicato, suspenso, vel interdicto, recepto. — *Ab ordine suscepto;* haec ergo suspensio non extenditur etiam ad primam tonsuram; extenditur vero ad consecrationem Episcopi, nam textus generatim loquitur. — *Ab excommunicato, vel suspenso, vel interdicto* a collatione ordinum. — *Nominatim denunciatis, aut ab haeretico vel schismatico notorio,* non incurritur igitur praesens suspensio, si ordo recipiatur ab interdicto, suspenso, excommunicato, sed *tolerato;* vel ab haeretico, aut schismatico, sed *occulto.* — *Praesumpserunt;* ab hac ergo suspensione excusat ignorantia, etiam crassa aut supina, et gravis metus.

Eum vero qui bona fide... exercitium non habere; oppositio, quae hic statuitur inter eum, qui *praesumit* recipere ordinem, et eum qui *bona fide* ordinatur ab excommunicato; item diversus ille loquendi modus, de primo enim dicitur *suspensionem* incurrere, de posteriori *exercitium non habere* ordinis sic suscepti, aperte innuere videtur hanc suscepti ordinis privationem non iniungi tamquam *censuram ordinato,* sed tamquam *privationem* et *poenam* in iniuriam ordinantis absque debita potestate, et quasi irregularitas ex defectu. Hinc idem dicendum est etiam in casu coactionis et metus cadentis in constantem virum. Ille enim defectus potestatis non tollitur propter metum, immo quodammodo augetur, praesertim si ab ipsomet ordinante incutiatur. — *Donec dispensetur,* dispensatio haec, uti ex *iure* constat, reservata non est S. Pontifici; neque vero hic reservatur, cum indefinite ponatur; unde intelligenda est cum clausula, *prout de iure. Donec dispensetur* a suo Episcopo. Ante dispensationem peccat ministrando in susceptis. — C. *Quoad* 1. *de Schism.;* C. *Fraternitati* 2. ib.; C. unic. *de Ordinatis ab Episc. qui ren. ep.;* Bonacina d. 2. q. 1. p. 9. 10.; Thesaurus, de Poenis eccles. p. 2. *Ordo* c. 24. n. 1. v. *Limita* et *advertendum.*

1227. VII. *Clerici saeculares exteri, ultra quatuor menses in Urbe Roma commorantes, ordinati ab alio quam ab ipso suo Ordinario absque licentia Card. Urbis Vicarii, vel absque praevio examine coram eodem peracto, vel etiam a proprio Ordinario posteaquam in praedicto examine reiecti fuerint, nec non clerici pertinentes ad aliquem ex sex episcopatibus suburbicariis, si ordinentur extra suam dioecesim, dimissorialibus sui Ordinarii ad alium directis, quam ad Card. Urbis Vicarium: vel non praemissis ante ordinem sacrum suscipiendum exercitiis spiritualibus per decem dies in domo urbana Sacerdotum a Missione nuncupatorum, suspensionem ab ordinibus sic susceptis ad beneplacitum S. Sedis ipso iure incurrunt. Episcopi vero ordinantes ab usu Pontificalium per annum.*

Clerici saeculares; haec ergo non pertinent ad regulares, neque ad laicos, qui tonsuram, et cum ea ordines simul minores recipiunt. — *Ultra quatuor menses,* non ante hoc tempus, qui nempe breviori tempore in Urbe moras traxerint. — *Clerici exteri,* hic dicuntur, qui neque ad Romanam dioecesim, neque ad aliquem e sex episcopatibus suburbicariis pertinent. Id constat ex altera illa parte addita, *clerici saeculares exteri... nec non clerici pertinentes ad aliquem e sex episcopatibus suburbicariis, etc.* — *In Urbe commorantes,* ibique adhuc pergunt commorari; dicitur enim *in Urbe commorantes,* non qui commorati fuerint, *ordinati ab alio,* etc.; quare haec non pertinent ad illos, qui ordinandi quidem discedunt, sed non amplius reversuri. — *Proprio ordinario,* ratione originis, seu domicilii, seu incardinationis, seu beneficii, seu familiaritatis. — *Posteaquam in praedicto examine reiecti fuerint,* non item, absque praevio praedicto examine. — *Nec non clerici pertinentes,* etc., non additur, ultra quatuor menses, in Urbe Roma commorantes. Hanc ergo incurrunt suspensionem, licet in sua dioecesi commorentur, si, etc. — *Episcopatus suburbicarii,* sunt Ostiensis, Portuensis et Sanctae Rufinae, Albanensis, Praenestinus, Sabinensis, Tusculanus, Veliternus. Cfr. M. P. Pii X. *Edita* a *Nobis* 5. Maii 1914. — *Vel non praemissis... exercitiis,* nempe nisi privilegio gaudeant. — *Ante ordinem sacrum,* non quemlibet ordinem. — *Sacerdotes a Missione,* vulgo *Lazaristae,* nuncupati, ii sunt, qui S. Vincentium a Paulo fundatorem habent. — *Episcopi ordinantes,* non simplicem tonsuram conferentes. — *Suspensionem ab usu Pontificalium.* Cf. 1130. 1131. — Edict. Card. Vic. iussu Bened. XIV. edit. 20. Mart. 1743.; Declarat. edita iussu Alex. VII. a. 1668.; Honorante Prax. Secret. c. 16.

1228. Praecedentes suspensiones non sunt omnes stricta significatione *censurae;* quaedam enim sunt simpliciter *poenae,* illae nempe

quae feruntur *ad beneplacitum, in perpetuum,* vel *tempore determinato,* e. g., per *triennium,* per *annum.* Quaedam vero est simpliciter *privatio,* ut illa quae fertur in clericos bona fide recipientes ordines ab Episcopo nominatim excommunicatio, etc. Quaedam tandem est *privatio* et *poena,* ut illa quae fertur in Capitula et Monasteria. Hinc violatio suspensionis in innocentes, in personas morales, in Capitula, Monasteria, Universitates, etc.; in singulos quidem et graviter reos, aut in perpetuum, aut ad beneplacitum, nullam inducit irregularitatem. An idem valeat cum suspensio feratur in diem certum, per annum, per triennium, alii negant, quia rationem *censurae* non habet, poenae nempe medicinalis; alii affirmant ex C. *Cum aeterni* 1. *de Sent. et re iud.* in 6.°, et verius cum eo ipso, quod ab ipso iure feratur, iam est ad praecavenda futura delicta, et non tantum ad praeterita punienda. Quare ex hoc capite rationem quoque censurae vere habet. Cf. L. 1. 7. n. 314.; Salm. t. 10. c. 5. n. 13.

1229. *Suspensiones Tridentinae addendae praecedentibus suspensionibus Const.* Apost. Sed. *sequentes sunt:*

VIII. « *Non liceat Capitulis Ecclesiarum, Sede vacante, infra annum a die vacationis, ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias, seu reverendas, ut aliqui vocant, tam ex iuris communis dispositione, quam etiam cuiusvis privilegii aut consuetudinis vigore, alicui, qui beneficii ecclesiastici recepti sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedere. Si secus fiat, Capitulum contraveniens ecclesiastico subiaceat interdicto, et sic ordinati, si in minoribus ordinibus constituti fuerint, nullo privilegio clericali, praesertim in criminalibus gaudeant; in maioribus vero ab exsecutione ordinum, ad beneplacitum futuri praelati, sint, ipso iure suspensi* ». S. 7. C. 10. de R.

Si in minoribus ordinibus. « Pro suscipientibus minores ordines alia poena statuitur, scilicet, ne clericali privilegio praesertim in criminalibus gaudeant; quare non suspenduntur, ut Congr. Conc. declaravit... Poena imposita ordinatis minoribus hunc (primam tonsuram recipientem) non comprehendit; quia appellatione minorum ordinum, maxime in decreto poenali et odioso, solum veniunt intelligendi quatuor minores ordines, et non prima tonsura, quae ab illis distinguitur... *Arctatus* vero *occasione beneficii recepti...* ille dicitur, qui beneficium obtinet, ratione cuius obligatur se promoveri facere; ut qui obtinet parochialem ecclesiam est arctatus intra annum ad sacerdotium promoveri... *Occasione* vero *beneficii recipiendi* arctatus dicitur, qui vocatus est ad beneficium vacans, certum requirens ordinem, quo ipse ca-

ret ». Castropal. de Cens. d. 4. p. 10. par. 1. n. 11.; Suarez de Cens. d. 31, s. 1, 2.ª suspens.; Bonacina de Suspens. disp. 3. p. 5. par. 1. n. 5. — *Infra annum a die vacationis,* quia si post annum Sedes adhuc vacat, permittitur, ut Capitulum, dimissorias concedendo, provideat de novis sacerdotibus. Verum litteras dimissoriales concedere post annum ad Vicarium Capitularem, non ad Capitulum spectat. Vicarius S. Pontificis, Sede vacante, minime Tridentino decreto comprehenditur. — *Ordinandi licentiam;* pro tonsura conferenda dimissoriae, etiam infra annum, concedi possunt. S. C. C. 10. Febr. 1594. — Poenam hanc « impositam iis, qui contra huius Sanctae Synodi sub Paulo III. Decretum (Sess. 7. C. 10. de R.) a Capitulo Episcopali, Sede vacante, litteras dimissorias impetrant, ad illos, qui easdem litteras non a Capitulo, sed ab aliis quibusvis in iurisdictione Episcopi loco Capituli, Sede vacante, succedentibus, obtinerent, mandat extendi. Concedentes autem dimissorias contra formam Decreti, ab officio et beneficio per annum sint ipso iure suspensi ». C. Tr. s. 23. C. 10. de R. — Bonacina d. 3. q. 1. p. 11.

1230. IX. *Unusquisque a proprio Episcopo ordinetur. Quod si quis ab alio promoveri petat, nullatenus id ei, etiam cuiusvis generalis, aut specialis Rescripti, vel Privilegii praetextu, etiam statutis temporibus permittatur, nisi eius probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur; si secus fiat, ordinans a collatione ordinum per annum, et ordinatus a susceptorum ordinum exsecutione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, sit suspensus.* S. 23. C. 8. de R.

Nisi eius probitas ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur. Haec igitur suspensio incurritur ab *alieno* Episcopo ordinante, et ab ordinato ab eo *absque* litteris testimonialibus *proprii* Ordinarii. Quare hic non agitur de carentia litterarum *dimissoriarum.* « Clericus qui obtinuit Rescriptum, vel Privilegium a Papa recipiendi ordines a quovis Episcopo, si eos recipiat absque litteris commendatitiis proprii Episcopi incurrit eandem suspensionem ex eod. Trid., quia rescriptum illud excludit litteras dimissorias non vero commendatitias, h. e. testimoniales de vita et moribus ». Bon. num. 22.; Mazzotta tract. 8. d. 3. q. 2. c. un. par. 1. n. IX. Incurritur autem haec censura « ob receptionem ordinum tam maiorum quam minorum, quia de omnibus generatim textus loquitur, sicuti declaravit ibi Sacra Concilii Congregatio. Ob receptionem autem primae tonsurae non videtur hanc suspensionem contrahi ». Castropal. de Cens. d. 4. p. 10. par. 1. n. 4. — *Per annum.* « Quomodo tollatur suspensio lata pro determinato

tempore, vel sub aliqua conditione? Resp. Si lapsum sit tempus, aut impleta conditio, cessat absque ulla absolutione: quia ultra intentionem ferentis progredi nequit... Intermedio autem tempore, seu ante impletam conditionem tolli suspensio talis per dispensationem potest ab eo, qui eam tulit, vel ab huius Superiore, aut successore, non autem ab inferiore. Adeoque si lata sit a iure communi ad certum tempus tollere illam, aut relaxare solus Pontifex potest ante tempus finitum... Ratio est, quia alias intentio Pontificis frustraretur ». Schmalz. l. 5. t. 39. n. 311. 312. — *Quamdiu proprio Ordinario videbatur expedire.* Haec suspensio a proprio Episcopo, cui facta est iniuria, tollenda est. — Bonacina d. 3. q. 1. p. 11.

1231. X. *Abbatibus, ac aliis quibuscumque, quantumvis exemptis, non liceat in posterum intra fines alicuius dioecesis consistentibus, etiamsi nullius dioecesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram vel minores ordines conferre; nec ipsi Abbates, et alii exempti, aut Collegia vel Capitula quaecumque, etiam Ecclesiarum Cathedralium litteras dimissorias aliquibus clericis saecularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant. Sed horum omnium ordinatio, servatis omnibus, quae in huius Sanctae Synodi decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum dioecesis finem exsistant, pertineat, non obstantibus quibusvis privilegiis, praescriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus. Poenam quoque impositam his, qui contra huius S. Synodi sub Paulo III. decretum* (S. 7. C. 10. de R. Cf. 1229.) *a Capitulo episcopali, Sede vacante, litteras dimissorias impetrant, ad illos, qui easdem litteras, non a Capitulo, sed ab aliis quibusvis in iurisdictione Episcopi loco Capituli, Sede vacante, succedentibus, obtinerent, mandat extendi. Concedentes autem dimissorias contra formam Decreti ab officio et beneficio per annum sint ipso iure suspensi.* S. 23. C. 10. de R.

Cuiquam, etc. « Hinc sequitur praefatos Abbates, aliosque exemptos subiici huic poenae, dum litteras dimissorias faciunt clerico saeculari, quamvis hic alias ad suam iurisdictionem pertineat. Ratio est, quia Concilium loquitur de concedentibus dimissorias clericis saecularibus ». Bonacina de Susp. d. 3. p. 5. Par. 4. n. 12. — *Collegia vel Capitula,* i. e. Sede non vacante, quae speciali quodam iure iurisdictionem habent in aliqua dioecesis parte. Aliud enim Decretum exstat de Capitulis Sede vacante, Cf. 1229. — *Poenam quoque,* etc. Cf. 1329.; Bened. XIV. de Syn. l. 2. c. 11.

Suspensionem ergo ab officio et beneficio per annum incurrunt Abbates, Praelati exempti et Vicarii Capitulares,. qui clericis saecula-

ribus litteras dimissorias concedunt, ut ab alio quam a proprio Episcopo ordinentur. Ordinati, cum dimissoriis Vicarii Capitularis, suspensionem incurrunt ab executione ordinum ad arbitrium futuri Praelati. Cfr. 1299.

1232. XI. *Nemo Episcoporum, qui titulares vocantur, etiamsi in loco nullius dioecesis, etiam exempto, aut aliquo monasterio cuiusvis Ordinis resederint, aut moram traxerint, vigore cuiusvis privilegii, sibi de promovendo quoscumque ad se venientes pro tempore concessi, alterius subditum, etiam praetextu familiaritatis continuae commensalitatis suae, absque sui proprii praelati expresso consensu, aut litteris dimissoriis, ad aliquos sacros aut minores ordines, vel primam tonsuram promovere vel ordinare valeat. Contra faciens ab exercitio Pontificalium per annum, taliter vero promotus ab exsecutione ordinum sic susceptorum, donec suo praelato visum fuerit, ipso iure sint suspensi.* S. 14. C. 2. de R.

Episcopi titulares dicuntur, qui consecrati quidem sunt pro aliqua dioecesi. Verum, quia huiusmodi dioecesis ab infidelibus, ab haereticis, vel schismaticis invasa est, Episcopus in ea neque clerum, neque populum sibi subiectum habet. Cf. Giraldi Iur. Pont. Expos. p. 1. s. 64. — *Ad aliquos sacros, aut minores ordines, vel primam tonsuram promovere.* « Cautum est, ut nullatenus haec facultas tribuatur Episcopo titulari, adeo ut nulla in eis competentia intret. Non potest enim intrare illa originis minusque domicilii vel beneficii, cum in Titularibus nullum ex his verificabile remaneat, quamvis aliquis de Ecclesia ab infidelibus occupata ad loca catholica veniat, ut catholice vivat, quoniam efficitur subditus illius dioecesis, ut supra insinuatur. Unde propterea remaneret solus titulus familiaritatis, qui per hoc Decretum Conciliare sublatus fuit, dum sub hoc praetextu plures committebantur fraudes, atque multi qui ob illiteraturam, vel ob vitam et mores aliasve iustas causas per Ordinarium repellebantur, ita ordines assumebant ». Card. De Luca l. c. disc. 14. n. 19. — E. M.

1233. XII. *Nulli Episcopo liceat, cuiusvis privilegii praetextu, Pontificalia in alterius dioecesi exercere, nisi de Ordinarii loci expressa licentia, et in personas ei Ordinario subiectas tantum; si secus factum fuerit, Episcopus ab exercitio pontificalium, et sic ordinati ab exsecutione ordinum sint ipso iure suspensi.* S. 6. C. 5. de R.

Nulli Episcopo, quod dictum est de Episcopo, intelligendum est de Archiepiscopo, quia ipsi datum non est pontificalia exercere in dioecesi suffraganeorum, nisi in aliquibus casibus. — *Et in personas,* etc.

Hoc Decretum non impedit, quominus Episcopus exsistens in aliena dioecesi, praevia licentia Ordinarii eiusdem dioecesis, possit ordines conferre, tam subditis propriis, quam Episcopi licentiam concedentis, S. C. 22. Febr. 1630.; immo etiam subditis alterius Episcopi, si huius litteras dimissoriales habeant, et licentia iterum accedat Episcopi loci. — *Si secus:* neutra, quae sequitur, suspensio Summo Pontifici reservata est. — Bonacina d. 3. q. 1. p. 12. q. 2. p. 12.; Lugo Resp. Mor. l. 1. d. 32.; E. M.

1234. XIII. *Episcopi, quod absit, si ab huiusmodi crimine non abstinuerint; et a Synodo provinciali admoniti, se non emendaverint, ipso facto sint suspensi: et si perseverent...* S. 25. C. 14. de R.

Ab huiusmodi crimine, i. e. concubinatu. — *Admoniti,* non requiritur, trina admonitio, sed una sufficit. — *Se non emendaverint,* nisi nempe statim, moraliter loquendo, tollant occasionem delicti et scandali. — *Suspensi,* « quae suspensio absolute fertur, et sine limitatione temporis, officii aut beneficii; et ideo ea omnia complectitur ». Suarez d. 31. s. 5. par. penult. — Trid. s. 15. C. 12. de R.; Bonacina d. 3. q. 6. p. 1. q. 7. p. 4.

1235. XIV. *Si quis parochus vel alius sacerdos, sive regularis, sive saecularis sit, etiamsi id sibi ex privilegio vel immemorabili consuetudine licere contendat, alterius parochiae sponsos, sine illorum parochi licentia, matrimonio coniungere aut benedicere ausus fuerit, ipso iure tamdiu suspensus maneat, quamdiu ab Ordinario eius parochi, qui matrimonio interesse debebat, seu a quo benedictio suscipienda erat, absolvatur.* S. 24. C. 1. de R. M.

« Non explicat Conc. a quo huiusmodi sacerdotes propter tale crimen suspendantur: cum tamen verisimile non sit suspendi illum ab omni officio et beneficio, ut verbum illud simpliciter prolatum indicare videtur: tum quia peccatum illud non videtur dignum tanta poena, tum etiam quia illa poena indifferenter fertur in parochos et in sacerdotes simplices tam regulares quam saeculares. Et ita videtur suspensio solum esse de re communi omnibus illis. Censeo igitur illam esse suspensionem ab officio sacerdotali, vel ad summum a munere sacerdotali; quia, iuxta communem intelligentiam canonum ex materia subiecta determinatur poena, ut in eo quis puniatur, in quo deliquit. Item quia, cum sacerdos propter abusum sacerdotalis muneris suspenditur, recte intelligitur suspendi formaliter, quatenus sacerdos est; atque adeo a sacerdotali munere ». Suarez de Cens. d. 31. s. 3. — Filliuc. tr. 17. n. 101.; Bonacina d. 3. q. 3. p. 5.

1236. XV. *Professionis tempus* (quoad moniales) *ne Episcopus ignoret* (ut eas explorare possit), *teneatur praefecta monasterio eum ante mensem certiorem facere. Quod si praefecta certiorem Episcopum non fecerit, quamdiu Episcopo videbitur, ab officio suspensa sit.* S. 25. C. 17. de Reg.

Suspensio haec *censura* non est, sed mera *poena*. Agitur autem de *monialibus* proprie dictis, quae nempe vota solemnia emittunt.

Addi hic possunt *poenae,* ipso facto incurrendae, a superioribus regularium Institutorum sive virorum sive mulierum, non observantibus dispositiones Decreti *Quemadmodum* S. C. EE. et RR. 17. Dec. 1890. de ratione reddenda conscientiae, de Confessione, de Communione; *poenae* nempe *contra Superiores Apostolicae Sedis mandata violantes.*

Poenae contra Superiores Apostolicae Sedis mandata violantes sunt illae quae recensentur in Constitutionibus Apostolicis legendis a Regularibus in publica mensa vel capitulo, videlicet; privatio vocis activae et passivae, officiorum, dignitatum, et inhabilitatis ad praedicta.

1237. *Suspensiones quae accesserunt C.* Apostolicae Sedis, *speciali modo Rom. Pont., reservatae.*

XVI. *Si vero aliqui ex praedictis episcopali charactere sint insigniti, in poenam suspensionis ab exercitio pontificalium... ipso facto, absque ulla declaratione incidunt Sanctae Sedi pariter reservatam.* Pius IX. C. *Romanus Pontifex* 28. Aug. 1873. Par. *Confidimus* seqq.

Si vero aliqui ex praedictis, qui nempe regimen Ecclesiae temere suscipiunt, praesentati vel nominati a laica potestate, remoto vicario capitulari, et qui temere illud concedunt, vel ad id cooperantur, nondum praesentatis Bullis provisionis, cui de iure, Cf. 1177. — *Si episcopali charactere sint insigniti;* Episcopi ergo non excommunicationem, sed suspensionem incurrunt. Exceptio enim pro ipsis fit. — *Pariter reservatam,* nempe speciali modo. — A. S. S. v. 7. p. 401.

Canonici et dignitates privantur praeterea ipso iure fructibus beneficiorum, aliisque ecclesiasticis redditibus, quae *singulariter* possident. Pius IX. C. *Romanus Pontifex*, V. Kal. Sep. 1873. par. *Confidimus.*

XVII. « Sacerdotes, qui, lege S. C. Cons. 20. Mart. 1914. non servata, temere arroganterque demigraverint in Americam, vel in Insulas Philippinas, suspensi a divinis ipso facto maneant; qui nihilominus sacris operari audeant, in irregularitatem incidunt, quibus a poenis absolvi non possint, nisi a S. Congr. Concist. ». S. C. Concist. 25. Mart. 1914.

1238. *Aliae etiam accessere suspensiones reservatae et non reservatae.*

XVIII. « Qui statuta in articulis 8. 9. 10. et 11. Decreti *Ut Debita* S. C. C. 11. Maii 1904., circa mercimonium missarum, et stipendiorum imminutionem, quomodolibet aut quovis praetextu perfringere ausus fuerit, si ex ordine sacerdotali sit, *suspensioni a divinis S. Sedi reservatae et ipso facto incurrendae obnoxius sit:* si clericus sacerdotio nondum initiatus, *eidem suspensioni a susceptis ordinibus pariter subiacebit, et insuper inhabilis fiet ad superiores ordines assequendos:* si vero laicus *excommunicatione latae sententiae Episcopo reservata obstringetur* ». Cf. n. 623. — E. M. n. 627. 1238.

XIX. « 20. Omnes Religiosi, de quibus agitur, in Sacris constituti, qui expulsi vel dimissi fuerint, perpetuo suspensi manent, donec a competente Auctoritate, post emendationem vitae, dispensationem obtinuerint. Religiosi vel Clerici, non in Sacris, expulsi vel dimissi, prohibentur, quominus ad superiores Ordines adscendant sine venia Sanctae Sedis. Omnes autem expulsi vel dimissi, etiamsi sese vere emendaverint, ad suum vel ad alium Ordinem vel Congregationem admitti non poterunt, absque speciali licentia Sedis Apostolicae ».

1239. XX. *Missionarius quilibet latinus e clero saeculari vel regulari, qui orientalem quempiam ad latinum ritum consilio auxiliove inducat, praeter suspensionem a divinis, quam ipso facto incurret, ceterasque poenas per eandem Const.* Demandatam (Bened. XIV. 24. Dec. 1743.) *inflictas, officio suo privetur et excludatur. Quae praescriptio, ut certa et firma consistat, exemplar eius patere vulgatum apud Latinorum ecclesias iubemus.* Leo XIII. B. *Orientalium dignitas* prid. Calen. Dec. 1894. de disciplina Orientalium conservanda et tuenda. A. S. S. v. 27. p. 260.

1239.[bis] XXI. « Acres de liturgico palaeoslavi seu glagolitici sermonis usu controversias, quae diu iam in provinciis Goritiensi, Iadrensi et Zagabriensi dioeceses plures commoverunt, compositas atque adeo sublatas omnino esse oportuit, post ea quae Sacrum hoc Consilium itemque illud extraordinariis Ecclesiae negotiis praepositum, Pontificis Maximi nomine et auctoritate, decreverat. Sed tamen nondum ipsas conquievisse dolendum est; siquidem hic sermo etiamnunc multifariam contra praescriptum usurpatur in perfunctione sacrorum: id quod non modo magnam affert et admirationem et offensionem pietati publicae, verum, cum gravi etiam caritatis pacisque christianae detrimento, Christi fideles, vel intra domesticos parietes, hostiles facit.

Tanta obtemperationis debitae oblivio quantae sit aegritudini SSmo D. Pio PP. X. facile aestimari potest; Isque, Apostolici officii sui esse intelligens huiusmodi controversiis imponere finem, nuper huic Sacrae Congregationi mandavit, ut, datis ad Rmos Archiepiscopos, Episcopos et Ordinarios ceteros provinciarum memoratarum litteris, quaecumque Decreto diei 15. Augusti 1898. aliisque deinceps praescripta fuissent omnia, nonnullis opportune mutatis, revocaret, eaque sancte inviolateque, oneratâ ipsorum Antistitum conscientia, observari iuberet.

Primum igitur, quum eo ipso Decreto cautum fuerit, ut Ordinarii singuli indicem conficerent atque exhiberent omnium suae dioecesis ecclesiarum, quas certum esset privilegio linguae glagoliticae in praesens uti; quumque ei praescriptioni satisfactum non sit, quippe talis index, licet studiose expetitus, desideratur tamen adhuc, eumdem Sacra haec Congregatio praecipit ut Ordinarii omnes intra mensem Iulium anni proximi Apostolicae Sedi exhibeant, his quidem legibus confectum:

ut eae dumtaxat ecclesiae, tamquam hoc privilegio auctae, notentur, in quibus non coniecturâ aliqua, sed certis monumentis ac testibus constiterit, linguam glagoliticam ab anno 1868 ad praesens tempus sine intermissione in sacris peragendis adhibitam esse:

ut, eiusdem privilegii nomine, nullae istis adscribantur ecclesiae, ubi in solemnibus Missis latina lingua celebrandis Epistolam et Evangelium cantari glagolitice mos fuerit, eoque minus ubi ista sermone croatico vulgari canantur.

Praeterea, Sacra haec Congregatio, quae infra scripta sunt, approbante item Summo Pontifice, religiosissime observanda edicit:

I. Quandoquidem Apostolica Sedes de usu glagoliticae linguae liturgico opportunum factu censuit, certis terminare finibus quod olim indulserat, usus huiusmodi considerari et haberi ab omnibus debet ut privilegium *locale*, quibusdam adhaerens ecclesiis, minime vero ut *personale*, quod ad nonnullos sacerdotes pertineat. Quamobrem sacerdotes, qui palaeoslavicae dictionis periti sint, eam adhibere non poterunt, Sacrum facientes in ecclesia, quae hoc privilegio careat.

II. *Semel confecto et publicato ecclesiarum privilegiatarum indice, nulli prorsus licebit in aliis, quacumque causa aut praetextu, linguam palaeoslavicam in sacram liturgiam inducere. Si quis vero, saecularis aut regularis sacerdos, secus fecerit aut id attentaverit, ipso facto a celebratione Missae ceterorumque sacrorum suspensus maneat, donec ab Apostolica Sede veniam impetrabit.*

III. In ecclesiis, quae privilegio fruuntur, Sacrum facere et Officium persolvere, publica et solemni ratione, permissum exclusive erit palaeoslavico idiomate, quacumque seclusa alterius linguae immixtione, salvis tamen praescriptis ad § XI huius Decreti. Libri autem ad Sacra et ad Officium adhibendi characteribus glagoliticis sint excusi, atque ab Apostolica Sede recogniti et approbati: alii quicumque libri liturgici, vel alio impressi charactere, vel absque approbatione Sanctae Sedis, vetiti omnino sint et interdicti.

IV. Ubicumque populus sacerdoti celebranti respondere solet, aut nonnullas Missae partes canere, id etiam nonnisi lingua palaeoslavica, in ecclesiis privilegiatis fieri licebit. Idque ut facilius evadat, poterit Ordinarius, fidelibus exclusive, permittere usum manualis libri latinis characteribus, loco glagoliticorum, exarati.

V. In praefatis ecclesiis, quae concessione linguae palaeoslavicae indubitanter fruuntur, Rituale, slavico idiomate impressum, adhiberi poterit in Sacramentorum et Sacramentalium administratione, dummodo illud fuerit ab Apostolica Sede recognitum et approbatum.

VI. Sedulo curent Episcopi in suis Seminariis studium provehere cum latinae linguae, tum palaeoslavicae, ita ut cuique dioecesi necessarii sacerdotes praesto sint ad ministerium in utroque idiomate.

VII. Episcoporum officium erit, ante Ordinationem sacram, designare clericos, qui latinis vel qui palaeoslavicis ecclesiis destinentur, explorata in antecessum promovendorum voluntate et dispositione, nisi aliud exigat ecclesiae necessitas.

VIII. Si quis sacerdos, addictus ecclesiae, ubi latina adhibetur lingua, alteri debeat ecclesiae inservire, quae palaeoslavici fruitur idiomatis privilegio, Missam solemnem ibi celebrare Horasque canere tenebitur lingua palaeoslavica: attamen illi fas erit privatim Sacra peragere et Horas canonicas persolvere latina lingua.

Sacerdos vero, palaeoslavici idiomatis ecclesiae adscriptus, cui forte latinae ecclesiae deservire contigerit, non solemnem tantummodo, sed privatam etiam Missam celebrare itemque Horas canere tenebitur latina lingua; relicta illi solum facultate Officium privatim persolvendi glagolitice.

IX. Licebit pariter sacerdotibus, latini eloquii ecclesiae inscriptis, in aliena ecclesia, quae privilegia linguae palaeoslavicae potitur, Missam privatam celebrare latino idiomate. Sacerdotes vero, linguae palaeoslavicae ecclesiis addicti, eodem hoc idiomate ne privatum quidem Sacrum facere poterunt in ecclesiis, ubi latina lingua adhibetur.

X. Ubi usus invaluit in Missa solemni Epistolam et Evangelium slavice canendi, post eorumdem cantum latino ecclesiae ipsius idiomate absolutum, huiusmodi praxis servari poterit. In Missis autem parochialibus fas erit post Evangelii recitationem illud perlegere vulgari idiomate, ad pastoralem fidelium instructionem.

XI. In ipsis paroeciis, ubi viget linguae palaeoslavicae privilegium, si quis e fidelibus ostenderit se cupere aut velle, ut Baptismus vel sacramenta cetera, Matrimonio non excepto, sibi suisve administrentur secundum Rituale Romanum latinum, et quidem publice, eademque lingua habeantur rituales preces in sepultura mortuorum, huic desiderio aut voluntati districte prohibentur sacerdotes ullo pacto obsistere.

XII. In praedicatione verbi Dei, aliisve cultus actionibus, quae stricte liturgicae non sunt, lingua slavica vulgaris adhiberi permittitur ad fidelium commodum et utilitatem, servatis tamen generalibus Decretis huius Sacrae Rituum Congregationis.

XIII. Episcopi illarum regionum, ubi eadem in usu est lingua vernacula, studeant uniformi curandae versioni precum et hymnorum, quibus populus indulget in propria ecclesia; ad hoc ut qui ex una ad aliam transeunt dioecesim vel paroeciam, in nullam offendant precationum aut canticorum diversitatem.

XIV. Pii libri, in quibus continetur versio vulgata liturgicarum precum, *ad usum tantummodo privatum Christifidelium,* ab Episcopis rite recogniti sint et approbati ». S. R. C. 18. Dec. 1906.

1240. XXII. « SSmus Dñus Noster Leo PP. XIII., omnibus mature perpensis, et iuxta ea quae alias per Emum Urbis Vicarium edi iusserat, haec quae sequuntur per Sacram Concilii Congregationem praescripsit ac statuit:

1. Clerici et sacerdotes saeculares alienae dioecesis aut etiam regulares, extra claustra degentes, nequibunt in posterum stabile domicilium in Urbe statuere absque expressa venia Summi Pontificis, per officium S. Congregationis Concilii impetranda.

2. Qui vero in praesens Romae degunt, si nullo beneficii aut officii titulo ad residendum adstricti sunt, nec per diuturnam commorationem et tacitam aut expressam suorum Episcoporum licentiam domicilium Romae acquisierint, post mensem a die huius decreti elapsum ad suam dioecesim redire debebunt.

3. Nullus ex clericis et sacerdotibus alienae dioecesis ad ecclesiasticum officium, quodcumque sit, aut ad aliud munus quod resi-

dentiam in Urbe requirat, eligi a quoquam in posterum poterit, nisi praeter testimoniales commendatitias sui Episcopi litteras, exhibeat quoque veniam a Summo Pontifice iam obtentam Romae manendi; itemque nemini beneficium confertur, si assensum Ordinarii sui ad hoc non obtinuerit: atque aliter facta beneficii collatio nulla et irrita erit.

4. Qui ad litterarum scientiarumque studiis operam dandam vel ad honesta negotia peragenda, vel ex alia iusta causa in Urbe cum Ordinarii licentia versantur, statim ac temporaria huiusmodi causa cessaverit, vel a proprio Episcopo revocentur, ad propriam dioecesim redire debebunt, exclusa omni futili excusatione, ac praesertim, ob peculiarem dioecesium his temporibus conditionem, nullatenus eisdem suffragante exceptione, sive ex susceptis studiis, sive ex praetensa tenuitate sustentationis ab Episcopo oblatae, desumpta: quod si durante hac eorum commoratione in Urbe sese, uti decet, non gesserint, per Vicariatum Urbis propriis Ordinariis denunciabuntur, et ab Urbe discedere cogentur.

5. *Quicumque denique, quolibet modo, praesentibus dispositionibus se non conformaverit, aut, quod Deus avertat, eisdem contraiverit, ipso facto suspensioni a divinis obnoxius fiet* ». S. C. C. 22. Dec. 1894.

XXIII. « Qui (sacerdotes ad breve tempus proficiscentes), ob temporariam causam discesserunt, elapso temporis spatio sibi concesso, regrediantur, nullamque habeant Ordinarii prorogandae licentiae semel datae facultatem.

Quodsi aut infirmitate aut alia quadam perentoria causa regressus inopinato impediatur, postquam de rei veritate et de dispensationis necessitate constiterit, ad primum insequentem mensem prorogare tempus liceat Episcopo loci; ultra mensem, causis etiam Indulti permanentibus, nonnisi Nuntiis aut Delegatis Apostolicis, qui ibidem versantur, Indultum prorogare liceat ad congruum, sed breve, tempus, ea lege, ut id ne cunctentur aut Episcopum Sacerdotis proprium, aut Sacram hanc Congregationem edocere.

Qui vero Sacerdotes hanc deliquerint regulam, suspensi maneant a divinis ». S. C. Consist. 25. Mart. 1914.

XXIV. « Prohibemus absolute clericis et sacerdotibus nomen dare cuilibet societati, quae non dependeat ab Episcopis. Specialiori modo, et nominatim, prohibemus eisdem, sub poena pro clericis inhabilitatis ad sacros ordines, et pro sacerdotibus suspensionis ipso facto a divinis, adscribi *foederationi democraticae nationali,* cuius programma datum fuit Romae-Torrette d. 20. Oct. 1905., et Statutum, etiam sine

nomine auctoris, eodem anno typis editum est Bononiae apud Commissionem Provisoriam ». Pius X. Ep. ad Epp. It. 28. Iul. 1906.

XXV. « ... SS. D. N. Leo PP. XIII... statuit ac decernit, ut in posterum quisquis ex clero, ut intestinis bellis et politicis contentionibus opem utcumque ferat, proprium residentiae locum absque iusta causa, quae a legitima ecclesiastica auctoritate recognita sit, deseruerit, vel clericales vestes exuerit, quamvis arma non sumpserit et humanum sanguinem minime fuderit; et eo magis qui in civili bello sponte sua nomen militiae dederit, aut bellicas actiones quomodocumque dirigere praesumpserit, etsi ecclesiasticum habitum retinere pergat; ab ordinum et graduum exercitio, et a quolibet ecclesiastico officio et beneficio suspensus illico et ipso facto maneat; et inhabilis praeterea fiat ad quaelibet officia aut beneficia ecclesiastica in posterum assequenda, donec ab Apostolica Sede restitutus non fuerit, sublata ad hunc effectum respectivis dioecesium Ordinariis qualibet dispensandi potestate, etiamsi amplissimis, sive solitis, ut vocant, sive extraordinariis facultatibus rehabilitandi clericos gaudeant: contrariis quibuscumque minime obstantibus ». S. C. C. 12. Iul. 1900. Monit. Eccles. v. 12. p. 294.

Interdicta ex Const. Apostolicae Sedis.

1241. I. *Interdictum Romano Pontifici speciali modo reservatum ipso iure incurrunt Universitates, Collegia et Capitula, quocumque nomine nuncupentur, ab ordinationibus seu mandatis eiusdem Romani Pontificis, pro tempore existentis, ad universale futurum Concilium appellantia.*

Universitates, Collegia et Capitula; quare hoc interdictum non fertur in *omnes* et *singulos,* sed in ipsas communitates. Praesens ergo interdictum, non *speciale* interdictum, sed *generale* personarum est, afficiens non singulares personas, sed corpora moralia. Hinc rationem censurae non habet, adeoque clerici, qui ei causam non dederunt, ordinem exercendo illud violantes, irregularitatem non contrahunt. Attamen singula tenet eorum membra, alias foret inutile, sive clericos, sive laicos, sive nocentes, sive innocentes. — *Quocumque nomine nuncupentur,* communitates aliae, similes, particularium personarum, comprehenduntur, alio quovis nomine appellatae, *Confraternitatis, Congregationis,* etc., sive saeculares, sive ecclesiasticae. — *Appellantia,* ad incurrendum hoc interdictum non est necesse, ut omnes de illa communitate, sed satis est, si plures nomine tamen communitatis appel-

lent. — B. *Coenae* § 2.; Bonacina app. tom. 1. de Interdicto d. 5. p. 8. n. 8. 9., tom. 3. de Cens. in part. d. 4. q. 1. p. 5.

1242. II. *Scienter celebrantes, vel celebrari facientes divina in locis ab Ordinario, vel delegato Iudice, vel a iure interdictis, aut nominatim excommunicatos ad divina officia, seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam admittentes, interdictum ab ingressu Ecclesiae ipso iure incurrunt, donec ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserunt, competenter satisfecerint.*

Scienter; adverbium hoc initio positum membra omnia sequentia afficit. Omittitur autem *sponte,* ergo non quilibet metus aut coactio excusat, sed tantum gravis. — *Celebrantes vel celebrari facientes;* interdictum ergo est speciale personale. *Celebrare* autem, etc. nefas esse intelligitur, diebus exceptis, et locis, et non servatis conditionibus, quibus ex iure licet. Cf. 1135. — *Divina,* quae nempe solis Ecclesiae ministris fas est obire. — *In locis interdictis,* interdicto locali generali, vel particulari, facta interdicti denuntiatione. Martin. V. C. *Ad evitanda.* — *Nominatim excommunicatos;* quare poena fertur contra participantes cum *nominatim excommunicatis,* non vero cum suspensis et cum interdictis. Item cum *nominatim excommunicatis,* non cum excommunicatis quibuscumque. Praeterea poena non fertur contra *omnes* participantes, et in *quibuscumque* rebus, sed contra *admittentes,* et in *tribus* rebus sacris participantes, scilicet *divinis officiis, sacramentis, ecclesiastica sepultura.* Illa autem specialis participatio, quae per verbum, *celebrari facientes,* et *admittentes* denotatur, ad eos pertinet dumtaxat, ad quorum curam et officium spectat prohibere vel admittere aliquem ad huiusmodi actus. Hi sunt parochi, rectores, aliique, quibus Ecclesiae vel coemeteriorum cura est commissa, sacerdotes, clerici. — *Sacramenta,* nempe excepta poenitentia, et viatico in articulo mortis. — *Donec,* etc. Potest ergo huiusmodi interdictum a quocumque absolvi, sed postquam interdicto obnoxii *ad arbitrium eius, cuius sententiam contempserunt,* excommunicationis vel interdicti, *competenter satisfecerint.* Forte etiam cessat tunc ipso facto interdictum, Cf. 1186. — C. *Episcoporum* 8. *de Privil.* in 6.°; Suarez d. 22. s. 4. 4.ª censura; Bonacina d. 3. q. 3. p. 1., d. 4. q. 2. p. 6.

1243. *Denique quoscumque alios Sacrosanctum Concilium Tridentinum suspensos aut interdictos ipso iure esse decrevit, Nos pari modo suspensioni vel interdicto eosdem obnoxios esse volumus et declaramus.*

Tridentinas suspensiones superius recensuimus. Cf. 1229. seqq.

nterdicta vero Tridentina sequentia sunt, quae reservationem annexam non habent; ea tamen ex subiecta materia desumitur.

1244. III. *Metropolitanus suffraganeos Episcopos absentes, metropolitanum vero absentem suffraganeus Episcopus antiquior residens, sub poena interdicti ecclesiae, eo ipso incurrenda, infra tres menses per litteras seu nuntium Romano Pontifici denuntiare teneatur* ». S. 5. C. 1. de R.

Haec obligatio denuntiandi absentem sub poena interdicti adest, cum praelatus absens iam fuerit absque ulla iusta et rationabili causa per annum integrum, eiusque contumacia ultra annum perseveret. Etenim postquam Conc. poenam decreverit privationis quartae partis fructuum unius anni, si praelatus absens fuerit per sex menses, et privationis alterius quartae partis fructuum, si idem praelatus per alios sex menses absens fuerit, subiungit: « *Crescente* vero *contumacia,* ut severiori canonum censurae subiiciatur, metropolitanus suffraganeos, etc. ». Ergo illa obligatio non adest nisi, *crescente contumacia,* post annum iam elapsum absentiae.

1245. IV. *Capitulum ecclesiarum, sede vacante, infra annum a die vacationis ordinandi licentiam, aut litteras dimissorias seu reverendas alicui, qui beneficii ecclesiastici recepti sive recipiendi occasione arctatus non fuerit, concedens... ecclesiastico subiaceat interdicto.* S. 10. C. 10. de R.

Beneficii... occasione arctatus, Cf. 1229.

1246. *Interdictum, quod accessit C.* Apost., Sed., *speciali modo R. P. reservatum.*

V. *Si vero aliqui ex praedictis episcopali charactere sint insigniti, in poenam... interdicti ab ingressu ecclesiae, ipso facto, absque ulla declaratione incidunt, Sanctae Sedi pariter reservatam.* Pius IX. C. *Romanus Pontifex* 28. Aug. 1873. Par. *Confidimus,* seqq.

In poenam interdicti, etc., nempe praeter suspensionem, Cf. 1237. *Si vero aliquid ex praedictis,* Cf. 1177. — *Pariter reservatam,* nempe speciali modo.

1247. *Quae vero censurae sive excommunicationis sive suspensionis, sive interdicti, Nostris, aut Praedecessorum Nostrorum, Constitutionibus aut sacris canonibus, praeter eas, quas recensuimus, latae sunt atque hactenus in suo vigore perstiterunt, sive pro R. Pontificis electione, sive pro interno regimine quorumcumque Ordinum et Institutorum regularium, nec non quorumcumque Collegiorum, Congrega-*

tionum, coetuum, locorumque piorum, cuiuscumque nominis et generis sint, eas omnes firmas esse, et in suo robore permanere volumus et declaramus.

Constitutionibus, aut sacris canonibus. Non ergo huc pertinent censurae latae a regularium superioribus, aut capitulis seu provincialibus, seu generalibus pro Ordinis proprii subditis.

Pro R. Pontificis electione. Hodie electio Pontificis fit a Cardinalibus, iuxta Constitutionem Summi Pontificis Pii X. *Vacante Sede* 25. Dec. 1904. Censurae igitur, quae adsunt pro electione S. P., ex hac constitutione sunt repetendae. — Comment. in hanc Const. n. 133.; CC. Pii IX. *In hac sublimi* X. Kal. Sept. 1871, *Licet per Apostolicas* VI. Id. Sept. 1874., *Consulturi* 10. Oct. 1827.; Benedict. XIV. C. *Pastor bonus* n. 12.

Pro interno regimine, h. e. pro bono spirituali horum Ordinum, Institutorum, etc., qua talia sunt, promovendo. Huiusmodi pro regularibus sunt: 1.° Excommunicatio lata in regulares, qui habitum religionis suae temere dimittunt, ex C. *Ut periculosa* 2. *Ne clerici monachi* in 6.° Cf. Sanchez in Dec. l. 6. c. 8. n. 45. 2.° Excommunicatio in monachos intra septa monasteriorum arma tenentes sine licentia abbatum, ex Clem. 1. § 9. in fin. *de Stat. monach.* 3.° Excommunicatio in eos, qui violant clausuram vel violare permittunt. Greg. XIII. C. *Inscrutabili,* C. *ubi gratia,* S. Pius V. C. *Decori.* 4.° Excommunicatio in eos, qui non denuntiant supremae Inquisitioni suos subditos haereticos, vel suspectos de haeresi; vel suos subditos denuntiare volentes, deterrent; vel qui non denuntiant, aut retrahunt denuntiare volentes de fide suspectos, sive confratres, sive superiores. Paulus V. C. *Romanus Pontifex,* Alex. VIII. C. *Licet alias.* 5.° Excommunicatio in eos, qui adeunt curias Principum, ut suis Praelatis, vel Monasteriis damnum aliquod inferant. Clem. 1. *de Statu monach.* 6.° Excommunicatio adversus apostatas et eiectos, si habitus dimiserunt; ea enim et puniuntur et praecaventur crimina. Cf. Suarez d. 22. s. 5. 3.ª excomm., d. 23. s. 3. 2.ª excomm., s. 4. 10.ª excomm., 14.ª excomm., s. 5. 4.ª excomm., 5.ª excomm., 10.ª excomm., d. 31. s. 6. Ex Decr. *Quum singulae* S. C. de Relig. 16. Maii 1911. censetur veluti lata a iure poena expulsionis vel dimissionis contra apostatas a fide catholica, ab Instituto religioso, nisi intra tres menses religiosus redierit, fugientem a monasterio, suscepta secum muliere, celebrantem matrimonium, vel attentantem, vel mere etiam civile matrimonium contrahentem. « Item in suo robore permanent censurae latae pro interno regimine tum Ordinum et Institutorum regularium in genere,

tum particulariter singularium Ordinum et Institutorum ». S. O. 22. Mart. 1881. Synodus Dioecesana Albanensis an. 1886. Append. Num. 10.

Locorumque piorum, ea nempe quae proprio internoque regimine polleant, et sint ecclesiastica erecta auctoritate. — *Eas omnes firmas,* etc. Non *innovat* ergo S. Pontifex tales censuras, sed mere *declarat* eas non esse *abrogatas* per hanc Constitutionem, et *permanere in suo robore,* in eo nempe statu manere, in quo reperiebantur ante praesentem Const. Quare, si qua per desuetudinem vel aliam causam cessaverit, nequaquam *innovata* vi praesentis Constitutionis haberi potest. — Bonacina t. 2. de Cens. in part.; E. M.

« An, post Const. Pii IX. *Apost. Sed.*, adhuc vigeat excommunicatio latae sententiae, nemini reservata, lata a Clem. XI. per Br. 21. Aug. 1711., in eos qui absque praevia tunc Patriarchae Aquil. nunc vero Archiepiscopi Utinen. licentia extrahere, asportare, commodare etc. libros, quinterna, folia exsistentes in Bibliotheca tunc Patriarchali, nunc vero Archiepiscopali Utinensi, audent, seu praesumunt? — R. Affirmative ». S. O. 7. Sept. 1898.

1248. *Ceterum decernimus, in novis quibuscumque concessionibus ac privilegiis, quae ab Apostolica Sede concedi cuivis contigerit, nullo modo ac ratione intelligi unquam debere, aut posse comprehendi facultatem absolvendi a casibus, et censuris quibuslibet Romano Pontifici reservatis, nisi de iis formalis, explicita ac individua mentio facta fuerit: quae vero privilegia aut facultates, sive a Praedecessoribus Nostris, sive etiam a Nobis cuilibet Coetui, Ordini, Congregationi, Societati, et Instituto, etiam regulari cuiusvis speciei, etsi titulo peculiari praedito, atque etiam speciali mentione digno, a quovis unquam tempore huc usque concessae fuerint, ea omnia, easque omnes Nostra hac Constitutione revocatas, suppressas, et abolitas esse volumus, prout reapse revocamus, supprimimus et abolemus, minime refragantibus, aut obstantibus privilegiis quibuscumque, etiam specialibus, comprehensis vel non in Corpore Iuris aut Apostolicis Constitutionibus, et quavis confirmatione Apostolica, vel immemorabili etiam consuetudine, aut alia quacumque firmitate roboratis, quibuslibet etiam formis ac tenoribus, et cum quibusvis derogatoriis, aliisque efficacioribus, et insolitis clausulis, quibus omnibus, quatenus opus sit, derogare intendimus, et derogamus.*

Duplex in praesenti Constitutione continetur privilegiorum revocatio: prima in parag. « *A quibus* », Cf. 1176.; altera in par. hac,

Ceterum. Utraque revocatio, si de regularium saltem aut de quorumcumque coetuum privilegiis sermo sit, plenissima est, ut constat ex clausulis insertis in utraque par. cit., quae plenissime derogatoriae sunt. Haec privilegiorum derogatio restringitur ad ea sola privilegia, quae ad censuram de iure communi, seu excommunicationum, suspensionum et interdictorum de iure communi vigentium, et S. Sedi reservatorum, absolutionem spectant. Aperte constat ex duplici parag. cit. Cetera quaecumque privilegia integra prorsus manent. Quare revocata non est facultas absolvendi a casibus papalibus, quorum absolutio praesenti Constitutione non Summo Pontifici, sed Episcopis est reservata. Antiquo iure excipiuntur pro Italia extra Urbem a facultate Regularibus data absolvendi a casibus papalibus *casus Clementini,* inter quos est etiam percussio levis clericorum, aut gravis per mulierem commissa, quarum absolutio etiam nunc Episcopis reservata manet in praedictis locis. Cf. n. 1182. Neque vero derogantur per praesentem Constitutionem extraordinariae quaelibet facultates, *ad tempus* alicui personae vel communitati concessae ante dictam Constitutionem. S. Poenit. 5. Dec. 1873.; Instr. S. O. 1. Febr. 1879. Speciali decreto S. O. 9. Mart. 1870. Pius IX. facultates confirmavit, quibus gaudebant sacerdotes omnes sive saeculares spiritualem curam infirmis praestantes in quibuscumque hospitalibus Urbis. — A. S. S. v. 6. p. 284. seqq., E. M.

1249. *Firmam tamen esse volumus absolvendi facultatem a Tridentina Synodo Episcopis concessam* s. 24. C. 6. de R. *in quibuscumque censuris Apostolicae Sedis hac Nostra Constitutione reservatis, iis tantum exceptis, quas eidem Apostolicae Sedi speciali modo reservatas declaravimus.*

Porro Tridentina facultas sequentis tenoris est: « Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus et suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea quae oritur ex homicidio voluntario et exceptis aliis deductis ad forum contentiosum, dispensare; et in quibuscumque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicae reservatis, delinquentes quoscumque sibi subditos, in dioecesi sua per seipsos, aut vicarium, ad id specialiter deputandum, in foro conscientiae gratis absolvere, imposita poenitentia salutari ».

1250. *Decernentes,* etc. (sequuntur hic clausulae consuetae). *Dat. Romae a. MDCCCLXIX. IV. id. Octobr.*

DE CONST. *SACRAMENTUM POENITENTIAE*

1251. *Quid de sollicitatione in Confessione?* — Ad sollicitationem quod spectat, tria circa eam statuuntur in cit. C. Bened. XIV. Kal. Iun. 1741. Primum est, ut Inquisitores et locorum Ordinarii « severe animadvertant per condignas poenas », § 1., in confessarios sollicitantes in Confessione, qui iisdem Inquisitoribus sive Ordinariis sunt denuntiandi. Alterum est, ut confessarii « suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi », § 2. Tertium est, ut « innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos iudices falso sollicitationis insimulantes » priventur beneficio absolutionis, quae Summo Pontifici reservatur, § 3. — E. M.

Bened. XIV. C. *Etsi Pastoralis* 26. Maii 1742. § 9. n. 5. haec habet: « Tum subiectio omnibus et singulis Romanorum Pontificum Constitutionibus, contra sollicitantes praesertim in Confessione editis, quae in singulas Nationes universim vires suas extendunt, ac Latinos aeque ac Graecos sua amplitudine comprehendunt ».

1252. *Quinam sint denuntiandi?* — Denuntiandi quidem sunt « omnes et singuli sacerdotes tam saeculares quam regulares, quomodolibet exempti... cuiuscumque dignitatis et praeeminentiae, aut quovis privilegio et indulto muniti », § 1. et 2., ad turpia in Confessione sollicitantes. *Omnes et singuli sacerdotes,* « etiamsi sacerdotes sint, qui iurisdictione ad absolutionem valide impertiendam careant », § 2., S. O. 11. Febr. 1661. « Non vero sub hisce Constitutionibus comprehenduntur interpretes, nunciive sollicitationis, vel illam mandantes, aut consilium dantes, etiamsi sint sacerdotes. Nam isti nec proprie sunt sollicitantes, aut tractatum inhonestum habentes in sacra Confessione, neque actiones istae sunt actiones sacerdotales, neque ut tales veniunt sub nomine sacerdotum... Sic quoque comprehenditur sacerdos vel alius, qui sollicitat poenitentem, dum non sibi, sed alii confitetur »; Pignatelli Consult. Canon. Noviss. C. 117. par. *Non vero.* Neque vero denuntiandus est poenitens, qui in Confessione sollicitat sacerdotem. L. 689. — E. M.

1253. *Quodnam sit crimen sollicitationis, propter quod confessarii sunt denuntiandi?* — Illud est, quo huiusmodi confessarii *aliquem poenitentem, quaecumque persona illa est, vel in actu sacramentalis confessionis, vel ante, vel immediate post confessionem, vel occasione, aut*

praetextu confessionis, vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali, sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem, ad inhonesta et turpia sollicitare, vel provocare, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam, aut tunc aut post legendam, tentaverint, aut cum eis illicitos, et inhonestos sermones, vel tractatus temerario ausu habuerint, § 1. — *Quaecumque persona illa sit,* « sive mares sive feminae, quaecumque illae sint ». Instr. Univ. Inq. ad omnes Episcopos 20. Febr. 1867.

1254. *In actu sacramentalis confessionis,* non aliorum sacramentorum. Actus sacramentalis confessionis verificatur inter initium confessionis et absolutionem datam. Sollicitatio habet locum *in actu sacramentalis confessionis,* vel cum confessarius tunc illicitos et inhonestos sermones, aut tractatus simpliciter habeat, vel cum media tantum tunc apponat, quibus postea sollicitat. Atque haec distinctio *formalis* sollicitationis, vel tantum *causalis,* seu sollicitationis in se, vel in medio tunc posito, intelligenda est quoad omnes alias clausulas: *immediate ante, immediate post,* etc. L. 676. Neque vero requiritur, uti detur absolutio. Greg. XV. C. *Universi Dominici gregis* 30. Aug. 1622. § 4. ait esse denuntiandum sollicitantem *occasione confessionis, etiam ipsa confessione non secuta.*

1255. *Vel ante, vel immediate post confessionem.* « Illud *immediate ante* sentiunt communius stricte intelligendum esse, ita ut nullum intervallum intercedat » L. 677. Sic qui mulierem, ante pedes genuflexam ad confitendum, sollicitat, etsi nondum se crucis signo munierit, dicitur *sollicitare immediate ante.* « Illud *immediate post* communiter a dd. intelligitur, quando post confessionem nec confessarius nec poenitens ad alia se divertit, ita ut eveniat sollicitatio, antequam ulla alia actio intervenerit ». Attamen, si aliqua actio intercedat, « ex circumstantiis iudicandum, an principaliter intenta fuerit sollicitatio, et negotium ut medium; an vero negotium principaliter, et sollicitatio per accidens ». L. 677.

1256. *Occasione aut praetextu confessionis.* Occasio et praetextus duo hic distincta significant. *Confessionis occasione* sollicitare est, ex *vera confessione* provocandi opportunitatem, vel motivum sumere. *Praetextu* vero confessionis sollicitat, qui confessionem praetexit, seu ficte incitat ad confessionem, ut liberius provocet. Praetextus falsa causa est, et praetexere est causam aliquam non veram afferre. Quare

huiusmodi confessarius est denuntiandus, *etiam confessione non secuta. Praetextu,* id est si sacerdos confessionem praetexat, ut sollicitet poenitentem; non si poenitens eam praetexat, ut confessarium sollicitet; nec si uterque ex condicto, ut alios fallant. L. 679. — *Occasione confessionis* tribus modis sollicitare quis posse videtur: 1.° Dum *ex* expressa aut tacita *confessionis petitione* sollicitandi motivum sumit. L. 677. 2.° *Ex confessione ipsa,* h. e., dum intelligendo, e. g., in ipsa confessione poenitentis proclivitatem ad venerem, occasionem nanciscitur ad inhonesta tunc illum provocandi; vel poenitentem interrumpendo, ne confessionem incipiat, vel ne prosequatur, eumdem interim sollicitans, opportunitate sumpta confessionis. 3.° Cum *notitia* utitur, quam ex confessione habuit, ad sollicitandum postea poenitentem. Iste autem usus notitiae confessionis debet ex circumstantiis sufficienter constare ad denuntiationis obligationem imponendam. L. 678. Verum difficultas adest circa primum modum; siquidem tunc confessarius sollicitare videtur potius *occasione petitionis confessionis,* quam *occasione confessionis,* si tamen confessio *de praesenti* neque immediate sequatur, neque sequi debebat. Pignatelli Cons. 104. n. 14. Idem dicendum de promissione confessionis. Pignatelli Cons. 117. par. *Ratio autem.* Difficultas item adest circa tertium modum. Non enim videtur occasione *confessionis* sollicitare, qui cognita in confessione poenitentis fragilitate, domi eum adit, et urget, quippe is *ex confessione* notitiam, *ex notitia* sollicitandi ansam capit. Pignatelli Cons. 117. par. *Unde multo* et *ratio autem.*

1257. *Vel etiam extra occasionem confessionis in confessionali.* « An sit denuntiandus confessarius, qui *sedens in confessionario* sollicitat mulierem, *stantem ante confessionarium, non simulando confessionem?* Censuerunt Qualificatores opinionem negativam non carere probabilitate ». S. O. 11. Febr. 1661. ad 15.um Conferenda sane est haec resolutio cum resolutione eiusdem S. C. ead. d. ad 4.um; « An confessarius, qui feminae *in confessionario* dicenti se velle in crastinum confiteri illam sollicitat, et confessionem dissuadet, sit denuntiandus? — Si sollicitatio fiat *extra locum confessionis,* et *absque praetextu confessionis,* censuerunt Qualificatores negativam opinionem esse probabilem, secus *in confessionario* seu *in loco confessionis* ».

1258. *Sive in alio loco ad confessiones audiendas destinato, aut electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem.* Triplex ergo distinguitur locus confessionum audiendarum. Primus est confessionale ordinarium. Secundus est quicumque alius locus a confessionali di-

stinctus, *ubi confessiones audiuntur,* e. g. genuflexorium, quod est in sacristia, ubi confessiones excipiuntur. Tertius, quivis locus *ad confessiones audiendas electus.* Clausula illa: *cum simulatione audiendi ibidem confessionem,* ultimo loco posita, ad omnia antecedentia refertur, adeoque et ad primum illud membrum, *sive extra confessionis occasionem in confessionali,* ex communi regula, quod clausula ultimo loco posita ad omnia antecedentia connexa referatur. Totum discrimen in eo esse videtur, quod ad primum et secundum locum quod attinet, requiritur quidem quod tum confessarius tum poenitens sit in *confessionario,* vel in alio loco *in quo confessiones audiuntur,* at hoc ipso tunc, *regulariter loquendo,* habetur *confessionis simulatio,* et denuntiationis urget obligatio, ut constat ex cit. Resp. S. O. ad 4.um. Ad tertium vero locum quod spectat, non sufficit quod confessarius et poenitens sint in eodem loco, vel simul colloquantur, sed opus est, ut positive confessionem simulent. Pignatelli Cons. Can. Noviss. C. 117. par. *Tertio* seqq.; E. M.

1259. *Ad inhonesta et turpia,* i. e. obscena, nempe tactus, aspectus, etc. Addit Greg. XV. C. cit. § 4.: « sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda ». Hinc denuntiandus est confessarius, qui sollicitat poenitentem, ut inducat aliquam personam ad secum peccandum. L. 691. Itemque ex Bened. XIV. denuntiatio urget, etiamsi *sollicitatio a confessario non pro seipso, sed pro alia persona peracta fuerit,* § 2. — « An confessarius, qui sollicitat poenitentem ad actus illicitos extra actus venereos, sit denuntiandus? Censuerunt Qualificatores opinionem negativam esse probabilem ». S. O. 11. Maii 1661. ad 11.um; L. 684.; Bened. XIV. de Syn. c. 11. n. 14.

1260. *An denuntiandus sit confessarius sollicitans ad actus tantum venialiter inhonestos?* — « Sententia probabilior negat » L. 683. Constat ex toto tenore Constitutionis Benedicti XIV. *Venialiter inhonestos,* nempe extra *rem venéream.* Hinc S. O. 11. Febr. 1661. ad 3.um: « An confessarius sollicitando propter parvitatem materiae sit denuntiandus. — Cum *in rebus venereis* non detur parvitas materiae, et, si daretur, in re praesenti non daretur, censuerunt Qualificatores esse denuntiandum, et opinionem contrariam non esse probabilem ». Sedulo vero hic animadvertendum est, aliud esse sollicitare *ad actus leves,* aliud *per actus leves* sollicitare ad graviora, quo casu absque ullo dubio facienda est denuntiatio, modo appareat interior intentio. Castro-Pal. tr. 4. d. 9. p. 3. n. 4.

1261. *Sollicitare vel provocare,* etc... *tentaverint, aut cum eis illicitos et inhonestos sermones vel tractatus temerario ausu habuerint. Sollicitatio* generatim est solers inductio et motus voluntatis alienae ad aliquid agendum vel patiendum. Sollicitatio vel provocatio hic est quaevis invitatio et incitatio ad res venereas a *sacerdote* tamquam a *confessario,* vel *quasi confessario,* facta, licet sollicitationis statim ipsum poenituerit, vel in ipsa sollicitatione destiterit, S. O. 11. Maii 1661. ad 2.um; unde dicitur: *sollicitare vel provocare tentaverint;* scilicet *sacerdotes,* confessione utcumque abutentes ad praedictum effectum. — *Inhonestos sermones aut tractatus habere.* Explicatio est prioris clausulae, et declaratur, *sollicitationem vel provocationem* denuntiandam haberi per quoscumque *inhonestos sermones* aut *tractatus* confessarium inter et poenitentem, sive confessarius primus incipiat, sive incipiat poenitens, ita ut uterque reapse eos *inhonestos sermones* et *tractatus* habeat, iisque sistatur, quin ulterius procedatur; tunc enim mutua habetur sollicitatio. Hinc mandatur confessariis, ut « poenitentes, quos noverint *fuisse, ut supra,* Cf. 1253., *ab aliis sollicitatos,* moneant de obligatione denuntiandi *sollicitantes* », § 2. Quamvis autem S. Pontifex aperte addat ibidem casum *mutuae sollicitationis,* nihil tamen addit de casu confessarii, *mere passive* se habentis respectu sollicitationis ex parte poenitentis, licet illi consentientis.

1262. « *An sit denuntiandus confessarius, quid dat poenitenti chartam in confessione, postea domi legendam, in qua ad venerem sollicitabat?* — Qualificatores censuerunt esse denuntiandum, et negativam opinionem non esse probabilem ». S. O. 11. Maii 1661. ad 1.um Constat etiam ex pr. 6.a d. ab Alex. VII.; confirmata a Bened. XIV. § 1. simul cum pr. 7.a de hac eadem re. Idem totidem verbis habetur in C. Bened. XIV. § 1.: « sive per scripturam aut tunc aut post legendam ». Cf. 1253.

1263. « *An sit denuntiandus confessarius, qui audiens confessionem dat donum mulieri, ita ut dicatur illam sollicitasse?* — Idem responderunt Qualificatores quod ad 12.um ». S. O. 11. Febr. 1661. ad 16.um. Per se loquendo, donare aliquid non est inhonestum, neque tendit ad inhonesta, sed ad conciliandam benevolentiam, vel ad satisfaciendum gratitudini ob acceptum aliquod beneficium. — Porro haec ad 12.um: « An confessarius, si laudet poenitentem de pulchritudine et venustate, dicatur illam sollicitare: et ideo sit denuntiandus? Censuerunt Qualificatores, si laus illa sit seria et nihil pravae intentionis redoleat, negativam esse probabilem. Si vero secus, non esse proba-

bilem ». Laudare pulchritudinem mulieris, etiam in confessione, non est per se ex obiecto peccatum mortale, neque est actus per se directus ad sollicitationem ad turpia.

1264. *An sit denuntiandus confessarius, si dubia sit eius sollicitatio?* — « Si dubitatur an eius factum vel dictum fuerit vera sollicitatio, tunc cum communiori et veriori sententia dicendum, non esse obligationem denuntiandi... Ratio, tum quia dubia in meliorem partem accipienda sunt, et in verbis ambiguis benignior interpretatio facienda;... tum quia in dubio nemo est privandus fama, quam possidet; tum quia Bullae praecipiunt denuntiari sollicitantes; sed nequit dici sollicitans, de quo dubitatur, an vere sollicitaverit; nam crimen dubium non est crimen ». L. 702. Si « factum vel dictum sit vera sollicitatio, et tantum dubitatur an ille, vel alius confessarius, id egerit vel dixerit, tunc est denuntianda, quia dum crimen est certum, rite iudices procedere possunt ad inquirendam personam, de qua dubium vertit. Hoc tamen censeo dicendum *solo casu,* quo *facile* iudices per suam diligentiam certi fieri possint de persona sollicitante; quia alias sacerdos ille, cum possit esse innocens, remaneret aliquo modo diffamatus, et in dubio illaesa debet servari fama proximi, qui eam possidet ». L. 702. Quoad casus varios dubiae sollicitationis, aliosque in quibus dd. communius censent confessarium esse denuntiandum, Cf. L. 704.

1265. *An confessarii monere debeant poenitentes de denuntiatione facienda?* — Confessarii omnino obligantur « suos poenitentes, quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, sedulo monere, iuxta occurrentium casuum circumstantias, de obligatione denuntiandi Inquisitoribus, sive locorum Ordinariis, personam, quae sollicitationem commiserit... Caveant insuper diligenter, ne poenitentibus, quos noverint iam ab alio sollicitatos, sacramentalem absolutionem impertiant, nisi prius denuntiationem praedictam ad effectum perducentes, delinquentem indicaverint competenti Iudici, vel saltem se, cum primum poterunt, delaturos spondeant, ac promittant ». § 2.

1266. *Suos poenitentes sollicitatos;* non, alios, non sollicitatos; hos non praecepto positivo monere debent, sed vi praecepti naturalis, quatenus praeceptum hoc obliget in particulari casu. Neque ab illis admonendis eorum bona fides excusat. Verum, confessarius non tenetur poenitentes interrogare, utrum fuerint sollicitati, et monere de obligatione denuntiandi, nisi *prudenter* ex confessione audita iudicet fuisse

sollicitatos. — *Ab aliis,* non a seipso; hinc confessarius, qui sollicitavit, non tenetur ipse monere sollicitatum de obligatione denuntiandi, posito casu, quod iste poenitens deinde ei confiteatur; quia de iure naturali nemo tenetur procurare, ut sua turpitudo reveletur. — *Monere;* quamvis vero confessarius desinat poenitentem monere de obligatione denuntiandi, adhuc tamen non cessat in poenitente obligatio ipsum seu alium confessarium sollicitantem denuntiandi, si aliunde sciat se ad id lege Pontificia obligari, sicuti non cessat onus restitutionis in poenitente ex quo confessarius desinat ipsum monere de tali obligatione, si aliunde sciat, nec invincibiliter ipsam ignoret. Pr. 7.ª d. ab Alex. VII.

1267. *An si confessarius praevideat certo poenitentem, in bona fide exsistentem, non esse denuntiaturum, debeat nihilominus monere illum de sua obligatione, et dimittere, si nolit denuntiare?* — In casu mortis, nempe, morte poenitentis instante, negative. Nam nemo tenetur facere rem inutilem et nocivam. Porro, iuxta hypothesim, illa monitio inutilis est *bono communi* procurando, et nociva est *bono privato* poenitentis, cum tunc eum in malam fidem et in aeternam damnationem coniiciat. Insuper, si quid valet clausula, appositam ab eodem Bened. XIV., monendi nempe poenitentes *iuxta occurrentium casuum circumstantias,* Cf. 1265. 1278., absoluta obligatio non est *semper et in quocumque casu monendi.* Ergo saltem in exposito casu, vere extremo. — Extra mortis periculum, affirmative. Ratio primo est, quia iure ac merito sperari semper potest, ut huiusmodi poenitens, confessario instante, et Dei gratia adiuvante, serius saltem facturus sit, quod hodie forte difficultate territus facere recusat. Unde etiam nihil tunc vetat, quominus confessarius, si ad ipsum poenitens certo sit rediturus, absolutionem opportune differens, vel etiam concedens in casu necessitatis, occasionem expectet favorabilem, quando magis erit ille dispositus et facturus praevideatur, quod frustra hodie ab ipso exigeretur. Si poenitens vero rediturus non sit ad eumdem confessarium, sufficit, quod moneatur de obligatione colloquendi de tali re cum suo ordinario vel alio confessario propter rei difficultatem adhuc enodandam, et interim animo paratus sit ad obligationem implendam, si qua forte sit, et ab eodem confessario ei manifestetur. Praeterea ad istum etiam casum extenditur praedicta clausula Bened. XIV. poenitentes monendi *iuxta occurrentium casuum circumstantias,* quae ad unicum mortis extremum casum restringenda non est. Cf. Benedictum XIV. Epist. enc. *Apostolica Constitutio* n. 20. Insuper difficultas, quae in denuntiatione

facienda poenitentem terrere potest, talis profecto non est, ut nullum habeat remedium, cum Sacra Congr. varios ipsamet indicet modos, quibus longe facilior fieri potest impletio gravissimae huius obligationis. Cf. 1270. 1278.

1268. *An teneatur ad denuntiationem non solum sollicitatus, sed etiam qui aliunde certo scit sollicitationem?* — R. Affirmative, « si sciat crimen a personis fide dignis; secus, si sciret a fide indignis, vel feminis levibus. Hoc autem dicendum, non iam ex B. Gregorii, sed ex Edicto S. Inquis. 10. Mart. 1677., ubi dicitur teneri ad denuntiandum confessarium, qui scierit vel audierit illum sollicitasse ». L. 695. Haec S. O. 11. Maii 1661. ad 14.um: « An quis teneatur denuntiare confessarium sollicitantem, si hoc audivit non a fide dignis, sed solum a levibus personis? Censuerunt Qualif. opinionem negativam non carere probabilitate ». Notandum tamen hic est affirmativam resolutionem subinferri potius ex proposita *Quaestione* quam ex *Responsione* S. C.

1269. *An teneatur ad denuntiationem, qui scit sollicitationem sub secreto naturali?* — R. Affirmative, « quia nemo tenetur ad secretum, etiam iuramento promissum, quando secretum vergit in damnum commune. Secus vero, si sollicitatio sit manifestata ad petendum consilium; nam propalatio secreti esset tunc contra humanum commercium, et etiam contra publicum bonum, quod certe in consiliis expetendis intervenit ». L. 698. Atque hoc ultimum fundatur praeterea in Decr. Alex. VII. 8. Iul. 1660., quod Regulares, a quibus consilium petitur circa obligationem denuntiandi, obligat solum ad hoc, ut moneant et obligent ad denuntiandum.

1270. *An deneganda sit absolutio poenitenti, qui sacerdotem sollicitantem denuntiare recuset?* — R. Affirmative. « Poenitentes admoniti et omnino renuentes nequeunt absolvi; qui vero ob iustam causam denuntiationem differre debent, eamque quo citius poterunt faciendam spondent serioque promittunt, possunt absolvi... Si necessitas urgeat (persona sollicitata) se gerat iuxta consilia et monita sui confessarii », stante nempe gravi difficultate denuntiationis faciendae. Instr. cit. n. 5. et 7., L. 693.

1271. *An denuntiationem omittentes excommunicationem incurrant?* — Ex C. *Apostolicae Sedis* Pii IX. Id. Oct. 1869. excomm. latae sent. nemini reservatam incurrunt: « Negligentes sive culpabiliter omittentes denuntiare infra mensem confessarios sive sacerdotes, *a quibus sollicitati fuerint ad turpia,* in quibuslibet casibus expressis a

praedecess. nostris Greg. XV. C. *Universi* 20. Aug. 1622., et Bened. XIV. C. XIV. C. *Sacramentum Poenitentiae* 1. Iun. 1741. ». — *Negligentes, sive culpabiliter omittentes denuntiare,* adeoque cum id facere potuerint et debuerint. — *Infra mensem,* ab hac cognita obligatione computandum; post mensem ergo elapsum incidunt in excommunicationem. Ceterum, si promiserint denuntiaturos, et eis fides haberi possit, absolvi poterunt, et non solum *a peccatis* ante mensem elapsum, quod in C. Bened. XIV. expresse cautum est, Cf. 1265. 1270.; sed etiam *ab excommunicatione* post elapsum mensem. Praesens enim excommunicatio reservata non est. Neque vero huiusmodi poenitens videtur reincidere in eamdem excomm., si postea fidem fefellerit, cum absolutio hic absolute concedatur; et quando C. *Apostolicae Sedis* aliud voluit, aperte expressit. — *A quibus sollicitati fuerint,* solum ergo poenitentes *sollicitati* huic excommunicationi subduntur, minime vero omnes quicumque sollicitationem resciverunt. — Pignatelli Cons. Can. Noviss. C. 117. par. *Terminus autem.*

1272. *Quaenam sint causae a denuntiatione facienda excusantes?* — Si *vere et rationabiliter* ex denuntiatione grave timeatur damnum in vita, fama et rebus temporalibus, excusari posset poenitens a denuntiando. Ratio est, quia datur ius naturale ad haec damna praecavenda, contra quod non praevalet ius positivum Ecclesiae, quae ulterius non solet obligare cum gravi incommodo ad suarum legum observantiam. Accedit, leges imponentes denuntiationem de sua natura non obligare cum gravi incommodo, quia non habent illud de sua natura adnexum, uti se habent, e. g., praecepta facta militi de non relinquenda statione, vel parocho de assistendo infirmis, peste laborantibus. Quando autem lex de sua natura non exposcit cum gravi incommodo adimpleri, cessat obligare, si istud grave incommodum superveniat, ut constat de lege imponente ieiunium, auditionem sacri, etc. Verum etiam cum quocumque damno facienda denuntiatio est, quoties ex eo crimine oriretur despectus huius sacramenti, et animarum pernicies. Hoc autem quamvis posset non intercedere, quando certo cognosceretur aliquem semel sollicitasse non ex despectu sacramenti, sed ex mera momentanea libidine, utique eveniret quando sollicitatio oriretur ex parvipendentia sacramenti, vel si sollicitans esset vir potens, et frequenter sollicitaret. In his ergo casibus ratio boni communis, et praecavendi damnum Religionis, praeponderat cuicumque privato damno, adeoque nunquam esset omittenda denuntiatio. — L. 699.; Pignatelli Cons. Can. Noviss. C. 117. par. *Denique* seq.; E. M.

1273. *Nota:* Qui ob praedictas causas denuntiare nequeant, eis cessantibus, adhuc tenentur. S. O. 21. Febr. 1630.; Girald. pag. 640. *Nota qui,* pag. 641. — E. M.

1274. *An mulier teneatur denuntiare confessarium sollicitantem, cui ipsa, consensit?* — R. Affirmative. Praecepit enim Bened. XIV. *denuntiationem fieri* « sive sollicitationi poenitens consenserit, sive consensum minime praestiterit ». Ratio, quia denuntiatio fieri potest absque ullo propriae famae periculo, cum non possit de eo ab Episcopo interrogari, adeoque etiamsi interrogetur quis potest proprium consensum denegare. L. 700. In Instr. cit. n. 6. dicitur: « Cavendum quoque, ne ex denunciantibus quaeratur, num sollicitationi consenserint; et convenientissimum foret, si de huiusmodi consensu, quamtumvis sponte manifestato, ut nihil notetur in tabulis. Ex Declar. Urbani VIII. sub fer. V. d. 17. Apr. 1624. ».

1275. *An mulier bona fide et simplicitate constituta, quae sollicitationem non intellexit, moneri debeat de denuntiatione, et denuntiare debeat?* — R. Negative, ratione scandali. Attamen « S. C. die 11. Maii 1707. declaravit, puellam sollicitatam in simplicitate constitutam, et absque notitia inhonestatis, teneri denuntiare confessarium sollicitantem, postquam compos effecta fuerit, et notitiam praeteritae sollicitationis acquisiverit ». Girald. pag. 641.

1276. *An sollicitatus teneatur ad denuntiandam sollicitationem habitam a longo tempore, vel occultam, vel quae nequeat iuridice probari?* — R. Ad 1.um *affirmative,* ex aperta Declaratione Bened. XIV. C. *Sacr. Poenit.* § 2. L. 697. — Ad 2.um *omnino affirmandum;* secus enim gravissima ista lex prorsus inutilis esset, cum crimen hoc de se occultum sit. L. 696. — Ad 3.um « *omnino affirmandum* ». L. 695. Ratio, quia iuridica probatio hic non est necessaria.

1277. *An sit denuntiandus confessarius sollicitans, si fuerit iam emendatus, vel iudicatus ac punitus, vel defunctus?* — R. Ad 1.um Affirmative. Idque absolute probabilius censet S. Alph. et practice ac regulariter tenendum videtur. Etenim primaria et praecipua ratio legis denuntiationis, non est emendatio personae particularis, sed, *securitas publica sacramenti et animarum, castigatione certa tam abominabilis criminis, et ex metu indeclinabili poenae,* etiam actu unico, aut semel tantum iterato, immo etiam *indemnitas Ecclesiae,* ne scilicet eiusmodi pestes ad officia publica subrepant, quo nihil est nocentius communi Ecclesiae bono. — Bened. XIV. de Synod. l. 6. c. 11. n. 10.

Ad 2.um Certum est, quod, si ipse delinquat iterum, postquam in primo crimine fuerit punitus, iterum denuntiari debet. Et idem dicendum, si de sollicitatione non fuerit plene convictus, quia tunc nec fuisset punitus. Si de eadem sollicitatione iam fuerit satis convictus et punitus, longe probabilius affirmandum, L. 637., ex S. O. 11. Maii 1661. ad 13.um: « An sit denuntiandus confessarius, qui propter sollicitationem *alterius* abiuravit? — Censuerunt (Qualif.) opinionem negativam non esse probabilem, et ideo denuntiandum, quod etiam fuit resolutum die 26. Iulii 1628. ». *Abiuravit,* id est, qui ob aliam praecedentem sollicitationem comparuit coram Inquisitore, et abiuravit, nempe haeresim detestavit; cum enim abiuratio sit detestatio haeresis, aliquis in tantum abiurare debebat, in quantum erat haereticus vel de haeresi suspectus; et talis habebatur sollicitator, qui ideo debebat abiurare saltem ad cautelam; et si suspicio de haeresi erat levis, dicebatur abiurare de levi; si vehemens, abiurare de vehementi. Animadvertendum tamen est, quod in praecedenti Responsione agitur de sollicitatione *alterius* poenitentis, ob quam abiuravit confessarius, non illius *eiusdem* poenitentis, ob cuius sollicitationem sponte comparuit. Sed in alio Decreto 26. Iulii 1628., citato in praedicta Responsione, uti illud Decretum habetur apud Albitium de Inconst. in Fid. c. 35. n. 50., statuitur *generatim,* « sollicitatum teneri denunciare sollicitantem, quamvis scit, ipsum in Sancto Officio comparuisse ». Eodem generali sensu idem Decretum refertur a Giral. p. 641.

Ad 3.um Negative, quia tunc cessat totalis finis legis, scilicet tam punitio quam emendatio rei. S. O. 6. Mart. 1839.; S. Poenit. 24. Apr. 1884., L. 692. — E. M.

1278. *Quandonam, cuinam et quomodo facienda sit denuntiatio?* — Denuntiatio *intra mensem,* a tempore quo eius obligatio innotuit, facienda est. S. O. 10. Mart. 1677.; L. 693. Cf. 1271.

Facienda est « Inquisitoribus sive locorum Ordinariis », § 2. *Locorum,* i. e. loci, in quo versatur poenitens, etiamsi poenitens et confessarius sollicitans ad aliam dioecesim pertineant. Ad loci Ordinarium vel Inquisitorem pertinet excipere iuratam denuntiationem, eamque transmittere ad Episcopum sacerdotis rei. In Instr. cit. n. 1. « rem, dicitur, ad Sanctam Sedem vel ad loci Ordinarium deferre debent ». Obligationi satisfacit, qui denuntiat huiusmodi delinquentes Supremo Tribunali Sacrae Romanae Universalis Inquisitionis. Pignatelli Cons. Can. Noviss. C. 117. *Ex parte vero.* — Denuntiationem etiam excipere possunt Vicarii Apostolici, qui vero remittere debent « ad S. O. per

medium S. C. de P. F. in epistola clausa, nomina sollicitantium ». S. O. 20. Iun. 1882. Ad Regulares quod spectat, Superiores Regulares denuntiationem hanc recipere non possunt, neque hanc causam cognoscere. Decr. Alex. VII. *Licet alias* 3. Iul. 1660. — Cardinales, Episcopi et ipsi Inquisitores, qui sint vere delegati Sedis Apostolicae, in casu sollicitationis, si ea sit denuntianda, denuntiandi sunt non Inquisitori vel Ordinario loci, sed vel S. Sedi, vel S. C. S. et U. I. « Si non possunt, vel immediate nolunt eos denuntiare Supremo Tribunali tenentur eos denuntiare Inquisitoribus vel locorum Ordinariis, ut delictum innotescat S. Officio; quia obligatio denuntiandi non requirit in iudice, nisi facultatem recipiendi denuntiationes iuridicas. Hoc enim sufficit, ut delictum S. Tribunali innotescat, ut postea secundum eius leges contra delinquentem procedatur ». Pignatelli Cons. Can. Noviss. C. 117. par. *Ideoque.*

Quoad modum denuntiationis faciendae, haec cit. Instr. n. 6.-8.:

« 6. Denuntiationes anonymae contra sollicitantes ad turpia nullam vim habent; denuntiationem enim fieri debent *in iudicio,* nempe coram Episcopo eiusve delegato cum interventu ecclesiastici viri, qui notarii partes teneat, et cum iuramento et cum expressione et subscriptione sui nominis; nec sufficit si fiat per apochas, vel per litteras sine nomine et cognomine auctoris. Ceterum prohibetur, ne in recipiendis denuntiationibus praeter iudicem et notarium, virum utrumque ecclesiasticum, speciali et scripto exarata Episcopi deputatione munitum, testes intersint ».

« 7. Denuntiationis onus est personale, et ab ipsa persona sollicitata adimplendum. Verum, si gravissimis difficultatibus impediatur, quominus hoc perficere ipsa possit, tunc vel per se, vel per epistolam, vel per aliam personam sibi benevisam, suum adeat Ordinarium, vel Sanctam Sedem per Sacram Poenitentiariam, vel etiam per hanc Supremam Inquisitionem, expositis omnibus circumstantiis, et deinde se gerat iuxta consilia et monita sui confessarii. At, si nullo impedimento detenta denuntiationem omnino renuat, in hoc casu aliisque memoratis laudandus est confessarius, qui operam suam poenitenti non denegaverit, et vel Ordinarium vel Sanctam Sedem pro opportunis providentiis consuluerit, suppresso tamen poenitentis nomine. Formulae autem hisce in casibus adhibendas tradunt probati auctores, quos inter Pignatelli Cons. Can. Noviss. t. I. c. 104.; Carena, Albitius, etc. ».

« 8. Non infrequenter occurrit casus, ut confessarius aliusque ecclesiasticus ab Episcopis (quorum utique haec potestas est) deputetur ad denuntiationes recipiendas in re ad sollicitationis crimen spectante,

absque interventu notarii. Qui ad hoc gravissimum munus viri maxime idonei destinantur, de actu denuntiationis iudiciaria ratione assumendo instrui debent, ac moneri, ut statim a recepta denuntiatione eam continuo ad ipsum Episcopum, a quo fuerunt deputati, caute transmittant, neque confecti actus exemplum vel vestigium aliquod sibi retineant. Atque in hunc fere modum haud difficulter denuntiandi munus adimpletur. Profecto a locorum Ordinariis efficiendum est, ne ad loca suae iurisdictioni subiecta applicare oporteat, quod pro missionibus Pernambuci in America, die 22. Iun. an. 1627. declaratum fuit: Mulieres videlicet sollicitatas non teneri ad denuntiationem, si ministri Inquisitionis et Vicarii Episcopi in longinquis regionibus degentes sine gravi incommodo adiri nequeant ».

Si igitur mulier neque ad hoc induci potest, ut denuntiationem in *scriptis* et *cum iuramento* faciat confessario, ad id deputato, ad S. Sedem recurrendum est pro opportuno remedio, et interim non absolvatur talis poenitens, utpote indispositus.

Omnes locorum Ordinarii deputantur iudices ad inquirendum et procedendum contra sollicitantes. Quare possunt non solum *ad actum* verum etiam ad *habitum* delegare aliis facultatem admittendi iuridicas denuntiationes. — L. 695.; E. M.

1279. *Quid de falso denuntiationis crimine?* — « Quoniam improbi quidam homines reperiuntur, qui vel odio, vel ira, vel alia indigna causa commoti vel aliorum impiis *suasionibus,* aut *promissis,* aut *blanditiis,* aut *minis,* aut *alio quovis modo* incitati, tremendo Dei iudicio posthabito et *Ecclesiae auctoritate contempta, innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos iudices falso sollicitationis insimulant:* Ut igitur tam nefaria audacia, et tam detestabile facinus *metu magnitudinis poenae coerceatur;* quaecumque persona, quae execrabili huiusmodi flagitio se inquinaverit, vel *per seipsam* innocentes confessarios impie calumniando, vel *sceleste procurando,* ut id ab aliis fiat, *a quocumque sacerdote, quovis privilegio, auctoritate, et dignitate munito,* praeter quam a Nobis, Nostrisque successoribus, nisi in fine vitae et excepto mortis articulo, spe absolutionis obtinendae, quam Nobis et successoribus praedictis reservamus, perpetuo careat ». § 3.

Praesens casus reservatus papalis est, sed sine censura. Reservatio *poenalis est.* Illa autem *procuratio* efficax esse debet iniustae denuntiationis secutae. Agitur vero, non de qualibet falsa denuntiatione, sed de denuntiatione iuridica, h. e. *apud ecclesiasticos iudices* facta, apud nempe Ordinarium loci, vel Inquisitorem. — L. 693.

1280. *Quid de absolutione complicis?* — In eadem C. Bened. XIV. *Sacr. Poenit.* agitur etiam de complicis absolutione, de eius illiceitate et invaliditate, de excommunicatione in absolventem lata.

1281. *Quid de illiceitate et invaliditate absolutionis?* — Haec Bened. XIV. C. cit. § 4. et 2.: « Omnibus et singulis sacerdotibus, tam saecularibus quam regularibus, cuiuscumque ordinis, ac dignitatis, tametsi alioquin ad confessiones excipiendas approbatis, et quovis privilegio et indulto, etiam speciali expressione, et specialissima nota, et mentione digno suffultis, Auctoritate apostolica, et Nostrae potestatis plenitudine *interdicimus et prohibemus,* ne aliquis eorum, extra casum extremae necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, et deficiente tunc quocumque alio sacerdote, qui confessarii munus obire possit, confessionem sacramentalem personae complicis in peccato turpi, atque inhonesto, contra sextum Decalogi praeceptum commisso, excipere audeat, *sublata propterea illi ipso iure quacumque auctoritate et iurisdictione* ad qualemcumque personam ab huiusmodi culpa absolvendam; adeo quidem, ut absolutio, si quam impertierit, nulla, atque irrita omnino sit, tanquam impertita a sacerdote, qui iurisdictione, ac facultate ad valide absolvendum necessaria privatus exsistit, quam ei per praesentes has nostras adimere intendimus; et nihilominus, si quis confessarius secus facere ausus fuerit, *maioris quoque excommunicationis poenam,* a qua absolvendi potestatem Nobis solis, Nostrisque Successoribus dumtaxat reservamus, *ipso facto incurrat.* — Declarantes etiam, et decernentes, quod nec etiam in vim cuiuscumque *Iubilaei,* aut etiam Bullae, quae appellatur *Cruciatae Sanctae,* aut alterius cuiuslibet *Indulti,* confessionem dicti complicis huiusmodi quispiam valeat excipere, eique sacramentalem absolutionem elargiri: cum ad hunc effectum, et in hoc casu, nullus confessarius, utpote qui in huiusmodi peccati, et poenitentis genere, iurisdictione, ut praefertur, careat, et absolvendi facultate a Nobis privatus exsistat, habendus sit pro confessario legitimo et approbato. Non obstantibus Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, praesertim quae nuncupantur Cruciatae Sanctae, vel Iubilaei Universalis, et plenarii, nec non quibusvis... Statutis, et Consuetudinibus, Privilegiis quoque, Indultis, et Litteris Apostolicis... Quibus omnibus... hac vice dumtaxat specialiter, et expresse derogamus, ceterisque contrariis quibuscumque ».

1282. *An semper illicita, semper invalida sit complicis absolutio?* — Absolutio complicis illicita semper erit *extra casum extremae necessitatis, nimirum in ipsius mortis articulo, et deficiente tunc quocumque*

alio confessario, qui confessarii munus obire possit. Invalida vero *semper* erit praeter mortis articulum. In articulo mortis valida semper erit, etiam citra necessitatem. Sic enim Bened. XIV., C. *Apostolici,* mentem suam declaravit circa huiusmodi necessitatis casum. 1.° Ita interdicitur et prohibetur complex complicem audire et absolvere in praedicto mortis articulo, « ut si alius aliquis sacerdos non defuerit, etiamsi forte iste alius simplex tantummodo sacerdos fuerit, sive alias ad confessiones audiendas non approbatus, possit nihilominus ipse sacerdos simplex Confessionem excipere ac absolutionem impertire ». — 2.° « Si casus urgentis qualitas et concurrentes circumstantiae, quae vitari non possint, eiusmodi fuerint, ut alius sacerdos ad audiendam constitutae in dicto articulo personae confessionem vocari, aut accedere sine gravi aliqua exoritura infamia, vel scandalo nequeat; tunc alium sacerdotem perinde haberi, censerique posse ac si revera abesset, atque deficeret; ac proinde in eo rerum statu, non prohiberi socio criminis sacerdoti absolutionem poenitenti ab eo quoque crimine impertiri. Sciat autem complex eiusmodi sacerdos, et serio animadvertat, fore se re ipsa coram Deo, qui irrideri non potest, reum gravis adversus praedictam nostram Const. inobedientiae, latisque in ea poenis obnoxium, si praedictae infamiae, aut scandali pericula sibi ultro ipse confingat, ubi non sunt: immo intelligat teneri se graviter huiusmodi pericula, quantum in se erit, antervertere vel removere opportunis adhibitis mediis, unde fiat, ut alteri cuivis sacerdoti locus pateat illius confessionis, absque ullius infamia, vel scandalo, audiendae ». — 3.° « Quod si idem sacerdos, aut quovis modo sese nulla gravi necessitate compulsus ingesserit, aut, ubi infamiae vel scandali periculum timetur, si alterius sacerdotis opera requirenda sit, ipse, ad id periculum avertendum, congrua media adhibere de industria neglexerit, atque ita personae in dicto crimine complicis, eoque in articulo, ut praefertur, constitutae sacramentalem Confessionem excipere, ab eoque crimine absolutionem largiri, nulla, sicut praemittitur, necessaria causa cogente, praesumpserit; quamvis huiusmodi absolutio *valida* futura sit, dummodo ex parte poenitentis dispositiones a Christo Domino ad sacramenti poenitentiae valorem requisitae non defuerint; non intendimus enim pro formidando mortis articulo eidem sacerdoti, quantumvis indigno, necessariam iurisdictionem auferre, ne hac ipsa occasione aliquis pereat; nihilominus sacerdos ipse violatae, ausu eiusmodi temerario, legis poenas nequaquam effugiet; ac propterea latam in dicta Constitutione maiorem excommunicationem, eodemque plane modo, quo ibidem decernitur, Nobis, et huic Sanctae Sedi reservatam, incurrit ».

1283. *An si sacerdos complex, stante necessitate, in mortis articulo complicis confessionem incipiat audire, et alter adveniat sacerdos inceptam confessionem explere possit?* — R. Affirmative. « Ratio est, quia quando audire incepit, id per Pontificem, iurisdictionem illi dantem, licebat; iurisdictio autem haec per adventum alterius non expirat; quia nimirum confessio, pro qua collata iurisdictio est, cum coepta solum ponatur, nondum est integra, seu perfecta ». Ithur. Cas. 49. n. 17.

1284. *An sacerdos complex, si complicis confessionem incipiat audire in articulo mortis, stante necessitate, possit deinde, transacto mortis periculo, confessionem perficere et absolvere?* — R. Affirmative. Ratio eadem est, ac in praecedenti casu. Etenim iurisdictio valens tempore inchoatae confessionis tamdiu permanere censetur, quamdiu confessio inchoata per absolutionem completa non fuerit. Ad hanc enim confessio ordinatur, eaque suum habet complementum. — Ithur. Cas. 49. n. 21. 22. 23.

1285. *An sacerdos complex, complice in mortis articulo absoluto, urgente necessitate, eius deinde confessionem, illo periculo transacto, ratione integritatis perficere possit?* — Vel poenitens peccata complicitatis omnia nutibus sufficienter expressit, vel non. Si prius, sacerdos complex confessionem ratione integritatis perficere potest; secus non potest. Ratio primi est, quia per absolutionem validam peccata complicitatis *directe* remissa sunt, adeoque ipsa complicitas *directe* destructa est, et sacerdos complex sicut alius quilibet ab aliis peccatis absolvere potest. Peccata enim illa non sunt amplius materia confessionis necessaria, sed materia libera tantum, sicut peccata venialia, aut mortalia iam patefacta. Ratio secundi est, quia tunc adhuc perdurat complicitatis vinculum; peccata enim reliqua non nisi *indirecte* remissa sunt, utpote in confessione omissa. Ergo illa peccata remanent materia confessionis necessaria. — Ithur. Cas. 49. n. 19. 20.

1286. *An complex complicem absolvere possit non solum in articulo, verum etiam in periculo mortis?* — *Articulus* mortis in hoc distinguitur a *periculo* mortis, quod articulus mortis proximitatem *certam,* periculum mortem instantem *probabilem* denotet. — R. Affirmative. Ratio extrinseca est, quia *articulus* mortis et *periculum* mortis ex iure canonico, communissima theologorum sententia et confessariorum praxi, aequiparantur omnino in ordine ad sacramenta poenitentiae, eucharistiae et extremae unctionis recipienda. Ratio vero intrinseca est, quia eadem fere est, moraliter loquendo, infirmi necessitas;

unde, *ne pereat,* Ecclesia sacerdotibus omnibus iurisdictionem confert pro mortis articulo, etiamsi de sacerdote complice complicem absolvente agatur; uti aperte constat ex C. Bened. XIV. *Apostolici muneris*. Ithur. Cas. 49. n. 4-10.

1287. **Nota:** Idem dicendum, etiamsi *periculum mortis* fuerit *prudenter* quidem, sed *falso* existimatum. Ithur. Cas. 49. n. 11.-15. Cum enim difficile aliquando sit distinguere verum et reale periculum a periculo tantum existimato et apparenti; omnibus absolute datur iurisdictio pro mortis articulo seu periculo prudenter existimato, *ne quis pereat.*

1288. *Quid, si moribundus alteri quam sacerdoti socio peccati nolit confiteri?* — In isto casu absolvi potest a sacerdote complice, si sit aliunde dispositus, *ne* scilicet *pereat,* aut periclitetur. Gousset Theol. Mor. v. 2. n. 489. — Idem dicendum est, si sacerdos alius advocatus nolit venire, vel praesens iam nolit confessionem audire. Ratio, quia tunc idem est ac si non esset copia alterius confessarii.

1289. *Quandonam hic complicitas habeatur?* — Complicitas hic tunc habetur, cum adest duorum pluriumve *exterius, vicissim* seu *mutuo* declarata consensio, concordia, conspiratio *in peccatum turpe* atque inhonestum, *mortiferum* illud quidem, contra sextum decalogi praeceptum, quamvis non consummatum per copulam. *Extérius,* complicitas sane haberi nequit sine actu externo. *Mortale,* nam S. Pontifex loquitur de peccato, quod sacramentali absolutione *necessario* delendum sit. *Mortale* vero intelligitur tum ratione actus interni, tum ratione operis exterioris. Quare praefata lex locum non habet ubi de peccatis tantum gravibus, sed dubiis, sive dubium sit iuris, sive sit facti, vel de simpliciter venialibus agatur, vel de venialibus tantum quoad actum externum, licet alteruter, vel uterque interne graviter peccaverit. Quanta vero imprudentia sit et temeritas, ob periculum scandali, confessarium complicem adire, etiamsi agatur de venialibus tantum in hac materia eidem confessario complici manifestandis, nemo est qui non videat. *Vicissim seu mutuo.* Ergo « 1.° si sacerdos occasionem nactus ex somno, vel ebrietate, femina aliqua ad libidinem explendam uteretur, non propterea iurisdictionem ad illam absolvendam amitteret; quia cum tam ebria, quam dormiens peccando impares sint; neutra complex formaliter haberetur, utraque licet materialiter socia criminis in peccato contra sextum praeceptum a sacerdote patrato dici possent... 2.° Si sacerdos aliquis per summum nefas in-

duceret feminam ad credendum, peccato prorsus vacare, si turpiter ab ipso tangi se sineret, eaque ab illo decepta bona fide ab se turpiter tangi pateretur, quin formale in se peccatum admitteret; nec complex esset, et posset sese subiicere sacramentali eiusdem sacerdotis iudicio pro absolutione non a venereo, a quo immunem eam ponimus, sed ab aliis peccatis obtinenda ». Ithur. Cas. 41. n. 25. 26. Complicitas item non adest, de qua in hac lege, si mulier, cum qua sacerdos peccat, licet interius consentiat, exterius tamen resistat. Nomine autem *peccati turpis* venit omne peccatum externum grave contra sextum praeceptum, licet sit solus tactus, sive colloquium. Ratio, quia verba Bullae: *In peccato turpi atque inhonesto contra sextum praeceptum,* quaecumque peccata turpia sine dubio comprehendunt. S. O. d. 28. Maii 1873., L. 554.

1290. *An praedicta complicitas comprehendat peccatum turpe confessarii cum criminis socio, commissum etiam antequam sacris ordinibus fuerit initiatus?* — R. Affirmative. Ratio est, quia S. Pontifex indefinite omnino loquitur de peccato commisso cum complice, neque illud restringit ad peccatum commissum ab ipso *confessario,* habente iam facultatem confessiones audiendi, vel iam in sacris constituto. S. Poenit. 22. Ian. 1879., Ithur. Cas. 47. n. 2.-6.

1291. *An valida sit absolutio saltem aliorum peccatorum, si poenitens fuerit in bona fide, ut fit quoties de peccatis reservatis agitur?* — R. Affirmative. Ratio, quia in Bulla iurisdictio quidem adimitur confessario, sed confessario *complici,* quoad poenitentem *complicem,* et, quod potissimum est, *ab huiusmodi culpa, in huiusmodi peccati genere.* Ergo *non ab aliis, non in aliis.* S. Poenit. 16. Maii 1877.

1292. *An error poenitentis iurisdictionem suppleat, quando absolutio complici indebite impertitur?* — R. Negative. Ratio, quia Ecclesia supplens iurisdictionem, in casu erroris, intendit consulere non aliquibus tantum, qui decepti putarent iurisdictionem huic sacerdoti inesse, sed multitudini hominum, communi persuasione id ipsum falso existimantium. Hinc error supplens iurisdictionem respicit multitudinem, cui Ecclesia favere intendit; non vero respicit paucos. Atqui, ubi agitur de complice absolvendo, duo tantum intersunt, confessarius scilicet et complex, quos Const. Benedictina vult punire. Ergo error nihil prorsus validitati absolutionis a complice impertitae suffragari potest. Ithur. Cas. 51. n. 26., Cas. 47. n. 10. 11.

1293. *Quid si confessarius complicem inadvertenter absolveret?* — Plures affirmant absolutionem valere. Ratio, quia Constitutiones Bened. XIV. *temerarium ausum et praesumptionem* requirunt. Plures e contra negant absolutionem valere. Duo enim distinguenda sunt in C. Bened. XIV., iurisdictionis ademptio et poena excommunicationis. Haec quidem tum in C. *Sacram. poenit.* tum in C. *Apost. regim.* fertur contra *audentes* et *praesumentes:* illa vero confessario complici simpliciter adimitur, uti constat ex ipso tenore Bullae. Unde constat, ademptionem iurisdictionis non tamquam poenam proprie constitui, sed tamquam legem irritantem ad periculum avertendum, ne sacerdos complex, complicem absolvere *audeat,* et ad removendam a sacri tribunalis sanctitate omnem *turpitudinis occasionem,* et *sacramentorum contemptum,* ut dicitur ibid. initio § 4. Hinc absolutio invalida erit quoad ipsum complicitatis peccatum, valida vero quoad alia peccata, si poenitens sit in bona fide. Cf. 1291.

1294. *An sacerdos dubitans, utrum poenitens sit eius complex, illum absolvere possit?* — R. Affirmative. Gur. Cas. 619. Ratio; quia praesumendum non est, prudenter legislatorem voluisse in confessarium animadvertere, cum tanto dubio circa rem ex una parte, et tanto famae detrimento et novo forte scandalo ex altera. Igitur casus praesens recidere videtur in quaestionem *iurisdictionis probabilis* vel *dubiae,* in qua, stante gravi causa, probabilius absolvere licet. Cf. 770.

1295. *An sacerdos complex iurisdictionem habeat in peccatum complicitatis per contritionem perfectam deletum, vel indirecte tantum per claves remissum?* — R. Negative. Ratio, quia ex Bened. XIV. confessarius privatur simpliciter iurisdictione *necessaria* ad complicitatis peccati remissionem, per claves necessario obtinendam. Ithur. Cas. 48. n. 2. 7. 8. 11.-16.

1296. *An sacerdos complex iurisdictione careat in peccatum complicitatis, etiam directe iam remissum?* — R. Negative. Ratio, quia peccatum illud non est amplius materia *necessaria* confessionis, sed libera. S. O. 29. Maii 1867.

1297. *An confessarius complex complicem absolvere possit vi saltem alicuius privilegii, vel Iubilaei?* — R. Negative. Constat ex Const. Bened. XIV. § 5. Notandum autem hic est, quod invalide absolvit poenitentem, qui vi privilegii posset absolvi a quocumque peccato summo Pontifici reservato, quia hoc peccatum non est reservatum; cum quilibet confessarius non complex ab eo possit absolvere. Ex quo

consequitur, confessarium, habentem potestatem absolvendi a casibus Summo Pontifici reservatis, non posse complicem absolvere.

1298. *An sacerdos petens facultatem, ut aliquis sacerdos complicem absolvat, proprium complicem ipsemet absolvere queat? — An Episcopus concedere possit facultatem hanc complicem suum absolvendi?* — R. Ad 1.um Affirmative. Ratio est, quia facultas absolvendi complicem postulata est in genere pro aliquo sacerdote. Ergo tam valere debet pro ipso oratore, quam pro alio. — R. Ad 2.um Negative. Ratio est, quia lex prohibens, ne sacerdos complicem absolvat, est lex generalis Ecclesiae et gravissimi momenti. Porro Episcopi nequeunt dispensare in legibus Ecclesiae generalibus auctoritate propria, nisi in casibus minoris momenti, et in praxi frequenter occurrentibus. Constat etiam tum ex praxi Ecclesiae, quae Episcopis, petentibus facultatem absolutionis complicis, eam Indulto particulari pro quibusdam necessitatis casibus numero paucis concedere solet; tum praesertim ex Const. *Apostolicae Sedis,* qua casus ille *speciali modo,* immo iuxta Decr. S. O. 17. Ian. 1866. *specialissimo modo* Papae reservatur.

1299. *Quid de excommunicatione?* — Excommunicatio constituta a Bened. XIV., Cf. 1281., retinetur in C. *Apostolicae Sedis,* et ampliatur. Non enim excommunicatio fertur in *audentes absolvere,* sed in simpliciter « absolventes complicem in peccato turpi, etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem ». — *Absolventes,* non ergo satis est confessionem dumtaxat audire, quin absolvatur. Confessarii tamen, fingentes et simulantes absolutionem complicis in peccato turpi, non effugiunt excommunicationem. S. Poenit. 1. Martii 1878., S. O. 5. Dec. 1883. — *Absolventes,* etiam cum ignorantia crassa aut supina, S. O. 13. Ian. 1892. — *Complicem,* nempe formalem, adeoque mutuo consensu, ex utraque parte exterius manifestato. — *In peccato turpi,* nempe 1.° contra sextum decalogi praeceptum; 2.° formali, nam si alteruter peccaverit materialiter tantum, complex dici non potest; 3.° externo; 4.° gravi ex utraque parte, non modo in ratione actus interni, sed etiam in ratione actus externi; 5.° *directe* iam ab alio confessario non absoluto. — *In peccato turpi;* excommunicationem tamen adhuc incurreret confessarius, qui poenitentem directe vel indirecte induceret, ad illud reticendum peccatum. *Directe,* ei persuadendo illud peccatum esse omittendum. *Indirecte,* ei persuadendo non fuisse peccatum, commissam cum sacerdote turpitudinem, etc. — *Etiam in mortis articulo,* a fortiori extra.

— *Si alius sacerdos, licet non approbatus,* i. e. non « deficiente tunc *quocumque alio sacerdote,* qui confessarii munus obire possit ». Cf. 1281. Hinc suspensus, vel etiam excommunicatus complici praeferendus est, *per se loquendo;* secus, si infamia et scandalum sequeretur. — *In mortis articulo,* seu periculo, Cf. 1286.

Casus iste adeo pro reservato habetur, ut etiam in generali et amplissima concessione facultatum, quae a S. Sede pro variis locis conceditur absolvendi ab omnibus casibus etiam sub censura *speciali modo* reservata, expresse excipiatur. S. O. 4. Apr. 1871. Cf. 1298. Eius absolutio privative spectat, et in foro tantum interno, ad S. Poenit., ad quam est recurrendum.

1300. *An censuram evadat sacerdos complex, qui citra necessitatem complicis confessionem audiat in articulo mortis, si antequam absolvat facti eum poeniteat, deinde vero absolvit ob circumstantiam inchoatae confessionis?* — Negant auctor Cas. Consc. Bonon. ann. 1759. mens. Maii Cas. 2., aliique. Ratio, quia *nulla* erat initio confessionis iurisdictio confessarii, cum non fuerit iuridice incoepta, et *nulla* remanet in eius prosecutione. Neque vero alia est necessitas absolutionem impertiendi, quam mortis articulus, deficiente alio confessario, vel urgente scandali et infamiae periculo. Alii vero affirmant. Etenim « 1.° Non incurrit poenam pro sola confessione incepta, quia non incurritur illa poena, nisi confessio absolutione compleatur. 2.° Neque incurrisset absolvendo post mutatam voluntatem in melius, et contritionem de eo peccato elicitam; nam nemo incurrit excommunicationem per actum, qui ex una parte omitti amplius non potest, et ex altera parte omni culpa caret, immo factus obligatorius. Etenim tunc incurritur excommunicatio, quando sine ulla necessitate (*scandali et infamiae vitandae*) absolutio a complice impertitur. At confessarius, audita poenitentis confessione, eum absolvere cogitur; ergo excommunicationem non incurrit ». Gur. Cas. 628., Ithur. Cas. 50. n. 25. 26. Ad rationem quod attinet primae sententiae, Cf. 1282.

DE CONST. *OFFICIORUM AC MUNERUM.*

1301. *Quaenam adsit librorum prohibitio?* — Prohibitio librorum alia est *iure naturali,* alia *iure positivo.* Lectio librorum, e. g., falsam religionem tradentium, rerum superstitiosarum, lascivarum, et quam-

cumque virtutem oppugnantium, aut vitium defendentium, *per se loquendo, iure naturali prohibetur*. Ratio, quia lectio horum librorum, per se loquendo, periculum habet annexum perversionis. Nisi igitur talis lectio fiat a viris doctis, et ex honesta intentione hos libros impugnandi, exstirpandi, etc., peccaminosa erit pro rata periculi perversionis. — Ad *ius positivum* quod spectat, nullum dubium est, quod Ecclesia potestatem habeat libros noxios prohibendi. Iam vero « prohibere libros per totum orbem spectat *ad Summum Pontificem,* et pro ipso ad S. Congregationem. *Episcopi* autem et *Inquisitores* possunt libros prohibere in territorio proprio », etiam sub poena censurae subeundae. L. 290. « Ordinarii, ait Leo XIII. cit. C. § 29., etiam *tamquam Delegati Sedis Apostolicae, libros,* aliaque *scripta* noxia *in sua dioecesi edita* vel *diffusa* proscribere, et e manibus fidelium auferre studeant. Ad Apostolicum iudicium ea deferant *opera vel scripta,* quae subtilius examen exigunt, vel in quibus ad salutarem effectum consequendum supremae auctoritatis sententia requiri videtur ». Obligatio ergo pro Ordinariis adest proscribendi non omnes libros et scripta noxia, sed tantum *in sua dioecesi edita vel diffusa,* adeoque regulari quodam exemplarium numero. Alii vero libri vel scripta penitius examinanda, vel superioris auctoritatis iudicium exigentia, *omnia* sunt denuntianda. Ac, quia Ordinarii locorum procedere hac in re possunt potestate a S. Sede delegata, suis praescriptionibus obligare possunt regulares etiam exemptos.

Ordinarii, etiam tamquam Delegati Sedis Apostolicae... auferre studeant. « Ius quidem his verbis, sed etiam officium mandatur... Episcoporum officium est modernistarum scripta, quaeve modernismum olent provehuntque; si in lucem edita, ne legantur cavere, si nondum edita, prohibere ne legantur ». Pius X. Litt. Enc. *Pascendi dominici* 8 Sept. 1907.

Modernismum damnat Summus Pontifex, id est temerarias et falsas novitates, quas non pauci proferunt, hac nostra aetate, quoad Theologiam, Philosophiam, Exegesim et Historiam Biblicam, nec non Historiam ecclesiasticam. Scilicet intemperanti novitatis studio pervasi, posthabitis doctrinis a Patribus et a catholicis Doctoribus constanter traditis, sententias asserunt parum fundatas, ac praescindentes a supernaturali ratione factorum et inspiratione S. Scripturae ipsam Religionem evertere videntur. *Modernismum* quidem damnat Summus Pontifex, non modernum quodcumque inventum, quod solida ratione comprobetur. Cuius rei auctor est ipse Summus Pontifex in suo Br. ad Ernestum Commer *Summa nos* 14. Iun. 1907. Equidem, inquit,

calumnia est asserere Apostolicam Sedem « obsoletioribus studiis adhaerentem, disciplinarum eam obstare progressui, alas acerrimis quibusque ingeniis circumcidere, verumque edocentibus obniti. Neque tamen falsius quidquam aut iniquius fingi cogitatione potest; si quidem improbat certam errandi libertatem Ecclesia, fidelesque ne patiantur se irretiri fallaciis evigilat: at non illud ullo pacto prohibet, immo vero instando commendat suadetque, *traditum divinitus verum,* cui ipsa custodiendo est data, pro gentium aetatumque indole, apertius explanari et interpretatione evolvi legitima ».

Porro ad ius commune vigens quod spectat, standum est, in praesenti, *Indici* librorum prohibitorum, novissime recognito iussu Leonis XIII. Br. *Romani Pontifices* 17. Sept. 1900.; nec non *Decretis Generalibus* iam statutis ab eodem Leone XIII. cit. C. *Officiorum ac munerum.* Ea vim legis *sola* habent, « *abrogatis Regulis* S. Trid. Syn. iussu editis, Observationibus, Instructione, Decretis, Monitis, *et quovis alio Decessorum Nostrorum hac de re statuto, iussuque,* una excepta C. Benedicti XIV. *Sollicita et provida,* quam, sicut adhuc viguit, ita in posterum vigere integram volumus ». Par. *Itaque. — Abrogatis Regulis,* etc. simpliciter, adeoque quoad obligationes et quoad poenas. Abrogatae item manent contrariae consuetudines, quamvis in cit. C. clausula eas abrogans non habeatur. Id enim aperte deducitur ex scopo huius C., nempe ut praesentis temporis necessitatibus cautum sit. C. Benedicti XIV. *Sollicita et provida* methodum praescribit in examine et proscriptione librorum servandam in S. C. S. Off. et Indic. — Praefata autem Constitutio *Officiorum ac munerum* vim obligatoriam habet *ubique locorum,* etiam in regionibus britannici idiomatis. S. C. Indic. 23. Maii 1898. Cf. hic 1312. Quare *Index* quoque librorum prohibitorum *ubique locorum* est observandus. Leo XIII. C. *Romani Pontifices* 17. Sept. 1900. — Pius X. Motu proprio *Sacrorum antistitum* 1. Sept. 1910; E. M.

Tenentur Episcopi interdicere in propria Dioecesi libros omnes noxios et speciatim Modernistarum, prohibitionem tamen, si sufficiat, ad clerum unum coercendo; integro tamen bibliopolarum catholicorum officio libros ab Episcopo notatos minime venales habendi. Hi, si obedientiam detrectent, Episcopi, monitione praemissa, bibliopolarum catholicorum titulo privent, et potiore iure si episcopales audiant; qui vero pontificio titulo ornantur, eos ad S. Sedem deferant. Pius X. M. P. *Sacrorum Antistitum.*

Decr. 20. Oct. 1907. liber: *Il programma dei modernisti* proscriptus in Urbe est.

« Itaque nemini cuiuscumque gradus et conditionis Nostrae iurisdictioni subiecto eumdem librum *vendere* aut *legere* vel *retinere* liceat sub culpa lethali.

Cum porro huius libri auctores et scriptores in adserta *Responsione* acriter tueantur systema, quod in Encyclica *Pascendi dominici gregis — omnium haereseon conlectum* — esse affirmatur; SS. Dominus Noster Pius PP. X. per hoc Decretum auctores et scriptores, ceterosque omnes, qui quoquomodo ad hunc librum conficiendum operam contulerunt, excommunicationis poena afficit, a qua Sibi soli absolutionem reservat. Addit SS. Dominus Noster, hoc Decretum valere perinde ac si traditum esset in manus uniuscuiusque ex dictis auctoribus et scriptoribus, qui si sint sacerdotes et actum Ordinis exerceant, in irregularitatem incurrent.

Nil autem satius esset, ait SSmus, quam ut omnes Episcopi, in sua quisque dioecesi, hanc praescriptionem indicerent et censuram promulgarent. — Datum Romae, die 20. Octobris 1907. ». Petrus Respighi, Card. Vicarius. — Supplem. Prim. Enchir. Moral. ed. 3ª.

Ac Decr. 28. Dec. 1908. prohibitus est in Urbe libellus periodicus: *Nova et Vetera* et *Rivista di cultura.*

« Nemo ideo eum imprimat vel imprimi faciat, nemo vendat aut legat. Si secus quis fecerit, is noverit graviter peccasse. Praeterea clerici cuiusque ordinis, qui periodico eidem se consocient, vel si iam consociationem fecerint, quamprimum eam non retractent, noverint se suspensionem a divinis ipso facto incurrisse ». — Datum Romae, die 28. Ianuarii 1908. Petrus Respighi Card. Vic. — Supplem. Prim. Enchir. Mor. ed. 3ª. Cf. 1313.

1302. *Quid librorum prohibitio importet?* — Importat prohiberi eorumdem librorum lectionem, translationem seu versionem in aliam linguam, retentionem, defensionem, impressionem, publicationem, venditionem, donationem. *Libri* enim, proscripti cit. C., *simpliciter* prohibentur. — « *Quicumque librorum venditores,* praecipue qui catholico nomine gloriantur, *libros de obscoenis ex professo tractantes* neque vendant, neque commodent, neque retineant: *caeteros prohibitos venales non habeant,* nisi a S. Indic. Congr. veniam per Ordinarium impetraverint, nec cuiquam vendant, nisi prudenter existimare possint ab emptore legitime peti ». § 46. Cf. n. 1304.-1307.-1311. — Si quando alicuius auctoris in Indice *opera omnia* expresse prohibeantur, haec prohibitio ad eos libros non pertinet, qui aut nullo modo, aut obiter tantum fidei veritates attingunt, et nullo decreto generali aut speciali

proscribuntur. Index libror. prohib. Praef. — Librorum prohibitorum lectione vel retentione excommunicatio incurritur tantum in duobus casibus iam supra relatis, § 47. 48. Cf. 1165. 1212. Cf. etiam praecedentem numerum in fine. — Absolute, liber Inquisitoribus, vel Ordinariis tradendus est. Ratio, ut superiores sciant quae fidelibus propinentur venena, et antidotum praeparent. Ut autem plurium locorum hodie praxis est, et ut tutius et citius tales libri extirpentur, comburi etiam possunt. Lacerari vero non possunt, ut deinde eius foliis res involvantur. Expectare paucis diebus vel ad librum superiori tradendum, vel ad veniam petendam, grave non est, neque consequenter censurae obnoxium. — *Libri* tandem intelliguntur, libri typis impressi, et alicuius regularis molis, non manuscripta, lithographiae, etc.; neque exiguae molis libelli, vel folia volantia. Quae quidem distinctio aperte in praesenti fit Constitutione. — Cf. n. 1165.; Sanchez in Dec. l. 2. c. 10. n. 56.; La-Croix 349.; Laymann de Fide XV. 7.; E. M.

1303. *An noxii libri sint denuntiandi?* — « Quamvis *catholicorum omnium sit,* maxime eorum, qui doctrina praevalent *perniciosos* libros Episcopis *aut Apostolicae Sedi* denunciare; id tamen *speciali titulo* pertinet ad Nuntios, Delegatos Apostolicos, locorum Ordinarios, atque Rectores Universitatum doctrinae laude florentium ». § 27. — *Catholicorum omnium sit,* i. e. ex caritate obligante, quando grave adsit periculum, et denuntiatio ab aliis non fiat, et sine gravi incommodo fieri possit. — *Perniciosos,* quoad fidem vel mores. — *Apostolicae Sedi,* i. e. Sacrae Congr. Indicis, vel S. Inquis., vel de Prop. Fid., vel Negot. Eccles. extraord. — *Speciali titulo* officii et iustitiae, unde gravius obligatio praedictos urget.

1304. *Quid de editionibus textus originalis, et versionum non vulgarium et vulgarium Sacrae Scripturae?* — « Editiones *textus originalis* et *antiquarum versionum* catholicarum Sacrae Scripturae, etiam Ecclesiae Orientalis, *ab acatholicis quibuscumque publicatae,* etsi fideliter et integre editae appareant, *iis dumtaxat qui studiis theologicis vel biblicis dant operam,* dummodo tamen non *impugnentur* in prolegomenis aut adnotationibus *catholicae fidei dogmata, permittuntur* ». § 5. — *Antiquarum;* de antiquis versionibus hic agitur tantum, non de recentioribus. — *Ab acatholicis;* editiones ergo textus originalis et antiquarum versionum catholicarum Sacrae Scripturae a catholicis publicatae omnibus permittuntur. — *Iis dumtaxat;* aliis ergo non permittuntur. — *Qui studiis theologicis vel biblicis dant operam;*

sive privato studio, sive in publica schola; sive magistri, sive discipuli. S. C. Indic. 23. Maii 1898. *Impugnare* proprie non est simpliciter negare; sed negare, addita negationis ratione. — *Catholicae fidei dogmata,* non quaelibet theologorum sententiae et opiniones.

« *Eadem ratione et sub iisdem conditionibus* permittuntur *aliae versiones* Sacrorum Bibliorum *sive latina, sive alia lingua non vulgari ab acatholicis editae* ». § 6. — *Eadem ratione,* etc.; permittuntur nempe quaelibet aliae versiones non vulgares, ab acatholicis factae, studiosis tantum rerum theologicarum vel biblicarum, dummodo tamen non impugnentur fidei dogmata in prolegomenis aut adnotationibus.

« *Versiones omnes in lingua vernacula,* etiam a viris catholicis confectae, omnino prohibentur, *nisi fuerint ab Apostolica Sede approbatae, aut editae sub vigilantia Episcoporum cum adnotationibus desumptis ex Sanctis Ecclesiae Patribus, atque ex doctis catholicisque scriptoribus* ». § 7. — *Nisi fuerint,* etc.; vernaculae ergo versiones sine notis nonnisi ab Apostolica Sede debent approbari: cum notis etiam ab Episcopis possunt approbari.

« Interdicuntur *versiones omnes* Sacrorum Bibliorum, *quavis vulgari lingua, ab acatholicis quibuscumque* confectae, atque illae praesertim, quae per Societates biblicas a Romanis Pontificibus non semel damnatas, divulgantur, cum in iis saluberrimae Ecclesiae leges de divinis libris edendis funditus posthabeantur. *Hae nihilominus versiones iis, qui studiis theologicis vel biblicis dant operam,* permittuntur, *iis servatis,* quae supra statuta sunt ». § 8. — *Saluberrimae leges,* i. e. de traditione, quam acatholici omnino contemnunt. — *Hae nihilominus versiones,* sive ab acatholicis, sive a catholicis confectae. — *Iis servatis;* dummodo nempe non impugnentur in prolegomenis aut adnotationibus catholicae fidei dogmata. — Decr. S. O. *Lamentabili* 3. Iul. 1907. pr. 1.; E. M.

1205. *Quid de libris apostatarum, haereticorum, schismaticorum aliorumque scriptorum?* — « Libri omnes, quos *ante annum* 1600. aut Summi Pontifices, aut Concilia oecumenica damnarunt, et qui in novo Indice non recensentur, *eodem modo* damnati habeantur, sicut olim damnati fuerunt, *iis exceptis,* qui per haec Decreta Generalia permittuntur ». § 1. — *Ante annum;* in Indice enim librorum prohibitorum fere non nisi libri posterius damnati inseruntur. Eorum librorum damnatorum exempla habentur in eadem C. initio par. *Praecipue vero.* — *Eodem modo,* plurium enim prohibitio in vigore esse desinit, tum pro-

pter vetustatem errorum, de quibus nemo amplius curat; tum propter sufficientem notitiam iam propagatam et invalescentem eorumdem errorum, unde nocere desierunt; tum propter utilitatem, quae habetur ex lectione talium librorum, ex quibus multa constare possunt spectantia ad Ecclesiae praxim et doctrinam. Huiusmodi sunt, e. g., libri Tertulliani, Origenis, etc. — *Iis exceptis,* Cf. § 3. 4. 5. 6. 8. 10., etc. Hinc « ea nunc opera quae vel *ex professo* de religione non tractant, vel etsi de ea tractant, nihil tamen contra fidem continent, permissa sunt, nisi forte aliquo decreto generali aut speciali deprehendantur prohibita ». Index libr. prohib. Praef.

« *Libri* apostatarum, haereticorum, schismaticorum et *quorumcumque scriptorum* haeresim vel schisma *propugnantes,* aut ipsa *religionis fundamenta utcumque* evertentes, omnino prohibeantur ». § 2. — *Libri,* non omnes, sed *haeresi* vel *schisma propugnantes;* non mere continentes, sed additis probationibus defendentes. — *Quorumcumque scriptorum,* etiam catholicorum. — *Religionis fundamenta,* motiva nempe credibilitatis revelatae Religionis, eiusque fundamentales veritates, uti sunt spiritualitas et immortalitas animae, existentia Dei unius et trini, mundi creatio, Sacra Scriptura, Divinitas Iesu Christi, Ecclesia Catholica, Romanus Pontifex, etc. — *Utcumque,* sive falsis probationibus, sive etiam irrisione, aliaque ratione; sive scripto sive imaginibus.

« Item prohibentur *acatholicorum* libri, qui *ex professo de religione* tractant, nisi constet nihil in eis *contra fidem catholicam* contineri ». § 3. — *Acatholicorum,* nempe ad catholicam religionem non pertinentium; haereticorum, schismaticorum, iudaeorum, infidelium. — *Ex professo,* non obiter et per transennam. — *De religione,* i. e., de rebus sacris, de Sacris libris, de Fidei mysteriis, de Theologia Dogmatica vel Morali, de Ecclesiae Ritibus vel Canonibus, de cultu Sanctorum, etc. — *Contra fidem catholicam;* hinc non prohibentur libri Romanarum Antiquitatum, aliique id genus.

« Libri *eorumdem auctorum,* qui *ex professo* de religione non tractant, sed obiter tantum fidei veritates attingunt, iure ecclesiastico prohibiti non habeantur, donec speciali decreto proscripti haud fuerint ». § 4. — *Eorumdem auctorum,* acatholicorum. — *Ex professo;* haereticorum ergo libri, qui ex instituto non tractant de religione, sed obiter tantum, quamvis forte errent circa doctrinam catholicam, *positive* non sunt prohibiti, multoque magis si de religione nihil omnino contineant.

1306. *Quid de libris liturgicis et precatoriis?* — « In authenticis editionibus Missalis, Breviarii, Ritualis, Caeremonialis Episcoporum, Pontificalis Romani, aliorumque librorum liturgicorum a S. Sede Apostolica approbatorum, nemo *quidquam immutare praesumat: si secus* factum fuerit, *hae novae editiones prohibentur* ». § 18. — *Aliorumque librorum liturgicorum,* ut illi sunt, qui liturgicum cantum signant et qui ab editione authentica et typica vaticana discrepare non possunt, et ideo sunt ab Ordinario loci approbandi. Pius X. Motu proprio 25. Apr. 1904., S. R. C. 11. Aug. 1905., 14. Febr. 1906. — *Quidquam* alicuius momenti. Si enim res omnino levis sit ad ecclesiasticum superiorem spectabit usum libri permittere vel prohibere. — *Immutare;* non, typographicum mendum corrigere. *Immutare;* non, aliquid ad maiorem claritatem et commoditatem in extensum, non abbreviate, referre, vel proprio in loco repetere. — *Praesumat;* adeoque ex intentione, non inadvertenter. — *Si secus,* si nempe *quidquid* fuerit *immutatum,* ex typicis et approbatis editionibus, sive habeatur sive non habeatur approbatio, qua deficiente, *liber* non est ipso facto *prohibitus*. Cf. E. M. 125.

« Litaniae omnes, *praeter antiquissimas et communes,* quae in Breviariis, Missalibus, Pontificalibus, ac Ritualibus continentur, et *praeter* Litanias de B. Virgine, quae in sacra Aede Lauretana decantari solent, et Litanias SS. Nominis Iesu iam a S. Sede approbatas, *non edantur* sine revisione et approbatione Ordinarii ». § 19. — *Praeter* etc. Decreto 2. Apr. 1899. probatae etiam sunt Litaniae SSmi Cordis Iesu. Decreto 18. Mart. 1909. probatae item sunt litaniae in honorem S. Ioseph Sponsi B. V. M., A. A. S. v. 1. p. 290. seqq. — *Non edantur,* hic prohibetur tantum earum litaniarum publicatio. Sed vi sequentis par. ipsi libri eas continentes prohibentur, sine legitima approbatione publicati. — Ex decr. S. R. C. 20. Iun. 1896., 11. Febr. 1898. *Dub.* prohibetur publica in ecclesiis vel oratoriis publicis recitatio litaniarum, quas nondum S. Sedes probavit, licet eas probaverit Ordinarius, etiamsi fiat ea recitatio sine interventu sacri ministri.

« Libros aut libellos precum, devotionis, *vel doctrinae institutionisque* religiosae, moralis, asceticae, mysticae, aliosque huiusmodi, *quamvis ad fovendam populi christiani pietatem* conducere videantur, nemo praeter *legitimae auctoritatis* licentiam *publicet: secus, prohibiti habeantur* ». § 20. — *Libros aut libellos,* non folia volantia. — *Vel doctrinae... quamvis* etc. quare non videtur hic agi de libris, in quibus ea doctrina mere speculative exponitur. *Legitimae auctoritatis,* nempe Ordinarii, qui permittere potest etiam libros devotionis continentes

versionem Epistolarum, Evangeliorum, Canonis Missae. S. R. C. 4. Aug. 1877. Collect. S. C. de P. F. n. 1890. — *Publicet: secus.* Quare libri omnes in hac par. recensiti, sine authentica Ordinarii approbatione iam nunc edendi, non antea editi, uti prohibiti habendi sunt. Cf. n. 1308. § 13., n. 1312. § 41. — E. M.

Approbandae ab Ordinario sunt Orationes pro obtinenda Servorum Dei intercessione. S. R. C. 21. Mart. 1914.

1307. *Quid de libris obscoenis?* — « Libri, qui *res lascivas seu obscoenas ex professo tractant, narrant, aut docent,* cum non solum fidei, sed et morum, qui *huiusmodi librorum lectione facile corrumpi solent,* ratio habenda sit, omnino prohibentur ». § 9. — *Res lascivas* seu *obscoenas;* non ergo agitur *de amoribus* uti vocant, quibus narrandis romanenses fabellae mere eroticae immorantur. — *Ex professo,* i. e. non leviter, sed ex proposito. — *Tractant,* i. e. disputando, defendendo, vel simpliciter discurrendo de huiusmodi rebus, ita ut sint vel totius libri obiectum, vel alicuius capitis tantum speciale argumentum. — *Narrant,* facta, historias vel fabellas referendo. — *Docent,* rerum lascivarum agendarum naturam explicando, declarando, etc. — *Tractant, narrant, docent,* eas nempe res insinuando; non certe earundem illiceitatem ostendendo, et abominationem persuadendo, vel ad medicinam, chirurgiam etc. scientifice explicandam; dicitur enim: *qui huiusmodi* etc.

« Libri auctorum sive antiquorum sive recentiorum, quos classicos vocant, *si hac ipsa turpitudinis labe infecti sunt,* propter sermonis elegantiam et proprietatem, iis tantum *permittuntur,* quos *officii aut magisterii ratio excusat:* nulla tamen ratione *pueris* vel *adolescentibus,* nisi solerti cura expurgati, tradendi aut praelegendi erunt ». §. 10. — *Si hac ipsa turpitudinis labe infecti sunt;* i. e. si *res lascivas seu obscoenas ex professo tractant, narrant aut docent,* ut habetur in praec. § 9. — *Permittuntur,* nisi tamen in Indice sint nominatim relati. — *Officii aut magisterii ratio excusat.* Professores ergo humanarum litterarum aliique eatenus hos libros legere possunt, quatenus id ab officii aut magisterii ratione exigatur, id nempe sit ipsis ideo necessarium vel utile. Alumnis vero nullatenus permittuntur, nisi *ea turpitudinis labe* fuerint expurgati.

1308. *Quid de aliis specialis argumenti libris?* — « Damnantur *libri,* in quibus Deo, aut B. Virgini Mariae, vel Sanctis, aut Catholicae Ecclesiae eiusque cultui, vel sacramentis, aut Apostolicae Sedi *detrahitur.* — Eidem reprobationis iudicio subiacent ea opera, in qui-

bus *inspirationis Sacrae Scripturae* conceptus *pervertitur,* aut eius extensio *nimis coarctatur.* — Prohibentur quoque libri, qui *data opera* ecclesiasticam hierarchiam, aut statum clericalem vel religiosorum probris afficiunt ». § 11. — *Libri* quorumcumque, sive acatholicorum sive catholicorum. — *Detrahunt,* male nempe loquuntur, quamvis non ex professo, sed in materia gravi. — *Inspirationis Sacrae Scripturae,* quae, « Spiritu Sancto inspirante, conscripta, Deum habet auctorem ». Conc. Vatic. C. *Dei Filius* C. 2.; Decr. S. O. *Lamentabili* 3. Iul. 1907. pr. 9. — *Pervertitur,* si e. g. *inspirationis* conceptus constitueretur in subsequenti Ecclesiae approbatione Sacrorum Librorum; vel in directione quadam concomitante Spiritus Sancti, si necessitas postulet; vel in divina assistentia ad praecavendos errores. Decr. cit. pr. 10. 12. 19. 20. — *Coarctatur,* nempe ad aliquos tantum libros Sacrae Scripturae, non ad omnes; vel ad aliquam tantum librorum partem, non ad integros libros; vel ad fidei et morum dogmata tantum, non etiam ad reliqua, ad res historicas, ad res profanas, ad res ad naturales scientias spectantes; vel ad res tantum, de quibus ex professo agunt, non etiam ad alias obiter tantum dictas. Decr. cit. pr. 11. — *Data opera;* adeoque non si habeatur aliqua tantum iniuriosa expressio, sed si vel totus liber, vel notabilis eius pars, vel integrum aliquod caput probris afficiat *ecclesiasticam hierarchiam,* aut *statum clericalem* vel *religiosum;* non, privatam aliquam personam, nisi inde vituperium in ipsum ordinem hierarchicum, vel eius partem vel in ipsum statum clericalem vel religiosum convertatur.

« Nefas esto libros edere, legere, aut retinere, in quibus sortilegia, divinatio, magia, evocatio spirituum, aliaeque huiusmodi generis superstitiones *docentur vel commendantur* ». § 12. — *Docentur,* ad ea exercenda. *Docentur vel commendantur;* non, si mere superstitiosa facta narrent, vel de illis tractent aut discurrant, ad ea improbanda, eorumque malitiam et perniciem ostendendam.

« Libri aut *scripta,* quae narrant novas apparitiones, revelationes, visiones, prophetias, miracula, vel quae novas inducunt devotiones, etiam *sub praetextu quod sint privatae, si publicentur absque legitima Superiorum Ecclesiae licentia, proscribuntur* ». § 13. — *Scripta,* licet non sint *libri,* sed libelli aut folia; licet sint *manuscripta,* nam propriissime *scripta* sunt. — *Si publicentur,* prohibitio ergo non afficit libros ante hanc Const. publicatos. — *Absque legitima venia,* quae si habeatur, iam non videtur amplius requiri, *vi praesentis Constitutionis,* protestatio iuxta Decretum Urbani VIII. Sed Cfr. quae hic in fine numeri habentur. — *Absque legitima,* etc. Omnes quidem libri de

rebus sacris et de moribus ecclesiasticae censurae subiiciendi sunt, ut licite edantur. verum non ideo omnes sunt prohibiti, si sine legitima approbatione editi fuerint, § 41.; dum e contra libri, de quibus agitur in hac par., *sine licentia superiorum Ecclesiae* publicati, proscripti sunt, et consequenter neque legi neque retineri possunt. Cf. 1306.

« Prohibentur pariter *libri,* qui *duellum, suicidium,* vel *divortium licita statuunt;* qui *de sectis massonicis* vel aliis eiusdem generis societatibus *agunt, easque utiles et non perniciosas* Ecclesiae et civili societati *esse contendunt;* et qui *errores, ab Apostolica Sede proscriptos, tuentur* ». § 14. — *Libri* quorumcumque auctorum, acatholicorum, vel catholicorum. — *Statuunt, contendunt, tuentur;* non ergo obiter sed data opera id faciunt. — *Errores ab Apostolica Sede proscriptos,* e. g. errores in Syllabo proscriptos. S. C. Indic. 23. Maii 1898. — E. M.

« De sacris Reliquiis haec teneantur. Si Episcopi, qui uni in hac re possunt, certo norint Reliquiam esse subditiciam, fidelium cultu removeant. Si Reliquiae cuiuspiam auctoritates, ob civiles forte perturbationes vel alio quovis casu, interierint; ne publice ea proponatur nisi rite ab Episcopo recognita. Praescriptionis argumentum vel fundatae praesumptionis tunc tantum valebit, si cultus antiquitate commendetur; nimirum pro decreto anno MDCCCXCVI. a sacro Consilio indulgentiis sacrisque Reliquiis cognoscendis edito, quo edicitur: *Reliquias antiquas conservandas esse in ea veneratione in qua hactenus fuerunt, nisi in casu particulari certa adsint argumenta eas falsas vel suppositicias esse.* — Quum autem de piis traditionibus iudicium fuerit, illud meminisse oportet: Ecclesiam tanta in hac re uti prudentia, ut traditiones eiusmodi ne scripto narrari permittat, nisi cautione multa adhibita praemissaque declaratione ab Urbano VIII. sancita; quod etsi rite fiat, non tamen facti veritatem adserit, sed, nisi humana ad credendum argumenta desint, credi modo non prohibet. Sic plane sacrum Consilium legitimis ritibus tuendis, abhinc annis XXX, edicebat Decr. 2. maii 1877.: *Eiusmodi apparitiones seu revelationes neque approbatas neque damnatas ab Apostolica Sede fuisse, sed tantum permissas tamquam pie credendas fide solum humana, iuxta traditionem quam ferunt, idoneis etiam testimoniis ac monumentis confirmatam.* Hoc qui teneat, metu omni vacabit. Nam Apparitionis cuiusvis religio, prout factum ipsum spectat et *relativa* dicitur, conditionem semper habet implicitam de veritate facti: prout vero *absoluta* est, semper in veritate nititur, fertur enim in personas ipsas Sanctorum qui honorantur. Similiter de Reliquiis affirmandum. — Illud demum Consilio *vigilantiae* demandamus, ut ad socialia instituta itemque ad scripta quaevis

de re sociali assidue ac diligenter adiiciant oculos, ne quid in illis modernismi lateat, sed Romanorum Pontificum praeceptionibus respondeant ». Pius X. Litt. Enc. *Pascendi dominici gregis* 8. Sept. 1907.

1309. *Quid de diariis, foliis, et libellis periodicis?* — « Diaria, folia et libelli periodici, qui *religionem* aut bonos mores *data opera* impetunt, non solum naturali, sed etiam ecclesiastico iure *proscripti habeantur.* — Curent autem Ordinarii, *ubi opus sit,* de huiusmodi lectionis periculo et damno fideles opportune monere ». § 21. — *Religionem* revelatam, et consequenter etiam naturalem. — *Data opera,* i. e. ex proposito, ex professo, adeoque non obiter, non leviter, sed habitualiter religionem et bonos mores graviter impetunt, a quocumque scribantur sive a catholicis sive a fortiori ab haereticis. — *Proscripti habeantur;* non licet ergo eos legere, retinere eisque subscribi. *Ubi opus sit;* ea omissa monitione, non ideo licet impune legere praefata diaria, quae *proscripta* manent ex generali hac lege. *Ubi opus sit;* adeoque monitio non semper est facienda, sed tantum, in particulari casu, in quo specialis adsit ratio. — Card. Urbis Vicarius Litt. 16. Maii 1903. nominatim eph. *Asinum* prohibuit.

« Nemo e catholicis, praesertim e viris ecclesiasticis, *in huiusmodi diariis, vel foliis, vel libellis periodicis, quidquam,* nisi suadente iusta et rationabili causa, publicet ». § 22. — *In huiusmodi diariis,* de quibus nempe agitur praec. § 21. *Quidquam,* sive sit *articulus,* uti appellatur, sive etiam sit simplex quoddam *nuntium* alicuius rei.

« Viri e clero seculari prohibentur quominus absque praevia Ordinariorum venia *diaria,* vel *folia periodica moderanda* suscipiant ». § 42. — *Diaria* etc., non libelli periodici. — *Moderanda,* venia ergo Ordinarii requiritur tantum pro directione diarii, non pro scriptione alicuius articuli, vel uti dicitur pro collaboratione.

1310. *Quid de imaginibus et indulgentiis?* — « Imagines *quomodocumque impressae* D. N. Iesu Christi, B. Mariae V., Angelorum atque Sanctorum, vel aliorum Servorum Dei *ab Ecclesiae sensu et decretis difformes, omnino vetantur. Novae* vero, sive preces habeant adnexas, sive absque illis edantur, sine ecclesiasticae potestatis licentia non publicentur ». § 15. — *Imagines,* non statuae, non numismata, non picturae. — *Quomodocumque impressae,* vario enim modo imprimi possunt. — *Impressae* iam, vetantur, si sint difformes ab Ecclesiae sensu et Decretis. Cf. Trid. s. 25. *de Sacr. Imag.*, Bened. XIV. C. *Sollicitudini* 1. Oct. 1745. — *Omnino vetantur,* ergo neque publice exponi neque privatim retineri possunt. Excipe, nisi retineantur uti merum

historicum artis monumentum. — *Novae,* seu posthac imprimendae, et *novae* quoad earum formam, imprimi et *publicari* non possunt sine licentia potestatis ecclesiasticae. Sine ea publicatae illicite quidem fuerunt publicatae, sed non sunt proscriptae, nisi sint difformes ab Ecclesiae sensu et Decretis.

« Universis interdicitur indulgentias *apocryphas* et *a S. Sede Apostolica proscriptas vel revocatas* quomodocumque *divulgare.* Quae divulgatae iam fuerint *de manibus fidelium auferantur* ». § 16. — *Apocryphae,* nempe falsae. Cf. veras indulgentias in authenticis Indulgentiarum Collectaneis a S. C. approbatis, *Raccolta delle Indulgenze* etc. — *A S. Sede Apost. proscriptas,* Cf. Ferraris v. *Indulgentia* a. 4. — *Divulgare,* per se lectio non interdicitur, sed praecipitur, ut divulgatae, sive typis sive manuscriptis, *e manibus fidelium auferantur,* quod maxime spectat ad ecclesiasticos superiores.

« Indulgentiarum libri omnes, summaria, libelli, folia etc., in quibus earum concessiones continentur, *non publicentur* absque *competentis auctoritatis licentia* ». § 17. — *Competentis auctoritatis,* nempe vel S. C. Indulg. vel Episcopi; S.^{ae} C.^{is}, si de novis indulgentiis, et de novis earum summariis agatur; Episcopi, si sermo sit de indulgentiis et de summariis iam a S. C. approbatis, secundum normas ante novam Const. *Officiorum ac munerum* stabilitas. S. Indic. C. 7. Aug. 1897. — *Licentia;* sine ea illicite publicantur, sed non ideo publicati proscripti ipso facto sunt. — E. M. 1310. 1355.

1311. *Quid de facultate legendi et retinendi libros prohibitos?* — « Libros sive *specialibus,* sive hisce *Generalibus* Decretis proscriptos, ii tantum legere et retinere poterunt, qui a Sede Apostolica, aut ab illis, quibus vices suas delegavit, opportunas fuerint consecuti facultates ». § 23. — *Specialibus,* insertos nempe in Indice librorum prohibitorum. — *Generalibus,* idest hisce Generalibus Decretis proscriptos.

« Concedendis licentiis legendi et retinendi libros quoscumque prohibitos Romani Pontifices Sacram Indicis Congregationem praeposuere. Eadem nihilominus potestate gaudent, tum Suprema Sancti Officii Congregatio de Propaganda Fide pro regionibus suo regimini subiectis. Pro Urbe tantum, haec facultas competit etiam Sacri Palatii Apostolici Magistro ». § 24. — Cum illi, qui referuntur in hac par., potestate gaudeant ordinaria in casu, eam aliis possunt delegare.

« Episcopi, aliique praelati iurisdictione quasi episcopali pollentes, pro singularibus libris, atque in casibus tantum urgentibus, licentiam concedere valeant. Quod si iidem generalem a Sede Apostolica

impetraverint facultatem, ut fidelibus libros proscriptos legendi retinendique licentiam impertiri valeant, eam nonnisi cum delectu et ex iusta et rationabili causa concedant ». § 25. — Praedicti ergo potestatem habent ordinariam et delegatam in casu. Utraque poterit subdelegari. Facultate ordinaria permittere possunt lectionem *singulorum* librorum, et in casu urgenti, quo non possit recurri ad Romanum Pontificem vel alium ab eo potestatem habentem. Delegata autem facultate, quando eam obtinuerint, possunt *generatim* permittere libros prohibitos. — *Cum delectu,* non generatim cuilibet personae, sed personae probae et prudenti, pro qua non adsit perversionis periculum. — *Cum delectu,* non indeterminate et indefinite pro quovis libro, sed individua vel saltem specifica facta librorum indicatione, perniciosioribus exclusis. — *Ex iusta et rationabili causa,* e. g. ratione studiorum, libri conscribendi, etc.

« Omnes qui facultatem apostolicam consecuti sunt legendi et retinendi libros prohibitos, nequeunt ideo legere et retinere libros quoslibet, aut ephemerides *ab Ordinariis locorum proscriptas,* nisi eis in apostolico indulto expressa facta fuerit potestas legendi et retinendi libros a quibuscumque damnatos. Meminerint insuper, qui licentiam legendi libros prohibitos obtinuerint, gravi se praecepto teneri huiusmodi libros ita custodire, ut ad aliorum manus *non perveniant* ». § 26. — *Ab Ordinariis locorum proscriptas;* Cf. n. 1301. § 24. Constitutionis. — *Non perveniant;* aliis ergo dare non possunt. — Lugo Resp. Mor. l. 4. d. 42.

1312. *Quid de praevia librorum approbatione?* — « *Omnes fideles* tenentur *praeviae censurae ecclesiasticae eos* saltem subiicere *libros,* qui divinas Scripturas, Sacram Theologiam, Historiam Ecclesiasticam, Ius canonicum, Theologiam naturalem, Ethicen, *aliasve huiusmodi religiosas aut morales disciplinas respiciunt,* ac generaliter *scripta omnia,* in quibus *religionis* et *morum honestatis specialiter intersit* ». § 41. — *Omnes fideles,* qui nempe imprimunt vel faciunt imprimere libros, uti sunt typographi et editores vel ipsi librorum auctores. *Omnes fideles;* verum « si auctor, Romae degens, librum non in Urbe, sed alibi imprimere velit, praeter approbationem Cardinalis Urbis Vicarii et Magistri Sacri Palatii Apostolici, alia non requiritur ». § 37. — *Eos libros* etc.; illi ergo libri, qui non tractant de religione et de moribus, uti e. g. libri litterarii, historiae profanae, scientiarum mathematicarum etc., libere possunt publicari. — *Libri,* nempe qui typis alioque modo publicantur et diffunduntur. — *Scripta omnia;* ergo non

solum libri, sed et libelli, et ephemerides et folia volantia. — *Specialiter;* satis ergo non est, ut aliqua ad religionem et mores allusio tantum habeatur, nisi de huiusmodi argumentis proprie tractent.

« *Viri e clero saeculari ne libros quidem,* qui de artibus scientiisque mere naturalibus tractant, *inconsultis suis Ordinariis,* publicent, ut obsequentis animi erga illos exemplum praebeant ». § 42. — *Viri e clero saeculari,* non alii. — *Viri e clero saeculari.* « Regulares praeter *Episcopi licentiam,* meminerint teneri se, sacri Concilii Tridentini decreto, *operis in luce edendi facultatem* a praelato, cui subiacent, obtinere. Utraque autem concessio in principio aut in fine operis imprimatur ». § 36. Trid. Decr. est *de Edit. et usu Sacr. Libror.* Illud, ut aliqui opinantur, ad omnes libros extendit Clemens VIII., a regularibus publicandos. Sed illa *Instructio,* ut praesens Decretum, tantum asserit, Regulares teneri, *sacri Concilii Tridentini Decreto,* operis in lucem edendi licentiam etiam a Praelato suo obtinere. Nihilominus Pius X. Motu proprio *Sacrorum Antistitum* 1. Sept. 1910. ait: « Religiosorum moderatores de gravissimo officio monemus numquam sinendi aliquid a suis subditis typis edi, nisi prius ipsorum et Ordinarii facultas intercesserit ». § IV. — *Ne libros quidem,* etc.; ergo omnes tum de rebus sacris et de moribus, tum de rebus mere naturalibus. — Quid de diariis in particulari habeatur, Cf. 1309. — *Inconsultis suis Ordinariis; venia* ergo habenda est *a proprio* Ordinario, eaque distincta est *ab ecclesiastica censura,* quam liber subire debet, Ordinarii loci, in quo liber publicatur, § 35., quae censura attingit tantum libros de religione et de moribus tractantes, § 41. — Dubitatur an haec regula § 42. sit praeceptiva.

« Sine praevio consensu Ordinarii nemo e clero potest publicare scriptum aliquod argumenti religiosi vel moralis, vel mere technici. In fundatione circulorum et societatum Statuta et Regulae praevie examinari et approbari debent ab Episcopo. Conferentiae super actione populari vel alio quovis argumento a nullo sacerdote vel clerico haberi possunt sine venia Episcopi loci. Omnis loquendi ratio, quae populo inspirare potest aversionem a superioribus classibus habenda est uti contraria verae caritati christianae. Reprobanda est pariter in catholicis publicationibus omnis assertio, quae male sanam novitatem continens, irrideat fidelium pietatem, et innuat, novam vitae christianae directionem, novam Ecclesiae gubernationem, novas animae modernae adspirationes, novam vocationem socialem cleri, novam civilitatem christianam ». Pius X. Ep. ad Epp. Ital. 28. Iul. 1906.

Subiectis libris *praeviae censurae ecclesiasticae,* et « absoluto examine, *si nihil publicationi libri obstare videbitur,* Ordinarius *in scriptis et omnino* gratis illius publicandi *licentiam in principio vel in fine operis imprimendam* auctori concedat ». § 40. — *Si nihil... licentiam...* Ordinarius, qui peracto examine alicuius libri, *licentiam* deneget, tenetur auctori denegatae licentiae rationem dare, si liber videatur capax correctionis. S. Indic. C. 1. Sept. 1898.

« *Nullus liber* censurae ecclesiasticae subiectus excudatur, nisi in principio *nomen et cognomen tum auctoris tum editoris praeferat, locum insuper et annum impressionis atque editionis.* Quod si aliquo in casu, iustas ob causas, nomen auctoris tacendum videatur, id permittendi *penes Ordinarium* potestas sit ». § 43. — *Editor* ille hic dicitur, qui libri impressionem peragendam suscipit in sua typographica officina. Cf. § seq. 44.

« Noverint typographi et editores librorum *novas* eiusdem operis approbati *editiones,* novam approbationem exigere, hanc insuper textui originali tributam, eius in aliud idioma versioni non suffragari ». § 44.

Novas editiones; non excerpta ex aliqua editione et seorsim edita, *tiratura a parte.* S. C. Indic. 23. Maii 1898.

« Libri *ab Apostolica Sede damnati,* ubique gentium prohibiti censeantur, et in quodcumque vertantur idioma » § 45. — *Ab Apostolica Sede;* non, ab Ordinariis locorum. *Ubique gentium,* lex universalis pro quolibet loco; ac universales sunt omnes aliae leges in praesenti Const. contentae; de iis enim dicitur in eadem Const. par. *Itaque matura:* « quibus catholici homines *toto orbe religiose obediant* ».

Libri a Religiosis edendi. — Religiosi, ad Institutum votorum simplicium addicti, aeque ac Religiosi solemnium votorum, a suis Superioribus beneplacitum sive *imprimatur* ad manuscripta typis edenda, iuxta leges, expostulare tenentur. Et si quando legitimus Superior approbationem hanc, de qua loquimur, denegarit, Religiosi non poterunt manuscriptum alicui typographo edendum tradere, qui illud publicet cum *Imprimatur* Ordinarii loci, suppresso nomine auctoris. — S. C. Relig. 15. Iun. 1911.

Omnino autem *praescribitur* ut in « universis curiis episcopalibus censores ex officio adsint, qui edenda cognoscant: hi autem e gemino clero eligantur, aetate, eruditione, prudentia commendati, quique in doctrinis probandis improbandisque medio tutoque itinere eant. Ad illos scriptorum cognitio deferatur, quae ex articulis XLI. et XLII. memoratae Constitutionis praevio subsunt examini, Censor sententiam

scripto dabit. Ea si faverit, Episcopus potestatem edendi faciet per verbum *Imprimatur,* cui tamen proponetur formula *Nihil obstat,* adscripto censoris nomine. — In Curia romana, non secus ac in ceteris omnibus, censores ex officio instituantur. Eos, audito prius Cardinali in Urbe Pontificis Vicario, tum vero annuente ac probante ipso Pontifice Maximo, Magister sacri Palatii apostolici designabit. Huius erit ad scripta singula cognoscenda censorem destinare. Editionis facultas ab eodem Magistro dabitur necnon a Cardinali Vicario Pontificis vel Antistite eius vice gerente, praemissa, prout supra diximus, approbationis formula adiectoque nomine censoris. — Extraordinariis tantum in adiunctis ac per quam raro, prudenti Episcopi arbitrio, censoris mentio intermitti poterit. — Auctoribus censoris nomen patebit nunquam, antequam hic faventem sententiam ediderit: ne quid molestiae censori exhibeatur vel dum scripta cognoscit, vel si editionem non probarit. — Censores e religiosorum familiis numquam eligantur, nisi prius moderatoris provinciae secreto sententia audiatur: is autem de eligendi moribus, scientia et doctrinae integritate pro officii conscientia testabitur. — Religiosorum moderatores de gravissimo officio monemus numquam sinendi aliquid a suis subditis typis edi, nisi prius ipsorum et Ordinarii facultas intercesserit. — Postremum edicimus et declaramus, censoris titulum, quo quis ornatur, nihil valere prorsus nec unquam posse afferri ad privatas eiusdem opiniones firmandas.

His universe dictis, nominatim servari diligentius praecipimus, quae articulo XLII. Constitutionis *Officiorum* in haec verba edicuntur: *Viri e clero saeculari prohibentur quominus, absque praevia Ordinariorum venia, diaria vel folia periodica moderanda suscipiant.* Qua si qui venia perniciose utantur, ea, moniti primum, priventur. Ad sacerdotes quod attinet, qui *correspondentium* vel *collaboratorum* nomine vulgo veniunt, quoniam frequentius evenit eos in ephemeridibus vel commentariis scripta edere modernismi labe infecta, videant Episcopi ne quid hi, contra quam siverint, moliantur, datamque potestatem, si oportet retractent. Idipsum ut religiosorum moderatores praestent gravissime admonemus: qui si negligentius agant, Ordinarii auctoritate Pontificis Maximi provideant. — Ephemerides et commentaria, quae a catholicis scribuntur, quoad fieri possit, censorem designatum habeant. Huius officium erit folia singula vel libellos, postquam sint edita, integre attenteque perlegere; si quid dictum periculose fuerit, id in sequenti folio vel libello corrigendum iniungat. Eadem porro Episcopis facultas esto, etsi censor forte faverit ». Pius X. Motu Proprio *Sacrorum Antistitum* 1. Sept. 1910.

1313. *Quinam possit libros approbare?* — « Penes quos potestas sit sacrorum bibliorum editiones et versiones adprobare vel permittere ex iis liquet, quae supra (§ 7.) statuta sunt ». § 30. — *Penes quos,* nempe penes S. Sedem vel Episcopos. A S. Sede praedictae editiones et versiones approbandae sunt. Si vero eis adnotationes adiiciantur desumptae a SS. PP. aliisque catholicis scriptoribus, etiam ab Episcopis possunt approbari. Cf. 1304.

« Libros ab Apostolica Sede *proscriptos* nemo audeat iterum in lucem edere: quod si ex gravi et rationabili causa, singularis aliqua exceptio hac in re admittenda videatur, *id nunquam fiet, nisi obtenta prius sacrae Indicis Congregationis licentia,* servatisque conditionibus ab ea praescriptis » § 31. — *Proscriptos*, nempe *simpliciter,* Cf. 1304. seqq., sive generalibus decretis, sive decreto aliquo speciali. — *Id numquam fiet,* etc.; non sufficit ergo libros corrigere, eosque in lucem iterum edere sine praedicta venia.

« *Quae* ad causas Beatificationum et Canonizationum Servorum Dei *utcumque pertinent,* absque beneplacito Congregationis Sacris Ritibus tuendis praepositae publicari nequeunt ». § 32. — *Utcumque pertinent,* nempe quoad actus processuales. — S. R. C. 11. Iul. 1821. *Decr. Gener.*, 12. Febr. 1909. Cfr. M. E. V. 21. p. 18.

« Item dicendum *de Collectionibus Decretorum* singularum Romanarum Congregationum: hae nimirum Collectiones *edi nequeant,* nisi obtenta prius licentia, et servatis conditionibus a moderatoribus uniuscuiusque Congregationis praescriptis ». § 33. — *Edi nequeant,* sed illicite editae, non ideo earum usus est interdictus. *De Collectionibus,* non de singulis Decretis, quae solent a specialibus ephemeridibus, e. g. ab *Actis S. Sedis,* publicari.

« Vicarii et Missionarii Apostolici *Decreta sacrae Congregationis Propagandae Fidei* praepositae de libris edendis *fideliter servent* ». § 34. — *Decreta* etc. Quare non possunt opus sive proprium, sive alterius typis mandare sine expressa et scripta venia S. C. de Pr. F. initio operis imprimenda. S. C. de Pr. F. 6. Dec. 1655., Coll. n. 1869. Cf. E. M. — *Fideliter servent;* quoad poenas vero in eis inflictas praesenti standum est Const. § 47. seqq.

« Approbatio librorum, quorum censura praesentium Decretorum vi Apostolicae Sedi vel Romanis Congregationibus non reservatur, pertinet, *ad Ordinarium loci, in quo publici iuris fiunt* ». § 35. — *Ad Ordinarium loci,* etc.; non, auctoris; non, editoris. — *In quo,* etc.; non ubi imprimuntur; sed ubi in lucem eduntur, ubi nempe primum eduntur, licet inde, ex eo nempe *loco,* liber in aliis etiam locis publi-

cetur, uti fieri solet. Approbatorum enim librorum venditio non solet ad dioecesim a cuius Ordinario fuit liber approbatus, coarctari. Caeterum non dicitur *ad Ordinarium locorum,* sed loci.

Decr. 28. Dec. 1908. prohibetur Romae libellus periodicus: *Rivista di Cultura.* « Ac si quis e clero saeculari vel regulari eum legat vel ei se consociet noverit se suspensionem a divinis ipso facto incurrisse ». Monit. Eccles. v. 20. p. 528. Cf. hic n. 1301.

Quoad regulares, et quoad auctores Romae degentes, Cf. 1312. — E. M.

Approbatio Ordinarii loci, in quo liber publicatur. Episcopus loci, in quo aliquis auctor, eidem non subditus, librum a proprio Ordinario, iam examinatum, et praelo dignum, iudicatum, publici iuris facere desiderat, istius libri impressionem permittere potest, apponendo iudicium: *Nihil obstare,* censoris alterius dioeceseos ab istius Ordinario sibi transmissum. S. C. Indic. 9. Maii 1912.

De libris liturgicis edendis. — Quo latius pleniusque normae de libris liturgicis edendis a S. R. C. pluries traditae 11. Aug. 1905., 14. Febr. 1906., 25. Ian. 1911., serventur, S. Rit. C., ad praecavendos et impediendos abusus, haec servanda decrevit:

« Editiones Librorum Sacram Liturgiam spectantium, sive Ritus et Preces in Sacris functionibus peragendis contineant, sive Sacras Caeremonias supradictos Ritus Precesque comitantes praescribant, sive huius Sacrae Congregationis Decreta in unum collecta referant, sunt vel *Typicae,* vel *iuxta Typicas.*

« Editiones *Typicas* excudere tantum possunt vel Pontificia Typographia Poliglotta Vaticana, vel alii Typographi Pontificii, qui a S. R. C. veniam obtinuerint.

« Singula editionis typicae folia revisioni S. R. C. submittentur, quae seu Commissionis Liturgicae, seu Commissionis de Musica et Cantu Sacro, iuxta opportunitatem, sententiam exquiret.

« Quaevis typica editio approbationis referet Decretum, talem editionem esse typicam declarans, simulque omnibus editoribus praescribens, ut praedictae editioni typicae futuras editiones omnino conforment.

« Editores, aliqua editione typica completa, duo exemplaria huic S. R. C. tradent, in Archivio ipsius S. C. maxima cura et studio conservanda.

« Quivis typographus, accedente consensu et approbatione respectivi Ordinarii, Editiones *iuxta typicas,* quae nempe adamussim praedictis editionibus typicis respondeant, excudere potest.

« Rev.mi locorum Ordinarii, diligenti rerumque liturgicarum perito constituto revisore, qui videat an praefatae editiones plane cum typicis concordent, talem concordantiam declarent et *imprimatur* apponant.

« Quoad editiones Missarum aut Officiorum alicuius Dioecesis *Propriorum,* de quibus editio typica non extat, si in ipsa Dioecesi cudendae sint, Rev.mi locorum Ordinarii concordantiam cum originalibus declarent et *imprimatur* apponant. Quoad vero editiones tum alienae Dioecesis, tum Ordinum Regularium seu Congregationum, Rev.mi locorum Ordinarii, quorum iurisdictioni Typographi subiacent, *imprimatur* apponant, postquam vel Ordinarius Dioecesis, vel Superior Ordinis seu Congregationis ad quos praedicta Officia seu propria pertinent, de harum editionum concordantia cum originalibus a S. S. C. approbatis Rescriptum, quod pariter edendum est, sibi remiserint.

« Inter Libros Sacram spectantes Liturgiam, ad effectum praesentis Decreti, sequentes praecipue adnumerandi sunt:

« Breviarium, Missale, Rituale et Pontificale Romanum eorumque excerpta; Martyrologium Romanum; Caeremoniale Episcoporum; Propria tum Officiorum, tum Missarum alicuius Dioecesis, Ordinis, seu Congregationis Religiosae; Memoriale Rituum Benedicti PP. XIII. pro minoribus Ecclesiis; Instructio Clementina pro expositione SS. Sacramenti; Collectio Decretorum S. R. C. » — S. R. C. 17. Maii 1911.

Novi Psalterii edendi facultas. — S. R. C. Decreto 15. Ian. 1912. Episcopis vetitum est quominus typographis suae dioeceseos facultatem concedant imprimendi novum « Psalterium ». Iam enim S. R. C. Decreto 15. nov. 1911. in ipsa novi Psalterii editione typica Vaticana relato, hanc editionem *typicam* declaravit, « statuitque ut novae eiusdem Psalterii editiones huic in omnibus sint conformes et non imprimantur nisi *a typographis huius S. Congregationis,* servatisque praescriptionibus ab hac Secretaria tradendis ».

DE IRREGULARITATE

1314. *Quid sit irregularitas?* — Irregularitas definitur: impedimentum canonicum, quo quis directe et primario interdicitur a susceptione ordinum ac consequenter ab eorum usu. — *Impedimentum,* h. e. inhabilitas *quaedam* non irritans, sed mere prohibens, siquidem inha-

bilitas est tantum ad ordines *debito honore et reverentia* suscipiendos et exercendos. S. Th. s. q. 39. a. 4. ad 2. Quare irregularitas censura non est. Nec est proprie *poena,* sed impedimentum, ex *macula* et *nota* proveniens contra divini ministerii dignitatem. Et, si quando feratur etiam per modum poenae; ea medicinalis non est, sed mere punitiva. C. *Quaerenti* 20. *de Verb. Sign.*, L. 341. — *Canonicum;* impedimenta enim, quae aliquem ordinibus prohibent, quaedam naturali iure constant, uti in mutis; quaedam iure divino, ut in foeminis; quaedam denique iure canonico, ut in spuriis. Iam vero non ex illis, neque ex istis, sed ex his proprie irregularitates consistunt. C. *Is qui* 18. *de Sent. exc.* in 6.° Ex prioribus *impotentia* potius et *incapacitas,* vel etiam *indignitas,* quam mere *impedimentum* habetur. *Canonicum,* quare irregularitas supponit personam iure naturali et divino habilem. Irregularitas tamen saepe latius accipitur etiam pro indignitate et pro inhabilitate proprie tali. — *Quo directe et primario interdicitur a susceptione ordinum;* hinc irregularitas distinguitur ab *excommunicatione,* quae directe privat communione fidelium; ab interdicto, quod directe privat divinis officiis; a suspensione, quae directe privat functionibus ordinis. *Interdicitur a susceptione,* h. e. a licita tantum susceptione *ordinum;* quare collati valent. C. *Innotuit nobis* 3. *de Eo qui furt.* — *Consequenter ab eorum usu* prohibet, nempe exercitio *maiorum* ordinum, C. *Henricus* 2. *de Cleric. pugn.;* C. *Quaesitum* 17. *de Temp. ordin.* Et sane absonum esset impune ordinem exercere, quem quis suscipere prohibetur. *Maiorum,* quia minores hodie a laicis etiam exerceri solent. L. 342. — S. Th. S. q. 39. a. 1.; Suarez de Censur. d. 40. s. 1. n. 2.

1315. **Resolves:** Irregularitas, *per se, arcet a clero;* adeoque, si id efficere non possit, arcet tunc ab exercitio clericalis ministerii, nempe ut irregularis a clero arceatur saltem quatenus se non gerat ut clericum.

Ut leges inhabilitantes, ita irregularitas, utpote macula sordidum efficiens, ipso iure, et ante omnem iudicis sententiam inhabilem reddit, tametsi lata videatur verbis futuri temporis v. g. *erit irregularis.* At, si verba requirant officium iudicis, magis suspensio quam irregularitas intelligitur. Hinc quoties in Iure canonico quis ordinum usu et exercitio dumtaxat prohibetur, potius *suspensio,* quam *irregularitas* intelligitur. Irregularitates item non sunt leges, quae tantum a beneficiis et ecclesiasticis dignitatibus removent. Neque irregularitates sunt, quae ab ipsa etiam ordinum susceptione arcent, haud quidem ob divini mi-

nisterii reverentiam, sed ob aliam quamvis causam, ut e. g. quod nullus a non suo Episcopo ordines recipiat.

« Certum est, quod nulla incurritur irregularitas, nisi in Iure sit expressa. C. *Is qui de Sent. exc.,* in 6.°... Huius autem Iuris nomine veniunt tantum Decreta Pontificis, sive Concilii a Papa approbati, non autem aliorum, nec venit *consuetudo*... Hinc infertur, ad incurrendam irregularitatem non valere argumentum a simili, nec a maiori ad minus, ut communiter docent ». L. 345. — Irregularitas enim *proprie* ea tantum est, quae *ex positivo Iure* constituitur. Illa, quae est ex naturali iure, potius *naturalis* quaedam *indignitas* et *inhabilitas* est, quam *irregularitas*. Promiscue tamen saepe a dd. usurpantur. Itemque non desunt irregularitates, quae communi dd. sententia *sine expresso iure* constituuntur; usu forte et *consuetudine* confirmatae.

Irregularis, quamvis *illicite, valide* tamen absolvit. *Illicite,* quia exercet ordinem, a quo prohibitus est; *valide,* quia absolvere est actus iurisdictionis, quam irregularitas per se non prohibet. « Irregularitas *nullo modo* privat iis actionibus, quae non requirunt exercitium ordinis, et quas etiam laici exercere possunt, ut recipere sacramenta, officia canere, sicut et conferre beneficia, quia haec spectant ad usum iurisdictionis, non ordinis; item matrimonio assistere, vel licentiam assistendi alteri praebere, dispensare in votis, absolvere a censuris, dare facultatem audiendi confessiones ». L. 342. 358.

« Graviter peccat, qui in irregularitate exercet actum ordinis, aut suscipit, licet ordines ei collati sint validi... Et sic etiam peccat graviter irregularis suscipiens primam tonsuram ». L. 342. Irregularitas enim inhabilem reddit etiam ad primam tonsuram. Nam frustra ad ordines praeparatur, qui ab ordinibus prohibetur.

Pluribus quis irretiri potest irregularitatibus, sive ex diversis obiectis, sive ex actibus repetitis. L. 353.

1316. *Quotuplex sit irregularitas.* — Duplex est irregularitas: alia, quae provenit ex *delicto;* alia *ex defectu* aliquo inculpabili. Alia item *totalis est,* quae impedit omnem ordinem suscipiendum, atque omne ordinis iam suscepti exercitium, ut est homicidium et bigamia; alia *partialis,* quae prohibet ab aliquo tantum ordinis ministerio, vel solo ascensu ad ordinem superiorem. Praeterea alia est *ad tempus,* quae per seipsam desinit, alia *perpetua,* quae per se indefinite perdurat. Irregularitas, quae est *totalis* et *perpetua,* proprie irregularitas est. Irregularitas enim per se *arcet a clero.* Ea personam sequitur ubique locorum, et sola Ecclesiae auctoritate et dispensatione deletur.

Illa vero, quae partialis est, vel ad tempus, improprie tantum irregularitas est; a clero enim simpliciter non arcet. Prohibitio quaedam potius est, uti e. g. defectus scientiae vel aetatis. Cf. 1214. — L. 341. 1318.

1317. *An irregularitas beneficiis etiam privet?* — R. Negative quoad *beneficium simplex,* quod nullum importet ordinis sacri exercitium; nam nulla tunc adest privationis ratio. — Affirmative quoad *beneficium obtinendum,* cui adnexum sit officium, quo defungi irregulari non licet. Beneficium enim datur propter officium; atqui irregularis est inhabilis ad officium, cum non possit ordinem exercere. Ergo *licite saltem* beneficium recipere non potest. *Licite saltem,* nam si ei collatum fuerit, probabile est collationem valere, atque ideo postquam irregularis possessionem eius coeperit, si onera beneficii per alium impleat, fructus suos facit, quod vel ipse Suarez, et S. Alph., contrariae sententiae tanquam probabilioris patroni, non diffitentur. Ratio, quia non sunt imponendae poenae, nisi in Iure sint clare expressae, nullibi autem habetur expressum, quod irregularitas reddat hominem *incapacem* beneficii. Alii tamen urgent locum Trid. s. 22. C. 4. de R., ubi dicitur *irrita sit provisio* facta iis, qui debitis carent *habilitatibus.* L. 343. — Quoad *beneficium* vero *ante irregularitatem iam obtentum,* quod exercitium ordinis sacri requirat, si irregularitas provenit ex defectu infirmitatis, non est dubium, quin possit beneficium retineri, si per alium onera impleantur. C. *Ex parte de Cler. aegr.* Si vero sit ex delicto, privari eo debet irregularis per iudicis sententiam; et licet non privetur ipso facto, C. *Ex litteris de Excess. praelat.,* tenetur tamen petere dispensationem. At si eam non petit, vel non possit obtinere, tenetur beneficium renuntiare. Ratio, quia si non potest licite beneficii oneribus satisfacere, neque potest licite illud retinere. Hanc tamen renuntiationem differre poterit, si laboret magna inopia, et alium iam delegaverit pro adimplendis beneficii oneribus. Sic communiter ius interpretantur. — Ipso facto tamen depositionis a beneficio sententia habetur, si sit casus nominatim in iure exceptus, ut homicidium in C. *Pro humani* 1. § 2. *de Homic.* in 6.° — L. 342. 343. 344.; Lugo Resp. Mor. l. 2. d. 11.

1318. *Quid statuendum de illo, qui dubitat de irregularitate incursa?* — Tenetur sub gravi rem prius explorare, nisi forte ex mora inquirendi grave damnum sequi possit. Agitur enim de gravi Ecclesiae lege propter honorem et reverentiam sacramento ordinis debitam. — Debita diligentia adhibita, si dubium adhuc perseverat, *generatim*

loquendo, non est habendus ut irregularis, sive dubium sit negativum, sive sit positivum; sive sit facti, sive sit iuris. C. *Is qui* 18. *de Sent. exc.* in 6. Ratio, odia sunt restringenda; et nemo in dubio spoliandus iure suo. *Generatim loquendo,* quia, ut verius tenendum affirmat S. Alph. cum communi, excipitur dubium de homicidio (non de mutilatione); talis enim casus expresse declaratur in Iure. Hoc tamen intellige, si quis certus sit de homicidio secuto, et solum dubitet, an *actione sua* fuerit illius causa, utrum nempe *ipse,* an alius *occiderit.* Immo observant id tantum valere pro clericis; et iuxta plures pro solis sacerdotibus, et solum quoad missae celebrationem, quia de hoc tantum loquitur Ius; ne si forte deinde certe homicida noscatur, cum scandalo populi inveniatur celebrasse. CC. *Ad audientiam* 12., *Significasti* 16. 18., *Petitio tua* 24. *de Hom.;* L. 346. 347. 371.

1319. *Quomodo tollatur irregularitas?* — Quatuor modis tolli potest irregularitas: 1.° Per cessationem causae, si irregularitas sit minus proprie et perfecte talis, ex defectu, e. g., aetatis, ignorantiae, etc. 2.° Per baptismum, si irregularitas sit ex delicto. Sed baptismus potius quam tollat impedit irregularitatem. Infidelis enim irregularis non est, cum legi Ecclesiae non subiiciatur. 3.° Per dispensationem. Et hic proprius modus est tollendi *irregularitatem.* Irregularitas enim iure canonico est constituta. Quare eius ablatio, cum gratia sit, nonnisi dispensatione verificatur. 4.° Per professionem religiosam, quae non omnem irregularitatem, sed unam tantum, quae est ex defectu natalium, aufert, neque etiam in ordinem ad praelaturas, licet regulares. Privilegium autem hoc concessum religiosae professioni dispensationi aequivalet.

Irregularitas tollitur hac vel simili forma: Dispenso tecum super irregularitate, *vel* irregularitatibus, *si sint plures,* in quam *vel* in quas, ob talem causam *vel* tales causas, *eas exprimendo,* incurristi, etc. Cf. Rit. Rom. *de Sacr. poenit.* etc. Nulla indiget dispensatio verborum forma, immo et sine verbis re ipsa et facto dari potest, e. g., si Episcopus sciens et prudens irregulari ex delicto occulto litteras concedat dimissorias ad ordines, vel eum ordinat.

Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat specialem facultatem. Potest tamen dispensare super irregularitate occulta, quando occurrat, in casibus comprehensis in Decr. S. O. 23. Iun. 1886., in casibus nempe vere urgentioribus, in quibus dispensatio differri nequeat absque periculo gravis damni, scandali vel infamiae, S. O. 6. Sept. 1909. — Episcopus potest ex Trid. s. 24. C. 6.

dispensare in irregularitatibus provenientibus ex delicto occulto, nisi tamen sit voluntarium homicidium, vel nisi fuerit irregularitas ad forum contentiosum deducta; non item, regulariter, in irregularitatibus ex defectu. Potest quoque Episcopus dispensare in omnibus irregularitatibus dubiis. — Possunt generatim regulares ex variis privilegiis dispensare in iisdem irregularitatibus, in quibus possunt Episcopi dispensare sive cum propriis subditis, sive cum saecularibus. Comp. Priv. S. I. v. *Dispensatio* n. 164. seqq. — Summus Pontifex in omni irregularitate dispensat ecclesiastici iuris. Pro foro externo recurrendum est ad S. C. Conc. pro irregularitate ex delicto, ad S. C. de Sacram. pro irregularitate ex defectu; et pro foro interno recurrendum est ad S. Poenit. Bened. XIV. C. *Pastor bonus* 13. Apr. 1744. — L. 352.-355. 396. 400. 469.; S. C. Consist. 27. Febr. 1909., 28. Nov. 1911.

1320. *Quid requiratur ad incurrendam irregularitatem ex delicto?* — Ut incurratur irregularitas ex delicto, i. e. ex proprio delicto, actus humanus esse debet: 1.° *Externus;* haec enim irregularitas est poena in foro externo. 2.° *Mortaliter malus;* quia est poena gravis, cui non congruit culpa levis. 3.° *Plene consummatus;* odia enim sunt restringenda, L. 348. Minime vero requiritur quod crimen sit publicum. Sed irregularitas incurritur ob crimen etiam occultum. Trid. s. 24. C. *Liceat* 6., L. 349. — An vero requiratur scientia *legis* Ecclesiae prohibentis? Sententia communissima et probabilior affirmat; quia haec irregularitas vera poena est. C. *Proposuisti* Dist. 82.; L. 350. An etiam requiratur scientia *poenae,* seu irregularitatis? Controvertitur; et satis probabiliter affirmandum: quia irregularitas quasi poena extraordinaria est. L. 351.; 1. 6. n. 705. Ut autem ab irregularitate, quasi poena, excusat ignorantia, ita etiam excusat metus. Irregularitas vero non habetur ex quovis delicto, licet enormi, sed ex delictis tantum *in Iure* constitutis, videlicet ex sequentibus:

1321. *Ex mala susceptione baptismi* irregularis est qui adulta aetate baptizatur ab haeretico declarato sine ulla necessitate; eius enim errori videtur communicare. C. *Ventum est* 18. caus. 1. q. 1., C. *Qui in qualibet* 10. caus. 1. q. 7. Impedit haec irregularitas omnium ordinum susceptionem et consequenter exercitium. — Insuper irregularis est qui differt baptizari usque ad mortis periculum, nam infirmae fidei signum est; unde potius irregularitas ex defectu est, i. e. *ex defectu fidei,* quoad alias Episcopus iudicaverit. *Clinici* appellabantur,

qui baptismum recipiendum usque ad lectum mortis differebant. — C. *Si quis* un. Dist. 57.; Suarez d. 43. s. 3. n. 6.

1322. *Ex iteratione baptismi* fit irregularis, qui rebaptizatur. C. *Confirmandum* 65. Dist. 50.; acolythus qui ministrat rebaptizanti, C. *Ex litterarum* 2. *de Apost.;* adeoque et qui rebaptizat, ut habet communis sententia. L. 356. Sed opus est baptismo: 1.° *Vero* ac *perfecto,* ideo non contrahitur, si quid ei desit seu materia seu forma, seu intentio suscipientis vel conferentis; atque ideo nec si alteruter conditionem apposuerit, *si non sum,* vel *non es baptizatus,* licet is qui conditionem adhibet non ignoret revera collatum, et rite collatum fuisse baptismum; quia sic revera non rebaptizatur; id tamen alii negant, quia conditio, in fraudem legis apponitur, et ideo pro non apposita habetur. Quod tenet etiam Cat. Rom. *de Sacram. bapt.* n. 57. — 2.° *Notorio,* utroque, dato et iterato, ac *solemni,* C. *Ex litterarum* 2. *de Apost.;* ibi enim dicitur: « Si publicum est quod proponitur ». *Publicum* multi *notorium,* multi *solemne* interpretantur. Ergo res dubia est, quandiu non adfuerit utrumque.

Haec autem irregularitas prohibet a sola ordinum susceptione, a iam susceptorum exercitio non prohibet. Alii tamen ad exercitium etiam extendunt. Ignorantia vero culpabilis ab ea non excusat, C. *Qui bis* 107. *de Consecr.* Dist. 4., secus si inculpabilis. — L. 356., 1. 6. n. 122.; Bened. XIV. Inst. 84. n. 14. seqq.

1323. *Ob exercitium ordinis* irregularis fit *clericus,* qui scienter et solemniter exercet *ordinem sacrum,* quem non habet, C. *Si quis* 1., C. *Ex litteris* 2. *de Cler. non ord. min.*

Is qui exercuit ordinem, quem non habet, irregularis est quoad illius susceptionem, et ab exercitio ordinis praecipui, quem habet, suspenditur per biennium vel triennium ad arbitrium Episcopi; a quo poterit in beneficio dispensari. C. cit. 2.

Irregularitatem hanc incurrit clericus non diaconus evangelium canens cum stola, vel si non sacerdos absolvat sacramentaliter etc. E contrario irregularitatem non incurrit laicus exercens actum ordinis, quem non habet. Neque irregularitatem incurrit sacerdos simplex excipiendo Confessiones, quia hic revera exercet actum ordinis, quem iam habet, licet careat iurisdictione. Unde peccat, sed non incurrit irregularitatem. Propter eamdem rationem peccat quidem, sed non incurrit irregularitatem, diaconus sine delegatione presbyteri extra casum necessitatis solemniter baptizans. L. 359., 1. 6. n. 116.

1324. *Ex mala ordinum susceptione* plures quidem recensentur a theologis et canonistis irregularitates. Irregulares nempe sunt: 1.° qui ordinatur ab Episcopo excommunicato, suspenso, interdicto, haeretico, schismatico, simoniaco. L. 358. — Qui ordinem suscipit ab Episcopo, qui renunciavit episcopatui quoad locum et quoad dignitatem. Navarr. Man. conf. 241. — 3.° Qui censurae obnoxii ordinem recipiunt. Cf. L. 1. 6. n. 799. par. *Utrum.* — 4.° Qui post matrimonium contractum ante consummationem ordinem sacrum recipit, uxore invita, L. 361. — 5.° Qui ordinatur ab alieno Episcopo sine litteris dimissorialibus sui Episcopi. — 6.° Qui ordinatur furtive, nempe Episcopo nesciente, non approbante, ab eo non examinatus. L. 361. — 7.° Qui ordinatur per saltum, vel ante legitimam aetatem Cf. L. 360. — 8.° Qui sine titulo maiores recipit ordines. — 9.° Qui uno eodemque die recipit plures ordines, quorum unus sacer est. L. 361., l. 6. n. 796. 797., Navarr. l. c. — Verum hic canonistae et theologi irregularitatem cum suspensione permiscent. Quatenus habetur, antiquo iure, suspensio constituta, ea in praesenti non viget, nisi renovata inveniatur in C. *Apostolicae Sedis* de censuris. Ad irregularitatem autem quod spectat, cum ea saltem valde dubia sit; et *quoad poenas,* in obscuris quod minimum est tenendum est, *quoad irregularitates,* certo iure constare debent, affirmanda sane non est. Cf. Suarez d. 31. s. 1., d. 42. s. 3.

Inter poenas contra simoniace ordinatos erat olim etiam inhabilitas seu suspensio a spe ascendendi ad ordines superiores. C. Sixti V. *Sanctum et salutare* 5. Ian. 1589. § 3. Haec *suspensio a spe ascendendi ad ordines superiores,* censura non videtur, sed irregularitas; et ab hac irregularitate, si crimen sit occultum, dispensare non potest Episcopus, vi C. *Liceat* Trid., siquidem Sixtus V. huic facultati derogavit quoad crimen simoniae. Sed hanc etiam irregularitatem alii negant. Sane Sixtus V. l. c. *irregulares,* inquit, *fieri,* qui simoniace promoti et sic suspensi *ministrare praesumpserint.* Unde potius *suspensio,* quam *irregularitas* intelligitur. Suarez de Simon. l. 4. c. 56. n. 20.; D'Annib. Comm. in C. *Apost. Sed.* ed. 4.ª n. 211. not. 15. — L. l. 6. n. 799., l. 7. n. 160. 361.

1325. *Ob censurae violationem* irregularis fit, qui *ordinem sacrum,* quem habet, *exercet,* dum est irretitus excommunicatione *maiori,* vel *interdicto,* aut *suspensione,* quibus ordinum exercitio prohibetur, dummodo tamen id faciat *scienter* et *serio,* ac *solemniter,* CC. l. 18. 20. *de Sent. exc.* in 6.° *Exercet;* non item qui suscipit. *Interdicto,* spe-

ciali personali non generali, quod propria et stricta significatione censura non est. *Suspensione;* non quae privatio aut mera poena potius est. — Hanc irregularitatem incurrit etiam sacerdos, qui scienter celebret in loco nominatim *interdicto.* C. *Is qui* 18. *de Sent. exc.* in 6.° § 1. *Interdicto;* non, polluto. — Hanc, quoque irregularitatem incurrit ex communi sententia Episcopus vel sacerdos censuratus cogens alium ad celebrandum coram se, ex C. *Tanta* 18. *de Exc. prael.* et ex C. *Illud.* 5. *de Cler. exc. min.* L. 175. 358.; Suarez d. 12. s. 1. n. 5. seqq. Alii tamen hanc irregularitatem negant. Diana p. 4. tr. 2. r. 57.; Suarez d. 34. s. 4. n. 17. — Ab hac irregularitate dispensare possunt confessarii approbati habentes pagellam S. Poenit. Cf. hanc pagell. — Lugo Resp. Mor. l. 2. d. 10.

1326. **Resolves:** Irregularitatem hanc non incurrit qui actum ordinum maiorum exercet, sed non solemniter, i. e. diaconus sine stola, subdiaconus sine manipulo; nec qui exercet actum ordinum minorum etsi ex officio et solemniter; nec qui concionatur, aut actum exercet iurisdictionis, ut si Episcopus excommunicet, et parochus assistat matrimonio, secus vero, si matrimonio solemniter benediceret; itemque neque qui canit in choro cantans *Dominus vobiscum.* L. 358. Cf. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos.*

1327. *Ex iniuncta membri mutilatione* irregularitas habetur, si quis nempe *gravi culpa* mutilet sive seipsum, sive alium, vel positive et efficaciter ad huiusmodi mutilationem cooperetur. C. 3. 4. 5. *de Corp. vit.,* Clem. *Si furiosus* un. *de Hom.;* L. 365. 379. 388. — Communissime et probabilius dicunt nomine *membri* intelligi tantum partes illas corporis, quae proprium officium habent, ab aliis distinctum, ut manus, pes, oculus, lingua. *Mutilatio* autem intelligitur hic, quando praedictum membrum a corpore separatur. L. 365. 379. — In hac irregularitate propter mutilationem bene possunt dispensare Episcopi, si sit occulta et ex delicto, ex facultate Trid. s. 24. C. *Liceat* 6., ubi tantum excipitur irregularitas ob homicidium voluntarium. L. 381., de Priv. 51., Suarez d. 44. n. 2. n. 4.

1328. **Resolves:** Non fit irregularis, qui in rixa praescindit alteri aures, nares, digitum, pollicem, unguem, dentes, barbam, capillos, quia proprie membra non sunt. — Nec fit irregularis, qui excaecavit hominem, solo visu eum privando, non autem oculum extrahendo; nec qui debilitat tantum membrum, et non abscindit, quia non est mutilatio. — Qui aliquid tantum *sibi* abscidit fit irregularis *ob saevitiam,*

licet membri partem, v. g., digitum, immo digiti partem absciderit. — Irregulares quoque sunt eunuchi, qui nempe *culpabiliter* per se, vel per alios *virilia* aut testiculos sibi amputaverint, licet zelo castitatis. — C. *Si quis* 4. 7., C. *Qui partem* 6. Dist. 55.; C. *Ex parte* 3., C. *Significavit* 4., C. *Ex parte* 5., *de Corp. vit. ord. vel non;* L. 365. 378.-382. 415.-419.

Casu clerici occurrente qui *sibi ipse manus iniecit et se castravit, reputans tali modo saluti suae et corporis et animae prospicere*, S. C. de Sacram. 18. Dec. 1908. respondit: *Non expedire, ut Orator ad ordines promoveatur.*

1329. *Ex homicidio irregularitas incurritur.* Triplici modo hac in re homicidium contingere potest, *iuste, casualiter, iniuste.* — Pro homicidio *iusto* nulla incurritur irregularitas, cum tunc nulla habeatur culpa. L. 382. 388. 389. — Pro homicidio *mere casuali* nulla etiam incurritur irregularitas, sive rei licitae, sive rei illicitae operam dando, illud eveniat. Ratio est, quia tale homicidium tunc non est voluntarium. Iura autem irregularitatem statuentia ex homicidio intendunt punire vere delinquentes homicidii culpa. Clem. *Si furiosus* un. *de Hom.* Incurritur vero irregularitas *primo,* si actio sit licita, sed effectus praevideatur, et sufficiens non adhibeatur diligentia ad illud praecavendum, tanta nempe quae excuset a peccato gravi, L. 366. 377. 382. 383.-386. *Secundo,* si actio illicita sit, et communiter *periculosa* mortis, quamvis omnis adhibeatur diligentia, ne mors praevisa sequatur, quia cum opus sit de se proxime periculosum, nulla diligentia potest non periculosum fieri. L. 386. 387., l. 3. n. 398. — Si homicidium sit *iniustum,* sive directe volitum in se, sive indirecte volitum in causa, inseparabiliter et proxime cum homicidio coniuncta irregularitas incurritur. C. *Si quis* 1. *de Hom.;* Trid. s. 14. C. 7. de R.; L. 365., l. 3. n. 628.

Irregularitatem incurrunt omnes, qui propria actione hominem occidunt, C. *Si quis* 1. *de Hom.;* Trid. s. 14. C. 7., L. 367. 368. 369. Itemque irregularitatem incurrunt omnes homicidium mandantes, vel consulentes, in homicidium vere influentes, aliique quoquo modo efficaciter et positive cooperantes. C. *Si quis viduam* 8. Dist. 50.; C. *Significasti* 18. *de Hom.*, C. *Sicut* 6. e. t.; L. 370.-376.

Irregularitas per homicidium contracta tollitur per baptismum; vel potius, deleto per baptismum peccato irregularitas non habetur, C. *Si quis* Dist. 50.; et per dispensationem Summi Pontificis, L. 390. Episcopi autem, si homicidium fuerit voluntarium, nullo modo pos-

sunt dispensare, in irregularitate, etiamsi illud fuerit occultum. Trid. s. 24. C. *Liceat* 6., s. 14. C. 7., L. 391. 392. Si vero homicidium fuerit casuale, valde probabile est posse Episcopus dispensare in irregularitate ex eo contracta, quando crimen fuerit occultum, cum Conc. in d. cap. *Liceat* neget Episcopis facultatem dispensandi tantum, si homicidium fuerit voluntarium, ad distinctionem casualis. L. 393. Praeterea communissime docent, quod possunt dispensare Episcopi in irregularitate ex homicidio casuali, etiam notorio, ad suscipiendos ordines minores, et beneficia simplicia; quia id iam poterant Episcopi de iure antiquo. Trid. autem tantum reservavit irregularitatem ex homicidio voluntario, non vero casuali publico. L. 393. 394. 395., de Priv. 51. 52., l. 3. n. 397. Quoad praelatos regulares, Cf. L. 396. — S. Th. 2. 2. q. 64. a. 8., s. q. 39. a. 4.; D'Annib. p. 1. n. 424. ed. 3.ª.; Lugo Resp. Mor. l. 2. d. 8. 9. 11.

1330. **Resolves** : « Certum est, quod si quis lethaliter quantumcumque vulneret, si mors non sequitur, irregularitatem non incurrit: quia nulla assignatur in Iure propter conatum occisionis, sed tantum propter homicidium aut mutilationem. » L. 368. — Mandans vel consulens in dubio, an mandatum vel consilium fuerit, vel non, efficax causa homicidii, irregularitatem non incurrit, quia irregularitas non incurritur, nisi expressa sit in Iure. Iura autem loquuntur de iis, qui certe sunt causa homicidii, mandando vel consulendo, vel qui dubie homicidium committunt, non autem de iis, qui tantum dubie ad illud concurrunt. L. 371. — « Qui alium occidit ob defensionem sui cum moderamine inculpatae tutelae, certum est quod excusatur ab irregularitate, ut patet ex C. *Significasti* 18. § fin. *de Hom.* et ex Clem. *Si furiosus* e. t.... Excusatur etiam ab irregularitate qui occidit iniustum invasorem alterius innocentis... quia irregularitas ex homicidio privato non incurritur nisi cum peccato mortali », L. 388. Hinc neque incurritur irregularitas, si alter iniuste occidatur ob defensionem libertatis, honoris, pudicitiae, vel bonorum temporalium cum moderamine inculpatae tutelae. L. 389. Neque irregularis evadit medicus, si casu infirmus ex pharmaco praestito decedat, sine gravi medici negligentia. C. *Ad aures de Aet. et qual. ord.* L. 384. Si homicidium *casu,* vel *vim vi repellendo,* committatur, res loci Ordinario committitur, qui causa cognita, ad sacros ordines, ad altaris ministerium et beneficia quaecumque ac dignitates dispensare potest, ex Trid. s. 14. C. 7. de R. — Irregulares fiunt « omnes, qui ad homicidium se excitant, quamvis unus solus occidat; omnes qui *praeliantur* in bello

iniusto, si aliquis in eo occidatur, etiamsi hoc non intendant; tunc enim saltem incurrunt irregularitatem homicidii casualis; omnes qui ministrant arma aut pecunias ad homicidium, aut bellum iniustum patrandum; omnes qui iniuste accusant, aut testificantur, aut iudicant, ut homo occidatur; omnes qui associantur occisorem, animun augendo ». L. 374. 459. — Irregularis fit, qui procurat abortum foetus animati anima rationali, secus si animatus non sit; vel dubium sit, an foetus sit animatus: cum in hoc casu nullibi irregularitas reperiatur expressa. C. *Maiores* 32. q. 2.; L. 1. 3. n. 395. 396. — Bened. XIV. Inst. 101. n. 8.

1331. *Quid de irregularitate ex defectu?* — Cum huiusmodi irregularitas non *ex delicto,* sed *ex defectu* repetatur, nihil interest utrum exoriatur ex culpa propria vel aliena, sponte vel ex metu commissa, ante vel post baptismum, cum cognitione vel cum ignorantia positiva legis Ecclesiae; vel etiam contracta sit citra omnem culpam. Non quilibet autem defectus, sed defectus tantum in Iure notati *irregularitatem* inducunt, *irregularitatem,* proprie talem, uti est defectus natalium, libertatis, famae, sacramenti, lenitatis. Verum huic *irregularitati* propria significatione irregularitas accensetur minus propria significatione, ea nempe quae profluit ex aliquo animi vel corporis vitio. Porro praedicti defectus sequentes sunt.

1332. *Ex defectu natalium* irregulares sunt omnes illegitimi, quos *constat* esse illegitimos, eo quod ratione originis reputentur viles. Quare irregulares non sunt expositi, neque illegitimi, in matrimonio nati, de quibus illegitimitas *iure* non constat. L. 432.; A. S. S. v. 1. p. 252.; C. 1. et fin. *de Fil. presb.;* Trid. s. 25. C. 15. de R.

Tales autem communi iure legitimantur *primo* per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modo hi tempore conceptionis, et valde probabiliter tempore nativitatis, matrimonium valide contrahere potuerint; promotione tamen excepta ad episcopatum vel cardinalatum. C. *Tanta qui fil. sint leg.;* L. 420.-423. — Filii nati ex matrimonio irrito ob aliquo impedimentum occultum, tamen putato valido, saltem ex uno sponsorum, censentur legitimi, C. *Cum inter* 2. *Qui fil. sint leg.,* C. *Ex tenore* e. t.: secus vero, si ambo parentes tempore matrimonii fuerint in mala fide, C. *Cun inhibitio* 3. § *Si quis de Cland. desp.* Illegitimi item sunt filii nati ante matrimonium invalide contractum, licet ambo parentes putaverint validum, quia nullo iure ut legitimi approbantur. L. 425. Filii quoque nati ex matrimonio nullo, clandestino, i. e. sine denuntiationibus, ac sine licentia Episcopi

inito, esto coram parocho et testibus, illegitimi reputantur, etiamsi parentes in bona fide contraxerint, ex eod. § *Si quis* dict. C. 3. L. 425. — Legitimantur *secundo* per professionem religiosam quoad ordines tantum, non quoad praelaturas. C. 1. *de Fil. presb.* Sed ex aliis privilegiis possunt praelati regulares dispensare in irregularitate cum suis subditis illegitimis. L. 354. 426. Praedicta autem illegitimorum prohibitio, quod *praelationes nullatenus* habere possint, etiam in monialibus locum habet. Illegitimi, non rite legitimati, religiosum Institutum simplicium votorum, *ex Normis* S. C. ingredi non possunt, sine dispensatione S. Sedis. — Legitimantur *tertio* per dispensationem pontificiam. Sed si de minoribus ordinibus agatur, ac de beneficiis, animarum curam annexam non habentibus, Episcopus potest propria auctoritate cum illegitimo dispensare. C. *Is qui* 1. *de Fil. presb.* in 6.°; L. 427.-429., de Priv. 49.; Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 24. n. 11. seqq. — Si quis non possit spurium sine infamia se prodere, nulla indiget dispensatione, Laymann n. 1. — S. Th. S. q. 39. a. 5., q. 68.; Lugo Resp. Mor. l. 2. d. 7., l. 6. d. 2. n. 4, 5.

1333. *Ex defectu libertatis* irregulares sunt *servi* ubi adhuc vigeat servitus, nisi eorum domini ordinationi consenserint. C. 1. seqq. *de Serv. non ordin.;* C. *Nulli* 2., C. *Si servus* 20. Dist. 24. Huc aliquo modo spectant, licet revera *irregulares* non sint, *coniugati,* nisi uxores consentiant et castitatem voveant, Cf. 899.; *curiales,* i. e. curiae saeculari obligati, praestito iuramento, ut iudices, advocati, etc., quamdiu talia officia habent; milites, quamdiu iuramento tenentur; thesaurarii, depositarii publici, et qui Remp. administrant, donec officio renuntiaverint, et rationes reddiderint, vel creditoribus satisfecerint. Cum hi *irregulares* proprie non sint, licet prohibeantur sacros ordines recipere, si tamen receperint, eorum exercitio nullo iuure prohibentur. C. 1. 2. 3. Dist. 51.; C. *Magnus* un. *de Oblig. ad rat. ord.;* L. 455. 456., l. 3. n. 838. — S. Th. S. q. 39. a. 3.; Pichl. l. 1. t. 17. n. 4. seqq.; Schmalz. l. 1. t. 17. n. 2. seqq.

1334. *Ex defectu corporis* irregularitas habetur, vel quia *impedit congruum exercitium ordinis,* vel quia *affert notabilem indecentiam* aut horrorem. Irregularitas haec, si impedimentum affert, secluso iure positivo, est potius inhabilitas quaedam iure naturali vel divino, quam irregularitas. Si vero impedimentum non habetur nisi ex iure positivo, tunc vera irregularitas est. — Tit. *de Corp. vit. ord. vel non;* L. 403.; S. Th. S. q. 39. a. 6.

1335. **Resolves:** *Ob impedimentum exercitii* irregulares sunt: 1.° *Caecus,* qui omnino visu caret. C. ult. Dist. 55. Quod si quis iam sit sacerdos, et constet non posse errare, poterit a Summo Pontefice obtinere dispensationem, et pluries iam in tali casu dispensatum est. Uti vero tunc debet assistentia alterius sacerdotis. S. R. C. 12. Apr. 1822. Si alicui deest visus oculi dexteri, non est irregularis, secus si sinistri; nisi possit oculo dextero sine magna deformitate Canonem legere. Si quis non sit omnino caecus, sed ita *caecutiens,* ut non possit legere in missali, is irregularis etiam est ad ordines *suscipiendos.* Caecutientibus pluries item data est dispensatio etiam quoad ordines suscipiendos. Quoad eos vero *exercendos,* « probabiliter dicunt Lugo, Pal., etc. licite celebrare sacerdotem, qui ob visus debilitatem, memoriter missam recitat, modo discernat, calicem et hostiam, quantum sufficit ad evitandam irreverentiam et modo ad notam effugiendam habeat missale in altari, vel alium librum loco ipsius ». Verum Apostolico indiget Indulto, ut missam votivam de B. V. vel de Requiem celebret. L. 1. 6. n. 390. Non est irregularis, qui est debilis visu, ita ut indigeat perspicillis, vel qui ex obliquo intuetur. Strabones ergo irregulares non sunt, nisi magna sit deformitas. Irregularis vero est qui maculam habeat in oculo. C. *Cum de tua* 2. *de Corp. vit. ord.* — L. 404.; Navarr. c. 27. n. 199.; Laymann l. 1. tr. 5. c. 7. n. 2.; Pirhing l. 1. t. 20. n. 6.

2.° *Surdus,* qui ex utraque aure penitus non audit, quia talis sacerdos, cum non possit audire vocem ministri, nequit sine indecentia celebrare. Si tamen surditas superveniat sacerdotio suscepto, non interdicitur sacerdoti celebratio; facilius enim toleratur defectus superveniens in promoto, quam in promovendo, prout de caecutiente dictum est. *Surdaster* autem, sive difficulter audiens, minime irregularis est. L. 405.

3.° *Mutus,* qui non possit loqui, aut verba integra proferre, ita ut nullam possit vocem pronuntiare, quin aliquid omittat, vel nisi magna difficultate. *Blaesi* vero sive balbutientes, aut carentes dentibus non sunt irregulares, etiamsi cum aliqua difficultate verba proferant, nisi afferant causam risus, aut contemptus. L. 406.

4.° *Claudus,* qui sine baculo nequit ire ad altare, C. *Nullus episcopus* 57. *de Cons.* Dist. 1., si sine baculo non possit sustentari in altari. Claudus, qui non indiget baculo, minime est irregularis; sicut nec etiam qui habet crura distorta; quia talis defectus veste talari facile tegi potest; secus si in hoc magna adesset deformitas. Si quis vero est instructus pede ligneo, irregularis est eo quod celebrare cum pede ligneo magnam habet indecentiam. Quod si modicus sit defe-

ctus, et aliquo modo indecentia possit reparari, permitti potest iudicio Episcopi celebratio. L. 407. Pluries iam dispensatio data est infirmis sacerdotibus, ut sedendo possent celebrare, cum stando non possent.

5.° *Qui caret manu,* aut *digitis* omnibus, aut pollice irregularis est. C. ult. *de Corp. vit.* Idem dicunt de eo, qui caret indice, vel parte pollicis aut indicis, vel qui habet eos ita debiles, ut nequeat hostiam elevare, aut frangere. Unde irregularis est, cui dexterum vel sinistrum brachium obriguit. A. S. S. v. 7. p. 81. 82. Secus, si quis careat ungue pollicis, vel indicis, ut dicitur in d. C. ult. Si quis autem iam fuerit ordinatus, et habet pollicem impeditum, in casu necessitatis probabiliter posset eucharistiam ministrare posterioribus digitis. Si quis caret tribus posterioribus digitis, etiam est irregularis. Si vero caret uno tantum digito minori non est irregularis, et idem est, si caret duobus. Nec pariter est irregularis, qui habet sex digitos, modo sextus digitus usum aliorum non impediat. L. 408. Pluries dispensatio data est, et post susceptum sacerdotium et ante illud, brachio sinistro, vel etiam dextero amputatis, vel eius tantum parte amputatis, vel pollice aut indice amputatis.

6.° *Nullus morbus* irregularitatem inducit, nisi vel exercitium ordinis impediat, vel notabilem afferat indecentiam et scandalum. Hinc irregularis est, qui paralysi vel tussi ita laboret, ut propter tremitum manuum sit periculum effundendi calicem, vel eiiciendi eucharistiam. Itemque irregularis est abstemius, qui vinum nequit sumere, nisi cum periculo evomendi. L. 409. Cf. A. S. S. v. 7. p. 80. seqq.

Ratione vero deformitatis irregulares sunt: 1.° Ii quibus *deest* aliquod *membrum,* nempe qui carent naso, vel illum habent nimis deformem; illi quibus oculus erutus est, nisi per oculum vitreum reparari possit; qui carent auriculis, nisi capillis talis defectus celari possit. 2.° *Leprosi,* C. *Tua nos de Cler. aegr.*, nisi scandalum absit, v. g., si in loco privato celebrent, qui habent labia corrosa vel abscissa, vel faciem valde maculatam. 3.° *Monstruosi,* nempe qui enormem habent gibbam; pigmei sive nani, statura ita breves, ut ad risum moveant, vel brachia sufficienter extendere non possint ad altaris ministerium; gigantes, qui praegrandi statura quemdam excitant terrorem; aethiopes, qui horrorem gignerent, si apud nos habitualiter ministerium exercerent; hermaphroditi, licet virilis sexus praevaleat. Irregulares vero non sunt, qui subfusco vel rubenti sunt colore. — C. 2.-5. h. t.; L. 410.-412. 416.

1336. **Nota**: Defectu utcumque cessante, cessat ipso facto irregularitas quaelibet ipsa sit, et sive ante sive post ordinem susceptum

fuerit ipsa contracta. — Si aliquis ex praefatis defectibus corporis superveniat ordinibus iam susceptis, sacerdos non impeditur ab actibus illius ordinis, quos potest exercere sine incongruitate et indecentia, ita ut sacerdos caecus aut claudus bene potest excipere confessiones, canere evangelium, etc. C. 7. *de Cler. aegrot.* — Si vero talis defectus ante ordines adveniat, absolute inducit irregularitatem, non solum ad illum ordinem, cuius exercitium impedit, sed ad omnes alios. Ratio, quia, cum omnes ordines sacerdotium respiciant, exclusus a sacerdotio censetur etiam ab omnibus ordinibus repulsus. L. 413. Alii tamen aliter opinantur. Et sic possent abstemio conferri ordines minores, immo et subdiaconatus et diaconatus, ut possit, e. g., obtinere beneficium et propriae paupertati subvenire. Navarrus Man. c. 27. n. 204. Sed distinguendum est inter eam quae affert impotentiam, et eam quae affert deformitatem. Illa arcet tantum ab ordinibus, quos congrue quis exercere non potest, haec ab omnibus prohibet. — L. 343. 390. 408. 413.; La Croix l. 7. n. 438.

1337. *In hac irregularitate proveniente ex defectu solus Papa potest dispensare.* Episcopi possunt in dubio declarare et iudicare, an defectus corporis notabiliter impediat exercitium ordinis, vel an magnam afferat indecentiam. Praelati regulares possunt item de hoc iudicare, quin imo « bene etiam possunt dispensare in huiusmodi irregularitate ». L. 414. Dispensare tamen nullo modo possunt, qui naturaliter inhabiles sunt, et qui ab ipsa S. Sede non solent dispensari. Cf. V. 1. n. 278.; C. 2. h. t.

1338. *Ex defectu aetatis* irregularitas *ad tempus* solet recenseri. Sed ea, ut aliae plures huiusmodi prohibitiones, proprie *irregularitas* non est; et absque dispensatione ipso facto cessat. Cf. 1234. L. 434.

1339. *Ex defectu animi* irregularitas habetur; nempe ex defectu usus rationis, scientiae et fidei. — *Ex defectu usus rationis* irregulares sunt: 1.° *Amentes.* Talis animae defectus vel oritur in homine post ordinationem, vel ante. Si post, cessante defectu per diuturnum tempus, Ordinarii iudicio, vel Praelati si sit regularis, poterit ordinem susceptum iterum exercere. Si ante, videndum est, an defectus pendeat a causa permanente et habituali, v. g., ab organorum laesione, et tunc non poterit amplius promoveri ad ordines, quia ita laborantes facile relabuntur in eumdem morbum, C. *Maritum* 2. Dist. 33.; an vero a causa transitoria et accidentali, v. g., a febri vel vulnere, et tunc promoveri utique poterit. L. 398. — 2.° *Epileptici et daemoniaci.*

Si epilepsis antecedat ordinationem, perpetuo illi sunt irregulares; attamen, si quis ante pubertatem hoc morbo affectus fuerit, et postea perfecte liberetur, diuturno accedente experimento, non censetur irregularis. Si vero tali morbo laborans iam ordinatus sit, licet non omnino sit liber, dummodo raro accessum patiatur morbi, neque consuescat in terram subito cadere, et in magnos erumpere clamores, ac spumas evomere, poterit privatim celebrare, adiuncto sacerdote ieiuno, qui missam in casu accessus morbi perficiat. Ac, si liber omnino sit, poterit tunc iudicio Episcopi ad ordinis exercitium omnino reverti. C. *Communiter* 3., C. *Clerici* 4. Dist. 33., L. 399. — *Possessi a daemone,* plene possessione finita *probabiliter* possunt ordinari; *probabiliter,* non desunt enim qui negant. — In hac irregularitate, durante defectu, nec etiam Papa dispensare potest, quia illo laborantes sunt de iure divino inhabiles. L. 400. — S. Th. S. q. 39. a. 2.

1340. *Ex defectu scientiae, illiterati* sunt omnino irregulares. « Qui sunt adeo rudes, ut ignorent etiam prima rudimenta grammaticae, ita ut nesciant praestare ea, quae pertinent ad ordinis exercitium, ad quod requiritur sane scientia linguae latinae, ipsi sunt prorsus irregulares, et graviter peccant tam ordines suscipiendo, quam eos exercendo... C. *Illiteratos* Dist. 36... Haec irregularitas, sublata causa ignorantiae, de se tollitur sine dispensatione ». L. l. 6. n. 791.; Trid. s. 23. C. 4. De R.; C. *Illiteratos* 1. Dist. 36.

1341. *Ex defectu fidei* irregularitatem contrahunt, neophyti, seu in adulta aetate recens ad fidem conversi, qui Apostolica indigent dispensatione. Disputatur autem a dd. quousque ad fidem conversus dicatur neophytus, an usque ad unum annum, ad duos, vel ad decem, Bened. XIV. de Syn. l. 12. c. 1. n. 6. « Putat, ait S. Alph. 402., Tolet. post decennium neophytum non esse amplius irregularem, immo antea, si Episcopus iudicet illum bene moribus profecisse ». Consentit Busemb. ib. — Neophyti non sunt, adeoque, neque irregulares, baptizati in infantili aetate; neque irregulares sunt filii iudaeorum et infidelium, Bened. XIV. de Syn. l. 12. c. 1. n. 4.-4. — Irregulares quidem sunt haeretici; si tamen haeresis sit occulta, quaestio est inter dd. Lugo de Fide d. 23. s. 4. n. 124. Filii vero haereticorum sunt irregulares usque ad 2.um gradum per lineam paternam, usque ad 1.um per maternam. Si tamen parentes haeresim eiuraverint filii irregularitate solvuntur. Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 24. n. 21.; C. 2. 15. *de Haer.* in 6.°; S. O. 4. Dec.; 1890.; A. S. S. v. 25. p. 579.; Collect. S. C.

de P. F. n. 1696. — Huc quoque pertinent, qui baptismum usque ad mortem differunt. Cf. 1321. — E. M.

Dispensatio super irregularitate ex defectu natalium ob haeresim parentum semel concessam ad suscipiendam tonsuram et ordines minores, valet etiam ad suscipiendos ordines maiores. S. O. 5. Dec. 1906.

1342. *Ex defectu sacramenti,* nempe ex bigamia, irregularitas exoritur, ut patet ex toto tit. *de Big.* Idque illatum est ex illo Apostoli 1. ad Tim. 3.: *Oportet Episcopum unius uxoris esse virum. Ex defectu sacramenti,* quia is, qui duas duxit uxores, non potest apte significare unionem Christi cum Ecclesia, unica eius sponsa. L. 435. 436.

1343. Bigamia triplex est, *vera, interpretativa, similitudinaria.* — *Vera* est, quando quis cum duabus virginibus successive *verum* contraxit matrimonium, et consummat. Debet ergo utrumque matrimonium esse *validum* et *consummatum,* C. *Debitum* 5. *de Big. non ord.;* L. 435. 436.

Interpretativa habetur, cum quis Iuris *interpretatione,* sive fictione quadam, duas censetur habuisse uxores, quamvis revera non habuerit. Haec bigamia tripliciter contingit. *Primo,* quando quis ducit et cognoscit viduam iam a suo priori marito cognitam, etiamsi ducat invalide, C. *A nobis* ult. *de Big.*, C. *Debitum* e. t., L. 437.; itemque quando quis ducit et cognoscit mulierem ab alio corruptam, C. ult. Dist. 51., C. *Curandum* Dist. 34., et secundum communiorem sententiam, licet invalide contrahat ob aliquod impedimentum dirimens; secus vero si quis duceret mulierem a se prius corruptam, L. 438. 439. 440. *Secundo,* quando quis cognoscit uxorem postquam illa adulterium commiserit, C. *Si cuius,* 11., C. *Si laici* 12. Dist. 34.; L. 441. 442. 443. *Tertio* quando quis duo contrahit et consummat matrimonia, unum validum, alterum invalidum, ex C. *Nuper* 4. *de Big.*, itemque quando quis duo contrahit matrimonia, ambo invalida, et maritali affectu consummat. L. 444. 445. 446. 447.

Similitudinaria contrahitur ex attentatione matrimonii, quamvis invalidi, cum corrupta vel virgine post votum solemne emissum in Religione approbata, vel post susceptionem sacri ordinis. Huiusmodi enim nubentes similes sunt contrahentibus duplex matrimonium, quatenus post connubium spirituale cum Christo initum, ab eo recedentes, attentant matrimonium contrahere, dummodo tale matrimonium sit consummatum.

Porro irregularitas certo habetur in bigamia vera; dubia vero ex bigamia interpretativa et similitudinaria. Plures enim sunt auctores,

qui utramque denegant, excepto casu, quod quis, post contractum et consummatum matrimonium validum, suscipiat sacros ordines, et deinde matrimonium attentet, et consummet cum alia muliere, etiam virgine; vel post ordinationem in sacris viduam ducat. — Irregularis vero non est laicus, qui ducit monialem professam: quia Iura loquuntur tantum de contrahente post proprium votum. C. *Nuper* 4., C. *A nobis* 7. *de Big. non ord.*; C. 24. 32. c. 27. q. 1.; L. 448. 449. — S. Th. S. q. 66.; Suarez d. 49.; Sanch. de Matr. l. 7. d. 85.; Schmalz. l. 1. t. 21. n. 1. seqq.; D'Annib. p. 1. n. 416. seqq. ed. 3.ª; Authent. Coll. IV. tit. 1. Nov. XXII. C.XLII.

1344. *Bigamia vera non tollitur per baptismum, neque per professionem religiosam.* C. *Deinde* 3. Dist. 26., C. *Si quis viduam* 13. Dist. 24. Summus Pontifex potest in irregularitate ex bigamia vera, et interpretativa dispensare, L. 455. — Episcopus dispensare non potest in bigamia vera, et interpretativa ad ordines sacros suscipiendos, neque ad ministrandum in ipsis, neque ad beneficia ipsis annexa recipienda, L. 451., et, verius, etiam ad ordines minores et ad beneficia simplicia recipienda, L. 452. — In bigamia autem similitudinaria ex delicto *occulto,* et ex duplici matrimonio altero spirituali, altero carnali, bene possunt Episcopi dispensare, etiam ad ordines sacros suscipiendos et ministrandos. C. 4. *de Cler. coniug.*; C. *Qui cler. vel vov.*; L. 452., de Priv. 50. — « Praelati regularium in bigamia interpretativa dispensare posse ex privil. Pauli III. traditum est ». Ita D'Annib. l. c. n. 420., qui bigamiam similitudinariam et interpretativam paulo aliter declarat, a communi dd. sententia recedens. Ex S. Alph. Praelati Regularium dispensant in omni bigamia suos subditos. Verum non videtur quod Summi Pontifices, generalibus concessionibus, voluerint etiam concedere facultatem dispensandi in illis irregularitatibus, e. g. ex defectu animi, ex infamia, ex homicidio directe voluntario, ex bigamia vera, in quibus ipsimet vel non valent dispensare vel nonnisi rarissime dispensant, et ex gravissimis causis, secundum Reg. 81. Iuris in 6.ª Cf. Compendium Privilegiorum Soc. Iesu v. *Dispensatio.* — L. 453.; S. Th. Quodl. 4. a. 13., S. q. 66. a. 4.

1345. *Ex defectu lenitatis* irregularis est 1.° qui occidit vel mutilat *in bello iusto offensivo,* non vero si alii occidant; nec qui occidit in bello iusto defensivo, nec qui hortatur ad occidendum, etiamsi bellum sit offensivum, modo iustum. C. *Petitio tua,* C. *Dilectus,* C. *Significasti de Homic.* Bened. XIV. Not. 191.; L. 457.-460.; La-Croix 528. — 2.° *In iudicio iusto* irregulares fiunt, qui ad mortem vel

mutilationem cooperantur active, efficaciter et proxime per actionem ex natura sua ad id ordinatam. Clem. *Si furiosus de Hom.;* C. *Clericis,* C. *Sententiam Ne Cler. vel Mon.;* C. *Ex litteris de Exc. prael.* Quare irregulares fiunt iudices, advocati seu procuratores contra reum agentes, tabelliones, apparitores, lictores, carnifices, testes voluntarii, secus coacti, accusatores vel denuntiatores; secus tamen, si accusant reum, tantum ut proprium damnum praecaveant, vel sibi resarciatur, facta protestatione, se nolle poenam sanguinis, C. *Praelatis de Hom.* in 6.°, in causa propria aut etiam cognatorum usque ad quartum gradum; vel nisi causa sit propriae Ecclesiae; vel si damna sint in futurum aliis inferenda, ita ut alia via impediri non possint. L. 461. 468. — 3.° Irregulares etiam sunt ex defectu lenitatis, *clerici, in sacris constituti, aut monachi, medentes cum incisione et adustione,* C. *Sententiam* 9. *Ne Cler. vel Mon.,* si ex tali incisione vel adustione mutilatio vel mors sequatur. Si tamen alius peritus absit, bene poterit tunc clericus aut monachus sine peccato et consequenter sine periculo irregularitatis incisionem aut adustionem adhibere. L. 384. 385. 389. — S. Th. S. q. 39. a. 4.; D'Annib. p. 1. n. 426. 427. ed. 3.ª

1346. *Ab irregularitate ex defectu lenitatis Episcopi dispensare non possunt,* sed a Summo Pontifice dispensatio petenda est, quamvis irregularitas sit occulta. L. 469. « Praelati autem regulares bene possunt cum suis subditis dispensare in hac irregularitate ». L. 469.

1347. *Ex defectu bonae famae* omnes infames irregulares sunt, C. *Infames* 17. c. 6. q. 1., sive infamia sit *facti,* sive sit *iuris.* Infamia *facti* dupliciter habetur. Ea *primo* habetur per confessionem rei in iudicio, vel per sententiam iudicis saltem declaratoriam criminis, infamiam inferentis apud honestos et probos viros, licet in Iure nulla expresse infamia notetur. *Secundo* infamia *facti* est *mere facti,* seu popularis, eaque ex quocumque item publico crimine et conditione vel officio est personae, eam obscurante et vilem reddente in communi hominum existimatione, absque ullo etiam iudiciario actu. — Infamia *iuris* dupliciter quoque habetur. Ea enim habetur *primo* per sententiam iudicis, infamiae notam infligentem. Habetur *secundo* sine sententia iudicis, per ipsum Ius, quo infamiae nota infligitur; scilicet ex crimine vel ex personae conditione est in Iure *notata,* tamquam maculante et infamante. — Infamia *facti* proprie *indignum* reddit; infamia *iuris* proprie reddit *irregularem;* et ea est, quae proprie impedimentum canonicum inducit.

Infamia *ipso iure* habetur *primo* per delictum *qualificatum, evidens et publicum,* seu saltem ita *notorium,* ut nulla possit tergiversatione celari, vel iudicis sententia accedente, infamiae poenam declarantis aut irrogantis. *Qualificatum,* h. e., cui a Iure infamia annexa est; vel ipso facto, vel post iudicis sententiam. Crimina autem, quibusdeiure annexa est infamia, sunt largitio munerum a regularibus facta contra C. Clementis VIII. *Religiosae Congregationes* XIII. Kal. Iul. 1594.; furtum; homicidium; homicidium sacrilegum, C. *Petrus* 17. *de Homic.;* periurium factum in iudicio; apostasia a fide, haeresis, C. *Excommunicamus* 13. § 5. *de Haeret.;* simonia; sodomiam exercere, S. Pius V. C. *Horrendum illud* 30. Aug. 1568.; crimen laesae maiestatis, C. *Felicis* 5. *de Poenis* in 6.°; adulterium; incestus, C. *Coniunctiones* 2. q. 2. can. 35.; bigamia, C. *Nuper* 4. *de Bigamis;* proditio; rapina; lenocinium; exercitium usurarum; Conc. Later. II. can. 13.; invasio Cardinalium, C. *Felicis* cit., vel Episcoporum; raptus mulierum; seu ad illum cooperatio, Trid. s. 24. C. 6. de R.; duellum, quoad duellantes, eorum patrinos, non alios, Trid. s. 25. C. 19. de R.; paratio armorum contra parentes; exercitium histrionum cum turpibus repraesentationibus, ita ut non fiat sine peccato mortali; non item ars macellarii, carnificis, lictoris, etc., cum haec officia bene exerceri possint sine peccato; aliaque, quae ex Iure infamiam inducunt. Cf. Suarez de Simon. l. 4. c. 56. n. 21.; La-Croix 562. seqq.; Salm. c. 8. n. 78. seqq.; Pichl. l. 1. tit. 11. n. 21.; Trid. s. 24. C. 6. de R. M., s. 25. C. 19. de R.; Can. 6. q. 1. Cap. 17., C. 4. et ult. *de Temp. ordin.*

Potest *secundo ipso iure* irregularitas incurri ob infamiam etiam alienam, prout incurrunt filii eorum, qui damnati sunt ob delictum laesae maiestatis, filii nati ex meretrice, filii haereticorum, et etiam nepotes per viam masculinam ab iis descendentes, modo tamen sit notorium parentes fuisse haereticos, et in haeresi decessisse. C. 2. § 2., C. 15. *de haeret.* in 6.° Ut autem omnes hi irregularitatem incurrant, opus est, ut nati sint post delictum. Sanch. l. 2. c. 27. n. 14. — Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 24. n. 21. Const.^{em} refert Cap. *In quibusdam de Poenis,* in qua filii patroni occidentis rectorem Ecclesiae usque ad 4.^{am} generationem fiunt irregulares ultra amissionem iuris patronatus pro omnibus. Filii etiam et nepotes insectantium vel percutientium S. R. E. Cardinales ab ordinibus recipiendis et exercendis prohibentur. C. *Felicis* 12. *de Poenis.* Id autem de filiis tantum valet natis post crimen a patre commissum. — L. 1. *de His qui not. inf.;* Lugo de Fide d. 23. s. 4., Resp. Mor. l. 2. d. 12., Bened. XIV. Quaest. can. q. 449.; Bizzarri p. 470. seqq.

1348. *Infamia mere facti tollitur vel per baptismum vel per notoriam emendationem, vel etiam per mutationem loci.* Infamia *facti ex iudicis sententia* tollitur aut per dispensationem, aut per aliam sententiam, qua reo sua fama restituatur. Infamia *iuris,* quae proprie irregularitas est, non nisi per dispensationem tollitur. Ac sive iuris, sive facti sit, reo per iudicis sententiam condemnato, a solo Rom. Pont. potest dispensari. Trid. s. 24. C. 6. de R. — Episcopus dispensare non potest, ut infamis infamia *facti* ad sacros ordines ascendat; potest tamen, ut in susceptis ministret, si crimina sint minora adulterio, et reus egerit poenitentiam. C. *Et si clerici* 1. *de Iudiciis*, l. 2. tit. 1°. — Irregularitas ob crimen parentum, vel ob officium infame tollitur per ingressum in religionem. Possunt etiam regulares ex privilegiis Pii IV. et S. Pii V. in hac irregularitate dispensare cum suis subditis. — L. 352. 362.-364. 454.; Suarez d. 48. H.; S. C. C. 9. Aug. 1890.; S. O. 11. Iul. 1884.; A. S. S. v. 23. p. 619. seq. 700.

DE INDULGENTIIS

1349. *Quid sit indulgentia?* — « Indulgentia remissionem et facilitatem, sive, ut sic loquamur, condescensionem in Scripturis sanctis, aliisque auctoribus... significare solet ». Bellarm. de Indulg. l. 1. c. 1. Hinc Indulgentia, theologice sumpta, definitur: remissio poenae temporalis, Deo debitae pro peccatis quoad culpam remissis, concessa a legitimo ministro extra sacramentum poenitentiae, per applicationem satisfactionum Christi et Sanctorum.

Remissio poenae temporalis; remissio enim *poenae aeternae* una cum *remissione culpae mortalis* non obtinetur nisi per sacramentum poenitentiae, vel per caritatem et contritionem perfectam cum voto sacramenti. Remissa autem culpa et poena aeterna, non semper remittitur poena temporalis, peccato etiam debita. S. Th. 3. p. q. 80. a. 4. Porro poena haec temporalis, ea est quae deinde per opera satisfactoria et per Indulgentiam in hac vita remittitur, secus erit post hanc vitam in Purgatorio luenda. Idem proportionata ratione dicendum est de peccato veniali, cui nonnisi temporalis poena debetur. S. Th. l. c. Eius *culpa* caritate aliisque piis actibus remittitur, quibus etiam remittitur temporalis poena; sed haec iterum non semper tota remittitur, unde vel per alia satisfactoria opera vel per Indulgentiam remittenda

est in hac vita, secus in Purgatorio post hanc vitam et ipsa luenda erit. Trid. s. 6. C. 30., s. 14. C. 5. 8. 9., c. 12. 15.; S. Th. 4. D. 16. q. 2. a. 2. q. 4., D. 17. q. 2. a. 5. q. 2., S. q. 15. a. 3. Quare indulgentia neque remissio est *reatus culpae,* Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 18. n. 7., Suarez de Poenit. d. 50. s. 1. n. 14., neque remissio est *reatus poenae aeternae;* sed remissio tantum est reatus poenae temporalis, adhuc peccato debitae. *Poenae temporalis,* nempe a Deo in Purgatorio infligendae, adeoque remissio coram Deo est. Minime vero mera remissio est vel poenitentiae, a confessario impositae vel imponendae poenitenti, vel poenitentiae canonicae, quam olim Ecclesia infligebat. Indulgentia tunc *maxime salutaris,* Trid. s. 25. Decr. *de Indulg.*, nobis non esset. « Haec opinio, ait S. Th. 4. D. 20. q. 1. a. 3. q. 1., non videtur vera, primo quia est expresse contra privilegium Petro datum, ut quod in terra remitteret et in coelo remitteretur; unde remissio, quae fit quantum ad forum Ecclesiae, valet etiam quantum ad forum Dei; et praeterea Ecclesia, huiusmodi Indulgentias largiens seu dans, magis damnificaret, quam adiuvaret, quia remitteret ad graviores poenas, scilicet Purgatorii, absolvendo a poenitentiis iniunctis ». Quamvis autem indulgentia sit remissio poenae temporalis, et ex hoc capite nos liberat ab aliis operibus satisfactoriis; haec tamen non ideo possumus absolute negligere; siquidem ea inserviunt simul et ad satisfaciendum pro peccatis commissis, et ad peccata in posterum praecavenda. S. Th. Quodl. 2. a. 16. ad 3.

Remissio haec temporalis poenae fit per applicationem satisfactionum Christi et Sanctorum, vi *communionis Sanctorum,* quae in Ecclesia adest, et potestatis qua unus potest pro alio satisfacere. « Opus unius, ait S. Th. Quodl. 2. a. 16., potest esse satisfactorium pro alio, ad quem per intentionem facientis refertur. Christus autem pro Ecclesia sua Sanguinem suum fudit, et multa alia fecit et sustinuit, quorum aestimatio est infiniti valoris propter dignitatem personae..., similiter etiam et omnes alii Sancti intentionem habuerunt in his quae passi sunt, et fecerunt propter Deum, ut hoc esset ad utilitatem non solum sui, sed etiam totius Ecclesiae ». Cf. C. Gent. l. 3. C. 158. n. 4. Porro satisfactiones pretii infiniti Iesu Christi, quibus accedunt satisfactiones Beatae Virginis, nec non *superabundantes* satisfactiones Sanctorum *thesaurum Ecclesiae* constituunt, de quo per *indulgentias* participamus, Extrav. *Unigenitus* 2. *de Poenit. et remiss.*, Bened. XIV. C. *Pia Mater* 5. Apr. 1747. initio. *Superabundantes:* « Et ideo, ait S. Th. 4. D. 20. q. 1., a. 3. q. 1., dicendum quod (indulgentiae) valent et quantum ad forum Ecclesiae, et quantum ad iudicium Dei, ad remissio-

nem poenae residuae post contritionem et absolutionem et confessionem, sive sit iniuncta, sive non. Ratio autem quare valere possunt est unitas corporis mystici, in qua multi operibus poenitentiae *supererogaverunt* ad mensuram debitorum suorum; et multas etiam tribulationes iniuste sustinuerunt patienter, per quas multitudo poenarum poterat expiari, si eis deberetur: quorum meritorum tanta est copia, quod omnem poenam debitam nunc viventibus excedunt, et praecipue propter meritum Christi, quod etsi in sacramentis operatur, non tamen efficacia eius in sacramentis includitur, sed sua infinitate efficaciam sacramentorum excedit. Dictum est autem supra a. 2. q. 3., quod unus pro alio satisfacere potest. Sancti autem, in quibus superabundantia operum satisfactionis invenitur, non determinate pro isto, qui remissione indiget, huiusmodi opera fecerunt; alias absque omni indulgentia remissionem consequeretur: sed communiter pro tota Ecclesia, sicut Apostolus dicit ad Coloss. 1., se implere ea quae desunt Passioni Christi in corpore suo pro Ecclesia, ad quam scribit. Et sic praedicta merita sunt communia totius Ecclesiae. Ea autem, quae sunt communia multitudinis alicuius distribuuntur singulis de multitudine secundum arbitrium eius, qui multitudini praeest. Unde sicut aliquis consequeretur remissionem poenae, si alius pro eo satisfecisset; ita si ei satisfactio alterius sibi per eum, qui potest, distribuatur ». Cf. Quodl. 2. a. 16., S. q. 25.; L. l. 6. n. 531.; E. M.

1350. *An Ecclesia potestatem habeat indulgentias concedendi?* — R. Affirmative, et de fide est. Trid. s. 25. Decr. *de Indulg.;* Pius IV. B. *Iniunctum nobis* 18. Nov. 1564. — Indulgentiae autem sine causa concedi non possunt, neque licite, neque valide. Ratio, quia praelati Ecclesiae non sunt nisi delegati Christi ad thesaurum Ecclesiae dispensandum. L. l. 6. n. 532. Iam vero « quaecumque causa adsit, quae in utilitatem Ecclesiae vergat et honorem Dei, sufficiens est ratio indulgentias elargiendi ». S. Th. 4. Sent. D. 20. q. 1. a. 3. q. 2. — Indulgentias concedere potest « Papa principaliter, alii vero in quantum potestatem ab eo accipiunt vel ordinariam vel commissam seu delegatam ». S. Th. Quodl. 2. a. 16.; Suarez de Poenit. d. 53. — Hanc facultatem potest Summus Pontifex delegare et Episcopis et simplicibus sacerdotibus. Immo, ut ait S. Th. Quodl. 2. a. 16. ad 2., « indulgentia non se extendit ad remissionem culpae, quia non est sacramentalis, unde non sequitur *ordinem,* sed *iurisdictionem;* potest enim et non sacerdos indulgentiam facere, si sit ei commissum ». — Hinc 1.° applicatio indulgentiarum fit extra sacramentum. 2.° Episcopus electus et canonice

institutus, quamvis non adhuc consecratus, indulgentias concedere potest, minime vero Episcopus *titularis,* vel *coadiutor,* vel *dimissionarius*. S. C. Indulg. 12. Ianuar. 1878. ad. 4. 3.° Indulgentiae *personales* concessae ab Episcopo, acquiri possunt tantum a dioecesanis, cum a iudice non suo ligari nullus valeat vel absolvi. C. *Quod autem* 4. *de Poenit. et remiss.* Potest vero Episcopus indulgentias concedere suis subditis extra suam dioecesim versantibus, quia iurisdictionem personalem habet in illos. — S. Th. S. q. 26.; L. 1. 6. n. 532.-533.

1351. *Quinam in particulari indulgentias concedere possunt?* — 1.° Summus Pontifex pro universo catholico orbe quascumque indulgentias concedere potest pro vivis et pro defunctis. Concilium Generale hanc etiam habet facultatem una cum Summo Pontifice. Concilium vero Provinciale hanc non habet potestatem. S. Th. Quodl. 2. a. 16. — 2.° Episcopi concedere possunt annum indulgentiae die dedicationis seu consecrationis Ecclesiae; et *quinquaginta dies* aliis temporibus; et hae indulgentiae defunctis applicabiles non sunt. C. *Cum ex eo* 14. *de Poenit. et remiss.* Non potest Episcopus indulgentias concedere fidelibus alterius dioecesis. Possunt tamen peregrini lucrari indulgentias *locales,* visitando, e. g., Ecclesiam seu oratorium, cui concessa est indulgentia. Episcopus autem successor non potest eidem obiecto vel pietatis actui alios addere quinquaginta dies indulgentiarum. Neque vero possunt Episcopi quinquaginta indulgentiarum dies concedere singulis partibus alicuius pii operis, vel singulis alicuius orationis verbis, S. C. Indulg. 12. Ian. 1878. — Archiepiscopi possunt concedere annum indulgentiae die dedicationis seu consecrationis ecclesiae ut Episcopi, et praeterea aliis temporibus indulgentiam *centum dierum,* tum in propriis dioecesibus, tum in illis propriae provinciae. C. *Nostro* 15. *de Poenit. et remiss.* — Insuper Archiepiscopi et Episcopi facultatem habent benedictionem dandi cum Indulgentia plenaria in articulo mortis, et aliis hanc facultatem delegandi. Bened. XIV. C. *Pia mater*. Pro hac benedictione ritus servandus est in Rit. Rom. praescriptus. — 3.° « Episcopus in partibus infidelium, quamvis auxiliarius Ordinarii alicuius dioecesis, Indulgentiam 50. dierum concedere non potest, sicut dioecesanus ». S. C. Indulg. 12. Ian. 1878. — 4.° Nuntii et Legati Apostolici possunt, vi concessionum, quae ipsis fiunt a Summo Pontifice, locis propriae Nuntiaturae seu Legationis indulgentias concedere pro pio aliquo opere centum, vel ter centum dierum, dummodo annum non attingant. Possunt Ecclesiae vel Capellae concedere indulgentias septem annorum et septem quadragenarum pro

fidelibus omnibus, qui receperint poenitentiae et eucharistiae sacramenta, et qui visitaverint praedicta sanctuaria, ibique oraverint ad intentionem Summi Pontificis. — 5.° Cardinales concedere possunt indulgentias bis centum dierum in propriis dioecesibus et in propriis Ecclesiis titularibus. Ex tacito saltem consensu Summi Pontificis potest Cardinalis maior Poenitentiarius concedere Romae centum dies indulgentiarum. — 6.° Vicarii apostolici, Vicarii generales, Vicarii capitulares, Abbates, Generales, Provinciales ordinum religiosorum, canonici poenitentiarii, parochi et confessarii nullam possunt concedere indulgentiam, sine speciali Sanctae Sedis facultate. C. *Accedentibus* 12. *de Excess. prael.;* S. C. de P. F. 24. Aug. 1852. Cf. S. C. Indulg. 28. Aug. 1903.; Suarez d. 55. s. 5. n. 2.; S. Th. S. q. 26.; La-Croix 1317. seqq.; E. M. — 7.° Sacerdotes adscripti Foederationi Sacerdotali Eucharisticae possunt suis poenitentibus concedere Indulgentiam plenariam pro unaquaque hebdomada, si praedicti poenitentes quotidie vel fere quotidie recipient SS. Eucharistiam. Pius X. Br. 10. Maii 1906. Praedicti Sacerdotes possunt item benedicere coronas cum indulgentiis Patrum Crucigerorum. Pius X. 15. Sept. 1908. — 8.° « Quandocumque (absente confessario ordinario) alius quilibet sacerdos ad extrema sacramenta religiosis mulieribus votorum tum solemnium tum simplicium ministranda rite vocetur, eisdem animam agentibus apostolicam etiam benedictionem, etsi aliunde hac facultate non polleat, impertiri valet, ad normam ceteroquin Const. Benedicti XIV. *Pia mater,* et servata forma in Rit. Rom. praescripta ». S. O. 1. Apr. 1909. A. A. S. v. 1. p. 490.

1352. **Nota:** Illi, qui impetrant *generales concessiones* indulgentiarum, *generales* non *personales,* pro recitatione, e. g. precum, etc., deferre debent *sub poena nullitatis* exemplar earumdem concessionum ad Secretarium S. C. Indulg. Ead. S. C. 28. Ian. 1756., 14. Apr. 1856. — Qui facultatem benedicendi Coronas, Cruces, Rosaria, Numismata, etc. cum applicatione Indulgentiarum Apostolicarum et S. Birgittae obtinuerit, eam valide exercere nequit, nisi ad excipiendas sacramentales confessiones, saltem virorum, sit approbatus. S. C. Indulg. 14. Iun. 1901. Eademque facultas a S. Off. est recognoscenda. Pius X. *Motu proprio* 7. Apr. 1910. A. A. S. v. 2. p. 225. seq. — Omnes confessarii commutare possunt abstinentiam fer. IV. et sabbati, ad quam tenentur, qui legere nesciunt, loco recitandi parvum officium, ad effectum fruendi *privilegio sabbatino* scapularis B. M. V. a Monte Carmelo. S. C. Indulg. 14. Iun. 1901. — Trid. s. 21. C. 9. de R.; E. M.

Cardinalium privilegia. — « 6. Lucrandi in propriis sacellis indulgentias, ad quas adquirendas praescripta sit visitatio templi alicuius vel publicae aediculae civitatis seu loci, in quo Cardinales actu commorentur; quo privilegio etiam eorum familiares frui possunt.

7. Benedicendi ubique, solo crucis signo, cum omnibus indulgentiis a Sancta Sede concedi solitis, rosaria, aliasque coronas precatorias, cruces, numismata, statuas, scapularia a Sede Apostolica probata, istaque imponendi absque onere inscriptionis.

8. Sub unica benedictione erigendi in ecclesiis, et oratoriis etiam privatis, in quibus missa celebrari possit, aliisque piis locis, Stationes Viae Crucis cum omnibus indulgentiis, quae huiusmodi exercitium peragentibus impertitae sint; nec non benedicendi pro fidelibus, qui causa infirmitatis vel alterius legitimi impedimenti sacras stationes Viae Crucis visitare nequeant, Crucifixi icones cum applicatione omnium indulgentiarum devoto exercitio eiusdem Viae Crucis a Sede Apostolica adnexarum.

14. Concedendi indulgentiam ducentorum dierum in locis vel institutis ac pro personis suae iurisdictionis vel protectionis; item in aliis locis, sed a praesentibus solummodo, singulis vicibus, lucrandam ». Supplem. Primum. E. M.

1353. *Quid in Concessionibus indulgentiarum significent verba : in forma Ecclesiae consueta?* — Verba *in forma Ecclesiae consueta,* quae adhibentur in Concessionibus seu Indultis, nihil aliud significant, nisi quod indulgentiae conceduntur fidelibus *vere poenitentibus,* seu *vere contritis.* Lavorius tr. de Iubilaeo et Indulg. p. 2. c. 14., Theod. a Sp. S. P. 1. p. 284. Neque vero significant specialem aliquam formulam esse adhibendam in piorum obiectorum benedictione, ut illis indulgentiae applicentur. Ad hoc enim sufficit simplex crucis signum, praeter Rosaria PP. Praedicatorum et Servitarum, pro quibus praescripta formula requiritur, S. C. Indulg. 11. Apr. 1840., 7. Ian. 1843., 29. Febr. 1864. Praescripta formula etiam requiritur pro Crucibus Stationum Viae Crucis, pro aggregatione variis Confraternitatibus, pro Indulg. plenaria in articulo mortis, per Apostolicam Benedictionem, et pro Apostolica Benedictione praeter praedictam. — Possunt plura obiecta simul benedici, eisque indulgentiae applicari. S. C. Indulg. 12. Mart. 1855. Eidem obiecto possunt plures indulgentiae applicari. Et sic eidem coronae applicari possunt indulgentiae apostolicae, PP. Praedicatorum, Crucigerorum, Sanctae Birgittae. Ad eas tamen lucrandas renovanda sunt opera iniuncta iterabilia. S. C. Indulg. 29. Febr.

1820. — Applicari generatim possunt indulgentiae quibuslibet rebus *solidis* et duraturis, minime vero fragilibus. S. C. Indulg. 24. Ian. 1846. Speciatim vero benedici possunt coronae seu rosaria ex chalibe polito (*acciaio polimentato*), ex ferro, stamno, plumbo et ex vitro solido ac compacto. S. C. Indulg. 29. Febr. 1820., 22. Mart. 1839. — An autem possit quis easdem indulgentias pluries in die lucrari, pluries iterando opera iniuncta, ex alia Concessionis clausula, *toties, quoties,* est definiendum, vel si Concessio nihil determinet. S. O. 24. Iun. 1914., A. A. S. v. 6. p. 379. Eodem die pluries obtineri non possunt indulgentiae *Stationum,* seu *Visitationis Ecclesiae.* E contrario pluries obtineri possunt indulgentiae Rosarii, actuum Fidei, Spei, Caritatis, etc. — E. M.

Pro Via Crucis erigenda, requiritur scripta facultas obtenta a Generali Ord. S. Francisci vel a S. Sede. Ea Ordinario est exhibenda, qui scripto consensum praestare debet, uti etiam Superior loci. Usitata forma est facienda, et documentum in loco asservandum est erectionis. Ita plura S. C. Indulg. decreta.

Benedictio Apostolica in fine concionum impertienda. — Benedictio haec datur unico crucis signo cum Crucifixo sequenti formula: Benedictio Dei Omnipotentis Patris et Filii et Spiritus Sancti descendat super vos, et maneat semper. R. Amen. S. R. C. 11. Maii 1911.

Absolutio Generalis et Benedictio papalis Tertiariis Saecularibus. — « Superiores Regulares possunt ad Absolutionem Generalem et Benedictionem papalem impertiendam Tertiariis saecularibus, in propriis ecclesiis delegare Sacerdotes sui Ordinis, etiam non approbatos ad confessiones audiendas ». S. O. 27. Maii 1914., A. A. S. v. 6. p. 347.

Modus benedicendi quaedam devotionalia Apostolica auctoritate. — Declaratio. « In benedicendis pluribus similibus aut diversis religionis obiectis, quae sacerdoti pluribus facultatibus munito, coniuncta vel commixta offeruntur, atque in ipsis, vigore diversarum facultatum, indulgentiis ditandis, sufficere unicum signum pro pluribus benedictionibus atque indulgentiarum adnexionibus. Et declaratio non extenditur ad metallica numismata scapularibus substituenda, de quibus in Decr. S. O. 16. Decr. 1910. » S. O. 18. Maii 1914., A. A. S. v. 6. p. 346.

Benedictio numismatum pro scapularibus. — Plura benedici simul possunt numismata, scapularibus sufficienda, unico crucis signo, a Sacerdote habente potestatem. Neque opus est ut personae quibus di-

stribuantur iam Scapularibus fuerint adscriptae. S. O. 4. Iun. 1903., A. A. S. v. 5. p. 303. seq.

Indulgentia toties quoties, Crucifixis adnexa. — « Facultas benedicendi Crucifixos cum Indulgentiae Plenariae applicatione, *toties quoties* nuncupatae, sive personaliter a Summo Pontifice, sive quomodocumque ab Apostolica Sede per tramitem cuiuslibet Officii vel personae obtenta, ita et non aliter est intelligenda, ut quicumque christifidelis in articulo mortis constitutus aliquem ex huiusmodi Crucifixis benedictis, etiamsi illi non pertineat, osculatus fuerit, vel quomodocumque tetigerit, dummodo confessus ac sacra Communione refectus, vel, si id facere nequiverit, saltem contritus, SSmum Iesu Nomen, ore, si potuerit, sin minus corde, devote invocaverit, et mortem tamquam peccati stipendium de manu Domini patienter susceperit, Plenariam Indulgentiam acquirere valeat ». S. O. 10. Iun. 1914., A. A. S. v. 6. p. 348.

1354. *Quibusnam indulgentiae applicari possint?* — Cum *viventes* auctoritati subsint Ecclesiae, *directe* illis Ecclesia remittit *per indulgentias* temporales poenas; et consequenter dicitur indulgentias concedi *per modum solutionis et absolutionis,* eas nempe poenas solvendo per applicationem satisfactionum Christi et Sanctorum. S. Th. 4. d. 20. q. 1. a. 3. q. 1. ad 2. — Indulgentiae *defunctis,* in Purgatorio degentibus, etiam applicari possunt, eisque applicantur *per modum suffragii,* cum Ecclesia iurisdictionem amplius non habeat in animas, quae in Purgatorio detinentur. *Per modum suffragii,* offerendo nempe Deo partem satisfactionum Christi et Sanctorum, quae concessae indulgentiae respondeat, Deum rogando, ut velit solari animas Purgatorii, eis tantam poenam remittendo, quantam indulgentiae obtentae respondeat. Affirmari autem infallibiliter non potest effectus realis talis indulgentiae, an nempe totaliter et tali animae applicetur. Deus enim nullam huius rei fecit formalem promissionem. Sed, attenta communicatione Sanctorum, pie admodum credi et sperari potest. S. C. Indulg. 28. Iul. 1840. Hinc valde utile est applicare defunctis, maiorem, quam possumus, indulgentiarum numerum. Quare « licet effectus indulgentiarum pro vivis sit infallibilis, non est tamen infallibilis pro defunctis, cum pro eis nulla adsit promissio, unde Deus ipsas acceptat tantum ad suum beneplacitum ». L. l. 6. n. 534. Idque confirmatur ex usu et praxi Ecclesiae, celebrandi per complures annos ac pro eisdem animabus sacra, v. g. anniversaria, etiam in altaribus privilegiatis, seu quibus inhaeret privilegium indulgentiae ple-

nariae. Inanis autem ista praxis esset, si infallibili constaret certitudine, quod statim, primo sacro illis applicato, liberarentur. — Omnes et singulae indulgentiae, quae recensentur in *Collectione precum* etc. vulgo *Raccolta di orazioni* etc., fidelibus etiam defunctis applicabiles sunt. S. C. Indulg. 30. Sept. 1852. — S. Th. S. q. 27. a. 4., q. 71.; Lugo d. 27. n. 58.; La-Croix 1336.; Billuart Append. art. 6.; E. M.

1355. *Quotuplex sit Indulgentia?* — Indulgentia alia est *plenaria,* alia *partialis*. Plenaria est illa, qua tota poena temporalis peccatis debita remittitur. Partialis autem illa est, qua aliqua certa quantitas praedictae poenae remittitur. S. Th. Quodl. 2. a. 16. Porro indulgentia partialis, e. g., quadraginta dierum vel unius anni, non importat remissionem poenae Purgatorii quadraginta dierum vel unius anni, sed remissionem tantum illius poenae Purgatorii, quam quis olim obtinuisset coram Deo per poenitentiam canonicam quadraginta dierum vel unius anni. Quanta autem sit remissio poenae Purgatorii respondens praedictae canonicae poenitentiae ignota nobis res est, et divinae reservatur misericordiae. — Bened. XIV. de Syn. l. 13. c. 17.; S. Th. S. q. 28.; L. l. 6. n. 530. 535.

Indulgentia praeterea alia est *localis,* alia *personalis,* alia *realis*. *Localis* est illa, quae affixa est loco determinato, e. g., determinatae ecclesiae, determinato sacello et altari, statuae vel imagini, in aliquo Sanctuario collocatae. *Personalis strictius* est illa, quae alicui vel aliquibus personis conceditur, quin omnibus fidelibus concedatur. *Minus stricte* autem est illa, quae independenter a loco vel a determinato obiecto, fidelibus conceditur, propter aliquem pietatis actum. *Realis* tandem est illa, quae adnectitur portatilibus devotionis obiectis seu rebus, e. g., crucifixo, numismati, rosario, parvae statuae, etc. Indulgentia haec realis regulariter personalis etiam est, siquidem regulariter soli harum rerum proprietarii, quibus primum praedictae res traditae sunt indulgentias lucrari possunt. Ac si eaedem res aliis commodentur, *ut indulgentias lucrentur;* vel eis donentur, indulgentiae amittuntur. S. C. Indulg. 6. Febr. 1657., 3. Febr. 1745. Obiecta benedicta neque vendi neque permutari possunt, secus indulgentiae amittuntur, S. C. Indulg. 4. Iun. 1721., 4. Dec. 1722. Quin immo, si quis ea emat, ut deinde benedicta distribuat, neque eorum pretium repetere potest, neque aliquid titulo etiam eleemosynae, quin indulgentiae amittantur. S. C. Indulg. 22. Febr. 1847., 31. Ian. 1837., 16. Iul. 1887. Huiusmodi autem indulgentiae reales perdurant quandiu saltem moraliter non destruatur obiectum; et sic, si rosarium reficiatur, quia aliquot grana amissa sunt, non ideo amittuntur indulgentiae. S. C. Indulg. 10. Ian. 1839.

Indulgentia insuper alia est *perpetua,* alia *temporanea.* Prior perdurat usquedum revocetur; posterior non nisi tempore determinato perdurat, v. g., tribus, quinque, septem annis. Indulgentiae autem *ad beneplacitum Romani Pontificis* seu *Sedis Apostolicae* concessae, perpetuae censentur, quia non ad *personam,* sed ad *dignitatem* referuntur. Reg. 16.ª Iuris in 6.°

Indulgentia tandem alia est tantum *pro vivis,* alia tantum *pro defunctis,* alia *pro vivis* cum facultate eam applicandi defunctis. Indulgentia haec pro vivis concessa et defunctis etiam applicabilis non significat, quod quis bis indulgentiam lucrari possit sibi et defunctis, sed dumtaxat quod possit eam lucrari pro libito suo vel pro se vel pro defunctis. S. C. Indulg. 15. Ian. 1839. Ut igitur indulgentia defunctis possit revera applicari, requiritur: 1.° ut tanquam *applicabilis* defunctis in Pontificio Indulto concedatur, 2.° ut adsit intentio talem applicationem faciendi. Suarez d. 53. s. 14. Applicari autem potest vel generatim omnibus animabus in Purgatorio degentibus, vel in particulari aliquibus vel alicui tantum. — E. M.

1356. *An ad lucrandas indulgentias intentio praerequiratur?* — R. Affirmative, nam indulgentia gratia est, quae fit volentibus ea frui; et ideo semper opera quaedam implenda praescribuntur. Verum necesse non est, ut haec intentio sit *actualis,* sed sufficit intentio *virtualis,* quae nempe semel habita et non revocata, nos movet ad opera praescripta implenda. An autem sufficiat etiam intentio mere *habitualis,* i. e. semel habita et non retractata, quin ea nos moveat ad opera praescripta implenda, controvertitur. Graves doctores affirmant, quia indulgentia conceditur ab Ecclesia per modum *solutionis* pro opere imposito. Hoc ergo praestito, vis clavium Ecclesiae poenam solvit. Cf. Schmalz. l. 5. t. 38. n. 133. In indulgentiarum libro *la Raccolta* p. XII. dicitur: « necesse est habere saltem *in generali* intentionem lucrandi indulgentias ». Quare sufficit, si quis mane intentionem efformet lucrandi, durante die, omnes indulgentias, quae adnexae sint piis operibus, quae quis sit facturus. Neque vero necesse est scire determinate quaenam hae indulgentiae sint, et an reapse sint. — Laymann l. 5. tr. 7. c. 6. n. 5.; Diana tom. 4. res. 18.; Billuart App. de Indulg. art. 5.; Lugo de Poenit. d. 27. n. 80.

1357. *An ad lucrandas indulgentias requiratur, ut sit quis in statu gratiae?* — R. Affirmative. « Nulli potest dimitti poena, nisi cui iam est dimissa culpa ». S. Th. 4. D. 20. q. 1. a. 5. q. 1., L. l. 6. n. 533. 534. Indulgentia praeterea ab intentione concedentis

pendet. Porro indulgentia non nisi contritis et confessis conceditur. S. Th. S. q. 27. a. 1. Attamen, si indulgentia plenaria plura requirat pietatis opera, satis est, ut ultimum in statu gratiae perficiatur. *Raccolta* p. XII.; L. l. c. Si, cum Confessio praescripta est, post Confessionem in grave quis incidat peccatum, sufficit contritionis actus, et nova tantum requiritur Confessio in Iubilaeo. S. C. Indulg. 14. Mart. 1852.

1358. *An qui sit in statu peccati mortalis possit saltem indulgentias lucrari pro animabus Purgatorii?* — S. C. Indulg. respondit 22. Febr. 1847.: *Consulat probatos auctores.* Atqui probati auctores alii affirmant, quia opus est ut quis prius *suam* faciat Indulgentiam; alii negant quia ad lucrandam Indulgentiam sufficit tantum facere quod praescribitur, ad eam Animabus Purgatorii *ab Ecclesia* applicandam. L. l. 6. n. 534.; Bellarm. de Indulg. l. 1. c. 14.; Suarez de Poenit. d. 53. s. 4. n. 6.; Lugo de Poenit. d. 27. n. 75.

1359. *An peccatum veniale sit obex ad lucrandam indulgentiam?* — « Certum est peccatum veniale non remissum quoad culpam, non posse remitti quoad poenam. Ita S. Th. S. q. 27. a. 1., quem sequuntur Viva, Sporer et alii passim. Illud tamen veniale non impedit, quominus remittatur poena debita aliis peccatis iam remissis... Nec obstat indulgentiam plenariam concessam fuisse sub ratione totalis remissionis, ita ut si poenam non tollat illius venialis non remissi, nullam tollat. Nam respondetur, quod sicut non repugnat culpam alicuius venialis remitti, quin remittatur culpa aliorum, ita et poena. Pontifex autem concedendo indulgentiam plenariam, non praesumitur velle eam restringere tantum ad eos, quibus remittuntur omnia venialia, sed potius illam concedere iuxta capacitatem subiecti, ut remittatur saltem poena venialium illorum, quorum culpa remissa est ». L. l. 6. n. 534. « Nemo *plenariam indulgentiam* consequitur, qui ab omni peccato veniali liber non sit, quum poena non remittatur, culpa manente: sed potest caeterorum veniam *plenam* consequi, qui alicuius tantum tenetur affectu, ideoque pro animi dispositione perfectiore effectus maior est: nam Pontifex censetur concedere plenariam remissionem impetrandam pro capacitate subiecti, ut remittatur poena peccatorum venialium remissorum ». Kenrick ed. 2. Mechliniae 1860. tr. 18. n. 253. Atque hinc patet, quod possit quis acquirere plures indulgentias plenarias eadem die. S. C. Indulg. 27. Maii 1841. Nemo tamen potest lucrari secundam indulgentiam plenariam, si post primam nulla amplius poena luenda supersit.

1360. *Quid generatim requiratur quoad impletionem operum iniunctorum ad acquirendas indulgentias?* — Ea quis pie et devote *personaliter et integraliter* implere debet, tempore et loco aliisque circumstantiis in indulto constitutis. S. C. Indulg. 21. Mart. 1820. *Personaliter;* eleemosyna tamen in Iubilaeo praescripta, per alium impleri potest. *Integraliter;* parva omissio indulgentiam lucrari non impedit; parum pro nihilo reputatur. Nullo autem determinato *ordine* inter se impleri debent. — Formula illa, *qui vere poenitentes confessi ac s. communione refecti ecclesiam visitaverint,* importat quidem Confessionem esse peragendam etiam ab illis, qui sibi lethalis peccati conscii non sunt, quae tamen Confessio suffragari etiam potest, si expleatur in vigilia festivitatis; verum ecclesiae visitatio impleri potest sive ante sive post aliorum piorum operum implementum. S. C. Indulg. 19. Maii 1859. — Cum in partialibus Indulgentiis clausula additur: *corde saltem contrito,* contritio requiritur solum ut dispositio, non ut opus iniunctum, adeoque necesse non est, ut contritionis actus eliciatur ab iis, qui sunt in statu gratiae. S. C. Indulg. 17. Dec. 1870. — Opus, quod aliunde ex obligatione est perficiendum, sufficere non potest ad indulgentiam lucrandam, sine expressa concessione Summi Pontificis, nisi sit opus iniunctum a confessario in poenitentiam. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 53., S. C. Indulg. 29. Maii 1841., 7. Mart. 1888. Cf. Bened. XIV. Inst. 53. § 11. Cf. hic 734. Eodem autem pio opere, cui variis titulis indulgentiae adnexae sunt, possunt omnes lucrifieri; dummodo opera iniuncta vere iterari nequeant, vel non soleant, sicut Confessio, nisi sit aliunde necessaria. S. C. Indulg. 12. Ian. 1878. ad 3. *In sola Rosarii Mariani recitatione* concessa est cumulatio Indulgentiarum a PP. Praedicatoribus et a PP. Crucigeris nuncupatarum, dummodo Coronae utramque benedictionem acceperint. S. C. Indulg. 12. Iun. 1907. *In sola Rosarii* etc. nam Indulgentia 500. dierum, quae adnectitur Coronis benedictis a PP. Crucigeris, vel aliis facultatem habentibus, toties acquiritur, quoties dicta Corona recitatur *Pater noster* vel *Ave Maria.* Acta S. Sed. v. 40. p. 443. — SSmus annuit, « ut infirmi aut senio confecti in communitate, et sub regula viventes, qui ecclesias aut oratoria visitare, aliave pro indulgentiis praescripta exequi non possunt, indulgentias nihilominus lucrari valeant, adimplendo alia pia opera confessarii arbitrio praescribenda ». Leo XIII. 16. Ian. 1886. Idem privilegium iam antea concesserat Pius IX. 18. Sept. 1862. habitualiter infirmis extra communitatem, e domo egredi impotentibus. — S. Th. S. q. 27. a. 3.; L. 1. s. n. 533. 534.; E. M.

« Fideles utriusque sexus, qui perfectionis studio, vel institutionis seu educationis aut etiam valetudinis causa in domibus ecclesia vel publico sacello carentibus, de consensu vero Ordinariorum constitutis, vitam communem agunt, nec non personae omnes ad illis ministrandum ibidem commorantes, quoties ad lucrandas indulgentias praescribatur visitatio alicuius ecclesiae in genere, i. e. non determinatae, vel indeterminati alicuius publici oratorii, visitare valent propriae domus sacellum, in quo obligationi audiendi sacrum iure satisfacere possunt, dummodo cetera opera iniuncta rite praestiterint ». S. O. 14. Ian. 1909. A. A. S. v. 1. p. 210.

1361. *Quandonam peragendae sint Confessio et Communio?* — Pro indulgentia iubilaei, vel in forma iubilaei omnia opera praescripta, adeoque etiam Confessio et Communio peragenda sunt tempore designato pro duratione Iubilaei. — Pro aliis indulgentiis Confessio et Communio non semper est requisita. Et sic necessaria non est pro indulgentiis *Viae Crucis*. Requiritur tamen ordinarie quoad plerasque indulgentias plenarias. Porro Confessio et Communio in pervigilio peragi possunt festivitatis, seu diei cui indulgentiae affixae sunt; et etiam octo diebus ante festum, ubi propter confessariorum inopiam frequenter fideles confiteri non possunt. S. C. Indulg. 19. Maii 1750., 12. Iun. 1822., 6. Oct. 1870. *Raccolta* p. XXI., L. l. c. n. 534. — Cum ad lucrandam indulgentiam praescribitur Confessio, omnibus ea necessaria est, etiam illis, qui iam sunt in statu gratiae; pro his vero sufficit tantum Confessio sine absolutione. S. C. Indulg. 19. Maii 1759., 20. Aug. 1822., 15. Dec. 1841., 6. Maii 1852. — Omnes illi, qui consuetudinem habent Confessionem singulis *hebdomadis* saltem semel peragendi, lucrari possunt *omnes* et *quascumque* indulgentias; quae occurrunt ab una ad aliam Confessionem, excepta indulgentia iubilaei, aliisque concessis ad instar iubilaei. Confessio tunc necessaria esset tantum, si graviter peccaverint. S. C. Indulg. 9. Dec. 1763., 5. Mart. 1855., 4. Dec. 1843., 23. Nov. 1878., 25. Febr., 1886., *Raccolta* p. XVII. XVIII. Insuper omnes qui quotidie accedunt ad Communionem, quamvis semel aut iterum per hebdomadam a Communione abstineant, absque hebdomadariae Confessionis obligatione, omnes occurrentes Indulgentias lucrantur. S. C. Indulg. 14. Febr. 1906. — Communio paschalis sufficit ad lucrandas indulgentias affixas eidem diei vel diei sequenti. Eadem tamen non sufficit ad lucrandam indulgentiam iubilaei. Idemque de annua Confessione dicendum est. S. C. Indulg. 10. Maii 1844., 19. Mart. 1841., 15. Dec. 1841., 10. Maii 1884.

— Extra iubilaeum eadem Confessio et Communio sufficit ad lucrandas plures indulgentias plenarias eadem die vel sequenti, dummodo tamen alia praescripta opera impleantur. S. C. Indulg. 29. Maii 1841., 29. Febr. 1864. — Cum ad lucrandam indulgentiam localem vel personalem determinata ecclesia est visitanda, necessarium non est in eadem ecclesia Communionem recipere, nisi etiam hoc praescriptum fuerit. Quod si Communio in ea recipiatur eadem die, cui adnexa est indulgentia, et preces fundantur ad intentionem Summi Pontificis, necesse non est alteram facere visitationem, *Raccolta* p. XXV. — Cum in articulo mortis possibile non sit Communionem recipere, sufficit tunc ad lucrandam indulgentiam plenariam invocare cum contritione, et saltem corde, si ore non possit, Nomen Iesu. — E. M.

« ... Indulgetur, ut Confessio peragenda ad lucrandam Indulgentiam, si haec pluries eadem die sit concessa, tribus diebus immediate praecedentibus; sin vero semel in die sit concessa, duobus tantum integris diebus anticipari queat... ita tamen ut praeter Communionem pridie diei, cui est adnexa Indulgentia, permissam, in adimplendis caeteris operibus iniunctis regula generalis, circa modum et tempus concessionibus praescriptum servetur ». S. C. Indulg. 11. Mart. 1908., A. S. S. v. 41. p. 359. seq.

Omnes qui quotidie accedunt ad Communionem, quamvis semel aut iterum per hebdomadam a Communione abstineant, absque hebdomadariae Confessionis obligatione omnes occurrentes Indulgentias lucrantur, nihil tamen innovato circa Indulgentias Iubilaei. S. C. Indulg. 14. Febr. 1906.

Relate ad eos, qui quotidie vel fere Angelorum pane reficiuntur, firmis remanentibus amplioribus iam factis concessionibus ac nominatim d. 14. Febr. 1906., ad quaslibet lucrandas Indulgentias sufficit confessio sacramentalis, ultimo octiduo, ante diem pro lucranda Indulgentia designatum, peracta. S. C. Indulg. 23. Apr. 1914., A. A. S. v. 6., p. 309.

1362, *Quaenam sint preces recitandae?* — Preces regulariter recitandae secundum intentiones, non sunt saepe determinatae. Quare quis liber est eas recitare preces quas velit. S. C. Indulg. 29. Maii 1841., 13. Sept. 1888., Ex recepto usu sufficiunt quinque *Pater* et *Ave*. Preces tamen *vocales* recitandae sunt. S. C. Indulg. 13. Sept. 1888., Bened. XIV. *Convocatis* 25. Nov. 1749. § 51., Enc. ad Poenit. rom. *Inter praeteritos* 3. Dec. 1729., § 83. — Preces in ecclesia recitandae sunt, si praescribatur ecclesiam visitare, ibique preces fundere, secus

quolibet in loco recitari possunt, *Raccolta* p. XXIV. Preces flexis genibus recitandae non sunt, nisi id etiam praescribatur. S. C. Indulg. 18. Sept. 1862. *Raccolta* p. XV. Potest autem quis eas recitare solus, vel cum socio alternatim iuxta morem. S. C. Indulg. 29. Febr. 1820. Toties preces recitandae quot sunt indulgentiae diversae, quas quis eadem die lucrari velit. *Raccolta* p. XXV, — Intentiones Summi Pontificis, quas fere semper exigit, sunt catholicae Ecclesiae exaltatio, propagatio fidei, haereseos, et schismatis extirpatio, conversio peccatorum, pax et concordia inter Principes christianos, aliaeque christiani populi necessitates. Necesse non est explicite has intentiones habere; sufficit generatim orare ad intentionem Summi Pontificis. S. C. Indulg. 12. Iul. 1847. — Orationes, quibus indulgentiae adnexae sunt, possunt in qualibet lingua recitari, dummodo *traductio* fidelis sit. Ut constet de fidelitate *traductionis,* sufficit Declaratio Card. Praefecti S. C. Indulg., vel Episcopi loci, cui lingua vulgaris sit illa traductionis. S, C. Indulg. 29. Dec. 1864. Excipitur parvum Officium B. Mariae V., quod latine est recitandum. S. C. Indulg. 13. Sept. 1888. Item dicendum de Officio Defunctorum. Parvi Officii B. V. Mariae recitatio in lingua vulgari valet tantum pro recitatione privata, S. C. Indulg. 28. Aug. 1903. Ea autem privata adhuc est, « quamvis ipsius recitatio locum habeat in communi intra septa domus religiosae, immo et in ipsa ecclesia vel publico oratorio praedictae domui adnexis, sed ianuis clausis ». S. R. C. 18. Dec. 1906. — Pro surdis-mutis, quando ecclesiae visitatio praescribitur, sufficit devote ecclesiam visitare; quando preces publicae praescribuntur, sufficit corde orare, dummodo simul cum aliis fidelibus in eodem loco reperiantur; quando privatae preces praescribuntur, confessarius eas commutare potest in alios pios actus aliquo modo sensiles. S. C. Indulg. 15. Mart. 1852. *Raccolta* p. XVI. Ac generali Decreto ipsis concessum est indulgentias acquirere, iniunctas preces signis vel mente fundendo, vel tantum easdem legendo sine ulla pronuntiatione. S. C. Indulg. 18 Iul. 1902. — E. M.

Indulgentia *plenaria quotidiana* pro visitantibus aliquam ecclesiam, nisi aliud expresse declaretur, significat eam indulgentiam *semel* tantum *in anno* unumquemque Christifidelem posse lucrari. Pius IX., 15. Mart. 1852.

1363. *Quomodo perficienda ecclesiae visitatio?* — Visitatio ecclesiae perficienda est ad lucrandas indulgentias, quando ea praescribitur et in determinata ecclesia efficienda est, si ea sit ex indulto determinata. *Raccolta* p. XXI. Necesse non est in ecclesiam intrare. Si ec-

clesia clausa sit vel impossibile sit in eam intrare ob aliam rationem, sufficit tunc ad ianuam orare. « Exsistens prope fores ecclesiae in eadem esse censetur ». Lavorius de Iubilaeo p. 1. c. 18., L. l. 6. n. 534. Sacella monasteriorum, seminariorum, aliarumque piarum societatum, ad quae omnibus fidelibus ex publica via liber accessus non est, non censentur oratoria publica in ordine ad lucrandas indulgentias. S. C. Indulg. 22 Aug. 1842. Visitatio ecclesiae pedibus vel curru fieri potest. Ut plures quis lucretur indulgentias visitationem ecclesiae praescribentes, plures efficere debet visitationes, egrediendo et iterum ingrediendo in ecclesiam. S. C. Indulg. 29. Febr. 1864. *Raccolta* p. XXIII. — E. M.

1364. *Quonam tempore implenda sint praescripta opera?* — Implenda sunt tempore determinato in ipso indulto. S. C. Indulg. 25. Sept. 1841. Confessio tamen et Communio, ut dictum est, semper in pervigilio fieri possunt. Tempus indulgentiae pro una die determinata concessae incipit a media nocte ad mediam noctem, nisi aliud exprimatur. S. C. 12. Ian. 1878. « Quando in concessione verba habentur *a primis vesperis,* visitatio pridie fieri potest, sed non ante horam, qua *communiter solent publice vesperae recitari* ». Raccolta autentic. delle Indulg. p. XXII. Cf. 1370. Verum deinde ex S. O. 26. Ian. 1911. tempus ad visitationem ecclesiae, quando haec praescripta est, incipit a meridie diei praecedentis, cui Indulgentia affixa est, usque ad mediam noctem sequentis diei. — Cum Indulgentia plenaria semel in mense conceditur, mensis non necessario est a primo eius die computandus, sed sufficit spatium continuum triginta dierum. Pius IX. 9. Aug. 1852., Decreto *Urbis et Orbis,* « benigne mandavit, ut omnes indulgentiae, quae hucusque quibusdam festis concessae fuerunt, ac in posterum concedentur, vel quae pro iisdem festis aliquibus ecclesiis et publicis oratoriis pariter concessae fuerunt et in posterum concedentur, vel etiam si libuerit, de consensu Ordinarii, illae concessae in sacris supplicationibus, aut in novendialibus, vel septenariis, sive triduanis precibus ante vel post festum, vel eius octavario perdurante, translatae intelligantur pro eo die, quo festa huiusmodi *etiam quoad solemnitatem tantum, et externam celebrationem,* non vero quoad officium et missam, in aliquibus locis, vel ecclesiis, publicisque oratoriis, sive in perpetuum, sive aliqua occasione, sive ad tempus, eoque durante, legitime trasferuntur. Cum vero transfertur *tantum officium cum missa, non autem solemnitas, et exterior* celebratio festi, indulgentiarum nullam fieri translationem decrevit ». — E. M.

1365. *An quando facultas conceditur commutandi opera iniuncta, ad lucrandas indulgentias, commutatio in Confessione fieri debeat?* — Standum, ait Gury 1016., regulae quam tradit Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 63., ubi statuit huiusmodi commutationes in sola Confessione faciendas esse. Recensita enim controversia de commutatione votorum, absolutione a censuris, ac potestate dispensandi in aliis materiis, seu opera praescripta commutandi; num haec omnia fieri debeant a confessario in actu sacramentalis confessionis, necne, ita concludit: *Nos vero ad omnem difficultatem tollendam, in instructione,* C. Convocatis, *iniunximus, non posse a poenitentiariis ullas absolutiones, commutationes, ac dispensationes dari extra actum sacramentalis confessionis: idque nobis et congruum esse, et materiae gravitati ac ministerii qualitati conveniens visum est, atque omnem controversiae ansam eripit, et conforme est praxi Poenitentiariae nostrae apostolicae.* Verum Baller. ib. observat Benedictum XIV. l. c. loqui de facultatibus concessis, ac modo iis utendi, occasione Iubilaei a. 1750., non vero statuere legem generalem. Unde concludit, tunc solum commutationes, etc., necessario faciendas esse in Confessione, quando in concessione eiusmodi conditio expresse cavetur. Enimvero ex variis Responsis S. Poenit. 16. Mart. 1865., 30. Ian. 1886. res est, quae pendet ex voluntate concedentis Indulgentiam. Si positive non concedatur, cum in Iubilaeis pro norma sit., cit. Const. Bened. XIV. haec facultas reapse non habetur. S. C. Indulg. 15. Mart. 1852.

In *Monitis* pro Iubilaeo Anni Sancti 1900. § II. dicitur: « Advertant confessarii absolutiones, commutationes, quarum ipsis potestas collata est non posse a se exerceri *extra actum sacramentalis confessionis* ». Nihilominus pro confessariis *extra Romam,* ab Episcopo delegatis, vi B. Iubilaei, quoad impeditos Romam veniendi, declaravit S. Poenit. 10. Maii 1900. posse facultatibus commutandi visitationes Basilicarum uti extra Confessionem, *sed erga proprios poenitentes.*

DE IUBILAEO

1366. *Quid sit Iubilaeum?* — Vox *Iubilaeum* deducitur, iuxta plures, ab hebraeo *iobel,* quod significat quinquagesimum, quia apud Hebraeos annus Iubilaei anno quinquagesimo recurrebat; vel, iuxta alios, ab eodem verbo significante sonum tubae, quo indicebatur quin-

quagesimus annus. Iuxta alios etiam Iubilaeum deducitur a *iubal* vel *iobal,* quod significat germinare, quia anno quinquagesimo terra non colebatur, et incolae fructibus sponte germinantibus vescebantur. Ad imitationem Iubilaei veteris testamenti, institutum est iubilaeum ecclesiasticum, quod Romae primum celebrabatur, deinde vero in universo orbe cum plenissima peccatorum Indulgentia, magno gaudio et solemnitate coepit celebrari. Institutum est a Bonifacio VIII. C. *Antiquorum habet* 23. Febr. 1300., et quolibet anno centesimo erat celebrandum. Verum Clemens VI. Constitutione anni 1343. decrevit quinquagesimo quoque anno deinceps celebrandum. Ex decreto autem Urbani VI. quolibet anno trigesimo tertio; et ex statuto Pauli II. quolibet anno vigesimo quinto celebrari coepit. — Iubilaeum definitur. Indulgentia plenaria solemnis, quam Summus Pontifex aliquando concedit omnibus fidelibus cum obligatione certa opera pia peragendi. tribuens simul confessariis specialem potestatem a peccatis censurisque reservatis absolvendi, pleraque vota commutandi, ac in aliis dispensandi. Hinc Iubilaeum non differt, nisi *accidentaliter,* ab Indulgentia plenaria ordinaria, scilicet ratione solemnitatis et privilegiorum ipsi adnexorum; et etiam ratione uberrimarum et extraordinariarum gratiarum, quae illud concomitantur. Has enim gratias omnino speciales arguunt miri et stupendi effectus, quos Iubilaeum producere solet, etiamsi non fiant solemnes fidelium coadunationes, nec divinum verbum praedicetur, ratione precum totius Ecclesiae.

1367. *Quotuplex sit Iubilaeum?* — Multiplex distinguitur Iubilaeum: *Iubilaeum maius,* quod regulariter occurrit omni anno vigesimo quinto, qui annus sanctus vocatur. Dicitur etiam Iubilaeum *ordinarium,* eo quod sit iure fixum et determinatum. — *Iubilaeum minus,* quod solet concedi a singulis Summis Pontificibus post uniuscuiusque exaltationem, et in aliis peculiaribus circumstantiis, et dicitur Iubilaeum *extraordinarium.* — *Generale,* quod conceditur universo orbi, cuiusmodi semper est Iubilaeum maius, et quandoque etiam Iubilaeum minus; sed concedi solet prius *Urbi,* seu *Romae soli,* antequam *Orbi* concedatur. — *Particulare,* quod conceditur alicui provinciae, civitati vel loco particulari, ut est celeberrimum Iubilaeum Ecclesiae *Aniciensi* concessum, quoties festum *Annuntiationis* B. Virginis in diem sacrum *Parasceves* incidit.

Annus integer ordinarie conceditur Romae ad lucrandum Iubilaeum *maius;* et anno sequenti sex menses concedi solent per extensionem omnibus aliis orbis christiani regionibus. Iubilaeum *minus* etiam

primum fit Romae, sed paucis hebdomadis, et deinde extenditur ad universum orbem, ut, decurrente anno, per tempus ab Episcopo determinandum fieri possit. Verum tum pro Iubilaeo *ordinario* tum pro *extraordinario* attendendum imprimis est ad tenorem Indulti concessi. Pius IX. ad longissimum tempus illud concessit occasione Concilii Vaticani. Leo XIII. integrum annum 1886. ac pro omnibus fidelibus ad lucrandum Iubilaeum constituit.

Iubilaeum ordinarium Romae *toties quoties,* iniunctis operibus iteratis, acquiri potest. In reliquo orbe semel tantum acquiritur, nisi aliud Summus Pontifex in sua Bulla expresse declaret. Bened. XIV. C. *Benedictus Deus. Iubilaeum* vero *extraordinarium,* utrum pluries possit acquiri ex Bulla concessionis est definiendum. Iubilaeo a. 1913. S. Poenit. declaravit, prout alias occasione praecedentium Iubilaeorum, Indulgentiam plenariam *pluries* acquiri posse; *semel* vero caeteris favoribus posse quempiam frui. S. Poenit. 6. Iun. 1913.

Pluries Iubilaeum indictum est recentioribus temporibus. Omnium maxime memorabile est Iubilaeum Anni Sancti 1899. a Leone XIII. indictum B. *Properante ad exitum* V. Id. Maii 1899. — In Iubilaeo anni sancti, seu Iubilaeo *maiori,* dum Romae celebratur, non anno sequenti, quo ad totum orbem Iubilaeum extenditur, suspenduntur *Romae et extra Romam* toto anno omnes aliae Apostolicae Sedis Indulgentiae tam plenariae quam particulares concessae pro vivis, non autem quae sunt concessae pro defunctis. Immo omnes Indulgentiae, etiam quae alias non erant defunctis applicabiles, iis hoc anno applicari possunt. S. C. Indulg. 16. Dec. 1749.; Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 24., C. *Cum nos* 17. Maii 1749. Cf. *Inviti Sacri* Card. Urb. Vic. a. 1900. — Excipiuntur a suspensione Indulgentiarum pro vivis: 1.° Indulgentiae pro moribundis; 2.° Indulgentiae pro oratione *Angelus;* 3.° Indulgentiae pro visitatione Sacratissimi Sacramenti solemniter expositi; 4.° Indulgentiae pro iis, qui comitantur SS. Sacramentum infirmis delatum; 5.° Omnes Indulgentiae, quae ab alio, quam a Papa, conceduntur, a Legatis *a latere,* Nunciis, Archiepiscopis, Episcopis. Bened. XIV. Br. *Cum nos.* Sed suspensa manet indulgentia benedictionis papalis, quam dant Archiepiscopi, Episcopi, etc. bis in anno. Clemens XIII. C. *Inexhaustum* 3. Sept. 1762. Attamen in C. Iubil. *Quod Pontificum* Leonis XIII. prid. cal. Oct. 1899. integrae permanserunt indulgentiae, « quas Episcopi in usu pontificalium, aut impartienda benedictione aliave forma consueta largiri solent ».

Suspenduntur pariter, sed *extra* Romam, facultates a S. Sede concessae absolvendi a casibus et censuris reservatis, commutandi vota,

dispensandi in irregularitatibus et impedimentis, non aliae. Bened. XIV. Br. *Cum nos* § 3. 4., C. *Inter praeteritos* § 32., C. *Convocatis* § 55. 56. — Excipitur vero facultas Episcopis concessa a Trid. s. 24. L. *Liceat* 6. de R., aliaeque facultates, quibus gaudent de iure communi, vel ex speciali Indulto, in particularibus casibus pro determinatis personis. Eademque exceptio facienda pro facultatibus concessis praelatis regularibus in favorem suorum subditorum. Integrae etiam manent facultates S. O., missionariorum et ministrorum, qui ab eodem S. O. vel a S. C. de P. F. fuerint deputati., aliaeque facultates a S. Poenit. missionariis concessae exercendae in locis missionum, earumque occasione. Bened. XIV. Br. *Cum nos* § 3.; S. Poenit. 1875.; A. S. S. v. 8. p. 486. — Verum, cum non semper eaedem huius suspensionis conditiones serventur, attendendum item semper est ad tenorem Bullae Iubilaei. L. l. 6. n. 535. 536. Pro Iubilaeo anni sancti 1900. S. Poenit. 21. Dec. 1899. declaravit: suspensionem facultatum « non extendi ad poenitentes illos, qui tempore Confessionis, iudicio Ordinarii vel confessarii, sine gravi incommodo *hic et nunc* ad Urbem accedere nequeunt ». Et 26. Dec. 1899. eadem S. Poenit. declaravit eam suspensionem non extendi ad facultates Ordinariis concessas *pro foro externo*. — Haec autem indulgentiarum et facultatum suspensio extra Romam, dum Romae Iubilaeum celebratur, eo spectat, ut fideles Romam adire invitentur. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 17. — Attamen plures, qui Romam venire non possunt, iubilaeum lucrari adhuc possunt in proprio habitationis loco, nempe moniales, anachoretae, senes et infirmi, carceribus detenti. Leo XIII. C. *Aeterni Pastoris* 24. Oct. 1899. — Qui Romae iubilaeum anni sancti lucrati sunt, possunt adhuc iubilaeum lucrari, cum deinde ad universum orbem extenditur. — Monit. Eccles. v. 11. p. 467., v. 12. p. 315. seq.; A. S. S. v. 33. p. 219. seq.; E. M.

1368. *Quid requiratur ad Iubilaeum lucrandum?* — Necesse est habere *intentionem* Iubilaeum lucrandi *virtualem* vel saltem *habitualem*. — Insuper exacte implenda sunt opera praescripta, eaque sine expressa Summi Pontificis facultate commutari non possunt. Hanc facultatem ordinarie Pontifex confessariis concedit pro impeditis. Laymann l. 5. tr. 8. c. 8. n. 12. — In Iubilaeo generali *minori*, sequentia opera regulariter iniunguntur: *Ieiunium, Eleemosyna, Visitatio* ecclesiarum, pie orando ad Summi Pontificis intentionem, *Confessio, Communio*. In Iubilaeo generali *maiori* opera praescripta sunt: *Confessio, Communio, Visitatio* ecclesiarum. Bened. XIV. Br. *Inter praeteritos* 3. Dec.

1749. pro Iubilaeo anni sancti, L. l. 6. n. 536. Pro Iubilaeo particulari attendendum est ad tenorem Indulti concessi. Cf. C. Bened. XIV. *In suprema* 20. Nov. 1744. et C. *Nullis verbis* 20. Febr. 1745. — Opera iam aliunde ex obligatione debita inservire non possunt ad Iubilaeum lucrandum, nisi id a Summo Pontifice concedatur. Bened. XIV. Enc. *Inter praeteritos* § 53., L. l. 6. n. 536. 538. Quocumque ordine, prout quis velit, impleri possunt. Necesse tamen est, ut sit quis in statu gratiae quando ultimum implet. Bened. XIV. Enc. *Inter praeteritos* § 73. 77. Nulla vero est obligatio eadem perficiendi in una eademque hebdomada. S. Poenit. 16. Mart. 1865.; A. S. S. v. 1. p. 176. Impleri autem possunt in propria dioecesi, vel in alia dioecesi, sese, conformando praescriptionibus Ordinarii loci. S. C. Indulg. 28. Nov. 1759. A. S. S. v. 8. p. 486., v. 18. p. 334. Potest item quis Confessionem et Communionem peragere in aliena dioecesi, cetera vero opera in propria, sese iterum conformando praescriptionibus Ordinarii loci. S. Poenit. 1875., 15. Ian. 1886., A. S. S. v. 8. p. 486., v. 18. p. 334. — Si Iubilaeum protrahitur pro itinerantibus in mari, possunt hi post reditum in patriam Iubilaeum lucrari, praescripta opera implendo, vel illud lucrari cum in aliquem stationis locum pervenerint. S. Poenit. 1875., A. S. S. v. 8. p. 485., L. 538. — E. M.

1369. *Quid de Confessione et de Communione?* — Ad Iubilaeum ucrandum *Confessio* necessaria est etiam illis, qui gravis peccati conscientiam non habent. Necessario tamen non est *absolutio,* nisi in Bulla Iubilaei praescribatur. In hac etiam Iubilaei *Confessione* confessarius sacramentalem poenitentiam imponere debet. Bened. XIV. C. *Convocatis* § 46. 64. 65.; S. C. Indulg. 6. Maii 1852. — Si post peractam Confessionem, et ante alia opera impleta incidat quis in peccatum grave, iterum confiteri debet ad Iubilaeum lucrandum, et non sufficit quod conteratur. Bened. XIV. C. *Convocatis* § 47. *Inter praeteritos* § 79. Alia tamen opera iam impleta non sunt iteranda. S. C. Indulg. 23. Nov. 1759. — *Annua* Confessio ex obligatione, licet quis bis ad Confessionem accedat, et deinde semel absolvatur ad Iubilaeum lucrandum non sufficit, sine expressa Summi Pontificis facultate. Idem de Communione *paschali* dicendum est. Tum Confessio, tum Communio Iubilaei in qualibet ecclesia fieri potest. S. C. Indulg. 9. Dec. 1763., 10. Maii 1844.; S. Poenit. 25. Ian. 1875., 26. Febr. 1875., 26. Febr. 1879., 25. Mart. 1881., 15. Ian. 1886.; A. S. S. v. 8. p. 555. — Confessio fieri potest die praevertente primum diem Iubilaei, si nempe fiat incipiente iam die ecclesiastico, h. e. in primis

vesperis primae diei Iubilaei. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 8. — E. M.

1370. *Quid de visitatione Ecclesiae?* — Numerus visitationum, et numerus ecclesiarum, quae visitari debent, Bulla Iubilaei indicatur. Cum aliquo in loco sufficiens ecclesiarum numerus non habeatur, potest Episcopus toties visitationem unius vel duarum ecclesiarum praescribere, quot sunt ecclesiae pro acquisitione Iubilaei visitandae. S. C. Indulg. Decr. *Urbis et Orbis* 15. Mart. 1852. Potest Episcopus pro visitatione etiam publicum oratorium designare, in quo habitualiter missa celebratur, S. Poenit. 1879., 25. Mart. 1881., 15. Ian. 1886.; A. S. S. v. 11. p. 528., v. 13. p. 423., v. 18. p. 334. — Potest Episcopus dioecesis numerum etiam imminuere visitationum pro illis, qui eas processionaliter faciunt cum capitulo, congregationibus, confraternitatibus, et etiam cum parocho aut alio sacerdote ab ipso designato. S. Poenit. 26. Febr. 1879., 25. Mart. 1881., 15. Ian. 1886.; A. S. S. v. 11. p. 527., v. 13. p. 423., v. 18. p. 333. — In ultimo Iubilaeo, occasione festorum Constantinianorum, dicebatur in Const. *Universus Christifidelibus,* 8. Mart. 1913., extra Romam, templum vel templa visitanda, *ab Ordinario semel tantum designanda.* Quare semel designata, amplius immutare non poterat. Regulares visitationes peragere nequeunt in propriis sacellis domesticis, neque praelati regulares ea designare possunt pro suis subditis; sed visitationem peragere debent in ecclesiis ab Episcopo praescriptis. Regulares impediti possunt in particulari commutationem obtinere a proprio confessario. S. Poenit. 1875.; A. S. S. v. 8. p. 554., 24. Apr. 1886., 15. Dec. 1886. — Qui aliquas peregerit visitationes in propria dioecesi, si in aliam abit dioecesim, potest ibi reliquas visitationes perficere, secundum praescriptionem Ordinarii loci. S. Poenit. 1875., Ian. 1886.; A. S. S. v. 8. p. 486., v. 18. p. 324.; S. Poenit. 5. Iun. 1961.; Monit. Eccles. v. 13. p. 202.

Quando in Bulla Iubilaei praescribuntur quatuor ecclesiarum visitationes in die, dies sumitur vel naturalis a media nocte ad mediam noctem, vel ecclesiastica a primis vesperis usque ad finem crepusculi diei sequentis. « Terminata eodem die *naturali vel ecclesiastico* visitatione quatuor Basilicarum, statim potest, quando incipit novus dies ecclesiasticus inchoari nova quatuor Basilicarum visitatio iterum ingrediendo in Basilicam ultimo loco visitatam ». S. Poenit. 31. Ian. 1900., 20. Febr. 1900. — *A primis vesperis,* ab hora nempe qua vesperae publice, seu in choro recitantur, seu qua secundum morem

recitari possunt, vel qua vesperae incipiunt *secundum probatos auctores,* hora nempe circiter secunda a meridie. Bened. XIV. *Inter praeteritos* § 3. 13.; S. Poenit. 25. Ian. 1875., 20. Febr. 1900.; A. S. S. v. 8. p. 266., v. 32. p. 512.; *Raccolta* p. XXII.; Theodor. a. Sp. S. de Indulg. II. p. 74.; Martinucci Manuale Ecclesiasticorum. — Quando plures sunt faciendae visitationes ecclesiarum et nihil quoad tempus praescribatur, tunc possunt omnes visitationes fieri vel eadem die vel diversis diebus. S. Poenit. 1879., 25. Mart. 1881., 15. Ian. 1886.; A. S. S. v. 11. p. 528., v. 13. p. 423., v. 18. p. 334. — Impleri non possunt plures visitationes faciendae, diutius in ecclesia commorando, sed necesse est egredi et iterum ingredi, quamvis immediate post quis iterum ingrediatur. Ac cum magnus esset populi concursus, etiam extra ecclesiam impleretur visitatio, toti populo sese uniendo, S. Poenit. 25. Ian. 1875.; A. S. S. v. 8. p. 268. 485.; Theodor. a Sp. S. de Iubilaeo C. VI. § 1. n. 3. Preces autem in huiusmodi visitationibus recitandae secundum intentionem Summi Pontificis, *vocales* esse debent, et quaelibet esse possunt, cum non determinentur. Sufficit ex communi sententia recitare quinque *Pater, Ave, Gloria,* Bened. XIV. C. *Convocatis* § 51., C. *Inter praeteritos* § 83. — Qui in Urbe aut in ipso itinere Romam ad lucrandum Iubilaeum, mortali morbo corripiatur, aliaque legitima causa prohibeatur, potest Confessione et Communione cum debitis dispositionibus Iubilaeum lucrari. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 14. — B. *Properante ad exitum* Leonis XIII. V. Id. Maii 1899.; L. l. 6. n. 536. 537.; E. M.

1371. *Quid de ieiunio Iubilaei?* — Ad lucrandum Iubilaeum ieiunium observandum est, etiam ab illis qui ex lege Ecclesiae ad ieiunium non obligantur, vel ex legitima causa a ieiunii lege vel ab abstinentia dispensantur. Si legitime quis impediatur, commutationem a confessario obtinere debet. Ille autem qui a confessario obtinuerit propter iustam causam facultatem comedendi carnes in ieiunio Iubilaei non posset simul eadem refectione pisces etiam comedere. Venia haec a confessario concessa carnes comedendi ad serotinam collationem extendi non potest, nisi existimet confessarius, debitam habens facultatem, debere quempiam omnino a ieiunio dispensare. Qui vero, ex legitima venia, ova et lacticinia comedere potest, pisces etiam eadem refectione potest comedere. S. C. Indulg. 10. Iul. 1869.; S. Poenit. 26. Febr. 1879., 25. Mart. 1881.; A. S. S. v. 11. p. 527., v. 13. p. 422.; Bened. XIV. Epist. ad Archiep. Compostellan. 10. Iun. 1745.

Ieiunium in Iubilaeo praescriptum est *ieiunium ecclesiasticum,* secundum quod ex lege Ecclesiae servatur. Quare permittitur serotina collatio et matutinum frustulum praeter unicam comestionem. Prohibetur vero usus carnium, et tempore quadragesimali usus etiam lacticiniorum, si ille adhuc vigeat. S. Th. 2. 2. q. 147. a. 8. ad 3.; S. Poenit. 20. Ian., 28. Apr. 1865.; A. S. S. v. 1. p. 174. 175. Ac si extra tempus quadragesimale *strictius* ieiunium expresse praescribatur, duplex tunc abstinentia a carne et a lacticiniis, etiam extra tempus quadragesimae, servanda est, non obstante Indulto, Privilegio, vel generali consuetudine, permittentibus lacticinia vel etiam carnes diebus ieiunii et praecepto Ecclesiae. S. Poenit. 16. Ian. 1886., 26. Febr. 1879., 4. Mart. 1879., 31. Mart. 1879., 25. Mart. 1881., 31. Aug. 1881.; A. S. S. v. 11. p. 527., v. 13. p. 422. 423., v. 18. p, 333.

Si Bulla Iubilaei dies designet, quibus ieiunium servandum sit, designatum tempus servandum est, et ieiunium valet ad lucrandum Iubilaeum, quamvis tempore designato ieiunium incidat ex praecepto servandum. Si vero Bulla Iubilaei tempus ieiunii non designet, non potest ieiunium fieri eadem die, qua habeatur aliunde ex praecepto Ecclesiae ieiunium servandum, nisi expresse id concedatur in Indulto Iubilaei, vel speciali concessione permittatur. S. Poenit. 2. Iul. 1881., 15. Ian. 1886., 10. Apr. 1886.; L. l. 6. n. 537. — Si tria ieiunia praecipiantur feria IV., VI. et sabbato, facile inter omnes fere convenit, tria haec ieiunia in eadem hebdomada esse implenda, cum praepiantur ad modum ieiuniorum quatuor temporum. Cf. S. C. Indulg. 10. Iul. 1869. — E. M.

1372. *Quid de eleemosyna?* — Eleemosyna fieri potest per se et per alium, dummodo si per alium fiat proprius accedat consensus et intentio. Et sic paterfamilias eleemosynam facere potest pro se, pro uxore, pro filiis, pro famulis. Superior Conventus seu Monasterii eleemosinam facere potest pro toto Conventu seu Monasterio, etc. — Si nihil praescribatur, quaelibet eleemosyna sufficit pro divitibus et pro pauperibus. Si vero eleemosyna praescribatur proportionata fortunae, ea quidem, quae pro pauperibus sufficit, non sufficit pro divitibus, Theodor. a Sp. S. I. p. 323.; L. l. 6. n. 538.; La-Croix 1428. 1430.; Laymann c. 8. n. 12.; E. M.

1373. *Quid de confessariorum facultate opera iniuncta commutandi?* — Possunt confessarii opera iniuncta Iubilaei, ex iusta causa, in alia pia opera, quae iam debita non sint, *commutare,* adeoque in

alia fere aequalia. Confessio et Communio, itemque preces secundum intentionem Summi Pontificis, quando ab ecclesiae visitatione separantur, ab hac commutatione excipiuntur. Verum pro pueris, qui nondum ad primam Communionem admissi sunt, permittitur commutatio in aliud pium opus arbitrio confessarii. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 53. 80., C. *Convocatis* § 48. Qui sine sua culpa quacumque ex causa impeditus fuit ad Communionem accedere, potest etiam dilationem obtinere a suo confessario. Ita communiter. Bouvier Opusc. de Indulg. et Iubil. c. 3. § 4.; Gur. 1066.; Baller. Palm. Op. Mor. ed. 3.ª v. 5. n. 817. Huiusmodi commutatio in Confessione facienda videtur, Cf. 1365., nisi aliud declaretur, ut in Iubilaeo anni 1865. Bened. XIV. C. *Convocatis* § 25., C. *Inter praeteritos* § 63.; Leo XIII. 30. Ian. 1886.; S. Poenit. 16. Mart. 1865.; A. S. S. v. 1. p. 176.; L. l. 6. n. 534. 15.° Si pluries autem Iubilaeum potest lucrifieri, pluries etiam ex legitima causa praescripta opera possunt commutari. S. Poenit. 2. Iul. 1881., 18. Mart. 1886., A. S. S. v. 18. p. 512. Nihilominus in Iubilaeo Anni Sancti 1900. contrarium declaratum est ab eadem S. Poenit. 20. Febr. et 10. Maii 1900.; A. S. S. v. 12. p. 637. v. 13. p. 64. Ac declaratum simul est, quod quamvis a confessario plures commutationes quis obtinere non possit; potest tamen iterum Iubilaeum lucrari, iterando opera iniuncta in prima commutatione. S. Poenit. 10. Maii 1900. Monit. Eccl. v. 12. p. 167. — E. M.

1374. *Quid de aliis confessariorum facultatibus?* — Potest confessarius absolvere a peccatis omnibus et censuris *cuicumque,* etiam *speciali modo* Summo Pontifici vel Episcopo reservatis, sive occultis, sive publicis; sive censurae latae sint *a iure* sive *ab homine,* excepta tantum *absolutione complicis* et *falsa sollicitationis accusatione.* Benedict. XIV. C. *Inter praeteritos* § 56.-61., C. *Sacramentum Poenit.* § 5., C. *Convocatis* § 5. 6., S. Poenit. 1. Iun. 1865.; A. S. S. v. 8. p. 360.; Pius X. Br. *Universis* 8. Mart. 1912., A. A. S. v. 5. p. 93. Iubilaeo tamen anni sancti 1900. excepta non est *falsa sollicitationis accusatio.* Et absolutio complicis excepta est, quae *ter aut amplius* data fuerit. Leo XIII. B. *Quoniam divinae* XII. Kal. Nov. 1899. — Haec autem absolutio *semel* tantum dari potest, et *in foro* tantum *conscientiae,* satisfacta parte laesa, et reparato scandalo, et favore tantum eorum, qui Iubilaeum lucrari volunt, et praescripta opera implere. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 62. 86.; S. Poenit. 1. Iun. 1869., 15. Ian. 1886.; A. S. S. v. 5. p. 33., v. 18. p. 334.; L. l. 6. n. 537. Excipiebatur olim etiam haeresis; Bened. XIV. C. *Convocatis* § 53., C. *Inter praeteritos*

§ 38. 85.; S. O. 23. Mart. 1656. Verum in praesenti haeresis etiam comprehenditur, ea prius retractata et abiurata. S. Poenit. 1. Iun. 1869., 25. Ian. 1875.; A. S. S. v. 5. p. 32., v. 8. p. 266.

Qui postquam a reservatis fuit absolutus, vel votorum commutationem obtinuit, si deinde, immutata voluntate, nolit opera iniuncta, Iubilaei implere, quamvis peccet, sed non graviter ex communi sententia, manet tamen a reservatis absolutus et dispensatus a votis. Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 86., C. *Convocatis* § 54.; L. l. 6. n. 537.; Lugo d. 20. n. 100.; Salmant. c. 13. n. 57. — Ille item, qui a reservatis fuit absolutus et a votis dispensatus, et qui nullam vel sacrilegam recepit absolutionem, manet absolutus a reservatis et dispensatus a votis. Id quidem negat S. Alph. l. 6. n. 537. Sed alii et graves dd. probabiliter affirmant, adeoque cum reservatio iam dubia esset, practice cessat. Cf. 806.; Lugo d. 20. n. 111.-113.; Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 62. — Qui tempore Iubilaei rite Confessionem perfecerit, quamvis in ea oblitus sit reservatorum peccatorum, potest deinde post Iubilaeum ab iisdem peccatis absolvi, siquidem a reservatione saltem fuit tunc absolutus, vel ius ad absolutionem acquisivit, Idem de votorum dispensatione dicendum. L. l. 6. n. 531. 537. q. 4.; Ferraris v. *Iubilaeum* a. 2. n. 27.; La-Croix 1449. — Potest item confessarius absolvere poenitentem a censuris et a reservatione peccatorum, eiusque vota dispensare, quamvis confessarius debeat ei absolutionem differre, si tamen impleat poenitens monita confessarii et alia Iubilaei praescripta opera peragat, deinceps absolutionem obtenturus etiam post Iubilaeum. L. l. 6. n. 535. 537.

Si quis in Confessione peracta Iubilaei, quod iam lucratus est, nullos habebat reservatos casus, neque vota dispensanda, potest adhuc *semel* a reservatis absolvi, et a votis dispensari, si iterum possit Iubilaeum lucrari, iterum praescripta opera peragendo. S. Poenit. 1. Ian. 1873. Hinc eadem S. Poenit. 5. Iun. 1901. contrarium declaravit habita ratione Const. *Temporis quidem* VIII. Kal. Ian. 1900. pro extensione Iubilaei huius anni, qua Iubilaeum non nisi semel acquiri poterat. Monit. Eccles. v. 12. p. 489., v. 13. p. 202. — In Iubilaeo anni sancti pluries indulgentia, iniunctis operibus iteratis, obtineri potest; sed non nisi *semel* aliis gratiis potest quis uti. Qui ergo iam absolutus est *semel* a peccatis et censuris reservatis, et Iubilaeum lucratus est, quamvis deinde repetat opera iniuncta ad iterum lucrandum Iubilaeum, non potest amplius a reservatis absolvi. An autem iterum absolvi possit, si nondum Iubilaeum lucratus sit *semel,* cum nondum omnia opera iniuncta peregerit, ut illud *semel* saltem possit lucrari;

alii negant, ex S. C. Indulg. 10. Iul. 1869., S. Poenit. 1. Iun. 1869., 25. Ian. 1875., 15. Ian. 1886., A. S. S. v. 5. p. 32., v. 8. p. 267. 359., v. 18. p. 333., alii vero affirmant, nisi contrarium in Bulla Iubilaei exprimatur. Dubio proposito: « An tempore praesentis Iubilaei a. 1901. liceat confessariis *pluries* uti facultatibus extraordinariis eisdem concessis erga eundem poenitentem, qui nondum omnia opera iniuncta adimplevit ad Iubilaei indulgentiam lucrandam »; S. Poenit. 25. Ian. 1901. respondit: « Affirmative ». A. S. S. v. 33. p. 375. Idem respondit 3. Apr. 1904., Monit. Eccles. v. 16. p. 169.; D'Annib. p. 3. n. 190. ed. 2.ª et p. 1. n. 348. ed. 3.ª Cf. Bened. XIV. C. *Convocatis* § 52., C. *Inter praeteritos* § 67. 73. 77. 78. 79. 84. 85.; A. A. S. v. 5. p. 279.

Tempore Iubilaei possunt Regulares sine ulla suorum Superiorum venia confiteri cuilibet confessario regulari vel saeculari *approbato* ab Ordinario loci, vel *approbato* tantum a proprio Praelato, et possunt absolvi ab illo etiam a casibus in suo Ordine reservatis, Bened. XIV. C. *Inter praeteritos* § 35. 36., S. Poenit. 30. Ian. 1886. Moniales vero confiteri etiam possunt cuilibet confessario, sed ab Ordinario loci pro monialibus approbato. L. l. 6. n. 236.; Ferraris v. *Approbatio* a. 2. n. 21. Ac S. Poenit. 11. Ian. 1900. declaravit: « Ad moniales quoque simplicia vota professas spectare beneficia B. *Aeterni Pastoris* (Iubilaei Anni Sancti), eisque licere confessarium sibi semel eligere *ex simpliciter approbatis* ad audiendas Confessiones personarum saecularium ». — « Libera electio confessarii, quae ad effectum Iubilaei, i. e., si adsit animus lucrandi Iubilaeum, conceditur regularibus et monialibus, potest ab his exerceri pluries, donec perfecerint opera ad Iubilaeum requisita ». S. Poenit. 9. Iun. 1901. ad 3.

Possunt tandem confessarii vota *commutare,* vel *commutando dispensare* vota, etiam iurata ac Sedi Apostolicae reservata, exceptis votis castitatis et religionis, et in favorem tertii, ac poenalibus seu praeservativis a peccato; et ab irregularitate ex violatione censurae dispensare, non ab aliis, in quibus, ut in reliquis omnibus, tenor Bullae Iubilaei attendendus est, Bened. XIV. *Inter praeteritos* § 45., L. l. 6. n. 536.; ac in illis, in quibus non adversatur Iubilaei Bulla, regulae servandae sunt traditae a Bened. XIV. in eadem C. *Inter praeteritos.* S. C. Indulg. 15. Mart. 1852. — Leo XIII. B. *Temporis quidem* VIII. Kal. Ian. 1900.; E. M.

DE ALTARI PRIVILEGIATO ET GREGORIANO

1375. *Quid sit altare privilegiatum?* — Altare privilegiatum est altare, cui summus Pontifex annexuit Indulgentiam plenariam, quae, si spectetur mens concedentis et usus potestatis clavium, animam statim liberet ab omnibus Purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligenda est indulgentia, cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet. S. C. Indulg. 28. Iul. 1840.; Bened. XIV. Inst. 56. n. 15. Indulgentia haec ab aliis plenariis indulgentiis, quae defunctis applicantur, non differt, nisi quatenus *certiorem* habet effectum. Etenim, secundum communem dd. sententiam, ipsa non pendet a personalibus sacerdotis dispositionibus, sed a divinae victimae oblatione: siquidem ea unice adnexa est divini sacrificii celebrationi in tali altari. Hinc sacerdos, qui ex stipendio accepto debet celebrare in altari privilegiato, susceptae obligationi non satisfacit celebrando in alio altari, et lucrando indulgentiam plenariam alicui pio operi vel obiecto annexam; satisfacit vero si privilegio gaudeat altaris privilegiati *personalis*. Qui *actum heroicum caritatis* faciunt, tale habent privilegium. S. C. Indulg. 13. Febr. 1745., 22. Febr. 1847., 2. Maii 1852. Altare enim privilegiatum, aliud est *locale,* aliud *personale,* prout privilegium vel determinato altari, vel personae adhaeret, in quocumque altari quis celebret, sive privilegiato, sive non, sive *fixo,* sive *portatili.* S. C. Indulg. 15. Mart. 1852., 20. Mart. 1846.

1376. *Quaenam sint requisitae conditiones ad altare privilegiatum locale?* — Necesse est ut ecclesia vel oratorium, in quibus adsit, sint benedicta, neque requiritur ut sint consecrata. Necesse vero est quod altare sit *fixum,* quod nempe a loco dimoveri non possit. Quare sufficit, ad constituendam qualitatem altaris fixi, ut in medio altaris stabilis et inamovibilis, licet non consecrati, lapis consecratus etiam amovibilis ponatur. Sufficit, ut altare sit ligneum muro minime firmatum, cum lapide in medio mensae consecrato, et alicui Sancto specialiter dicatum. Indulgentia ipsi fixo altari conceditur, non lapidi consecrato amovibili, qui unus alteri pro necessitate vel opportunitate suffici poterit. Neque vero potest praedicta indulgentia transferri ab uno altari fixo ad aliud altare fixum in eadem ecclesia vel oratorio, sine speciali facultate. Ac indulgentia amittitur, etiamsi ipsum altare fixum ab una ecclesia in aliam transferatur; minime vero si ab uno loco ad alium

in eadem ecclesia transferatur, sub eadem tamen manens invocatione; vel si propter vetustatem de novo construatur, aut quoad maiorem partem reparetur, dummodo sub eodem titulo vel invocatione iterum construatur. S. C. Indulg. 22. Apr. 1752., 30. Ian. 1760., 17. Nov. 1764., 15. Dec. 1841., 24. Apr. 1843., 20. Mart. 1486., 26. Mart. 1867., 27. Sept. 1843., 16. Sept. 1723., 27. Iun. 1836., 24. Apr. 1843., 15. Iul. 1902.

1377. *Quaenam sint conditiones requisitae ad lucrandam Indulgentiam altaris privilegiati?* — 1.° Indulgentia altaris privilegiati separari non potest ab applicatione seu fructu sacrificii missae. S. C. Indulg. 25. Aug. 1897. — 2.° Necesse est missam applicare pro eadem anima, pro qua missa celebratur. S. O. 8. Iul. 1846., S. C. Indulg. 31. Ian. 1848., 18. Dec. 1885. — 3.° Indulgentia applicari non potest nisi uni tantum animae, licet pro pluribus quis missam celebret. S. C. Indulg. 28. Iul. 1840., 29. Febr. 1864., 19. Iun. 1880., 19. Dec. 1885., A. S. S. v. 13. p. 139., v. 18. p. 340. — 4.° Diebus non impeditis, missa *de requiem* legenda erat. S. C. Indulg. 11. Apr. 1840., 22. Febr. 1847. Aliis diebus impeditis ratione ritus, lucrabatur quis indulgentiam aliam missam diei respondentem legendo. Idque valebat etiam, si quis missam *de requie* non legeret, ratione expositionis SS. Sacramenti, sive stationis ecclesiae, vel alterius solemnitatis. S. C. Indulg. 11. Apr. 1840., 22. Apr. 1847., 30. Iun. 1760., 27. Nov. 1764., 29. Febr. 1864., etc. Sed nunc ex Decr. S. O. 19. Febr. 1913. « ad altaris privilegiati Indulgentiam lucrandam non amplius in posterum, sub poena nullitatis, requiri Missam de Requie, aut de Feria vel Vigilia, cum Oratione defuncti propria celebrari; id tamen laudabiliter fieri, cum licet, ac decet, pietatis gratia erga defunctum ».

1378. **Nota:** Quando missam quis celebrat in altari privilegiato pro aliquo defuncto, missa per se privilegiata est, neque necesse est, ut vel offerens eleemosynam, vel sacerdos intendat applicare privilegium. Non enim requiritur explicita applicationis intentio, implicita sufficit. Quando vero quis celebrat pro pluribus defunctis, si uni determinatae animae explicite privilegium non applicet, non ideo praedictum privilegium evadit inutile. Nam tunc vel applicatur alicui animae prout Deo placuerit, vel omnibus, non plenarie omnibus, sed partialiter singulis. S. C. Indulg. 5. Mart. 1855., 19. Iun. 1880.; A. S. S. v. 13. p. 141. — Missa defunctorum non nisi in paramentis *nigris* celebranda est: *violacea* adhiberi non possunt nisi in casu, quo die 2. Nov. SS. Eucharistiae sacramentum publicae fidelium adorationi sit expositum pro so-

lemni Oratione quadraginta horarum S. R. C. 27. Iun. 1868. *Decr. Gener.* — Sacerdos, qui missam celebravit pro defuncto in altari privilegiato, eique applicando indulgentiam altaris privilegiati, potest eadem die, vi sacrae Comunionis in sacrificio peractae, lucrari aliam indulgentiam plenariam pro se vel pro animabus Purgatorii, immo potest plures indulgentias plenarias animabus Purgatorii lucrari, si ad eas lucrandas sacra Communio praescribatur. S. C. Indulg. 10. Maii 1844. — E. M.

1379. *Quid de missis gregorianis et altari gregoriano?* — Cum monachus nomine Iustus mortuus esset, misertus est eius status S. Gregorius, quia fassus ille erat sese gravem offendisse regulam. Hinc S. Gregorius alium accersivit monachum, eique dixit: *Vade itaque ab hodierna die diebus triginta continuis offerre pro eo sacrificium: stude, ut nullus praetermittatur dies, quo pro absolutione illius hostia salutaris non offeratur.* — Ex hoc facto missarum usus dimanavit, quae a S. Gregorio nuncupantur, et quae *specialem* habent efficaciam ex intercessione S. Gregorii, et ex peculiari Ecclesiae destinatione.

Distinguuntur autem Gregorianae missae et altare Gregorianum. Altare Gregorianum est altare S. Gregorii, in monte Coelio, in Urbe, quod etiam specialiter efficax est pro liberatione animae a Purgatorio, missa super eo celebrata. Atque hanc eandem efficaciam habent etiam altaria alia Gregoriana *ad instar* ex speciali Ecclesiae concessione. — *Altare privilegiatum confundendum non est cum altari gregoriano.* Altare privilegiatum effectum habet ad animam a Purgatorii poenis liberandam ex usu potestatis clavium. Altare autem gregorianum *specialem titulum* habet ad divinam acceptationem, mediationem nempe S. Gregorii et peculiarem Ecclesiae destinationem: verum de concessione Indulgentiae plenariae pro altaribus gregorianis non constat. S. C. Indulg. 24. Aug. 1888., A. S. S. v. 1. p. 254. seqq.

Hinc fiducia, qua fideles retinent, celebrationem missae *in altari S. Gregorii, in eius ecclesia Coelimontana,* uti specialiter efficacem ex beneplacito et acceptatione divinae misericordiae ad animae e Purgatorii poenis liberationem, pia est et rationalis, atque praxis easdem missas celebrandi est in Ecclesia probata. Idem dicendum *de altaribus gregorianis ad instar.* — Fiducia item qua fideles retinent, celebrationem *triginta missarum,* quae vulgo *gregorianae* dicuntur, uti *specialiter efficacem* ex beneplacito et acceptatione divinae misericordiae ad animae a Purgatorii poenis liberationem, pia est et rationalis, atque

praxis easdem missas celebrandi est in Ecclesia probata. S. C. Indulg. 15. Mart. 1884., A. S. S. v. 16. p. 508. seqq. — E. M.

Privilegium Altaris Gregoriani concessum est Altari maiori, divis Benedicto et Scholasticae, dicato, Cryptae Benedictinae Casinensi. Pius X. Br. *Archicoenobium Casinense* 10. Febr. 1913.

Missae Gregorianae triginta *continuis* diebus sunt celebrandae, et laudabiliter *de requie,* quando possint celebrari.

Necesse non est, ut praedictae triginta continuae missae, sine ulla interruptione, celebrentur ab eodem sacerdote et in eodem altari, licet pro una eademque anima debeant applicari, cuius liberatio imploratur. S. C. Indulg. 14. Ian. 1889.

« *Decretum* 11. Dec. 1912. — Sequentia exhibita sunt dubia de Missis triginta quae Gregorianae nuncupantur, nec non de Altaribus, tum ecclesiae S. Gregorii in Monte Coelio Urbis, tum alibi exsistentibus, quae ad instar illius appellata sunt Gregoriana:

I. Utrum sit necessarium quod Missae triginta, quae Gregorianae appellantur, celebrentur triginta diebus continuis sine interruptione? Et quatenus affirmative:

II. Utrum in casu satisfaciat sacerdos, qui eadem die bis vel ter, vel per se (v. gr. die Natalis Domini) vel per alios, celebrationem reassumat, ita ut triginta dierum spatio Missae omnes celebrentur? Et quatenus negative:

III. Utrum idem sacerdos teneatur alium sibi substituere celebraturum Missam aliquam tricenariam?

IV. Utrum quis satisfaciat obligationi curandi tricenarium Gregorianum, si pluribus sacerdotibus triginta Missas Gregorianas distributas committat, eadem die vel paucorum dierum spatio omnes celebrandas ad dictam intentionem?

V. Utrum diebus in tricenario occurrentibus, in quibus Missa de requie a rubricis permittitur, ipsa legi debeat ad onus tricenarii Gregoriani satisfaciendum?

VI. Utrum Altare S. Gregorii in Monte Coelio de Urbe sit vere ac proprie privilegiatum?

VII. Quaenam requirantur conditiones ad obtinendum privilegium Altaris Gregoriani « ad instar »?

VIII. Utrum concedatur privilegium personale Altaris Gregoriani « ad instar »? Et quatenus negative:

IX. Quid dicendum de concessionibus Altaris Gregoriani personalis forsitan iam factis?

R. Ad I. Affirmative, prout in decisis a S. Congregatione Indulgentiarum, die 14. Ianuarii 1889.

Ad II. Negative. — Ad III. Affirmative. — Ad IV. Negative. — Ad V. Negative; poterit tamen laudabiliter legi, pietatis gratia erga defunctum, diebus quibus licet et decet. — Ad VI. Affirmative, iuxta Rescriptum ex audientia Ssmi, diei 18. Februarii 1752. — Ad VII. Deinceps Altaria Gregoriana non essa concedenda. — Ad VIII. Negative. — Ad IX. Habeantur ut merae concessiones Altaris personalis simpliciter privilegiati ».

1380. *Quid de actu heroico caritatis quoad altare privilegiatum? — Indultum personale altaris privilegiati singulis anni* diebus, uti etiam facultas applicandi defunctis omnes indulgentias concessas et concedendas pro vivis, concessum est pro actu heroico caritatis erga animas Purgatorii. S. C. Indulg. Decr. Urb. et Orb. 20. Nov. 1854. Hic actus in eo consistit, quod Christifidelis, sive adhibita aliqua formula, sive mentaliter tantum, Deo offerat pro animabus Purgatorii omnia opera satisfactoria, quae ipse quoad vixerit peraget, omnesque indulgentias, quas lucrari potest, nec non suffragia omnia, quae quomodocumque ei post mortem poterunt obvenire. S. C. Indulg. 18. Dec. 1885. Huiusmodi autem actus heroicus non impedit, quominus quis obligationibus, quas habet satisfaciat, et suffragia offerat pro hac vel illa anima. — *Actus heroicus caritatis* revocari potest. S. C. Indulg. 20. Febr. 1907., A. S. S. v. 40. p. 370. seq. E. M.

PRAECIPUAE ALIAE INDULGENTIAE

1381. *Stationes Almae Urbis.* — *Stationes* Romae ea loca sacra sunt Sanctorum Reliquiis insignia, quae fideles solent visitare ad Indulgentias lucrandas, quae pro statutis diebus sunt determinatae, S. C. Indulg. 9. Iul. 1777. Dies in Missali Romano reperiuntur. Ac Regulares, qui privilegium habent ut visitantes proprios Ordinis ecclesiae Stationum Indulgentias lucrentur, eas praedictis diebus, in Missali Romano adnotatis, et non etiam aliis, acquirunt, S. C. Indulg. 7. Mart. 1678. — Indulgentiae Stationum Almae Urbis habentur in Rescripto S. C. Indulgentiar. 9. Iul. 1777., 28. Febr. 1827.

1382. *Portiuncula.* — Est indulgentia plenaria, quam toties quoties lucrantur visitantes ecclesias Ordinis S. Francisci die 2. Aug., a primis vesperis, a meridie, orando aliquando in illis, peccata confitendo,

et accedendo ad Communionem, quamvis in aliis ecclesiis, et in pervigilio, imo etiam die 31. et 30. Iulii. Haec Indulgentia in ecclesia S. Mariae Angelorum prope Assisium, per Iubilaeum anni sancti, non suspenditur. Concessum est, ut etiam in aliis ecclesiis possint christifideles hanc Indulgentiam lucrari. Et concessiones factae prorogatae sunt sine die. Quoad novas concessiones providendum, pariter sine die committitur respectivis Ordinariis, qui etiam loco d. 2. Aug. statuere possunt ad praedictam lucrandam Indulgentiam Dominicam proxime insequentem. S. O. 26. Maii 1911., Acta Ap. Sed. v. 3. p. 234.

1383. *Scapulare.* — B. M. V. de Monte Carmelo deferentes pie creditur praeservari ab igne aeterno. Privilegio praeterea gaudent sabbatino ; quod B. Virgo illud deferentes in sabbato post eorum mortem liberet a Purgatorii poenis. — Possunt milites confraternitati S. Scapularis B. V. Mariae de Monte Carmelo aggregari illiusque indulgentias et gratias lucrari, dummodo praefatum scapulare iam prius rite benedictum sibimetipsis imponant, nec non aliquas fundant preces ad B. V. Mariam. Pius X. 4. Ian. 1908.

Pro scapulari deferri potest, ad respectivas intelligentias lucrandas, sabbatino privilegio non excepto, numisma ex metallo, ad collum, seu aliter decenter super propriam personam. Parte recta referre debet D. N. I. C. ostendens suum sacratissimum Cor, aversa B. V. M. Benedictum esse debet tot distinctis benedictionibus, quot sunt scapularia imposita, unico crucis signo, a quovis sacerdote, qui respectiva scapularia benedicendi sive ordinaria sive delegata polleat facultate.

Opus autem non est, ut quis sit iam adscriptus Scapularibus, sed potest postea adscribi. Benedici autem possunt simul plura numismata simul, quae fideles in quodam habeant conventu, unico crucis signo, pro unoquoque scapulari. S. O. 4. Iun. 1913.

1384. *Indulgentiae Confraternitatum a die admissionis acquiruntur.* — Sanatae sunt admissiones ad pias Confraternitates, factae sine nominum inscriptione eorumque transmissione. Ac SSm̃us « declaravit, firma remanente in conscientia obligatione inscribendi et transmittendi nomina, iuxta decreta aliasque S. Sedis praescriptiones, fideles, eo ipso quod a legitime deputato admittuntur, rite adscriptos censeri ad effectum tantummodo ut Indulgentias lucrari aliarumque gratiarum spiritualium participes fieri valeant, etiamsi eorum nomina, quacumque ex causa in album sodalitatis relata non fuerint ». S. C. Indulg. 23. Apr. 1914., A. A. S. v. 6. p. 308.

1385. *Via Crucis.* — Indulgentiae pro pio exercitio *Viae Crucis* illae sunt, quas quis consequeretur, si personaliter *stationes Viae Crucis* in Ierusalem visitaret.

Pro Indulgentiis acquirendis *Viae Crucis* opus est legitima eius erectione, facta ab habente talem facultatem, vel a S. Sede vel a Ministro Generali Fratrum Minorum. Praedicta facultas in scriptis danda est ad validitatem. Fratres Minores eas erigere possunt, nempe vel Superior loci, vel alius eius subditus ex eius commissione.

Regulariter erigi potest in ecclesiis et publicis vel privatis oratoriis, et ex speciali indulto etiam extra ecclesias vel oratoria erigi potest. — Consensus scriptus requiritur parochi, et superioris ecclesiae, domus religiosae, aliusve loci pii, ubi erectio facienda est. Consensus autem parochi non est necessarius, si locus sit *de iure* vel *de facto* ab eo exemptus. Requiritur item consensus scriptus ad validitatem Ordinarii loci, nisi agatur de ecclesiis et domibus Regularium. — Quatuordecim Cruces pro quatuordecim Stationibus sunt benedicendae, prout habetur in Appendice Ritualis Romani; et erectionis documentum conficiendum est, et in archivo episcopali vel loci in quo facta est erectio asservendum est.

Iuxta decreta 30. Ian. 1839., 23. Nov. 1878., indulgentiae huius sacrosanti exercitii crucibus tantum sunt adnexae. Hinc, antiqua et recepta praxi, cruces supra depictas tabellas integre conspicueque eminere debent. S. C. Indulg. 27. Mart. 1901. *Congr. Sacerd. a Corde Iesu.* Ad Indulgentias lucrandas requiritur tantum se conferre ex una ad aliam stationem, meditando Passionem D. N. I. C., quantum ex multitudine fidelium et loci angustia, possibile sit. S. C. Indulg. 20. Febr. 1841.

Qui a visitandis stationibus *Viae Crucis* legitime impediti sunt, possunt earum lucrari Indulgentias, recitando quatuordecim *Pater, Ave* et *Gloria* et in fine quinque *Pater, Ave, Gloria* in Sanctorum Christi vulnerum memoriam, ac unum demum *Pater, Ave* et *Gloria,* secundum mentem S. Pontificis, et simul manu tenendo *Crucifixum,* benedictum ab aliquo Superiore Fratrum Minorum, vel ab alio Sacerdote, qui a S. Sede hanc obtinuerit specialem facultatem. — E. M.

Praeter Indulgentias, quae acquiruntur, erectas regulariter Stationes obeundo, vel, stante iusto impedimento, brevioribus precibus ante Crucifixum, per Fratres Minores benedictum, omnes aliae concessiones revocantur, nominatim vero quae *Coronas viae Crucis* dictas respiciunt. S. O. 24. Iul. 1912.

1386. *Cruces « a Missionibus » nuncupatae.* — Decreto S. O. 13. Aug. 1913., praecedentibus omnibus revocatis Indultis et Privilegiis, uniformes Indulgentiae statutae sunt pro Crucibus, quae a Missionibus nuncupantur. A. A. S. v. 5. p. 429.

1387. *Indulgentiae et privilegia Expositioni SSmi Sacramenti adnexae.* Cf. A. A. S. v. 6. p. 74. seq.

1388. *Indulgentiae Apostolicae.* — Indulgentiae, quas Summus Pontifex solet adnectere obiectis sibi a fidelibus porrectis illae solae sunt, quae Apostolicae nuncupantur, et quae in elencho edito a S. C. Indulg. continentur. S. O. 2. Iun. 1913,, A. A. S. v. 5. p. 305.

Indulgentiae, quas SSmus D. N. Benedictus XV impertitur benedictione devotionalium obiectorum. — Cf. A. A. S. v. 6. p. 503. seqq.

Monita. — Ut quis valeat Indulgentias lucrari, quas Summus Pontifex Benedictus XV. impertitur omnibus utriusque sexus Christifidelibus, qui retinent aliquam ex coronis, rosariis, crucibus, crucifixis, parvis statuis ac numismatibus ab eadem Sanctitate Sua benedictis requiritur :

1. Ut Christifideles in propria deferant persona aliquod ex enunciatis obiectis.

2. Quod si id minime fiat, requiritur ut illud in proprio cubiculo, vel alio decenti loco suae habitationis retineant, et coram eo devote praescriptae preces recitent.

3. Excluduntur ab apostolicae benedictionis concessione imagines typis exaratae, depictae, itemque cruces, crucifixi, parvae statuae et numismata ex stanno, plumbo, aliave ex materia fragili seu consumptibili confecta.

4. Imagines repraesentare debent Sanctos, qui vel iam consueta forma canonizati, vel in martyrologiis rite probatis descripti fuerint.

Indulgentiae quas Summus Pontifex solet adnectere variis piis obiectis illae tantum sunt, quae in elencho edito a S. C. Indulg. recensentur, nisi aliud expresse declaret ipse Summus Pontifex S. C. Indulg. 12. Iun. 1913. A. A. S. v. 5. p. 305.

1389. *Plenaria Indulgentia « toties quoties » die 2.ª Nov,* — « Die 2.ª Nov. cuiuslibet anni, christifideles, confessi ac S. Communione refecti, quoties aliquam ecclesiam vel publicum aut semipublicum oratorium, defunctis suffragaturi visitaverint, ibique ad mentem S. Pontificis oraverint, toties plenariam indulgentiam, animabus piacularibus flammis addictis tantummodo profuturam, lucrari valeant ». S. O. 25. Iun. 1914. A. A. S. v. 6. p. 378.

1390. *Benedictio Apostolica in articulo mortis.* — Facultas impertiendi Benedictionem Apostolicam, cum Indulgentia plenaria in articulo mortis, omnibus conceditur Episcopis, qui eam petunt. Eam Episcopi possunt aliis Sacerdotibus subdelegare. Omnibus infirmis, qui eam petunt, impertienda est, etiam pueris, nondum ad primam Communionem admissis, in periculo mortis constitutis. — Formula adhibenda est, praescripta a Benedicto XIV., et quae reperitur in Rit. Rom. Opus est, ut infirmus receperit Sacramenta poenitentiae et Eucharistiae; quod si fieri nequeat sufficit, ut saltem contritus corde devote invocet Nomen Iesu; et aequo ac libenti animo mortem de manu Domini suscipiat. — Hanc infirmus Indulgentiam non lucratur, nisi in vero mortis articulo, et consequenter moriatur. Quare non nisi semel acquiri potest haec Indulgentia et semel danda est a Sacerdote, etiamsi quis eam receperit in statu peccati mortalis vel relapsus postea fuerit in peccatum mortale. Satis erit, ut ante mortem praedictus infirmus rite impleat requisitas conditiones ad eam lucrandam Indulgentiam. — Iterari tantum poterit, si infirmus convalescat, et in novum incidat mortis periculum. — E. M.

APPENDIX

DE VOCATIONE SACERDOTALI ET RELIGIOSA
Ad n. 246. 255. 256.

« Monsieur, En raison des dissensions qui se sont produites à l'occasion du double ouvrage du Chanoine Joseph Lahitton sur « La Vocation Sacerdotale » et de l'importance de la question doctrinale y soulevée, Notre Très Saint Père le Pape Pie X a daigné nommer une Commission spéciale d'Emes Cardinaux.

Cette Commission, après avoir mûrement examiné les arguments en faveur de l'une et de l'autre thèse, a prononcé, dans sa réunion plénière du 20. Juin dernier, le jugement suivant:

« Opus praestantis Viri, Iosephi Canonici Lahitton, cui titulus « *La Vocation Sacerdotale* », nullo modo reprobandum esse; imo, qua « parte adstruit: — 1.°) Neminem habere unquam ius ullum ad or- « dinationem antecedenter ad liberam electionem Episcopi. — 2.°) Con- « ditionem, quae ex parte Ordinandi debet attendi, quaeque Vocatio « sacerdotalis appellatur, nequaquam consistere, saltem necessario et « de lege ordinaria, in interna quadam adspiratione subiecti seu invi- « tamentis Spiritus Sancti, ad sacerdotium ineundum. — 3.°) Sed e « contra, nihil plus in Ordinando, ut rite vocetur ab Episcopo, requiri « quam rectam intentionem simul cum idoneitate in iis gratiae et na- « turae dotibus reposita, et per eam vitae probitatem ac doctrinae « sufficientiam comprobata, quae spem fundatam faciant fore ut sa- « cerdotii munera recte obire eiusdemque obligationes sancte servare « queat; esse egregie laudandum ».

Sa Sainteté, Pie X, a pleinement approuvé, dans l'audience du 26. Juin, la décision des Eminentissimes Pères, et Elle me charge d'en donner avis à votre Grandeur qui voudra bien la communiquer à son sujet, M. le Chanoine Joseph Lahitton, et la faire insérer — ex integro — dans la « Semaine Religieuse » du Diocèse... ». Rome 2. Juillet 1912. R. Card. Merry del Val.

Ad religiosum statum rite amplectendum, praeter generalem invitationem omnibus factam, divina requiritur specialis vocatio. Eadem haec divina vocatio necessaria quoque est ad amplectendum sacerdotalem statum. Matth. XIX. 11.

Porro divina haec vocatio habetur supernaturalibus internis intellectus illustrationibus, et voluntatis inspirationibus, quibus quis existimat talem statum sibi convenientem, utilem, vel etiam aliquo modo necessarium ad vitae sanctitatem et aeternam salutem consequendam, et desiderium concipit et constanter fovet huius status amplectendi. S. Th. 2. 2. q. 189. a. 10. ad 1.

Atque haec voluntas, cum voluntas sit finis, recta illa et efficax intentio est, quae est omnino necessaria ad statum sacerdotalem et religiosum reapse amplectendum.

Praedicta autem intellectus existimatio et rationalis voluntatis adspiratio, ex divina proveniens speciali providentia, variis haberi potest modis. S. Ignatius de Loyola Exerc. Spir. de Elect. — Divina autem haec vocatio variis ostenditur signis. Etenim simul cum aptitudine est tum interna tum externa ad praedictum statum. — Sed a legitimis Superioribus, positiva probatione est agnoscenda, et ad suum effectum rata habenda est, praevio de ipsa divina vocatione examine rite peracto. Et haec legitima admissio seu electio plene et adaequate constituit divinam vocationem. Catech. Roman. de Ord. n. 3.

Quapropter, secundum communem S. Alphonsi sententiam, clericus, qui huc usque in turpi peccato fuit vel recidivus vel consuetudinarius, quamvis habeat sincerum dolorem de suis peccatis et propositum non peccandi de caetero, et absolvi possit, non potest tamen ad sacros ordines admitti, nisi antea ex aliis indiciis moralem faciat certam spem sui, quod constanter in sancta castitate sit victurus. S. Alph. l. 6. n. 64. seqq.

1. Quaestio circa divinam vocationem ad ecclesiasticum statum agitata est, et variae inveniuntur auctorum opiniones. Sunt, qui eam reponunt in legitima admissione ad sacros ordines, ab ecclesiasticis facta superioribus. Sunt, qui eam reponunt in inclinatione et attractione quadam, quam quis ad sacerdotium in se experitur. Alii contenti sunt simplici voluntate ad sacerdotium ascendendi vel religiosum statum amplectendi, cum voluntate simul deinde exequendi eiusdem status obligationes. Alii in aptitudine eam reponunt ad ecclesiasticum statum. Alii in variis modis eam constituunt, quibus voluntas et propositum habetur ecclesiasticum statum amplectendi. Alii tandem

omnem denegant necessariam esse divinam vocationem; cum omnibus liberum sit quemcumque statum amplecti.

2. Quid de istis variis opinionibus sentiendum sit satis superque ostendit Decisio Eminentissimorum Patrum et proposita thesis, quae inspicit divinam vocationem *adaequate et complete sumptam,* et quam mox declarare et demonstrare conabimur. Praenotare tantum liceat, nostra humilissima opinione, specialem Dei vocationem ad consiliorum statum, qualis est status religiosus et status etiam sacerdotalis, ullo modo negari non posse. Idque constat, ex ipsa Decisione Eminentissimorum Patrum initio relata et ex declaratione et demonstratione propositae thesis, quae publice propugnata fuit in Academia Theologiae Moralis, habita in Pontificia Universitate Gregoriana, die 24. Maii a. 1912., Praeside Eminentissimo Cardinali Casimiro Gennari, qui eam publice amplissimis verbis probavit et laudavit. Et ea thesis revera non est, nisi explicatio et declaratio quaedam illius Decisionis, licet eam tempore praecesserit.

3. Sane in praefata Decisione Emmorum Patrum asseritur *antecedenter* ad liberam electionem Episcopi, quoad ordinationem sacerdotalem requiri *rectam intentionem* simul cum idoneitate ad praedictum statum. Atqui *recta haec intentio,* seu voluntas amplectendi ecclesiasticum vel religiosum statum, simul cum idoneitate ad ipsum, est praecise illud quod constituit *divinam vocationem,* cum ea intentio et voluntas a Deo sit. Hinc Pius X. in Catechismo ipsius iussu Romae edito *a. 1913.*, n. 404., huic interrogationi: « Chi entrasse nel Sacerdozio *senza vocazione* farebbe male? » Responsio haec subiicitur, quae, ut interrogatio, praeviam omnino ad Sacerdotium supponit *vocationem:* « Chi entrasse nel Sacerdotio *senza vocazione* farebbe malissimo, perchè etc. ». Et in eodem Catechismo n. 405. huic alteri interrogationi: « Quali doveri hanno i fedeli verso i *chiamati agli Ordini?* » Responsio haec subditur: « I fedeli hanno il dovere di lasciare ai figli e dipendenti piena libertà *di seguir la vocazione,* etc. ». Ergo ut quis recte Sacerdotium ingrediatur, praeviam ad ipsum habere debet *vocationem,* DIVINAM nempe VOCATIONEM. Atque haec quoad sacerdotalem statum.

4. Ad statum religiosum quod spectat, *Normae* S. C. EE. et RR. in Generali Congregatione probatae d. 28. Iun. 1901., et quae constituunt ius vigens in Ecclesia pro Institutis votorum simplicium, art. 56. asseritur divinam vocationem esse omnino requisitam, et primo loco, ad quempiam in Institutum admittendum: « Conditiones requisitae *in recipiendis* sunt: *in primis* VERA VOCATIO A SUPERNATU-

RALI FINE PROCEDENS ». Ecce RECTA illa INTENTIO, seu DIVINA VOCATIO.

5. Caeteris omissis, statuta assertio confirmatur ex innumeris documentis praesertim S. P. Pii X. et ex Constitutionibus continue probatis a S. C. EE. et RR. et nunc de Religiosis. Pius X. C. *Susceptum inde* 25. Mart. 1914., « Perpetua Ecclesiae cura, ait, ut a Sacerdotio *arceantur indigni, vel non satis idonei ministri;* assidua eiusdem sollicitudo, *ut, qui probati* VOCATIQUE A DEO SUNT, ad illud ita comparentur, ut, etc. ».

« Promuovano i Vescovi..., come prescrive il Tridentino, secondo la necessità delle diocesi; e nel promuovere in tal guisa potranno scegliere solamente coloro, che sono veramente idonei, rimandando quelli che mostrassero *inclinazioni contrarie alla vocazione sacerdotale,* precipua fra esse la indisciplinatezza, e, ciò che la genera, l'orgoglio della mente ». Pio X. Lett. Enc. *Pieni l'animo* 28. Luglio 1906.

Et idem S. P. Pius X. ad Magistr. Gener. O. P. scribebat 4. Aug. 1913.: « Praelati Ordinis... caveant omnino, ne festinanter, ne gregatim adulescentes adsciscant, *de quibus in incerto sit, afflatune divino sanctissimam istam vitae rationem deligant* ». Nonne est haec *divina vocatio* praerequisita ad sacerdotalem et ecclesiasticum statum rite amplectendum? Cf. Supplementum primum ed. 4. et 5. Instit. Theol. Mor. et ed. 4. Enchir. Mor. ed. 3. pag. 62. seqq.

Itemque Pius X., scribens ad eundem P. Generalem Dominicanorum, d. 7. Maii 1907. sic se exprimebat: « I Padri capitolari comprenderanno quanto è importante *la scelta illuminata* dei giovani novizii, *e la loro graduata formazione. Se è vero che la Vocazione viene da Dio, non è men vero che Dio si degna servirsi delle cause seconde per effettuare i disegni della sua eterna sapienza* ».

Chirographo pariter d. 1. Iun. 1914., de Virginibus Canossianis ad sacras earum missiones educandis, statuit Summus Pontifex Pius X., ut « certa quaedam constituatur domus educandis fingendisque ad tantum munus atque onus iis virginibus Canossianis, *quae illud suscipere, Deo vocante,* voluerint ». A. A. S. v. 6. p. 341.

Ac autographo 28. Ian. 1912. ad alumnos Seminariis Regiensis, in Aemilia, Pius X. Deum adprecatur, *ut divinae ad statum sacerdotalem vocationis...* per pietatem, disciplinam et studium certissima exhibeant argumenta ».

6. Benedictus XIV. de Synodo l. 11. C. 2. n. 12. praescribit pariter, ut clerici, qui in Seminario recipi non possint, doceantur « quibus dotibus atque virtutibus instructos esse oporteat illos, qui

ad sanctuarii ministerium digne accedere cupiunt; *quaenam sint vera ecclesiasticae vocationis indicia;* quae ratio vitae etc. ». Et n. 16. « neve admittantur in clerum, nisi qui et merito, et requisitis qualitatibus praediti, *et divina vocatione,* quantum homini fas est de interioribus iudicare, *ad ecclesiastica ministeria appellati esse dignoscantur* ».

7. Director spiritualis in Seminariis alumnis opportuna dabit monita, praesertim quoad *vocationem sacerdotalem.* — Confessarii Seminariorum obligationem imponere debent ab ecclesiastico statu recedendi eis qui ostenderent ad eum *non esse vocatos.* — Ac ad superiores cursus admittendi non sunt nisi illi adolescentes, qui signa dederint *vocationis ad ecclesiasticum statum.* — Art. 54. 56. 86. Normarum, pro ordinatione educativa et disciplinari Seminariorum in Italia, S. C. C. EE. et RR. 18. Ian. 1908., quas Summus Pontifex Pius X. ab omnibus, ad quos spectat, servari et executioni mandari iussit.

A sacris ordinibus arcendus decernitur, « qui certa *vocationis* signa non praebeat, aut qualitatibus ad ecclesiasticum statum requisitis non videatur instructus ». S. C. C. Decr. *Vetuit S. Tridentina Synodus* 22. Dec. 1905.

S. C. de Relig. Decr. 1. Ian. 1911. plura quoad laicos constituit *ad sanctum vocationis propositum impensiore cura provehendum* in ipsis. A. A. S. v. 3. p. 30. Ac plura etiam constituit pro Religiosis servitio militaris addictis, *ne sanctae vocationis donum amittant.* Acta Apost. Sed. v. 3. p. 37. Ac iterum Decr. 7. Sept. 1909., de quibusdam in Religiosas Familias non admittendis, ita incipit: « Ecclesia Christi licet spirituali gaudio afficiatur, quum fideles *matura deliberatione et recta intentione statum perfectionis in Religiosis Familiis amplectuntur,* qualitatis tamen quam numeri potius sollicita, ingressum in Novitiatum et professionem votorum ita moderata est, ut eos tantum decreverit, ad evangelica consilia in religiosis domibus servanda, esse admittendos, *qui divinae vocationis argumenta* praeberent ». Acta Apost. Sed. v. 1. p. 709.

Ac *Normis* cohaerenter in art. 8. Constitutionum Sororum Reparatricium *SS. Cordis Iesu,* quae nuperrime definitive approbatae sunt a S. C. de Religiosis, ut in aliis statuitur: « Non si ammetteranno nell' Istituto delle Suore Riparatrici, se non persone, che abbiano una *vera vocazione soprannaturale* ».

Neque silentio praetermittendum est sequens Decretum S. Officii, quod aperte praesupponit et affirmat praeviam *divinam vocationem* ecclesiastico statui.

« DECRETUM. Sodalitates *promovendis iuvandisque ecclesiasticis vocationibus* constitutae spiritualibus gratiis ditantur. Adest profecto providentissimus Deus Ecclesiae suae sanctae, *ut mittat opportuno tempore operarios in messem ;* non dedignatur autem fideles suos persaepe missionis istiusmodi suscipere cooperatores. Auctor est nimirum piissimi consilii, quo multae exortae sunt per orbem Sodalitates, *fovendis, tuendis, iuvandis ecclesiasticis vocationibus*... Omnes et singulae sodalitates, quibus praecipuus et immediatus est finis *promovere ecclesiasticas vocationes, iisque opportunis mediis opitulari*... ». S. O. 28. Maii 1913., Acta Ap. Sedis v. 5. p. 236. seq.

8. Rmus Episcopus Ioannes Régine, Episcopus Neocastrensis Dioeceseos, in sua Pastorali Epistola pro Quadragesima praesentis anni 1915. pag. 7. malos in clero sacerdotes adesse ait, quia « *alcuni,* NON VOCATI, *entrarono nel santuario per la finestra uti fur et latro* ».

Et Rmus Episcopus Aretinus, Ioannes Volpi, in sua Epistola Pastorali anni 1914. distinguens inter vocationem *internam* et *externam,* hanc ait esset *authenticam* et *officialem vocationem,* sed ad hanc praesupponi omnino internam divinam vocationem, vel ex divina revelatione, vel ex extraordinaria quadam motione Spiritus Sancti, vel ex propria libera *supernaturali* electione, facta nempe spiritu fidei, et auxilio ordinariae gratiae ; quod quidem propositum saepius est renovandum, ut tandem effectu finem possit reapse consequi. « Basta che *la vocazione* nasca da una intenzione, che sia frutto di una deliberazione e di una elezione emananti dal nostro libero arbitrio, *che non esclude mai,* s' intende, *la grazia, ma invece la suppone sempre* ». Pag. 8. 18. 19. 28. 30.

Et idem Rmus Episcopus Aretinus l. c. pag. 15. : Medium efficax, ait, ad bonos sacerdotes habendos est non ordinare nisi vere bonos sacerdotes, quia isti, magno zelo adlaborabunt in adolescentulorum animis rite excolendis, « e per tal mezzo faranno svolgere in un bel numero di essi *il germe,* (cioè le predisposizioni naturali e soprannaturali) *della divina vocazione,*... al contrario del sacerdote non buono, il quale,... perchè *non ha mai provato in sè vocazione* sì sublime, o non vi ha corrisposto, è inetto *a discernerla, a nutrirla, a svilupparla negli altri* ».

Egregie autem insistit laudatus Episcopus Aretinus in sua Pastorali Epistola, in hac praeparatione adolescentium bonae indolis ad sacerdotium. Quomodo autem pervenire tandem poterunt adolescentes ad sacerdotium, sine ulla ad illud adspiratione? et haec adspiratio, si in ipsis revera habeatur, profecto sine gratia non est, quae in super-

naturali intellectus illustratione est et voluntatis inspiratione a Spiritu Sancto. *Deus (est), qui operatur in nobis et velle et perficere pro bona voluntate.* Ad Phil. 2., 13.

Conferatur etiam Monitore Ecclesiastico Vol. 25. pag. 125. seqq., 31. Maggio 1913., Vol. 25. pag. 221. seqq., 31. Luglio 1913.

9. Iamvero *generalis vocatio* omnium ad statum perfectionis, et consequenter ad statum religiosum et sacerdotalem, constat ex ipsis verbis Christi, omnes invitantis ad eum perfecte sequendum, observantia omnibus proposita non tantum praeceptorum, verum etiam evangelicorum consiliorum. Omnibus Iesus Christus Dominus Noster etiam nunc dicit, quod dixit illi adolescenti, qui a iuventute sua omnia custodivit mandata: « Si vis perfectus esse, vade, vende quae habes, et da pauperibus,... et veni sequere me » (Matth. 19., 21.). Iesu Christi invitationem omnibus etiam repetit Apostolus: « De virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do... Beatior erit, si sic permanserit, secundum meum consilium ». (1. ad Cor. 7., 25. 40.).

10. Sed *specialis* alia *divina vocatio* requiritur ad praedictum statum amplectendum, ut asseritur in prima thesis propositae parte. Etenim, ut ipse Dominus Noster Iesus Christus aiebat pharisaeis: « Non omnes capiunt verbum istud, *sed quibus datum est* » (Matth. 19., 11.), *Non omnes capiunt,* non dicitur tantum de intellectuali cognitione, quod quis coelibatum iudicet matrimonio praestantiorem, sed de tali dicitur intellectuali cognitione, qua illam virginitatem servandam approbet, et qua consequenter voluntas ad eam amplectendam efficaciter impellatur. Quapropter Christus postquam dixit: *Non omnes capiunt verbum istud,* statim subdit: *sed quibus datum est.* Speciale ergo requiritur Dei beneficium, speciale Dei donum, *sed quibus datum est;* et hoc donum, *specialis divina vocatio* est.

11. Postquam Apostolus in 1.ª ad Cor. (7., 1. seqq.) bonum affirmaverit matrimonium, meliorem virginitatem servandam, statim deinde ait: « Nisi unicuique sicut divisit Dominus, unumquemque *sicut vocavit Deus,* ita ambulet ». Et iterum: « Unusquisque, *in qua vocatione vocatus est,* in ea permaneat ». Et tertio: « Unusquisque, *in quo vocatus* est, fratres, in hoc permaneat apud Deum ». Non omnes, ex Apostolo, ad matrimonium, neque omnes ad virginitatem servandam vocantur. Neque omnes pariter ad religiosum statum, ad sacerdotium et ad apostolatum vocantur. Si igitur matrimonio longe praestantior virginitas est, si saeculari statui praestat religiosus status, si laicali longe praestat sacerdotalis status, ad hunc et ad illum, specialis a Deo est vo-

catio, *specialis gratia*. Si secundum eundem Apostolum « unusquisque *proprium donum habet ex Deo,* alius quidem sic alius vero sic » (1. c. v. 7.), alius, ut ait idem Apostolus « alligatus uxori, alius solutus ab uxore » (v. 27.), alia « matrimonio iuncta » (v. 10.), alia « innupta et virgo » (v. 24.), nonne *speciale Dei donum* est, quod quis fortunate virginitatem amplectatur, et fortunatius sacerdotalem et religiosum statum, « *misericordiam* quidem consecutus a Deo, ut sit fidelis » (1. ad Cor. 7., 25.), quam sua sapientia Deus aliis concedit, aliis non concedit.

12. « Maxime necessaria est, ait S. Alphonsus, ad assumendum ecclesiasticum statum *divina vocatio*... Quantumvis quis doctus, prudens, sanctus sit non potest *ex se* ingredi in sanctuarium, *nisi prius ad illud a Deo vocetur, et a Deo in illud introducatur* » (in Opere: Selva di materie predicabili, capite 10. partis primae). Interior, haec divina vocatio est, ut per se patet.

13. Iamvero quinam illi sunt, *quibus* id coelitus *datum est*, seu in quo divina haec interior vocatio consistit? — Respondet huic secundae quaestioni altera thesis nostrae pars. Divina haec interior vocatio consistit in supernaturalibus internis intellectus illustrationibus et voluntatis inspirationibus, quibus quis existimat talem statum sibi convenientem, utilem vel etiam aliquo modo necessarium ad vitae sanctitatem et aeternam salutem consequendam, et desiderium concipit et constanter fovet huius status amplectendi, et ita *capiat verbum illud,* docili intellectu, efficaci voluntate, quod *non omnes capiunt.* Agimus enim de plena perfectaque divina vocatione, quae ad effectum perducatur.

14. Postquam Christus haec protulit verba: « Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est », ipsemet protinus explicat, quibus datum sit, et quomodo. Ait enim: « Sunt eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt », scilicet ex naturae defectu, et consequenter ex naturali necessitate, adeoque non in istis quaerendum est supernaturale illud donum. Pergit autem Christus, inquiens: « Et sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus », id est aliorum violentia, aliorum malitia. Neque igitur isti sunt illi, quibus caeleste virginitatis et castitatis donum desuper collatum est. Ac tandem Christus addidit: « Et sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt, propter regnum coelum ». Id quidem ad litteram intelligere absonum esset, ut omnino absurdum esset ad litteram intelligere illa alia: erue oculum tuum dexterum, et proiice abs te... abscide dexteram manum tuam, et proiice abs te Matth. 5., 29. 30.), abscide pedem tuum, et proiice abs te (Matth.

18., 8.). Etenim Christus ait; « et sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt, *propter regnum coelorum* ». Physica impotentia nihil omnino confert *ad regnum coelorum* sibi acquirendum, et *ad regnum coelorum* aliis praedicandum. Eunuchi ergo, qui se ipsos castraverunt illi sunt, qui intellectus iudicio et firmo seu constanti voluntatis proposito se continent, ut a cura et sollicitudine familiae liberi esse possint, et totos se possint impendere divino servitio. Illud enim *propter regnum coelorum* hoc significat, ut quis expeditius, certius et plenius Deo placeat. Quod S. Paulus diserte declaravit: « Qui sine uxore est, sollicitus est, quae Domini sunt, quomodo placeat Deo; qui autem cum uxore est sollicitus est, quae sunt mundi, quomodo placeat uxori, et divisus est; et mulier innupta et virgo cogitat, quae Domini sunt, ut sit sancta corpore et spiritu; quae autem nupta est cogitat, quae sunt mundi, quomodo placeat viro » (1. ad Cor. 7., 32. seqq.).

15. Statum autem a Christo designari perpetuum pro toto vitae cursu, et non transeuntem pro brevi quodam tempore, ipsa verba luculenter ostendunt: *qui se ipsos castraverunt.* Hisce enim verbis designantur, qui perpetuo impotentes sunt, et perpetuo ipsimet propria voluntate impotentes se ad matrimonium reddiderunt. Et isti illi sunt, qui rationis iudicio et voluntatis firmo proposito cum Dei gratia in perpetuum ab omni matrimonio retrahuntur. Idque plene non impletur, nisi ab iis, qui, solemni sacrorum ordinum vel religiosae professionis voto, matrimonium sibi illicitum et invalidum reddunt. Quod utique, ut quis facto sancte consequatur, necesse omnino est, ut animo suo cogitet excellentiam et praestantiam istius status, convenientiam, utilitatem, necessitatem illius, *propter regnum coelorum,* propter eius bona acquirenda, et constans, firmum, efficax concipiat desiderium illius virginalis, religiosi, sacerdotalis status. Et hae quidem supernaturales sunt intellectus illustrationes, supernaturales voluntatis inspirationes, et illae et istae supernaturalia sunt Dei dona; *quibus datum est.* Et haec quidem est *recta* illa *intentio* ab Emmorum Patrum Decisione, requisita, quae quidem *recta intentio,* supernaturalis profecto intentio est seu *supernaturalis voluntas,* intentio enim voluntatis actus est, cui praevia intellectus cognitio praecedit. Ea igitur *recta intentio* continetur praecise praedictis intellectus illustrationibus et voluntatis inspirationibus. Ut autem revera quis ecclesiasticum statum amplectatur, opus est non solum ut *rectam* illam *intentionem* concipiat, sed etiam ut constanter foveat. Sine hac constantia, recta illa intentio sine effectu erit. Atque haec *constans recta intentio* adhuc magis clare apparet si consideretur, amplecti statum sacerdotalem et religiosum non

fieri in instanti, sed durare a prima tonsura ad sacerdotalem ordinationem, a Postulatu ad Professionem.

16. Angelicus Doctor, licet verbum non adhibeat *divinae vocationis* ad sacros ordines, eam tamen implicite exigit, exigendo ad eos, praeter scientiam, non communem sanctitatem. Scientia requiritur, ait S. Thomas, « quia suscipiens ordinem praeficitur ad repellendam ignorantiam in plebe ». Excellens requiritur sanctitas; quia, inquit, « sicut illi, qui ordinem suscipiunt, super plebem constituuntur gradu ordinis, ita et superiores sint merito sanctitatis ». Explicite vero quoad statum perfectionis, affirmat S. Thomas *divinam vocationem,* et quidem, ut in nostra thesi est proposita, affirmando nempe *divinam inspirationem,* quin ullam de ea moveat dubium; et adhuc magis significativum adhibet verbum, *divinae* nempe *motionis.* « Dicendum, ait, quod cum dicitur: *Probate spiritus, si ex Deo sint,* locum habet in his, quae dubia sunt, utrum SPIRITUS DEI SINT; sicut dubium potest esse in his, qui iam sunt in religione, utrum ille, *qui religioni se offert* SPIRITU DEI DUCATUR, an simulate. Et ideo debent accedentem probare, utrum DIVINO SPIRITU MOVEATUR. Sed illi, qui religioni accedit, non potest esse dubium, *an propositum de ingressu in religionem in corde eius exortum,* SIT A SPIRITU DEI, cuius est ducere hominem in terram *rectam* » (2. 2. q. 189. a. 10. ad 1.).

17. Iamvero, Dominus Noster Iesus Christus statum in sua Ecclesia constituit consiliorum, et perfectionis, seu statum religiosum, statum item constituit in sua Ecclesia consiliorum, et apostolici zeli, seu statum sacerdotalem, quo sacerdotes, et ipsi facilius et copiosius *regnum coelorum* consequerentur, et apud alios *regnum coelorum* promoverent, evangelium inter gentes annuntiando, earumque spirituali bono inserviendo. Ad hunc religiosum et sacerdotalem statum idem Christus omnes non obligat, sed omnes tantum invitat et hortatur, omnibus religiosi et sacerdotalis status excellentia et praestantia proposita. Certissime tamen non omnes, sed multos ita Deus movet internis nempe intellectus illustrationibus et voluntatis inspirationibus, ut reipsa praedictum statum amplectantur. Et inde etiam est, quod Deus sua divina providentia ita sua naturalia et sopranaturalia dona distribuit, ut quos ipse vocat ad religiosum et sacerdotalem statum, illis sint instructi dotibus, quae ad hoc vitae genus sint necessariae.

Quapropter in Monitore Ecclesiastico v. 24. scitissime observatur: « Quelli che il Signore chiama a stato di tanta santità, talmente li dispone e prepara con grazie naturali e soprannaturali, che sieno ad

esso trovati idonei. *Illos quos Deus eligit ad aliquod officium ita praeparat et disponit, ut ad illud inveniantur idonei.* S. Thom.

Nè solameate li fa idonei, ma rende abbastanza conoscibile la loro vocazione principalmente dalla stessa idoneità, Guerra ecc. », nempe potissimum vitae probitate et sufficienti doctrina. « Duo haec ad promovendos clericos *omnino requirantur,* innocentiae vitae cum doctrinae sanitate coniuncta ». Pius X. M. P. *Sacrorum Antistitum* 1. Sept. 1910. par. VII. Cf. etiam Monit. Eccles. v. 24. p. 318 seqq.

Et haec divina motio, et divina providentia, *divina vocatio* est ad religiosum statum, ad ecclesiasticum statum, *interna divina vocatio* certe est, secundum verbum Apostoli.

18. Et *divina vocatio, vox Dei vocantis,* appellatur ab ipsa S. C. Consistoriali.

In Litteris Circularibus S. C. Consist. *d. 16. Iul. 1912.,* scilicet paulo post laudatam Decisionem Eminentissimorum Patrum, de Seminariis Italiae, ad Rm̃os Ordinarios, defectus primum notatur in Seminariis alumnorum, qui *adspirant ad ecclesiasticum statum,* et deinde ad rem nostram quod attinet haec habentur : « Poichè per le divine promesse è certo, che mai si inaridirà in Israele la stirpe levitica, e che *l'assistenza divina, e le vocazioni allo stato ecclesiastico non mancheranno nella Chiesa, usque ad consummationem saeculi,* nè faranno *giammai difetto anime generose che rispondano alla voce del Signore anche quando le chiama alle privazioni ed al sacrifizio:* non vi è da cadere di animo pel disagio presente, di cui soffrono le diocesi. Ma piuttosto conviene pensare al rimedio... Cerchino... giovinetti di buona indole... *inclinati alle cose di Chiesa,...* li coltivino nella pietà... affinchè, *se la voce di Dio li chiamasse, possano essere atti e preparati a rispondervi* e ad entrare a suo tempo nei Seminarii ». Et debitae deinde, ad eos admittendos in Seminario, ex eadem S. C. adhibendae sunt cautelae. « ... Si esiga almeno. che manifestino *un' iniziale inclinazione allo stato ecclesiastico...* La promiscuità di alunni *non chiamati, e di altri chiamati allo stato ecclesiastico riesce* sempre fatale a questi ultimi, e... causa la perdita *di molte vocazioni...* Quanto alle scuole, si curerà che esse siano interne e per i soli seminaristi *od aspiranti allo stato ecclesiastico...* debbono avere un carattere ed un indirizzo loro proprio, quale si richiede per *gli aspiranti al Sacerdozio...* Tutti gli alunni di ginnasio dovranno concorrere alla licenza di Stato... Le eccezioni al riguardo non dovranno essere che in casi rarissimi di età inoltrata, pietà distinta *e sicurezza di vocazione* ». Ecce igitur *vocatio divina* praerequisita ad admissionem

non tantum ad Sacerdotium, sed ad ipsam in Seminaria admissionem. Quae quidem *vocatio divina* ex eadem S. C. Consistoriali specialis divina gratia est, quae praedicta manifestatur *inclinatione ad res sanctas,* et *adspiratione ad ecclesiasticum statum,* adeoque non est *sine quadam adspiratione subiecti seu invitamentis Spiritus Sancti, ad Sacerdotium ineundum.* Atque hic statim notandum est, praedictam inclinationem, quae vel a primis annis vitae manifestatur vel serius, et diutius foveatur, absolute loquendo, necessariam omnino non est *ad divinam* habendam *vocationem,* ut asseritur in *Epistola specialis Commissionis Cardinalium,* et mox constabit ex variis modis, quibus *divina vocatio* haberi potest. Aliud vero est, quod hanc inclinationem, ex interna quadam quasi continua adspiratione subiecti, seu quasi continuis invitamentis Spiritus Sancti, saltem necessario et de lege ordinaria, sacerdotalis vocatio non exigat, ut habetur in Declaratione Eminentissimorum Patrum, initio allata, aliud est, quod si praedicta habeatur inclinatio, adspiratione interna quasi continua subiecti, seu quasi continuis invitamentis Spiritus Sancti ad sacerdotium aut religiosum statum ineundum, divina vocatio ea non sit. Sane eo ipso quod asseritur in Decisione Commissionis Cardinalitiae, vocationem sacerdotalem in ea, saltem necessario et de lege ordinaria, non consistere, implicite affirmatur esse tamen veram vocationem sacerdotalem, licet non necessario et extraordinarie. Atque hic antequam praedictos varios modos *divinae vocationis* declaremus, notanda sunt alia quaedam gravissima verba S. C. Consistorialis, cuius epistolae omnino respondet thesis in antecessum constituta. « La licenza liceale, di Stato, ait, non sarà obbligatoria per tutti, ma bensì..... per quelli, DELLA CUI VOCAZIONE gli Ordinarii non fossero interamente sicuri ». Atque haec securitas profecto non habetur quoad eos qui ad res mundanas sese ostendunt inclinatos, et habetur e contrario quoad eos, qui sese ostendunt inclinatos ad res sacras, ad pietatem, ad Dei cultum, quod perbelle describit S. Hieronymus in suo Nepotiano adhuc clerico : « Erat sollicitus, si niteret altare, si parietes absque fuligine, si pavimenta tersa, si ianitor creber in porta, si vela semper in ostiis, si sacrarium mundum, si vasa luculenta, et in omnes caeremonias pia sollicitudo disposita, non minus non maius negligebat officium ». Si in Seminario alumni omnes hanc eandem ostenderent piissimam inclinationem, non ea securum redderet Episcopum de divina eorum vocatione ?

19. Non omnes tamen Deus eodem modo *movet* et *vocat,* prout docent doctores et magistri vitae spiritualis. Secundum communiter

receptam doctrinam, traditam a S. Patre Ignatio de Loyola, in suis Exercitiis Spiritualibus (2.ª Hebd. de Electione), aliquorum voluntatem divina virtus sic impellit, ut omnis dubitatio, imo etiam dubitandi facultas animae sublata sit, quo minus sequatur impulsionem talem, sicut legimus Beato Paulo et Matthaeo, et aliis nonnullis, *vocante Christo,* accidisse. Alios Deus, non tanta *movet et attrahit* evidentia et certitudine, sed eos frequenti, et saepe quasi continue allicit interioris consolationis vel desolationis experimento, quo satis clarum compertumque fit divinum beneplacitum circa huius status electionem. Alios tandem Deus ita suavissime *movet,* ut quasi suis facultatibus naturalibus relictis, ipsimet incipiant quaerere atque praestolari Dei voluntatem, donec ipse Creator ac Dominus Noster animae sibi devotae communicet (Annot. 15.ª). Considerans quis primo finem, ad quid natus sit homo, scilicet ad laudandum Deum Dominum Nostrum et ad salvandam animam suam, et hoc desiderans, cogitat et sentit hunc praestantiorem vitae statum sibi magis utilem, et necessarium, ut eo iuvetur in servitio Domini sui et salvatione animae suae. — Prima motio extraordinaria est; altera magis ordinaria est ex supernaturali quadam inclinatione; tertia, simpliciter ordinaria, ex praevia est consideratione finis et mediorum ad illum, *supernaturalis* tamen *semper motio* est. Nam coelestia desideria homo, naturae viribus sine gratia, concipere non potest. Quapropter, cum gratia sita sit in supernaturali intellectus illustratione et voluntatis inspiratione, et illa tertia motio habetur, ut in thesi proposita dicitur, in supernaturalibus intellectus illustrationibus et voluntatis inspirationibus, quibus quis existimat talem statum sibi convenientem, utilem, necessarium, ad sanctitatem vitae et aeternam animae salutem adipiscendam, et sese determinat constanti et efficaci voluntate ad eundem statum desiderandum et amplectendum. — *Varius* autem hic *modus* divinam habendi vocationem, ipsa *vocatio* profecto non est. Sed interior divina vocatio in ipsa illa supernaturali voluntate est, quocumque tandem modo concipiuntur.

20. *Supernaturalis* haec *vocatio* non excludit naturalem repugnantiam, quam quis facile experiri posset. Sed tunc, Dei adiuvante gratia, voluntas roboratur ad vim naturae inferendam. — Eadem item *supernaturalis vocatio* non excludit naturalem aliquem affectum; gratia enim humanae sese accommodans infirmitati, occasione non raro utitur etiam naturalis alicuius commodi, quod ex tali statu haberi posset. Ac, si finis non sit primarius, sed omnino secundarius, subordinatus fini illi supernaturalis boni, maioris securitatis propriae salutis, gloriae

divinae promovendae, et salutis animarum procurandae, inde sane non impeditur supernaturalis ad religiosum et ecclesiasticum statum amplectendum determinata, et *recta* illa *intentione,* quae in eo debet haberi. Tandem *supernaturalis* illa *vocatio,* quae habetur ex consideratione finis et mediorum, bene originem primum haberi potest ex exteriore gratia, ex aliorum consilio, ex Spiritualibus peractis Exercitiis, ex lectione vitae Sanctorum. « Deus enim communi sua Providentia dirigit quemque per parentes, socios, confessarios, praeceptores et alias occasiones et causas secundas, quibus fit ut hic matrimonio, ille sacerdotio se addicat, sed libere ». Cornel. a Lapide Comm. in 1. ad Cor. 7., 7.

21. *Supernaturalis haec voluntas,* si a Deo revera est, *et efficaciter est,* simul est cum interna et externa aptitudine ad praedictum statum religiosum et ecclesiasticum. Interna et externa haec aptitudo, quae in tertia thesis parte affirmatur, consistit in illis dotibus corporis et animi, sanitatis et ingenii, quibus quis aptus sit ad obligationes implendas, et ad officia exercenda propria praedicti status. Ac inter huiusmodi dotes potissimum recensetur ea morum honestas, qua quis bonam faciat spem sui, sive quoad propriam sanctificationem, sive quoad bonam aedificationem proximi. Hac autem aptitudine removentur etiam impedimenta omnia, quae proveniunt ex extrinsecis adiunctis, uti e. g. si quis obligatione teneretur sustentandi proprios parentes, et curam propriae familiae gerendi. Quam quidem *aptitudinem* Epistola Specialis Commissionis Cardinalium scitissime coniungit cum praedicta *recta intentione.* In hac aptitudine, *divina vocatio* nonnisi *materialiter* est. Et ex ea signum habetur *verae vocationis ;* ut etiam ex recta illa intentione quaerendi non quae sua sunt, sed quae Iesu Christi, signum aliud habetur *verae divinae vocationis.* Audiatur S. Alphonsus. « Requiritur ad ordines recipiendos *vocatio divina,...* Praecipua autem signa sunt: scientia conveniens,... probitas vitae... recta intentio, nimirum desiderium vacandi divinae gloriae et saluti animarum », L. 6. n. 802.

22. Haec S. Doctor in Opere Morali. Et in alio Opere: *Homo Apostolicus,* S. Alphonsus divinam vocationem item omnino distinguitur ab eius signis et indiciis.

« Circa statum, ait, Hom. Apost. Tr. ult. punct. 4. n. 39. 40. ab aliquo adolescente eligendum, non audeat Confessarius illum ei determinare, sed tantum *ex indiciis* curet ei suadere statum illum, ad quem prudenter iudicare potest *ipsum a Deo vocari.* Praesertim loquendo de iis qui Religionem ingredi volunt... Confessarius *vocationem sui*

poenitentis bene probet, inquirendo, ad illam habeatne impedimentum aliquod inhabilitatis, infirmae valetudinis, inopiae parentum?... Si *finis* esset mundanus... illa non est *vera vocatio*... Si autem *finis* est bonus, et abest impedimentum, nec debet nec potest Confessarius neque alius..., sine culpa gravi, illi impedire, aut dissuadere *vocationem*. — Si aliquis adolescens vellet suscipere statum presbyteri saecularis, non sit facilis Confessarius ad annuendum, sine longa et probata experientia *recti finis*, et scientiae, vel sufficientis capacitatis. Sacerdotes quidem saeculares habent eandem, imo maiorem obligationem quam Religiosi; et contra remanent in eisdem saeculi periculis; unde, ut quis bonus evadat sacerdos in saeculo, oportet quod prius egerit vitam valde exemplarem, remotam a ludis, ab otio, a pravis sociis, et deditam orationi et sacramentorum frequentiae ».

23. Iamvero, ut quis religiosum et ecclesiasticum statum de facto amplectatur, non sufficit, ut ad illum habeat *divinam vocationem*. Cum uterque ille status, status sit in Ecclesia, et status non ordinariae sanctitatis, necesse est, ut eius *vocatio* a legitimis in Ecclesia Superioribus recognoscatur et approbetur, et ab ipsismet deinde ad illum statum legitime admittatur et recipiatur.

24. *Quoad religiosum statum,* res luculentissime patet ex praeviis requisitis informationibus, probationibus, examinibus, quae constitutae sunt in omnium Religiosorum Regulis et in Normis S. C. EE. et RR., et nunc Religiosorum, nec non in Apostolicis Constitutionibus, praesertim Pii IX., quae omnibus bene notae sunt. — Neque res haec nova est in Ecclesia, cum ex ipsa rei natura promanet.

25. In *Regulis fusius tractatis* pro Coenobitis inter Opera S. Basilii, Migne vol. 31. col. 943. 946., *Interrogatione* X., dicitur in *Responsione:* « Cum benignus Deus, idemque Salvator Noster Iesus Christus praedicet, ac dicat: *Venite ad me omnes, qui laboratis, et onerati estis, et ego reficiam vos,* periculosum est repellere eos, qui, nostra opera, accedunt ad Dominum; eiusque iugum suave ac praeceptorum onus, quo ad coelum attollimur, subire volunt. Nec tamen permittendum est, ut ullus illotis pedibus ad sancta documenta veniat; sed quemadmodum Dominus Noster Iesus Christus adolescentem, qui ad se accesserat, de eius vita anteacta percunctatus est; cumque eam recte fuisse actam comperisset; praeterea ut compararet, quod ad perfectionem deerat, praecepit; et tunc ei se sequendi copiam fecit: ita profecto et a nobis praeterita accedentium vita est expendenda, et iis, qui quid recte gesserint, documenta perfectiora tradenda sunt; qui vero vel ex prava vita convertuntur, vel ex indifferenti statu ad per-

fectam vitam in Dei cognitione sitam transeunt, hos perscrutari par est, nimirum qualibus praediti sint moribus, num instabiles, num ad iudicia ferenda proni..... Hi nempe, praeterquamquod ipsi nihil utilitatis capiunt, praeterea sunt etiam caeteris detrimenti auctores... Dum adhuc extra sunt dimittamus, ne experimentum fratribus afferat damni aliquid et exitii... Postquam autem unusquisque quasi vas quoddam Domino commodum, et ad quodvis bonum opus paratum, omni tentatione adhibita, declaratus fuerit ab iis qui talia scite scrutari possunt, ita demum inter eos, qui se Domino dedicarunt, annumeretur ».

26. *Ac ad sacros ordines* quod attinet, disciplina vigens in Ecclesia est ut unusquisque a proprio Ordinario ordinetur, qui id facere non potest, nisi, praevio testimonio probatarum personarum, constet de sufficientia scientiae, de morum honestate ordinandi, nec non de absentia cuiusvis canonici impedimenti, et de vera eius divina vocatione ad ecclesiasticum statum.

27. Haec et alia, in thesi affirmata et iam exposita, ita complectitur Catechismus Romanus; declarans, quinam divinitus ad sacerdotium, ministeriaque ecclesiastica vocati censeantur. « Quemadmodum, ait, Salvator noster a Patre, Apostoli autem et Discipuli *in universum mundum* a Christo Domino *missi sunt:* ita quotidie sacerdotes eadem, qua illi potestate praediti, ad consummationem Sanctorum in opus ministerii, in aedificationem corporis Christi *mittuntur*. Huius igitur tanti officii onus nemini temere imponendum est, sed iis tantum, qui illud vitae sanctitate, doctrina, fide, prudentia sustinere possint. Nec vero *quisquam sumat sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron.* Vocari autem a Deo *dicuntur,* qui a legitimis Ecclesiae ministris vocantur. Nam, qui *in hoc ministerium* seipsos arroganter inferunt atque intrudunt, de his Dominum intellexisse dicendum est, cum inquit, *Non mittebam prophetas, et ipsi currebant;* quo quidem hominum genere nihil infelicius, ac miserius, nihil Ecclesiae Dei calamitosius esse potest ». De Sacr. Ord. n. 3. Agit hic, ut patet, Catechismus Romanus proprie de *missione,* seu *de divina vocatione adaequale sumpta,* qua nempe a Deo vocati *ad sacrum exercendum ministerium* MITTUNTUR. Et notetur Catechismum asserere, *vocari a Deo qui a legitimis Ecclesiae ministris vocantur;* idest non, *omnes;* sed *illi soli. Illi soli,* quia Episcopi electio, conditio sine qua non est legitimae vocationis; minime vero *illi omnes,* quia bene potest Episcopus decipi ex fraude *non-vocati,* vel etiam ex sua culpa. Quare *illi soli* dicuntur vocari a Deo, qui a legitimis superioribus, non a populi suffragiis, nec cuiusvis saecularis magistratus potestate, nec propria

temeritate, hoc ministerium assumunt, ut habet Conc. Trid. contra Novatores.

28. Deinde autem pergens Catechismus Romanus explicare quinam divinitus sint ad sacerdotium vocati, quinam sint ab Ecclesiae ministris ad sacerdotium eligendi, inquit: Quaestus gratia ad sacerdotium adspirare sacrilegium est; honorum aut divitiarum spe ad sacerdotium procedere perniciosissimum est; ambitione et avaritia eorum, qui vere sunt mercenarii, sacerdotium evilescit. Illi solum « A DEO LEGITIME VOCATI, *qui ecclesiastica munera,* EIUS UNIUS REI CAUSA, SUSCIPIUNT, *ut Dei honori inserviant* », l. c. n. 4. Sacerdos creandus, qui vitae et morum integritate et congrua scientia magnopere commendetur, « quia virtutis et innocentiae lumen aliis praeferre debet », l. c. n. 31. 32.

29. Quapropter iure meritoque in saepe laudata Epistola specialis Cardinalium Commissionis dicitur: « Neminem habere unquam ius ullum ad ordinationem antecedenter ad liberam electionem Episcopi ». Ubi notandum sedulo est, neminem antecedenter ad praedictam electionem habere *ius* ad illam, sed antecedenter ad illam debere omnino habere, *rectam intentionem simul cum idoneitate,* et *requisitis dotibus probitatis vitae et sufficientis comprobatae doctrinae,* scilicet *divinam vocationem ad ecclesiasticum statum.* Requisita idoneitas et requisitae dotes profecto non habentur, in naturali quadam inclinatione ad res mundanas; et idonei certe non sunt « coloro che positivamente aspirano allo stato secolaresco ». Sed e contrario idoneitas et requisitae dotes profecto habentur in supernaturali quadam inclinatione ad res sacras ecclesiae, simul cum studio sanctae vitae et sufficienti ingenio ad sacram addiscendam doctrinam, ut habetur in laudatis Litteris Circularibus S. C. Consistor. Et idoneitas, ex dictis generatim habetur ex sincera intentione et firma voluntate, sese divino cultui dedicandi, ad Dei gloriam, ad animarum salutem, ad salutem animae propriae. Scilicet idoneus non est, qui *divina* careat *vocatione.*

« Primae Tonsurae ne initientur... de quibus probabilis coniectura non sit, eos non saecularis iudicii fugiendi fraude, sed *ut Deo fidelem cultum praestent hoc vitae genus elegisse* ». Conc. Trid.

Auctor dissertationis, quae habetur in Monitore Ecclesiastico vol. 27. pag. 76. loquens de sacerdotali vocatione adaequate sumpta ait: « vocatio ecclesiastica est sufficiens manifestatio divinae voluntatis quod talis persona fiat suus minister. Et haec manifestatio fit plena et certa idoneitate ad sacerdotium, opportunitate, alium sacerdotem clero adiungendi, necessitate seu utilitate ecclesiae, Episcopi electione ». Et certe praecipua illius idoneitatis conditio est voluntas

et desiderium talis status, non voluntas et desiderium rerum mundanarum.

30. Ex ipsis relatis Catechismi Romani verbis patet utrumque posse appellari *divinam vocationem,* et voluntatem a Deo inspiratam, in hoc consiliorum et perfectionis statu, Deo vivendi, et admissionem, seu electionem, ad eum a legitimis Superioribus, et simul etiam missionem ad sacrum exercendum ministerium. — Et revera *divina vocatio,* adaequate et plene sumpta, totum hoc complectitur. Ac, si distinctio fiat inter unum et alterum, et presse magis verbum illud *divina vocatio* sumatur, ea sane ad illam supernaturalem voluntatem divinitus inspiratam, *quibus datum est,* saepe saepius restringitur in ecclesiasticis documentis, et apud Theologos fere semper. Ut Benedictus XIV. edicebat: « *qui in sortem Domini vocantur,* ab ineunte aetate ad pietatem morumque integritatem esse informandos (Ep. Enc. *Ubi primum* 3. Dec. 1740. § 2.), ita Pius IX inquit: *Nemo admittatur* ad sacerdotium, *nisi ex anteactae vitae ratione ad sacerdotium se vocari sentiat,* Reg. pro Seminario Pio 28. Iun. 1853. Leo XIII. inter pueros et adolescentes discernendos iniungit eos, quibus *Deus vocationem indidit.* Ad cler. Gall. 8. Sept. 1899. Praecipit autem Pius X.: Observanda *alumnorum vocatio* est, et debitis alenda est consiliis; removendi a theologicis studiis et repellendi a Seminariis sunt, *qui non ostendunt se esse vocatos, qui non ostendunt ecclesiasticam vocationem,* Reg. pro Seminariis n. 30. 54. 56. Et, in Catechismo Provinciae Romanae, praescripto etiam a S. Pontifice Pio X. 14 Iun. 1905. dicitur ad amplectendum sacerdotalem statum necessariam in primis esse *divinam vocationem, agnoscendam ex propria idoneitate* ad studia et obligationes huius status. — Eademque *divinae vocationis* acceptio saepe habetur in Lectionibus historicis Breviarii Romani. Et sic ex. gr. in Lectione IV. Officii S. Fidelis a Sigmaringa *divina vocatio,* affirmatur, prout ea in nostra thesi exponitur. Dicitur enim: « Cum fori pericula Fidelis esset expertus, tutiorem aeternae salutis viam ingredi deliberavit, *et superna vocatione illustratus* paulo post Ordini Seraphico inter Fratres Minores Capuccinos adscribi petiit ». Et in Lect. IV. Officii S. Petri Martyris, de eo dicitur: « *a Spiritu Sancto* ad sublimioris vitae formam *vocatus,* Ordinis Praedicatorum Institutum suscepit ». Ac in Lect. V. Officii S. Bernardini Senensis eius ad Ordinem S. Francisci vocatio sic enarratur: « Gravi morbo tentatus, eoque ad quatuor menses patientissime tolerato, demum incolumis, de religiosae vitae instituto capessendo deliberare coepit; quo ut sibi viam muniret, aediculam in extrema urbe conduxit, in quam cum sese

abdidisset, asperrimam omni ex parte vitam trahebat, Deum assidue orans, ut quid sibi sequendum esset, ostenderet; *quare divinitus factum est, ut Beati Francisci Ordinem prae caeteris optaret,* in quo humilitate, patientia, aliisque religiosi hominis virtutibus excelluit ». Divina profecto interior vocatio haec fuit. Eaque etiam externa *vocatione* coniuncta fuit in S. Aloysio Gonzaga, qui « ad Societatem Iesu, coelesti voce, Matriti, fuit accitus ». Lect. V. Brev. Rom. In festo BB. Martyrum Marci Crisini et Sociorum d. 7. Sept. Lect. IV. de Marco Crisino dicitur: « Cum *se divino instinctu ad sacerdotium sentiret impelli,* clericalem habitum induit, atque ad theologica studia animum appulit ». Et de eius Socio in martyrio dicitur Lect. V.: « Ubi adolevit, *se ad Societatem Iesu ineundum vocari sensit,* eo praesertim animo, ut patriae, Lutheri et Calvini haeresi infectae et civilibus turbis exagitatae in subsidium veniret ». — Ad theologos autem quod spectat sufficit in memoriam revocare ipsam quaestionem, quam communiter tractant: an nempe graviter peccet, et sit in malo statu, qui *divinam vocationem* omittat sequi. S. Alph. l. 4. n. 78., l. 6. n. 785.

30. Ad sacros vero ordines assumptio, legitima auctoritate facta, *electio* dicitur in Pontificali Romano, ut videre est in ritu ordinationis subdiaconi, diaconi, presbyteri, episcopi. In ritu de ordinatione diaconi ab Episcopo dicitur: « Auxiliante Domino Deo, et Salvatore Nostro Iesu Christo, *eligimus* hos praesentes subdiaconos in ordinem diaconii ». Et ritus consecrationis episcopalis, inscribitur: *de Consecratione electi in Episcopum,* et in toto isto ritu, in quo maxime locus esset textui, qui semper profertur: *Qui vocatur a Deo tanquam Aaron,* consecrandus nunquam *vocatus,* sed semper *electus* a principio usque ad finem consecrationis in Pontificali appellatur. Et bene notum est, quod ait S. Alphonsus, l. 6. n. 804.: « Si autem vocatio divina necessaria est ad Sacerdotium, magis erit necessaria ad officia Episcoporum et Parochorum ». Sed et haec admissio seu electio a legitimis facta Ecclesiae ministris bene etiam et est et vocatur *vocatio,* ut audivimus a Catechismo Romano. Ac in ipsis Sacris Litteris divina *electio, vocatio* etiam appellatur. Christus ipse apud Ioannem (15., 16.) Apostolis dicit: « Non vos me elegistis; sed ego *elegi vos* ». Et apud Marcum (3. 15.) dicitur: « Et ascendens (Christus in montem) *vocavit* ad se quos voluit ipse; et venerunt ad eum, et fecit, ut essent duodecim cum illo, *et ut mitteret* eos praedicare ».

31. Neque vero silentio praetermittendum est, etiam in priori significatione inveniri *vocationis* vocabulum in Pontificali Romano. In

Ordinatione Subdiaconi Episcopus dicit: « Oremus Deum ac Dominum Nostrum, fratres charissimi, ut super hos servos suos, quos ad subdiaconatus officium *vocare* dignatus est, infundat benedictionem suam et gratiam ». Et in benedictione et consecratione Virginum *inspirationis* etiam invenitur vocabulum. Episcopus enim ita benedictionem a Deo precatur super virginum indumenta: « ut beatae castitatis habitum, quem *te inspirante* suscipiunt te protegente custodiant ». Neque tandem etiam *constantis propositi* vocabulum in Pontificali desideratur. Etenim in ordinatione iam commemorata subdiaconi, Episcopus ita ordinandos compellat: « Dum tempus est, *cogitate,* et, si *in sancto proposito perseverare placet,* in nomine Domini huc accedite ».

32. Quae cum ita sint, patet quod licet admissio et *electio* ad religiosum et ecclesiasticum statum bene sit et vocari possit etiam *vocatio,* ea tamen praecise sumpta neque est *vocatio adaequate inspecta,* neque *divina* est *interior vocatio, formaliter accepta,* sed *externa, authentica, officialis vocatio* est, ut bene inquit Rmus Episcopus Aretinus, quae illam omnino praesupponit. Et sic S. Thomas in 1. 2. q. 108. a. 4. ad 1. asserit evangelica consilia non esse expedientia, nisi illi, « QUORUM AFFECTUS AD HAEC INCLINATUR. *Et ideo* Dominus consilia evangelica proponens semper facit mentionem *de idoneitate* hominum ad observantiam consiliorum ». Et 2. 2. q. 189. a. 1. ad 4. docet neminem debere alios inducere ad intrandum in religionem, « antequam *per Spiritum Sanctum interius ad hoc instigentur* ». Hac autem habita *Spiritus Sancti interna instigatione,* idem Angelicus Doctor incunctanter asserit, eadem quaestione a. 1., « *magis esse* a filiis *obtemperandum Patri spirituum,* quam parentibus carnis. Unde Dominus reprehendit discipulum, qui nolebat eum sequi intuitu paternae sepulturae ». Ergo *Pater Spirituum iam interius praedictum adolescentem instigaverat.* Iam ante externam illam Christi vocationem interior aderat Spiritus Sancti vocatio. « *Vocatio,* enim ait idem S. Thomas (1. 2. q. 113. a. 1. ad 3.) refertur *ad auxilium Dei interius moventis et excitantis mentem* ». Quam tamen vocationem bene potest quis non sequi. Christus « non solum vocavit adolescentem innocentem, sed etiam Matthaeum peccatorem. Sed tamen Matthaeus secutus est vocantem, non autem adolescens ». (S. Th. 2. 2. q. 189. a. 1. ad 1.).

33. Gemina est S. Alphonsi doctrina, asserentis l. 6. n. 302. non posse excusari se intrudentes in sacrum ministerium, sine vocatione, praedictis iam signis explorata; et reprobandos esse Episcopos qui non vocatos ad sacros promovent ordines. Quare uti ex S. Thoma

ita ex S. Alphonso *divina vocatio* non confertur ab Episcopo, sed Episcopus eam omnino praesupponere et comprobare tenetur. Post orationem Petri in medio fratrum « Orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nosti omnium, ostende, quem elegeris ex his duobus unum ». Act. 1., 15. 25. Et in Ordinatione Subdiaconi Episcopus pariter orat: « Domine Sancte, Pater Omnipotens, aeterne Deus, benedicere dignare hos famulos tuos, quos ad Subdiaconatus officium eligere dignatus es ». Pontif. Roman.

34. Placet hic referre, quae habet Emus Cardinalis Gasparri de divina vocatione ad statum clericalem, de Ordine vol. 1. c. 3. s. 1. a. 1. n. 110. seq. edit. Paris. 1893. pag. 64. seqq.

« Omnes admittunt, si excipias illos, qui divinam providentiam aut ordinem supernaturalem detrectant, *Deum independenter a creaturae meritis aliquos prae aliis eligere ad statum sacerdotalem... eosdemque praeparare dotibus seu corporis seu animi congruis* ad sacra ministeria *digne et laudabiliter obeunda.* HIC DIVINAE SUPERNATURALIS PROVIDENTIAE ACTUS EST DIVINA VOCATIO AD STATUM CLERICALEM... Ex dictis patet *non vocatum a Deo ad statum sacerdotalem non debere sacerdotium... recipere...* E contrario evidens est *vocatum a Deo debere statum clericalem amplecti...* Exceptis casibus evidentibus, neminem suo proprio iudicio, nisi temere, posse definire se non esse a Deo vocatum, et multo minus se esse a Deo vocatum ad sacros ordines... Igitur ad explorandam nostram vocationem plerumque consilium ab aliis quaerere debemus... Scilicet in primis episcopi est explorare vocationem... Vices Episcopi supplet pro foro interno Confessarius... pro foro externo rector seminarii... Caeterum indicia vocationis aliquando sunt extraordinaria... Signum ordinarium vocationis ecclesiasticae est *sensus quidem supernaturalis, hominem inclinans* ad amplectendum statum clericalem, intuitu gloriae Dei et salutis proximorum; Deus enim non vocat communiter hominem ad statum clericalem, quin *illum interius inclinet aspiratione quadam supernaturali,* quae non est sensibilis, et quandoque est impugnata affectibus contrariis naturae, vel etiam timore, quem animae incutit onus grave ministerii sacerdotalis. Hanc *inclinationem* necessario comitatur ardens caritas erga Deum et erga proximum propter Deum, sacrorum studium, rerum divinarum cura..... Si adest *haec inclinatio constans et fortis ex recto fine* cum aliis indicatis affectibus, et cum debita scientia ac debita sanctitate nec ullum aliud impedimentum obest, et si tandem Episcopus facto scrutinio candidatum admittit, et iudicat necessarium aut utilem, *vocatio divina est moraliter certa* ».

35. Post haec facillimum omnibus videri debet gradum facere ad probandam ultimam thesis partem, qua a sacris ordinibus excluditur clericus in peccato turpi, alioque simili peccato habituatus, utpote indignus, nisi gravibus indiciis vel sufficientis peracti experimenti, vel extraordinariae cuiusdam gratiae, moralis habeatur certitudo, quod sancte de caetero sit victurus, prout sanctitatem decet sacerdotalis status.

36. Refert haec ultima thesis pars doctrinam S. Alphonsi in dissertatione de hac re, quam communiter Theologi morales sequuntur. Non desunt tamen, qui e contrario opinantur, posse talem clericum simul et recipere absolutionem et ad sacros ordines admitti. Nam, aiunt, si sincerum habet dolorem et propositum, quo potest absolvi, potest etiam ad sacros ordines promoveri, cum illud propositum contineat voluntatem non relabendi in peccata et debita media adhibendi.

37. Verum recta, haec ratiocinatio non est. Nam ad absolutionem recipiendam sufficit dolorem habere in praesenti et propositum non peccandi de caetero; et non requiritur quod futurus in peccatum, in vitium, et pravum habitum, relapsus non praevideatur. Bene quidem, in praesenti, sincerus dolor commissorum peccatorum, et sincerum propositum non peccandi de caetero haberi potest, et simul futurus relapsus in peccata praevidetur. Res simul incompossibiles non sunt, et ipso quotidiano facto comprobantur.

38. Verum ad sacros ordines recipiendos oportet e contrario, ut moralis quaedam certitudo habeatur, quod ordinandus caste et sancte sit victurus. De primâ tonsurâ initiandis Conc. Trid. S. 23. C. 4. de Reform. ait: eos non esse prima tonsura initiandos, « de quibus probabilis coniectura non sit, *hoc vitae genus elegisse, ut Deo fidelem cultum praestent* », sed ex alio humano motivo. Ad minores ordines promovendi, ex eodem Conc. Trid. l. c. C. 5., non sunt illi, de quorum bonis moribus non constet ex diligenti inquisitione, in antecessum facta. Quoad ordines vero sacros idem Conc. l. c. C. 8. primum dicit ordinandorum honestos mores commendabiles esse debere; et deinde iterum C. 13. ad subdiaconatum et diaconatum diserte inquit non esse promovendos, nisi *qui sperent, Deo auctore, se continere posse,* ac tandem C. 14. ad presbyteratum decernit assumendos, *qui pie et fideliter... se gesserint,* bono vitae suae testimonio; et isti *diligenti examine praecedente idonei comprobentur, atque ita pietate ac castis moribus sint conspicui, ut praeclarum bonorum operum exemplum, et vitae monita ab eis possint expectari.*

39. Iamvero habituatus in peccato turpi pie et fideliter se non gessit, nec bonum habere potest vitae testimonium, licet hic et nunc sincerum anteactae vitae dolorem et propositum pro futuro habeat; adeoque idoneus ad sacerdotium, diligenti praecedente examine, comprobari certe non potest. Ac pietate et castis moribus cum conspicuus non sit, praeclarum bonorum operum exemplum ab eo procul dubio expectari non potest. Tunc tantum de eo probabilis coniectura et rationalis spes haberi potest, quod, Deo auctore, maneat in ipso virtus continentiae et castitatis, quando, ut habet S. Alphonsus, vel ex facto iam experimento, vel ex extraordinaria Dei gratia appareat indutus iam novo homine, qui secundum Deum creatus est in iustitia et sanctitate veritatis. Ac in allata Eñorum Patrum Decisione dicitur requiri ad sacram ordinationem, praeter sufficientiam scientiae, *eam vitae probitatem, quae* SPEM FUNDATAM *faciat fore ut saeerdotii munera recte quis obire eiusdemque obligationes sancte servare queat.*

40. Quapropter, quamvis confessarius, obligare non possit poenitentem, ut ad sacros ordines accedat, (S. Poenit. 27. Aug. 1829.) bene tamen ei potest et debet declarare obligationem ab eis recedendi si indignus sit.

Neque vero timendum est, inde fieri, ut deficiat in Ecclesia Dei sufficiens ministrorum numerus. Etenim Angelicus Doctor ita hanc refellit obiectionem: « Deus nunquam deserit Ecclesiam, quin inveniantur idonei ministri sufficientes ad necessitatem plebis, si digni promoverentur, et indigni repellerentur. Et si non possent tot ministri inveniri quot modo sunt, melius esset habere paucos ministros, quam multos malos, ut dicit Beatus Clemens », (S. q. 36. a. 4.), et dicit etiam Benedictus XIV. et Pius X. ad Archiepiscopum Caracensem.

Haec nuperrime scribebat Summus Pontifex Pius X. ad Archiepiscopum Caracensem, et quae Venezuelanam Ecclesiam respiciunt, Episcopos alloquens huius Ecclesiae: « Dabitis operam, ait, ut vestra Seminaria talia existant, qualia Synodus Tridentina iussit, id est religionis doctrinaeque domicilia; in quibus adolescentes clerici, rite ad sacerdotii officia et munia instituantur. In primis igitur, quod ad disciplinam morum attinet, gravis ea et austera, vobis instantibus, ibi dominetur; alumnique sacrorum iis virtutibus conformentur penitus, quae sacerdotis maxime sunt, pietate, castimonia, animarum sollicitudine, christianaque humilitate, quae caeterum est fundamentum virtutum. De studiorum autem ratione, qualem in Seminariis vestris vigere oporteat, documentum ex iis potestis capere, quae caeterarum est

fundamentum virtutum.... Sinite inculcemus auribus animisque vestris illam Apostoli gravissimam vocem: *nemini cito manus imposueris*. Nam, si, procuratis comparatisque rebus omnibus, quae ad educandos rite alumnos Cleri pertinent, tamen non cavebitis, ut ne aditum detis ad sacerdotium nisi dignis, omnem operam vestram frustra fuisse putatote. Indignum est autem rudem esse aut non satis a doctrina instructum sacerdotem, qui erudire alios ad salutem debeat; longe vero indignius, qui apud populum magisterium exerceat christianarum virtutum, ipsum haerere in caeno vitiorum. Itaque admittere quemquam in sacros ordines, nisi intra Seminarii septa legitimum studiorum cursum cum laude diligentiae confecerit, scitote vobis non liciturum. Si quis vero, quamvis bene versatus in studiis, tamen non admodum integris esse moribus videatur, hunc initiari sacris, ipsi intelligitis grande nefas fore. Omnino enim praestat, nullum alicubi esse sacerdotem, qui curam animarum gerat, quam adesse eiusmodi, qui vitae perversitate offendentes, pestem ac perniciem christianae plebi, pro salute paret ». (Epist. *Sollicitis nobis* 8. Dec. 1910. Act. Ap. Sed. v. 4. p. 25.).

C. PII X. « *DIVINO AFFLATU* »
Kal. Nov. 1911.

DIVINI OFFICII REFORMATIO

Ad n. 124.

Nova officii reformatione, singulis horis maioribus et minoribus, psalterium recitatur, ita distributum per varias horas et dies, ut a dominica ad sabbatum integrum recitetur, facta ideo divisione longiorum psalmorum in varias partes, sive officium sit de dominica et de feria, sive sit de Sanctis. Excipiuntur tamen principaliora quaedam officia Domini, B. V. Mariae et Sanctorum, pro quibus vetus ordo servandus est. Festa autem Sanctorum retinent proprios hymnos, capitula et orationes. — Pius X. C. *Divino afflatu* 1. Nov. 1911. Rubr. serv.

Abrogata obligatio est *Parvi Officii* B. Mariae V. Rubr. serv. t. VII. n. 2.

Abrogata obligatio est *Officii Defunctorum*. Excipitur dies 2. Nov., qua unicum Defunctorum Officium completum recitandum est, omisso Officio Octavae Omnium Sanctorum, vel quovis alio translato in eam

diem. Transferri autem in eam diem non potest quodvis aliud Officium, accidentaliter impeditum, etiam 1.^ae^ classis, et a fortiori inferioris ritus. Admittitur tantum Officium occurrens 1.^ae^ classis, et Dominica, quo in casu Commemoratio Defunctorum transfertur ad diem 3.^am^, quae habebitur uti 2.^a^, si tamen similiter impedita non sit. Rubr. serv. tit. XIII. n. 1. 2.

Officia omnia votiva abolita sunt. Rubr. serv. tit. VII. n. 1., S. R. C.

Abrogata obligatio est *Psalmorum gradualium et poenitentialium*. Rubr. serv. tit. VII. n. 2. Psalmi *Miserere* et *De Profundis* ad preces feriales non amplius recitantur.

Speciales tandem Breviarii et Missalis rubricae novis dispositionibus M.^us^ P.^il^ Pii X. *de diebus festis* et Decretorum S. R. C. 24. et 28. Iul. 1911. aptatae sunt, Decreto S. R. C. 23. Ian. 1912. Act. Ap. Sed. v. 4. p. 57. seqq. Novo aliquo modo deinde officia ordinata, Motu Proprio Pii X. *Abhinc duos annos* 22. Oct. 1913. et Decreto S. R. C. 28. Oct. 1913., A. A. S. v. 5. p. 449. seqq., p. 457. seqq.

Breviarii Ordinarium

Ordinarium divini Officii a Psalterio distinguitur, et praecedit *Psalterium,* integrum per totam hebdomadam distributum, ita ut 150. Psalmi in hebdomada recitentur. *In Ordinario divini Officii* generalis ratio continetur divinum Officium recitandi, cum debitis simul mutationibus pro variis Officiis, variis temporibus recitandis. Ordinarium hoc divini Officii est sicut Ordo Missae, quod habetur in Missali, qui ordinem signat generalem tenendum in quacumque Missa.

Ratio divini Officii recitandi

Generatim in recitatione divini officium, nisi sit ritus privilegiati, psalmi cum antiphonis in omnibus horis, et versibus ad matutinum, desumendi sunt, ex Psalterio, de occurrente hebdomadae die, reliqua vero vel de tempore, vel de proprio, vel de communi, et antiphonae ad *Magnificat* vel *Benedictus,* ut in Proprio aut Communi.

Officia ritus privilegiati

Officia de Proprio vel de communi, quatenus Proprium desit, servant adhuc:

Vigiliae Nativitatis D. N. I. C., a Laudibus ad Nonam, Epiphaniae, Pentecostes;

Duplicia 1.^ae^ et 2.^ae^ classis;

Festa D. N. et B. M. Virginis;

Festa Angelorum, S. Ioannis Baptistae, S. Ioseph, SS. Apostolorum;

Integrae Octavae, quarum Officium recitatur.

Dominicae infra octavas Nativitatis, Epiphaniae, Ascensionis, SS. Corporis Christi, et feria VI. post Octavam Ascensionis, quando de eis persolvendum sit officium.

Laudes tamen, in hisce Officiis, et *Horae minores,* Prima, Tertia, Sexta, Nona, Completorium, desumuntur ex Dominica, ut in Novo Psalterio, et in primo Laudum Schemate. Ad Primam, loco Ps. 117., dicitur Ps. 53., ac Lectio brevis est Capitulum Nonae. Antiphonae sunt propriae vel de communi. Reliqua ut in Ordinario ad Primam et Completorium, Propria vel de communi in reliquis minoribus horis.

Laudes autem ultimis tribus diebus maioris hebdomadae, qui sunt dupl. 1.ae classis, de feria currenti sunt, secundo schemate; et sabbato Canticum dicitur Ezechielis: *Ego dixi: In dimidio dierum meorum.*

Laudum antiphonae repetuntur *in horis,* quia remanent, uti ante, immutatae. — C. *Divino afflatu,* Rubr. Tit. 1. n. 2.

Officia ritus ordinarii, seu non privilegiati

Officia de occurrenti hebdomadae die sumunt officia ferialia, vel festiva praecedentibus non comprehensa, quae sint ritus duplicis maioris vel minoris, semiduplicis, simplicis. Psalmi cum antiphonis, in omnibus horis, ut in Psalterio recitandi sunt.

Versiculi ante Matutini Lectiones, sunt illi, qui designantur *per annum, extra tempus Paschale, vel tempore Paschali. — Antiphonae et Psalmi* tertii Nocturni Matutini fer. IV., nec non antiphonae, Psalmi et Canticum Laudum uniuscuiusque feriae ex primo schemate desumuntur. — *Antiphonae* Primae, Tertiae, Sextae et Nonae illae sunt, quae sunt designatae *per annum vel tempore Paschali.*

A feria 2.a post dominicam *in Albis* usque ad feriam VI., post Octavam Ascensionis, et in omnibus Officiis trium Lectionum usque ad Vigiliam Ascensionis inclusive, sub unica Antiphona *Alleluia* dicuntur tres Psalmi uniuscuiusque Nocturni in duplicibus vel semiduplicibus, vel novem Psalmi unici Nocturni in aliis Officiis.

Festa ritus inferioris duplice 2.ae classis servant proprias antiphonas et psalmos, et versiculos Matutini, si habent, et ubi habent. Antiphonae autem Laudum non repetuntur in Horis minoribus.

Totum autem Officium ita est ordinandum in festis non privilegiatis:

In festis novem Lectionum, ad Matutinum, Invitatorium et Hymnus sunt de Proprio vel de respectivo Communi. — Antiphonae, Psalmi et versiculi trium Nocturnorum de feria currenti; sed fer. IV. antiphonae, psalmi et versiculi III. Nocturni sumuntur ex primo Schemate, in officio de Sanctis. — Lectiones 1. Nocturni de Scriptura occurrente, cum ℟℟. de tempore nisi aliter notetur. Lectiones II. et III. Nocturni, ut in Breviario de festo, cum ℟℟. de communi vel propriis. Sed, si in I. Nocturno sint lectiones propriae et responsoria propria, haec leguntur.

Ad Laudes, antiphonae cum psalmis de feria currenti. Capitulum et reliqua de Proprio vel respectivo Communi. — Antiphonae et Psalmi, ut in primo Schemate, pro officio de sanctis.

Ad Primam, Hymn. ut in Ordinario. Antiphonae et Psalmi de feria currenti, Capitulum *Regi saeculorum,* Responsorium breve cum Gloria, et reliqua ut in *Ordinario,* in fine Lectio brevis Capitulum Nonae.

Quando, in officio festivo, praescribuntur Psalmi de Dominica ad Laudes et Horas, tunc ad Laudes sunt Psalmi primo loco, et ad Primam loco, Ps. 117. *Confitemini* dicitur Ps. 53. *Deus in nomine tuo,* sine *symbolo.*

Ad Tertiam, Sextam et Nonam, Hymni ut in Ordinario. Antiphonae et Psalmi feriae currentis. Capitulum et reliqua, ut in Proprio vel respectivo Communi.

Ad Vesperas, Antiphonae et Psalmi feriae currentis. Capitulum et reliqua de Proprio vel respectivo Communi.

Ad Completorium, Antiphonae et Psalmi feriae currentis. Reliqua ut in Ordinario. Attendendum est tamen, utrum praecedentes Vesperae integrae vel saltem a capitulo alterius festi aut Officii fuerint, quod Psalmos et Antiphonas in Completorio exigat de Dominica.

In festis autem trium Lectionum, et in Officio B. Mariae V. in sabbato ad Matutinum, Invitatorium et Hymnus sunt de Proprio vel de Communi. — *Antiphonae et Psalmi* de feria currenti, omissis versiculis et reliquis, in primo et secundo Nocturno, et ita continuatis psalmis cum antiphonis usque ad versiculum tertii Nocturni. — Versiculus designatus pro tempore paschali dicitur etiam in Officio B. Mariae V. in Sabbato. — *Lectiones* prima et secunda de feria currente tertia Officii vel festi, duabus in unam coniunctis, si duae sint in Breviario.

Ad Laudes et alias Horas, ut in officio novem Lectionum. — C. *Divino afflatu,* Rubr. tit. 1. n. 3. seqq.

Utrumque Off. simplex et de S. Maria explicit ad Nonam ac proinde caret 2.is Vesp.; potest tamen habere 1.as Vesp. quae una cum Compl. ordinandae sunt ut in Officio ordinario de festo.

Officium simplex « habet tantum primas vesperas, in quibus dicuntur Psalmi feriales, et a Capitulo fit de festo, nisi cum eo concurrat officium novem Lectionum, quia tunc de eo fit sola Commemoratio; et eius officium terminatur ad Nonam, et nihil amplius fit de eo, nec commemoratio ». Rubr. Gener. Brev. tit. 3. n. 3.

In festis simplicibus, quae habent ad Laudes *Antiphonas proprias,* ex alio festo desumptas, ut in festo S. Agnetis secundo, ad laudes dicendae sunt antiphonae et psalmi de Laudibus feriae occurrentis et a capitulo et deinceps de festo simplici. S. R. C. 26. Ian. 1912.

In officio S. Mariae in Sabbato ad Laudes dicendae sunt antiphonae et psalmi de Sabbato occurrente, et a capitulo et deinceps de S. Maria. S. R. C. 26. Ian. 1912.

Officia dominicalia

Officia Dominicarum sunt regulariter retinenda. Pius X. M. P. *Abhinc duos annos* 23. Oct. 1913. I.

A Matutino usque ad Completorium omnia ut in Psalterio vel in Ordinario.

Ad Laudes psalmi desumuntur 2.° loco a Dominica Septuagesimae ad Dominicam Palmarum, et tunc *ad Primam* loco psalmi *Confitemini* dicuntur psalmi *Dominus regnavit* et *Iubilate.*

In primis Vesperis, antiphonae et psalmi desumuntur ex sabbato, sed in Dominicis Adventus antiphonae dicuntur ex Laudibus eiusdem Dominicae cum psalmis de sabbato. Completorium, post primas vesperas, de sabbato.

Officia ferialia

Omnia ut in Psalterio, nisi dicend. sint propria de tempore. Dic. cont. sub un. Noct. Ll. de Scrip. occ. vel Hom. Pr. vel de Dom. praec. Ad L. et Hor. omn. ut in Psalt. vel in Ord.; or. pr. vel de Dominica praecedente.

Off. Fer. in Adv. Quadrag. *Q. T.*, Vig. et 1.a die Rog., inc. a Mat.; in aliis vero Fer. per Annum, inde fit de Fer. ubi desinit Off. praecedentis diei. Cf. Rubr. Gen. Brev. Tit. 5. n. 2.

Octavae

« Sola duplicia I. classis, quae Octavas integras habent, eas conservant. Verum in hisce Octavis, exceptis privilegiatis, Psalmi de Fe-

ria currenti usurpantur. Octavae autem duplicium II. classis solo octavo die celebrantur, et quidem ritu simplici ». Pius X. M. P. *Abhinc duos annos* § II. 23. Oct. 1913.

De festo dedicationis et de octavis

« I. An Festum anniversarium Dedicationis omnium ecclesiarum alicuius dioeceseos ita sit intelligendum, ut, ob enunciatum Festum, singulae ecclesiae suam propriam Dedicationem celebrent?

II. An reviviscant Octavae de iure vel ex privilegio concessae Festis a die 19. ad diem 23. Decembris occurrentibus, quum ipsae deinceps a Festo Nativitatis D. N. I. C. haud amplius impediantur?

R. Ad I. Affirmative: nempe ut in singulis ecclesiis consecratis agatur Festum Dedicationis propriae ecclesiae. — Ad II. Affirmative ». S. R. C. 12. Febr. 1914.

Officiorum translatio

« Nulla, ne perpetua quidem, festorum, quae in universali Ecclesia celebrantur, translatio fiat, nisi duplicium I. et II. classis ». Pius X. M. P. *Abhinc duos annos* § IV. 23. Oct. 1913.

Occurrentia, Concurrentia

Occurrentia habetur, quando eadem die duo occurrunt officia; et tunc ex tit. IV. Rub. serv., et ex tabella occurrentiae, quae confecta est a S. R. C. Decr. 23. Ian. 1912., definiendum de quonam sit officium faciendum, et an nihil de alio habeatur, vel sola de eo sit facienda commemoratio, vel in aliam diem liberam reponendum.

Festorum occurrentia dupliciter haberi potest, accidentali eorum translatione, perpetua eorum repositione. Rubr. serv. tit. III. IV.

« *Concurrentia* officii attendenda est semper in secundis vesperis, quomodo sit ordinandum officium cum sequenti die. Itaque cum dicitur officium aliquod cum alio concurrere, intelligitur de praecedenti in secundis vesperis cum sequenti in primis ». Rubr. Gener. Brev. tit. XI. n. 1.

Definienda praedicta officiorum ordinatio est secundum tabellam concurrentiae confectam a S. R. C. Decr. cit.

Antiphonae, versus, Lectiones, Responsoria, Te Deum

Antiphonae duplicantur, in duplicibus maioribus et minoribus, ad Matutinum, Laudes et Vesperas. — Tempore paschali, ad Matutinum omnes psalmi cuiusvis Nocturni, etiam ferialis, exceptis festis et octa-

vis Paschatis, Ascensionis et Pentecostes, dicuntur sub unica antiphona; quae in officio ritus privilegiati sumenda est de festo, et est prima in unoquoque Nocturno, in officio vero ordinarii ritus, ut in Psalterio adnotatur. — Tempore paschali item, ad Laudes et Vesperas omnes psalmi, in officiis ordinariis, Dominicalibus, et ferialibus, dicuntur sub unica antiphona, ut in Psalterio. — Si quod Festum habeat *antiphonas proprias,* uti ex gr. S. Agatae, S. Elisabeth etc., tunc dicendae sunt una cum suis psalmis, ad Matut. ac Vesp.; ad Laud. autem cum psalmis Dom.; ad Hor. vero minores dic. ant. et pss. de fer. curr. — In feriis Adv., temp. a Septuag. ad Pasch., in fer. *Q. T.*, et in Vig. per annum, Ant. et Pss. ad Laud. dic. ut in II. sch. (itemque ad noct. in fer. IV. tres ultimi Pss. dic. 2. loco). — Ad *Primam* vero post alios psalm. dic. ps. primus de L. (I. sch.).

Versus dicitur de tempore, in officio feriali.

Lectiones ex Scriptura de Communi ablatae sunt in festis ritus non privilegiati. — Attamen etiam pro istis manent, si occurrent ea festa in diebus, in quibus vacant Lectiones ex Sacra Scriptura, vel si sint Lectiones omnino propriae, vel saltem responsoria propria. Rubr. serv. tit. I. n. 4.

Responsoria sunt semper propria vel de Communi, in festis cuiuscumque ritus; de tempore autem sunt tantum in respectivo Officio. — In festis, quae habent Responsoria propria, Lectiones leguntur propriae vel assignatae de Communi. Rubr. serv. tit. I. n. 4. — « Lectionibus de Scriptura occurrenti semper adhaereant Responsoria de Tempore ». Pius X. M. P. *Abhinc duos annos* 23. Oct. 1913. § III.

Te Deum semper dicitur in Officio Sanctorum etiam Simpl. vel de S. Maria in Sabb.; in Off. Dominicarum vel Ferial. omitt. tantum quando habetur ad Matutinum 9.um vel 3.um R).

In Officiis trium lectionum

Absolutiones

Feria II. et V. Exaudi Domine. — Feria III. et VI. Ipsius pietas. — Feria IV. et Sabb. A vinculis.

Sabb. in Off. S. Mariae. — Precibus et meritis beatae Mariae semper virginis, et omnium Sanctorum perducat nos Dominus ad regna coelorum. Amen.

Benedictiones

I. — *In feriis quando legitur Homilia:* 1. Evangelica lectio sit nobis salus et protectio. Amen. — 2. Divinum auxilium maneat sem-

per nobiscum. Amen. — 3. Ad societatem civium supernorum perducat nos Rex Angelorum. Amen.

II. — *In feriis quando non legitur Homilia:* Feria II. et V. Ut in I. Nocturno. — Feria III. et V. Ut in II. Nocturno. — Feria IV. et Sabb. 1. Ille nos benedicat qui sine fine vivit et regnat. Amen. 2. Divinum auxilium. 3. Ad societatem (*ut supra*).

III. — *In festis sanctorum simplicium:* 1. Ille nos benedicat (*ut supra*). — 2. Cuius (*vel* quorum *aut* quarum) festum colimus, ipse (*vel* ipsa *aut* ipsi *vel* ipsae) intercedat (*vel* intercedant) pro nobis ad Dominum. Amen. — 3. Ad societatem.

IV. — *In officio S. Mariae in Sabbato:* 1. Nos cum prole pia benedicat Virgo Maria. Amen. — 2. Ipsa Virgo Virginum intercedat pro nobis ad Dominum. Amen. — 3. Per Virginem Matrem concedat nobis Dominus salutem et pacem. Amen.

Laudes, Vesperae, Preces

Laudes si a Matutino separentur, eis praemittitur *Pater* et *Ave*. In festis ritus privilegiati, psalmi ad Laudes, horas et completorium semper sumendi sunt ex Dominica, ut in Psalterio.

« Ante Vesperas Defunctorum praemitti debent *Pater* et *Ave;* et ante matutinum *Pater, Ave* et *Credo,* quoties vesperae aut matutinum Defunctorum separatim ab Officio divino recitetur ». S. R. C. 25. Oct. 1912.

Preces ad Laudes et Vesperas modificatae sunt pro Adventu, Quadragesima, tempore Passionis, Quatuor Temporibus, Vigiliis.

Additi sunt versiculi pro Papa et Episcopo Dioecesano. Etiam a Regularibus exemptis sunt recitandi. S. R. C. n. 294. ad 6., n. 1333. ad 9., n. 1827. ad 1. Versiculus omittitur, si loci Ordinarius non sit Episcopus. — Psalmus *De Profundis* et *Miserere* non dicitur amplius in precibus; quae vero dicendae sunt, ad Laudes et vesperas, in feriis, si officium fiat de feria currenti, quamvis commemoratio fiat duplicis aut semiduplicis.

In Off. feriali temp. Adv., Quadrag., Pass., *Q. T.* (non tamen in Vig. Nativ. Dom., Epiph., Ascens. ac Fer. VI. post oct. Asc. nec in Vig. et *Q. T.* Pent.) dic. Preces ferial. tum in L. tum in V., aliisque horis, etiamsi facienda sit comm. dupl. aut semidupl. ad instar. simpl. redacti.

Preces ad Primam et ad Completorium recitantur in semiduplicibus, etiam dominicarum, in simplicibus, et in feriis. Sed omittuntur, si in Officiis fiat commemoratio Duplicium vel Octavarum. Cf. Rubr. Brev.

Preces feriales et Antiphonam finalem B. M. V., in Choro tantum, flexis genibus recitari a Rubr. praescribitur. (Cf. *Decr. S. R. C. 2682. ad 41.*).

Symbolum Athanasianum, Confiteor, Suffragium

Symbolum Athanasianum recitatur in festo SS. Trinitatis, — in Dominicis post Epiphaniam, — et in Dominicis post Pentecosten, — nisi occurrat duplex vel octava, et facta sit commemoratio.

Omittitur in omnibus Dominicis maioribus, et tempore paschali.

Confiteor semel tantum recitatur, in privato Officio, ab uno, vel a duobus, vel a monialibus in choro, ab omnibus simul, omissis verbis *vobis, fratres,* et *tibi Pater; vos fratres,* et *te, Pater.* Similiter semel tantum dicitur, *Misereatur... nostri... nostris... nos*, et *Indulgentiam... nostrorum... nobis.*

Suffragia ad unum reducta sunt. Suffragium novum recitatur in simplicibus et semiduplicibus ad Laudes et Vesperas. — Omittitur semper suffragium tempore Adventus et Passionis. — Tempore paschali a feria II. post dominicam in Albis usque ad Vigiliam Ascensionis, quando dicendum esset Suffragium, fit eius loco Commemoratio Crucis, ut in Ordinario. — Extra tempus Paschale, et exclusis diebus, in quibus occurrat quodcumque Officium duplex, aut infra octavam, aut dominica, in qua commemoratur duplex simplificatum, fit suffragium. S. R. C. 24. Febr. 1912.

Suffragium autem de omnibus Sanctis locum non habet in Vigilia Omnium Sanctorum, quando de ea fit officium aut commemoratio in officio semiduplici. S. R. C. 22. Mart. 1912.

Ad litteram N. nomen dicitur Titularis propriae ecclesiae, et nomen Angelorum ac S. Ioannis Baptistae, si fuerint titulares, nomini praeponitur S. Ioseph.

Nihil de Titulo faciendum est in suffragio quando ecclesia pro Titulo aliquod Domini habeat Mysterium. S. R. C. 22. Mart. 1912.

MOTU PROPRIO « *ABHINC DUOS ANNOS* »

De officiis divinis novo aliqua ex parte modo ordinandis

PIUS PP. X.

« ... I. Secundum priscam Ecclesiae consuetudinem, ne facile Officia Dominicarum praetermittantur. — Itaque nullum festum, ne Domini quidem, statuatur posthac Dominicis celebrandum ; ex his tamen excipiatur, ob peculiarem ipsius naturam, ea quae a die prima ad quintam Ianuarii occurrat : quam recolendo sanctissimo Nomini Iesu, propter coniunctionem quam habet cum mysterio Circumcisionis, assignamus. — Festa vero, quibus usque adhuc dies Dominica attributa erat, omnia, praeter festum sanctissimae Trinitatis, in aliam diem perpetuo transferantur. — Ne forte autem per Quadragesimam aliquod omittatur ex Dominicarum Officiis, quae mire facta sunt ad excitandam in animis christianam poenitentiam, eius temporis secundam, tertiam et quartam Dominicam ad gradum I. Classis promovemus.

II. Cum recitationi Psalterii celebratio Octavarum sit impedimento, id ut rarius contingat, in posterum sola duplicia I. Classis, quae Octavas integras habent, eas conservent : verum in hisce ipsis Octavis, exceptis privilegiatis, Psalmi de feria currenti usurpentur. — Octavae autem duplicium II. classis solo octavo die celebrentur, et quidem ritu simplici.

III. Lectionibus de Scriptura occurrenti semper adhaereant Responsoria de Tempore.

IV. Nulla, ne perpetua quidem festorum, quae in Ecclesia universali celebrantur, translatio fiat, nisi duplicium I. et II. classis ». 23. Oct. 1913., A. A. S. v. 5. p. 449. seqq.

DECRETUM GENERALE SUPER M. P. « *ABHINC DUOS ANNOS* ».

« Cum SSmus D. N. Pius PP. X. mandaverit, ut quae M. P. *Abhinc duos annos* d. 23. praesentis mensis octobris decrevit, ab hac S. R. C., iuxta votum Commissionis liturgicae, opportune apteque

applicarentur, haec eadem S. R. C. voluntati Sanctitatis Suae, qua par est observantia, obsequens, haec declaranda et statuenda censuit:

I. — *De Dominicis et festis hucusque Dominicis diebus affixis.*

« 1. Dominicae quaevis assignationem perpetuam cuiuslibet Festi excludunt: idcirco Festa tam universalis Ecclesiae quam alicuius loci propria, quae hucusque Dominicis assignata fuerunt, celebrentur die fixa mensis qua in Martyrologio inscribuntur, si haec habeatur; secus prima die qua occurrere potest Dominica, in qua hucusque celebrata sunt. Excipiuntur tamen:

a) Festum Ssmae Trinitatis, quod Dominicae I. post Pentecosten assignatum manet.

b) Festum Ssmi Nominis Iesu, quod ab omnibus celebrabitur in Dominica quae occurrat a die 2. ad 5. ianuarii, et, si ea non occurrerit vel impedita fuerit ab Officio nobiliori, die 2. eiusdem mensis.

c) Solemnitas S. Ioseph, Sponsi B. Mariae Virg., Conf. et Ecclesiae universalis Patroni, quae assignabitur Feriae IV. ante Dominicam III. post Pascha occurrenti, et in ea cum sua integra Octava recoletur, redacto ad ritum Duplicem II. classis alio Festo S. Ioseph diei 19. martii.

d) Festum S. Ioachim, fixe celebrandum die 16. augusti, inde in sequentem diem 17. translato Festo S. Hyacinthi.

e) Anniversarium Dedicationis Ecclesiae Cathedralis, quod, seorsim ab Anniversario Dedicationis aliarum Ecclesiarum Dioecesis, in tota Dioecesi die ipsa anniversaria celebrabitur, si ea innotescat: secus alia die fixa arbitrio Episcopi, audito tamen Capitulo Cathedrali, semel pro semper designanda.

f) Anniversarium Dedicationis propriae Ecclesiae, quod pariter, si hucusque sua propria die a singulis dioecesis Ecclesiis celebratum est, ipsa die celebrari pergat: si vero in tota dioecesi vel Instituto unica die recoli consuevit Dedicatio omnium Ecclesiarum Dioeceseos, haec, extra Ecclesiam Cathedralem, in Ecclesiis consecratis tantum, non vero in aliis recoli poterit, die ab Ordinario, ut supra, designanda, quae tamen alia sit a die Dedicationi Ecclesiae Cathedralis recolendae assignata. Quae item observentur de Anniversario Dedicationis omnium Ecclesiarum alicuius Ordinis seu Congregationis, quod hucusque in Dominica celebrari consueverit.

g) Festa Sanctorum vel Beatorum, quorum mentio non fit in Martyrologio, quae tamen celebranda sunt, iuxta Rubricas, die eorum

natali, si agnoscatur, dummodo per Litteras Apostolicas alius dies non fuerit assignatus.

h) Festa quae certis Dominicis post Pascha vel post Pentecosten affixa sunt, quae semel ab Ordinario, ut supra, assignanda erunt congruentiori Feriae infra Hebdomadam immediate praecedentem.

2. Ubi Solemnitas externa Festorum quae hucusque alicui Dominicae perpetuo affixa erant, in ipsa Dominica celebratur, de Solemnitate Festi Duplicis I. classis permittuntur Missae omnes, praeter Conventualem et Parochialem, semper de Officio diei dicendas; de Solemnitate vero Festi Duplicis II. classis permittitur tantum unica Missa solemnis vel lecta. Excipiuntur Solemnitas externa Ssm̃i Rosarii, quae Dominica I. Octobris celebrari poterit cum omnibus Missis, praeter Conventualem et Parochialem, de Ssm̃o Rosario, ut supra dictum est de Duplicibus I. classis.

Omnes Missae de his Solemnitatibus in Dominica celebratis semper dicantur ut in ipso Festo de quo agitur solemnitas, addita Oratione de Officio diei et aliis omnibus quae dicendae essent, si Festum ipsa Dominica incidisset ([1]). Prohibentur tamen in omnibus Dominicis maioribus, et in aliis Dominicis in quibus fiat Officium nobilius ipso Festo cuius Solemnitas externa peragitur; sed in casu, praeterquam in Duplicibus I. classis Domini Ecclesiae universalis, in omnibus Missis quae alioquin de Solemnitate externe celebrata permitterentur, addatur eius Oratio sub unica conclusione cum prima. Ubi tamen adest

([1]) Unde ex. gr. si in Dom. III. post Pascha celebrari vellet Solemnitas externa *Patrocinii S. Ioseph*, (cuius festum perpetuo assignatur in Fer. IV. praecedenti eamdem Dominicam); *omnes Missae*, praeter unam tantum, dici possunt de praedicto Festo cum commemoratione Dominicae, eiusdem Evangelio in fine, omissis ceteris commemorationibus de Duplici aut semiduplici simplif., ac de simplici, aliisque Collectis imperatis, ni essent *de re gravi*.

Item, si in Dom. III. Sept. celebrari vellet Solemnitas externa *B. M. V. Perdolentis*, (cuius festum perpetuo fixum est in die XV. eiusd. mensis), *unica* tantum Missa solemnis vel lecta permittitur de praedicta Solemnitate, cum comm. Dominicae aliorumque Sanctorum dupl. aut semid. simplificator., non tamen de Simplici, si Missa sit cantata; omittuntur tantum Collectae imperatae ut supra, dummodo non sint *de re gravi*.

Nota tamen quod omnes Missae de his Solemnitatibus in Dominica celebratis, *prohibentur* in omnibus Dominicis maioribus (sc. I. et II. cl., puta Adventus, Quadragesimae etc.), et in aliis Dominicis in quibus fiat Officium nobilius ipso Festo cuius Solemnitas externa peragitur; sed in casu, praeterquam in Dupl. I. classis Domini Ecclesiae universalis (Paschatis, Pentecostes, SS. Trinitatis etc.) in omnibus Missis quae alioquin de Solemnitate externe celebrata permitterentur, addatur eius oratio sub unica conclusione cum prima.

obligatio Missae conventualis, non permittitur in casu alia Missa solemnis, sed Oratio de Festo externe tantum celebrato addi poterit, uti supra, in ipsa Missa Conventuali.

3. Dominicae II. III. et IV. Quadragesimae, ad gradum Dominicarum I. classis evectae, nulli in posterum cedent Festo, neque etiam Duplici I. classis.

Dominica autem quae occurrat die 2. 3. vel 4. Ianuarii, si in ea celebrandum non sit, iuxta Rubricas, Festum Ssmi Nominis Iesu aut aliud Festum Domini, et dummodo de ipso Domino nulla fiat Commemoratio neque occurrens neque concurrens, commemoretur in utrisque Vesperis, Laudibus et Missa, per Antiphonas, Versus et Orationes Dominicae infra Octavam Nativitatis, sed de ea non dicitur IX. Lectio Homiliae nec legitur Evangelium in fine Missae.

Officium vero Dominicae quae post Epiphaniam, superveniente Septuagesima, vel post Pentecosten, superveniente Dominica XXIV. anticipari debet, celebratur in Sabbato praecedenti ritu Semiduplici, cum omnibus privilegiis Dominicae tam in occursu quam in concursu ad I. Vesperas. Omnia dicentur de Sabbato, et in I. Vesperis, de Feria VI. praecedenti, praeter Orationem, Lectiones, Antiphonam ad *Benedictus* et Missam propriam; et post Nonam nil amplius de Dominica anticipata.

II. — *De Octavis.*

1. Octavae Paschatis, Pentecostes, Epiphaniae, Ssmi Corporis Christi, Nativitatis Domini et Ascensionis sunt privilegiatae, et de eis, si quando integrum faciendum non sit Officium, semper tamen fit Commemoratio in Laudibus, Missa et Vesperis. Eorum Officium integre recitatur ut in die Festo praeter ea quae suis locis adsignantur.

2. In Officio autem tum de die infra Octavam, tum de die Octava aliorum quorumlibet Duplicium I. classis, etiam Domini, Antiphonae et Psalmi ad omnes Horas et Versus Nocturnorum dicantur de occurrenti hebdomadae die, et Lectiones I. Nocturni, nisi habeantur propriae, vel, Lectionibus de Scriptura deficientibus, sumi debeant de Festo aut de Communi, dicuntur cum suis Responsoriis de Tempore, ut infra dicetur. Dies autem Octava huiusmodi, etiam Domini, tam in occursu, quam in concursu, cedit cuilibet Dominicae.

3. De Octavis vero Duplicium II. classis universalis Ecclesiae nihil fit nisi in die Octava, et quidem sub ritu Simplici: ita ut si occurat in eo aliquod Officium Duplex vel Semiduplex, etiam repositum vel translatum, aut Feria maior vel Vigilia, de die Octava huiusmodi

fiat tantum Commemoratio iuxta Rubricas. Festa vero Simplicia occurrentia commemorantur in Officio de die Octava: cui cedit etiam Officium S. Mariae in Sabbato, in casu omittendum.

Idem servatur de Octavis Duplicium II. classis alicuius Dioecesis vel particularis Ecclesiae, quae pariter, nisi penitus omitti velint, tantum in die Octava, et sub ritu Simplici celebrandae erunt.

4. Octavae Festorum particularium post diem Nativitatis Domini non amplius impediuntur.

5. Lectiones II. et III. Nocturni singulis diebus per Octavas Festorum Duplicium II. classis Ecclesiae universalis hucusque assignatae, inserantur in Octavario Romano: non vero Lectiones I. Nocturni, etiam si habeantur propriae.

III. — *De Responsoriis de Tempore, de Lectionibus e Scriptura occurrenti, et de aliis partibus Officiorum propriis.*

1. In Officiis tam novem quam trium Lectionum, quandocumque sumuntur Lectiones de Scriptura occurrenti, cum eis adhibeantur Responsoria de Tempore: ita tamen ut Lectiones Dominicae cuiuslibet, etiam si reponantur infra hebdomadam et simul cum Lectionibus de Feria dicantur, sumant semper Responsoria de I. Nocturno ipsius Dominicae; Lectiones vero de Feria, si transferantur vel anticipentur, dummodo tamen simul cum Lectionibus Dominicae non dicantur, sumant Responsoria de Feria currenti, in Feriis Temporis Paschalis noviter disponenda. Excipiuntur tamen:

a) Lectiones de Scriptura occurrenti infra Octavas privilegiatas Ecclesiae universalis recitandae, quae semper dicuntur cum Responsoriis de Octava.

b) Lectiones de aliquo Initio Scripturae occurrentis, quae necessario ponendae sint, iuxta Rubricas, in Officiis Lectiones proprias vel de Communi assignatas habentibus, quaeque dicuntur cum Responsoriis propriis de huiusmodi Officiis, si habeantur, secus cum Responsoriis de Tempore, numquam vero de Communi.

c) Lectiones de Scriptura in Dominicis post Epiphaniam positae, quae si infra hebdomadam transferantur, dicuntur cum Responsoriis de Feria currenti.

d) Responsoria Feriae II. infra Hebdomadam I. post Epiphaniam et Feriae II. infra Hebdomadam I. post Octavam Pentecostes, quae, si sua die impediantur, ulterius transferuntur, iuxta proprias Rubricas.

2. Responsoria quae in Festis S. Luciae Virg. et Mart., Ss. Ioannis et Pauli Mm., et S. Clementis Papae et S. Mart. in I. Nocturno habentur propria, ponantur in II. Nocturno, loco Responsoriorum de Communi, et in I. Nocturno dicantur Lectiones de Scriptura occurrenti cum Responsoriis de Tempore.

3. Similiter omnia quae in Festo S. Elisabeth Reginae et Viduae, habentur propria, praeter Invitatorium, Hymnos, Lectiones II. Nocturni, Versus ad utrasque Vesperas et Laudes, Antiphonas ad *Magnificat* et ad *Benedictus,* et Orationem, expungantur, et in I. Nocturno item dicantur Lectiones de Scriptura occurrenti cum Responsoriis de Tempore.

4. In Commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum, Psalmi ad Completorium et alias Horas minores, non amplius sumantur de occurrenti hebdomadae die, sed proprii assignentur.

IV. — *De Occurrentia et Translatione Festorum eorumque Concurrentia.*

1. Festa Duplicia I. et II. classis, tam Ecclesiae universalis quam alicuius loci propria, impedita etiam perpetuo, quocumque sublato privilegio hucusque certis Festis concesso, transferantur in primam sequentem diem non impeditam a Dominica quavis vel Vigilia Epiphaniae, ab alio Festo Duplici I. vel II. classis, vel ab Officiis eiusmodi Festa respective excludentibus. Eadem Festa, tam I. quam II. classis, in II. Vesperis non admittunt Commemorationem sequentis diei infra Octavam, neque cuiusvis Officii Simplicis, etiam si postera die integrum de eis celebrandum sit Officium.

2. Festa vero Duplicia maiora vel minora aut Semiduplicia, quae in universa Ecclesia celebrantur, si accidentaliter vel perpetuo impedita fuerint, non transferuntur, sed de eis fit Commemoratio iuxta Rubricas, et legitur IX. Lectio historica. Si tamen Festum impediens fuerit Duplex I. classis Domini universalis Ecclesiae, nil fit de Festo ut supra impedito; si vero fuerit aliud Duplex I. classis, de Officio impedito fit Commemoratio tantum in Laudibus et in Missis privatis, et non legitur IX. Lectio. Idem servatur de Festis propriis alicuius Nationis, Dioecesis, Ordinis vel Instituti, quae pariter, si in aliqua particulari Ecclesia suo die fuerint impedita, commemorantur vel omittuntur, ut supra. Festa autem propria alicuius Nationis, Dioecesis, Ordinis, Instituti vel particularis Ecclesiae, quae in tota Natione, Dioecesi, Ordine, Instituto vel in sua particulari Ecclesia impediantur, si impedimentum sit accidentale, pariter commemorentur vel omittantur

ut supra: si impedimentum sit perpetuum, reponantur in proximiorem diem, ab Officio Duplici, a Festo Semiduplici, a Vigiliis privilegiatis et ab Octavis II ordinis non impeditam.

De huiusmodi vero Festis Duplicibus maioribus seu minoribus vel Semiduplicibus, quae perpetuo vel etiam accidentaliter impediantur dici poterunt Missae privatae ad libitum sacerdotis, dummodo Officium impediens non fuerit Duplex I. vel II. classis, Dominica quaevis, Octava I. et II. Ordinis, dies Octava III. ordinis, Feria aut Vigilia privilegiata. Haec Missa dicitur ritu festivo, cum 2ª. Oratione de Officio diei et aliis de Commemorationibus forte occurrentibus ([1]).

Festa quae hucusque tam in Ecclesia universali, quam in particularibus locis sub ritu Semiduplici ad libitum sunt celebrata, reducantur ad ritum Simplicem, de eisque fiat Commemoratio quoties impediantur, ut fit de aliis Simplicibus iuxta Rubricas. Festum tamen S. Canuti, cedit Festo Ss. Marii, etc. Mm., ideoque in eius Officio commemoratur.

4. Si Patronus loci secundarius, vel alius Sanctus proprius, descriptus sit in Kalendario cum aliis Sanctis, ab eis non separetur, sed de omnibus simul celebretur Festum sub ritu Duplici maiori vel minori, aut Semiduplici, iuxta Rubricas, nisi sub altiori ritu in Kalendario sit descriptum.

5. Quando Festum aliquod Duplex maius aut minus, vel Semiduplex occurrat in die Octava Duplici maiori non privilegiata eiusdem Personae, Officium fiat de Festo, sub ritu diei Octavae convenienti, omissa vel addita Commemoratione eiusdem Octavae, iuxta Rubricas.

([1]) Unde, ex gr., pro Societate Iesu, die 5. Febr., Missae dici poterunt ad lib. vel de Ss. Mm. S. I. cum comm. S. Agathae, vel de S. Agatha cum comm. Ss. Mm. S. I.

Unde sequitur etiam quod si Sacerdos Regularis celebrat in aliena Ecclesia, potest ad lib. dicere Missam vel de Sancto, cuius festum agitur in illa Ecclesia, vel de Sancto Simplificato in Calendario eiusd. Ecclesiae. Quapropter non licet alicui e Soc. I. celebranti in aliena Ecclesia die 5. Febr. legere ad lib. Missam de S. Agatha vel de Ss. Mm. Soc. I., si alterutri in Calendario dictae Ecclesiae non sint simplificati, sed tantum de Sancto cuius festum die agitur.

Firma tamen manet exceptio casus, in quo quis celebraturus in aliena Ecclesia in die festo alicuius Sancti ritus semiduplicis vel simplicis in eadem Ecclesia, potest Missam ad lib. celebrari vel de eodem Sancto semiduplici, aut simplici, vel de Sancto assignato in proprio Calend. et quidem ritu *festivo,* S. R. C. n. 3892 *ad V.*

V. — *De reformatione Kalendariorum particularium.*

1. Ut vero omnia quae hoc decreto praescribuntur rite exsecutioni mandentur, singuli Ordinarii, etiam Ordinum Regularium, et Moderatores generales Institutorum cuiusvis generis quae Kalendario proprio utuntur, supplicem libellum, iuxta Istructionem huius S. R. C. diei 12. decembris 1912., in *Actis Apostolicae Sedis* die 1. martii praesentis anni editam, ad eamdem S. C. infra proximum mensem martium anni 1914. transmittant. Qui tamen post editam Constitutionem *Divino afflatu,* proprii Kalendarii iam obtinuerint reformationem, ex officio novam ab eadem S. Congregatione sine ullis expensis recipient.

2. In hac Kalendariorum reformatione, praeter ea quae superius disposita sunt de Festis quae hucusque Dominicis affixa erant, sequentes serventur normae:

a) Anniversarium Dedicationis Ecclesiae Cathedralis, etiam ubi hucusque die fixa celebrari consuevit una cum Dedicatione aliarum Ecclesiarum, seorsim celebretur, iuxta superius decreta de eisdem Anniversariis hucusque diei Dominicae affixis.

b) Festa propria, nisi aliter per Apostolicas Litteras dispositum fuerit, celebranda erunt ipsa die natali, si agnoscatur; secus, ponantur in aliqua die quae libera sit in Kalendario.

c) Duo vel tres Sancti qui sub eodem Communi comprehendantur, sicubi occurrant eadem die et sub eodem ritu sint celebrandi, unico Festo recolantur, adhibitis iis singulorum Communium partibus, quae pro pluribus Sanctis qualitatis eiusdem assignantur, et contractis Lectionibus historicis III. Nocturni, quae tamen huic S. R. C. adprobandae submittentur. Eadem norma servetur pro Festis eiusdem Communis, quae ab anterioribus diebus sint reponenda.

d) Festa S. Bartholomaei Ap. et S. Ludovici Regis Conf., in omnibus et singulis Kalendariis, Romano non excluso, fixe diebus 24. et 25 augusti respective assignentur, nonobstante quacumque consuetudine aut privilegio. Ubi vero solemnitas externa die 25. et 26. respective celebretur, his diebus permittitur unica Missa cantata vel lecta de ea Solemnitate, ut supra statutum est pro Festis diei Dominicae hucusque affixis.

e) Privilegium quibus nonnullae Dioeceses vel Instituta gaudent, sese scilicet conformandi Kalendario Cleri Romani, aut alicuius Ordinis seu Congregationis et alia huiusmodi, penitus aboletur.

Quae omnia, per infrascriptum huius S. Rituum Congregationis Secretarium, sanctissimo Domino nostro Pio Pp. X. in audientia diei

26. praesentis mensis octobris relata, Sanctitas Sua dignatus est approbare, et ab omnibus servari mandavit. Consulens autem eadem Sanctitas Sua pauperum praesertim clericorum indemnitati, Apostolica benignitate permittit, ut hi, pro prudenti arbitrio Episcopi, Breviaria quibus in praesenti utuntur, sine novi libelli additione, adhibere adhuc valeant, dummodo, iuxta Rubricarum praescriptum, novum ordinem Psalterialem omnino servent. Contrariis non obstantibus quibuscumque ». S. R. C. Decr. Gener. *Cum SSmus Dñus Noster* 28. Oct 1913., Acta Apost. Sed. v. 5. p. 457. seqq.

DECRETUM DE FESTIS LOCALIBUS QUAE A RELIGIOSIS RECOLI DEBEANT

Ad n. 132.

Ordines, Congregationes et Instituta, proprio Kalendario gaudentes, amodo celebrare tantummodo debent officia localia Dedicationis et Titularis ecclesiae cathedralis, nec non Festa solemniora Patronorum principalium, ita ut non amplius teneantur ad officia alicui regno, provinciae, aut dioecesi concessa; neque ad officia localia quae adnexam habuerunt feriationem, nunc autem habent suppressam. *S. R. C. 28. Febr. 1914.*

CONSTITUTIO APOSTOLICA DE DIOECESIBUS SUBURBICARIIS

Ad n. 203.

« Ex actis tempore quidem postremis, sed pondere atque utilitate praecipuis Pii X. sanctissimae memoriae Summi Pontificis unum illud est, quod Motu Proprio *Edita a Nobis* diei V. Maii MCMXIV. de Dioecesibus Suburbicariis continetur. Iamdiu communis erat ea, sane gravis, quaerimonia, gubernationem harum dioecesium, praeterquam Veliternae et Ostiensis, omnino instabilem et quasi precariam esse; nam S. R. E. Cardinales, ex iure optionis aliquam ex iis obtinentes, cum semper possent, illa dimissa, aliam sibi optare, saepe contigebat, ut plures iam sedes mutavissent, antequam ad Decani locum

pervenirent. Quanta incommoda et detrimenta curationi animarum haec frequens mutatio sedium afferret, probe animadvertit pro sua vigilantia Pontifex, reique directo occurrere constituit. Eo igitur, quem memoravimus, Motu Proprio sancitur: " ut, quam quisque Cardinalis Epi-
" scopus nactus est initio Sedem, in ea permaneat etiam cum Decani
" gradum attigerit; tum enim dioecesim suam Ostiensi cumulabit.
" Quare, perpetua coniunctione dirempta Veliternae dioecesis et Ostien-
" sis, cui quidem accidet ut cum alia atque alia dioecesi in persona
" Cardinalis decani coniungatur, hae Suburbicariae erunt sedes; Por-
" tuensis et Sancta Rufinae, Albanensis, Praenestina, Sabinensis, Tu-
" sculana, Veliterna „. Haec sapientissime Decessor Noster.

Iam vero, posita stabilitate Cardinalium Episcoporum in sua cuiusque sede, et condita lege ut qui Decanus evaserit, is dioecesim, quam obtinet non dimittat, Ostiensem assumens, recte dixeris earum dioecesium regimini satis consultum esse, amotaque incommodae rerum conditionis causâ, necessitatem iam non ita urgere assignandi singulis dioecesibus suffraganeos Episcopos qui, Cardinalium nomine, easdem regant: de quibus suffraganeis idem Pius X. quatuor ante annis edixerat in Constitutione *Apostolicae Romanorum Pontificum* d. XV. Aprilis MCMX. Accedit quod Suburbicariarum Dioecesium ea est et exiguitas territorii et propinquitas Urbi et nunc maxime facilitas commeatus, ut Cardinalium quisque in Urbe residens, quamvis occupatus sit, quamcumque earum in perpetuum gubernandam susceperit, gubernare per se recte posse videatur. Quod si alicui contigerit ex valetudine, aut ex aetate, aut alia ex causa ut ad episcopi rite obeundum munus adiutore indigeat, facile ei semper erit hunc adiutorem seu suffraganeum ab Apostolica Sede petere et impetrare.

Itaque, cum Decessor Noster Motu Proprio *Edita a Nobis,* qua parte huius praescriptiones attulimus, Constitutioni *Apostolicae* tamquam fundamentum subtraxerit, cumque aliae etiam haud levis momenti rationes ad id accesserint, Nos, adhibitis in consilium aliquot S. R. E. Cardinalibus, eam Constitutionem abrogatam declarantes, Cardinales Episcopos suburbicarios officio et onere adsciscendi suffraganeos, quo ex eiusdem Constitutionis praescriptis tenebantur, solvimus. Item, quaecumque memorato Motu Proprio statuta sunt de annuis quae singulis suffraganeis praebenda essent, et de omnibus bonis ecclesiarum suburbicariarum apud sacrum consilium Fidei Propagandae coniunctim administrandis ab Officio *Spoliorum,* ea quoque ut aboleri consentaneum est, ita abolita declaramus. Illud vero sanctum et inviolatum esto, quod eo ipso Motu Proprio diximus a Pius X. sin-

gulari cum sapientia constitutum, ut quam quisque Cardinalis Episcopus initio sedem acceperit, eam ne mutet unquam; Decanus autem, praeter illam, etiam Ostiensem assumat. Denique redditus bonaque omnia singularum earumdem ecclesiarum singuli Cardinales Episcopi, ut antea, administrabunt. Volumus tamen, ut quotannis Officio oeconomico Spoliorum, quod supra dictum est, administrationis suae rationem referendam curent... » 1. Febr. 1915., A. A. S. v. 7. p. 229. seqq.

OBLIGATIO CONSTITUTIONUM RELIGIOSORUM INSTITUTORUM

Ad n. 250.

In Constitutionibus seu Regulis Religiosorum Institutorum distinguendae sunt Regulae, quae revera non sunt Constitutiones Religiosi Instituti, sed Documenta quaedam spiritualia seu ascetica, quae proponuntur Religiosis, ut omni suo conatu ad perfectionem tendant, et in ea progrediantur, semper eundo de virtute in virtutem. Evidens res est, nullam adesse per se talium Regularum obligationem; et eas esse observandas tantum, ut quis studeat semper sanctitati vitae conservandae et in dies augendae. Quare hae Regulae coutinent tantum generalem pro omnibus spiritualem directionem et consilium.

Sed aliae sunt Regulae, quae continent veras Constitutiones regularis disciplinae ab omnibus in tali Instituto observandae; ita ut qui eas violet bene possit a superiore puniri, poenitentia quadam imposita, et a subdito omnino acceptanda et implenda. Et sic etiam in Religiosis Congregationibus instituta sunt *Capitula culparum*. Cf. *Normas* S. C. de Religiosis n. 167. seqq.

Quamvis autem hae Regulae seu Constitutiones *per se* non obligent sub culpa; eas tamen religiosus tenetur etiam obligatione servandi, virtute obedientiae, nempe *non semper,* sed *aliquando,* i. e. quando eius urget obligatio sive *per se* sive *per accidens*. Scilicet obiectum voti obedientiae est executio tantum externa mandati Superioris. Verum virtus usque ad internam submissionem sese extendit, perfectam ita reddens obedientiam. Quare virtus *per se* obligat ad Regulas seu Constitutiones servandas, quando circa Regulas seu Constitutiones interveniat Superioris praeceptum, ut nempe non solum religiosus tunc exequatur Superioris mandatum, quod pertinet ad votum obedientiae,

sed etiam Regulas seu Constitutiones tum observet, obsequente et non reluctante voluntate. Obligat item *per se* virtus obedientiae ad Regulas et Constitutiones non contemnendas. Obligat vero *per accidens* ratione scandali vel damni Communitatis, quod ex ea Regularum et Constitutionum inobservantia exurgere potest. Et sic patet, quomodo facile conciliantur duo *Normarum* numeri, qui inter se repugnantes primo adspectu aliquibus apparent, nempe numeri 134. et 320., infra hic relati.

Quando vero ita non urgeat obligatio virtutis obedientiae, tenetur adhuc religiosus Regulas seu Constitutiones *per se* observare, ex virtute obedientiae, non stricta tamen obligatione sub reatu culpae, sed ex consilio et directione, ei proposita legitimorum Superiorum voluntate, et Ecclesiae mandato, si Religiosus serio velit studere christianae perfectioni et ad veram vitae sanctitatem adspirare, eam acquirere et augere. Inde obligatio etiam exurgit eas Regulas et Constitutiones observandi non directe sed indirecte, ex alia nempe superiori lege, quod nempe membrum toti conformetur, et totius bono prospiciat.

Ipsa enim naturali lege ad id tenetur, ex qua uti tenetur semper honeste agere, inde est ut praeterea ex hac lege teneatur etiam Regulas et Constitutiones servare, quatenus sine peccato non erit, si eas violet ex non recto fine, si inordinata ex circumstantiis eius actio sit, si tandem Regularum et Constitutionum transgressio versetur in materia quae sit contraria votis, vel naturali aut positivae legi, qua ipse, ut alii, adstringatur.

Hisce praestitutis, facile est videre nullam adesse repugnantiam inter duos numeros citatos *Normarum*.

« N. 134. Ex virtute obedientiae *Soror* tenetur obligatione implendi dispositiones Constitutionum et Superiorum.

« N. 320. Constitutiones *per se* non obligant sub reatu culpae.

« Minime tamen a culpa excusari potest *Soror,* quae Constitutiones transgrederetur ex contemptu, vel in materia, quae contraria esset sive votis sive praeceptis Dei vel Ecclesiae ».

LITTERAE TESTIMONIALES ORDINARIORUM PRO ADMITTENDIS IN RELIGIONEM

Ad n. 262.bis

Errata: 262.bis **Nota**: Nemo licite admitti potest ad habitum, seu ad novitiatum inchoandum, et deinde ad professionem sive in Instituto virorum votorum solemnium, sive in Instituto virorum et mulierum votorum simplicium, minime vero in Instituto *mulierum votorum solemnium,* sine testimonialibus, etc.

Corrige: 262.bis **Nota**: Nemo licite admitti potest ad habitum, seu ad novitiatum inchoandum, et deinde ad professionem, sive in Instituto virorum votorum solemnium, sive in Instituto virorum votorum simplicium, minime vero in Instituto mulierum votorum solemnium et mulierum votorum simplicium, sine testimonialibus litteris Ordinarii originis et loci, in quo postulans moratus sit, ultra annum, post expletum decimum quintum aetatis suae annum, sub poena privationis omnium officiorum, vocisque activae et perpetuae inhabilitatis ad alia in posterum obtinenda. S. C. super statu Regul. 25. Ian. 1848., Decreto *Romani Pontifices,* publice legendo quotannis die prima Ianuarii, sub poena privationis officii ac vocis activae et passivae a Superioribus ipso facto incurrenda. Huic Decreto derogari non potest, nisi expresse et nominatim. Dispensatio alicui Instituto concessa aliis non est communicabilis. Cfr. etiam Declarationes eiusdem S. C. 1. Maii 1851., 25. Febr. 1863. Enchiridion Morale ed. 4. pag. 239. seqq.

Aliud autem habetur Decretum eiusdem etiam S. C. *Regulari disciplinae,* 25. Ian. 1848., de receptione Novitiorum ad habitum et professionem, sub poena etiam servandum privationis omnium officiorum, vocisque activae, et perpetuae inhabilitatis ad alia in posterum obtinenda, et publice legendum d. 1.a Ianuarii et Dominica 1.a Iulii, sub poena pariter privationis officii, ac vocis activae et passivae. Neque hoc Decretum derogari potest, nisi *expresse* et *nominatim;* ac dispensatio alicui concessa Instituto, aliis non est communicabilis. Cf. n. 268. 277.bis

DE AFFILIATIONE INSTITUTIS RELIGIOSIS
Ad n. 303.[bis]

Affiliatio Religioso Instituto duplex esse potest. *Prima affiliatio*, stricte talis, haberi potest Instituti respectu alterius Instituti. Et haec in eo est, quod Institutum Religiosum ab alio Instituto dependeat quoad suam gubernationem et administrationem, vel saltem quoad spiritualem directionem. Haec affiliatio, quae permissa est, quoad antiqua Instituta, ut videre est in antiquis *secundis Ordinibus* et *Tertiis Ordinibus,* nunc omnino prohibita est recentibus Institutis Religiosis. In *Normis* S. C. EE. et RR. 28. Iun. 1901. art. 17. dicitur: « Non approbantur in posterum Instituta *Sororum* a similibus Institutis virorum simplicium dependentia, nec Instituta virorum huiusmodi Instituta *Sororum* sibi aggregata et a se directa habentia ». Et iterum art. 52. dicitur: « Nullum Institutum religiosorum votorum simplicium potest sibi aggregare simile Institutum Sororum, quod ab ipso dependeat, vel ab eo dirigatur ».

Altera affiliatio late talis est, quae continetur participatione bonorum operum alicuius Instituti. Nullum quidem dubium esse potest de hac bonorum operum participatione. Eam Summus Pontifex Leo X., C. *Illius qui caritas est* 28. Febr. 1520. § 5., Bullar. Rom. vol. 5. pag. 741., Confraternitati Charitatis de Urbe concessit, scilicet ut « quicumque dictae Confraternitatis et quicumque etiam illius officiales... fiant participes ieiuniorum ac divinorum officiorum ac aliorum quorumcumque spiritualium bonorum, ubicumque in toto orbe pro tempore factorum ».

Ac quod etiam Praelati Regulares hanc possint concedere bonorum operum participationem constat ipso facto. Illam enim saepe benefactoribus concedunt, et speciales habentur huiusmodi affiliationis litterae. Ac concessio habetur facta ab Urbano V. Ordini Fr. Min. S. Francisci. Verum Anacletus Reiffenstuel, Theol. Mor. Tr. XII. Dist. III. quaest. XI. num. 144. ait: « Notare Auctores hanc concessionem nihil continere quod de iure communi non sit concessum: nam de iure communi iam potest quilibet Praelatus bona et merita suorum subditorum communicare et applicare benefactori ».

Verum possuntne idem Superiores religiosorum virorum laici etiam Instituti, et Superiorissae etiam *sororum* recentiorum Institutorum votorum simplicium? Non desunt qui negant, vel dubitant: quia istis

nulla est facta a S. Sede specialis vel generalis concessio, quia isti non habent spiritualem iurisdictionem vi proprii Instituti Religiosi in suos subditos.

Nihilominus affirmandum videtur. Et plura Moderna Instituta hanc concedunt suis benefactoribus affiliationem sine ullo dubio, et sine ulla difficultate. Analysim huius *affiliationis* instituamus. Et in primis haec est quaestio bene clare exposita:

Utrum possint benefactores praedictorum recentiorum Institutorum eisdem *affiliari,* ut nempe participes fiant bonorum operum, quae in praedictis fiant Institutis.

Agitur uti patet in hac *affiliatione* de fructu bonorum operum sodalium virorum seu sororum Instituti. Porro hic fructus multiplex est, de quibus singillatim mox dicendum, ad Responsionem proposito Dubio exponendam.

Est primo fructus *Indulgentiarum*. Et evidens res est, quod affiliatio Religiosis Institutis extendi non potest ad Indulgentias, sine speciali Indulto Apostolico. Neque vero *affiliatio,* quae reapse benefactoribus solet a Religiosis istis Congregationibus concedi, fuit unquam ita intellecta, ut videre est in earum Diplomatibus, quae benefactoribus affiliatis dantur. Cfr. etiam *Normas* art. 16.

Est praeterea fructus *meriti de condigno,* et iste etiam fructus excluditur ab illa *affiliatione*. Una enim ex conditionibus *meriti de condigno* est, ut quis sibi mereatur. S. Th., 1. 2. q. 114. a. 6.

Praeter *meritum de condigno* est *meritum de congruo*. Ut communis est sententia, potest quis alteri de congruo mereri. Ut enim ait Angelicus Doctor 1. 2. q. 114. a. 6. « congruum est secundum amicitiae proportionem, ut Deus impleat hominis voluntatem in salvatione alterius, licet quandoque possit habere impedimentum ex parte illius, cuius aliquis iustificationem desiderat ». Ex quibus ultimis S. Doctoris verbis patet huiusmodi meritum pro aliis *non esse infallibile*.

Sic propter decem iustos, si ibi inventi fuissent, pepercisset Dominus Sodomae et Gomorrhae ac finitimis civitatibus. Gen. 18.

Insuper alius est fructus nostrorum bonorum operum, nempe *satisfactorius* pro poenis temporalibus, et *impetratorius* gratiarum actualium. Fructus *satisfactorius* potest operanti et aliis prodesse vivis, per modum *solutionis*, adeoque probabilius infallibiliter, *vi communionis Sanctorum*. Itemque fructus *impetratorius* et operanti et aliis vivis, absque ullo dubio, prodesse potest. « Quaccumque enim pie sancteque ab uno suscipiuntur, ad omnes pertinent, et ut illis prosint, charitate, quae non

quaerit quae sua sunt, efficitur... ». Ita *Catech. Roman.* explicans Communionem Sanctorum, p. 1. *de Nono Symboli articulo*, n. 25.

Remanet *oratio*, de qua etiam nullum moveri potest dubium. Etenim catholica doctrina est, quod possumus pro nobismetipsis et pro aliis orare; adeoque alios reddere participes *impetratorii fructus*, qui orationis proprius est. Et sic Iac. ult. monemur *orare pro invicem, ut salvemur*. Eodemque pertinet illud 1. Ioann. 5., 16. « Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem petat, et dabitur ei vita peccanti non ad mortem... ».

Christi autem promissio omnino universalis est: *Omnis qui petit accipit... Quodcumque petieritis in nomine meo hoc faciam*. Hinc Suaresius inquit: « Propter hoc satis pia et probabilis videtur sententia, quae asserit promissionem esse universalem, sive unus pro se sive pro aliis oret... Impetratio ista infallibilis non est ex iustitia, sed principaliter ex misericordia atque etiam ex simplici fidelitate ».

Ut igitur participatio habeatur bonorum operum Religiosorum alicuius Instituti opus non est ecclesiastica iurisdictione in eo, qui illam concedit, neque opus est aliqua speciali facultate prius obtenta a Sancta Sede; sed opus tantum est *charitate, quae non quaerit quae sua sunt*, et consequenter, ut quis velit alios participes reddere fructuum suorum bonorum operum.

Nulla igitur est difficultas, si Religiosi alicuius Instituti in eam participationem consentiant, ut reapse omnes consentiunt; neque revera ulla moveri potest seria difficultas circa istam piam Religiosorum voluntatem et praxim.

Opus autem non est, ut quilibet Religiosus in particulari Benefactori manifestet suam voluntatem. Sed sufficit omnino quod id faciat Capitulum vel Superior, qui vi suae auctoritatis oeconomicae totam Communitatem repraesentat, hac tamen sciente et consentiente.

Et sic si agitur de Communitatum votis, ista a Superiore Communitatis, hac consentiente, emittuntur. Si agitur de eleemosyna facienda ad Iubilaeum lucrandum, paterfamilias eleemosynam facere potest pro se, pro uxore, pro filiis, pro famulis; Superior Conventus seu Monasterii eleemosynam facere potest pro toto Conventu seu Monasterio, etc. Quare cum Religiosum Institutum Corpus quoddam Morale sit, eius Capitulum Generale vel Superior Generalis, qui eius Caput est, bene poterit illam bonorum operum totius Instituti, nomine eiusdem Instituti, scientis et consentientis, participationem concedere et communicare benefactoribus, toto Instituto, ut dictum est, id bene volente et probante, de quo nulla esse potest quaestio.

Quam denique utilis sit haec spiritualium bonorum participatio ex ipsis Sacris Litteris aperte constat. Propter decem iustos, si ibi inventi fuissent, pepercisset Deus Sodomae et Gomorrhae ac finitimis civitatibus. Gen. 18. Itemque Matth., IX. 2.: « Iesus *videns fidem illorum* (qui paralyticum ei offerebant) dixit paralytico, remittuntur tibi peccata tua ». Ex S. Augustino, Serm. 4. de *Sanctis*, Sauli conversionem impetravit, et quodammodo meruit S. Stephanus. Notum item est S. Monicam S. Augustini conversionem impetrasse. *Multum* sane *valet deprecatio iusti assidua,* ut asserit ipse S. Iacobus in Epist. Cath. cap. ult., et loquitur S. Iacobus explicite *de oratione pro aliis.* Vis autem impetratoria est proprie *in oratione*, sed est etiam in quolibet bono opere, cum Dei gratia facto. Ex omnium enim Doctorum sententia opera bona habent *vim meritoriam, satisfactoriam, impetratoriam,* sub qua impetratione continetur etiam *vis propitiatoria,* salutarium nempe gratiarum impetratione.

Ex hisce patet nullam revera requiri ad participationem propriorum bonorum operum alteri faciendam, sive agatur de persona physica, sive de persona morali seu de corpore morali, speciali quadam concessione facienda a S. Sede, vel spirituali quacumque iurisdictione. S. Sedis specialis utique concessio requiritur, si agatur, ut agitur in concessione facta a Leone X., de participatione bonorum operum omnium Christifidelium in toto orbe.

Id unice revera potest facere difficultatem, in praedicta affiliatione seu bonorum operum communicatione, quod nempe requiratur in operantibus intentio propria opera dirigendi ad praedictum finem, cum intentio haec finis nonnisi ab operantibus pendeat. Sed ideo supra dictum est praedictam affiliationem bene fieri posse a Superiore vel a Capitulo, Communitate rem sciente et consentiente seu probante, scilicet ut praedicti affiliati omnem ex ea affiliatione possint percipere fructum; nam etiam si Communitas non sit aliquo modo praemonita; semper aliquis fructus affiliatis proveniet neque exiguus; ut ex mox dicendis latius apparebit.

« De fide certum est dari aliquam inter fideles bonorum operum communicationem, quibus ipsi sese mutuo iuvare, ac sibi invicem suffragari possunt, quoad fructum impetratorium. Patet ex illo articulo Symboli Apostolorum: *Credo Sanctorum Communionem...*

« Possunt insuper fideles iusti se invicem iuvare per suffragia ad satisfactionem pro poena temporali. Ita certa et communis catholicorum, contra haereticos.

« Ut suffragium habeat suum fructum, tres ex parte offerentis requiruntur conditiones: I. status gratiae... II. ut offerens habeat intentionem offerendi pro altero opus suum, eique suffragium applicandi... III. ut eiusmodi opus ex se sit satisfactorium, hoc est habeat valorem et pretium ad solvendum debitum illius, pro quo offertur. Et talia opera generatim sunt tria, videlicet oratio, ieiunium et eleemosyna, sub quibus omnes aliae operationes poenales comprehenduntur.

« Ut suffragium, quoad vim satisfactoriam, habeat suum effectum etiam ex parte illius, pro quo offertur, tres requiruntnr conditiones: I. quod indigeat suffragio; II. quod sit in statu gratiae; III. quod peccata pro quibus satisfactio exhibetur, iam sint remissa quoad culpam...

« Additur, *quoad vim satisfactoriam,* nam quoad vim impetratoriam potest suffragium prodesse etiam existentibus in peccato mortali, eisdem de congruo promerendo atque impetrando specialia gratiae auxilia, quibus interius illuminati citius ad poenitentiam convertantur, atque a variis tum animae tum corporis periculis praeserventur... ». Ita Anacletus Reiffenstuel Theol. Moral. Tr. XII. Dist. III. quaest. XI. n. 133. seqq.

Et Suaresius in 3. p. tom. 4. disp. 55. Sect. 5. inquit: « Praelati Religionum sive locales, sive provinciales, sive generales... habent potestatem concedendi aliquibus remissionem poenarum, applicando eis bona merita et satisfactiones suarum congregationum et efficiendo illos participes earum, eos ad quandam specialem unionem cum suis religionibus admittendo... Nam quaelibet privata persona potest offerre suffragium pro alio ex suis operibus...

« Advertendum est inter suffragia quaedam esse, quae per modum impetrationis, aut meriti de congruo offeruntur, alia vero per modum satisfactionis aut solutionis... satisfacere pro peccatis iam commissis... a qualibet privata persona fieri potest propria auctoritate vel pro seipsa, et tunc retinet proprium nomen satisfactionis, vel pro alia vivente aut defuncto propter unionem charitatis, et vocatur suffragium satisfactorium...

« Quando aliqua Religio vel Praelatus eius aliquos admittit ad consortium seu participationem operum talis Religionis... admittit illos ad applicationem suorum meritorum et operum, praecipue per modum impetrationis. Nam, quia propter pia opera totius Religionis Deus specialiter bene facit membris eius, ideo omnibus etiam cum tali Religione specialiter coniunctis specialia beneficia confert propter eadem opera.

« Possunt etiam aliquos admittere ad participationem suffragii satisfactorii, si velint satisfactiones suas applicare, quando eas faciunt. In hoc tamen advertere oportet, huiusmodi applicationem semper requirere particularem voluntatem et intentionem singularum personarum operantium. Itaque non satis est, quod Praelatus unius domus v. g. sua intentione et voluntate applicet pro benefactoribus, aut pro benefactore tantam satisfactionem, vel tale opus satisfactorium, quod ab aliquo sibi subdito efficitur, sed necesse est, ut etiam ipse subditus sua voluntate illud offerat vel expresse et directe vel intentionem suam ad Superioris intentionem referendo. Ratio est, quia voluntas superioris non sufficit ad dirigendum moraliter alienum opus, quia non est directe et immediate sub dominio illius, licet habeat aliquod ius ad illud, proximus autem operans habet proprium dominium illius operis, quoad usum eius, et ideo ab illo pendet relatio ad hunc vel illum finem. Et eadem ratione ab eius intentione pendet, quod opus sit satisfactorium pro hoc vel illo... Quapropter nec recte nec valide faciunt Praelati Religiosorum, si in suis subditis eorum opera aliis applicant, quoad satisfactiones: quia, moraliter loquendo, subditi qui ignorant Praelati intentionem aliam diversam habebunt, et illa erit, quoad factum, efficax...

« Sed dicet aliquis: Quis ergo fructus provenit fidelibus... ex eo quod a Praelatis Religionum admittuntur ad consortium et participationem bonorum operum religionis? Nam, si necessaria semper est particularis intentio et applicatio singulorum religiosorum, illa sola sufficeret sine tali admissione vel unione, et haec sine dicta intentione non sufficit, nullum ergo fructum affert...

« Respondetur... tribus modis posse suffragium prodesse alteri, per modum satisfactionis et per modum directae impetrationis et indirecte per modum cuiusdam meriti de congruo. — Dico ergo illam admissionem seu unionem in primis prodesse ad hunc postremum modum fructus, qui non pendet ex particulari intentione singulorum operantium, sed hoc ipso quod aliquis est peculiari modo membrum vel socius huius religionis, merita eiusdem religionis valent apud Deum, ut ratione illorum peculiari auxilio aliqua bona conferat personis ei coniunctis, etiam si ad hunc finem ea merita non referantur.

« Et praesertim habebunt hanc efficaciam, si talis persona aliquid a Deo petat propter merita talis religionis... Maiorem enim accipiet oratio efficaciam ex eo quod talis persona magis coniuncta fuerit eis propter quorum merita petit: nam ratio amicitiae postulat, ut pro-

pter amicos aliis eis coniunctis benefaciamus, etiam ipsis amicis nihil directe petentibus...

« Addendum vero est etiam prodesse ad illum fructum qui directe per propriam impetrationem obtineri potest. Nam licet ad hunc fructum necessaria sit propria intentio personae orantis, tamen efficacior est iusti oratio facta pro persona sibi coniuncta quam pro extranea...

« Et praeterea prodest, ut participes fiant personae sic coniunctae orationum omnium, quae generaliter fieri solent pro ipsa religione, et membris eius, nam illos participant non solum priori modo seu indirecte, sed etiam quoad directam impetrationem.

« Et verisimile est, quando hae orationes fiunt a tota communitate et quasi nomine totius Religionis, non pendere effectum eorum, etiam quoad directam impetrationem ex intentione particulari singulorum membrorum, sed intentionem Praelatorum sufficere, quamquam si accedant etiam intentiones singulorum, multum conferrent, caeteris paribus, ad efficacem impetrationem ».

Hinc factum iam est Nova etiam Religiosa Instituta votorum simplicium benefactores admisisse ad praedictam participationem propriorum bonorum operum, nulla praevia obtenta facultate, et nulla eis favente ecclesiastica iurisdictione, qua omnino carent, uti e. g. Sororum Instituta. Caeterum in ipsis laudatis *Normis* S. C. EE. et RR., quas sequitur etiam nunc S. C. de Religiosis, argumentum habetur praedictae admissionis. Etenim art. 51. dicitur :

« Congregationibus votorum simplicium *non permittitur* sibi aggregare tertium quemdam coetum, habentem speciem *tertii ordinis*. NIHIL TAMEN OBSTAT, quominus pro exterioribus domus negotiis Congregationes virorum pios homines et Congregationes sororum pias feminas sibi addicant, quibus certam vivendi formam praescribant, et meritorum proprii Instituti participationem concedant ».

Ut ergo *nihil obstat* admittere ad participationem bonorum operum Instituti huiusmodi *mandatarios,* saeculares, *extraneos, benefactores ;* ita a pari *nihil obstat* admittere ad eamdem participationem bonorum operum Instituti alios saeculares, *extraneos, benefactores,* sive pecuniae largitione, sive alio modo praestitis servitiis in favorem Instituti. Quid e. g. obstare potest, quominus Institutum, grati animi ergo, admittat ad talem bonorum operum participationem Cardinalem Protectorem Instituti, Cardinalem Praefectum S. C. de Religiosis a quo obtinuit varia Decreta Approbationis? Et idem de aliis dicatur.

CONFIRMATIONIS MATERIA
Ad n. 475. 476. 477.

Advocatus Episcopus ad Confirmationem ministrandam cuidam adolescenti invenit eius frontem, ob contagiosum morbum, conspersum spissa quadam crusta, quae abundanter sanie manabat. Quare primum super eius caput manum imposuit, et deinde, bombacio intincto sacro chrismate, praedictam unxit frontis crustam. An valide? — Non videtur.

Materia Sacramenti Confirmationis proxima est chrismatio et impositio manus Episcopi, uti constat ex Conf. fid. Mich. Paleol.: « Aliud est sacramentum Confirmationis quod *per manuum impositionem* Episcopi conferunt, *chrismando* ».

Praedicta manus impositio, ritus ab Apostolis introductus, ut in ordinatione, ita in confirmatione, tactu corporali facienda est.

Haec autem *manus impositio* ritus realiter distinctus et separatus non est ab ipsa chrismatione *in fronte confirmandi,* et per modum crucis facienda. C. unic. *de Sacr. Unct.* dicitur: « *Per frontis chrismationem manus impositio designatur,* quae alio nomine dicitur Confirmatio; quia per eam Spiritus Sanctus datur ad augmentum et robur ».

Cum igitur *manus impositio,* essentialis omnino in Confirmatione, *ab unctione sit indistincta,* quae *in fronte* est omnino facienda, et non super caput, patet invalidam esse Confimationem, si primum manus impositio fiat super caput, et deinde fiat unctio, *medio instrumento ;* quod etiam decisum est a S. O. 14. Ian. 1885.

Et sane, cum impositio manus, essentialiter requisita in Cofirmatione, non sit impositio manus super caput confirmandi, distincta ab ipsa unctione, et ab hac separata; sed illa sit manus impositio, quae *unctionem in fronte per modum crucis comitatur,* quae consequenter sit *ab unctione indistincta,* S. Alph. l. 6. n. 164., patet hanc manus impositionem omnino physicam esse debere, et consequenter immediatam, id est fieri debere, nullo instrumento, seu nulla extranea re, intermedia. Ac ut *in fronte* chrismatio essentialiter facienda, ita ea chrismatione, manus quoque impositio *in fronte* est. « L'onction doit être faite par contact *immédiat* de la main de l'Evêque qui confirme *sur le front* de celui, qui est confirmé, *sans le concours d'aucun instrument intermediaire, comme pinceau, linge, éponge,* etc ». Diction-

naire de Théologie Catholique, Paris 1908. v. *Confirmation* pag. 1098. vol. 3.

Quare impositio manus super infirmi caput, primum facta, in Casu, nihil revera confert quoad Confirmationis validitatem.

Quae quidem validitas *ab immediata pendet unctione, in fronte* infirmi, chrismate peracta, *et ab implicita immediata manus impositione ministri.* Si Confirmatio seu chrismatio fieri posset penicillo, vel alio instrumento, « *deficeret immediata impositio manus ministri, quae omnino requiritur ;* mediata illa impositio **improprie** dicitur ». Non manus, sed penicillus, bombacium, imponitur, S. Alph. l. c. Quaestione proposita: An valida sit Confirmatio, *peniculo* collata ab orthodoxo ministro? S. C. de Sacramentis 6. Aug. 1912. respondit: Negative, et ideo iteranda.

Iam vero, in Casu, *unctio immediate manu ministri,* seu eius *pollice,* facta non est, sed *mediante bombacio,* unde revera hac unctione manus impositio immediata non fuit, sed mediata.

Atque ex hoc capite simpliciter invalida dicenda est, in Casu, Confirmatio.

Ac si ex defectu impositionis manus invalida fuit Confirmatio, ea quoque invalida fuit ex defectu verae unctionis, in Casu. Etenim quomodo dici poterit *frons iniuncta* confirmandi adolescentis, si, ut exponitur, unctio facta est super crustam *sanie manantem?* Si crusta illa erat sanie manans, unctio erat physice impossibilis, cum debuit bombacium statim sanie imbibi, et sanies immediate ei adhaerere et consequenter unctio sacro chrismate haberi amplius non potuit eo bombacio.

Praeterea uti dubius habetur baptismus, si caput baptizandi scateat oleosa crusta, cum aqua tunc difficile caput ipsum attingat. A pari ergo, quin imo multo magis *uti dubia* habenda est Confirmatio, si unctio fiat super crusta, quae sanie manat.

Uti dubia, praescindendo nempe a requisita manus immediata impositione et requisita unctione, de quibus iam dictum est.

COMMUNIO MINISTRI
Ad n. 537.

« II. Rituale Romanum, edit. typ., tit. IV. cap. II. ubi describitur ordo administrandi sacram communionem communicandis tam extra missam quam ante vel post ipsam, atque etiam intra Missam, ad n. 11. haec habet: « Sacerdos porrigit communicandis Euchari- « stiam incipiens a ministris altaris, si velint communicare ». Item in decreto n. 1074. *Galliarum,* 13. iulii 1658., in proposito dubio: An in communione intra missam prius ministrandum sit SS.mum Eucharistiae sacramentum ministro missae inservienti quam monialibus vel ceteris ibidem praesentibus? S. R. C. responderi mandavit: In casu praedicto ministrum sacrificii non ratione praeeminentiae, sed ministerii, praeferendum esse ceteris quamvis dignioribus.

Unde quaeritur: An vox minister altaris vel sacrificii in his et similibus documentis S. R. C. restringenda sit exclusive ad ministros iam in ordinibus minoribus constitutos vel saltem tonsuratos, an potius voce ministri intelligendi sint omnes quicumque seu laici seu clerici qui missae inserviunt?

R. Ad II. Nomine ministri altaris vel sacrificii missae venit quilibet clericus vel laicus, missae ad altare inserviens, qui praeferendus est ceteris in distributione sacrae Synaxeos; cauto tamen, ut laico inservienti praeferantur clerici, et clericis minoris ordinis alii in maiori ordine constituti aut personae, quae superiori polleant dignitate liturgice attendenda per se (uti regum), vel per accidens (uti sponsorum in missa pro benedicendis nuptiis) ». S. R. C. 30. Ian. 1915. *Romana* ad 2.

MISSA PRO POPULO
Ad n. 622.

« Obligatio pro parochis adhuc manet applicandi missam pro populo d. 19. Mart. in festo S. Ioseph, feria V. post dominicam primam post Pentecostem, in festo SSmi Corporis Christi, et d. 24. Iunii in festo S. Ioannis Baptistae; et non etiam fer. IV. ante dominicam tertiam post Pascha, qua festum Patrocinii S. Ioseph celebratur ». S. C. C. 16. Dec. 1914., A. A. S. v. 7. p. 26. 27.

DECRETUM S. C. C. « *UT DEBITA* » 11. MAII 1904.

De observandis et vitandis in missarum manualium satisfactione
Ad n. 627.

1. *Ratio* Decreti est crescens periculum ex praesenti rerum statu et hominum malitia, ne acceptae missarum elemosynae disperdantur, et assumptis obligationibs non satisfiat. *Finis* ideo huiusmodi Decreti est, maiores adhibendas cautelas, ne piae fidelium voluntates fraudentur, et ut studiose ac sancte susceptae obligationes in missarum celebratione et applicatione impleantur. Par. *Ut debita.*

Missae Manuales

2. Definitio et determinatio, quae hic fit *manualium missarum* non est nisi ad effectus tantum *praesentis Decreti intelligenda et habenda.* Par. *Declarat.*

3. Porro illae sunt, aliis celebrandae commissae; 1. quae non sunt in perpetuum vel quasi in perpetuum constitutae; 2. quae sunt in perpetuum statutae, sed non in aliqua ecclesia constitutae, vel alicui annexae beneficio; 3. quae sunt in aliqua ecclesia, constitutae, vel alicui beneficio annexae, sed extra eam ecclesiam, vel ab alio, et non a beneficiato, quavis de causa, celebrantur. Parr. *Declarat, Pariter, Ad instar.*

4. Missae autem *beneficiis adnexae,* quas *de iure aliis Sacerdotibus tradi possunt et debent,* quando eas beneficiarius per se ipsum non celebrat et non applicat, illae sunt, quas ex tabulis fundationis non tenetur beneficiatus per seipsum celebrare, S. Alph. l. 6. n. 330. Par. *Ad instar.*

Missae item, quae ex onere perpetuo inhaerent ecclesiae, monasterio, confraternitatibus aut locis piis quibuscumque, quae *de iure* aliis sacerdotibus tradi possunt, illae sunt, quae in nulla ecclesia sunt constitutae, ita ut a quolibet sacerdote pro administratorum arbitrio ubivis applicari possint. Par. *Ad instar,* S. C. C. 19. Dec. 1904.

Tempus utile pro celebratione Missarum manualium

5. *Termini statuti* sunt; *mensis pro missa una, semestre pro centum missis;* aut aliud longius vel brevius temporis spatium, iuxta maiorem vel minorem numerum missarum; ita tamen ut nemini liceat

tot missas assumere, quibus intra annum a die susceptae obligationis satisfacere probabiliter ipse nequeat, salva semper voluntate offerentium, sive explicite sive implicite, vel brevius tempus exigentium, vel longius concedentium. Parr. *Iam vero...* 1. 2. 3.

6. *Nemo potest plus missarum quaerere et accipere quam celebrare probabiliter valeat inter temporis terminos statutos, et per seipsum, vel per Sacerdotes sibi subditos.* Prohibetur ergo missarum collectio, quae a privato fiat, ut distribuantur deinde inter varios Sacerdotes, licet pauperes. *Et per seipsum;* non prohibetur tamen missas accipere, ut quis eas tradat Ordinario, vel Praelato, aut eas accipere ut ipse eas celebret, sed ut eas alteri tradat, de ea re monito offerente. Par. *Iamvero...* 1.

7. *Mensis* statutus est *pro missa una* indefinite; adeoque sive agatur de missis pro vivis sive pro defunctis. Si non agatur de recenter defunctis, eas per hebdomadam differre leve tantum videtur esse peccatum. *Pro missa una,* vel pluribus, quae non ab uno eodemque offerente tribuantur, sed a pluribus; scilicet pro unaquaque tunc *utile tempus* erit mensis unus a die acceptionis, Quare, si eo tempore Sacerdos omnes celebrare non posset, offerentes monere tenetur, nisi aliter constet de voluntate oblatorum. Par. 2.; S. C. C. 27. Febr. 1905.

8. *Semestre pro centum missis* statuitur; nempe si eae ab uno eodemque offerente acceptentur. Nonnisi leve videtur, si quis earum paucas, quatuor vel quinque, per breve tempus, per tres vel quatuor hebdomadas, differret. Sunt, qui breve tempus ad quinque hebdomadas extendunt. Par. 2.

9. Ex hoc, quod Decretum pro una missa mensem assignet, tanquam utile tempus, et semestre pro centum, varii Auctores varie tempus assignant pro alio missarum numero. Verum cum pro pluribus missis, centum numero, semestre assignetur, i. e. 180. dies pro 100. missis, evidenter S. C. pro unoquoque mense 14.-15. missas assignat, i. e. fere alternis diebus missam celebrandam. Hinc facile determinari poterit tempus utile *plus minusve,* ut dicitur ab eadem S. C., pro alio missarum numero. Et sic videtur posse deduci, quod pro ducentis missis *utile tempus* annus integer erit, pro trecentis annus cum dimidio, etc. Par. 2.

Archiepiscopus Leopoliensis Ruthenorum sequentem Sac. Congr. proposuit computationem, ut nempe usque ad 10. missas statueretur unus mensis, pro primo et secundo mense 20. missae celebratae, et pro quibuslibet viginti sequentibus statueretur successive semper unus mensis, et sic pro 100. sex menses habentur. Eam S. C. neque ap-

probavit neque reprobavit, sed respondit: rem relinqui discreto iudicio et conscientiae Sacerdotum, iuxta Decretum et regulas a probatis doctoribus traditas. S. C. C. 27. Febr. 1905.

10. Verum *nemini licet tot missas assumere, quibus intra annum a die susceptae obligationis satisfacere probabiliter ipse nequeat, salva tamen semper contraria offerentium voluntate, qui aut brevius tempus pro missarum celebratione sive explicite sive implicite ob urgentem aliquam causam deposcant, aut longius tempus concedant, aut maiorem missarum numerum sponte sua tribuant,* Par. 3.

11. Quare, si alicui offerantur tercentae missae ab eodem oblatore, quibus ipse satisfacere non posset, nisi intra annum cum dimidio, oblatorem monere tenetur, eas vero potest simpliciter acceptare, si ipsas possit et velit intra annum celebrare. Si autem sexcentae missae ab eodem oblatore offerantur, patet quod tunc oblator omnino consentiens sit in dilationem celebrationis ultra annum, cum non possint omnes ab uno eodemque Sacerdote uno anno celebrari. E contra *brevius tempus, pro missarum celebratione, implicite ob urgentem aliquam causam, oblator deposcere potest,* e. g. si de missis agatur pro recenter defunctis, quae sub gravi saltem intra mensem debent celebrari, et quae e. g. offerantur Praelato regulari alicuius monasterii, scilicet ut a regularibus illius monasterii quam primum celebrentur.

Obligatio tradendi missas, debito tempore non celebratas, Ordinario

12. Omnes *utcunque ad missarum onera implenda obligati, sive ecclesiastici sive laici in fine cuiuslibet anni missarum onera, quibus nondum satisfecerint, propriis Ordinariis* tradere debent. *Pro missis fundatis aut alicui beneficio adnexis obligatio eas deponendi decurrit a fine illius anni, intra quem onera impleri debuissent. Pro missis vero manualibus obligatio eas deponendi incipit post annum a die suscepti oneris, si agatur de magno missarum numero;* pro istis utique obligatio est eas missas reliquas in fine anni, et nondum celebratas, *propriis Ordinariis tradendi.* Nam, si agatur *de minori missarum numero, aut de diversa voluntate offerentium, salvae manent praescriptiones praecedentis articuli 3.* Cf. n. 10. Debent enim statuto a iure tempore celebrari intra mensem, intra sex menses, vel tempore ab offerente statuto breviori aut longiori, quin eas Sacerdos integro anno possit retinere. Unde, si eas ipse non possit celebrare curare debet, ut ab aliis celebrentur, debito tempore; quamvis obligatio eas Episcopo tradendi ante annum elapsum non habeatur. Par. 4.

13. Quare illi omnes, qui susceptis obligationibus non satisfece-

rint post elapsum annum hoc art. 4. statutum, obligatione tenentur non celebratas missas Ordinario tradendi id est *proprio Ordinario,* Regulares Superiori Regulari, Saeculares Episcopo. Si Sacerdos hasce Ordinario tradens missas, sine missis remaneret, auctores docent posse aliquot missas sibi retinere, e. g. quindecim vel viginti; sed satius est de ea re Ordinarium praemonere.

14. Praecedens praescriptio obligat per se sub gravi. Etenim super earum omnium observantia *omnium ad quos spectat conscientia graviter oneratur.* Par. *Super.* Contra transgressores praecedentis articuli 4. Episcopus procedere potest in particulari, servatis servandis, cum censuris.

Facultas libere disponendi de missis

15. *Qui exuberantem missarum numerum habent, de quibus sibi liceat libere disponere, possunt eas tribuere, praeterquam Ordinario aut S. Sedi, Sacerdotibus quoque sibi benevisis, dummodo certe ac personaliter sibi notis, et omni exceptione maioribus.* Par. 5. — *Qui exuberantem missarum numerum habent,* qui nempe non sint in mora quoad missarum celebrationem. Hi enim post annum elapsum nonnisi *Ordinario* eas tradere debent, secundum praecedentem, art. 4. Alii igitur, qui liberam habent missarum dispositionem; et qui per annum negligentes non fuerint in curanda earum celebratione, aliis etiam Sacerdotibus celebrandas tradere eas possunt.

16. *Qui missas cum sua eleemosyna Ordinario aut S. Sedi tradiderint ab omni obligatione coram Deo et Ecclesia relevantur,* postquam nempe missas et eleemosynas *tradiderint.* Par. 6. *Ordinario, aut S. Sedi,* aut Superioribus Generalibus Ordinum seu Congregationum Religiosarum. S. C. C. 27. Febr. 1905. *Qui vero missas a fidelibus susceptas, utcumque suae fidei commissas,* sive ex fidelium commissione et traditione, sive ex testamento vel legato, sive ab ipso offerente sive ab eius mandatario, executore, vel alio quocumque, *aliis celebrandas tradiderint, obligatione tenentur usque dum peractae celebrationis fidem non sint assecuti,* sive scripto documento, pro foro externo, sive tantum viva voce pro foro interno. Par. *Qui vero.*

17. Obligatio ergo *fidem assequendi* afficit eos, *qui missas a fidelibus susceptas, aut utcumque suae fidei commissas aliis celebrandas tradiderint.* Quare alios non afficit, qui proprias missas aliis celebrandas committunt. Illi, amissa eleemosyna et missa non celebrata *ex qualibet etiam fortuita causa, de suo supplere, et missis satisfacere tenentur.* Par. *Qui vero.*

Ordinariorum obligatio

18. *Ordinarii dioecesani missas, quas ex praecedentium articulorum dispositione coacervabunt, statim ex ordine in librum cum respectiva eleemosyna referent, et curabunt pro viribus, ut quamprimum celebrentur, ita tamen ut prius manualibus satisfiat, deinde iis quae ad instar manualium sunt. In distributione autem servabunt regulam Decreti* Vigilanti, *scilicet:* « missarum intentiones primum distribuent inter sacerdotes sibi subiectos, qui eis indigere noverint; alias deinde, aut S. Sedi, aut aliis Ordinariis committent, aut etiam si velint Sacerdotibus extra-dioecesanis, dummodo sibi noti sint, omnique exceptione maiores », *firma semper regula articuli 6. de obligatione, donec a sacerdotibus actae celebrationis fidem exegerint.* Par. 7. Cf. n. 6. *Ordinarii dioecesani;* agitur de Ordinariis locorum; sed evidenter proportionata ratione idem intelligendum est de Ordinariis Regularium. Quare in praesente artic. 7°. nomine *Ordinariorum* veniunt quoque Praelati Regulares pro suis respectivis subditis. S. C. C. 27. Febr. 1905.

19. Prius *missis manualibus* satisfaciendum, quas nempe *fideles, oblata manuali stipe celebrari postulant, cuilibet vel quomodocumque sive brevi manu, sive in testamentis, hanc stipem tradant, dummodo perpetuam fundationem non constituant, vel talem ac tam diuturnam, ut tanquam perpetua haberi debeat.* Par. *Declarat.* Insuper praesenti Decreto *inter manuales missas accensentur illae, quae privatae alicuius familiae patrimonium gravant quidem in perpetuum, sed in nulla ecclesia sunt constitutae, quibus missis ubivis a quibuslibet sacerdotibus patris-familias arbitrio, satisfieri potest.* Par. *Pariter.*

20. Post *manuales missas* satisfaciendum erit *iis, quae ad instar manualium sunt.* Hae ex praesenti Decreto illae sunt, *quae in aliqua ecclesia constitutae, vel beneficiis adnexae a proprio beneficiario, vel in propria ecclesia, hac illave de causa, applicari non possunt; et ideo aut de iure, aut cum S. Sedis indulto aliis Sacerdotibus tradi debent, ut iisdem satisfiat.* Par. *Ad instar.*

21. *Primum distribuent inter Sacerdotes sibi subiectos, alias deinde... aut etiam, si velint, Sacerdotibus extradioecesanis.* Quoad primos illos Sacerdotes obligatio quidem imponitur Episcopis; sed nullum strictum ius inde exoritur pro Sacerdotibus, ut res per se evidens est, secus enim Episcopi ex stricta iustitia obligarentur ad illos sacerdotes in distributione praeferendos, et consequenter ad eos in-

demnes faciendos, si eos praeterirent. Sane ex Decreto simplex quoddam mandatum Ordinariis factum eruitur, *distribuent,* et nihil aliud.

22. Ordinarius curare debet ut, quatenus fieri possit, stipendia a variis benefactoribus accepta variis sacerdotibus tradantur, ita ut missae tempore debito celebrentur, S. C. C. 27. Febr. 1905., tempore nempe constituto ab hoc Decr. *Ut debita,* perinde ac missae a particularibus oblatoribus commissae. Sufficit tunc, ut Sacerdotes celebrent iuxta mentem Ordinarii, qui tamen intentionem pro singulis offerentibus efformare debet, iuxta regulas a probatis theologiae moralis auctoribus traditas. Melius tamen esset, si patefiant sacerdotibus intentiones praescriptae. S. C. C. 27. Febr. 1905. Quando autem stipendia recipiuntur ex manu Ordinarii tempus utile ex concessione S. Sedis incipit a die qua Sacerdos illa accipit ab Ordinario, non a die, qua fideles ea primum tradiderant. S. C. C. 27. Febr. 1905.

23. Episcopi quoque missas tenentur tradere Sacerdotibus sibi notis, omnique exceptione maioribus. Ac praeterea obligati etiam ipsi permanent de missarum celebratione, donec a Sacerdotibus actae celebrationis fidem exegerint.

24. Si autem Episcopi dioecesani et Praelati Regulares aliis Episcopis seu Praelatis Regularibus missas celebrandas tradant, liberi manent a qualibet alia obligatione, etiamsi eas tradant Superioribus Generalibus Congregationum Religiosarum. S. C. 27. Febr. 1905.

Omne commercii genus prohibetur

25. Ope missarum quodlibet commercium, vel commercii genus sub gravi prohibetur, sive mercatoribus, sive aliis non mercatoribus, sive laicis, sive ecclesiasticis. Et prohibetur non tantum *collectio* missarum a fidelibus vel a locis piis acceptarum, verum etiam simpliciter hasce missas requirere, *acceptare et tradere ob aliium quemlibet finem,* quam *ob ipsam missarum celebrationem, et stipendio integro tunc dato, neque in aliam rem commutato.* Idque prohibetur et pro missis *celebrandis,* et pro missis iam *celebratis;* si nempe pro istis quis reciperet, loco stipendii, libros vel alias merces; ita ut pro istis missis iam celebratis, nondum contractu impleto, non merx, sed stipendium est tradendum; *quoties id in usum et habitudinem cedat et vergat in subsidium alicuius commercii.* Prohibetur autem bibliopolis, mercatoribus, venditoribus rerum sacrarum, ephemeridum administratoribus, *aliisque* missas requirentibus, e. g. auctoribus librorum ad eos vendendos, non *missas tradere, proprias,* sed *alienas,* nempe *a fidelibus vel locis piis acceptas.* Istae enim tradi non possunt, nisi iis

qui *eas celebrent, sive per se, sive per suos subditos.* Contraria indulta, hactenus concessa, manent in posterum omnia abrogata. Par. 8., 9. 10.

26. Non prohibetur autem, loco stipendii, in pecunia, aliam quamcumque rem loco stipendii tradere Sacerdoti, sive a mercatore sive a quocumque alio, qui a Sacerdote petat, ut velit celebrare missam pro se vel secundum suam intentionem, quando nempe, ut patet, *de propria missa* agatur, non *de aliena,* quae committatur Sacerdoti celebranda.

27. *Quoties id in usum et habitudinem cedat.* Sacerdos ergo, qui emerit pannum a mercatore, et postea non posset solvere pretium illius, posset *pro ea vice* sese offerre ad celebrandas missas, quarum stipendium aequaret illud pretium, et quas ipse forte scit debere illum mercatorem facere celebrare ex patris sui legato. Id tamen *habitualiter facere non posset:* nam explicite ex Decreto prohibetur, et certe *cederet in subsidium* illius mercaturae.

28. *Eleemosynam celebranti ex integro tradenda* est. Excipitur casus, quo sacerdos *sponte non rogatus* partem traditi ipsi stipendii tradenti cedat. Non agitur autem de casu, quo excessus stipendii non detur intuitu *celebrationis missae,* sed intuitu personae, quacumque alia rationè detur, idque certum sit.

29. Contra hanc praescriptionem non peccaret, et consequenter poenas non incurreret, licet aliunde peccaret, Sacerdos, qui secundam celebrans missam eadem die, et pro ea ex indulto eleemosynam accipiens, hanc integram tradere deberet Episcopo, et nonnisi partem ei traderet. S. C. C. 27. Febr. 1905. Licet autem pro hac secunda missa, eadem die, stipendium ex generali lege accipi non possit, potest tamen sacerdos eam applicare secundum eam intentionem, ad quam ex regula Ordinis, si e. g. sit religiosus, obligatur, aut ex statuto piae Congregationis vel pii Sodalitii, cui forte sit adscriptus, tenetur.

E contra sacerdotes, quibus a rectoribus seu administratoribus ecclesiarum committitur satisfactio unius aut plurium legatorum missarum, in ecclesia fundatorum, non possent pro suo arbitrio committere earum missarum celebrationem aliis sacerdotibus extra ecclesiam propriam, et cum minori eleemosyna. S. C. C. 19. Dec. 1904.

30. Nemini praeterea licet, neque etiam Episcopis, neque etiam cum licentia offerentium, *sine S. Sedis venia, quidquam detrahere de stipendiis traditis Sanctuariis, ut ipsorum decori consulatur;* non, ut sustineantur expensae necessariae pro ipsa missarum celebratione,

nempe pro hostiis, vino, etc., si ecclesia alios non habeat reditus, nec ideo missarum numerus imminuatur, de qua re Cf. Enchiridion Morale n. 624. Par. 11.

Poenae contra transgressores legis

31. *Qui autem statuta in praecedentibus articulis 8. 9. 10. et 11.* (Cf. hic n. 25. 30.) *quomodolibet, aut quovis praetextu perfringere ausus fuerit, si ex ordine sacerdotali sit, suspensioni* a divinis *S. Sedi reservatae, et ipso facto incurrendae obnoxius erit; si clericus sacerdotio nondum initiatus, suspensioni a susceptis ordinibus subiacebit, et insuper inhabilis fiet ad superiores ordines assequendos; si vero laicus, excommunicatione latae sententiae Episcopo reservatae obstringetur.* Par. 12.

32. Quare Cardinales et Episcopi, cum expresse non commemorentur, praedictam suspensionem non incurrunt. Praedictas autem poenas incurrunt, qui damnatum praecedentibus articulis 8. 9. 10., Cf. n. 25., commercium exercent ope missarum, et qui illegitime partem retinent stipendii, etiam uti sanctuariorum decori et ornamento consulatur, secundum articulos 9. et 11. Cf. n. 25.-30. Excusat vero ab huiusmodi poenis incurrendis ignorantia, etiam crassa et supina, et etiam probabiliter affectata: nam ex ipso Decreto requiritur *ausus, praesumptio, scientia,* Parr. 8. 12.

33. *Inhabilis fiet.* Inhabilitas haec illicitam tantum, et non etiam invalidam reddit ordinationem, et ab Episcopo, vi Cap. *Liceat,* si occulta sit, dispensari potest.

34. Per praesens vero Decretum nihil est detractum art. 12. secundae seriei excommunicationum C. *Apostolicae Sedis.* Ea integra et immota manet. Plures ergo, qui non incurrunt excommunicationem Summo Pontifici reservatam per C. *Apostolicae Sedis,* excommunicationem et suspensionem incurrunt latam per Decr. *Ut debita,* ut constat ex dictis. Eam enim incurrunt *scienter tradentes missas, aut eas etiam acceptantes, aliquod commercii genus cum eleemosynis missarum agentes,* — missas nempe a fidelibus et locis piis acceptas, *tradendo aut acceptando non taxative pro celebratione earum, sed ob alium quemlibet finem; — eleemosynam acceptam in alias res commutantes, aut imminuentes; — vendentes aut ementes res, aut associationes ephemeridum ineuntes, ope missarum; —* tandem *aliquid ex missis, sanctuario traditis, detrahentes, ut ipsorum decori et ornamento consulatur.*

35. Sequitur deinde par. 14. praesentis Decreti dispositio quaedam prudentialis et provisoria, quae, iam amplius locum non habet

Missae beneficiis adnexae et Missae in paroeciis fundatae

36. *Denique quod spectat missas beneficiis adnexas, quoties aliis Sacerdotibus celebrandae traduntur, Emi PP. declarant ac statuunt, eleemosynam non aliam esse debere quam synodalem loci, in qua beneficia erecta sunt.*

Pro missis vero in paroeciis aliisque ecclesiis fundatis eleemosynam quae tribuitur non aliam esse debere quam quae in fundatione vel in successivo reductionis indulto reperitur in perpetuum taxata, salvis tamen semper iuribus, si quae sint legitime recognitis sive pro fabricis ecclesiarum, sive pro earum rectoribus iuxta declarationes a S. C. exhibitas in Monacensi 25. Iul. 1874. *et* Hildesien. 21. Ian. 1898. Par. 15.

Hinc sacerdotes fruentes cappellaniis fundatis sive ecclesiasticis sive laicalibus non possunt aliis Sacerdotibus missas suarum cappellaniarum celebrandas committere, statuta eleemosyna pro suo arbitrio, sed servare debent praecedentes dispositiones articuli 15. Decreti. S. C. C. 19. Dec. 1904. *Missae in ecclesiis fundatae,* sunt missae, quarum obligatio perpetua est, et *in titulum,* auctoritate Episcopi, erectae non sunt, adeoque a beneficiis distinguuntur. Ferraris v. *Beneficium* a. 1. n. 9. 10. Ad huiusmodi autem onera perpetua admittenda venia Episcopi necessaria est.

37. *Quod spectat missas beneficiis adnexas;* ut e. g. est missa *pro populo* a parocho celebranda. Nihil de tempore et de loco dicitur; servanda enim sunt ea quae ab ipsomet beneficiato essent servanda. *Salvis iuribus pro fabricis ecclesiarum,* retineri enim potest favore ministrorum et ecclesiarum inservientium ea redituum portio, quae in limine fundationis vel alio legitimo modo ipsis assignata fuit, independenter ab opere speciali praestando pro legati implemento. *Salvis iuribus pro ecclesiarum rectoribus,* quando nempe eleemosynae missarum quorundam legatorum pro parte locum teneant congruae parochialis. Par. *In Monacen.*

Ordinariorum officium et vigilantia

38. *Denique officii singulorum Ordinariorum erit curare, ut in singulis ecclesiis, praeter tabellam onerum perpetuorum, et librum in quo manuales missae, quae a fidelibus traduntur, ex ordine cum sua eleemosyna recenseantur, insuper habeantur libri, in quibus dictorum onerum et missarum satisfactio signetur.* Par. *Denique.*

39. *Ipsorum pariter erit vigilare super plena et omnimoda executione praesentis Decreti, quod Sanctitas Sua ab omnibus inviolabiliter servari iubet, contrariis quibuslibet minime obstantibus.* Par. *Ipsorum.*

DECRETUM S. C. C. « *RECENTI* » *22. Maii 1907.*

DE SATISFACTIONE MISSARUM

Ad n. 627.[bis]

1. Decr. hoc S. C. C. *Recenti* 22. Maii 1907. *abusus et legis violatio* declaratur *de Missarum accepta stipe suo marte demere aliquid, retentaque sibi parte pecuniae, ipsas Missas aliis celebrandas committere ob assensum sacerdotis, animo plus minus aequo recipientis, vel ob finem alicuius pii operis iuvandi exercendaeve caritatis.*

2. *Abusus* item *et legis violatio declaratur* collectio magno numero Missarum, *ingenti copia in manibus privatorum hominum coacervata,* periculo semper obnoxia, *quod semper imminet rebus privatae fidei commissis.*

3. *Abusus* tandem *et legis violatio declaratur, Missas celebrandas committere non modo copiosius, quam liceret largiri privatis, sed etiam inconsideratius ignotis presbyteris eas credere,* ob nominis titulive alicuius eorum speciem, vel ob commendationem aliorum, qui eos satis non norunt. — Unde deducitur satis esse, si quis Sacerdotem personaliter non cognoscat, sed ex aliorum commendatione fide digna, qui eum plane noscunt, sciat illum esse probum et omnem mereri fiduciam.

4. Cum autem *admoneantur* Episcopi et locorum Ordinarii, ut omnem hac in re curam et vigilantiam adhibeant, ac rei gravitatem *edoceant clerum et administratores piorum legatorum,* patet non tantum ecclesiasticos verum etiam laicos hisce Decretis obligari.

5. *Ad malum radicitus extirpandum* tria sub gravi culpa S. C. decernit.

1.° *Ut in posterum quicumque Missas celebrandas committere velit Sacerdotibus sive regularibus sive saecularibus extra dioecesim commorantibus, hoc facere debeat per eorum Sacerdotum Ordinarium,*

qui pro regularibus eorum Superior est, *aut ipso saltem audito atque annuente.* Ordinarius enim Sacerdotes illos bene sibi perspectos habere potest. — *Episcopus* autem horum Sacerdotum impedire non potest, quominus illis Sacerdotibus Missae transmittantur, si praedicti Sacerdotes personae dignae sint, et omnem fiduciam mereantur. *Episcopus* item eorum, qui Missas mittunt Missarum transmissionem impedire non potest, nisi agatur de illis Missis, quae a suis subditis intra annum non celebratis, aut non factis celebrari, secundum Decret. *Ut debita* art. 4., proprio Episcopo tradendae sunt. — Neque vero comprehendi videntur praesenti Decreto illi, qui Missas proprias aliis committunt, sed qui aliorum Missas celebrandas Sacerdotibus committunt. Unusquisque enim de rebus suis disponere potest, prout velit, dummodo id faciat sine aliorum iniusto damno.

6. 2.° *Ut unusquisque Ordinarius, ubi primum licuerit, suorum Sacerdotum catalogum conficiat, describatque missarum numerum, quibus quisque satisfacere tenetur, quo tutius deinceps in assignandis missis procedat.*

7. Obligatio, ut patet, est pro Episcopo, ut sciat quas quisque Missas ex obligatione beneficii, capellaniae, vel commissionis *celebrare teneatur,* quo *tutius* ipse deinceps *in assignandis Missis procedat.* Eademque obligatio est pro Superiore Regulari. Obligatio vero non imponitur etiam Sacerdotibus ex praesenti Decreto, ut nempe rationem dent Ordinario Missarum privatim ipsis commissarum.

8. 3.° *Denique, si qui vel Episcopi vel Sacerdotes velint in posterum missas, quarum exuberet copia, ad Antistites aut presbyteros ecclesiarum, quae in Oriente sitae sunt, mittere, semper et in singulis casibus id praestare debebunt per S. C. Prop. Fidei.*

9. *Si qui vel Episcopi vel Sacerdotes;* quare Decretum hoc laicos non attingit. *Quarum exuberet copia,* non aliarum; *quarum exuberet copia* sive pro se, quoad Sacerdotes, sive etiam pro suis subditis, quoad Episcopos, et quoad acceptas ab aliis Missas; non quoad proprias Missas, quas ipsimet tradunt, sua pecunia, celebrandas.

10. *Per S. C. de Prop. Fid.;* vel etiam per Delegatos Apostolicos, aut Superiores Religiosorum ad suos subditos. S. C. C. 9. Sept. 1907. Cf. etiam Decr. S. C. de Prop. Fid. 15. Iul. 1908., quod habetur in textu sub num. 627.bis in fine.

11. Praecedentes praescriptiones *Sanctitas Sua ratas habuit et confirmavit, easque vulgari iussit,* ut observentur *contrariis quibuslibet* minime *obstantibus.*

NOTAE

Ad n. 639. et 657. bis

« Ordinarii, ex iustis et rationabilibus causis, servatisque de iure servandis, permittere possunt, per modum actus, celebrationem Missae domi, quocumque die.

« Ordinarii, ex iustis et rationabilibus causis, servatisque de iure servandis, permittere possunt, per modum actus celebrationem Missae domi, eorum favore, qui domestici Oratorii Indulto gaudent, etiam iis diebus, qui in obtento Indulto excepti sunt, dummodo iustae et rationabiles causae aliae sint ab eis, ob quas concessum fuit Indultum Oratorii domestici ». S. C. de Sacram. 22. Mart. 1915., A. A. S. v. 7. p. 147.

Dominicae I. classis sunt: 1. I. Adventus. — 2. I. Quadrag. — 3. Passionis. — 4. Palmarum. — 5. Paschatis. — 6. In Albis. — 7. Pentecostes. — 8. SS. Trinitatis.

Dominicae II. classis sunt: 1. II. III. et IV. Adv. — 2. Septuagesimae. — 3. Sexagesimae. — 4. Quinquagesimae. — 5. II. III. IV. Quadr.

In *Duplicibus I. classis* fieri possunt et debent, si occurrant, commemorationes: 1. de Dominica quacumque vel II. classis vel minori — 2. de Die infra Octavas privilegiatas Nativ., Epiph. et SS. Corp. Christi — 3. de Feria maiori non privilegiata, (i. e. Adv., Quadrag., Quat. Temp. et II. Rog.) — 4. de Vigili Epiphaniae.

In *Duplicibus II. classis* vero fieri possunt et debent, si occurrant, commemorationes: 1. de quavis Dominica — 2. de quolibet Duplici (etiam de Die Octava non privilegiata), vel Semiduplici, ad modum Simplicis redacto — 3. de Die infra Octavas privilegiatas Nativ., Epiph. et SS. Corp. Chr. — 4. de Feria maiori quacumque — 5. de Vigilia — 6. de Simplici vero fit tantum in Laudibus et in Missis privatis.

Feriae, Vigiliae et *Octavae privilegiatae* quae excludunt Duplicia I. classis: 1. Feria IV. Cinerum — 2. Feriae totius Maioris Hebdomadae — 3. Vigiliae Nativit. et Pentecostes — 4. Dies infra Octavas Pasch. et Pentec. — 5. Dies Octava Nativ. (seu Circumcisio), Epiph. et SS. Corp. Christi.

Attamen in die Octava Comm. Solemnis SS. Corp. Christi, occurrente Festo SS. App. Petri et Pauli, fit de eorumdem Festo, cum commemoratione diei Octavae, quae autem omittitur in II. Vesperis, ob concurrentiam Festi SS. Cordis Iesu. (Cf. *Acta S. Sedis, fasc. 31. Ian. 1912.*).

Feriae, Vigiliae atque *Octavae* quae excludunt Duplicia II. classis, praeter illas iam indicatas in praecedenti §, sunt: Dies infra Octavas Epiphaniae et SS. Corp. Christi.

In Feriis Quadragesimae, (necnon Quatuor Temporum, II. Rogationum, et in Vigiliis) si occurrat fieri Officium alicuius Festi Duplicis (non tamen I. vel II. classis) aut semiduplicis, Missae privatae dici poterunt ad libitum, vel de Festo cum commemoratione ultimoque Evangelio Feriae aut Vigiliae, vel de Feria aut Vigilia cum commemoratione Festi.

« Ex decreto S. R. C., n. 3365. *Clodien.* 7. augusti 1875. ad III., Episcopus potest praecipere, ut collecta *pro re gravi,* si revera sit *pro re gravi,* dicatur etiam in duplicibus primae classis; quaeritur:

I. Quando Episcopus praescribit collectam *pro re gravi* etiam in duplicibus primae classis, collecta dicendane erit in omnibus et singulis duplicibus primae classis?

II. Si Episcopus collectam *pro re gravi* simpliciter praecipiat absque ulla mentione duplicium primae classis, quibus diebus collecta omittenda erit?

R. Ad I. Affirmative, exceptis sequentibus diebus; nempe: Nativitas Domini — Epiphania Domini — Feria V. in Coena Domini — Sabbatum Sanctum — Pascha Resurrectionis — Ascensio Domini — Pentecostes — Festum SSm̃ae Trinitatis et Festum SSm̃i Corporis Christi.

Ad II. In omnibus duplicibus primae classis, in vigiliis Nativitatis Domini et Pentecostes, et in Dominica Palmarum ». S. R. C. 23. Dec. 1914.

DE SACRAMENTO ORDINIS
Ad n. 880.

Cum certum omnino sit Ordinem generatim et sine ulla distinctione esse sacramentum, inde concludendum est, non solum presbyteratum et diaconatum esse sacramenta, verum etiam subdiaconatum et ordines minores. « Unde... oportet, quod in omnibus character imprimatur ». S. Th. S. q. 35. a. 2. c., q. 37. a. 5.

Cum autem episcopatus in apice sit seu in ampliato sacerdotii gradu, certum videtur episcopatum esse sacramentum. Conc. Trid. S. 23. C. 3. 4. c. 4. 6.

Ac ad subdiaconatum et minores ordines quod spectat, eos esse sacramenta longe probabilior et verior sententia est, quippe quae conformior logice omnino est doctrinae Concilii Tridentini Sess. 23., tum in Capitibus tum in Canonibus, et doctrinae Concilii Florentini in Decreto pro Armenis, quod omnino gratuito asseritur nullius esse valoris, neque id videtur posse cum aliqua solida probabilitate affirmari.

« Divisio autem ordinis non est totius integralis in suas partes, neque totius universalis, sed totius potestativi... Et ideo omnes ordines sunt unum sacramentum ». S. Th. S. q. 37. a. 1. ad 2.

Neque certe solida argumenta sunt contra assertam naturam sacramenti praedictorum ordinum, quod careant divina institutione, quod careant materia et forma, quod careant efficacia gratiae; quia tales ordines ante saeculum tertium nunquam nominantur, nec habetur in ipsis manuum impositio; et quia alia est eorum distinctio in Ecclesia Latina et Graeca. S. Alph. l. 6. n. 735. par. *Patet,* S. Th. S. q. 37. a. 2. 4. 5.

1. Proposita thesis, ut patet, non versatur circa Ordinem in genere: An sit sacramentum. Lutherus, Illyricus Kemnitius, aliique Novatores negarunt, sed certissima veritas est ex Sacra Scriptura pariter et divina Traditione. Ac indubia, nec ullo modo controversa est, clarissima Concilii Tridentini definitio Sess, 23ª. canone 3º.: « Si quis dixerit Ordinem, sive sacram ordinationem non esse vere et proprie sacramentum, a Christo Domino institutum, vel esse figmentum quoddam humanum, excogitatum a viris rerum ecclesiasticarum imperitis, aut esse tantum ritum quemdam eligendi ministros verbi Dei et sacramentorum anathema sit ».

2. Neque item, in proposita thesi, agitur de *simplici sacerdotio* et *de diaconatu.* — *De simplici sacerdotio.* Nam *sacerdotum ordo bipartitus est,* inquit Anacletus Pontifex, Episcoporum scilicet, qui sacerdotes *primi* appellantur, et presbyterorum, de quibus Rhabanus ait: *secundi vero ordinis viri presbyteri sunt.*

Certissima veritas est *presbyteratum,* prout ab episcopatu distinguitur esse sacramentum. Concilium Tridentinum Sess. 23ª. canone 1°. disertis verbis de sacerdotio affirmat, eius simul declarans intimam naturam: « Si quis dixerit, non esse in Novo Testamento sacerdotium visibile et externum; vel non esse potestatem aliquam consecrandi et offerendi verum Corpus et Sanguinem Domini, et peccata remittendi et retinendi; sed officium tantum et nudum ministerium praedicandi Evangelium, vel eos, qui non praedicant non esse sacerdotes; anathema sit ». In canone 2°. affirmat pariter Concilium, praeter sacerdotium, esse alios ordines; adeoque sacerdotium esse ordinem, et ordinem primarium seu supremum omnium, quippe ad ipsum alii omnes ordines diriguntur. « Si quis dixerit, praeter sacerdotium non esse in Ecclesia Catholica ordines, et maiores et minores, per quos velut per gradus quosdam *in sacerdotium tendatur;* anathema sit ». Sequitur deinde canon 3ᵘˢ. iam relatus, in quo Concilium affirmat Ordinem, sive sacram ordinationem, esse sacramentum. Ergo aut presbyteratus certissime est sacramentum, aut ordo non est sacramentum.

3. Certa item theologice veritas est diaconatum esse sacramentum. Nam idem Conc. Tridentinum canone 4°. « Si quis dixerit, ait, per Sacram ordinationem non dari Spiritum Sanctum, ac proinde frustra Episcopos dicere: Accipe Spiritum Sanctum, aut per eam non imprimi characterem, vel eum qui sacerdos fuit, laicum rursus fieri posse; anathema sit ». Atqui etiam in ordinatione diaconi praedicta verba dicuntur. Ergo etiam in ea datur Spiritus Sanctus, et confertur gratia, et consequenter, quia ritus collativus gratiae est, sacramentum est. Insuper canone 6°. dicitur: « Si quis dixerit in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex Episcopis, Presbyteris, et Ministris: anathema sit ». Atqui inter plures *ministrorum* ordines, quos enumerat ipsum Concilium Tridentinum capite 2°. ab ostiariatu ad diaconatum, principales sunt diaconi, qui consequenter saltem principaliter designantur praedicto canone 6°. Atqui iterum praedicta hierarchia, divinitus instituta, ex eodem Concilio Tridentino capite 4°., reapse non est, nisi ordinis sa-

cramentum. Nullum ergo dubium esse potest diaconatum esse sacramentum.

4. Verum ex hisce, quae modo praemissa sunt, logica deductione, consequitur et Episcopatum et subdiaconatum et alios minores ordines esse sacramentum, de quibus tantum in nostra thesi quaestio est, quia de iis tantum apud catholicos doctores controversa res est.

5. Et sane primo, si Ordo generatim et sine ulla distinctione est sacramentum, omnes ordines sunt consequenter sacramentum, cum secus valde aequivoca esset illa tridentina assertio can. 3°. *Ordo est vere et proprie sacramentum,* quae quidem non distinguit inter ordinem et ordinem, ita ut includat presbyteratum et diaconatum, excludat subdiaconatum et alios minores ordines, vel etiam episcopatum, si ut ordo distinctus habeatur. Ac si certe illa indefinita propositio *Ordo est sacramentum* includat diaconatum, uti reapse includit, eadem ratione, includere debet alios omnes ordines. Logica ratio inclusionis diaconatus in ea indefinita propositione alia profecto esse non potest, nisi quia est *verus ordo.* Atqui etiam alii ordines ex Concilio Tridentino sunt veri ordines. Ergo et ipsi includuntur.

6. Et haec ratiocinatio confirmatur ex Concilio Florentino. Etenim postquam dixerit omnino generatim et sine ulla distinctione: *Sextum Sacramentum est ordinis,* subdit statim explicite presbyteratum, *diaconatum, subdiaconatum et alios ordines.* Ergo omnes sunt *sextum sacramentum ordinis.* Et deinde addit: *ordinarius minister huius sacramenti est Episcopus.* Ergo *hoc sacramentum* habet etiam ministrum extraordinarium. Atqui minister extraordinarius non est, nisi subdiaconatus et minorum ordinum, de diaconatu enim valde dubia res est, quamvis et de subdiaconatu auctores sint et affirmantes et negantes. Ergo hi omnes ordines *sacramentum* sunt. Et tandem in fine Concilium inquit: « *Effectus* huius sacramenti est *augmentum gratiae, ut quis sit idoneus minister* ». *Ministeria* autem antea Concilium commemoravit explicite minorum ordinum. Neque vero dubium esse potest, quod haec recta sit Florentini Concilii interpretatio etiam ex extrinseca ratione. Nam omnia fere ad verbum descripta sunt ex Opusculo S. Thomae de Fidei articulis et de septem sacramentis. Et S. Thomas propositam a nobis docet sententiam.

7. Sed ad Concilium Tridentinum regrediamur. Concilium Tridentinum ita gradatim progreditur in Capitibus. In Cap. 1°. asserit existentiam *sacerdotii et sacrificii,* et ordo neque nominatur. In Cap. 2°. distincte commemorat et recenset omnes *ordines, qui sacerdotio ex officio deserviunt, et varii gradus sunt, quibus ad sacerdotium ascendatur.*

In Cap. 3°. vero dicit: *Ordinem esse vere et proprie unum ex septem sanctae ecclesiae sacramentis.* Ergo, ut impossibile est restringere hanc Concilii sententiam ad sacerdotium, ita simili modo impossibile est restringere eandem assertionem ad sacerdotium et diaconatum. Evidenter talis restrictio non esset, nisi ex praeiudicata opinione, et contra mentem et doctrinam traditam eiusdem Concilii.

8. Et eodem omnino modo procedit Concilium in Canonibus. In Canone 1.° affirmat existentiam *sacerdotii,* quin ordinem nominet. In Canone 2.° affirmat *praeter sacerdotium, ordines maiores et minores, ad sacerdotium tendentes.* In Canone 3.° affirmat *Ordinem esse sacramentum.* Ordo ergo in Canone tertio alius intelligi non potest nisi *ordo,* qui explicatur in Canone secundo, et qui praeter sacerdotium ordines maiores et minores simul complectitur, qui omnes ad sacerdotium tendunt.

9. Insuper Concilium Tridentinum Capite quarto eiusdem Sess. 23. affirmat ecclesiasticam hierarchiam ordinis constitutam, divino iure, in Ecclesia. Porro haec hierarchia ex eodem Concilio constituitur ex *Episcopis,* et ex *ceteris ecclesiasticis gradibus.* Atqui ceteri ecclesiastici gradus non sunt tantum sacerdotes et diaconi, sed omnes, qui in praecedenti Capite secundo numerantur, ut per eos ascensus fiat ad sacerdotium, scilicet ab ostiariatu ad diaconatum. Itemque praedicta hierarchia divinitus constituta in Ecclesia, complectitur, ex eodem Capite quarto, non tantum *Episcopos;* sed *reliquos inferiores ordines, ceteros ordines.* Atqui reliqui ordines, ceteri ordines, non sunt tantum presbyteratus, nec tantum presbyteratus et diaconatus, sed omnes alii ordines, enumerati ab ipso Concilio in praecedente Capite secundo. Ergo omnes sunt divinitus instituti, et si divina non carent institutione, sacramenta omnes sunt.

10. Quod quidem diserte confirmatur canone sexto: « Si quis dixerit, in Ecclesia catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quae constat ex episcopis, presbyteris *et ministris;* anathema sit ». *Ministri* in hoc canone sexto, qui respondet capiti quarto, sunt omnes illi, qui sunt *ministri* in Capite eodem quarto; ed hi sunt omnes illi, quos *ordinare spectat ad Episcopos,* adeoque omnes scilicet presbyteri, diaconi, subdiaconi, acolithi, aliique. Non enim ad Episcopos pertinet ordinare tantum presbyteros et diaconos. Itemque *Ministri* in Canone sexto sunt omnes illi, qui pertinent ad *ministrorum ordines,* qui sunt in ecclesiae ordinatissima dispositione, ut habetur Capite secundo, et qui complectuntur, ex eodem Capite, omnes ordines maiores et minores. Caeterum, si Concilium Tridentinum eccle-

siasticam hierarchiam ordinatione institutam voluisset revera ad diaconos restringere, cur loco dicendi *ministris,* quod omnibus *ministris* competit, non dixit *diaconis?*

11. Ac, si alia adhuc opus sit probatione, nostra conclusio non parum confirmatur ex eo quod omnes Theologi, uno tantum excepto, Concilii Tridentini, communiter subdiaconatus et minoribus ordinibus veri et proprie dicti sacramenti rationem tribuerint. Et consequenter, ut observat clarissimus de Augustinis, Tridentini Patres, approbando doctrinae et canonum de sacramento ordinis schema, quod a communi theologorum sententia non recedebat, in hanc eandem sententiam concessere. De Ordine art. 6. ed. alt. Romae 1887.

12. Em.mus Card. Ludovicus Billot in suo tractatu de Ordine hanc statuit thesim XXIX.: « Plenitudo sacramenti Ordinis est in Sacerdotio, participatio vero *in ordinibus ministrorum.* Quare *ordinationes etiam inferiores sunt sacramentales et imprimunt characterem;* quod tamen de solo diaconatu, ut theologice certum proponitur, de caeteris autem nonnisi *ut probabilius, et Conciliorum definitionibus consentaneum magis* ». Quam thesim consequenter Em.mus Cardinalis breviter quidem, sed invicte probat potissimum ex Concilio Florentino, ex Concilio Tridentino, ex S. Thoma.

13. Et praestat hic audire Petrum Canisium, qui *contra haereticos* summam explicans *catholicae doctrinae,* nulla mota controversia, simpliciter affirmat ordines omnes esse sacramenta. Haec sunt ipsissima verba Canisii:

« Quid est Ordinis Sacramentum? Est, quo singularis gratia ac potestas spiritualis quibusdam traditur, ut munus in Ecclesia ex professo gerant. Hoc est, *Sacramentum, per quod,* velut ostium, *necessario intrant legitimi dispensatores* mysteriorum et eloquiorum Dei, *ministri Christi et Ecclesiae, Episcopi, Presbyteri, Diaconi, et quotquot* demum *in ecclesiasticis muniis obeundis rite et cum auctoritate versantur.* Nemo enim, ut Scriptura testatur, sibi sumit aut sumere debet *honorem,* exercendorum videlicet *ministeriorum Ecclesiae,* nisi qui vocatur a Deo, tamquam Aaron; hoc est, nisi *sacramento visibili ordinationis* initiatus, et ab Episcopo legitime ordinatus, missusque fuerit *ad opus certi ministerii, quod in Ecclesia pro suo statu gerat,* iuxta leges divinae et Apostolicae traditionis ». Canisius, Opus Catechisticum, sive de Summa Doctrinae Christianae, de Ordine I.

« Quot gradus in se continet *hoc Sacramentum?* Generatim quidem, *minores* ordines *maioresque* continet: *minores* scilicet *quatuor,* Ostiariorum, Lectorum, Exorcistarum et Acolytorum; *maiores* vero

tres nempe Subdiaconorum, Diaconorum, ac Presbyterorum. Ex presbyteris porro alii maiores, alii minores a Christo instituti inveniuntur ». Canisius l. c. IIII.

14. Et similiter ex Catechismo, edito iussu Pii X. 18. Oct. anno 1912., Ordo sacramentum omnes complectitur ordines, et maiores et minores ; et omnes ordines minores et maiores pertinent ad sacram hierarchiam ; num. 397. 399. 400. Et idem omnino habebatur in alio Catechismo, praescripto pro Provincia Romana ab eodem Pio X. 14. Iun. 1905. p. 4. c. 8., ubi dicitur Sacramentum Ordines varios continere gradus, nempe presbyteratum, diaconatum, *subdiaconatum* et *Ordines minores,* ex quibus *resultat sacra hierarchia.*

15. Contra quam sententiam valde sane debile est argumentum, quod desumitur ex diversa ordinum numeratione et distinctione in Ecclesia Latina et Graeca. Etenim, aiunt, quidquid sit, an proxima ab Apostolis aetate omnes habuerit Ecclesia Graeca minores ordines, quod negat quidem Morinus, nunc certe alios ordines infra diaconatum non admittit, nisi subdiaconatum et Lectoratum, caeteros vero in suis Euchologiis a mille et amplius annis numquam recensuit.

Quamvis Morinus neget Ecclesiam Graecam a proximo Apostolorum tempore habuisse minores ordines, alii tamen affirmant, et pluribus probat Hallier.

Et certe minores ordines praeter subdiaconatum et Lectoratum commemorat antiquus auctor operis de Hierarchia Ecclesiastica, itemque antiquus auctor Epistolae ad Antiochenos, si illius S. Dionysius et istius S. Ignatius martyr veri non sint auctores. Eos etiam commemorat Synodus Laodicena ; et S. Epiphanius ecclesiasticis ministris *Exorcistas* et *Ianitores* annumerat. Cf. Wirceburg. n. 54.

16. Ac, si deinde et in praesenti omnes ordines minores in Ecclesia Graeca singillatim non conferantur, ea profecto a veteri recessit more temporis successu, quod Innocentius IV. in Graecis reprehendit. Quamquam dici potest solum Exorcistatum a Graecis recentioribus negligi, Acolytatum et Ostiariatum simul cum Subdiaconatu conferri, ut eruitur ex ipsa subdiaconatus forma, quae a Graecis usurpatur. Hinc Benedictus XIV. C. *Etsi pastoralis* super ritibus Graecorum ait, quod clericus Graecus per *Subdiaconatum, graeco ritu collatum Acolytatum et Ostiariatum recepisse censeatur.* Ergo hi ordines existunt apud Graecos, quamvis seorsum non conferantur. Et ab aliis Orientalibus etiam exorcistatum conferri constat ex Gabriele Philadelphiensi. Cf. Wirceburg. n. 54. 55. 58. 59. 60.

17. Ecclesia autem Latinae et Graecae diversitas in ritu sacramentorum essentiali bene explicatur ex eo quod Christus hunc ritum in sua infima specie non determinavit. Hinc apud Graecos, Coptos, Aethiopes sola manuum impositio servata est. Ecclesia vero Latina illi addidit ad maiorem quandam significationem et expressionem traditionem instrumentorum, quam solam constituit pro subdiaconatu aliisque inferioribus ordinibus.

18. Caeterum quoad Ecclesiam Graecam valent, quae mox dicenda sunt de Ecclesia Latina. Nam aiunt, quod ante saeculum tertium praedicti ordines, de quibus tota controversia est, ante saeculum tertium nunquam nominantur: Primo enim nominantur a Cornelio Papa in Epistola ad Fabium Episcopum Antiochenum circa annum 251.

19. Facile vero responderi potest omnes ordines inferiores semper fuisse implicitos in supremo ordine ministrorum, id est in diaconatu; ac relictum fuisse dispositioni Ecclesiae, ut decerneret explicitam eorum collationem in parte, vel in toto, prout expedire videretur. Unde S. Thomas Suppl. q. 37. a. 2. ad 2. ait: « quod in primitiva Ecclesia propter paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria diaconis committebantur... nihilominus erant omnes praedictae potestates, sed implicite in una diaconi potestate. Sed postea ampliatus est cultus divinus, et Ecclesia quod implicite habebat in uno ordine, explicite tradidit in diversis. Et secundum hoc dicit Magister, quod Ecclesia alios ordines instituit ». Scilicet, non eos, propria auctoritate, *instituit,* sed eos a Domino *institutos,* crescente fidelium numero, *separatim* pluribus contulit.

20. Aliud autem est praedictos ordines primum a nobis inveniri commemoratos a Cornelio Papa, aliud quod tunc primum fuerint invecti in Ecclesia. Quin imo Cornelius Papa enumerans omnes nominatim, et maiores et minores ordines, et affirmans Romae adesse, implicite affirmat iam pridem eos extitisse.

S. Iustinus Martyr, saec. 2.°, f. a. 161., in Apologia pro Christianis Prima, num. 67., Migne vol. 6. col. 429. 430. diaconos commemorat et lectorem, cuius erat legere in christianorum conventu commentaria Apostolorum aut scripta prophetarum. « Εἶτα παυσαμένου τοῦ ἀναγινώσκοντος, *deinde, ubi lector desiit...* ».

Tertullianus item, saec. 2.°, f. a. 199., de Praescription. XLI., Migne vol. 2. col. 57.: « Alius hodie episcopus, cras alius; hodie diaconus, qui cras *lector;* hodie presbyter, qui cras laicus: nam et laicis sacerdotalia munera iniungunt ».

21. Hinc admodum difficile non erit eorum divinam institutionem, non sine solido fundamento asserere. Etenim bene potuit eorum institutio orali communicatione a Christo Domino tradi. Et ita evenisse ex Augustini regula dicendum est. Scilicet, « Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi Auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur ». Atqui hanc regulam rei nostrae convenire est manifestum. Etenim, quin ullum reperiatur Concilium, in quo instituti fuerint ordines diaconatu inferiores, eos nihilominus semper, ab Ecclesiae primordiis, in Ecclesia fuisse, semperque constanter retentos scimus. Et re quidem vera Concilium Tridentinum Sess. 23. Capite 2.° *De septem ordinibus* agens inquit: « Non solum de sacerdotibus, sed et de diaconis Sacrae Litterae apertam mentionem faciunt, et quae maxime in illorum ordinatione attendenda sunt gravissimis verbis docent, *et ab ipso Ecclesiae initio* sequentium ordinum *nomina atque uniuscuiusque eorum propria ministeria,* scilicet, subdiaconi, acolythi, exorcistae, lectoris et ostiarii *in usu fuisse cognoscuntur,* quamvis non pari gradu; nam subdiaconatus ad maiores ordines a Patribus et sacris conciliis refertur, in quibus, et de aliis inferioribus frequentissime legimus ». Praedictum autem *Ecclesiae initium* ex ipso Concilio ad tempora refertur Apostolorum. Etenim eadem Sess. Cap. 17. de Reform. Concilium vult, « ut sanctorum ordinum a diaconatu ad ostiariatum functiones, *ab Apostolorum temporibus in Ecclesia laudabiliter receptae,* et pluribus in locis aliquandiu intermissae, in usum iuxta sacros canones revocentur ».

22. Tripliciter autem explicari potest divina ministrorum omnium institutio. Primus modus, quem tradit S. Alphonsus l. 6. n. 735., repetit ministrorum institutionem ab ipsa institutione sacerdotii, in qua implicite continebatur. Allato textu Lucae 22.: « *Hoc facite in meam commemorationem* »; mox S. D. subdit: « Ubi licet tantum sacerdotium fuerit ordinatum, in ipso tamen contenta fuit ordinatio aliorum ministrorum, qui Sacerdotibus inserviunt ». Et S. Thomas rationem affert, « quia inferior potestas comprehenditur in superiori virtute, sicut sensus in intellectu, et ducatus in regno ». S. q. 35. n. 5., q. 37. a. 1. ad 2. ad 3., a. 2., a. 4. Cf. Scavini, Mediolani 1874., de Sacram. Ord. n. 528. Alter modus affertur a doctissimo Struggl Tr. IX. q. 3. art. 2. n. 22. Ait praedictus Auctor: « Omnes Ordines (nempe diaconatus, subdiaconatus, aliique omnes minores ordines) fuerunt a Christo instituti, saltem institutione generali ministrorum Ecclesiae ». Tertius tandem modus est, si dicatur omnes inferiores ordines in diaconatu fuisse comprehensos et institutos, et deinde Ecclesiae potestate

fuisse inter se separatos, uti iam ex Angelico Doctore audivimus. Atque hinc patet, difficultatem hanc divinae institutionis, quoad subdiaconatum et alios minores ordines, eandem esse pro diaconatu, de cuius divina institutione certo quidem constat ex Concilio Tridentino, sed quandonam fuerit a Christo institutus, et quomodo, in Sacris Litteris in particulari non explicatur. Quin imo neque etiam de Episcopatu, cuius certa est, divina institutio, certo constat, quandonam et quomodo Christus huiusmodi sacramentum instituerit. Probabiliter dicitur, hoc fuisse post Resurrectionem, quando Apostolos constituit Pastores Ecclesiae. Quadraginta enim illis diebus, Christus *praebuit se vivum, apparens et loquens de regno Dei.* Ac, post Resurrectionem, etiam potestatem dedit Apostolis remittendi peccata, cum iam sacrificium et sacerdotium in ultima Coena instituerit.

23. Ac nonne etiam potuit exorcistatus et lectoratus institui, quando Christus, ante sacerdotii institutionem in ultima Coena, binos misit discipulos suos, potestatem eis conferens daemones eiiciendi, et verbum Dei praedicandi. Apud Luc. 9., 1. 2., « Convocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem et potestatem super omnia daemonia, et ut languores curarent. Et misit illos, praedicare regnum Dei, et sanare infirmos ». Et 10., 17., « Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio dicentes, Domine, etiam daemonia subiiciuntur nobis in nomine tuo ». Et apud Marc. 6., 7. « Et vocavit duodecim et coepit eos mittere binos, et dabat illi potestatem spirituum immundorum ». Et infra v. 12. « Et exeuntes praedicabant, ut poenitentiam agerent » Et v. 30. « Et convenientes Apostoli ad Iesum renuntiaverunt ei omnia, *quae egerant et docuerant* ». *Egerant,* daemones expellendo ; *docuerant,* populos instruendo, quo disponerentur et praepararentur, ad Eucharistiae percipiendum mysterium, quod serius erat instituendum. Praeterea nonne etiam acolythatus et subdiaconatus institutionem asserere possumus in missione Apostolorum ad parandum locum pro Pascha mandacanda, immo pro Eucharistia instituenda et sumenda ?

24. Hac de divina institutione remota obiectione, removenda alia obiectio est ex efficacia gratiae, quam dicunt non haberi in subdiaconatu aliisque inferioribus ordinibus, cum in ipsis manuum impositio non habeatur, qua gratia confertur.

Nullum utique dubium esse potest gratiam conferri manuum impositione in Episcopatu, in Presbyteratu, in Diaconatu. Falsum tamen omnino est, gratiam non conferri etiam in aliis ordinibus, quia manuum impositionem non continent. Habetur enim, in aliis ordinibus, instrumentorum traditio cum correspondentibus verbis ; adeoque

materia et forma nullo modo deest in eis, ut habetur ex ipso Tridentino Concilio, ex Concilio Florentino, Decreto pro Armenis, ex Pontificaii Romano, ex Catechismo Romano.

25. Gratuitum autem illud assertum est. Nullibi dicitur, gratiam in ordine non dari nisi manuum impositione. Et ex eo, quod, hac manuum impositione, gratia conferatur, in aliquibus ordinibus superioris gradus, non sequitur quod non conferatur, aliis ritibus, in aliis inferioris gradus ordinibus. Falsum deinde assertum videtur ex ipso Concilio Tridentino, quod gratiam non tribuit in hoc sacramento, nec exclusive, nec simpliciter manuum impositioni, sed generatim *signis,* quibus conficitur sacramentum. Qua assertione iterum apparet ex Concilio Tridentino *Ordinem sacramentum* complecti omnes ordines et maiores et minores. Ecce verba Concilii Capite 3.º Sess. 23.ª: « Cum Scripturae testimonio Apostolica traditione, et Patrum unanimi consensu, perspicuum sit, per sacram ordinationem, *quae verbis et signis exterioribus perficitur,* gratiam conferri, dubitare nemo debet, ordinem esse vere et proprie unum ex septem sanctae ecclesiae sacramentis ».

26. Insuper ex Pontificali Romano Episcopus « moneat ordinandos, quod instrumenta, *in quorum traditione character imprimitur,* tangant ». Ex qua monitione patet, et omnes ordines esse sacramenta, neque solum ritum efficacem gratiae esse manuum impositionem. Ac Catechismus Romanus num. 10., de ipso loquens Sacerdotio, haec habet gravissima verba, quae bene ostendunt quam sit falsa adversariorum affirmatio : « Quare Episcopus ei calicem cum vino et aqua, et patenam cum pane porrigens, qui Sacerdos ordinatur, inquit, *Accipe potestatem offerendi sacrificium,* etc., quibus verbis *semper docuit Ecclesia,* dum materia exhibetur, potestatem consecrandae Eucharistiae, *charactere animo impresso,* tradi, *cui gratia adiuncta sit,* ad illud munus rite et legitime obeundum ». Ac num. 34. spiritualem characterem ordinibus omnibus attribuit. Tandem Concilium Florentinum, quin manuum impositionem excludat, non alium sacramentorum ritum profert, nisi instrumentorum traditionem, cui ritui evidenter annectit efficaciam gratiae, quam, post recensitos ordines, eorumque materiam et formam, explicite in fine affirmat.

27. Sed adversarii aiunt, Concilium non tradere, nisi accidentalem ritum. Falsa haec est affirmatio. Nam Concilium initio declarat, Sacramenta « *tribus perfici,* videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, et persona ministri conferentis sacramentum, cum intentione faciendi quod facit Ecclesia ; *quorum si aliquod desit, non per-*

ficitur sacramentum». Tria haec substantialia explicat pro singulis sacramentis, adeoque etiam pro ordine substantialem tradit materiam et formam, unde etiam iterum constat omnes ordines ex Concilio Florentino esse sacramenta, cum omnium substantialem materiam et formam adsignet. Caeterum non agi de mero ritu accidentali, sed substantiali constat ex ipsa Concilii affirmatione, siquidem ait: « Sextum sacramentum est ordinis, cuius materia est illud, *per cuius traditionem confertur ordo* ». Si ergo ordo confertur per traditionem huius materiae, haec traditio substantialis omnino est.

28. Sed urgent alia via adversarii, asserentes nullius esse valoris Decretum Concilii Florentini, cum in eo agatur de mera quadam *Instructione* Armenorum, pro quorum unione praedictum Decretum editum fuit. Verum aliud est Decretum hoc non continere in hac re definitionem dogmaticam ex Cathedra, aliud est, bene diversum, Decretum non referre nisi meram quandam opinionem, et quidem falsam, secundum eosdem adversarios. Hoc enim Decreto, *Sacro approbante Concilio, et ipsis etiam oratoribus consentientibus, Armenis proposita doctrina est, sub compendio, orthodoxae fidei.* Decretum continetur in Bulla Eugenii IV. *Exultate Deo*, « Datum est Florentiae *in publica Sessione synodali, solemniter in Ecclesia maiori celebrata* ». Ut habetur § 3. Oratorum *fides* in antecessum examinata est, tam circa « alia *ad fidem orthodoxam* et ritus universalis Ecclesiae pertinentia », quam circa « *Septem Ecclesiae Sacramenta* ». Et deinde § 4. dicitur : « Expedire iudicavimus, ne ulla in futurum *de fidei veritate* apud ipsos Armenorum *haesitatio esse valeat,* atque idem per omnia sapiant cum Sede Apostolica, unioque ipsa *stabilis et perpetua*, *sine ullo scrupulo,* perseveret, *sub quodam brevi compendio orthodoxae fidei veritatem, quam super praemissis profitetur Ecclesia, per hoc Decretum, sacro hoc approbante Florentino Concilio, ipsis oratoribus ad hoc etiam consentientibus, traderemus* ». Et deinde § 9., ubi incipitur tractare de Sacramentis, haec initio expositionis doctrinae Ecclesiae praemittuntur : « Quinto *ecclesiasticorum sacramentorum veritatem pro ipsorum Armenorum tam praesentium quam futurorum, faciliori doctrina,* sub hac brevissima redigimus formula ». Quae cum ita sint, non intelligitur quidem, quomodo possint moderni scriptores hoc Decretum habere, ut nullius valoris, vel ad summum, ut praticam quandam instructionem, et nullo modo doctrinale. Caeterum *practica Instructio* ad summum intelligi potest *quoad ritum servandum,* sed nullo pacto *quoad intrinsecam ordinis naturam.* Et proposita nostra thesis de hac agit, non de illa. Non agitur enim in thesi de ritu, quo confe-

runtur ordines; sed, an ordines sint sacramenta, instituta consequenter a Christo Domino Nostro, quolibet tandem ritu conferantur. — Neque tandem illud est praetermittendum, doctrinalem valorem Decreti nullo pacto posse inde imminui, quod, *in Sacramento Eucharistiae,* praescribat vino aquam ante consecrationem admiscendam. Nam ISTE RITUS ETIAM AD DOCTRINAM PERTINET. Etenim, ita dicitur in Decreto: « Aqua autem ideo admiscetur, *quoniam iuxta testimonia Sanctorum Patrum ac Doctorum Ecclesiae, pridem in disputatione exhibita, creditur, ipsum Dominum in vino, aqua permixto, hoc instituisse Sacramentum* ». Si iuxta Sanctorum Patrum *et Doctorum testimonia* Christus ita hoc instituit *Sacramentum,* haec Sacramenti institutio, maxime ad doctrinam pertinet ipsius Sacramenti. Et quod huiusmodi ritus revera maximi *ad doctrinam pertineat,* patet etiam ex eo, quod S. C. de Prop. Fide, in suo Decreto 30. Ian. 1635., Armenos, praedictum ritum omittentes, gravissime reprehendit, « *quia aqua in vino consecrando miscetur ex traditione Apostolica, idque Christum fecisse ex testimoniis Sanctorum Patrum creditur* », et quia contrarius Armenorum ritus « *aut involvit haeresim Monophysitarum, aut saltem de illa est suspectissimus* ». Solum enim vinum consecrant Armeni, ut *per hoc ostendant unam esse tantum in Christo Domino naturam.* Nonne haec ad orthodoxae catholicae fidei doctrinam pertinent?

29. Operae pretium est audire ea quae de hac quaestione habet Eminentissimus Cardinalis Ludovicus Billot. Ait enim: « Re quidem vera nonnisi ex praeiudicatae causae necessitate potuerunt quidam adduci ad reiiciendam normam Decreti pro Armenis, *cuius plena auctoritas semper fuit in Ecclesia Dei.* Nonne huic Decreto consueverunt theologi religiose adhaerere, dum illud passim in medium afferunt inter ceteras regulas, a quibus discedere non licet? Nonne ex eodem ipsum Tridentinum plerasque sumpsit formulas dogmaticas in doctrina Sacramentorum?... Quae omnes desumptas esse constat ex Decreto pro Armenis, quod ad margines citatur cum locis Scripturarum, Iuris Canonici, et praecedentium Conciliorum, quibus Concilii Patres in suis definitionibus innitebantur. Quare pauci admodum sunt, qui non timuerint Decreti huius auctoritatem declinare ». De Ordine Quaest. XXXIV.-XXXIX Supplem. Thes. XXX. § 1. n. 2. Ita doctissimus Cardinalis. Et doctus Annotator hispanus Guryani Compendii P. Casajoana S. I. « Verius, ait,... omnes ordines et maiores et minores sunt Sacramenta iuxta probabiliorem et communiorem sententiam. Ita docet Eugenius IV. Decr. ad Armenos; cuius auctoritas plus probat, quam rationes omnes opinionis oppositae ». De Ordine n. 699. Nota.

30. Neque, quoad subdiaconatum, obiectio valet, quod non fuerit semper ordo maior et sacer, sed primum ordinibus maioribus et sacris accenseri coeperit ad Urbano II. in Conc. Benev. a. 1091., vel ab Innocentio III. a. 1207.

Si ordo *sacer* et *maior* intelligatur *ex eius intrinseca ratione,* scilicet quatenus spiritualem tribuit potestatem altaris sacrificio propius inserviendi, quam initiati minoribus ordinibus faciant, subdiaconatus semper in Ecclesia Dei fuit *ordo sacer et maior.* Nam, iam audivimus ex Concilio Tridentino, *uniuscuiusque septem ordinum propria ministeria ab ipso Ecclesiae initio in usu fuisse.* Audivimus item ex eodem Concilio, *subdiaconatum ad maiores ordines a Patribus referri,* quae verba antiquam et universalem exprimunt traditionem, neque referri possunt ad posteriorem saeculorum Patres et Concilia, cum absolute et generali ratione proferantur, et proferantur post alia verba, de *usu propriorum ministeriorum uniuscuiusque septem ordinum ab ipso Ecclesiae initio.*

31. Si vero *ordo sacer et maior* ex alia extrinseca ratione intelligatur, tunc utique non semper subdiaconatus fuit *ordo sacer et maior,* sed nihil inde deduci potest contra sacramentalem eius naturam.

Non semper utique subdiaconatus fuit *ordo sacer,* hac deducta denominatione a continentiae voto, quod non semper ei adnexum fuit. Neque fuit semper *ordo maior,* quatenus subdiaconus possit in Episcopum eligi, quod non obtinuit, nisi ab Urbano II. et ab Innocentio III. Urbanus enim permisit, ut interdum, *sed rarissime, opportunitate exigente, et non sine Romani Pontificis vel Metropolitani licentia,* subdiaconus eligi possit in Episcopum, quem, ex solo coetu eorum, qui sunt in sacris constituti, assumendum veteres Canones sanciverant. Innocentius autem, ex eo quod subdiaconatus inter sacros ordines iam computaretur, statuit, *ut subdiaconus in Episcopum valeat libere eligi, sicut diaconus vel sàcerdos.* Neque tandem *ordo sacer* est, si ordo sacer pro ordine hierarchico accipiatur, hierarchia stricte sumpta. Sic enim hierarchiae sunt, qui iurisdictionem aliquam seu principatum in Ecclesia obtinent, cuiusmodi sunt Episcopi, Presbyteri et Diaconi, ut docent Patres, Ignatius, Hieronymus, Chrysostomus.

32. Neque item, quoad ordines minores, obiicere valet quod exiguae et viliores sint eorum propriae functiones. Nihil vile et exiguum, sed e contrario magna et nobilis res est, res quaelibet, quae ex se ad divinum cultum spectat, ad sacrosanctum Eucharistiae sacrificium. Ac nonne etiam Christus ipse, Salvator humani generis, eas exercuit functiones, uti scite adnotavit Magister Sententiarum, l. 4.

Dist. 24., et S. Bonaventura, Comp. Theologicae Veritatis l. 6. C. 36.? Septiformi ergo Ordinum officio cum ipse iam Dominus usus fuerit, ex eius exemplo magis adhuc elucet sacrorum ordinum dignitas. Enimvero Christus, ait S. Bonaventura, exercuit: *Ostiariatum,* quando eiecit negotiantes de templo, Matth. 21., 12., nec sinebat, ut quisquam transferret vas per templum, Marc. 11., 16.; *Lectoratum,* quando stans in medio seniorum legit in Sinagoga, assumpto Isaiae libro, Luc. 4., 16. seqq.; *Exorcistatum,* quando a daemone liberabat obsessos, Luc. 11. 14. 15.; *Acolythatum,* quando dixit: Ego sum lux mundi, Ioann. 6. 12.; *Subdiaconatum,* quando linteo se praecinxit, et pedes discipulorum lavit, Ioann. 13., 4. seqq.; *Diaconatum,* quando post coenam Corpus et Sanguinem suum dispensavit discipulis suis, Luc. 22., 19. 20.; *Sacerdotium,* denique quando se ipsum in ara crucis obtulit, et quando in Coena panem in Corpus et vinnm in Sanguinem convertit.

33. Dicendum nunc est de sacramentali episcopatus natura. Episcopatum esse sacramentum certo constat ex Concilio Tridentino Sess. 33. Cap. 3°. ubi statuit, Ordinem esse sacramentum. Quod Concilium ita probat: « Inquit enim Apostolus: " Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quae est in te, per impositionem manuum mearum. Non enim dedit nobis Deus spiritum timoris, sed virtutis et dilectionis et sobrietatis ». Loquitur hic Apostolus ad Timotheum, et impositio manuum ei facta ordinatio fuit in Episcopum, ut cum Chrysostomo, Theophilactus, Oecumenius, Anselmus aliique notae non infimae interpretes affirmant. Et S. Thomas Lect. 3. in Epist. 2. ad Timotheum explicans illa verba: « Quae est in te per impositionem manuum mearum », inquit: « A quo scilicet ordinatus erat Episcopus; in qua manus impositione data est ei gratia Spiritus Sancti ». Apostolus autem eo in loco, nempe in 2. ad Tim. cap. 1°. de officiis propriis Episcopi agit, et idem habetur in 1. ad Tim. cap. 4°.

34. Insuper Concilium Tridentinum, postquam asseruerit generatim ordinem esse sacramentum capite 3°., immediate sequente capite 4°. docet, per ordinem, episcoporum, presbyterorum aliorumque ordinum constitutam esse sacram hierarchiam, et ad hierarchicum ordinem sacerdotes et praecipue episcopos pertinere. Ergo etiam sacra ordinatio episcoporum sacramentum est, ut sacramentum est sacra ordinatio presbyterorum, et reliquorum inferiorum ordinum.

35. Praeterea ex canone 6°. Concilii Tridentini episcopatus pertinet ad hierarchiam, divina ordinatione institutam; itemque ex cap. 3°. et can. 4°. *impositione manuum* et verbis, *Accipe Spiritum Sanctum*

gratia confertur. Atqui episcopatus hoc ritu confertur. Cum ergo in eo habeatur triplex illud elementum, intrinsece constitutivum sacramenti, signum sensibile, divina institutio, efficacia gratiae, concludendum necessario est episcopatum etiam esse vere et proprie sacramentum.

36. Cum septem igitur ordines sint, et quilibet eorum sacramentum sit, quaeritur ultimo loco, utrum sint septem ordines et septem sacramenta, an unus ordo et unum sacramentum. Ad hanc definiendam quaestionem praemittendum est ex Angelico Doctore triplex totum esse distinguendum. Totum primo est integrale, quod dividitur in partes integrales, quae singulae consequenter non recipiunt praedicationem totius. Et sic vere dici non potest: tectum est domus; vestibulum est domus, etc. Alterum est totum universale, quod dividitur in partes subiectivas, de quibus singulis seorsim praedicari potest, sed quae simul praedicationem totius recipiunt in plurali, non in singulari. Et sic dicitur Petrus est homo, Paulus est homo; homo est animal, asinus est animal; homo est corpus animatum, asinus est corpus animatum; sed non dicitur, Petrus et Paulus sunt homo sed sunt plures homines; nec dicitur homo et asinus sunt animal, sunt corpus animatum, sed sunt plura animalia, plura corpora animata. Tertium tandem totum est potestativum, cuius haec est natura, quod totum secundum completam rationem est in uno, in aliis autem est aliqua participatio ipsius. Et sic in regno, quamvis tota potestatis plenitudo resideat penes regem; non tamen excluduntur ministrorum potestates, quae sunt participationes quaedam regiae potestatis. « Et ita est hic: tota enim plenitudo sacramenti huius est in uno ordine, scilicet sacerdotio, sed in aliis est quaedam participatio ordinis. Et hoc significatum est in hoc quod Dominus dixit, Num. XI. 17., Moysi: *Auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustineant tecum onus populi.* Et ideo omnes ordines sunt *unum sacramentum* ». S. Th. Suppl. q. 37. a. 1. ad 2. ad 3.

37. Ac ut omnes ordines sunt sacramentum et unum sacramentum, sic etiam singuli ordines sunt sacramentum, « secundum modum, quo totum potestativum praedicatur de suis partibus, quod medium est inter totum universale et totum integrale. Totum enim universale adest cuilibet parti, secundum totam suam essentiam et virtutem, ut animal homini et equo; et ideo proprie de singulis partibus praedicatur. Totum vero integrale non est in qualibet parte, neque secundum totam essentiam, neque secundum totam virtutem; et ideo nullo modo de partibus praedicatur, sed aliquo modo, licet improprie de omnibus simul, ut si dicamus, quod paries, tectum et fundamentum sunt domus. Totum vero potentiale adest singulis partibus secundum totam

suam essentiam, sed non secundum totam virtutem. Et ideo quodammodo potest praedicari de qualibet parte, sed non ita proprie, sicut totum universale. Et per hunc modum Augustinus dicit, quod memoria, intelligentia et voluntas sunt una animae essentia », S. Th. 1. p. q. 77. a. 1. ad 1., scilicet, quia essentia animae existit tota in his potentiis, licet non secundum totam virtutem. Et ita hic, ut iam dictum est, tota plenitudo sacramenti huius in solo sacerdotio est, in aliis quaedam eius participatio est; et ex illo etiam, ad quod alii ordines referuntur, varii ordines distinguuntur. S. Th. Suppl. q. 37. a. 2.

FORMA ORDINATIONIS
Ad n. 882.

Quum, iuxta plures auctores, Praefatio, in Ordinatione Presbyterorum, praesertim ultima verba: *Da, quaesumus, Omnipotens Pater,* IN *hos famulos tuos Presbyterii dignitatem,* etc., ad formam Sacramenti pertineant. Quaeritur:

1°. Utrum, in praedictis verbis, vox *ut* loco *in* per inadvertentiam usurpata, formam substantialiter vitiet?

2°. Quid faciendum in hoc casu?

Evidens res est praedictam immutationem esse substantialem in ea propositione: *Da quaesumus* etc. Etenim substituendo *ut* vocabulo *in* nullus omnino superest amplius sensus.

Verum inde nullum dubium haberi potest pro ordinationis validitate. Nam, quamvis auctores sint qui asserant praedictam Praefationem pertinere ad formam Sacramenti, id tamen verum non est.

Etenim primo forma comitatur materiam; materia hic est manuum impositio, quae quando pronuntiatur Praefatio omnino expleta est. Insuper quando pronuntiatur Praefatio inter impositionem manuum et Praefationem iam alii ritus et aliae caeremoniae interfuere, quibus consequenter Praefatio non posset amplius cum materia uti forma coniungi. Ac tandem Praefatio non recitatur *manus extensis super ordinatis,* quae extensio est continuatio prioris impositionis manuum, quam consequenter moraliter coniungit cum forma: *Oremus fratres charissimi* etc.; sed recitatur *extensis manibus ante pectus,* et haec extensio manuum ante pectus, ex Decisionibus S. Officii, nullo modo sufficit ad validitatem ordinationis, si loco *praedictae extensionis* adhibeatur. Est igitur ritus bene diversus. Et consequenter, *finita manuum extensione* et finita *forma,* quae eam comitatur, totus ritus essentialis expletus

est, neque ea quae sequuntur ad essentiam pertinent. Post manuum extensionem et concomitantem formam *oremus, fratres carissimi,* etc. sequuntur: *genuflexio, elevatio, extensio manuum ante pectus:* hoc certo certius ad essentiam ordinationis non pertinet uti materia, ergo neque concomitans *oratio et Praefatio.*

Accedunt praecedentibus considerationibus intrinsecis. Decisiones plures S. Officii, quibus constat formam substantialem impositionis manuum non esse nisi praefatam Orationem: *Oremus fratres charissimi.*

S. O. 17. Mart. 1897. declaravit sacerdotem iterum ordinandum, sub conditionem, cum Episcopus non meminerat, utrum ipse tenuisset manus elevatas super caput promovendi, in secunda impositione, cum recitatur oratio: *Oremus fratres charissimi.*

Idem S. O. 6. Iul. 1898. declaravit validam esse ordinationem, si Episcopus advertens defectum extensionis manus, ante traditionem instrumentorum, ipse solus manum extendat super ordinandos, et submissa voce repetat exhortationem: *Oremus fratres charissimi.*

Validae a S. O. declaratae sunt ordinationes, si Episcopus manum tenuit extensam saltem immediate ante vel immediate post orationem: *Oremus,* vel saltem non omisit eam ex toto, durante praedicta oratione. — Conferatur Enchiridion Morale ed. 4.ª pag. 621. seqq., S. Alph. ed. P. Gandé vol. 3. pag. 755. seq., nota d.

Forma ergo necessaria et substantialis non est nisi Oratio: *Oremus* etc. Etenim, si manuum impositio non fiat, ea durante, vel immediate post eam, iteranda ordinatio est. Ergo forma substantialis, materiae seu manuum impositioni correspondens, non est nisi praedicta Oratio.

Et confirmatur. Nam ex S. R. C. 18. Febr. 1843. *Ecclesia Romana manus ordinandis imponit* IN PRIMA TANTUM ORATIONE: OREMUS, FRATRES CHARISSIMI. Ergo *tantum* haec Oratio *substantialiter* refertur ad impositionem manuum. Ergo alia Oratio et Praefatio sequens omnino extraneae substantialiter sunt manuum impositioni. Et consequenter forma illius non sunt.

Supervacaneum autem est notare, quod illud *tantum* refertur *ad Orationem*, i. e. ad formam, et non ad impositionem manuum; nam Ecclesia Romana, praeter illam manuum impositionem, *in ea Oratione,* aliam etiam adhibet manuum impositionem, in fine Ordinationis, in alia illa potestatis traditione: *Accipe Spiritum Sanctum,* etc. Quare sensus illius propositionis est: Secunda manus impositio, quae ex communi sententia non est, nisi continuatio primae, habetur tantum in ea

Oratione. Quare, finita manuum impositione seu applicatione materiae, finit forma, quae ad eam refertur, et cum ea regulariter coexistit.

Et sane, si manuum impositio habetur *tantum* Oratione: *Oremus, fratres charissimi*, etc. Ergo non habetur in alia sequenti Oratione et multo minus in sequenti Praefatione. Si in hac non habetur manuum impositio, evidenter haec Praefatio non potest referri et coniungi quasi *forma* cum materia, *quae non est.*

Et confirmatur, quia Praefatio recitatur non cum manibus extensis super ordinandos, sed manibus extensis ante pectus, quae extensio ex S. Officii Decretis manuum impositio non est, et huius loco redderet invalidam ordinationem, vel certe dubiam.

Quare finita manuum super ordinandos extensione et concomitante Oratione, *Oremus, fratres charissimi,* ritus impositionis manus cum sua forma expletus est; et alia omnino incipit caeremonia. Quod ostenditur etiam facto quod ordinans tunc *ad altare convertitur* etc. Et illud etiam ultimo loco omittendum non videtur, incongruum videri *tam longam formam* hic usurpari, cum regulariter in omnibus sacramentis brevissima esse soleat. Esset enim ea forma fere duarum paginarum.

Quibus praemissis, propositis dubiis respondendum videtur. — Ad 1.um Providebitur in 2.° — Ad 2.um Acquiescat. — Et ita ad hunc Casum respondit S. C. de Sacramentis 17. Sept. 1914.

CIRCA INTERRUPTIONEM STUDIORUM

Ad n. 903.

« I. Cum haud raro contingat, ut Religiosi studentes, absque ulla ipsorum aut superiorum culpa, per plures menses studia interrumpere cogantur (ex. gr. infirmitatis, aut servitii militaris causa), quaeritur utrum huiusmodi studentes totum annum scholarem sic interruptum seu abbreviatum repetere teneantur; an a Superiore generali, accedente voto deliberativo suorum Consiliariorum, dispensari possint.

II. Utrum examen seu periculum, de quo in Responso ad n. VI. Declarationum sacrae Congregationis diei 7. septembris 1909. sermo est, subiri debeat etiam ab alumnis, qui aliquam disciplinam accessoriam Theologiae in scholis non excoluerint; et si affirmative, utrum

hoc examen tam ab istis alumnis quam ab aliis subeundum, coincidere possit cum examine in fine anni scholaris subiri solito.

R. Ad I. Negative ad 1.am partem; affirmative ad 2.am, dummodo 1) interruptio seu compendium studiorum complexive non duraverit ultra tres menses; 2) studia omissa scholis privatis suppleta fuerint; 3) et in examine constiterit, ex testimonio examinatorum seu doctrinae iudicum, alumnos disciplinas, de quibus in eorum absentia in scholis actum est, prorsus didicisse.

Ad II. Examen, de quibus in Responso ad num. VI. Declarationum sacrae Congregationis diei 7. sept. 1909. agitur, requiri pro qualibet disciplina omissa, sufficere tamen examen ordinarium etiam in fine anni praestitum, quod ex testimonio examinatorum seu doctrinae iudicum constare debet ». S. C. de Religios. 8. Ian. 1915.

DECRETUM S. C. C. « *NE TEMERE* » DE SPONSALIBUS ET MATRIMONIO

Ad n. 912., 1026.

« Ne temere inirentur clandestina coniugia, quae Dei Ecclesia iustissimis de causis semper detestata est atque prohibuit, provide cavit Tridentinum Concilium, *cap. 1. Sess. XXIV. de reform. matrim.* edicens: « Qui aliter quam praesente parocho vel alio sacerdote de « ipsius parochi seu Ordinarii licentia et duobus vel tribus testibus « matrimonium contrahere attentabunt eos Sancta Synodus ad sic con- « trahendum omnino inhabiles reddit, et huiusmodi contractus irritos « et nullos esse decernit ».

Sed cum idem Sacrum Concilium praecepisset, ut tale decretum publicaretur in singulis paroeciis, nec vim haberet nisi iis in locis ubi esset promulgatum; accidit ut plura loca, in quibus publicatio illa facta non fuit, beneficio tridentinae legis caruerint, hodieque careant, et haesitationibus atque incommodis veteris disciplinae adhuc obnoxia maneant.

Verum nec ubi viguit nova lex, sublata est omnis difficultas. Saepe namque gravis exsistit dubitatio in decernenda persona parochi, quo praesente matrimonium sit contrahendum. Statuit quidem canonica disciplina, proprium parochum eum intelligi debere, cuius in paroecia domicilium sit, aut quasi domicilium alterutrius contrahentis.

Verum quia nonnunquam difficile est iudicare, certo ne constet de quasi-domicilio, haud pauca matrimonia fuerunt obiecta periculo ne nulla essent: multa quoque, sive inscitia hominum sive fraude, illegitima prorsus atque irrita deprehensa sunt.

Haec dudum deplorata, eo crebrius accidere nostra aetate videmus, quo facilius ac celerius commeatus cum gentibus, etiam disiunctissimis, perficiuntur. Quamobrem sapientibus viris ac doctissimis visum est expedire ut mutatio aliqua induceretur in iure circa formam celebrandi connubii. Complures etiam sacrorum Antistites omni ex parte terrarum, praesertim e celebrioribus civitatibus, ubi gravior appareret necessitas, supplices ad id preces Apostolicae Sedi admoverunt.

Flagitatum simul est ab Episcopis, tum Europae plerisque, tum aliarum regionum, ut incommodis occurreretur, quae ex sponsalibus, idest mutuis promissionibus futuri matrimonii privatim initis, derivantur. Docuit enim experientia satis, quae secum pericula ferant eiusmodi sponsalia: primum quidem incitamenta peccandi causamque cur inexpertae puellae decipiantur; postea dissidia ac lites inextricabiles.

His rerum adiunctis permotus SS.mus D. N. Pius PP. X. pro ea quam gerit omnium Ecclesiarum sollicitudine, cupiens ad memorata damna et pericula removenda temperatione aliqua uti, commisit S. Congregationi Concilii ut de hac re videret, et quae opportuna aestimaret, Sibi proponeret.

Voluit etiam votum audire Consilii ad ius canonicum in unum redigendum constituti, nec non E.morum Cardinalium qui pro eodem codice parando speciali commissione delecti sunt: a quibus, quemadmodum et a S. Congregatione Concilii, conventus in eum finem saepius habiti sunt. Omnium autem sententiis obtentis, SS.mus Dominus S. Congregationi Concilii mandavit, ut decretum ederet quo leges a Se, ex certa scientia et matura deliberatione probatae, continerentur, quibus sponsalium et matrimonii disciplina in posterum regeretur, eorumque celebratio expedita, certa atque ordinata fieret.

In executione itaque Apostolici mandati S. Concilii Congregatio praesentibus litteris constituit atque decernit ea quae sequuntur.

De sponsalibus

I. — Ea tantum sponsalia habentur valida et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus et vel a parocho, aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus.

Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnotetur; et alius testis addatur, qui cum parocho, aut loci Ordinario, vel duobus testibus, de quibus supra, scripturam subsignet.

II. — Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praeest paroeciae canonice erectae; sed in regionibus, ubi paroeciae canonice erectae non sunt, etiam sacerdos cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parocho aequiparatur: et in missionibus, ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis sacerdos a missionis Moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus.

De matrimonio

III. — Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram parocho vel loci Ordinario vel sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, iuxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas; et salvis exceptionibus, quae infra n. VII. et VIII. ponuntur.

IV. — Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adsistunt:

§ 1°. a die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati vel ab officio suspensi;

§ 2°. intra limites dumtaxat sui territorii: in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide assistunt;

§ 3°. dummodo invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi constricti requirant excipiantque contrahentium consensum.

V. — Licite autem adsistunt;

§ 1°. constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis;

§ 2°. constito insuper de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

§ 3°. quod si deficiat, ut parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia parochi vel Ordinarii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae ab ea excuset;

§ 4°. quoad *vagos,* extra casum necessitatis, parocho ne liceat eorum matrimoniis adsistere, nisi re ad Ordinarium vel ad sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam adsistendi impetraverit;

§ 5°. in quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae parocho celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset.

VI. — Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii sacerdoti determinate ac certo, ut matrimoniis, intra limites sui territorii adsistat.

Delegatus autem, ut valide et licite adsistat, servare tenetur limites mandati, et regulas pro parocho et loci Ordinario n. IV. et V. superius statutas.

VII. — Imminente mortis periculo, ubi parochus, vel loci Ordinarius, vel sacerdos ab alterutro delegatus, haberi nequeat, ad consulendum conscientiae et (si casus ferat) legimationi prolis, matrimonium contrahi valide ac licide potest coram quolibet sacerdote et duobus testibus.

VIII. — Si contingat ut in aliqua regione parochus locive Ordinarius, aut sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possit, eaque rerum conditio a mense iam perseveret, matrimonium valide ac licite inire potest emisso a sponsis formali consensu coram duobus testibus.

IX. — § 1°. Celebrato matrimonio, parochus, vel qui eius vices gerit, statim describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii, atque alia, iuxta modum in libris ritualibus vel a proprio Ordinario praescriptum; idque licet alius sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit.

§ 2°. Praeterea parochus in libro quoque baptizatorum adnotet, coniugem tali die in sua parochia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii parochus notitiam initi contractus ad parochum baptismi sive per se, sive per curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur.

§ 3°. Quoties matrimonium ad normam n. VII. aut VIII. contrahitur, sacerdos in priori casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum coniugium in praescriptis libris quam primum adnotetur.

X. — Parochi qui heic hactenus praescripta violaverint, ab Ordinariis pro modo et gravitate culpae puniantur. Et insuper, si alicuius matrimonio adstiterint contra praescriptum § 2^{i} et 3^{i} num. V., emolumenta *stolae* sua ne faciant, sed proprio contrahentium parocho remittant.

XI. — § 1°. Statutis superius legibus tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant.

§ 2°. Vigent quoque pro eisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum.

§ 3°. Acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam.

Praesens decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per eius transmissionem ad locorum Ordinarios; et quae in eo disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die solemni Paschae Resurrectionis D. N. I. C. proximi anni 1908.

Interim vero omnes locorum Ordinarii curent hoc decretum quamprimum in vulgus edi, et in singulis suarum dioecesum parochialibus ecclesiis explicari, ut ab omnibus rite cognoscatur.

Praesentibus valituris de mandato speciali SS. D. N. Pii PP. X., contrariis quibuslibet etiam peculiari mentione dignis minime obstantibus.

Datum Romae die 2ª. mensis Augusti anni 1907. ».

1. « I. Ea tantum sponsalia habentur valida, et canonicos sortiuntur effectus, quae contracta fuerint per scripturam subsignatam a partibus, et vel a parocho aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus.

Quod si utraque vel alterutra pars scribere nesciat, id in ipsa scriptura adnotetur: et alius testis addatur, qui cum parocho, aut loci Ordinario, vel saltem duobus testibus, de quibus supra, scripturam subsignet ».

2. *Ea tantum sponsalia,* nempe catholicorum inter se vel etiam catholicorum cum acatholicis. — *A parocho,* nempe eodem, qui pro matrimonio infra in Decreto assignatur. — *A loci Ordinario,* nempe ab Episcopo, vel ab eius Vicario Generali, vel ab Administratore Apostolico, vel ab Abbate *Nullius,* vel a Vicario Capitulari. — *Per scripturam subsignatam;* sine ergo scriptura, vel sine subscriptione omnium, quamvis unius tantum partis vel testis subscriptio desit, sponsalia sunt nulla. — *Habentur valida;* quare secus inita invalida sunt, tum in foro externo tum in foro interno. — *Et canonicos sortiuntur effectus;* quare iterum, secus inita, nullum pariunt matrimonii impedimentum. — Agitur autem, ut patet, *de sponsalibus,* non de simplici matrimonii promissione ab uno facta, et ab altero acceptata, quae consequenter valida manet et obligans, ut ante Decre-

tum, in foro conscientiae. A fortiori valida manet obligatio, in foro conscientiae, seductoris promissio, qui sub oblata matrimonii executione puellam defloraverit. — Agitur praeterea *de forma* tantum sponsalium; quare quoad alia omnia valent ea quae ante Decretum valebant, et sic sponsalia inita e. g. post alia sponsalia sunt nulla, utpote intrinsece illicita.

3. *A parocho, aut ab Ordinario.* Sponsalia praeterquam coram Ordinario aut Parocho, celebrari non possunt coram ab alterutro delegato, S. C. C. 28. Mart. 1908. — Oeconomus, licet delegatus a parocho vel ab Episcopo ad universalitatem causarum, sponsalibus nec licite nec valide adsistere potest. — Celebrari necessario non debent coram Ordinario vel Parocho domicilii aut menstruae commorationis; sed possunt celebrari coram quolibet Ordinario aut Parocho, dummodo intra limites territorii eiusdem Ordinarii vel Parochi. S. C. C. 28. Mart. 1908.

4. *Per scripturam subsignatam a partibus, et vel a Parocho, aut a loci Ordinario, vel saltem a duobus testibus.* Cum sponsalia contineant promissionem mutuam, mutua etiam exigitur eius acceptatio. Quare ad valida ineunda sponsalia partes tenentur subsignare simul scripturam, unico contextu, cum Parocho seu Ordinario, aut cum duobus testibus; et non sufficit ut scriptura ab una parte cum Parocho, vel Ordinario, aut cum duobus testibus subsignata, remittatur ad alteram partem absentem, quae vicissim cum Parocho vel Ordinario, aut cum duobus testibus subscribat. S. C. C. 27. Iul. 1908. Si sponsus vel sponsa in alio degat loco, huic difficultati occurri tunc potest procuratorem constituendo. Ut enim matrimonium potest valide et licite per procuratorem contrahi, quia contractus est; ita etiam eadem ratione possunt sponsalia per procuratorem contrahi.

5. Quamvis autem in Decreto nulla fiat mentio datae, nihilominus ex ipsa natura rei apparet, ad sponsalium validitatem in scriptura esse apponéndam datam, seu adscriptionem diei, mensis et anni. S. C. C. 27. Iul. 1908. ad 2. Ratio est, quia secus praedicta scriptura omnino incerta manet ad fidem faciendam.

6. « II. Nomine parochi hic et in sequentibus articulis venit non solum qui legitime praeest paroeciae canonice erectae; sed in regionibus, ubi paroeciae canonice erectae non sunt, etiam Sacerdos, cui in aliquo definito territorio cura animarum legitime commissa est, et parocho aequiparatur; et in missionibus ubi territoria necdum perfecte divisa sunt, omnis Sacerdos a missionis Moderatore ad animarum curam in aliqua statione universaliter deputatus ».

7. *Nomine Parochi...* Parochus de quo agitur est Parochus pro sponsalibus et pro matrimonio. Non dicitur *Nomine Parochi proprii;* quare quilibet parochus, in suo tamen territorio, legitimus Parochus est pro sponsalibus et pro matrimonio, omni remota quaestione domicilii vel quasi domicilii sponsorum vel nupturientium. *Parochus, qui legitime praeest paroeciae; Sacerdos, cui cura animarum legitime commissa est.* Ergo parochus, sacerdos *catholicus;* non, haereticus, schismaticus.

8. An possint adhiberi testes, mali christiani, haeretici, pagani, in ordine ad observandas praescriptiones art. II. III. VII. VIII., quoad qualitatem testium a Decr. *Ne temere* nihil est immutatum. S. C. de Sacram. 12. Martii 1910.

9. Per art. 1. Decreti manet abrogatum ius speciale, ante idem Decretum in Hispania vigens, vi cuius ad valorem sponsalium requirebatur scriptura publica a notario subscripta. S. C. de Sacram. 12. Martii 1910.

10. « III. Ea tantum matrimonia valida sunt, quae contrahuntur coram Parocho vel loci Ordinario, vel Sacerdote ab alterutro delegato, et duobus saltem testibus, iuxta tamen regulas in sequentibus articulis expressas, et salvis exceptionibus, quae infra n. VII. et VIII. ponuntur.

IV. Parochus et loci Ordinarius valide matrimonio adsistunt:

§ 1.° A die tantummodo adeptae possessionis beneficii vel initi officii, nisi publico decreto nominatim fuerint excommunicati, vel ab officio suspensi;

§ 2.° Intra limites dumtaxat sui territorii: in quo matrimoniis nedum suorum subditorum, sed etiam non subditorum valide adsistunt;

§ 3.° Dummodo invitati ac rogati, et neque vi neque metu gravi constricti, requirant excipiantque contrahentium consensum ».

11. *Ad validitatem ergo matrimonii* requiritur ut contrahatur 1.° coram Parocho vel Ordinario, vel *Sacerdote,* non *diacono,* ab Ordinario vel a Parocho *delegato;* 2.° coram duobus saltem *testibus;* quare si sit unus testis, matrimonium erit invalidum. *Delegato.* Quoad delegationem, an requiratur semper delegatio specialis, an vero sufficiat generalis, nihil est immutatum, excepta necessitate eam faciendi sacerdoti determinato et certo, et restrictam ad territorium delegantis. S. C. C. 27. Iul. 1908. — *Parochus;* non, adiutor Parochi. *Parochus* sive ex institutione, sive commissione. *Ordinarius;* Episcopus, Vicarius Generalis, Capitulum sede vacante, Vicarius Capitularis. *Testes,* qualescumque, qui sint habiles ad testandum, adeoque physice et mo-

raliter assistere debent, et contrahentium consensum intelligere. — Delegatio fieri potest generalis sive uni, sive pluribus, certis tamen ac determinatis, sive pro uno sive pro pluribus matrimoniis. — Delegato fieri etiam potest facultas subdelegandi.

12. *Parochus et loci Ordinarius,* etc. Recensentur hic conditiones necessariae, ut Parochus vel Ordinarius *valide* matrimonio assistat. Praecipua ea est, ut matrimonio assistant dumtaxat intra limites propriae paroeciae, vel dioeceseos, *territorii sui,* quamvis agatur de non propriis subditis. Et extra eos limites invalide assistunt, licet agatur de propriis subditis.

13. Quoad parochos et cappellanos castrenses nullum absolute territorium nec cumulative cum alio parocho habentes, at iurisdictionem directe exercentes in personas aut familias, e. g. regnantes, adeo ut has personas sequantur, quocumque se conferant, *nihil est mutatum;* quare valide poterunt assistere matrimoniis suorum subditorum, ut antea poterant. S. C. C. 1. Febr. 1908. — Parochi autem qui territorium exclusive proprium non habent, sed cumulative territorium cum alio vel aliis parochis retinent, matrimoniis adsistere valet in territorio cumulative habito. S. C. C. 1. Febr. 1908. — Parochus, qui in territorio aliis parochis assignato nonnullas personas vel familias sibi subditas habet matrimoniis adsistere valet, quoad suos subditos tantum, ubique, in dicto territorio. S. C. C. 1. Febr. 1908. — Cappellani seu rectores piorum cuiusvis generis locorum, e. g. nosocomii, a parochiali iurisdictione exemptorum, adsistere possunt matrimoniis absque parochi vel Ordinarii delegatione quoad personas sibi creditas, in loco tamen, ubi iurisdictionem exercent, et dummodo constet ipsis commissam fuisse plenam potestatem parochialem. S. C. C. 1. Februarii 1908.

14. Degentes in locis Indiarum, in quibus viget duplex iurisdictio, attentis peculiaribus circumstantiis in casu occurrentibus, ut validum et licitum ineant matrimonium tenentur se sistere dumtaxat coram parocho personali, et non possunt etiam coram parocho territorii. S. C. de Sacram. 27. Maii 1910.

15. *Intra limites dumtaxat sui territorii.* Ecclesiae regulares exemptae ad tenorem Decreti existimari possunt et valent, tamquam territorium Parochi seu Ordinarii, in quorum territoriali districtu sunt. ad effectum adsistentiae matrimonii. S. C. de Sacram. 12. Mart. 1910,

16. *Intra limites dumtaxat sui territorii.* Decr. *Ne Temere.* SS.[us] in audientia diei 1. Maii 1910., Rmo Abbati Nullius Sancti Pauli per modum delegationis benigne licentiam concedere dignatus est, qua

sive per se, sive per delegatum, in Ecclesiis S. Pauli extra moenia et S. Callixti trans Tiberim valide et licite, servatis servandis, adsistere valeat matrimoniis suorum dumtaxat subditorum. — Scilicet *extra limites sui territorii.*

17. Parochus autem et loci Ordinarius *ad validitatem* matrimonii debet esse non tantum electus, verum etiam immissus in possessionem sui officii, vel usitatis formalitatibus capta possessione beneficii, vel aequivalenter ipso inito exercitio proprii officii; neque vero sit, publico Decreto, ab officio suspensus, aut, publico decreto, nominatim excommunicatus. — Quare sola nominatio ad officium vel beneficium non sufficit; sed eius requiritur possessio. Itemque *ad validitatem* requiritur, ut Parochus et loci Ordinarius invitentur et rogentur, remota omni vi et metu gravi; ac ipsimet interrogent contrahentes et eorum excipiant consensum. — *Invitati ac rogati,* nedum explicite, sed etiam implicite, valide matrimoniis adsistunt. S. C. C. 28. Mart. 1908.

18. Cum autem ex praesenti Decreto ad valide matrimonium contrahendum generatim exigatur, ut Parochus *requirat et excipiat contrahentium consensum,* consequens est, ut etiam ad matrimonia mixta valide contrahenda ab Ordinario vel a Parocho exquirendus et excipiendus sit contrahentium consensus, servatis ad liceitatem quoad reliqua praescriptionibus et instructionibus S. Sedis. S. C. C. 27. Iul. 1908. Hisce autem praescriptionibus et instructionibus cavetur, ne Parochus matrimonio assistat in loco sacro, sed extra ecclesiam, ne recitet super contrahentes preces aliquas ecclesiasticas, ne ullo modo ipsis benedicat, nisi tamen, prudenti Ordinariorum iudicio, ad vitanda maiora mala, aliquid horum tolerari queat, exclusa tamen semper missae celebratione.

Decr. tamen S. O. 21. Iun. 1912., declaratum est praescriptionem de requirendo per parochum excipiendoque consensu ad matrimonii validitatem, « in matrimoniis mixtis, in quibus debitas cautiones exhibere pervicaciter partes renuant, locum posthac non habere, sed standum *taxative* praecedentibus S. Sedis praesertim Gregorii XVI. Litt. 30. Apr. 1841. ad Epp. Hungariae ad rem concessionibus et instructionibus ». A. A. S. v. 4. p. 443.

19. Attentis autem specialibus difficultatibus expositis ab Ordinariis Sinensibus, S. C. concessit praedictis Ordinariis facultatem dispensandi *a forma substantiali matrimonii* pro casibus tantum verae necessitatis, cum potestate hanc facultatem etiam habitualiter subdelegandi missionum rectoribus, facto verbo cum SSmo. S. C. C. 27. Iul. 1908.

20. V. « Licite autem adsistunt:

§ 1.° constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis:

§ 2.° constito insuper de domicilio, vel saltem de menstrua commoratione alterutrius contrahentis in loco matrimonii;

§ 3.° quod si deficiat, ut Parochus et loci Ordinarius licite matrimonio adsint, indigent licentia Parochi vel Ordinarii proprii alterutrius contrahentis, nisi gravis intercedat necessitas, quae excuset;

§ 4.° quoad *vagos,* extra casum necessitatis, Parocho ne liceat eorum matrimoniis adsistere, nisi re ad Ordinarium vel ad Sacerdotem ab eo delegatum delata, licentiam adsistendi impetraverit;

§ 5.° in quolibet autem casu pro regula habeatur, ut matrimonium coram sponsae Parocho celebretur, nisi aliqua iusta causa excuset ».

21. *Constito sibi legitime de libero statu contrahentium, reservatis de iure servandis.*

S. Congr. de Sacram. « praescribenda censuit, quae sequuntur:

I. In memoriam redigatur parochorum haud licere ipsis adesse matrimonio, *nisi constito sibi legitime de libero statu contrahentium, servatis de iure servandis:* (Cfr. Decr. *Ne temere,* n. V. § 1.); iidemque praesertim moneantur, ne omittant baptismi testimonium a contrahentibus exigere, si hic alia in paroecia fuerit collatus.

II. Ut autem quae n. IX. § 2. memorati Decreti praecepta sunt rite serventur, celebrati matrimonii denuntiatio, ad baptismi parochum transmittenda, coniugum eorumque parentum nomina et agnomina descripta secumferat, aetatem contrahentium, locum diemque nuptiarum, testium qui interfuerunt nomina et agnomina, habeatque parochi subscriptum nomen cum adiecto parochiali sigillo. Inscriptio autem accurata indicet paroeciam, dioecesim, oppidum seu locum baptismi coniugum, et ea quae ad scripta per publicos portitores tuto transmittenda pertinent.

III. Si forte accidat ut, adhibitis etiam cautelis, de quibus n. I. baptismi parochus, in recipienda denuntiatione matrimonii comperiat alterutrum contrahentium aliis nuptiis iam esse alligatum, rem quantocius significabit parocho attentati matrimonii.

IV. Ordinarii sedulo advigilent ut haec praescripta religiose serventur, et transgressores, si quos invenerint, curent ad officium revocare, adhibitis etiam, ubi sit opus, canonicis poenis ». 6. Mart. 1911.

22. *Constito sibi* etc. Quare *ad liceitatem* Parochus vel Ordinarius debet inquisitionem facere de statu libero contrahentium, adeoque tenetur de horum examine, examine testium, proclamatione bannorum.

Ipse Parochus ergo summarium processum facere potest de statu libero.

23. Abolita tamen non est lex vel consuetudo in nonnullis dioecesibus vigens, vi cuius a Curia episcopali peragenda sunt acta, quibus constet de statu libero contrahentium, et dein venia fiat parochis adsistendi matrimoniis. S. C. 1. Febr. 1908.

24. Si sponsi matrimonium contrahant in aliena paroecia ex venia proprii parochi, patet quod non ideo matrimonii proclamationes in propria paroecia omitti possint.

25. In festis autem nuper suppressis, ut eruitur ex Decisione S. C. C. 7. Apr. 1862. *in Pinerolien.*, fieri possunt denuntiationes pro matrimoniis et pro sacris ordinibus, curandum tamen ut fiant tempore divini officii, quo frequentior fidelium numerus in ecclesia adesse solet, et de licentia Episcopi.

26. *Constito insuper,* etc. Requiritur praeterea ad liceitatem, ut *contrahentes* habeant domicilium, vel *commorentur* ab integro mense in dioecesi, si assistit matrimonio Episcopus; in paroecia, si illi assistit Parochus. *Contrahentes,* ambo vel saltem unus eorum. *Commorentur,* factum requiritur commorationis per integrum mensem, et nihil aliud requiritur. Quare licet alibi domicilium vel quasi-domicilium non habuerint, sed vagi fuerint, possunt nunc coram parocho loci menstruae habitationis matrimonium contrahere, servatis de iure servandis, circa eorum statum liberum.

27. *Quod si deficiat,* etc. Deficiente domicilio, vel saltem menstrua commoratione in loco, requiritur *licentia* Parochi vel Ordinarii loci domicilii, vel menstruae saltem commorationis alterutrius contrahentis, excepto casu *gravis necessitatis*. *Licentia* requiritur, non delegatio, adeoque valet etiam licentia rationabiliter praesumpta, et etiam interpretativa. *Gravis* autem *necessitas* scripto constare debet, ut possit exhiberi, si difficultas aliqua deinde enascatur. Parochus autem, qui alterius Parochi licentia matrimonio assistit, sua facit iura stolae.

28. *Quoad vagos* etc. *vel ad sacerdotem ab eo delegatum.* Licentia danda est vel ab Ordinario vel a Sacerdote delegato ab Ordinario. *Quoad vagos,* licet non ambo contrahentes, sed unus tantum vagus sit. Sacerdos ergo vel Sacerdotes plures sunt delegandi ab Episcopo in pluribus dioeceseos praecipuis locis, qui de vagorum conditione inquirant in ordine ad matrimonium contrahendum. *Extra casum necessitatis,* excluditur iterum casus gravis necessitatis, qua extante, sine praedicta licentia, Parochus ad matrimonium procedere potest.

29. Nomine vagorum, de quibus art. V. § 4., veniunt omnes et soli, qui nullibi habent Parochum vel Ordinarium proprium, ratione domicilii vel menstruae commorationis. S. C. de Sacram. 12. Mart. 1910. Ad licitam enim matrimonii celebrationem habenda est ratio dum-taxat menstruae commorationis, et non etiam quasi-domicilii. S. C. C. 28. Mart. 1908. — *Menstruae commorationis,* in Dioecesi, si matrimonio Episcopus seu loci Ordinarius adsistit; in Paroecia, si Parochus matrimonio adsistit.

30. *In quolibet casu.* Quando ambo contrahentes non habent domicilium, vel saltem ab integro mense non commorantur in eodem loco, regulariter matrimonio assistere debet parochus sponsae, nisi *iusta,* non gravis, aliqua *causa* excuset. Quod etiam scripto est consignandum, pro casu quo aliqua difficultas deinde exoriri possit.

Matrimonia inter fideles mixti ritus, latini et rutheni, in Canadensi regione, tum inter fideles ruthenos, servata forma Decr. *Ne temere* contrahi debent. — Uxor, durante matrimonio, ritum viri sequi potest. Soluto matrimonio, mulier proprium originis ritum resumere valet. — Matrimonia mixti ritus in ritu viri et ab eiusdem parocho erunt benedicenda. Dispensationes vero dentur et petantur ab Episcopo sponsae. — S. C. de P. F. 8. Aug. 1913. art. 34.-38.

At, in Foederatis Civitatibus Americae Septentrionalis, matrimonia inter fideles mixti ritus latini et rutheni, tum inter ipsos Graeco-Ruthenos, servata forma Decreti *Ne temere* contrahi debent, ac proinde in ritu mulieris a parocho mulieris benedicenda sunt. — S. C. de P. F. 17. Aug. 1914. — Cf. Supplem. Primum Instit. Theol. Mor. et Enchir. Mor. ed. 3. pag. 18. seqq.

31. « VI. Parochus et loci Ordinarius licentiam concedere possunt alii Sacerdoti determinato ac certo, ut matrimoniis intra limites sui territorii adsistat.

Delegatus autem, ut valide et licite adsistat, servare tenetur limites mandati, et regulas pro Parocho et loci Ordinario n. IV. et V. superius statutas ».

32. Quatuor ergo sunt conditiones, ut ab alio Sacerdote, quam a Parocho vel ab Ordinario, matrimonio assistentia valide et licite praestari possit: 1.° ut ei licentia detur ab Ordinario vel a Parocho, non ab alio; 2.° ut nonnisi Sacerdoti licentia detur; 3.° ut licentia detur Sacerdoti certo et determinato; 4.° ut matrimonio assistat in territorio licentiam dantis. — Minime vero requiritur, ut delegatio non fiat, *nisi in singulis casibus.* Etenim quoad delegationem, praesenti Decreto, nihil est immutatum, excepta necessitate eam faciendi Sacerdoti

determinato et certo, et restrictam ad territorium delegantis, quando nempe delegatio simplici fiat Sacerdoti. S. C. C. 27. Iul. 1908. Quare valida erit licentia, data generatim, ut matrimoniis assistat, vice-parocho vel alteri Sacerdoti, qui Parochum suppleat in casu absentiae. Non enim requiritur etiam, ut licentia nonnisi pro certo et determinato matrimonio detur. Si vero licentia alteri Ordinario vel Parocho fiat, hi matrimonio valide et licite assistere possunt intra limites proprii territorii. — Cum autem delegatus teneatur servare limites et ea quae pro Parocho et loci Ordinario par. IV. et V. statuta sunt, sequitur posse delegato committi tum assistentia matrimonii, tum etiam ea quae respiciunt inquisitionem circa statum liberum contrahentium, et summarium de eo processum; ac delegationem fieri non posse Parocho, publico Decreto, suspenso ab officio, vel nominatim publico Decreto excommunicato. Delegatio autem fieri non potest in generali, sed in particulari omnino, *sacerdoti determinato ac certo.* — *Sacerdoti determinato ac certo,* sive ex clero saeculari, sive ex clero regulari.

33. Si Parochus et Ordinarius non proprius *licentiam* obtinuerint a Parocho et Ordinario proprio matrimonio adsistendi, possunt facultatem matrimonio adsistendi delegare *alii Sacerdoti* determinato et certo, intra limites sui territorii. Nam cum licentiam obtinuerint, *licite* assistere possunt, sed, cum sint Parochus et Ordinarius, facultatem habent vi proprii officii, et ex iure proprio, matrimonio *valide assistendi,* et eam possunt consequenter alteri certo et determinato sacerdoti delegare, intra limites proprii territorii.

Cum Ordinarius loci et Parochus possint, *ordinaria potestate,* delegare licentiam alii sacerdoti *certo ac determinato,* ut matrimoniis intra limites sui territorii assistat, possunt quidem eam licentiam *illi* delegare, *cum facultate subdelegandi;* sed evidenter, *cum facultate subdelegandi* non quemlibet, sed alium *certum ac determinatum sacerdotem.* Id enim, contra Decretum, aequivalenter esset facultatem concedere, *per obliquam viam,* sacerdoti incerto ac indeterminato.

34. « VII. Imminente mortis periculo, ubi Parochus, vel loci Ordinarius, vel Sacerdos ab alterutro delegatus, haberi nequeat, ad consulendum conscientiae, et (si casus ferat) legitimationi prolis, matrimonium contrahi valide ac licite potest coram quolibet Sacerdote et duobus testibus ».

35. *Periculo,* et non tantum *articulo mortis. Haberi nequeat,* moraliter loquendo, adeoque probabiliter haberi nequeat vel etiam in dubio, utrum haberi possit. — *Ad consulendum conscientiae, et... legitimationi prolis.* In istis ergo duobus casibus, si Parochus vel Or-

dinarius vel Sacerdos rite delegatus haberi nequeat, alius quilibet Sacerdos licite et valide matrimonio assistit. — *Ad consulendum conscientiae,* ad vitandum ergo peccandi periculum et periculum consequenter aeternae salutis moribundi. — *Ad consulendum conscientiae,* si item ea moribundus aliunde teneatur gravi obligatione. — *Ad consulendum conscientiae,* generale est; adeoque non in solo casu *concubinatus,* uti diserte antea habebatur in Decr. S. O. 20. Febr. 1888. — *Et legitimationi prolis,* quae consequenter sacrilega, incestuosa vel adulterina non sit. — Coram quolibet Sacerdote, etiam publice excommunicato vel suspenso.

36. In praedicto ergo periculo, opus non est ulla Ordinarii vel Parochi venia, multo minus opus est ipso Parocho vel alio Sacerdote ab Ordinario vel Parocho delegato, sed *quilibet Sacerdos cum duobus* tamen *testibus* matrimonio assistere potest. Sed nonne, si desint testes, locus dari potest legitimae epicheiae? Non desunt qui affirmant. Sed non videtur. Id enim implicite praesupponitur in prop. damn. a S. O. 19. Ian. 1661., E. M. n. 1044. Insuper in praesenti Decreto agitur praecise de urgentissimo casu, *imminente mortis periculo,* et lex irritans est. Ac si locus datur epicheiae, quando desint testes, tunc dicendum esset dari locum etiam epicheiae, quando Sacerdos etiam desit.

37. « Quilibet vero sacerdos, qui ad normam art. VII. Decreti *Ne temere,* imminente mortis periculo, ubi parochus vel loci Ordinarius vel sacerdos ab alterutro delegatus haberi nequeat, coram duobus testibus matrimonio adsistere valide ac licite potest, in iisdem rerum adiunctis, dispensare quoque potest super impedimentis omnibus, etiam publicis, matrimonium iure ecclesiastico dirimentibus, exceptis sacro presbyteratus ordine et affinitate lineae rectae ex copula licita ». S. C. de Sacram. 14. Maii 1909. — « Haec *alia* facultas valet non solum pro concubinariis; sed, etiamsi non agatur de concubinariis, alia adsit causa ad consulendum conscientiae, et, si casus ferat, legitimationi prolis ». S. C. de Sacram. 13. 15. Aug. 1909. Valet praeterea pro impedimentis omnibus, *duobus tantum exceptis.* Ergo valet etiam pro impedimento clandestinitatis, et consequenter potest sacerdos dispensare etiam a praesentia duorum testium, si haberi nequeant.

38. « VIII. Si contingat, ut in aliqua regione Parochus, locive Ordinarius, aut Sacerdos ab eis delegatus, coram quo matrimonium celebrari queat, haberi non possit, eaque rerum conditio a mense iam perseveret, matrimonium valide ac licite iniri potest, emisso a sponsis formali consensu coram duobus testibus ».

30. *Si contingat,* quovis in loco id contingat; unde sequitur generaliter: *ut in aliqua regione,* sive nempe in universa quadam Natione, vel Provincia, sive in determinata alia parte seu loco; sive desit *loci Ordinarius,* sive desit tantum *Parochus,* vel *Sacerdos delegatus* ab Ordinario vel a Parocho, et quavis de causa id contingat, sive quia e. g. missionarius ad locum non revertatur, nisi post sex menses, sive quia sponsi ad missionarium accedere non possint; tunc enim etiam verificatur quod *haberi non possit.*

40. Quare e contra in locis dissitis, ad quae singulis mensibus missionarius non venit; in quibus tamen, si peteretur, haberi posset, et vel ad eum aut ad alium missionarium, qui sit Parochus in sensu Decreti, absque gravi incommodo accedere possent sponsi, matrimonia contracta, sine missionarii seu parochi praesentia, retinenda sunt uti invalida. S. C. C. 27. Iul. 1908. — Potest tamen coram alio Parocho, in praedicto casu, gravi urgente causa, matrimonium libere contrahi; nam ex praesenti Decreto matrimonium valide contrahitur coram quolibet Parocho. Parochus proprius ad liceitatem tantum requiritur, cuius licentia tantum opus esset, et quae, stante gravi et iustissima causa, bene praetermitti potest, et praesumi.

41. *A mense,* id est a triginta diebus, quamvis post mensem elapsum mox Parochus, aut Ordinarius, aut Sacerdos ab eis delegatus sit adventurus. — *Eaque rerum conditio a mense iam perseveret.* Haec rerum conditio non censetur interrupta, ratione momentanei, inopinati et fidelibus prorsus incogniti transitus per aliquem locum, a quo iam a mense missionarius abest. S. C. C. 27. Iul. 1907.

42. *In aliqua regione,* quicumque locus sit, matrimonium potest valide et licite contrahi coram solis testibus, sine praesentia Sacerdotis competentis ad assistendum, semper ac elapso iam mense, Sacerdos competens absque gravi incommodo haberi vel adiri nequeat. S. C. 12. Mart. 1910.

43. *Si contingat, ut in aliqua regione.* Valide matrimonium coram solis testibus init, qui in fraudem legis se conferat in eam regionem. S. C. de Sacram. 12. Mart. 1910.

44. « IX. § 1.° Celebrato matrimonio, Parochus, vel qui eius vices gerit, statim describat in libro matrimoniorum nomina coniugum ac testium, locum et diem celebrati matrimonii atque alia, iuxta modum in libris ritualibus, vel a proprio Ordinario praescriptum, idque licet alius Sacerdos vel a se vel ab Ordinario delegatus matrimonio adstiterit.

§ 2.° Praeterea Parochus in libro quoque baptizatorum adnotet coniugem in tali die in sua Parochia matrimonium contraxisse. Quod si coniux alibi baptizatus fuerit, matrimonii Parochus notitiam initi contractus ad Parochum baptismi sive per se, sive per curiam episcopalem transmittat, ut matrimonium in baptismi librum referatur.

§ 3.° Quoties matrimonium ad normam n. VII. aut VIII. contrahitur, Sacerdos in priori casu, testes in altero, tenentur in solidum cum contrahentibus curare, ut initum coniugium in praescriptis libris quam primum adnotetur ».

45. *Parochus... statim describat,* ille quidem parochus, qui matrimonio suam praebuit assistentiam, licet non proprius ex venia proprii parochi. — *Describat,* nempe illa quae enumerantur, nomina coniugum et testium, locum et diem celebrati matrimonii, et nomen Ordinarii, Parochi vel delegati, qui matrimonio adfuit. *Atque alia, iuxta modum in libris ritualibus, vel a proprio Ordinario praescriptum;* quare Ordinarius potest, praeter praedicta, alia addenda praescribere.

46. *Describat in libro matrimoniorum, et praeterea matrimonium adnotet in libro baptizatorum.* Ac si contrahentes alibi fuerint baptizati, matrimonii notitiam Parochus *sive per se sive per curiam episcopalem* propriae dioeceseos, vel dioeceseos contrahentium, transmittere debet ad Parochum illius paroeciae, in qua contrahentes fuerunt baptizati.

47. Ad hanc curandam quam primum matrimonii adnotationem *tenentur* sacerdos, vel testes, *in solidum* cum contrahentibus, quando matrimonium celebretur *in extremis,* vel Parocho aut Ordinario aut eorum delegato *deficiente.* — Parochus autem, ad quem haec transmittitur notitia, eam adnotare debet in libro matrimoniorum et in libro baptizatorum, et si contrahentes alibi fuerint baptizati, ad parochum baptismi eam ipse transmittere tenetur. — *In solidum tenentur,* quare uno adnotationem negligente, alii ad eam curandam obligantur, uno eam curante, alii liberi manent.

48. « X. Parochi, qui heic hactenus praescripta violaverint, ab Ordinariis pro modo et gravitate culpae puniantur. Et insuper, si alicuius matrimonio adstiterint contra praescriptum § 2.[1] et 3.[1] num. V. emolumenta *stolae* sua ne faciant, sed proprio contrahentium Parocho remittant ».

49. *Parochi, qui;* non alii. *Hactenus praescripta,* scilicet quod validitatem et quoad liceitatem. — *Puniantur;* poenae ergo sunt ferendae *ab Ordinario sententiae.* — *Contra praescriptum § 2.[i] et 3.[i] num. V.*, si nempe Parochus assistat matrimonio eorum, qui pertinent ad aliam paroeciam, sine venia Parochi vel Ordinarii proprii alter-

utrius contrahentis, et extra casum necessitatis. — *Non faciet sua;* adeoque nulla requisita sententia pro huiusmodi subeunda poena. — *Proprio contrahentium Parocho remittat,* proprio ratione domicilii, *contrahentium,* scilicet *sponsae,* si diversarum illi sint paroeciarum.

50. « XI. § 1.° Statutis superius legibus tenentur omnes in catholica Ecclesia baptizati, et ad eam ex haeresi aut schismate conversi (licet sive hi, sive illi ab eadem postea defecerint), quoties inter se sponsalia vel matrimonium ineant.

§ 2.° Vigent quoque pro iisdem de quibus supra catholicis, si cum acatholicis sive baptizatis, sive non baptizatis, etiam post obtentam dispensationem ab impedimento mixtae religionis vel disparitatis cultus, sponsalia vel matrimonium contrahunt; nisi pro aliquo particulari loco aut regione aliter a S. Sede sit statutum.

§ 3.° Acatholici sive baptizati sive non baptizati, si inter se contrahunt, nullibi ligantur ad catholicam sponsalium vel matrimonii formam servandam ».

51. *Omnes in catholica Ecclesia baptizati, et conversi, licet postea defecerint.* Lex ergo universalis est pro quolibet loco, abolita consequenter qualibet alia contraria lege vel consuetudine, sive generali, sive particulari.

52. *Omnes in catholica Ecclesia baptizati.* Decretum non extenditur ad catholicos ritus orientalis S. C. C. 1. Febr. 1908. Quare valida sunt catholicorum matrimonia inter se, vel eorum matrimonia mixta, si nempe cum schismatico vel haeretico contrahunt, non servata forma Decreti. Attamen validum non est matrimonium contractum a catholico ritus latini cum catholica ritus orientalis, non servata forma a Decr. *Ne temere* statuta. S. C. C. 28. Mart. 1908. Cfr. praeterea ea quae supra dicta sunt de Ruthenis, n. 30., par. 2.ª et 3.ª. — An ii etiam praedicto Decreto teneantur, qui nati a parentibus acatholicis, catholice baptizati sunt, et a prima aetate haeretice, infideliter vel atheorum ritu succreverunt, nondum definitum est, et recurrendum in singulis casibus est. S. O. 31. Mart. 1911.

53. *Postea defecerint;* post baptismum in catholica Ecclesia, vel post conversionem ad eam. — Etiam in imperio Germaniae catholici qui ad sectam haereticam vel schismaticam transierunt, vel conversi ad fidem catholicam ab ea postea defecerunt, etiam in iuvenili vel infantili aetate, ad valide cum persona catholica contrahendum, adhibere debent formam in Decreto *Ne temere* statutam, ita scilicet, ut contrahere debeant coram parocho et duobus saltem testibus. S. C. C. 1. Febr. 1908. Et ratio est, quia Decretum *Provida,* quod unice exci-

pitur, respicit tantum matrimonia haereticorum inter se et cum catholicis. Cf. n. 55.

54. *Pro iisdem catholicis, si cum acatholicis baptizatis,* adeoque omnia matrimonia *mixtae religionis,* salva exceptione indicata, obnoxia sunt huic legi. — *Mixtae religionis.* Immota permanent, quae pro hisce nuptiis statuta sunt, absque catholico ritu, et extra ecclesiam celebrandis. — Cfr. dicta supra n. 18., par. *Decr.* — *Si cum acatholicis.* Sub nomine acatholicorum comprehenduntur etiam schismatici et haeretici rituum orientalium. S. C. C. 28. Mart. 1908.

55. *Nisi pro aliquo particulari loco, aut regione aliter a S. Sede sit statutum.* Comprehenditur tantummodo Const. *Provida* Pii X. 18. Ianuarii 1906. pro Germanico Imperio. Minime quoque comprehenduntur cetera Indulta ac Declarationes clandestinitatis impedimentum respicientes. S. C. de Sacr. 1. Febr. 1908. — Praefata autem Const. *Provida,* extensa est, quoad matrimonia mixta, Regno Hungariae. S. C. de Sacr. 9. Febr. 1909.

56. Post extensionem C. *Provida* ad regnum Hungariae, Germaniam inter et Hungariam, quoad validitatem clandestinorum mixtorum matrimoniorum, reciproca relatio non habetur, ita ut duo coniuges nati ambo in regno Hungariae, valide non contrahant clandestino quoque modo in Germania, et, viceversa, duo coniuges nati ambo in Germania matrimonium mixtum clandestinum valide non ineant in regno Hungariae. S. C. de Sacram. 18. Iun. 1909. — Neque item natus in Germania cum nata in regno Hungariae mixtum matrimonium valide init sive in Germania sive in regno Hungariae. Sed, in quovis casu, ambo coniuges esse debent nati in Germania, vel respective in regno Hungariae. S. C. de Sacram. 18. Iun. 1909.

57. Haeretici et schismatici omnes e contra praesenti Decreto non tenentur. Valide sponsalia et matrimonium contrahere possunt *quocumque in loco.*

58. « Praesens Decretum legitime publicatum et promulgatum habeatur per eius transmissionem ad locorum Ordinarios; et quae in eo disposita sunt ubique vim legis habere incipiant a die solemnis Paschae Resurrectionis D. N. I. C. proximi anni 1908.

Interim vero omnes locorum Ordinarii curent hoc Decretum quam primum in vulgus edi, et in singulis suarum dioecesum parochialibus ecclesiis explicari, ut ab omnibus rite cognoscatur.

Praesentibus valituris de mandato speciali SSmi D. N. Pii PP. X., contrariis quibuslibet, etiam peculiari mentione dignis, minime obstantibus ».

59. *Ubique vim legis habere.* Decretum ergo vim habet universalis legis in universa Ecclesia. Publicatum et promulgatum censetur *per ipsam transmissionem ad locorum Ordinarios.* Abolet ipsum quamcumque etiam particularem legem et consuetudinem contrariam, *quibuscumque etiam particulari mentione dignis minime obstantibus.* Eius tandem obligatio incipit *a die solemni Paschae Resurrectionis praesentis anni 1908.*, id est a Die 19. Aprilis, ab initio istius diei, quod a media nocte est post praecedentem diem. Hinc monentur Ordinarii, *ut curent hoc Decretum quamprimum in vulgus edi,* et praeterea *in singulis suarum dioecesium parochialibus ecclesiis explicari;* id enim omnino necessarium est, ut praedictum Decretum *ab omnibus rite cognoscatur* et observetur.

Matrimonii probatio

« Imprimis curandum diligentissime est, ut factum contracti matrimonii legitimis probationibus ostendatur: quae probationes, licet studiose quaesitae, si haberi nequeant, deferatur partibus iuramentum, quo propriam assertionem confirment: hoc praestito, partes habeantur tamquam legitimo matrimonio coniunctae, earumque proles ut legitima. Excipiendi tamen sunt casus, in quibus ius plenam probationem requirit ex. gr. si agatur de praeiudicio alterius matrimonii vel de ordinibus suscipiendis.

Matrimonium autem per iuramentum ut supra confirmatum inscribatur non quidem in communi matrimoniorum libro, sed in distincto libello ad hoc destinato ». S. C. Sacram. 6. Mart. 1911.

COPULA MARITALIS ET PERFECTA
Ad n. 958.

Copula vere *maritalis* non est *copula imperfecta* ut est illa, quae habetur penetratione membri virilis intra vas mulieris cum effusione virilis seminis, muliere impotente ad generationem extante; sed *copula perfecta* est, quae perficitur seminum commixtione, seminis nempe virilis, et foeminei. Sine hac enim *seminum commixtione* non habetur proximum generationis principium; cum huiusmodi principium non habeatur nisi virili semine et ovulo, ac *utriusque commixtione,* ut illud istud *foecundare possit.* Enim vero ut matrimonium ex suo fine

intrinseco est ad generationem, ita etiam ad generationem ut ad suum intrinsecum finem *maritalis et perfecta* copula est.

« In generatione hominis, ait S. Th. Quodl. 5. a. 8., sicut et aliorum animalium *semen* patris est agens, *materia* vero a matre ministrata est, sicut patiens, ex quo corpus humanum formatur ». Et Quodl. 8. a. 5. ad 3.: « Ad conceptionem humani corporis duo concurrunt; scilicet *materia,* ex qua formatur conceptum, et iterum *vis formativa,* quae conceptum format... *Materia concepta* praeparatur *per virtutem generativam matris, vis* autem *formativa* est in semine *patris* ». Matrimonium autem ex S. Th. S. q. 44. a. 1. est *coniunctio viri et uxoris ad unam generationem et educationem prolis et ad unam vitam domesticam.* Copula ergo *maritalis et perfecta* illa esse non potest, quae non est *de se* simpliciter generativa; sed generativa tantum ex parte viri et non etiam ex parte mulieris, adeoque ad generationem inidonea. « Volo filios procreare, *et ideo maritum accepi* ». C. *Accepisti* 1. *de Frigid.* Quae igitur ad filios procreandos impotens est, est etiam impotens ad maritum accipiendum. Ea profecto « numquam POTERIT ESSE MATER AUT CONIUX ». C. *Fraternitatis* 4. eod. tit. quasi dicatur: non *potest esse mater,* ergo neque *potest esse coniux.* Unde idem S. Th., Catena Aurea Matth. C. 19. v. 15.; « Deus masculum quidem et foeminam creavit hominem *propter necessitatem filiorum generandorum...* ET HOC EST QUOD DICITUR: *Propter hoc relinquet homo patrem et matrem,* ET ADHAEREBIT UXORI SUAE ». Et in Ep. ad Eph. C. 5. Lect. 10.: « Et quia homo respectu patris et matris est inferior, non superior, ideo ad uxorem cuius est superior, et ad filios naturaliter plus afficitur, quam ad parentes, et etiam, QUIA UXOR SIBI CONIUNGITUR AD ACTUM GENERATIONIS ». Et Contra Gentes l. 3. C. 122. « Sic igitur ordinata esse seminis debet emissio, *ut sequi possit et generatio conveniens* et geniti educatio. Ex quo patet, quod contra bonum hominis est omnis emissio seminis tali modo quod generatio, *secundum se,* sequi non possit, et si ex proposito hoc agatur oportet esse peccatum ».

Si copula *maritalis et perfecta,* perfecta non est *nisi tantum in ratione copulae,* matrimonium habebitur etiam inter eunuchos, qui copulam in ratione copulae perficere possunt; matrimonium consummabitur, etiamsi vir in ea copula non seminet. Seminis effusio extranea omnino est *copulae in ratione copulae,* et ad eam perficiendam minime pertinet. Pertinet *ad copulam de se generativam,* et haec de se simpliciter generativa, seu generationi idonea, esse non potest, nisi talis sit simul ex parte viri et ex parte foeminae. Ut copula viri im-

potentis idonea generationi non est, ita neque copula mulieris impotentis generationi idonea est. Operatio sequitur esse.

Copula *perfecta* est copula viri seminantis *in debito vase mulieris,* adeoque aliunde non impotentis ad generationem. Nam *debitum vas* copulae maritalis non est mera vagina, sed est *vas aptum ad generationem,* Salmant. de Matr. tr. 9. c. 4. punct. 1. n. 2. Vagina non est locus, in quo virile semen sistere debet ex institutione naturae, tanquam in naturali suo termino, sed est tantum *via et canale,* per quod illud semen debeat ad uterum pervenire et ovulum foecundare. Hinc in copula motus naturaliter producitur musculorum et epitelii coruscantis membranae pituitosae, et simul fit motus descensus uteri, qui spasmodice contrahitur ad hauriendum semen, quo peracto, semen deinde perveniat ad ovulum foecundandum. Unde patet quod demptis utero et ovariis non habetur *subsequens tantum generationis obstaculum,* sed *essentialis potentiae generationis defectus antecedens.* et consequenter *concomitans impotentia ad generandum;* quippe tunc *copula* remanet substantialiter incompleta et imperfecta, eo ipso quod ea membrorum viri et mulieris unio, unione terminari non possit, ex praedicto essentiali defectu elementorum requisitorum *essentialiter* ad generationem, virilis seminis et foeminei ovuli.

Neque valet dicere eam copulam esse certe idoneam ad sedandam concupiscentiam, etsi non sit ad generationem idoneam, et matrimonium adhuc licite et valide contrahi posse ad sedandam concupiscentiam, stante impotentia mulieris, ad generandum. Etenim quonam actu sedanda licite erit concupiscentia? Certe *non copula quacumque,* sed *copula maritali.* Et quaenam haec est? Illa in qua vir tantum seminat, extante impotentia mulieris ad generandum? Verum hoc est illud, quod est probandum. Unde patet clara principii petitio. Iam enim tunc supponitur matrimonium valere, non obstante ea impotentia ad generandum.

Noldin (*De Sacram. n. 577.*) copulam carnalem vocat eam quae est « *per se aptam ad prolis generationem* ».

Sanchez (*De matrim. l. VII. disp. 92., n. 28.*): « *Matrimonii* « *contractus essentialiter consistit in mutua obligatione ad copulam per-* « *fectam suapte natura aptam ad prolis generationem* ».

Santi (*l. IV., tit. 15., n. 1.*): « *Copula perfecta ea est quae...* « *de se capax sit ad generationem operandi* ».

Wernz (*l. IV., tit. 13., n. 342.*): « *Illa copula dicitur perfecta* « *quae de se est apta ad generandam prolem, quamvis per accidens* « *prolis generationem de facto non producat, v. gr. in mulieribus iam*

« *gravidis vel in viris vel feminis sterilibus v. gr. ob provectam ae-* « *tatem* »

Dicitur suapte natura apta, seu de se capax, quia non requiritur, ut generatio revera sequatur. Quapropter impotentia, quae est « incapacitas viri vel mulieris ad copulam perfectam vel generandam « prolem » (Wernz l. c.) non est confundenda cum sterilitate, « quia « in sterilitate tantum per accidens est ut non sequatur generatio, in « impotentia vero est per se seu ex intrinseco defectu naturae; in « priori generatio non sequitur ex aliquo obstaculo ab extra adve- « niente, quod eam impedit, uti ex deficientia caloris vel eius exube- « rantia; in impotentia vero coeundi generatio non sequitur ex de- « fectu eorum quae natura ipsa ut media necessaria ad hunc finem « exigit » (S. R. Rota in una Platien. — Null. Matr. coram Mori).

Atque haec quidem quoad doctrinam speculativam. Nam, practice loquendo, matrimonium profecto non erit impediendum, tum quia practice non constat de absoluta et perfecta mulieris impotentia, tum quia quaestio non est adhuc dirempta.

MATRIMONII CONSUMMATIO SECUNDUM COMMUNEM DOCTORUM SENTENTIAM

Dicendum, ait Angelicus Doctor, frigiditatem magis et frequentius quam caliditatem *matrimonium impedire,* quia « tollit non solum *commixtionem seminum,* sed etiam vigorem membrorum, quo fit coniunctio » 4. D. 34. q. 1. a. 2. ad 2.

Viva, De Matrim. q. 5. a. 10. n. 5. ait: « Impotentes hic dici, qui non possunt habere talem copulam, ex qua fiat UNA CARO ex duobus PER UTRIUSQUE SEMINIS COMMIXTIONEM, ex qua *possit* una caro prodire ».

Sylvius in Supplem. q. 58. a. 1. quaerit. 1. inquit: « Impotentia, quae matrimonium dirimit, est impotentia copulae carnalis, id est illius copulae, in qua viri et mulieris COMMISCEANTUR SEMINA... De ratione matrimonii est traditio potestatis ad copulam carnalem; haec autem copula fieri non potest, nisi possint COMMISCERI SEMINA, seu quae sunt loco *seminum* ».

Pichler, Summa Iurisprudentiae l. 4. tit. 1. n. 75. matrimonium, ait, « *consummatum,* quod non solo consensu contractum, sed etiam

copula carnali, *eaque perfecta,...* seu *per se sufficiente ad generationem* prolis et faciente, ut coniuges PER COMMIXTIONEM SEMINUM *efficiantur* UNA CARO, completum et perfectum est ».

Billuart, Summa S. Thomae edit. nova Paris. 1895. tom. 10. pag. 161., matrimonium, ait, « *consummatum* est quod per carnalem copulam maritalem ET COMMIXTIONEM SEMINUM completur; quia *tunc* coniuges fiunt UNA CARO... Dixi *et commixtionem seminum;* quia neque per solam penetrationem vasis sine seminatione, neque *per solam viri sine seminatione mulieris consummatur matrimonium* in foro conscientiae, licet consummatum praesumatur in foro exteriori; quia SINE COMMIXTIONE SEMINUM *apta generationi* non fiunt UNA CARO *inchoative,* quae inchoatio completur per *prolem,* in cuius una carne complete adunantur ».

Zacchias Quaest. Med.-Leg. Consil. 72. n. 11. ait: « Certum autem est coniuges fieri UNAM CARNEM, quod est de essentia matrimonii, non per penetrationem vasorum, sed per COMMIXTIONEM SEMINUM EX PARTE UTRIUSQUE EFFUSORUM ». Et Op. cit. lib. 9. tit. 3. q. VII. n. 2.-3,: « Requiritur *in consummatione matrimonii potentia ad generandum,* quia per generationem, quae EX MISCELA UTRIUSQUE SEMINIS IN UNUM SUCCEDIT, vir et uxor efficiuntur UNA CARO... Nam quid illud est, virum et uxorem effici UNAM CARNEM? Num simplex utriusque coniunctio per membra generationis? Nequaquam: nam *frustratoria* est haec coniuntio, nisi ex ea *sequi possit generatio,* aut SEMINA UTRIUSQUE *decisa* NON MISCEANTUR ad concipiendum fetum.., Ubi ergo ex coitu NULLA EST SPES GENERATIONIS ex eo quod SEMINA CONIUGUM SIMUL NON CONCURRUNT, *neque uniantur...* non possunt vir et uxor effici UNA CARO, et sic non possunt *matrimonium consummare* ».

Si theologi utique non defuere, imo plures fuere, inter antiquos, qui ad maritalem actum requirebant tantum virile semen, hoc ideo fuit, quia Aristotelis sententiam sunt secuti, requirentis ad generationem tantum virile semen, quin aliquid femina praestare in ea deberet. Quare isti theologi nunquam contenti fuere praecise ipso coitu, in quo vir solus semen effuderit, nisi quia crediderunt illum coitum per se solum sufficientem ad generationem, quam sufficientiam ipsimet excludunt, in alia Galeni et Hyppocratis sententia, requirentium duplex essentiale elementum, alterum ex parte viri, alterum ex parte foeminae, et quam plures quoque ex antiquis, iique doctissimi, amplexi sunt.

Et sic, e. g. De Iustis, qui illi adhaeret Aristotelis sententiae, de Dispens. Matrim., l. 2. C. 7. n. 10. seqq., ecce quomodo loquitur: « Non nisi *per copulam perfectam et consummatam* vir et foemina efficiuntur *una caro* ». Ut ergo affinitas contrahatur « requiritur veri seminis virilis in vase effusio, *quae sit ad prolis generationem* sufficiens... Dixi, requiri de necessitate seminis virilis effusionem, *quia probabilissimum est non requiri ad generationem foemineum semen,* unde, quamvis foemina non seminet, sed solus vir, contrahitur affinitas, non tamen a converso contrahitur, si sola foemina seminet, et non vir ». Si ergo *probabilissimum et certum sit* contrarium, ut in praesenti est, *requiri* nempe *ad generationem* foemineum semen, seu ovulum, neque copula ex De Iustis erit perfecta, nec matrimonii erit consummatio, neque erit affinitas.

Et sic etiam Sanchez, de Matrim., l. 2., D. 21., n. 10., 11., qui eidem Aristotelis adhaesit sententiae quaestionem movet, utrum ea sententia *certa sit,* et respondet: « Sed quamvis haec sententia communior et probabilior sit, non tamen est *adeo certa, ut quidam ex eius defensoribus existimant, cum innitatur* ILLI SOLI PRINCIPIO PHILOSOPHICO, *quod semen foemineum non sit necessarium ad generationem,* ET ILLUD NON EST CERTUM, quia satis probabiliter *multi tenent contrarium,* ut Hippocrates et multi alii; cum ergo FUNDAMENTUM NON EST CERTUM; ITA NEC OPINIO ILLI INNITENS... Quare concludo ESSE PROBABILE NON CONSUMMARI MATRIMONIUM NISI ETIAM FEMINA SEMINET. Prob. QUIA AD MATRIMONII CONSUMMATIONEM REQUIRITUR COPULA EX QUA SEQUI POTEST GENERATIO... ut clare colligitur ex ceteris DD., *cum inde probent consummari matrimonium absque femineo semine, quod non sit ad generationem necessarium;* sed probabile est, nisi femina seminet, NON POSSE EX EA COPULA SEQUI GENERATIONEM, ut probavi, ergo similiter habet eandem probabilitatem NON ESSE CONSUMMATUM MATRIMONIUM VIRO SOLO SEMINANTE ».

Inde clare habetur, secundum antiquorum omnium doctorum sententiam, matrimonium consummari copula per se *simpliciter* apta ad generationem, quae nempe habet omnia elementa ut generatio sequi possit. Et ideo si eorum plures existimarunt matrimonium consummari, solo viro effundente semine in debitum vas mulieris, hoc ideo fuit, quia tenuere semen mulieris non esse ad generationem necessarium. Si vero teneatur, ut nunc certum videtur, mulieris semen seu ovulum esse ad generationem necessarium, iam copula illa in qua solus vir semen effundit, neque per se est sufficiens ad generationem,

neque consequenter per eam matrimonium consummatur, neque ex ea affinitas exoritur; sed omnino opus est utriusque, viri et foeminae, *seminum commixtione.*

AFFINITATIS INTRINSECA NATURA SECUNDUM COMMUNEM DOCTORUM SENTENTIAM

Ad n. 1002.

Ut *consanguinitas* est *naturale vinculum ex communione sanguinis,* ita *affinitas* est *naturale vinculum ex seminum commixtione.*

S. Thom. 4. D. 41. q. 1. a. 1. qc. 4. ad 2.: « Vir et foemina efficiuntur una caro PER MIXTIONEM SEMINUM. Unde *quantumcumque aliquis claustra pudoris invadat,* NISI COMMIXTIO SEMINUM SEQUATUR, NON CONTRAHITUR EX HOC AFFINITAS ». « Dicendum, ait idem S. Th. S. q. 55. a. 3. ad 3. quod concubitus contra naturam NON HABET COMMIXTIONEM *seminum,* quae possit esse CAUSA GENERATIONIS, ET IDEO ex tali concubitu non causatur *affinitas* ».

S. Bonaventura l. 4. Sent. D. 41. q. 1. Resp.: « *Affinitas* generaliter contrahitur per omnem coitum, *in quo est* COMMIXTIO SEMINUM. Et ratio huius est, quia non contrahitur, nisi ratione unionis; tunc autem dicuntur *una caro* fieri, quum PER COMMIXTIONEM SEMINUM fit *consummatio* illius operis ».

Pyrrhus Corradus: « Per vinculum coniugale, cum potestate ad copulam, vir et uxor uniuntur in ratione *unius principii ad generationem, et inde inter eos oritur affinitas... Tunc solum dicitur affinitas,* quando vir et foemina una et eadem caro efficiuntur; *unde sanguis unius* dicitur *sanguinem alterius tangere* ». *Sanguis* unius, *sanguinem* alterius; non *sanguis* profecto viri, sed semen, quod honestiore verbo sanguis a veteribus appellabatur; adeoque neque sanguis foeminae sed semen, seu ovulum. Dispens. Apost. lib. 8. cap. 7. num. 18. 19. 20.

Atque hac eadem *sanguinis* expressione et SANGUINIS COMMIXTIONE explicatur affinitas in C. *Lex Divinae* 18. can. 27. quaest. 2. *Sanguinis commixtio,* scilicet seminis utriusque viri et foeminae, cum commixtio non fiat, uno tantum seminante.

Sed adhuc clarius idem Pyrrhus Corradus Prax. Dispens. Apost. lib. 7. cap. 1. n. 18.: « ad causandam *affinitatem* requiritur CONCURSUS UTRIUSQUE SEMINIS ».

Perez De Matrimonio Disp. 31. S. 1. n. 1. 2. inquit: « *Affinitas* ex eo solum oritur, quod *sanguis* viri id est SEMEN, quod honestiori nomine dicitur sanguis, quia proxime fit ex sanguine, et *sanguis* menstruus foeminae, aut eius SEMEN, COMMISCEANTUR intra matricem ipsius foeminae... Absque *ea commixtione* qui aliter commiscentur non fiunt UNA CARO... fieri *unam carnem* seu *unum sanguinem est fieri principium ex se sufficiens unius carnis et prolis* ».

Salmanticenses Curs. Theol. Moral. De Matrim. tr. 9. c. 4. punct. 1. n. 5.-6. inquiunt: « Per illam copulam, et non aliam consummatur matrimonium, per quam coniuges fiunt *una caro,* et resultat *affinitas* cum consanguineis; sed etiamsi vir claustrum pudoris penetret, nisi UTRIUSQUE SEMINIS COMMIXTIO *sequitur,* neque sequitur *affinitas,* nec coniuges fiunt *una caro.* Ergo nisi FOEMINAE SEMINATIO CUM SEMINATIONE VIRI INTRA VAS CONIUNGATUR NON CONSUMMATUR MATRIMONIUM ».

S. Alph. in suo Opere Morali resumit fere totam moralem antiquorum doctrinam. Iamvero lib. 6. n. 1075. quaestionem tractat, an ad affinitatem contrahendam requiratur, ut copula ex utraque parte, viri et foeminae, sit consummata, et respondet: « Certum est requiri seminationem viri; an autem requiratur etiam seminatio foeminae, negant Pontius, Palaus, etc.... Ratio, quia *ad generationem non est necessarium semen femineum,* iuxta plurimorum sententiam. Secunda sententia vero *etiam probabilis* affirmat, et hanc tenent S. Bonav., Innoc. etc.... Ratio tum quia iuxta aliorum plurium sententiam *etiam semen feminae requiritur, ad generationem,* tum quia *(et haec ratio fortius urget)* non contrahitur *affinitas, nisi coeuntes fiant una caro; at non fiunt una caro,* NISI SEMINA COMMISCEANTUR. Et haec sententia *valde firmatur* ex auctoritate D. Thomae etc. ». Unde S. Alphonsus ibid. n. 918. hanc ait postremam sententiam esse in praxi tenendam.

MATRIMONIUM SENUM
Ad n. 994. 1053.

Ang. Doctores QQ. DD. de Malo q. 15. a. 2. ad 14.: « Ille actus est *contra naturam* in genere luxuriae, *ex quo non potest sequi generatio, secundum communem speciem actus;* non autem ille, ex quo

non potest sequi *propter aliquod particulare accidens,* SICUT EST SENECTUS VEL INFIRMITAS ».

Paulus Zacchias l. 9. tit. 3. VII. n. 2.-3.: « Quandocumque decrepitus contrahit matrimonium praesumitur *potens ad generandum;* nam quotiescumque decrepitus est potens ad coeundum, potest praesumi potens ad generandum, cum ex Aristotelis auctoritate *et ex quotidiana experientia* habeamus, *virum in quacumque aetate generare posse,* dum possit coire, et semen emittere ».

Cum senes generandi potentiam retineant, et retinere certe praesumuntur, nisi contrarium positive probetur, nam generandi potentia maxime naturalis est; ideo matrimonium, sine ulla difficultate, licite et valide contrahunt. Et quoad viros, quotidiana constat experientia, et doctissimi asserunt physiologi, quacumque aetate ipsi sint, posse eos generare, dummodo coire et semen emittere valeant, ut ipse Zacchias affirmavit. Virilis enim seminis elaboratio et confectio semel pubertatis tempore incepta tota perdurat vita. Et ad foeminas quod attinet, nulla definiri potest aetas, qua in ipsis cesset vis generativa. Nam ut iterum ex experientia et ex physiologia constat, nullum statui potest in vetulis tempus, quo menstruatio dici potest *definitive* cessata, unde deduci posset in ipsis *absoluta* generandi capacitas. Menstrua etiam semel cessata pluribus iterum causis instaurantur; et etiam absque menstruis ovulatio persistit, et praegnatio reapse contingit. Potentia tamen generandi, *cum effectu coniuncta,* deficit regulariter in foeminis ab anno 45.-50., imminuitur regulariter in viris ab anno 50. Sunt tamen casus, in quibus etiam sexagenariae et septuagenariae generant; et septuagenarii facilius generant cum iuniore. Verum prolis detrimentum non abest cum notabilis habetur inaequalitas in sponsorum aetate. Conferantur docta Opuscula et Medicina Pastoralis Iosephi Antonelli in hac re versatissimi, et omni maioris invidia. Conferantur item Opuscula docti et eruditi Francisci Topai, clarissimi in Urbe Chirurgi.

COPULA CUM MULIERE PRAEGNANTE
Ad n. 1074.

Illicita videri posset haec copula, quia, cum uterus sit clausus durante tempore praegnationis, haberi non potest commixtio virilis seminis cum ovulo mulieris. Ea copula consequenter matrimonium consummari non potest, siquidem generatio est omnino impossibilis.

Verum licita reapse est huiusmodi copula, quia praegnatio non reddit mulierem impotentem ad generationem. Ea non est nisi mere *extrinsecum accidens* quoddam particulare, quod in praesenti impedire tantum potest *effectum* copulae. Sed copula manet in se omnino idonea ad generationem tum ex parte viri tum ex parte mulieris, et est vere consummativa matrimonii. Ac tam verum est quod ea copula vera seminum commixtio per se non desideretur, neque consequenter aptitudo in ea desit ad generationem ad prolem etiam effective habendam, *ut superfetatio non sit impossibilis.* Vera praeterea seminum per se est in ea copula commixtio, quatenus inchoative in ea copula est seminum commixtio; verus enim in ea est utriusque seminis concursus, licet iste ad suum terminum et effectum non pertingat, ob accidentale praegnationis impedimentum. Coniuges, maritali copula, fiunt *una caro,* non *actualiter in prole* seu in ipsa effectiva generatione prolis, sed *potentialiter relate ad prolem,* in uno proximo prolis principio, quod illa est inchoative seminum commixtio, et utriusque seminis concursus, quod semen vario modo, secundum varias circumstantias, impediri potest in sua activa et passiva foecundatione. Apposite Perez de Matrim. disp. 31. sect. 1. n. 2.: « Fieri *unam carnem* est fieri *principium ex se sufficiens unius carnis et prolis* ». Et Caietanus Ientac. 9. q. 1. coniuges, ait *duo sunt in carne una,* « hoc est *in uno carnalis generationis perfecto iustoque principio* ».

DECISIONES SACRARUM CONGREGATIONUM CIRCA ONANISMUM
Ad n. 1066. 1067.

« Quaeritur a Sede apostolica, qua nota theologica dignae sint tres propositiones sequentes, nimirum: 1.° Ob rationes honestas coniugibus uti licet matrimonio eo modo, quo usus est Onan. 2.° Probabile est istum matrimonii usum non esse prohibitum de iure naturali. 3.° Nunquam expedit interrogare de hac materia utriusque sexus coniuges, etiamsi prudenter timeatur, ne coniuges, sive vir sive uxor, abutantur matrimonio.

R. Ad 1.um: Propositionem esse scandalosam, erroneam, et iuri naturali matrimonii contrariam. Ad 2.um: Propositionem esse scandalosam, erroneam et alias implicite damnatam ab Innocentio XI. pro-

positione 49.ª Ad 3.um: Propositionem, prout iacet, esse falsam, nimis laxam, et in praxi periculosam ». S. O. 21. Maii 1851.

Quaeritur: « 1.° An coniuges, qui matrimonio eo utuntur modo, ut conceptionem praecaveant, actum per se moraliter malum exerceant?

2.° Si actus habendus sit ut moraliter malus, an coniuges de illo se non accusantes considerari possint tanquam in ea constituti bona fide, quae eos a gravi culpa excuset?

3.° An probanda sit agendi ratio confessariorum, qui, ne, coniugatos offendant, illos circa modum, quo iuribus matrimonii utuntur, non interrogant?

R. Ad 1.um Cum tota actus deordinatio ex viri malitia procedat, qui loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit; ideo si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet minando verbera aut mortem, poterit ipsa, ut probati theologi docent, citra peccatum simpliciter permittere, idque ex gravi causa, quae eam excusat; quoniam charitas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat ».

Ad 2.um autem et 3.um respondetur: « Quod praefatus confessarius revocet in mentem adagium illud: sancta sancte esse tractanda; atque etiam verba perpendat S. Alphonsi de Ligorio, viri docti et harum rerum peritissimi, qui in Praxi confessariorum, § 4., n. 41. inquit: Circa autem peccata coniugum respectu ad debitum coniugale, ordinarie loquendo, confessarius non tenetur, nec decet interrogare, nisi uxores, an illud reddiderint, modestiori modo quo possit... De aliis taceat, nisi interrogatus fuerit. Necnon alios probatos auctores consulere non omittat ». S. Poenit. 8. Iun. 1842.

« Bertha virum habet, quem constanti experientia cognoscit esse onanistam. In vanum omnia tentavit media, ut illud a tam nefando crimine retraheret. Quinimo gravissima aut saltem gravia mala ei imminent nunc probabiliter, ita ut vel haec mala incurrere debeat, vel fugere e domo mariti, nisi permittat saltem aliquando abusum matrimonii, etc.

R. Cum in proposito casu mulier a sua quidem parte nihil contra naturam agat, detque operam rei licitae, tota autem actus inordinatio ex viri malitia procedat, qui, loco consummandi, retrahit se et extra vas effundit; ideoque, si mulier post debitas admonitiones nihil proficiat, vir autem instet, minando verbera aut mortem aut alia gravissima mala, poterit ipsa (ut probati theologi docent) citra peccatum permissive se habere; cum in his rerum adiunctis ipsa viri sui peccatum simpliciter permittat, idque ex gravi causa, quae eam excusat;

quoniam charitas, qua illud impedire tenetur, cum tanto incommodo non obligat ». S. Poenit. 1. Febr. 1823.

Alia Decisione d. 13. Nov. 1901. eadem S. Poenit. declaravit, adhuc haberi *purum putum onanismum,* licet maritus, in actu abrumpendi copulam, et extra vas seminandi, intendat sedationem concupiscentiae, et non pollutionem; neque consequenter posse absolvi, si in eo actu velit perseverare.

DECRETUM S. O. FER. IV. 3. IUL. 1907.

quo nonnullae propositiones reprobantur ac proscribuntur.

« Lamentabili sane exitu aetas nostra freni impatiens in rerum summis rationibus indagandis ita nova non raro sequitur ut, dimissa humani generis quasi haereditate, in errores incidat gravissimos. Qui errores longe erunt perniciosiores, si de disciplinis agitur sacris, si de Sacra Scriptura interpretanda, si de fidei praecipuis mysteriis. Dolendum autem vehementer inveniri etiam inter catholicos non ita paucos scriptores qui, praetergressi fines a Patribus ac ab ipsa Sancta Ecclesia statutos, altioris intelligentiae specie et historicae considerationis nomine, eum dogmatum progressum quaerunt qui, reipsa, eorum corruptela est.

Ne vero huius generis errores, qui quotidie inter fideles sparguntur, in eorum animis radices figant ac fidei sinceritatem corrumpant, placuit SSmo D. N. Pio divina providentia Pp. X. ut per hoc Sacrae Romanae et Universalis Inquisitionis officium ii qui inter eos praecipui essent notarentur et reprobarentur.

Quare, instituto diligentissimo examine, praehabitoque RR. DD. Consultorum voto Emi ac Rmi Dni Cardinales, in rebus fidei et morum Inquisitores Generales, propositiones quae sequuntur reprobandas ac proscribendas esse iudicarunt, prouti hoc generali Decreto reprobantur ac proscribuntur:

1. Ecclesiastica lex, quae praescribit subiicere praeviae censurae libros Divinas respicientes Scripturas, ad cultores critices aut exegeseos scientificae librorum Veteris et Novi Testamenti non extenditur.

2. Ecclesiae interpretatio Sacrorum Librorum non est quidem spernenda, subiacet tamen accuratiori exegetarum iudicio et correctioni.

3. Ex iudiciis et censuris ecclesiasticis contra liberam et cultiorem exegesim latis colligi potest fidem ab Ecclesia propositam contradicere historiae, et dogmata catholica cum verioribus christianae religionis originibus componi reipsa non posse.

4. Magisterium Ecclesiae ne per dogmaticas quidem definitiones genuinum Sacrarum Scripturarum sensum determinare potest.

5. Quum in deposito fidei veritates tantum revelatae contineantur, nullo sub respectu ad Ecclesiam pertinet iudicium ferre de assertionibus disciplinarum humanarum.

6. In definiendis veritatibus ita collaborant discens et docens Ecclesia, ut docenti Ecclesiae nihil supersit nisi communes discentis opinationes sancire.

7. Ecclesia, cum proscribit errores, nequit a fidelibus exigere ullum internum assensum, quo iudicia a se edita complectantur.

8. Ab omni culpa immunes existimandi sunt qui reprobationes a Sacra Congregatione Indicis aliisve Sacris Romanis Congregationibus latas nihil pendunt.

9. Nimiam simplicitatem aut ignorantiam prae se ferunt qui Deum credunt vere esse Scripturae Sacrae auctorem.

10. Inspiratio librorum Veteris Testamenti in eo consistit quod scriptores israelitae religiosas doctrinas sub peculiari quodam aspectu, gentibus parum noto aut ignoto, tradiderunt.

11. Inspiratio divina non ita ad totam Scripturam Sacra extenditur ut omnes et singulas eius partes ab omni errore praemuniat.

12. Exegeta, si velit utiliter studiis biblicis incumbere, in primis quamlibet praeconceptam opinionem de supernaturali origine Scripturae Sacrae reponere debet, eamque non aliter interpretari quam cetera documenta mere humana.

13. Parabolas evangelicas ipsimet Evangelistae ac christiani secundae et tertiae generationis artificiose digesserunt, atque ita rationem dederunt exigui fructus praedicationis Christi apud iudaeos.

14. In pluribus narrationibus non tam quae vera sunt Evangelistae retulerunt, quam quae lectoribus, etsi falsa, censuerunt magis proficua.

15. Evangelia usque ad definitum constitutumque canonem continuis additionibus et correctionibus aucta fuerunt; in ipsis proinde doctrinae Christi non remansit nisi tenue et incertum vestigium.

16. Narrationes Ioannis non sunt proprie historia, sed mystica Evangelii contemplatio; sermones, in eius evangelio contenti, sunt

meditationes theologicae circa mysterium salutis historica veritate destitutae.

17. Quartum Evangelium miracula exaggeravit non tantum ut extraordinaria magis apparerent, sed etiam ut aptiora fierent ad significandum opus et gloriam Verbi Incarnati.

18. Ioannes sibi vindicat quidem rationem testis de Christo; re tamen vera non est nisi eximius testis vitae christianae, seu vitae Christi in Ecclesia, exeunte primo saeculo.

19. Heterodoxi exegetae fidelius expresserunt sensum verum Scripturarum quam exegetae catholici.

20. Revelatio nihil aliud esse potuit quam acquisita ab homine suae ad Deum relationis conscientia.

21. Revelatio, obiectum fidei catholicae constituens, non fuit cum Apostolis completa.

22. Dogmata, quae Ecclesia perhibet tamquam revelata, non sunt veritates e coelo delapsae, sed sunt interpretatio quaedam factorum religiosorum quam humana mens laborioso conatu sibi comparavit.

23. Existere potest et reipsa existit oppositio inter facta quae in Sacra Scriptura narrantur, eisque innixa Ecclesiae dogmata; ita ut criticus tamquam falsa reiicere possit facta quae Ecclesia tamquam certissima credit.

24. Reprobandus non est exegeta qui praemissas adstruit, ex quibus sequitur dogmata historice falsa aut dubia esse, dummodo dogmata ipsa directe non neget.

25. Assensus fidei ultimo innititur in congerie probabilitatum.

26. Dogmata fidei retinenda sunt tantummodo iuxta sensum practicum, idest tamquam norma praeceptiva agendi, non vero tamquam norma credendi.

27. Divinitas Iesu Christi ex Evangeliis non probatur; sed est dogma quod conscientia christiana e notione Messiae deduxit.

28. Iesus, quum ministerium suum exercebat, non in eum finem loquebatur ut doceret se esse Messiam, neque eius miracula eo spectabant ut id demonstraret.

29. Concedere licet Christum quem exhibet historia, multo inferiorem esse Christo qui est obiectum fidei.

30. In omnibus textibus evangelicis nomen *Filius Dei* aequivalet tantum nomini *Messias,* minime vero significat Christum esse verum et naturalem Dei Filium.

31. Doctrina de Christo quam tradunt Paulus, Ioannes et Con-

cilia Nicaenum, Ephesinum, Chalcedonense, non est ea quam Iesus docuit, sed quam de Iesu concepit conscientia christiana.

32. Conciliari nequit sensus naturalis textuum evangelicorum cum eo quod nostri theologi docent de conscientia et scientia infallibili Iesu Christi.

33. Evidens est cuique qui praeconceptis non ducitur opinionibus, Iesum aut errorem de proximo messianico adventu fuisse professum, aut maiorem partem ipsius doctrinae in Evangeliis Synopticis contentae authenticitate carere.

34. Criticus nequit asserere Christo scientiam nullo circumscriptam limite nisi facta hypothesi, quae historice haud concipi potest quaeque sensui morali repugnat, nempe Christum uti hominem habuisse scientiam Dei, et nihilominus noluisse notitiam tot rerum communicare cum discipulis ac posteritate.

35. Christus non semper habuit conscientiam suae dignitatis messianicae.

36. Resurrectio Salvatoris non est proprie factum ordinis historici, sed factum ordinis mere supernaturalis, nec demonstratum nec demonstrabile, quod conscientia christiana sensim ex aliis derivavit.

37. Fides in resurrectionem Christi ab initio fuit non tam de facto ipso resurrectionis, quam de vita Christi immortali apud Deum.

38. Doctrina de morte piaculari Christi non est evangelica sed tantum paulina.

39. Opiniones de origine sacramentorum, quibus Patres Tridentini imbuti erant, quaeque in eorum canones dogmaticos procul dubio influxum habuerunt, longe distant ab iis quae nunc penes historicos rei christianae indagatores merito obtinent.

40. Sacramenta ortum habuerunt ex eo quod Apostoli eorumque successores ideam aliquam et intentionem Christi, suadentibus et moventibus circumstantiis et eventibus, interpretati sunt.

41. Sacramenta eo tantum spectant ut in mentem hominis revocent praesentiam Creatoris semper beneficam.

42. Communitas christiana necessitatem baptismi induxit, adoptans illum tamquam ritum necessarium, eique professionis christianae obligationes adnectens.

43. Usus conferendi baptismum infantibus evolutio fuit disciplinaris, quae una ex causis extitit ut sacramentum resolveretur in duo, in baptismum scilicet et poenitentiam.

44. Nihil probat ritum sacramenti confirmationis usurpatum fuisse ab Apostolis: formalis autem distinctio duorum sacramentorum, ba-

ptismi scilicet et confirmationis, haud spectat ad historiam christianismi primitivi.

45. Non omnia, quae narrat Paulus de institutione Eucharistiae (1. Cor. xi, 23-25), historice sunt sumenda.

46. Non adfuit in primitiva Ecclesia conceptus de christiano peccatore auctoritate Ecclesiae reconciliato, sed Ecclesiae nonnisi admodum lente huiusmodi conceptui assuevit. Imo etiam postquam poenitentia tamquam Ecclesiae institutio agnita fuit, non appellabatur sacramenti nomine, eo quod haberetur uti sacramentum probrosum.

47. Verba Domini: *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt* (Io. xx, 22 et 23) minime referuntur ad sacramentum poenitentiae, quidquid Patribus Tridentinis asserere placuit.

48. Iacobus in sua Epistola (vv. 14 et 15) non intendit promulgare aliquod sacramentum Christi, sed commendare pium aliquem morem, et si in hoc more forte cernit medium aliquod gratiae, id non accipit eo rigore, quo acceperunt theologi, qui notionem et numerum sacramentorum statuerunt.

49. Coena christiana paullatim indolem actionis liturgicae assumente, hi, qui Coenae praeesse consueverant, characterem sacerdotalem acquisiverunt.

50. Seniores qui in christianorum coetibus invigilandi munere fungebantur, instituti sunt ab Apostolis presbyteri aut episcopi ad providendum necessariae crescentium communitatum ordinationi, non proprie ad perpetuandam missionem et potestatem Apostolicam.

51. Matrimonium non potuit evadere sacramentum novae legis nisi serius in Ecclesia; siquidem ut matrimonium pro sacramento haberetur necesse erat ut praecederet plena doctrina de gratia et de sacramentis theologica explicatio.

52. Alienum fuit a mente Christi Ecclesiam constituere veluti societatem super terram per longam saeculorum seriem duraturam; quin imo in mente Christi regnum coeli una cum fine mundi iamiam adventurum erat.

53. Constitutio organica Ecclesiae non est immutabilis; sed societas christiana perpetuae evolutioni aeque ac societas humana est obnoxia.

54. Dogmata, sacramenta, hierarchia, tum quod ad notionem tum quod ad realitatem attinet, non sunt nisi intelligentiae christianae interpretationes evolutionesque, quae exiguum germen in Evangelio latens externis incrementis auxerunt perfeceruntque.

55. Simon Petrus ne suspicatus quidem unquam est sibi a Christo demandatum esse primatum in Ecclesia.

56. Ecclesia Romana non ex divinae providentiae ordinatione, sed ex mere politicis conditionibus caput omnium Ecclesiarum effecta est.

57. Ecclesia sese praebet scientiarum naturalium et theologicarum progressibus infensam.

58. Veritas non est immutabilis plusquam ipse homo, quippe quae cum ipso, in ipso et per ipsum evolvitur.

59. Christus determinatum doctrinae corpus omnibus temporibus cunctisque hominibus applicabile non docuit, sed potius inchoavit motum quemdam religiosum diversis temporibus ac locis adaptatum vel adaptandum.

60. Doctrina christiana in suis exordiis fuit iudaica, sed facta est per successivas evolutiones primum paulina, tum ioannica, demum hellenica et universalis.

61. Dici potest absque paradoxo nullum Scripturae caput, a primo Genesis ad postremum Apocalypsis, continere doctrinam prorsus identicam illi quam super eadem re tradit Ecclesia, et idcirco nullum Scripturae caput habere eundem sensum pro critico ac pro theologo.

62. Praecipui articuli Symboli Apostolici non eandem pro christianis primorum temporum significationem habebant quam habent pro christianis nostri temporis.

63. Ecclesia sese praebet imparem ethicae evangelicae efficaciter tuendae, quia obstinate adhaeret immutabilibus doctrinis, quae cum hodiernis progressibus componi nequeunt.

64. Progressus scientiarum postulat, ut reformentur conceptus doctrinae christianae de Deo, de Creatione, de Revelatione, de Persona Verbi Incarnati, de Redemptione.

65. Catholicismus hodiernus cum vera scientia componi nequit nisi transformetur in quemdam christianismum non dogmaticum, id est in protestantismum latum et liberalem.

Sequenti vero feria V. die 4. eiusdem mensis et anni, facta de his omnibus SSmo D. N. Pio Pp. X. accurata relatione, Sanctitas Sua Decretum Emorum Patrum adprobavit et confirmavit, ac omnes et singulas supra recensitas propositiones ceu reprobatas ac proscriptas ab omnibus haberi mandavit ».

INDEX ANALYTICUS RERUM

DE MATRIMONIO

I. De sponsalibus et de Bannis — De sponsalium natura et obligatione, pag. 3. - De eorum dissolutione, 12. - De necessitate bannorum, 22. - Variae bannorum circumstantiae, 23.

II. De natura et proprietatibus matrimonii — Quid sit matrimonium, et quaenam eius divisio, 27. - Matrimonium quatenus contractus, 30. - Matrimonium quatenus sacramentum, 37. - Unitas et firmitas matrimonii, 42. - De divortio, 46.

III. De impedimentis matrimonii — Quid et quotuplex matrimonii impedimentum, 49. - Impedimenta impedientia, Ecclesiae vetitum, tempus, sponsalia, votum, 50. - Quot et quaenam impedimenta dirimentia, 54. - Impotentia et aetas, 55. - Ligamen, 68. - Consanguinitas, 69. - Affinitas, 75. - Cognatio spiritualis, 81. - Cognatio legalis, 82. - Publica honestas, 85. - Votum et Ordo, 87. - Disparitas cultus, 88. - Adulterium, 92. - Homicidium, 95. - Utriusque simul, 95. - Error, conditio, furia, 97. - Vis seu metus, 99. - Raptus, 101. - Clandestinitas, 102.

IV. De matrimonii revalidatione — De impedimentorum dispensatione, 118. - De matrimonio in variis nullitatis casibus revalidando, 136.

V. De usu matrimonii — Eius liceitas et obligatio, secundum se et secundum varias eius circumstantias, 142. - Actus *iuxta* naturam, *contra* naturam, *praeter* naturam, 159.

DE CENSURIS

I. De natura censurae — Quid et quotuplex sit censura, 162. - Requisita ad censuras, 164. - Quinam censuras ferre possint, 166. - Causae excusantes, 170. - De absolutione censurarum, 172.

II. De excommunicatione — Quid sit excommunicatio, 176. - De excommunicato tolerato, vitando, 176. - Excommunicatio minor, 178. - Excommunicatio maior, varii eius effectus. 178. - Excommunicationis violatio, 184.

III. De suspensione — Quid et quotuplex suspensio, 185. - Suspensio *ex informata conscientia*, 186.- Suspensio a pontificalibus, 189. - Suspensionis violatio, 188. - Depositio, degradatio, 190.

IV. De interdicto — Quid et quotuplex interdictum, eiusque effectus, 191. - Interdictum ab ingressu ecclesiae, 195. - Interdicti violatio, 196. - Cessatio a divinis, 197.

V. De sepultura ecclesiastica — Quid ecclesiastica sepultura, eiusque electio; ius funeris, et funeraria emolumenta, 198. - Quinam ecclesiastica sepultura privandi, 204.

DE CONST. *APOSTOLICAE SEDIS*

I. Excommunicationes — Speciali modo Summo Pontifici reservatae, 206 - Simpliciter Summo Pontifici reservatae, 226. - Episcopis reservatae, 250. - Nemini reservatae, 252. - Tridentinae, 256. - Excommunicationes aliae addendae, 260.

II. Suspensiones — Constitutionis *Apost. Sed.*, 262. - Concilii Tridentini, 270. Suspensiones aliae addendae, 275.

III. Interdicta — Constitutionis *Apost. Sed.*, 281. - Concilii Tridentini, 282. Interdictum addendum, 283.

DE CONST. *SACRAMENTUM POENITENTIAE*

I. De sollicitatione in confessione — Confessarii sollicitantes denuntiandi, 287. - Poenitentes de denuntiatione facienda monendi, 292. - Causae excusantes, 295. - Quandonam, cuinam, quomodo facienda sit denuntiatio, 297. - Falsae denuntiationis crimen, 299.

II. De absolutione complicis — Illiceitas et invaliditas absolutionis, 300. Complicitatis natura, 303. - Excommunicatio, 306.

DE CONST. *OFFICIORUM AC MUNERUM*

I. Librorum prohibitio — Naturalis et positiva, 307. - Eius vis, 310. - Denuntiatio, 311.

II. Decreta generalia — Sacra Scriptura, 311. - Haereticorum libri, 312. - Liturgici et precatorii, 314. - Obsceni, 315. — Alii libri, 315. - Ephemerides, 318. - Imagines et indulgentiae, 318. - Legendi facultas, 319. - Librorum approbatio, 320.

DE IRREGULARITATE

I. De irregularitatibus generatim — Quid et quotuplex sit, 326. - Quomodo tollatur, 330.

II. De irregularitatibus ex delicto — Quomodo incurratur, 331. - Mala baptismi susceptio, 331. - Baptismi iteratio, 332. - Exercitium ordinis, 332. - Mala ordinum susceptio, 333. - Censurae violatio, 333. - Mutilatio, 334. — Homicidium, 325.

III. De irregularitatibus ex defectu — Quomodo incurratur, 337. - Natalium, 337. - Libertatis, 338. - Corporis, 338. - Aetatis, 441. - Animi, 341. - Scientiae, 342. - Fidei, 342. - Sacramenti, 343. - Lenitatis, 344. - Bonae famae, 345.

DE INDULGENTIIS

I. De indulgentiis generatim — Quid et quotuplex sit indulgentia, 347. - Quinam indulgentias concedere possint, 350. - Requisita ad indulgentias lucrandas, 356.

II. De iubilaeo — Quid et quotuplex sit Iubilaeum, 363. - Requisita ad Iubilaeum lucrandum, 366. - Extraordinariae iubilaei facultates, 371.

III. De altari privilegiato et gregoriano — Quid et quotuplex altare privilegiatum, 374. — Requisita ad indulgentiam altaris privilegiati lucrandam, 375. - Altare Gregorianum, Missae Gregorianae, 376. - Actus heroicus caritatis, 378.

IV. Praecipuae aliae indulgentiae — Stationes almae Urbis, 378. - Portiuncula, 378. - Scapulare, 379. - Confraternitates, 379. - Via Crucis, 380. - Cruces a Missionibus, 381. - Expositio SSmi Sacramenti, 381. - Indulgentiae Apostolicae, 381. - Dies 2ª Nov., 381.

APPENDIX

De vocatione sacerdotali et religiosa, 383.
C. Pii X. « Divino afflatu ». Divini officii reformatio 406.
M. P. « Abhinc duos annos ». De divinis officiis novo aliqua ex parte modo ordinandis 415.
Decretum Generale super M. P. « Abhinc duos annos » 415.
Decretum de festis localibus, quae a religiosis recoli debeant 423.
Constitutio Apostolica de Dioecesibus suburbicariis 423.
Obligatio Constitutionum Religiosorum Institutorum 425.
Litterae Testimoniales Ordinariorum pro admittendis in Religionem 427.
De affiliatione Institutis Religiosis 428.
Confirmationis materia 435.
Decretum S. C. C. « Ut debita » de observandis et vitandis in missarum manualium satisfactione 438.
Decretum S. C. C. « Recenti » de satisfactione missarum 447.
Notae ad n. 639 et 657 bis 449.
De Sacramento Ordinis 451.
Forma ordinationis 466.
Circa interruptionem studiorum 468.
Decretum S. C. C. « Ne temere » de sponsalibus et matrimonio 469.
Copula maritalis et perfecta 487.

Matrimonii consummatio secundum communem Doctorum sententiam 493.
Affinitatis intrinseca natura secundum communem doctorum sententiam 493.
Matrimonium senum 494.
Copula cum muliere praegnante 495.
Decisiones Sacrar. Congr. circa Onanismum 496.
Decretum S. O., quo nonnullae propositiones reprobantur ac proscribuntur 498.

INDEX ALPHABETICUS RERUM

Numerus sine puncto (10) *primum Volumen, cum puncto* (10.) *secundum Volumen designat. Tituli secundarii vel ad praecedentes, vel ad titulum primarium immediate referuntur.*

A

Abbates: Cf. *Superior*. Quoad leges 182, Ordines 892, 1231.

Abbatissa: Cf. *Superior*. Quoad ecclesticam iurisdictionem 182, Leges 182, Praecepta 182, Regularem disciplinam 182, Censuras 1088. Ordinarius pro monialium exploratione monendus 1236.

Abiuratio: Haereticorum 351, 1164. de levi, de vehementi 1277.

Abominatio: Quid, quale peccatum 17, 327.

Abortus: Quid 663, 742, Directa procuratio 743, 745, Indirecta procuratio 743, 744, Appendix X, Excommunicatio 1204. Irregularitas 1330.

Absolutio: A dispensatione discrimen 1100. Forma 748. Conditionata 750. seqq. Ad reincidentiam 1104. Danda, differenda, deneganda 809. A peccatis, a censuris 748. 1100. seqq. Ab haeresi 351, A censuris speciali modo reservatis sine facultate 1201. Absentis 748. 1102. Complicis 1173. 1280. seqq. Moribundi 753. 754.

Abstinentia: Virtus 349, Praeceptum 1571, 1575, Quandonam obliget 1573, 1601, Quosnam 1574. 1577, Quid carnes animalium 1572.

Acatholici: Quinam sint 351.

Acceptatio: Quoad dispensationem 237, Privilegium 249, Contractus 940, Vota 589, Debita 966, Promissionem 985, 986, Donationem 1001, seqq. 1011, Testamentum 1051, Legatum 1024, 1056, Absolutionem a censuris 1102.

Acceptilatio: Quid 966.

Accessio: Quid, quotuplex 900, seqq. Acquisitio per eam dominii 900, seqq.

Accrescendi ius: Quid 1049

Accusator: Quinam 59. Quinam accusare prohibeantur 60. Quandonam accusandum vel non 61. 62. 63. Processus accusatorius 8.

Acedia: Quid, quale peccatum 343, 383, Eius filiae 344.

Acolytatus: Quid 875, 876.

Acquisitio dominii: Iure naturali, civili, privata voluntate 882, seqq.

Actio: Quid 6. 8.

Actor: Quinam 8. 59.

Actus: Valor, rescissio, forma, solemnitas 223, Clausulae 286, Contractuum instrumenta 936, 1011, Facultativi 913

Actus heroicus Caritatis; Quid, Indulta 1380.

Actus humanus: Quid 5, 7, Relate ad hominem 5, 6, Relate ad finem 5, 67, Actus *hominis* 7, Partitio ib. Libertas humanorum actuum 11, Eli-

citi, imperati 14, seqq. Actus primo-primi 12, 58, Secundo-primi 12, Deliberati 7, 12. Boni, mali, honesti, turpes, indifferentes 68, 69, 70, 73, 74, 84, 89, Exteriores 71, 72, Moralitas 68, seqq. Obiectum 83, seqq. Circumstantiae 87, seqq. Interni, externi, mixti, occulti 171, Fiuis 75, seqq. Actus heroici 171, Actus praeteriti 210, Invincibilis ignorantia quoad actus internos 108, Actus indifferentes, ex quibus sequitur duplex effectus, alter bonus, alter malus 35, seqq., 712, 738, 739, Meritum 75, Laus; culpa; bonitas; malitia; rectitudo, honestas, peccatum ib. An simul bonus et malus 73, 81, 92.

Adiuratio: Quid 632, Quotuplex 653, Requisita ad liceitatem 634, Quinam eam possint adhibere 635. Sermones cum daemone immiscere 636, Quaerere a daemone revelationem alicuius rei 637.

Adiunctio: Quid 905, Acquisitio dominii 905.

Adoptio: Quid, quotuplex, effectus 1011. Quoad hereditatem 1042, Matrimonium 1011. Adulterium 798, Filii adoptivi 663, 667.

Adoratio: Quid, quotuplex 459, 460, Latria, Hiperdulia, Dulia 460, Trinitatis 460, Sanctorum cultus 461, 462, 463, Locus, obligatio 460.

Adulatio: Quid 347.

Adulterium: Quid 793, Quale peccatum 793, Adulterium mentale 794, Species 306, 793, Quoad sponsos 948, Filios 663, Haereditatem 1038, 1045, Damnum reparandum 1377, Impedimentum matrimonii 1018. 1020. Eius dispensatio 1021.

Advena: Quis 199, An legibus loci teneatur ibid.

Advocati: Quinam 32, Obligationes 33.-35., Quoad pauperes 408, Quid si causa sit iniusta 36. 37. Quid si causa sit minus probabilis 38. Quid si adhibeat media iniusta 39. Honorarium 40.

Aedes: Communes 1242.

Aedificatio: Dominii acquisitio 904

Aemulatio: Quid et an licita 327

Aequiprobabilismus: Origo 2, Quid 112, An probandus 119.

Aequitas: Quid 834, In legibus 177, In contractibus 963, seq.

Aequivocatio: Quid, quotuplex, liceitas 1529, seqq.

Aetas: Quoad leges ecclesiasticas 195, Ieiunium 1578, Beneficia 909. Ordines 909. Sponsalia 924, Matrimonium 994, Infans 664, Minor ibid. Maior ibid.

Affectus praesentis saeculi: Quid, quale peccatum 326.

Affinitas: Quid 1002. Ex copula licita, illicita 1002. Linea, gradus 1002. An matrimonium dirimat de iure naturali 1002. An naturalis sit 1002. An multiplex esse possit 1012. An viri et feminae seminatio requiratur 1003. Affinitas, inter coniuges, amissio iuris petendi debitum 1003. seqq. Quinam sint affines 1008.

Aggressor: Eius occisio 726, seqq.

Agnati: Agnati et cognati distinctio 999.

Alcoolismus: Grave peccatum 332, Abstinentiae promissio ab omni inebriante potione 332bis.

Alea: Ludi aleatorii 176. seqq. Contractus 1243, seqq.

Alienatio: Quoad minores 667, 952, 953, Uxores 677, 953, 954, Interdictos 952, 953, Tutores, curatores 686, seqq. Bonorum ecclesiasticorum 869, In fraudem creditorum 1105, seqq. 1138.

Alimenta: Quid 682, A quibusnam praestanda 682

Alluvio: Dominii acquisitio 903

S. Alphonsus: Eximia doctrina, aequiprobabilismus, Probabilismus 2, 131. seqq. Opinio multo probabilior 131, 132, 133, 135, Opinio parum probabilior 131, 134, 135, Opinio aeque probabilior 131, seqq. Quas opiniones ut probabiles habeat 136, Quas pra-

ctice sequendas 119, 120, Licet eius sequi opiniones 125.

Altare: Requisitum ad missam 643. Consecratum, Fixum, portatile 642. 642.bis Execratum 642. Privilegium altaris portatilis 262, Privilegiatum 1375. seqq. Gregorianum 1379.

Amentia: Quoad matrimonium 1022. Irregularitatem 1339.

Americanismus: Errores 351bis, 368

Ambitio: Quid, quale peccatum 322, 348.

Amentes: Actus 48.

America Latina: Privilegia 282

Amicitia: Iustitiae annexa 347

Amphybologia: An licita 1529, seqq.

Amor: Quid, quotuplex 17, 377, 384, 388, 391, Dei, proximi Cf. *Caritas*, sui 226.

Amotio: Canonica 192. 192.bis

Amplexus: An liciti 782, Quoad sponsos 946. 947.

Anatocismus: Quid 1105.

Ancilla: Cf. *Famulus*.

Animalia: Varia genera 894, Dominium 895, seqq. Locatio 1203, seqq.

Antichresis: Quid 1280, Creditoris obligationes 1281, Debitoris obligationes 1282

Anthropologia criminalis: Quid 11

Antonius: Cordubensis Tutiorism¡ auctor 2.

Apostasia: Quid quale peccatum 351, Excommunicatio 1164. 1165.

Apparitor: Quinam 46. Dotes, obligationes 54. 55. Exsecutio iniustae sententiae 58. Stipendium 56. 57.

Appellatio: *Quid*, quando, an licita 14. 86. Quoad censuras 1096. Ad futurum Concilium 1164. 1241.

Appetitus: Quid 9, Concupiscibilis, irascibilis 54, Rationalis, sensilis, 8, 58, Ultimi finis seu felicitatis 12

Approbatio: Legum *in forma communi et specifica* 243, Confessariorum 755. seqq. Regularium quoad confessiones 782. seqq. Institutorum Religiosorum 248. 248.bis

Aqua: Servitutes variae 853, Dominium 1242.

Arbitri: Quinam 24. Munus 25. Iura et obligationes 26. Valor sententiae 25. 27.

Arbor: Vicini fundi 853, Communis 1242.

Arcae parcimoniae: An licitae 1111

Arrha: Quoad contractus 980, Venditionem 1129, Sponsalia 943.

Ars notoria: Quid 479

Articulus mortis: Distinctio a periculo 766. Quoad absolutionem 766. 773. 799. Quoad matrimonii impedimenta 1044.

Artifices: Quinam 94. Obligationes 1205, 94. Restitutio 94.

Ascetica: Distinctio a Theologia Morali 1

Aspectus: Turpes 744, 775, Coniugum 1079.

Assecuratio: Quid 1261, Conditiones 1261, 1262, Obligationes assecurantis 1263, Vitae 1241

Assignatio: Quid 1112

Astrologia: An licita 475

Astutia: Quid, quale peccatum 346

Asylus: Cf. *Immunitas*. Excommunicatio 1187.

Attentio: Interna, externa in oratione 455

Attestationes: Parochiales 234.

Attritio: Cf. *Contritio*.

Auctor: Quoad possessionem 917, 928, Dominium 875, seqq. Edens alienum librum, manuscriptum, alienas conciones, lectiones 879, seqq. Appendix XII, In contractibus 917, 1137

Auctoritas: A Deo 706

Audacia: Quid, quale peccatum 17, 348

Avaritia: Quid, quale peccatum 323, Eius filiae 324

Avulsio: Dominii acquisitio 903

B

Banna: Obligatio 173, 949. 950. Locus 951. Tempus 952. Dispensatio 949. 991. 954. 955. En revelari debeant matrimonii impedimenta 953.

Baptismus: Quid 389. Quotuplex 390. seqq. Effectus 394. Necessitas 395. *Materia* remota 396. seqq, Materia proxima 401. seqq. Proiiciendo puerum in flumen 713. *Forma* 412. seqq. Minister 419. seqq. Ritus 431. seqq. Pennicillus in unctionibus 867. Patrini 441. seqq. Spiritualis cognatio 450. seqq. Subiectum 460. seqq. Baptismus filiorum, invitis parentibus 464. Iteratio baptismi 465. seqq. Operatio caesarea 469. seqq. Quoad dissolutionem matrimonii infidelium 979. 980. Interdictum 1137. Irregularitatem 1321. seqq. Dubius quoad matrimonium 145, 148

Beatitudo: An libere appetatur 12

Beati: Quinam; cultus 461, 463

Bellum: Quid 383, 751, Quotuplex 752, Liceitas 753, Conditiones requisitae 754, Quid facere liceat contra hostes 755, 756, An in auxilium haeretici et infideles, possint advocari 757, Dubium de iustitia belli 754, 758, Quoad clericos 759. Principis et ducum obligationes 760, Pacta servanda 761, Diebus festis 658

Benedictio: Quid quotuplex 493, Matrimonii 976. 1030. Sacrarum vestium et utensilium 273, 644, seqq. Fontis baptismalis 434.

Beneficentia: Quid 387

Beneficium: Quid 186. Quotuplex 187. Erectio, divisio, suppressio 186. 215. Quomodo acquiratur 188. Reservatio, devolutio, praeventio 188. Incompatibilitas 191. Concursus 190. 199. seqq. Quibusnam conferendum 191. Digniores eligendi 195. seqq. Quomodo amittatur 192. 192.bis Beneficiati obligationes, 193. Habitus et tonsura 101. Officium divinum 104. 105. 117.–122. Missarum applicatio 194. Quoad ordines 893. Quoad irregularitatem 1317.

Benevolentia: Quid 387

Bestialitas: Quid 823, Quale peccatum 823, Congressus cum daemone 824, 825, Tactus cum bestia 826.

Bigamia: Quoad irregularitatem 1342.

Blasphemia: Quid, quotuplex, quale peccatum, 342, 369, 531, 533-536, Quoad reservationem 532, Contumelia in Deum, imprecatio, subsannatio, illusio, derisio 342, 531, Verba dimidiata 537, intentio inhonorandi Deum 538, In Deum, in Sanctos 539, Per iocum 540, Maledicere creaturis 541, 542, Toti mundo 543, Mortuis, diabolo 544, *Nomen Dei, Sacrum Nomen, Sacrum Dei Nomen* 545, 546, Dubiae locutiones 547

Bona: Quid 866, Varia bona 389, Mobilia, immobilia 866, 1065, 1066, Nullius, amissa, derelicta, vacantia 884, seqq. Dotalia, paraphernalia, communia 677, Ecclesiastica 969, Clericorum 504, 870, Bona propter scandalum omittenda 427, 434, 435, 436, Bona armis defendere 731, 732, 734, 735. Acquisitio 882, seqq. Praescriptio 921, seq. Communio bonorum 1241, 1242, Bonorum ecclesiasticorum alienatio 1209, Usurpatio 1174. 1175. 1196. 1202. Praeceptum omnia bona sua relinquendi 492

Bonitas: Moralis 68, 75

Breviarium: Impressio 125. Cf. *Horae Canonicae.*

Bulla Cruciatae: abolita in America 282.

Bursa: Quid, ludi bursae 1260

C

Caducitas: Testamenti 1034.

Caeci: Quoad contractus 952, Horas canonicas 167. Irregularitatem 1335.

Caecitas mentis: Quid, quale peccatum 326

Caelibatus: Clericorum 97. In ecclesia occidentali et orientali ib. Quonam iure 98. An ex voto 98.

Caeremoniae: sacrae 377.

Calendarium: In Officio servandum 128. 132.

Calix: Materia 645. Consecratio 645. Exsecratio 642. 646. Inauratio 646.

Calumnia: Quid, quale peccatum 1486, 1493, Retractanda 1507

Cambium: Quid 1174, Quotuplex 1175, Fictum 1176, Reale 1177, Francofurtense 1178, Quid, si quis officium cambiendi non habeat 1179, Famulus pecunias commutans 1180, Commutatio adulterinae pecuniae 1181, Quid ratione mutui accipi possit a campsoribus 1182, Quid de B. S. Pii V. de Cambiis 1183, Clericis vetitum 182.

Campana: Consecratio 643.

Candelae: Requisitae ad missam 643. 643.bis 654.

Canonicatus: Quid 222.

Canonici: Quinam, scientia, honestas, gradus academici 216. Residentia 214. Officium chori 218. seqq. Missa conventualis 225. Assistentia episcopo 226. Capitulo interesse 222. Munus, Sede Vacante 227. Theologus, poenitentiarius, parochus. conficiens processus Servorum Dei 220. Sacrum ministerium, Privilegia 216.

Canonis: Privilegium 260

Cantus: Religiosus 638

Capacitas: Contrahendi 951, 952, Donationes accipiendi 1008. Succedendi 1038, Vendendi 1138

Capitulum: Episcopi concilium 226. Potestas ferendi leges, seu statuta 182, Dandi dimissorias 1229. 1245. Sede vacante 227.

Cappellani: Militum quoad confessiones 780. Monialium quoad sepulturem 1151. Communes et Lauretani 269.bis

Caramuel: Lati probabilismi auctor 2

Carcer: An privatis liceat quempiam aliquando incarcerare 417, 125, Praeventivus 10.

Cardinales: Potestas ferendi leges 182, 203. Quoad censuras 1088. Privilegia 260bis, Canonis 1168. Officium, iurisdictio, 203. Suburbicarii 303. et Appendix VI.

Caritas: Quid 382, Dei, proximi. speciale praeceptum, 383, 387, Quandonam urgeat 386, 387, Peccata 384, 385, 388, Mortem exoptare 378, 391, Caritatis ordo 389, seqq. Inimicorum dilectio 395, seqq. Eleemosyna 401, seqq. Correptio fraterna 409, seqq. Scandalum 419, seqq. Cooperatio 437, seqq.

Carmelitae: Privilegia 270

Castitas: Quid 349, 767, Peccata 325, 449, 767, Votum reservatum 619, 620, Votum quoad matrimonium 990. Religiosum votum 291, seqq.

Catechismus: Tradendus 241.

Casus: Reservati 794. seqq. Sine censura 795. Cum censura 795. Papales 795. Episcopales 795. Occulti 801. Collationes 272

Cathedraticum: Solvendum Episcopo 203.

Caupo: Choreas admittens 439, Ephemerides exhibens 439, Vinum vendens aqua mixtum 444, Cibos praebens vetitos 444, Quoad res depositas 1075, 1076

Causa: Removenda 35, 36, 37, *Per se, per accidens* 36, Graviter, leviter influens 37, Eius malitia 37, 39, An in confessione explicanda 39, Effectus pravi 36, Pollutionis 40, Voluntarium in causa 34, Contractus *sub causa* 981, Donatio causae piae 1023, Quoad matrimonium 959, 968. Damnum 1358, seqq. Motiva, impulsiva 283, Lucrativa, onerosa 932, Causam habentes 917, Causae matrimoniales 1034. Causae iudiciales 7. Causae ecclesiasticae ib.

Cautio: Quid 346

Censura: Natura 1084. Divisio 1085. Requisita 1086. 1089. Monitio 1087. Quinam censuras ferre possint 1088. 1089. Episcopus extra Dioecesim 1090. Subditus extra Dioecesim 1091. Subditus alienus 1092. Episcopi 261, 1088. Regulares 1093. Ignorantia 1094. Metus 1095. Appellatio 1096. Dubium 1097. Censura iniusta 1098. An pluribus censuris quis ligari possit 1099. Absolutio 1100. Quinam a censuris possint absolvere 1101. Potestas episcoporum absolvendi 264, 1101. Potestas regularium 277, 1101. Variae absolutionis circumstantiae 1102. Scandalum reparandum, parti laesae satisfaciendum 1103. Absolutio, absolute, conditionate, ad reincidentiam 1104. Formula 1105. Excommunicatio 1106. seqq. Suspensio 1124. seqq. Interdictum 1133. seqq. Excommunicationes vigentes 1163. seqq. Suspensiones 1220. seqq. Interdicta 1241. seqq. Irregularitas 1325.

Census: Quid 1187, Quotuplex 1188, An inter immobilia recenseatur 866, 921, Recentiores leges 1189, 1190, Reservativus 1191, Consignativus 1192, 1193, Vitalitius 1194, Redimibilis 1195, 1197, Irredimibilis 1196, Emptio et constitutio reditus 1198, 1199, Conditiones requisitae ad liceitatem census 1200, An vitalitius divisibiliter decurrat, extinctio 1202

Certitudo: Quid 99, Obiectiva, subiectiva 98, Moralis 99, 112, 133, 134, Quoad honestatem actionis, sacramenta administranda 100, seqq., 113, seqq.

Cessatio a divinis: Quid 1148.

Cessio bonorum: An a restitutione excuset 1645, An bona cedens aliquid sibi possit reservare 1466, Aliquibus prae aliis restituere possit 1445, 1446, Utrum restituendum bona cedenti, an eius creditoribus 1423

Character: Sacramentorum 311.

Chirurgus: Cf. *Medicus*.

Cloroformium: Eius licitus usus 336

Choreae: An licitae 782, In popinis 439, Clericis prohibitae 181.

Chorus: Obligatio 104. 218. 219. 221. seqq. Distributiones, fructus beneficii 220. Causae excusantes ibid.

Chrisma: Quid 475. Venditio 520

Ciborium: Materia 551. Benedictio ibid.

Cingulum: Quoad missam 651.

Circumspectio: Quid 346

Circumstantiae: Quid 87, An circumstantiae speciem humano actui tribuant 88, 89, An actus sit bonus, si circumstantia sit mala 92, An circumstantiae opus immutent 90, Circumstantiae, obiectivae, subiectivae; aggravantes, imminuentes; mutantes speciem, addentes speciem, tribuentes speciem 89, 91, 706. Quot sint 93, Quomodo sint accipiendae 94, Circumstantia sollicitationis 425, Consuetudinis 707. Peccati cum diversis personis 708. Voti et matrimonii 709. Incestus 711. Propinquitatis 712. Dignitatis et officii 713. Temporis sacri 714. Temporis peccati 715.

Clamor: Quid, quale peccatum 342

Clandestinitas: Matrimonii impedimentum ex Conc. Trid. 1026. 1049. Benedictina declaratio 1026. 1027. Pro haereticis 1028. Ex Decr. *Ne temere*. Pro toto Germaniae imperio 1029. An cesset ob impotentiam parochum adeundi, et quid tunc agendum 1028. seqq. Dispensatio 991. 1049.

Claudus: Irregularis 1335.

Clausulae: In Rescriptis 286, In dispensationibus matrimonii 1146. In contractibus 967, seqq.

Clausura: Regularium 294. Egressus e monasterio 295. Accessus ad moniales 1189. Episcoporum potestas circa monialium clausuram 267, Violantes 1188. 1189.

Clementia: Quid 349

Clerici: Obligationes positivae 95 seqq. Negativae 174. seqq. An civilibus legibus teneantur 196, 197, Sanctitas vitae 95. Exercitia spiritualia 96. Caelibatus 97. 99. Tonsura 100.-103. Officium divinum 104. seqq. Gestatio armorum 174. Piscatio et venatio 175. Ludus alearum 176. 177. 179. Ludus chartarum 178. Agitatio taurorum 180. Ingressus in cauponas, choreae, comoediae, habitatio cum mulieribus 181. Concubinatus 210. Negotiatio 182. 183. Alienatio rerum Ecclesiae 184. Artes et officia interdicta 7. 185. Universitates frequentare 185.bis. Diaria dirigere ib. Variis societatibus et praesertim sindicalistis nomen dare ib. Privilegia 260. Dominium proprietatis 870, Eleemosyna facienda 870, seqq. Testamentum 870, Ordines recipiendi 896. seqq. 1221. seqq. Obedientia episcopo debita 917. Alienae Dioeceseos Romae degentes 1240. Diaria conscribentes 1309. Exercentes ordinem quem non habent 891. Libri contra statum clericalem 1308.

Clerici inferiores: Divina vocatio, scientia, sanctitas 246. Habituati in peccato turpi 247. Uxorem ducentes 918. Percussores clericorum 1182.

Coactio: Quid 64, Quoad actus voluntatis 64, seqq.

Cocaina: Eius licitus usus 336

Codicillus: Quid 1024

Coemeterium: Benedictio 1149. Pollutio 642. Sepeliendi 1156. seqq.

Cognati: Obligationes 681, Quoad alimenta 682, Testamentum 1044, Cognati et agnati 999.

Cognatio legalis: Quid, quotuplex 1011. Inter quasnam personas matrimonium dirimat 1011. 1013. Quomodo fiat, Quomodo cesset 1011. Ius Romanum, Ius recens 1011.

Cognatio naturalis: Cf. *Consanguinitas, Affinitas.*

Cognatio spiritualis: Quid, quotuplex 1009. Inter quasnam personas matrimonium dirimat 1009. An a parentibus filios baptizantibus contrahatur 1010. Quoad adulterium 798

Collatio bonorum: Quid 1015, Quaenam donationes a collatione eximantur 1016, Expensae pro dote, sacerdotio, doctoratu, beneficio, studiis, exemptione militiae, ludis, debitis solvendis 1017, seqq.

Collatio serotina; Cf. *Ieiunium.*

Collectae: In Missa 657.bis.

Collegia: Quoad statuta condenda 182.

Colonia: Partiaria 1204, 1208

Commercium: Quid 1139

Commissio Biblica: Eius decisiones 358.

Commissum: Quid 233, Lex commissoria 1132

Commixtio: Quid 907, Acquisitio dominii 907

Commodatum: Quid 1070, Commodatarii obligationes 1071, An a periculo prius salvandae res commodatae, quam propriae 1073, Commodantis obligationes 1074, Quoad occultam compensationem 1474

Communicatio: Cum infidelibus 368, Iudaeis 366, Haereticis 367, Excommunicatis 1107. seqq.

Communio bonorum: Rei communio, quid, obligatio 1118, 1121, Communio bonorum, quid, eius leges 1241, seq. Haereditatis communio, quid, obligatio 1118, 1122

Communio Eucharistica: Sub utraque specie 558. Sub specie vini 558. Distributio 273, 526. seqq. Obligatio 558. seqq. Prima puerorum communio 560. 564. Infirmi et moribundi 561. seqq. Amentes, semifatui, delirantes, sensibus destituti, surdi-muti, obsessi, epileptici, capite damnati 565. seqq. Communio paschalis 1562, seqq. 558. Causae excusantes a communione paschali 222, Ordinandi 911. Dispositiones animae 568. seqq. 1215, Dispositiones corporis 148, 580. seqq.

Frequens communio 579. Quoad sepulturam 1160. Spiritualis 604.

Commutatio: Votorum 62, seqq. Poenitentiae sacramentalis 744. seqq. Ultimarum voluntatum 1067, seq.

Comoediae: Componere, repraesentare, adesse 439, 779, Comoedi quoad sepulturam 1160.

Compensatio: Quid 966, Occulta 1471, seqq. Legalis 1471, Quoad depositum et commodatum 1076, 1474, An licita 1471, Conditiones requisitae 1473, seqq.

Complex: Inquisitio nominis complicis 1178. seqq. Absolutio 1173. 1280. seqq. Excommunicatio in absolventem 1173. 1299. seq.

Componenda: Quid 1036.

Compositio: Bonorum ecclesiasticorum, Debitorum incertorum 1421, 1460, Amicabilis 1284

Compromissum: Quid 1284

Concilium: Tridentinum, ubi non fuit promulgatum, an obliget 169, Generale, Provinciale 181, 243, Conciliorum potestas ferendi leges 181.

Concubinatus: Quid 789

Concupiscentia: Quid 17, 54, Concupiscibilis, irascibilis 54, Antecedens, consequens 54, An causet involuntarium, 54, An sit peccatum 54, — An diminuat peccatum 55, 56, An totaliter excuset a peccato 57, Varii concupiscentiae motus 58, Positive eis resistere, negative se habere 58, 295, 296, 297, 821

Concursus: Quaenam beneficia sint concursu conferenda 190, 190 bis. An eligens minus dignum ad damnum resarciendum teneatur 199. An minus dignus possit concurrere 200. Examinatorum obligationes 201. 202.

Conditio: In contractibus 972, 973, Dere turpi et impossibili, potestativa, resolutiva, suspensiva, ib. Conditiones variae in votis 590, In legatis 1060, seqq. In sacramentis 345. seqq. In absolutione 750. seqq. In sponsalibus 925. In matrimonio 964. seqq. *Servilis* 1022.

Condonatio: Quid 966

Conductio: Cf. *Locatio.*

Confessarius: Approbatio 755. seqq. Iurisdictio 765. seqq. Regularium et Monialium 782. seqq. Quoad casus reservatos 794. seqq. Pater 807. Medicus 808. 809. Occasionarii, recidivi 809. Doctor 810. seqq. Scientia 130, 811. 812. Prudentia 129, Poenitentis monitio 813. seqq. Ratio agendi cum scrupulosis 164, Iudex 819. seqq. Ratio interrogandi 291, 827. seqq. Defectus in confessione commissi corrigendi 826. seqq. Quoad restitutionem faciendam 1416, 828. 829. Sigillum sacramentale 831. seqq. An circumstantia confessarii in confessione declaranda 713.

Confessio: Natura 695. Praeceptum 697. An vocalis 698. 699. An in absentia 698. 699. An integra 700. seqq. Dubia 147, Varii integritatis casus ibid. Causae ab integritate excusantes 418. seqq. Quoad parochos 781. Episcopos 263, 781. Cardinales 781. Regulares 274, 277, seq. 790. Moniales 791, seqq. Peregrinos 777. Milites 780. Moribundos 772. 773. Annua confessio 1553, seqq. Causae ab annua confessione excusantes 222. Confessio generalis 722. seqq. Confessionis sigillum 831. seqq.

Confirmatio: Quid 473. Effectus 474. Materia, impositio manuum, unctio chrismatis 475. seqq. Forma quoad Latinos, quoad Graecos 481. seqq. Minister ordinarius, extraordinarius, presbyteri graeci 484. seqq. Ritus 494. Subiectum 480. Obligatio quoad ministrum, quoad subiectum 487. 490. Quid in dubio 491. Dispositiones requisitae 492. 493. Ad ordines requisita 901. Quoad interdictum 1138.

Confraternitates: In Conventibus Religiosarum 294.

Confusio: Quid 907, 966, Acqui

sitio dominii 907, Obligationis extinctio 966

Congregationes: SS. Congregationum Decreta 178, Procedendi ratio 7. Obedientia eis debita 353, Religiosae 248.

Coniux: Obligationes et iura 674-676, De coniugum bonis 677, Bona dotalia, paraphernalia, communia 677, Bona mariti 677, Uxoris contractus 678, Fideiussio 679, Quid, si irritum sit matrimonium 680, Voti irritatio 609-611, Damna reparanda 683, Adulterium Cf. h. v. Coniugicidium Cf. v. *Crimen*. Delectatio Cf. h. v. Contractus 954, Venditio 1138, Donatio 1008, Ingressus in Religionem 262. Ordines suscipiendi 899.

Consanguinitas: Quid, linea, gradus multiplicitas 997. Regulae ad gradus consanguinitatis computandos 998. Consanguinei per lineam masculinam, femininam, cognati, agnati 999. Consanguinei in linea recta, collaterali 1000. 1001. Matrimonii impedimentum 997. seqq.

Conscientia: Quid et quotuplex 95-98, 154, Recta, erronea 98, 153, Invincibiliter, vincibiliter erronea 98, 103, seqq. Certa, agere iuxta eam, agere contra eam 99, seqq. Probabilis, quid et an regula morum 111, seqq. Dubia, quid et an regula morum 137, seqq. Scrupulosa, quid et an regula morum 158, seqq. Tenera 158, Laxa 98, Stricta 98, Perplexa 154

Consecratio: Quid proprie sit 493.

Consensus: Quid 24, 21, Eius ab electione distinctio 21, Quoad contractus 939, seqq. Professionem religiosam 277, Sponsalia 919. seqq. Matrimonium 959. seqq. 1022. 1048. Restitutio a consentiente facienda 1408, seqq.

Consiliarius: Municipiorum Appendix IV

Consilium: Quid 25, 22. Contra legem 211, Minoris mali 428, 429, Consilium prout a lege et praecepto distinctum 166, Restitutio a consulente facienda 1401, seqq., 1431, 1435.

Constitutio: *Divino afflatu* 124. *Apostolicae Sedis* 1162. seq. *Sacramentum Poenitentiae* 1251. seqq. *Officiorum* 1301. seqq. *Romanos Pontifices* 272.

Consuetudo: Quid, quotuplex 188, 189, Requisita 190, Lex consuetudinem prohibens 191, Abrogans 171, Existentia 125, Cessatio 171, 191, Circumstantia consuetudinis peccati 53, 64, 707. Consuetudinarii absolvendi 809.

Consumptio: Quid, quale peccatum 348

Contemptus: Materialis, formalis legis 208, 318

Contentio: Quid sit, quale peccatum 322, 383

Continentia: Quid 349

Contractus: Quid 931, Quotuplex 932, 933, Translatio dominii 934, Solemnitates 936, 937, Conditiones essentiales 938, Consensus 939, seqq. Capacitas contrahendi 951, seqq. Obiectum 955, seqq. Causa 958, seqq. Obligatio 963, seqq. Obligationis cessatio 966, Accidentales modificationes 967, Iuramentum 968, Varii contractuum modi 971, Contractus conditionalis 972, 973, sub modo 974, Ad terminum 975, Obligationis alternativae 977, Solidariae 978, Divisibilis, indivisibilis 979, Cum clausula poenali 980, Sub causa 981, Sub demonstratione 981, Restitutio 1387. seqq. Trinus contractus 1239, seq.

Contritio: Quid 179. Quotuplex 677. Necessitas 678. Vera, realis supernaturalis, summa, universalis 679. Vocalis 680. Confessionem praecedens 681. Ex vel cum intentione confessionis 683. Nova ne semper ad confessionem requisita 684. Ex metu gehennae, poenarum huius vitae, Purgatorii, ex turpitudine peccati 686. seqq. At-

tritio cum sacramento in articulo mortis 691. Perfecta iustificatio 693.

Contumelia: Quid, quotuplex, quale peccatum 305, 342, 1514, seqq. Restitutio honoris 1517. seqq. In Deum 331

Conventus: Sacerdotum 245. bis.

Convicium: Quid 1514, seq.

Cooperatio: Quid et quotuplex, 212, 445, Quatenus licita 442, seqq. Ex ea restituendum 1395, seqq.

Copula: Cum desponsata 948. 958. Uxore 1051. seqq. Aliis 787. seqq.

Cor I. C.: Poenitens, Imago 460.

Corporale: Ad missam requisitum, benedictum, mundum, auro elaboratum 643. seq.

Corpora moralia: Quaenam 867, Dominii capacitas ib. Alienandi facultas 184, Haereditatis capacitas 1039, Extinctis, ad quaenam bona deveniant 869, 1221

Corona: Quid, quoad clericos 102. Obligatio 100. 101. 103.

Correptio fraterna: Quid 414, Praeceptum 415, seq., Quandonam obligat 417, seqq. Quosnam 418, seqq. Ordo servandus, 421, 922.

Craniotomia: Quid 742, Illiceitas 745. S. O. Responsum. Appendix XI

Creditor: Privilegiatus, hypothecarius, communis, 1437, Quinam praeferendus 1437, seqq. Gesta in fraudem creditorum 1007.

Crematio: Corporum, quoad sepulturam 1159.

Crimen: Quoad sponsalia 931. Matrimonium 1017. Adulterium 1018. Homicidium 1019. Utrumque simul 1020. Quid quoad infideles 1021. An ignorantia excuset 1021. An multiplex impedimentum esse possit 1021. An dispensetur 1021. Crimen criminosum 1199.

Crudelitas: Quid 393, 449

Crux: In missae celebratione 647.

Culpa: Quid 75, Iuridica, theologica; lata, levis, levissima 1072, 1357, An restitutio facienda ex culpa iuridica 1072, 1077, 1328, 1388, 1389, 1393. Ex peccato tantum veniali 1329, 1330, Culpa retractata 1361, Poena 1393.

Cultus: Quid 450, Cultus Dei 450. Insueti cultus tituli Appendix VI

Cultus disparitas: Matrimonii impedimentum 1016.

Cultus Sanctorum: Imagines 1310. Libri damnati 1308. De Sanctis vel Beatis absque certo S. Sedis Decreto vel Indulto Appendix VII

Curator: Cf. *Tutela.*

Curia Romana: Nova ordinatio 178 bis.

Curiositas: Quid 449.

Custodes: Quinam 94. Obligationes 94. Damnorum compensatio 1419, 94. Mulcta 1394, 94.

D

Damnificatio: Quid 1326, 1357, Restitutio facienda 1357, Tres requisitae conditiones 1358, Quid restituendum 1359, Damnum non impediens 1360, Bonum impediens 1367, 1368, Damni causam retractans 1361, Damnum per accidens secutum 1362, Ex pravo exemplo 1363, Occasione iniustae actionis 1364, Ex prava intentione 1365, Ex errore 1366, 1370, Quid in dubio 1369, Damnificatio in bonis animi 1371, Ob iniustum homicidium 1372, seqq. Ob stuprum et fornicationem 1376, Ob adulterium 1377, Occasione militiae 1382

D'Annibale: Quoad probabilismum 121

Dataria: Quoad matrîmoniales dispensationes 1042.

Debitor: Accipiens dona ex debitore, 1006, seqq. Donationem simulans 1449, Cf. *Restitutio.*

Debitum: Incertum 1421, Coniugale Cf. *Matrimonium.*

Decalogus: Quid singulis praeceptis praecipiatur, prohibeatur 450, Memoriter addiscendus 361, 363, 367

Decimae: Obligatio 463 *c*, 1548, Censura 1202.

Declinare a malo: Quoad iustitiam 347

Decreta: SS. Congregationum 178, Conciliorum 181

Defectus: Quoad irregularitem 1331. seqq. In confessione commissi 825. seq.

Defensio: Sui 726, seqq. Reus vi se defendens 80.

Defloratio: Cf. *Stuprum*.

Degradatio: Quid 1132.

Delectatio: Quid 17, 28, Rationalis, sensibilis, venerea, morosa 291, 292, 293, 769, seqq. Eius a gaudio distinctio 25, 291, Species 208, 291, De re mala 291, 293, 294, De eius effectu 294, Agere propter delectationem 82, Quoad sponsos et coniuges 292, 794, 1083.

Delegatio: An delegatus subdelegare possit 254, 767. Mera executio et ministerium 254, An delegatio expiret morte delegantis vel eius remotione ab officio 251, 255, 768.

Delictum: Quid 287, 1357, Occultum 264, Quoad irregularitatem 1320. seqq.

Demeritum: Humanorum actuum 75.

Demonstratio: Quoad contractus 981, Quoad matrimonium 968.

Denuntiatio: Quid 59, Iuridica, evangelica 59, Quandonam denuntiandum vel non 417, 61. 62. 63. Denuntiandi libri 1303. Coriphaei sectarum 1186. Haeretici et de haeresi suspecti 346. Confessarii sollicitantes 1210.. 1252. seqq. Impedimenta matrimonii 953. Iudicium 8.

Depositio: Quid 1132.

Depositum: Quid 1075, Depositarii obligationes 1078, Deponentis obligationes 1078, Quoad occultam compensationem 1474

Deputati: Quoad leges ferendas 183, Quoad leges observandas 198, Quoad excommunicationem 1175. Quoad eorum electionem 105, 705, Officia 705

Derisio: Quid 1514, seq.

Desiderium: Quid 17, 23, Efficax, inefficax 17, 291, 292, Species 208, 291, Rei malae 291, 292, Sub conditione, si malum non esset 293, Mali proximi ex bono fine 389, Invincibilis ignorantia quoad prava desideria 108

Desperatio: Quid, quale peccatum 17, 344, 376. An admittat parvitatem materiae 377

Detractio: Quid, quale peccatum 328, 1486, seqq. Plurium, coram pluribus, in pluribus materiis 304, Circumstantiae excusantes 1494, seqq. Audiens detractionem 1505, Restitutio famae 1506, seqq. Causae excusantes 1510

Devotio: Quid 451, Necessitas ib. Appendix V

Diaconatus: Quid 875. 876. Ordo maior, sacer, hierarchicus 875. Sacramentum 885. Defectus supplendus 890. Caelibatus 97. Diaconus minister baptismi et eucharistiae 419. 526, seq.

Diaria: Impressio, liceitas, prohibitio 1309. Interdicta seminariorum alumnis 210.

Dies: Quoad contractus 975, Testamentum 1032, Matrimonium 968.

Dimissio: E Scholis, e Religioso Instituto 262. 279. 276.bis

Discipuli: Obligationes 700

Discordia: Quid, quale peccatum 322, 383

Disparitas cultus: Quid, quotuplex, matrimonii impedimentum, impediens, dirimens 1016. Dispensatio 991. 1016. Parochi assistentia quoad matrimonia mixtae religionis 1016.

Dispensatio: Quid, 235, Extensio 236, Requisita 237, Dubium de necessitate 239, Tacita, praesumpta, interpretativa 240, Ad cautelam 244, In foro interno, externo 247, Quinam dispensare possint et cum quibusnam 238, 241, seqq., 268, Cessatio 248, Va-

liditas, invaliditas 284, Una vice concessa, altera negata 284, In forma communi, pauperum 1038. 1041. seqq. Praestanda in dispensationum exsecutione a delegato 285, 1045. Dispensationum clausulae servandae 286, 1946. Iuramenti 568, 569, Voti 1614. seqq. Quoad Missam et opera servilia 661, Abstinentiam et ieiunium 1577, 1626, Matrimonium ratum 979. Ius petendi debitum 1007. Varia impedimenta matrimonii 991. 992. 994, 997. 998. 1002. 1011. 1015. 1016. 1021. 1035., seqq. 237, In radice 1050. Quomodo impetranda 1037. seqq.

Disputatio: Cum haereticis 372

Distillatio: Quid 809, Quale peccatum 811

Ditior: Ex re aliena 1356

Divinatio: Quid 468, Quotuplex 469, Quale peccatum 471, Varii divinationis casus 470, 472, Somnia 473, Sortes 476, Virga divinatoria 477, Astrologia 475

Divisio: Inter *liberos* 1069, Creditores et debitores 979

Divortium: Quid, quotuplex 981. Liceitas, illiceitas 978. 483. Filii educandi, facto divortio 982. Sententia divortii 19. 983. Libri damnati 1308.

Doctoratus: Conditiones, 700bis

Doctores: Auctoritas, opiniones 122, 123, 125, 126, laudati 119

Dolus: Quid, quotuplex 346, 943, 1357, In contractibus 943, Matrimonio 962. 1022. 1024. Iuramentis 563, Votis 575, Professione religiosa 277. Sponsalibus 921.

Domicilium: Requisita ad domicilium 109, Quoad baptismum 419. 420. Ordines 893. Matrimonia 1026.

Dominium: Quid 838, Quotuplex 839, Obiectum, propria vita, opera, fama; alterius personae vita, opera; bona exteriora 858, seqq. Subiectum, persona peccator, infidelis, amens, infans 867, Filii familias, uxores 667, seqq., 677, seqq., 868, Ecclesia 864, Clerici 870, seqq., Auctores 875, seqq. Varii modi acquirendi dominium 882, Occupatio 883, seqq. Inventio 885, seqq. Venatio, piscatio 894, seqq. Accessio 900, seqq. Productio rei 901, Unio rei 902, Alluvio 903, Inaedificatio, plantatio, satio 904, Adiunctio 903, Specificatio 906, Commixtio, confusio 907, Usucapio, praescriptio 908, seqq. seqq. Contractus 931, seqq.

Dominus: Obligationes 693, Casus practici 694, Merces solvenda 696, Famulum dimittere 696, Damna reparanda 683.

Donatio: Quid 994, Quotuplex 995, 996, Mortis causa 997; quid, quoad ipsam, recentiores leges 998, 999, Inter vivos 1000. Acceptatio requisita 1001, seqq., 1011, Donatoris capacitas 1005, seqq. Capacitas donatarii 1040, Quantitas bonorum, quae donari possunt 1010, Rei alienae 1341, 1342. A regularibus 285. Examinatoribus 520, Iudicibus 20. seqq. Positivi Iuris praescriptiones 1011, Donationis vis et obligatio 1012, seqq. Simulata 1011, Inofficiosa 673, Reductio 1014, Collatio 1015, seqq., Revocatio 1022, 1023

Dos: Quid, administratio, ususfructus, dominium, alienatio, restitutio, lucra dotalia 677. Religiosarum 274.

Dubium: Quid, 137, Positivum, negativum; speculativum, practicum; strictum, latum 138, 141, 144, 151, Iuris, facti 143, 147, Opinio dubia 131, 133, 134, Conscientia dubia 137, seqq. Lex dubia non obligat 119, 134, 146, 157, Dubium duarum legum incompossibilium in praxi 154, 155, Dubium de satisfactione legis, 156, In dubio melior conditio possidentis 121, 143, Standum pro eo, pro quo stat praesumptio, 145. Factum non praesumitur, sed demonstrari debet 147, Omne factum praesumitur recte factum 147, Nemo praesumitur malus, nisi probetur 149, Favores ampliandi, odia restringenda 150, Peculiares dubii nega-

tivi casus 144, 146, 148, 154, 156, Temerarium 1480, seqq. In fide 347, 1165. De damnificatione 1369, 1427. De restitutione 1428, 1469, De crimine proximi 1483, seqq. De impedimento matrimonii 1031. seqq. De irregularitate 1318. De homicidio quoad irregularitatem ibid. De censura 1097. De iurisdictione 770. 771. De complice absolvendo 1294. Quoad sepulturam 1161

Duellum: Quid 756, Quale peccatum 747, seqq. Excommunicatio 1185. Infamia 1347. Sepultura 1157. Damnum reparandum 1375, Libri damnati 1308.

Dulia: Quid 460, Hyperdulia ibid.

E

Ebrietas: Quid, quale peccatum 332, 333, 449, Ad morbum depellendum 334, Ad vitandam mortem 333, Ad operationem chirurgicam 336, Ad impediendum peccatum 337, 429, Ad elicienda secreta 338, Quoad amentem 339, Quoad mala in ipsa commissa 340

Ecclesia: Potestas ferendi leges 180, seqq. Dominium iurisdictionis, proprietatis 869, Latina, Graeca quoad caelibatum 97. 98. Horas canonicas 104. Mediolanensis, Toletana quoad Officium 124. Ecclesiae pollutio et reconciliatio 639. 641. Exsecratio et ad cultum restitutio 642. An converti possit in usum profanum 505, An possit vendi 508, Privilegia 260

Effectus: Ad culpam imputabilis 35, seqq. Ad gravem culpam imputabilis 37, Quandonam imputabilis 38

Egressus: E monasterio 295.

Electi: Ex Religiosis Institutis 254. 262. 279. 279bis.

Electio: Quid 23, 26, Eius ab intentione distinctio 17, Distinctio a consensu 21, Distinctio ab usu 23, Mediorum libera 12, Status 667, Indignorum 195. Electiones politicae 446, 705, Obligatio in iis restitutionis 1410

Eleemosyna: Ex praecepto facienda, ex quibusnam bonis, in quanam necessitate 401, seqq. Quoad beneficiatos 870, Missarum 622, seqq. 1238. Religiosi et Sorores eleemosynas quaerentes 294.

Emancipatio: Quid, quandonam 667

Emigratio: Comitatus 234. Sacerdotes emigrantes 245.

Emphyteusis: Quid 1214, An recentiore Iure admittatur 1215. Eius leges 1216, 1217, Eius extinctio 1218

Emptio: Cf. *Venditio*. Bonorum ecclesiasticorum 1202. Rerum furtivarum 1333, 1341, Diebus festis 657

Ens Morale: Quid 867

Epicheia: Quid 179, Quandonam locum habeat 179, Appendix II, Cf. *Interpretatio*.

Episcopatus: Quid 876. Ordo distinctus a presbyteratu 878. Episcopi consecratio 883.

Episcopus: Susceptio regiminis Ecclesiae 1117. 1220. 1237. 1246. Potestas ferendi leges 181, Dispensandi 243, 244, 262, seqq. 1248. Absolvendi 264, 1248. Quoad fidelium confessiones 779. Confessarios regulares et monialium 782. seqq. Casus reservatos 795, seqq. 1248. Censuras 1088, 1090. seqq. Ordines 892. seqq. 1221. seqq. Extremam unctionem 866. Matrimonii impedimenta 950. 955. 991. 992. 1015. 1044. Sepulturam 1150. 1168. Legata 1068. Prohibitionem librorum 1301. seqq. Praecipua episcopi privilegia 261, seqq. Caelibatus 97. Concubinatus 1234. Sanctitas 203. Residentia 204, seqq., 1244. Dioecesis visitatio 209. Clericorum regimen 210. Cura habenda doctrinae 211. Librorum 1301. Praedicatio 212. Missa 213. 238. Pontificalia 1233. Synodus 214. Episcopus titularis 1232. Religiosus 252. Suburb. App. VI.

Epistolae: Dominium 1546, Secretum 1545, seqq.

Equuleus: In iudiciis 227bis, 8.

Ergastulum: Poena 227bis

Error: In voto 575, Iuramento 563, Contractibus 943, Contractibus sub causa, sub demonstratione 981, Matrimonio 1022. Sacramentis 317. seqq. Iurisdictione 769. 779. Censuris 1102.

Eubulia: Quid 346

Eucharistia: Quid 495. Quid in ea credendum 365, Quamdiu Christus realiter praesens 496. Quamdiu species integrae permaneant 497. An unicum sacramentum 498. Effectus 498. 500. Materia remota 501. Siligo, secale 502. Far, spelta 503. Panis azymus, fermentatus 504. Latini, Graeci 505. Panis fermentatus in casu necessitatis 506. Vinum artefactum 501. Vinum acescens 507. Congelatum 508. Quantitas aquae admiscendae 509. Materia proxima 510. Requisita ad validam et licitam consecrationem 510. 511. Hostiae oblatae, incoepto Canone 512. Hostia fracta, maculata 513. Materia dubia 514. Particulae consecratae admixtae non consecratis 315. Ciborium extra Corporale 516. Ciborium clausum 517. Guttae separatae 518. 519. Consecratio unius speciei sine altera 520. Forma, quaenam 521. 522. Vox *enim* 523. Verba *Qui pridie* etc. 524. Verba *Novi et aeterni* etc. 525. Minister consecrationis, dispensationis 526. Diaconus 526. 527. Regulares 528. Obligatio eucharistiam dispensandi 529. Parochus 529. seqq. Requisita ad licitam dispensationem 535. Ritus, oratoria privata, infirmi 556. Quandonam ministrari possit 537. 538. Sacerdos pollice et indice infirmitate laborans 539. Hostia vel Sanguis decidens in terram 540. Decidens in vultum, barbam, vestes communicantis 541. 542. Particulae consecratae remanentes, nec sit tabernaculum 543. Hostiarum fragmenta, quae reperiantur 544. Hostia dubie consecrata 545. Sacerdos sacras evomens species 546. Verba *Accipe viaticum* etc. 547. Infirmus indispositus 548. Ubi et quomodo asservanda sit eucharistia 549. 550. Expositio publica, privata; eucharistia detecta, velata 273, Ciborium consecratum et argenteum 551. Lumen 552. Oleum olivarum 553. Ciborium renovandum 554. 556. Subiectum, quodnam 557. Obligatio suscipiendi eucharistiam 558. 559. Pueri 560. 564. Periculum mortis 561. 562. Infirmus tussi laborans 563. Amentes, semifatui, delirantes 565. Surdimuti, obsessi, epileptici 566. Capite damnati 567. Animae dispositiones 568. Confessio 569. seqq. 1215. Affectus ad venialia, Communionis frequentia 579. Corporis dispositio, ieiunium 580. seqq. Quandonam liceat non ieiunium communicare 592. seqq. Ieiunium quoad infirmos 597. Viaticum iteratum 598. 599. Exterior corporis decentia 600. 601. Pollutio 602. Usus matrimonii 603. Spiritualis communio 604. Episcopi et Regulares quoad Eucharistiam 262, 273. Eucharistia quoad interdictum 1136. 1140. Cf. *Missae sacrificium.*

Eunuchi: Quinam, pollutio 812

Eutrapelia; Quid 449

Evagatio mentis: Quid, quale peccatum 345

Evictio: Quid, quis et quando eam praestet 1131, 1137

Examen: Ad confessionem 757. Ordines 894. 903. 1227. Beneficia 202.

Examinatores: Synodales 202.

Excardinatio: Quoad ordines recipiendos 893.

Excommunicatio: Quid, quotuplex 1106. Excommunicatus toleratus 1107. Vitandus 1108. 1199. 1200. 1207. 1226. 1242. Sepultura 1159. Excommunicatio minor 1109. Maior 1110. Usus sacramentorum 1110. Ecclesiae suffragia 1111. Administratio sacramentorum 1112. Divina officia 1114. seqq. Collatio beneficii 1116. Communicatio forensis 1117. Aposto-

lica Rescripta 1116. Specialiter S. P. reservatae 1478. seqq. Episcopis reservatae 1203. seqq. Nemini reservatae 1207. seqq.

Execratio: Ecclesiae, altaris, sacrorum vasorum 642.

Executor: Litterarum Apostolicarum necessarius, voluntarius 283, 251, Praestanda 285, Matrimonialium dispensationum 1045. Testamentarius 1053, seqq. Damni 1431

Exemptio: Loci 200, Regularium 272

Exercitia spiritualia: Ante ordines recipiendos 1227.

Exorcistatus: Quid 875. 876.

Extrema Unctio: Quid 861. Effectus 862. 863. Materia remota, proxima 864. Forma 865. In necessitate 869. Minister 866. Ritus 867. seqq. Imminente morte 658. 869. Subiectum 871. Obligatio 872. Quoad interdictum 1141. Regulares ministrantes 1197.

Exultatio: In adversis 328

F

Facere bonum: Quoad iustitiam 347

Fallacia: Quid, quale peccatum 324

Falsarii: Quinam 1072. Excommunicatio 1072. 1295.

Fama: Quid 1480, Dominium propriae famae 864, 865, Laesio 1386, seqq. Restitutio 1506, seqq.

Familiares: Quinam 692, Quoad missam in oratorio privato 644, Episcoporum, Regularium 274, Quoad ordines 893. 1232.

Famosum: Quid 1503.

Famulus: Servorum et famulorum distinctio 692, Obligationes 695, Merces 696, Compensatio 698, 699, Furtum 1305, Cooperans peccato domini 446, 447, Non impediens damnum 697, Quoad Iudaeos 371, Eleemosynam 401, Missam et opera servilia 651, 661, Communionem paschalem 1566, Damna reparanda 683

Fascinatio: Quid 479 Addend.

Feminismus: Appendix VIII

Fenus: Quid 1086

Festum: Dies festi 1551. Institutio 1550, Observantia 639, seqq. App. V.

Fetus: Ectopici 745

Feudum: Quid 1219

Fictio iuris: Quid 206, Eius vis 206

Fideicommissum: Quid, quotuplex 1024, Obligatio 1033

Fidelitas: Obligatio 988

Fideiussio: Quid 1264, 1270, Pretium 1265, Obligationes 1266, 1268, Iura 1269, Quinam fideiussor esse possit 1276, Uxor 679

Fides: Quid, quotuplex 350, Necessitas 353, seqq. Peccata 351, 352, Ignorantia 87, Professio 369, Communicatio cum Iudaeis, haereticis, infidelibus, 370, seqq. Libertas 374, Quoad praescriptionem 825 seqq. Possessorem 1331, seqq. Iustitiae connexa 347

Filiusfamilias: Legitimus, illegitimus; naturalis, adoptivus 663, Infantes, impuberes, puberes; minores, maiores 664, Obligationes 665, 666, Patria potestas 667, Bonorum proprietas, usufructus, administratio 667, Lucra ex proprio labore 666, 668, Dona 669, Renuntiatio usufructus 670, Eleemosynae 401, Contractus 953, Collatio 1015, seqq. Legitima 1038. 1039. 1043. 1045. 1047., Furtum 103, Damna reparanda 683, Matrimonium 928.

Finis: Quid, quotuplex 77, An unicus sit humanae actionis finis 78, An speciem haec capiat ex fine 71, 72, 79, Duplex finis, bonus et malus 81, An extrinsecus finis externum opus immutet 80, 1294, 1365, 1368, An semper agendum propter gloriam Dei 75, An licitum propter delectationem agere 82.

Forma: Actuum 223, In forma gratiosa 283, In commissaria 283, In forma *dignum*.

Fornicatio: Quid, quale peccatum 788, Inchoata, contra naturam consum-

mata 789, Tactus post copulam 309, Damnum reparandum 1376, Quoad sponsalia 932.

Fortitudo: Eius natura, actus, virtutes annexae seu partes integrantes, potentiales, subiectivae, praeceptum, vitia opposita 348

Fratres: Germani, consanguinei uterini 1001. Successio 1047, Alimenta 682

Fratres laici: Postulatus, No vitiatus, Professio 267bis.

Fraus: Quid, quale peccatum 324, 346, In legem 207, 221, Reservationem 797, Matrimonii solemnia 1026.

Fructus: Quid, quotuplex 844, Fructuum productio 901, Cuiusnam sint 901, Restituendi 1337, 1347, 1348

Fruitio: Quid, quotuplex 28, 25, Obiectum 25

Fuga: Quid 17. Quoad fidem 370, A Deo 376

Functiones: Episcopales, Parochiales 203. 213. 226.

Funus: Ducere 1151. In quanam Ecclesia 1153. Quarta funeraria 1153. seqq. Funeri civili intervenire 370

Furia: Quoad matrimonium 1022.

Furtum: Quid 1289, Quale peccatum 1296, Materia absolute et relative gravis 1297, seqq. Appendix XIII, Quibusnam circumstantiis materia gravior possit respective levis effici 1301, seqq. Filii-familias 1303, Uxores 1304, Famuli 1305, Furta minuta 1036, seqq. Necessitas extrema, gravis 1310, seqq. Caedere ligna in sylva vetita 1315, Comedere uvas in vinea aliena 1316, Fragmenta sartorum 1317, Exigua res valde cara 1318, Restitutio facienda 1327, seqq., 1343, seqq.

G

Gaudium: Quid 28, A delectatione distinctio 25, 291, Species 291, Rei malae 291, 292, 293, 294, Mali proximi ex bono fine 389

Generatio: Humana 813, 994, 995, Ex S. Thoma 994, Artificialis 1051

Genet: Probabilioristorum caput 2

Germani: Quoad matrimonium 1029.

Gestio: Negotiorum gestio 1118, Gestoris et domini obligationes 1119

Gloria: Quid 662, Inanis gloria 322, 488

Gnome: Quid 346

Gradus: Academici 700bis

Gratia: Quid 662, Iustitiae annexa 447, facta, facienda 251, Re integra 255, Delegata subdeleganda 254, Cessatio 255

Graeci Catholici: Quoad leges Ecclesiae latinae et orientalis 193

Gula: Quid quale peccatum 329, 330, 449, Filiae 331, Ebrietas Cf. h. v.

H

Habitatio: Quid 842, Iura, obligationes 842, Quoad domicilium 199.

Habitus: Quid 53, Actiones ex habitu factae 53, Habituati 247. 809. Quoad Clericos 100.-103. Quoad Religiosos 273. 296.

Haereditas: Testamentaria 1043, Ab intestato 1047, Massa 1014, Iacens 1048, Aperitio 1050, Acceptatio, repudiatio 1051, Aditio 1118. 1123, Communio 1118, 1122, Quoad sponsalia 941.

Haeres: Quid, quotuplex 1040, Legitimus, necessarius, voluntarius 1040, 1042, 1047, Iura, Obligationes 1051, 1052, Quoad Commodatum 1071, Depositum 1076

Haeresis: Quid, quotuplex, quale peccatum 351, 352, Denuntianda 351, Abiuranda 351, Permissio libertatis quoad haereticos 369, Haeresis suspicio 351, 1106.

Haeretici: Quoad ecclesiasticas leges 194, Matrimonii impedimenta 970. 984. Clandestina matrimonia 1026. 1027. Templa aedificare 439, Adire 365, Communicatio 370, 372, Iurisdi-

ctio 772. Excommunicatio 1164. 1165. Sepultura 1159. 1207. Libri 1165. 1305. Suspecti de haeresi 351, 1106. Abiuratio 351, 1164.

Hasta: Venditio sub hasta, quid, an licita 1159, Retrahere rem, incepta licitatione 1160, Mittere fictos licitatores 1161, Amicos ad rem suo nomine emendam 1162, Eos rogare, ne licitent 1163, Pactum cum aliis, ne licitent, aut ne plus offerant 1164

Hebdomada sancta: Functiones 635.

Hierarchia: Ordinis, iurisdictionis 875. Libri damnati 1308.

Hispania: Indulta, Privilegia 282.

Homicidium: Cf. *Occisio*. Illiceitas 708, seqq. Damna reparanda 1372, seqq. Censura 1198. 1182. Irregularitas 1329. 1345.

Homologatio: Quid 686

Honestas: Quid 75, 349, Cf. *Publica honestas*.

Honor: Quid 662, 1514, Armis defendere 733, Laesio 1514, Restitutio 2517, seq.

Horae Canonicae: Obligatio 104.-117. Restitutio 117.-122. Recitatio privatim, in choro 107.-110. 158.-160.-163. Cum socio 110. 111.-172. 173. Dubium de recitatione 123. Ritus 124.-128. Proprium Dioeceseos 128. Psalmi Graduales, Officium B.M.V., Defunctorum 116. 125. 129.-131. Ordo 132.-187. Inversio officiorum 133. Horarum 134.-136. Commemorationum 137. Pronuntiatio, vocalis, integra, continuata 138,-144, Aliquid addere 145. Imperfecta pronuntiatio 146. Pater et Ave ante Laudes 147. Tempus 148. Horae parvae 149. Matutinum et Laudes 150.-155. Litaniae 154. Vesperae in Quadragesima 156. Anticipatio, dilatio 157. Ordo et tempus quoad chorum 158. Locus et situs 159.-164. Quoad chorum 159. 160. 163. Intentio et attentio 165. Existens in mortali 166. Causae excusantes, impossibilitas, caritas, dispensatio 167. Quid in dubio 168. 169. Excusatus a toto 170. 171. An socius adhibendus. 172. 173.

Horror futuri saeculi: Quid, quale peccatum 326

Humilitas: Quid 321, 449

Hyperdulia: Quid 460

Hypnotismus: An licitus 485, Hypnotizati actus 48

Hypocrisis: Quid quale peccatum 322, 1525

Hypotheca: Quid 1276, Quotuplex 1277, Bona hypothecae subiecta 1278, Hypothecarii iura, obligationes 1279

I

Idololatria: Quid, quotuplex, quale peccatum 467

Ignis: Inferni 368

Ignorantia: Antecedens, concomitans, consequens 48, Iuris, facti, poenae, vincibilis, invincibilis, affectata, voluntaria per accidens, 50, 216, Invincibilis quoad actus internos, praecepta naturalia, pollutionem 108,-110, An causet involuntarium 48, Reddat actum nullum 49, Sit peccatum 50, 51, Speciale peccatum 52, Diminuat peccatum 51, Excuset a lege irritante et poenali 225, 229, A censuris et irregularitatibus 1094. 1320. Quoad clericorum caelibatum 99. Affinitatem 1006.

Illusio: Quid 1514, seqq.

Imagines SS.: Cultus 460, 463, Quomodo pingendae 463, Quaenam in Ecclesiis 462, Benedictio 467. 463, Obscenae 439, impressio 1310.

Immunitas: Personalis 260, Localis 260, 497, Realis 260, Asyli 497, 1187. Violantes 1168. 1170. 1182. 1187.

Impatientia: Quid, quale peccatum 348.

Impedimenta: Actus humani 5, 47, seq. Ordinis 896. seqq. Matrimonii 984. 993. seq. Quoad sponsalia 925. 933. seqq. Dispensatio 1035. seqq. Re-

novatio consensus 1023. 1046. 1048 1049. 1050.

Imperium: Quid, quotuplex 27, 24, Voluntatis super sensus, exteriora membra 64bis

Impotentia: Quoad restitutionem 1462, seqq. Integritatem confessionis 718. Matrimonium 994. 995. Parochum adeundum ad matrimonii celebrationem 1028. seqq.

Imprecatio: Quid quale peccatum 541, 542, 1514, seqq.

Improperium: Quid 1514, seqq.

Impuberes: Quoad sponsalia 923. seqq. Matrimonium 994. Censuras 1084.

Imputabilitas: Quid 12

Inadvertentia: Quoad humanos actus 50

Inaedificatio: Quid 904, Dominii. acquisitio 904

Incapacitas: Contrahendi 951, 952, Donationes accipiendi, succedendi 1038, Vendendi 1138

Incola: Quis 199

Incarcerare: Aliquem 719, 725

Incestus: Quid 795, 766, Quale peccatum 795, Species 797, 798, Quid si habita fuerit dispensatio quoad matrimonium 799, Amissio iuris ad petendum debitum 1003.

Inconsideratio: Quid, quale peccatum 50, 326, 346

Inconstantia: Quid, quale peccatum 346

Indebitum: Solutio et repetitio 1124, seq.

Indi: Eorum misera conditio 863

Indignatio: Quid, quale peccatum 327, 342

Indignitas: Succedendi 1038

Indulgentia: Quid 1349. Quotuplex 1355. Ecclesiae potestas 1350. seqq. Conditiones servandae 1352. seqq. Applicatio 1353. 1354. Intentio 1356. Status gratiae 1357. seqq. Opera iniuncta 1360. Confessio, communio 1361. Preces 1362. Ecclesiae visitatio 1368. Tempus 1364. Operum commutatio 1365. Iubilaeum 1366. seqq. Altare privilegiatum 1375. seqq. Quoad Regulares et Moniales 281, Quaestus ex Indulgentiis 1194. Libri 1310.

Infamia: Irregularitas 1347.

Infantes: Qui 664, Baptizandi 463. Confirmandi 489. Communio 560.

Inferior: Obligationes quoad superiores ecclesiasticos, civiles 701, 702, 704, Rebellio 706, Regicidium 706

Infidelitas: Quid, quotuplex, quale peccatum 346, Communicatio cum infidelibus 368, Permissio libertatis quoad infideles 369, Infidelium indui vestibus 365, Eorum templa aedificare 439, Adire 365

Infideles: An ecclesiasticis legibus obligentur 193, An ad fidem compellendi 369, Communicatio cum ipsis 368, Quoad matrimonium 970. 971. 979. 980. 984.

Infirmi: Quoad abstinentiam, ieiunium 1577, 1616, Horas canonicas 167. Communionem 592. seqq. Sorores praestantes assistentiam infirmis 294.

Ingratitudo: Quoad promissionem et donationem 992, 1022

Inhabilitati: Quoad contractus 952, 953

Inimicitia: Quid, quale peccatum 327, Inimicorum dilectio 395, seqq. Signa eis praestanda communia et specialia amicitiae 396, 397, 398, Offensae veniae 398, Vindicta 398

Iniuria: Quid 1287, 1366, 1370, Obiectum 1288, Species 1288, 1289, Quid, si quis consentiat 1290, seqq. An actus internus iniuriam in actu externo valeat gignere 80, 1294, 1365, 1368, Quale sit peccatum 1295, Reparanda 1319

Iniustitia: Quid, quale peccatum 1286, Iniustitiae reparatio 1319

Innaturale: Quid 65

Innocens: Occisio 736, seqq.

Innocentius XI: Laxum damna-

vit probabilismum 2, Probabilismum minime damnavit 119

Inobedientia: Quid, quale peccatum 322

Inquietudo cordis: Quid, quale peccatum 324

Inquisitio: In iudiciis 8.

Insensibilitas: Quid, quale peccatum 348, 349

Instituta: Religiosa votorum solemnium et simplicium 248. Privilegia 270, 272, Bonorum administratio 272

Insulae Philippinae: Privilegia 282

Integritas: Virginalis 790, Confessionis 700. seqq.

Intentio: Quid 20, Plurium 21, Impossibilitas 9, 10, Incompossibilium 21, 22, 344. An intentio finis opus immutet 80, Sacramentorum 339. seqq. 381. seqq. Missarum 19, Matrimonii 9, 19

Interdictum: Quoad contractus 952, 953, Quoad censuras 1133. seqq. Quotuplex 1146. Violatio 1147. Episcopus quoad interdictum 261, Ab ingressu Ecclesiae 1145. Cessatio a divinis 1148. Interdicta reservata, non reservata 1241. seqq.

Interesse: In mutuo 1095, Ob damnum emergens, lucrum cessans 1096, seqq. Ob periculum sortis 1100, seqq. Poena Conventionalis 1102, Legale, conventionale 1103, seqq.

Interpres: Quoad confessionem 699. 838. Sollicitationem 1252.

Interpretatio: Legis 150, 157, 174, Quotuplex 174, Regulae 175, Promulgatio 176, Extensio legis 177, Decreta SS. Congregationum 178, Epicheia 179, Privilegiorum 256, 446, Votorum 592, seqq. Contractuum 963, seqq.

Interstitia: Quoad ordines 904.

Intimiditas: Quid, quale peccatum 348

Intrusi: Quinam 388. Sacramentorum petitio 388. Excommunicatio 1177.

Inventarium: Beneficia 1501, Quid, si omissum 1055

Inventio: Quid 885, Res inventae 885, Dominium 886, seqq.

Invidia: Quid, quale peccatum 327, 383, Invidiae filiae 328

Involuntarium: Quid 48, 65, Simpliciter secundum quid; contrarie, privative 48, 59, 60, 65, 66, Quoad clericorum caelibatum 99.

Ira: Quid, quale peccatum 17, 341, Eius filiae 342

Ironia: Quid, quale peccatum 1525

Irregularitas: Quid 1314. seqq. Quotuplex 1316. Cessatio 1319. *Ex delicto* 1320. Ex baptismo 1321. seqq. Ex ordine 1323. seqq. Ex censura violata 1325. seqq. Ex mutilatione 1327. ex homicidio 1329. *Ex defectu* 1331. Natalium 1332. Libertatis 1333. Corporis 1334. seqq. Aetatis 1338. Animi 1339. seqq. Scientiae 1340. Fidei 1321. 1345. Famae 1347. Potestas episcoporum dispensandi 264, 1319. 1323. 1329. 1337. 1344. 1346. 1348. Potestas Regularium 278, 1319. 1337. 1346. 1348.

Irreligiositas: Quid 464, 486

Irrisio: Quid 1514, seq. Quale peccatum 1516

Irritatio: Iuramenti 568, Voti 599, seqq.

Irrumatio: Quid 829

Iter: Confessariorum approbatio 766. Regularium Confessio

Iactantia: Quid, quale peccatum 208, 322, 1525

Ieiunium: Ecclesiasticum 1573bis, Lex ieiunii Appendix XIV, 1578, 1579, Unica refectio 1580, seqq. Frustulum matutinum 1585, Collatio serotina 1592. seqq. Abstinentia a carne et a lacticiniis 1601, seqq. Promiscuitas 1607, Hora refectionis 1609, seqq. Causae a ieiunio excusantes 222, 1615, 1615, seqq. Dispensatio, commutatio 1626, Naturale 580. seqq.

Ioannes S.: Tres testimonium dantes in coelo 268

Iubilaeum: Quid 1366, Quotuplex

1367. Requisita 1368. Confessio, Communio 1369. Visitatio Ecclesiae 1370. Ieiunium 1371. Eleemosyna 1372. Operum commutatio 1373. Confessariorum facultates 1374.

Iudaei: Communicatio 371

Iudex: Quinam 1. Scientia, prudentia, integritas 2. seqq. Causas iudicare et celeriter expedire 5. Legitimum iudicium 5. seqq. Rectus *processus* 8. seqq. Quoad ecclesiasticos 7. Reum ad confessionem criminis cogens 7. Iusta sententia 13. seqq. Dona 20. 21. Pretium operae 22. 23. Iudices synodales 202.

Iudicium: Iudicium temerarium 1480, seqq. Quoad iuramentum 553, seqq. Quoad iudicem 5. seqq. Iudicia varia 1. Iudiciorum gradus 14.bis

Iuramentum: Quid 548, Quotuplex 549, Requisita 550, Casus varii 551, 559, Liceitas, 552, 553, Veritas 553, 556, 557, Iudicium 553, seqq. Iustitia 553, 554, 559, Promissorium 558, seqq. Additum contractibus 968, Ex errore aut dolo 563, Ex metu 564, An semper implendum 565, Cessatio ab intrinseco 566, Rei mutatio 567, Cessatio ab extrinseco 568, Irritatio, Dispensatio, Commutatio 568, 569, Episcopi et Regulares quoad dispensationem 269, 280, Quinam ad illud emittendum teneantur 369, 550, 558

Iura stolae: Quid 512. Rutheni ib.

Iurati: Quinam 28. Obligationes 29. Votum ex privata scientia 30. Sententia in personam ecclesiasticam 31.

Iurisdictio: Quid 833, 837, 765. Ordinaria, delegata 765. Quibusnam competat 766. In aliena dioecesi 774. Delegata subdeleganda 254, 767. Territorialis, personalis 7. An expiret morte delegantis, aut eius amotione ab officio 255, 768. An Ecclesia suppleat in casu dubii 117, Erroris 769. 779. Dubia 770. Probabilis 771. In articulo mortis 766. 772. 773. Quoad navigantes 766. Quoad regulares et moniales 782. seqq. Impedientes 1169.

Ius: Commune, Romanum, Canonicum, Recens 180bis, 184. Usuales citationes vol. 1, p. 2. Distinctio Theol. Mor. et Iur. Can. 1, Gentium 180

Ius: Quid, quotuplex 833, Naturale, positivum 16. Privatum, publicum, gentium 180, Ad rem, in re 883, Altum, bassum, proprietatis 833, 834, Accrescendi 1049, Quoad compensationem 1477, 1478, Patronatus 189. Damnosum alteri 834, Venditio 1139, 1146, Ignorantia et error circa ius naturale 109

Iustitia: Natura 347, 708, 833, 834, Partes integrales, subiectivae, potentiales 347, Quotuplex 835, Commutativa, distributiva, legalis vindicativa 835, seqq. Praecepta Decalogi spectantia ad iustitiam 708, 832, Iniustitia 835, 1286, Iniustitiae reparatio 1319, seqq.

K

Kinematographa: Repraesentationes in ecclesiis 497

L

Laesio: In contractibus 950, Venditione 1132, seqq. Legitima 1014.

Laparatomia: An licita 745

Latria: Quid 460

Laus: Quid 75, 662

Laus Dei: Quid, quotuplex 638

Laxismus: Quid 112, Damnatus 112, 114

Lectoratus: Quid 875. 876. In Ecclesia Graeca 875.

Legatum: Quid 1024, Sub conditione 1032, 1057, Sub modo 1057, In diem 1057, Quis et cui possit legare 1058, Quaenam legari possint 1059, Relictum creditori, 1060, Orphanis 1061, Puellis nubentibus 1062, 1063, 1064, Annuum, menstruum 1059, Rei impossibilis 1059, alimentorum, ciba-

riorum 1059, Bonorum immobilium, mobilium 1065, 1066, Commutatio 1067, 1068

Legitima: Quid 1041, Quibus debeatur 1042, Quanta 1043

Lex: Quid 166, Realis, localis, personalis 171, Quoad personarum statum 171, 199, Promulgatio, quoad leges Pontificias, Dioecesanas, Civiles 119, 166, 167, 168, 169, Acceptatio 170, Possibilitas, cessatio, interpretatio 157, 271, seqq. Afficit territorium 171, 157, Dubia 119, 144, 154, 155, 157, Obscura 157, Ambigua ib. Invincibilis ignorantia legis naturalis 109, Extensio de casu ad casum 177, Lex singularis 249, Irritans 223, Inhabilitans 177, 210, 223-225, Constitutiva iuris 226, Denegans actionem in foro externo 226, Poenalis 177, 227, seqq. Poena conventionalis in contractibus 231, 980, Mutuo 1102, Venationem et piscationem prohibens 899, Tributorum 232, Eorum defraudatio 233, 234, Auctor legis, lex aeterna naturalis, divina, canonica, civilis 180, 184, 242, Quinam in Ecclesia et in societate civilis leges ferre possint 181, seqq. Consuetudo 188, seqq. Summus Pontifex 181, 184, Tyrannus 185, 186, 187, Subiectum legis, legislator, infideles, haeretici, clerici, peregrini, pueri 192, seqq. Obligatio legis, vis et extensio; notitia et observatio 202, seqq. Observantia quoad substantiam et quoad modum Appendix III, Commissio, omissio 208, 706, Occasio, cooperatio, quoad violationem legis 209, 211, 212, 318, Satisfactio legis, variae eius circumstantiae 213, seqq. Dubium de satisfactione legis 156, Contemptus legis 51, 62, 208, 318, Obligationis cessatio propter causas eximentes et impedientes; dispensationem, privilegium 216, seqq. Ignorantia, metus, impotentia 216, seqq.; Obligationis tempus, 203, 219, Voluntaria appositio causarum eximentium et impedientium 220, seqq.

Lex aeterna: Imperfecta in humana mente participatio, 109

Lex naturalis: Natura, immutabilitas 180, 180bis

Libellus: Quid 1250

Liberalismus: Quatenus damnatus 183

Liberalitas: Quid 323, Iustitiae annexa 347.

Libertas: Appendix I

Liberum: Quid 8, 11, Discrimen a voluntario et spontaneo 8, Libertas exercitii, specificationis, contrarietatis 11, Physica, moralis 11, In humanis actibus 12, In tentationibus 13, Undenam sit 12

Libri: Prohibitio 1301. 1302. Denuntiandi 1303. Sacrae Scripturae 1211. 1304. Haereticorum 1305. Liturgici et precatorii 638, 125. 1306. Obsceni 778, 1308. De specialibus quibusdam argumentis 1308. De diariis 1309. De imaginibus et indulgentiis 1310. Legendi facultas 1311. Approbatio 1312. seq. Lectio prohibita, etiamsi absit periculum 173, Libros pravos componere, imprimere, vendere, restituere 444, 448, 449, 1302. Excommunicatio 1165. 1211. 1303.

Ligamen: Impedimentum matrimonii 996.

Litaniae: Die festo S. Marci et triduo Rogationum 131. Pridie vespere 154, Novae 1306.

Litigium: Quid 347

Litterae: Apostolicas falsificantes 1072. Falsis utentes 1205. Dimissoriales, testimoniales, 893. Ad ordines requisitae 893. 902. 903. Collybisticae 1175

Liturgia: Libri imprimendi 1306.

Locatio conductio: Quid 1203, An dissolvatur, si res locata pereat, si moriatur interim locator vel conductor 1204, Quinam locare conducere pos-

sint 1205, Quid locari conduci possit 1206, Obligationes locatoris 1207, Obligationes conductoris 1208, Damna compensanda, si res locata pereat 1209, 1210, Pensio remittenda, imminuenda, in casu sterilitatis vel alterius infortunii 1211-1213

Loteria: Quid 1256, An licita 1257, Conditiones 1258

Ludus: Quid 1246, An licitus et validus 1247, Quid, si quis exponat pecuniam furtivam 1248, Si exponat magnam pecuniae summam 1252, Si ludat cum filiofamilias 1249, Si sit multo peritior 1250, Quid de ludo prohibito 1251, De fraude, metu, coactione, importunitate adhibitis 1253, seqq. Loteria 1256, seqq. Ludi Bursae 1260

Lux: Electrica 549.bis 553.

Luxuria: Quid, quale peccatum 325, 440, 762 seqq. Parvitas materiae 37, 765, Directe, indirecte voluntaria 40, 765, 766, Interior, exterior 773, Delectatio sensibilis, venerea 769, seqq. Luxuriae filiae 326, Castitas, virginitas 767, 768, Actus incompleti, consummati 773, 787, Species 783, Circumstantiae 784, seqq. 796, Adspectus 432, 433, 774, Sermones 776, seqq. Tactus 780, seqq. 796, 826, Peccata consummata iuxta naturam, contra naturam 787, Fornicatio 788, seq. Stuprum 790, seq. Raptus 792, Adulterium 793, seq. Incestus 795, seqq. Sacrilegium 800, seqq. Pollutio 809, seqq. Bestialitas 823, seqq. Sodomia 827, seqq.

M

Magia: Quid, quale peccatum 479, 483

Magister: Obligationes 700, Damna reparanda 683

Magistratus: Suum officium non implentes 1296, Non servantes iustitiam distributivam 1323

Magnanimitas: Quid 448, Vitia opposita 448

Magnetismus: An licitus 485

Magnificentia: Quid 348, Vitia opposita 348

Maior: Quis 664, Iura 664, 667

Maledictio: Quid, quale peccatum 342, An aliquando licita, et effectum habeat 542bis, Dei 531, Creaturarum, mundi, mortuorum, daemonis 541, seqq., 1514, seq.

Malefactor: Occidere, mutilare, verberare, incarcerare 719, seqq.

Maleficium: Quid, quale peccatum 479, Quid liceat ad illud tollendum 484

Malitia: Quid, quale peccatum 75, 344, Eius in peccatis gravitas 311

Mandatum: Contractus, quid 1112, Quinam mandans et mandatarius esse possit 1113, Mandatarii obligationes 1114, Mandantis obligationes 1115, Cessatio 1116. Restitutio a mandante facienda 1395, seqq. 1431.

Mansuetudo: Quid 349

Mappa: Ad missam requisita 649. Benedictio 650.

Mare: Obiectum dominii 866

Maritus: Iura et obligationes 675, seqq. 868

Martyrium: Dispositiones requisitae et effectus 392. Se offerre, praeceptum 492, Martyrum causae 461.

Materia: Sacramentorum 314. seqq. Baptismi 396. seqq. Confirmationis 475. seqq. Appendix X. Eucharistiae 501. seqq. Poenitentiae 665. seqq. Extremae Unctionis 864. seqq. Ordinis 881. seqq. Matrimonii 969.

Matrimonium: Quid 956. Liceitas 957. Divisio 938. Contractus 959. seqq. Cum indigno 212, 372, seqq. Sub conditione 964. seqq. Cum impedimento 9, 19, 955. 1031. seqq. 1143. Post sponsalia 935. Per procuratorem 913. Sine parentum consensu 928. Civile 971. seqq. 223. 680, 973, Sacramentum 969. Tria bona 959. 966. Status

gratiae 974. 975. Benedictio 976. 1235. Coram ministro haeretico 370, Probatio 976. Unitas 977. Firmitas 978. seqq. Divortium 981.-983. Impedimenta impedientia 984. seq. Dirimentia 993. seqq. Dubia 1031. seqq. Impedimentorum dispensatio 1035, Matrimonium dubium 148, Cum impedimento dubio vel putato 1031. seqq. Matrimonii revalidatio 1047. Dispensatio in radice 1050. Causae matrimoniales, processus 1534. Usus matrimonii 1032. 1051. seqq. Generatio artificialis 1052. Onanismus 1063. 1067. Situs 1562. 1073. Tempus 1074. seqq. Tactus et aspectus 1079. seqq. Delectatio morosa de copula habita vel habenda 1083. Irregularitas ex bigamia 1342. seqq. Decr. *Ne temere* Appendix XVII. Copula maritalis et perfecta Appendix XVIII. Matrimonii consummatio Appendix XIX. Affinitas Apdendix XX. Matrimonium senum Appendix XXI. Copula cum muliere praegnante Appendix XXII.

Medicus: Obligationes 79.-93. Quoad ludaeos 366, Pauperes 408, Pharmacum probabile 117, Dubium 89. Tempore pestis 90. Quoad animam infirmi 91. 92. Stipendium 89. 93.

Medina: B. Probabilismi auctor 2.

Medium: Rationis, rei 346, 347.

Memoriale: Rituum Benedicti XIII. 635.

Mendacium: Quid, quotuplex, quale peccatum 1523, seqq. In confessione 716.

Mercatores: Quinam 94. Quoad mutuum 1104, 1108, Venditionem-emptionem 1149, seqq. Restitutio 94. Cooperatio 439, Prohibitio mercatus diebus festis 657

Merces: Quid 1203, Iusta quoad operarios 1206

Meretrices: Permittendae 444, Domus locanda 444, Scandalum 447, Pretium acceptum 960, Famulatus 447, Sepultura 1160.

Meretricium: Quid 789.

Meritum: Humanorum actuum 75

Methodus: Positiva, casuistica, scholastica 4

Metus: Quid, quotuplex 17, 59, 60, Operari *cum* metu, *ex* metu 59, 60, Quoad voluntarium 59, Culpam 62, Praeceptum 63, 216, Legem irritantem 225, Affinitatem 1005. Contractus 944, seqq. Iuramenta 564, Vota 576, Clericorum caelibatum 99. Divinum officium 106. Sponsalia 922. Matrimonium 1023. 1213. Ingressum in Religionem 1214. Censuras 1095. 1102.

Miles: Inscripti 1386, Desertores 1384, 1385, Spoliantes hostes et sodales, damnificantes in bello 884, 1382, 1383, Reos comprehendentes 726, Communio paschalis 1569, Confessio 780, Quoad clericalem statum 174. Sacramentum ordinis 913. Religiosum statum 277.

Minister: Sacramentorum, quisnam 337. Attentio 338. Intentio 539. seqq. Probitas 349. seqq. Obligatio 360. seqq. Sacramenta indignis deneganda 365. seqq. Eorum simulatio 375. Ritus 377. seqq. Acatholicus advocandus 444, Missae inserviens 653.

Minor: Quis 664. Testamenta 1037, Contractus 667, 952. 953. Mutuum 1085, Matrimonium 667

Misericordia: Quid, eius actus 387, 388, Opera corporalia 396, Opera spiritualia 418

Missa audienda: Quanam die 639, A quibusnam 639, An integra 640, seqq. Quonam in loco 644, An in oratorio privato 644, Quanam praesentia 645, 646, Quanam attentione 647, seqq. Causae excusantes 222, 655, 651

Missa Conventualis: Quoad canonicos, ritum 225.

Missa de Requiem: Efficacia, orationes, quandonam legi possit 612. 657.

Missae sacrificium: Quale 605. 606. Eius partes 608. Defectus occur-

rentes 329. seqq. 609. Eius virtus, an infallibiliter efficax 606. 607. Pro quibusnam possit offerri 610. Fructus 611. 612. 613. Applicatio 614. seqq. Pluribus applicatum 19. Fructuum divisio 621. Obligatio applicandi missam 622. 627. Stipendium 623. seqq. Sacerdotes Societatis 632. seqq. Collectio eleemosinarum missarum 627. 1195. Missarum mercimonium 520, 627. 1238. Decr. *Ut debita* Appendix XI. Transmissio 627bis. Decr. *Recenti* Appendix XII. Varia Missae adiuncta 635. seqq. Hora 273, 635. seqq. Saepius in die 638. Locus 273, 639.-640. Coram SS. Sacramento 647. In aliena ecclesia 648. 657. In oratoriis semipublicis 640. In mari 639. Inter ruptio 658. Variatio 657. Paramenta 643. seqq. Ritus 656. seqq. Conventualis, de feria, de dominica. Votivae, de requie 657bis. Potestas episcopi dispensandi quoad locum, quoad horam 262. Episcoporum privilegia 262, Regularium privilegia 273, Cantiones in lingua vulgari 657ter. Preces in fine Missae, gratiarum actio, Passio, Evangelium, Benedictio, aqua lustralis, presbyter assistens 657bis. Notae variae Appendix XIII.

Missale : Ad missa requisitum 648. 657. Impressio 125.

Missionarii: Negotiantes 1218. Quoad ritus sinenses et malabaricos 1219. Orientalium rituum 1239, Apostolici 699bis, Religiosi 272

Modernismus : Contra fidem 368, Haereseon conlectum 361bis, Ab Episcopis arcendus 211.

Modestia : Quid 349, Morum ib. Cultus ib.

Modus : In contractibus 971, Contractus *sub modo* 974, Quoad matrimonium 968.

Mohatra : Quin, an licita 1158

Mollities : Quid, quale peccatum, 348, 809.

Monasterium : Erectio 272

Moniales : Quoad officium divinum 107. 116. Privilegia 270, Sepulturam 279, Clausuram 267, 1188. 1189. Confessiones 791. seqq. Casus reservatos 735. Indulgentias 282, Matrimonium 1203.

Monitio : Quid 423, Quandonam facienda 423, 813. seqq. A confessario facienda 813. seqq. 828. 829, In causis clericorum 8. Quoad censuras 1087.

Monopolium : Quid, an licitum 1165, Conspiratio ad merces summo pretio vendendas 1166, Mercatores omnes merces ementes 1167, Pretium iniustum per monopolium constitutum 1168

Monstrum : Quoad baptismum 461.

Montes pietatis : Quid 1694, An usurarii 1094

Mora : Restitutio et damnorum compensatio ex mora 1196, 1390

Moralitas : Quid 67, Generice, specifice 68, 69, Unde desumatur 67, 69, 70, 75, 76, An universalis 70, 74, Actus morales interiores, exteriores 71, 72, Actus bonus simul et malus 73, Actus indifferentes 74

Moribundi : Absolutio 753. 754. 773. Viaticum 558. seqq.

Morphina : Eius licitus usus 336

Mors : Apparens 754ter. Acceleratio 713, Procuratio 712, 717, Commortui 1050

Motus : Concupiscentiae 58

Mulier : Ad conspiciendum se praebens 437, Se ornans 538, 444, Munera acceptans ab amasio 444, Inserviens missae 643. 653.

Musica : Sacra 638

Mutilatio : Sui, aliorum 714, Irregulasitas 1327. seq. 1335.

Mutus : Quoad sacramenta 385. Contractus 952, Testamenta 1026, Restitutionem 1415, seqq.

Mutuum : Quid 1080, Praeceptum quoad pauperes 1081, Petere mutuum ab usurario 437, Mutuatarii obligationes 1082, Mutuantis obligationes

1083, Quid, si interim res mutuata crescat vel decrescat 1084, Mutuum praestitum Ecclesiae, minori 1085, Usura 1086, seqq. Iustum interesse 1095, seqq.

Mysteria: Necessario credenda 354, seqq.

Mystica: Distinctio a Theologia Morali 1

N

Nativitas: Quid 901, Acquisitio dominii 901, Cuiusnam sit animal genitum 901

Naturale: Quid 8, 65, Innaturale 65

Necessitas: Extrema, gravis, communis 389, 1510, seqq. Variae in ea obligationes 390, 402, seqq.

Negligentia: Quid, quale peccatum 346

Negotiatio: Quid 1184, Quotuplex 1185, An licita 1186, Interdicta clericis 182. Missionariis 1218. Diebus festis 657.

Nomen: I. C. adorandum 460

Non manifestans: Quinam 1415, Quandonam restituat 1415, 1418, 1419

Non obstans: Quinam 1415, Quandonam restituat 1415, seqq.

Notarius: Quinam 46. Dotes, obligationes 47. 48. Non verum rei pretium inscribens 49. Honorarium 50. Instrumenta conficiens die festo 51.

Notorium: Quid, quotuplex 1501, 1503

Novatio: Quid 566

Novitius: Quoad leges et praecepta 182, Confessionem et reservationem 275. Quoad ordines 894. Dispositionem suorum bonorum 274. Novitiatus 261. seqq. Non admittendi ib.

Novum Testamentum: Leges 180

O

Obduratio cordis: Quid, quale peccatum 324

Obedientia: Quid 662, Iustitiae annexa 347, Civilibus principibus 706, Tyrannis 185, seqq. Rebellio 706, Regicidium 706, In dubio praesumptio stat pro Superiore 146. Religiosum votum 297, seqq.

Obiectum: Quid 83, 84, An humanus actus ex obiecto specificetur 71, 72, 84, Obiectum bonum, finis malus 85, Obiectum malum, finis bonus 86, Contractuum 755, seqq.

Oblatio: Natura et obligatio 463 b

Obligatio: Quid 202, Legis 202, seqq. Contractuum 913, seqq. In faciendo, non faciendo, dando 963, Ad terminum, ad diem 975, Alternativa 976, In solidum 978, Divisibilis, indivisibilis 979. Obligationes oeconomicae a religiosis familiis suscipiendae 286.

Oblivio: Quoad actus humanos 50

Observantia: Quid 662, Iustitiae annexa 347, Vana observantia 478, seqq. Festorum 639, seqq.

Occasio: Quid, quotuplex, an peccatum 209, 318, 809. Trasgrediendi legem 209, Permittere, apponere 337, 435, 436, Occasionarii 809.

Occisio: Sui 710, seqq. Rei 719, seqq. Iniusti aggressoris 726, seqq. Innocentis 736, seqq. Regis tyranni 706, Falsorum accusatorum, testium, iudicis 80.

Occultum: Delictum 264, 1046.

Occupatio: Quid 883, Acquisitio dominii 783, Res nullius 885, 886, Bona derelicta 887, Vacantia 887, Thesaurus 889, Res amissae 890

Odium: Proximi, quid, quale peccatum 17, 327, 328, 387, 388, 399, Inimicorum 305, seqq. Inimicitiae, abominationis 389, 399, Dei, quid, quale peccatum 327, 376, 384, 389, An admittat parvitatem materiae 377

Offensio: Quid, quale peccatum 398, 1287, Venia petenda et concedenda, satisfactio danda 398, 400

Officia: Civilia, Politica 707bis, An digniores eligendi 707, Iniquus officiorum distributor 1323, Culpa, in eorum executione, iuridica 1389, Divina

officia 1113 seqq. 1135. 1143, Nominatim excommunicatos in officiis recipientes 1200.

Officium (S.): Eius ministros laedentes, scripturas diripientes 1208 Causae 272

Officium divinum: Cf. *Horae Canonicae*. Officium B. M. V. 116. 125. 129. 130. Defunctorum 129. 130. 131. Pridie vespere Commemorationis omnium Fidelium defunctorum 154. Reformatio Appendix II. Ordinatio Appendix III. IV. V.

Omissio: Maioris boni 74, Quoad iustitiam 347

Onanismus: Quid, quale peccatum 1066, seqq. Aependix XXIII.

Opera, Opus: Locatio 1204, seqq.

Operarii: Obligationes, cessatio a labore 444, 94.

Opera servilia: Quaenam 652, Prohibitio 652, Casus varii practici 653, Materia gravis 654, seqq. Mercatus 657, Forensia 958, seqq. Causae excusantes 661

Opinio: Temeraria 1480, Quale peccatum 1483, Probabilis 112, seqq. In sacramentorum administratione 348. In sacramento poenitentiae 771. Communis 122, 123

Opium: Leges prohibentes 228,

Opprobrium: Quid 1514, seq.

Optio: Quid 188.

Oratio: Quid, quotuplex, privata, publica 452, Conditiones 455, 458, Praeceptum 453, Quandonam urgeat 454, Quosnam possumus orare 456, Pro quibusnam 457, Quid petendum 458, Fructus 458, Iusti, peccatoris, pro se, pro aliis 458, Dominica 366 seq.

Oratorium: In quibusnam Oratoriis possint Episcopi dare licentiam celebrandi 640. Missa in privato oratorio 262, 644, 639. Sacramenta ministranda 536. Oratoria semipublica, in domo particulari, in navi 644, 640. Oratoria privata Regularium 273, Oratorii privati benedictio 503, Pollutio 641.

Ordines Equestres: Privilegia 282

Ordo: Quid 873. Effectus 874. Caelibatus 97. Quod sint ordines 875. Quid singuli ordines 976.-978. Eorum institutio 875. Quid Prima Tonsura 879. An omnes ordines sint sacramenta 880. Appendix XIV. Materia 881. 883. 885. 889. Forma 882. Appendix XV. Contactus physicus instrumentorum 884. 886. 887. 888. Defectus supplendi 883. 890. Ordine carens, actus ordinis exercens 891. Minister 892. Proprius episcopus 893. Quid de regularibus 275, 894. 903. 907. 912. 914. Episcopus extra dioecesim ordines conferens 895. Dispensatio in interstitiis 265, 275, 404. Subiectum, requisita ad validam et licitam ordinationem 99, 896. seqq. 1221. seqq. Quoad matrimonium 990. 991. 1015. Sponsalia 936. Irregularitatem 1423. seq. Interdictum 1142. Preces praescriptae 915. Missae praescriptae 916.

Orientales: Pecuniae collectores 209. In Religiosas familias admittendi 262.

Oscula: An licita 782, Inter sponsos 946. 947.

Ostentatio: Quid 322

Ostiariatus: Quid 875. 876.

P

Pagani: Communicatio 373

Palla: Ad missam requisita, benedictio 644.

Pallium: Archiepiscopus 213.

Palpo: Quinam 1411, Quandonam restituat 1411

Papa: Primatus, Potestas ferendi leges 181, Abrogandi, corrigendi leges civiles 184, Potestas dispensandi 242, seq. Commutandi legata 1067, Acta impedientes 1171. Litterarum falsarii 1072. 1205. Dominium temporale 1175. 1196. Electio 1247. Appendix Const.

Vacante Sede. Iura quoad praescriptionem 921, Divinatio de vita aut morte 475, Simoniaca electio 521

Parentes: Obligationes 671, Iura in filiorum personas et bona 667, 724, 225, Filiorum exhaeredatio 672, 1046, Legitima filiis relinquenda 673, Divisio inter liberos facienda 1069, Filiorum sponsalia et matrimonium 928. 940. Damna reparanda 683

Parochus: Quis 228. Potestas ferendi leges 182, Dispensandi 245, A bannis 954. Confessiones audiendi 774. seqq. An possit sibi confessarium eligere 781. Casus reservare 795. Censuras ferre 1088. Parochus Religionem ingrediens 365. Obligationes 228. seqq. Residentia 228. 229. 230. Absentia 230. 231. 232. 233. Habitatio 230. Visitatio pauperum, aegrotorum cura 234. Correctio, monitio 235. Oratio, missa 236. 622. seqq. 638. Missa pro populo 237. 238. Praedicatio 239. 240. Catechismus 241. 560bis. Administratio sacramentorum 242. Assistentia matrimoniis 1016. 1026. 1235. Stante impedimento 955.

Participans: Quinam 1413, Quandonam restituat 1413

Parvificentia: Quid, quale peccatum 348

Passio: Quid 55, An diminuat peccatum 55, 56, A peccato excuset 57.

Patena: Materia, consecratio 645.

Patientia: Quid 348, Vitia opposita 348

Patria potestas: Quid 637

Patrinus: In baptismo 441. seqq. Quinam 442. seqq. Conditiones 450. seqq. Obligationes 449. Cognatio 449. seqq. In confirmatione 494.

Patronatus: Quid, acquisitio, obligationes, iura 189.

Pauperes: Quoad matrimoniales dispensationes 1041. 1042. 1043.

Paupertas: Religiosum votum 280. seqq.

Peccatores: Publici quoad sepulturam 1160. Moribundi obstinati 754bis.

Peccatum: Quid 75, 287, Requisita 54, 58, 288, 289, In actu interno, externo 290, seqq. Mortale, veniale 311, 312, 313, 316, Imperfecta advertentia 314, Deliberans de consensu 315, Volens vitare tantum venialia 319, An veniale fiat mortale 317, 318, Ex malitia 53, Contra Spiritum Sanctum 101, Peccata capitalia Cf. *Vitia Capitalia.* Species 289, 298, seqq. Multiplex species 299, Contra conscientiam 101, 107, Ex conscientia dubia, erronea 152, 153, Ex ignorantia 51, 52, 302, In causa 37, 39, 302, Numerus 94, 303, seqq. Plura unius actus obiecta 404, Actuum interruptio 307, Media ad peccatum adhibita 310, Ex quali peccato oriatur obligatio restitutionis 1328, seqq. 1389, 1390, 1508

Peculatus: Quid 1289

Peculium: Religiosorum 288.

Penicillus: In baptismate et extrema unctione 867.

Pensio: Quid 186. Impositio, imminutio 186. Amissio 187. Quotuplex 187. Pensionati obligationes 193.

Peregrini: Qui 199, An locorum legibus teneantur 199, 200, 201, An locorum gaudeant privilegiis 253, A quonam possint dispensari 241, Absolvi a peccatis, a censuris 777. 797. Baptismus 422. Communio paschalis 1566, Sepultura 1150. Votum reservatum triplicis peregrinationis 119, 620

Periculum: Quid, quotuplex 209, Proximum peccandi 318, se exponere probabili peccandi periculo 209, 318, 319.

Periurium: Quid, quale peccatum 824

Permissio: Quid 37, Permissum, volitum 37, 58

Permutatio: Quid, quaenam proprietates 1173

Perseverantia: Quid 322, 348, Vitia opposita 348.

Persona: In iustitia 836, Contractibus 951, seqq. Moralis 867, 1221

Pertinacia: Quid, quale peccatum 322, 448

Petulantia: Quid 449

Pharmacopolae: Obligationes 89. Pharmacum dubium 89.

Philosophia moralis: Distinctio a Theologia Morali 1

Picturae: Rerum obscenarum 439, Earum adspectus 275, Pingere die festo 652

Pietas: Quid 662, Iustitiae annexa 447, Praeceptum decalogi 708

Pignus: Quid 1271, Creditoris iura 1272, Obligationes 1273, Debitoris iura 1274, Obligationes 1275

Piscatio: Dominium animalium 894, seqq. Leges prohibitivae 899

Pixis: An argentea et consecrata 551.

Plagium: Quid 1289

Plantatio: Quid 904, Acquisitio dominii 904

Poena: Quid, variae poenae, variae partitiones, a quo imponendae 227, Talionis 8. Equulei ib. Carceris praeventivi 10. Conventionalis in contractibus 231, 980, In mutuo 1102, In sponsalibus 944. Leges poenales 237, seqq. Interpretatio 177, An excuset ignorantia 229, Aetas 195, 229, Metus 222, Officio iudicis irroganda 227, 230, Dispensatio 264

Poenitentia: Quid 661. Probabilitas 662. Necessitas 663. Effectus 664. Partes essentiales 665. Materia remota 666. 667. Proxima 668. Directa, indirecta peccatorum remissio 669. Peccata commissa in susceptione baptismi 670. Adultus sub conditione baptizandus 671. 672. Peccatum in genere 673. Dubium 674. 675. Materia libera 667. 676. Contritio, quid et quotuplex 677. Necessitas 678. 685. Dotes 679. 680. An praecedere debeat confessionem 681. seqq. Attritio 686. seqq. Sacramentum validum et informe 690. Actus fidei, spei, caritatis 692. Initium amoris 693. Propositum, quid et quotuplex, dotes, necessitas 694. Confessio, eius natura 695. Necessitas 696. 697. An vocalis 698. 670. An integra 700. 701. Actus externus 702. Effectus peccati 703. Separata venialium confessio 704. Vox simulata 705. Circumstantiae aggravantes 706. Consuetudo 707. Diversae personae complices 708. Votum castitatis 709. 710. Incestus 711. Propinquitas personae in aliis peccatis 712. Dignitas personae 713. Tempus sacrum 714. Peccatum recens, ut antiquum, accusatum 715. Mendacium in confessione 716. Confessarius dormiens 717. Causae ab integritate excusantes 718. 719. Revelatio complicis 720. 721. Confessio generalis 722. 724. Satisfactio, imponenda 725. Obligatio 727. 728. Quandonam imponenda 729. Quantitas 726. 730. Qualis 731. seqq. Acceptatio et impletio 735. 736. Obligatio 737.-739. Implere poenitentiam in mortali 740. 741. Dilatio 742. Poenitentiae oblivio 743. Commutatio, 744. seqq. Forma quaenam 748. Quid in ea essentiale, quid accidentale 748. 749. Absolutio conditionata 750. seqq. Approbatio, quid 756. Requisita 755. 757. A quonam obtinenda 758. 759. 764. Praesumpta 760. Limitatio et revocatio 761. seqq. Iurisdictio requisita 765. Ordinaria, delegata 766. seqq. Durante maritimo itinere 766. Stante errore communi 769. Dubia 770. seqq. In articulo mortis 772. 773. In aliena dioecesi 774 seq. Quoad parochos 775. Sine venia parochi 776. Sine venia proprii episcopi 778. Quoad peregrinos 777. Quoad milites 780. Parochi, episcopi, cardinales quoad eorum confessarium 781. Approbatio et iurisdictio quoad regulares et moniales 782. seqq. Superiores audientes Confessiones subditorum 790. Confessarius, ordinarius, extraordinarius, specialis mo-

nialium 791. Confessarii recentiorum sororum 793. Reservatio 794. seqq. Varia ministri officia, patris 807. Medici 808. 809. Doctoris 810. seqq. Iudicis 819. seqq. Absolutio danda, differenda, deneganda 809. Monitio faciendae 821. Defectus, in confessione commissi, corrigendi 826. Sigillum confessionis 831. seqq. Poenitentia quoad interdictum 1139. Sepulturam 1160.

S. Poenitentiaria: Quoad matrimoniales dispensationes 1041. 1042. 1043.

Poenitentiae: Corporales 718

Pollutio: Quid 809, Quale peccatum 810, An aliquando permissa 811, 814, Species, 811, 814, Varii casus practici 815, 816, Invincibilis de ea ignorantia 110, Voluntaria in se, in causa 40, 810, 820, Variae eius causae 40, Quoad impuberes 812, Eunuchos 812, Feminas 813, Coniuges 1080. Quid in casu seminis corrupti 817, 818, An impedienda 819, 821, 822, Delectatio et desiderium naturalis pollutionis 292, Ecclesiae 641.

Polyandria: Illiceitas 977.

Polygamia: Illiceitas 977.

Pontifex: Summus, vide *Papa*.

Pontificalia: Quae 1131. Exercentes in aliena dioecesi 1233.

Populus: Quoad legem 183

Porro: Operatio 714bis

Possessio: Quid, quotuplex 854, 855, Naturalis, civilis, civilissima 856, Iura et privilegia 857, 916, seqq. 1332, seqq. Ad praescriptionem requisita 916, seqq. In dubio melior est conditio possidentis 121, 143, Restitutio facienda a possessore bonae fidei 1332, seqq. Malae fidei 1345, Dubiae fidei 1352, seqq. Daemonis 479, Quoad probabilismum 121

Postulatus: Novitiatui praemittendus 262bis. 273.

Potestas: Ordinaria, delegata 241, 705bis, Dominativa 600, 705bis, Iurisdictionis 600, 705bis, Oeconomica 705bis

Praecedentia: Honoris signum 299ter

Praeceptum: Quid, a lege distinctio, cessatio 166, 171, 199, 1091. Obligandi vis 166, Omittendum propter scandalum 436, Praecepta decalogi. Primum 450, Secundum 526, Tertium 639, Quartum 662, Quintum 708, Sextum et Nonum 762, Septimum et Decimum 832, Octavum 1479, Praecepta Ecclesiae, an credenda 364, Primum et Secundum 1548, 1549, Tertium et Quartum 1552, Quintum et Sextum 1571, Episcopi et regulares quoad dispensationem 268, 281

Praecipitatio: Quid, quale peccatum 326. 346.

Praedae: An licitae in bello 756

Praedicatio: Episcopi approbatio 245. Materia ib. Quoad regulares 276, 245bis. Parochos 239. seqq. Episcopos 212.

Praelati Regulares: Quoad privilegiorum interpretationem 271, Chorum 109. Dispensationes 281, Subditorum confessiones 782. 790.

Praescriptio: Quid 908, Causae 909, Acquisitio dominii 910, Requisita 911, Quinam possint praescribere 912, Quaenam possint praescribi 913, 914, Contra quosnam 915, 924, Possessio 916, seqq. Titulus 919, seqq. Tempus 921, seqq. Interruptio 923, Suspensio 924, Bona fides 925, seqq.

Praesumptio: Quid 145, 204, Iuris et de Iure 204, De praesenti, de futuro 46, An obliget lex et sententia in praesumptione fundata 204, 205, In dubio 145, Quoad factum 167, Quoad delictum 149, Dispensatio praesumpta 240

Praesumptio novitatum: Quid, quale peccatum, 322

Praesumptio sui: Quid, quale peccatum 322, 348, 376, Parvitas materiae 377, Peccare sub spe veniae, ex confessionis facilitate 379, 370

Precarium: Quid 1070

Preces: Quoad voluntarium 61

Presbyteratus: Quid 875. 876. Ordo maior, sacer, hierarchicus 875. Ab episcopatu distinctus 878. Sacramentum 880.

Presbyteri: In Americam emigrantes, vel Romam petentes 245. Inservire Ecclesiae, pueros catechismum docere. audire confessiones, celebrare missam, e dioecesi discedere, praedicare 245. Caelibatus 97. Circumstantia presbyteratus in confessione declaranda 710.

Presbyteri graeci: Matrimonii usus ante missae celebrationem 603.

Pretium: Quid 1126, Quotuplex 1140, Variatio 1141, Quale in variis venditionis et emptionis casibus servandum 1142, seqq.

Primitiae: Obligatio 463 *d*

Princeps: Auctoritas a Deo 706

Principium: Reflexum 111, 141

Privilegium: Quid 249, Quotuplex 250, 257, Odiosum 257, Gratia facta, facienda 251, 254, 255, Quinam concedere possint et quibusnam 252, seq. Interpretatio 256, 257, 271. Communicatio 270, Usus 259, Cessatio 255. 258, Peregrini 253, Clericorum 260, Episcoporum 261, seqq. Regularium 270, seqq. Canonis 260, 261, 1168. 1182. Fori 260, 980. Revocatio per C. *Apost. Sed.* 1248. Oratorii privati 644, Creditorum 1437, Paulinum 979. 980.

Probabiliorismus: Quid 112, An probandus 119

Probabilismus: Origo 2, S. Alph. ib., Quoad obiectivam rei veritatem 116, 117, 120, Necessaria ad salutem, sacramenta, medicos, iudices, advocatos, ubi damnum aliorum vel gravius malum sequatur 18. 38. 117, 348. Quoad subiectivam actionis honestatem 118, seqq. 156, 157, Iuramentum 556, Sacramentale sigillum, 834. Aequiprobabilismus 131, seqq.

Probabilitas: Quid 111, Opinio probabilis, probabilior, probabilissima, tenuiter probabilis, dubie probabilis, 112, 114, 115, 118, 119, Multo, parum, aeque probabilior 131, seqq. Speculativa, practica 113, 123, 127, Intrinseca, extrinseca 112, 122, 125, 126, Iuris, facti 143, Probabilis et probabilioris oppositio 112, 119, 135, Oppositae probabilitates 128, Quoad compensationem 1478. Quoad iurisdictionem 771.

Probatio: Status liberi 991. Probationes in iudicio 8.

Processus: Causarum 6. 7. Accusatorius, inquisitorius, 8. seqq. In causis matrimonialibus 7. 1034.

Procuratio: Quid, praestanda Episcopo 209.

Procuratores: Quinam 32. Mandatarii 1112, Dotes, obligationes 41. 42. Stipendium 43.

Proditio: Quid, quale peccatum 324

Productio rei: Quid 901, Acquisitio dominii 401

Professio fidei: A quibus facienda 351, 369

Professio religiosa: Quid 276. Requisita 276. Coacta 204. Reclamatio quoad eius nullitatem 278. In mortis articulo 277. Impedimentum matrimonii 1015. Eius dissolutio 979.

Profusio: Nimia 348

Promiscuitas: Ciborum 1607, 1626, Quandonam et quosnam obliget ib.

Promissio: Quid 983, 984, Gratuita, onerosa 987, 989, Acceptatio 985, 986, Obligatio 987, 989, 990, 996, Effectus 988, Quid, si praemoriatur promissarius, promittens, 991, Cessatio 992, Quid de ea Civile Ius 993, Venditionis 993, 1129, Matrimonii 993, 919. 920. Deo facta 570

Propositiones damnatae: Docere, defendere 368, 1178. Modernistarum Appendix XXIV.

Propositum: Quid 20, 23, 694. 984, Differt a promissione, a voto 572, 984, Quotuplex 694. Firmum, efficax, uni-

versale 694. An in confessione necessarium, et quale 694.

Proprietas: Quid 838

Protonotarii Apostolici: Privilegia 269 bis.

Providentia: Quid 346

Proxeneta: Quid 1112, Venditio 1169, Emens infra, supra pretium designatum 1170, Emens sibi rem, eamque deinde vendens 1171, Dona accipiens a vendente 1172

Prudentia: Natura, Actus, partes integrales, subiectivae, potentiales 346, Regula morum 113, 119, 124, Praeceptum 346, Peccatum 346, Carnis 346, Imprudentia 346

Pruritus: Abigendus 481

Psalmi: Graduales 129.

Psycopathologia: Vel Psychiatria, quid 11

Puberes: Impuberes 994.

Publicum: Quid 1503

Publica honestas: Quid 1014. Undenam oriatur 1514. An inde adulterium 797, Matrimonii impedimentum 1014.

Pudicitia: Quid 349, 781, Armis defendenda 729, 730, 734, 735

Pueri: Quoad ecclesiasticas leges 195, Confessionem 1553, Primam communionem 195, 1570 bis, 560. Pollutionis ignorantia 110, Damnum illatum 683

Purificatorium: Necessitas 643. 644.

Pusillanimitas: Quid, quale peccatum 322, 344, 348

Q

Quasicontractus: Quid, quotuplex 1118 seqq.

Quasidelictum: Quid 1357

Quasidomicilium: Quomodo acquiratur 199

Quarta funeralis: Quid, cuinam debeatur 1153. seqq.

R

Rancor: Quid, quale peccatum 346

Raptus: Quid, quotuplex 792, Quale peccatum 792, Impedimentum matrimonii 1024. Sponsalium 1025. Excommunicatio 1212.

Ratihabitio: Quid 1117, Restitutio 1400

Ratio: Prudentiae pars 346, Reddenda conscientiae 301.

Reconciliatio: Ecclesiae 641.

Receptans: Quinam 1412, Restitutio 1412

Recidivi: Quinam, absolutio 809.

Reclusio: Poena 227 bis

Rectitudo: Rationis 69, 70, 75, Humanorum actuum ib.

Reductio: Donationis 1014, Quinam eam possint exigere 1007, 1014

Referendarius: Quinam 32. Dotes, obligationes 44. 45.

Regicidium: 706

Regimen: Matrimoniale 677

Regula morum: Evolutio et vices 2

Regulares: Status 248. Approbatio ib. Obligatio perfectionis 249. Regulae 250. seqq. Dispersi 251. Parochi, episcopi 252. Apostatae, fugitivi 253. Electi, dimissi, saecularizati 254. Officium divinum 104. 105. 107. 108. 109. 112. 124. Divina vocatio 255. seqq. Novitiatus 261. seqq. Bonorum dispositio 274. Transitus ad alium ordinem 266. Professio 276. seq. Vota simplicia, solemnia 248. Nullitas professionis 278. Electio 279. Votum paupertatis solemne, simplex 280. seqq. Materia gravis 287. Peculium 288. Eleemosynae distribuendae 289. Depositum 290. Votum castitatis solemne, simplex 291. seqq. 301. Gravitas peccatorum 392. Clausura 294. 1190. Egressio e monasterio 295. Dimissio habitus 296. Votum obedientiae solemne, simplex 297. seqq. Privilegia 270, seqq. Communicatio 270, Inter-

pretatio 271, Exemptio 272, In locis Missionum ib. Recursus ad Episcopum pro gratiis ib. Confessio 274, 710. 782. seqq. Ordines 275, 894. 906. 907. 913. 914. 1223. seqq. Baptismus 420. Censurae et irregularitates 177, 278, 1093, 1101. 1197. 1203. 1247. Sepultura 279, 1550. seqq. Indulgentiae 281, Libros conscribentes 1312. Libri contra statum religiosum 1308.

Reincidentia: Quid, quandonam habeatur 1101.

Relatio: Ab Episcopis transmittenda ad S. C. 214. A Religiosis transmittenda ad S. C. 303 bis.

Religio: Natura, actus 450, 459. Iustitiae annexa 447, Actus oppositi 464, Praecepta decalogi 708, Ingressus in Religionem quoad sponsalia 937. Simoniam 1193. Excommunicationem 1214. Votum quoad matrimonium 990. 991. Obligatio Constitutionum Religiosorum Appendix VII. Litterae testimoniales Ordinariorum pro admittendis in Religionem Appendix VIII. De affiliatione Religiosis Institutis Appendix IX. Interruptio studiorum Appendix VII.

Reliquiae: Cultus 460, 463, Furtum 463. Extractio 1198.

Renovatio: Eschatologica 368

Renunciatio: Privilegiorum 258, Haereditatis 1051, Beneficiorum 192. Bonorum quoad novitios 274.

Repetitio indebiti soluti: Quandonam 1124, Quoad mutuum 1107

Repressalia: An licita, in bello 756

Repraesentatio: Quoad successiones 1040

Res: Integra, non integra 255, Bona 866, Amissae 890, seqq.

Rescissio: Quid 966, Vis, effectus ib. Rescindibilitas 223

Rescriptum: Quid 283, Forma 283, Subreptio, obreptio 283, Validitas, invaliditas 284, Praestanda in exsecutione, a delegato 285, Clausulae servandae 286

Reservatio: Quid 794. Quinam casus possint reservare 795. Quinam casus reservati 795. Quaenam conditiones 796. Ignorantia in confessario 49, In poenitente 796. Quinam absolvere possint. et quando 797, Cardinalium facultas 797. Quoad regulares eorumque familiares 274, Casus Clementini pro Regularibus 795. Absolutio in articulo mortis 799. Stante impedimento 800. 802. Casus occulti 801. Dubii 796. 803. Peccatum in confidentiam licentiae 804. Extensio facultatis concessae 805. Confessio nulla et sacrilega 806. Votorum 619, 620, Beneficiorum 188.

Resignatio: Quid 192. 192 bis.

Respublica: Praeses quoad leges ferendas 183

Restitutio: Quid 1319, In integrum 924, 950, Undenam obligatio 1320, seqq. Ex bonis diversi ordinis 1324, Ab incapaci 1326, A beneficiatis 871, A confessariis 1416, Bonorum quoad filiosfamilias et uxores 667, 677, 678, Ex iniusta acceptione 1327, seqq. Ex re aliena 1331, seqq. Ex eo quod ditior 1356, Ex iniusta damnificatione 1357, seqq.: Ex contractu 1387, seqq. Ex lege et iudicis sententia 1391. seqq. Ex iniusta cooperatione 1395, seqq. Propter simoniam 522, seqq. 1416, 828. 829. Famae 1506, seqq. Honoris 1517, Cuinam 1420, seqq. Quantum 1424, seqq. Quo ordine 1429, seqq. 1427, seqq. Quomodo 1447, seqq. Quandonam 1455, seqq. Causae excusantes 1459, seqq. Occulta compensatio 1471, seqq.

Restrictio mentalis: An licita 1524, seqq. Quoad iuramentum 557

Retractus: Conventionalis 1154

Retrovenditio: Quid, liceitas 1154 seqq. Ad arbitrium venditoris 1154, Emptoris 1155, Utriusque 1156

Reus: Quinam 71. Condemnatio in dubio 143. Crimen confiteri 72. seqq. Defensio 79. seqq. Fuga 82. seqq. Appellatio 86. Restitutio 1321, 88.

Confessari agendi ratio 87. Occisio 719, seqq. Sepultura 1160.

Ritus: Sinenses, Malabarici 368, Ruthenus 369, Iura stolae 512. Quoad Eucharistiam 505. Non mutandus ib.

Rixae: Quid, quale peccatum 342, 383, 751

Rosmini: Prop. damn. 368

Rota S.: Competentia 7. 14bis. Procedendi ratio ib. Auditorum et administrorum obligationes ib.

Rubricae: An praeceptivae 660. Sacerdos infirmus 659.

Rutheni: Caelibatus 97. Transitus ad ritum latinum 377. Baptismus 431. Communio 505. Confessio 766. Matrimonium 1028.

S

Sacerdotium: Quid 876. seqq. Defectus varii in ordinatione 883. seqq.

Sacramentum: Quid 304. Quot 305. Institutio 306. Gratia 307. 309. 310. Character 311. Reviviscentia 308. Necessitas 312. Quibusnam perficiantur 313. Materia 314. Forma 315. Materia et forma dubia 317. Mutatio materiae et formae 319. 320. 321. Unio materiae et formae 322. seqq. Quomodo verba pronuntianda 326. Iteratio 327. 328. Iteratio quoad celebrationem missae 329. Defectus corrigendi 335. 336. Minister 337. Attentio 338. Intentio 359. seqq. Conditionata 345. seqq. Probabilitas in suscipiendis vel conferendis sacramentis 117, 348. Fides et probitas ministri 349 seqq. Obligatio sacramenta ministrandi 360. seqq. Sacramenta indignis deneganda 365. seqq. Simulatio 375. 376. Modus sacramenta conferendi 377. seqq. Subiectum 380. Requisita ad validitatem 381. seqq. Ad liceitatem 286. seqq. Petere sacramenta a malo ministro 388.

Sacra Scriptura: Editiones et versiones 1304. Libri de S. S. inspiratione 1308.

Sacrificium: Natura obligatio 463 a. Partitio, Missae 605. seqq.

Sacrilegium: Quid 493, 800, Quotuplex 494, Quale peccatum 495, Personale 496, 801, Locale 497, 804, Reale 498, 808, Species 499, Votum solemne, simplex castitatis 500, 803, Peccatum mere internum 501, In loco sacro 94. 497. 502, 503, 805, 806, 807, Clericorum bona laedere 504, Vasa sacra tangere 506, Convertere in usum profanum 505, Peccare die festo 94, 507, Voto ligatus peccans cum ligata voto 306, 802

Saecularizati: Eorum conditio 254.

Saevitia: Quid 393, 449

Salarium: Quid 1206, Familiare 1206, Iustum 1206

Sanatio in radice: Quid 1050.

Sancti: Quinam, cultus 461, 463

Sartores: Pannum ementes 1172, Fragmenta retinentes 1317

Satio: Quid 904, Dominii acquisitio 904

Satisfactio: Natura 72, Sacramentalis, in confessario et in poenitente obligatio 725. seqq. 735. seqq. Levior 730. Sub conditione relapsus 731. Publica 732. Opus praeceptum 733. Satisfactionis opera 734. Impletio in mortali 740. 741. Dilatio 742. Commutatio 743. seqq. Ob iniuriam 1287, 1319

Scandalum: Quid, quotuplex, quale peccatum 383, 424-428, Directum, indirectum 425, 429, 430, Pusillorum, pharisaicum 425, 431, 432, Suadere minus malum 433, seqq. Permittere et apponere occasionem peccati 435, seqq. Bona temporalia dimittenda 439, seq. Praecepta omittenda 441

Schisma: Quid, quale peccatum 385, 388, Schismaticorum iurisdictio 772. Excommunicatio 1166. Schismaticorum haereses 351bis

Scholae: Ecclesia, parentes 700bis

Scriba: Obligationes 46. 52. 53.

Scriptura: In contractibus requisita 934, 936, Sacra Scriptura 351bis.

Scrupuli: Quid 158, Quoad operationem 159, 160, Correptionem fraternam 413, Causae, signa, remedia 161, 162, 163, Utilitas 165, Ratio agendi confessarii 164

Sculpere: Die festo 653

Secretarius: Quinam 46. Dotes, obligationes 52. 53.

Secretum: Quid, quotuplex, obligatio 1536, seqq. Confessionis 831 seqq.

Sectae: Excommunicatio 1186. Sepultura 1158. 1161. Libri damnati 1308.

Seditio: Quid, quale peccatum 342, 383, 706, 751

Semifatui: Quoad eucharistiam 565.

Seminarium: Cura 210. Studia ib. Diaria ib. Dimissi ib.

Senatores: Quoad leges ferendas 183, Observandas 198, Electio, officia 705

Senes: Quoad ieiunium 1647, Quoad matrimonium 994. 995. 1953. Appendix XXI.

Sensualitas: Quid 781

Sententia: Iudicis 5. seqq. Transiens in rem iudicatam 204, Culpa civili innixa 205

Sepulcrum: Familiare, hereditarium 1150. Canonica erectio 1150. 1151.

Sepultura: Ecclesiastica 1149. Electio 1150. Funus 1151. seq. Emolumenta 1153. seq. Quoad excommunicationem 1119. Interdictum 1144. Quibusnam deneganda 1156. seqq. Suicidae, duellantes 1157. Sectarii, haeretici 1158. 1161. 1207. Excommunicati 1159. 1161. 1242. Corpora cremationi subiicientes, 1159. Publici peccatores 1160.

Sequestrum: Quid 1079, Bonorum ecclesiasticorum 1174.

Sermones: Turpes 776, seqq.

Servi Dei: Quinam, cultus, causae 461-463

Servitus: Quid, quotuplex 850, Realis 851, seqq. Praediorum urbanorum, rusticorum 850, Personalis 860, 861, Servus 692. Nigritarum commercium 862, 863, Matrimonii impedimentum 1022. Irregularitas 1333.

Sigillum sacramentale: Quid 831. Obligatio 831. 832. Metu mortis servandum 63, Etiam post mortem poenitentis 835. Parvitas materiae 833. Probabilitas 834. Quinam ad sigillum teneantur 837. seqq. Obiectum 844. seqq.

Signatura: Apostolica 14.[bis]

Simonia: Quid 850, Quotuplex 509, Confidentialis 509, Quale peccatum 510, Dare principaliter temporale ob spirituale 511, Obire sacras functiones ad lucrandum stipendium 513, Missam in ludo spondere 513, Stipendium supra taxam pro missa 514, Inserviens episcopo, expectans aliquid spirituale 515, Beneficium conferre ob carnalem affectionem 516, Tradere temporale pro omissione rei spiritualis 517, Dare et accipere aliquid ob ingressum in religionem 518, Se redimere ab iniusta vexatione 519, Iuris ecclesiastici 520, Poenae 521, Excommunicatio 521, 1191.-1193, Restitutio facienda 522, seqq.

Simulatio: Quid, quotuplex 1534, In sacramentis 373.

Sindacalismus: Quoad Sacerdotes in Italia Appendix IV

Sobrietas: Quid 332, 349

Societas: Contractus, quid 1221, Quotuplex 1234, Universalis particularis 1235, An licitum 1222, Lucrum et damnum proportionatum 1223, seqq. Obligatio sociorum in solidum 1236, Administratio 1228, seqq. Inter coniuges 677, 1237, Inter fratres 1238, Trinus contractus 1239, seq. Bonorum communio 1241, seq.

Societas Iesu: Probabilismus 2

Sodomia: Quid, quotuplex, quale peccatum 827, 828, 831, Pollutio in ore 829, Agens, patiens, 830, Quoad coniuges 1059.

Solemnitas: Actuum 223, Contra-

ctuum 996, Testamentorum 1026, seqq. Matrimonii 976. 988. 991. 1026. Quoad absolutionem censurarum 1105.

Solertia: Quid 346

Solidaritas: Obligatio solidaria 978, Restitutio in solidum 1425, seqq.

Sollicitatio: Circumstantia 430, Confessarii 1210. 1251. seqq.

Sollicitudo: Temporalium, futurorum 346

Solutio: Quid 966, Indebiti 1107, 1118, 1124, 1125

Somnambulismus: Quid, an licitus 485

Sortes: Quandonam licitae 476, Libri damnati 1308.

Spadones: Quinam, pollutio 812

Specificatio: Quid 906, Acquisitio Dominii 906

Spes: Quid 375, Obiectum materiale, formale 375, Necessitas 381. Peccata 376, seqq.

Spiritismus: Illiceitas 469, 471, 485

Spirituale: Quid, quotuplex 508

Sponsalia: Quid 919. Publica scriptura 919. Ficta 920. Per dolum 921. Per metum 922. Cum rapta 1025. Impuberes 923. Septennio minores 924. Habentes impedimentum dirimens 925. Obligatio 926. seqq. Impedimentum impediens, dirimens 989. 991. 1014. 927. Dissolutio 929. seqq. Quoad oscula et amplexus 946. 947.

Sponsio: Quid 1243, An licita 1244, De electione Summi Pontificis 1245,

Spontaneum: Quid 8

Stabularii: Quoad res depositas 1076, 1076

Statistica Moralis: Quid 11,

Status: Quid, Civilis, Religiosus 223, 248. Bonorum 847

Sterilitas: Quid 995.

Stipendium: Quid 508, 512, Sacrarum functionum 508, seqq.

Stipulatio: Quid 933, Alii 933

Studia: In seminariis, in collegiis, eorum ordinatio 700bis Interruptio Appendix XVI.

Studiositas: Quid 449

Strepitus: Iudicialis 658

Stuprum: Quid, quale peccatum 790, Si virgo consentiat 790, 791, Damnum reparandum 1376

Stylus: Quid 189, Curiae, localis 189

Subdiaconatus: Quid 875. 876. An ordo sacer, maior 875. Sacramentum 880. Caelibatus 97. Officium divinum 104. 105. Simplex clericus gerens subdiaconi vicem 876.

Subsannatio: Quid 1514, seqq.

Substitutio: Quid, quotuplex 1024, Obligatio 1033

Successio: Ex testamento 1038, seqq. 1040, Ab intestato 1047, In capita, in stirpes 1040, Descendentium, ascendentium, coniugis, collateralium 1047

Successor: Quis dicatur 917,

Suffragium: Obligatio, restitutio 705, 1410

Suicidium: Illiceitas, malitia 710, seqq. Quoad sepulturam 1157. Libri damnati 1368.

Superficies: Quid 842bis

Superbia: Quid, filiae, quale peccatum 321, 322, 449

Superior: Potestas ferendi leges 181, Dispensandi 238, 241, Damna reparanda 683, Ecclesiasticus, civilis. obligationes 414, 415, 703, 705, Notitia confessionis ad gubernationem 859. Ius cognoscendi veritatem 1535, 1543, Praesumptio favet 146, Regularis, an possit in aliquibus dispensare 246, In irregularitatibus 278, In iuramentis et votis 280, In ecclesiasticis praeceptis 281, An benedicere sacras vestes 273, An casus reservare 795. Denegans facultatem absolvendi a reservatis 274, 798. An possit subditorum confessiones audire 790.

Superstitio: Quid, quale peccatum 464, 465, Species 466, Libri damnati 1308.

Surdomuti: Quoad contractus 952, Quoad sacramenta 385.

Suspensio: Quid 1124. Quotuplex 1127. Ex informata conscientia 1125. A pontificalibus 1130. 1131. Depositio, degradatio 1132. Cessatio 1126. Violatio 1128. 1129. Suspensiones reservatae, non reservatae 1220. seqq. Quoad divinum officium 104.

Suspicio: Quid, temeraria 1480, Quale peccatum 1483, Suspecti de fide 351

Susurratio: Quid, quale peccatum 328

Symbolum: Credendum 362

Synderesis: Quid 96

Synesis: Quid 346

Synnichius: Rigorismi auctor 2

T

Tactus: Turpes 780, seqq. 796, 807, 826, Coniugum 1079. 1082.

Taxa: Innocentiana 520, Pro cultu in Gallia ib.

Telephonium: Quoad Religiosos 294. Quoad Confessionem 748.

Temperantia: Natura, partes integrales, subiectivae, potentiales, vitia opposita 349

Templa: Haereticorum et infidelium ingredi 370

Tempus: Quoad sacrilegium 507, Praescriptionem 921, seqq. Ordines 906. 907. Matrimonium 988. 994.

Tentatio: Quando peccetur 13, Reslstentia positiva, negativa 58, 295, 296, 297, 821

Tentatio Dei: Quid 487, Quotuplex 488, Quale peccatum 689, Iudicia Dei 490, Petere miraculum 491, Martyrio se offerre 492

Tertiarii: Privilegia 270, Tertii Ordines 248bis.

Testamentum: Quid 1024, Quotuplex 1026, Conditiones 1027, Testes 1028, Formae legales 1029 seqq. 1033, Probabile 128, Sub conditione, et ad diem 1032, Revocatio 1034, seqq. Testatorum capacitas 1037, Beneficiati 870, Haeredum capacitas 1038, 1045, Haeredes necessarii, legitimi, voluntarii 1040, 1042, 1047. Testatoris bona 1041, Legitima, haeredibus necessariis debita 673, 1041, seqq. Exhaeredatio 672, 1046, Successio ab intestato 1040, Portio haeredibus legitimis debita 1047, Haereditas iacens 1048, Ius accrescendi 1049, Aperitio haereditatis 1050, Acceptatio haereditatis 1051, Beneficium inventarii 1051. Iura et obligationes haeredum 1052, 1055. Exsecutor testamentarius 1053, seqq. Legata 1056, seqq. Commutatio legatorum 1066, seqq. Divisio inter liberos 1069

Testis: Quinam 64. 66. Obligatio 65. 68. 70. Interrogatio 67. Reparatio damnorum 65. 70. Septimae manus 7.

Theatra: Aedificare 444, Adire 779, Kinematographia 444

Theologia Moralis: Quid 1, Distinctio a Philosophia Morali, ab Ascetica, a Mistica, a Iur. Can. ib. Vices 2, Partitio 3, Methodus 4, Theologorum auctoritas 122, 123, 125, 126, Theologi Morales Illustres 2, Fundamentalis, Generalis, Specialis 3, Theologiae Moralis utilitas, necessitas Appendix I.

Thesaurus: Quid 889, Dominium 889

Thomas S.: Studium eius doctrinae Appendix IX

Thomistae: Probabilioristae 2, Iuramentum sequendi doctrinam S. Thomae 136bis

Timiditas: Quid, quale peccatum 348

Timor: Servilis, filialis, necessitas 376, Cf. *Metus*.

Titulus: Quid, quotuplex ad praescriptionem requisitus, 919, 920, Ordinationis 912.

Tonsura: Quid 102. Obligatio quoad clericos 100. 101. 103. Prima Tonsura 879.

Torpor: Quid, quale peccatum 344

Traditio: Quid 935, Effectus 935, Necessitas 935, Quoad contractus 942

Transactio: Quid 1283. Quinam transigere possint 1283, Super quanam re 1283, 1284, Vis et effectus 1283

Transgressio: Quoad iustitiam 347

Transitus: Per alienum fundum, 852, 853

Tributa: Obligatio 232, seqq. Non solventes 1323

Tridentinum: Obligatio 169, Excommunicationes 1202. 1211. seqq. Suspensiones 1229. seqq. Interdicta 1243. seqq. Facultas episcopis concessa 1249.

Tristitia: Quid 17, De bono peracto 344, 392, De bono alterius 327, Contra legem 208

Tumor mentis: Quid, quale peccatum 342

Tutela: Quid 1120, Tutoris et Curatoris discrimen 684, Quinam tutorem designent 685, Quinam tutores esse possint 685, Officia 401, 686, seqq. Contractus 687, 654. Actuum valor 690, Minoris obligationes 689, Tutelae cessatio 691

Tutiorismus: Quid 112, Origo 2, Opinio tuta 112, Tutior 112, An morum necessaria regula 113, 114, 116, 117, 118, 119, 151

Tyrannus: De iure, de facto 185, Potestas ferendi leges 185, 187. Obedientia ei debita 686, 187, Eum occidere 706

U

Unio rei: Quid 902, Acquisitio dominii 902

Usucapio: Quid 908, seqq.

Ususfructus: Quid 843, Quotuplex 845, Iura 846, onera 847, Agri, sylvae, gregis 847, Acquisitio 848, Cessatio 849, bonorum filiorumfamilias 667, 670, Uxorum 677

Usura: Quid 1086, 1095, 1153, Quotuplex 1087, Illiceitas 1088, Restitutio 1089, Quid in casu dubii 1090, Si ex timore fuerit soluta 1091, Quid de donatione antidorali 1092, De obligatione mutuum non repetendi, nisi post multum tempus 1093.

Usurpatio: Quid 1174. Bonorum ecclesiasticorum 1174. 1175. 1202.

Usus: Quid 26, 23, Eius ab electione distinctio 23, Activus, passivus 23, 24, Dominii species 840, Usuarii iura, obligationes 841

Uxor: Obligationes 674, seqq. Patria potestas 667, Bona dotalia, extradotalia, communia, mariti 677, Contractus 678, 679, 953, Eleemosina 401, Furtum 1304, Quoad filiorum vota 607, 608, Damna reparanda 683, Uxoratus peccans cum uxorata 306

V

Vagus: Quis 199, Baptismus 422. Matrimonium 1028.

Vana gloria: Vitium capitale 221, seq., 343

Vana observantia: Quid 478, Quotuplex 479, Quale peccatum 480, Varii casus 481, Experientia in dubio 482, Magia 483, Maleficium 484, Magnetismus, Spiritismus 485

Vana usurpatio SS. Nominis Dei: Quid 527. Quale peccatum 528. Nominis Sanctorum 529, Daemonis 530

Vasa Sacra: Tangere 506, Convertere in usum profanum 505, Materia 645. Execrata 642.

Vasectomia: Illiceitas 714bis

Vectores: Quoad rerum deposita 1075, 1076

Venatio: Dominium animalium 894, seqq. Leges prohibitivae 899, Clericis interdicta 175.

Venditio: Quid 1126, Aversione 1128, Rei dominium, periculum, commodum ad quemnam pertineat 1127, 1128, Arrhae 980, 1129, Promissio venditionis 993, 1129, Venditio rei alteri iam venditae 1130, Iurium incorporalium, Census 1188, seqq. Rei alienae 1137, 1339, seqq. Rerum spiritualium 508, Rerum malarum 443, Venditor praevidens rei abusum 443,

Obligationes venditoris et emptoris 1131, Resolutio venditionis, ratione pretii 1132, Ratione rei 1133, Defectus rei manifestandi 1134, Damna e vitio rei secuta 1135, Rei interitus 1136, Evictio 1137, 1139, Quinam vendere, emere possint 1138, Quaenam res vendi possint 1139, Quid pretium, quotuplex, quale in variis casibus servandum 1126, 1040. seqq. Retrovenditio 1154, seqq. Mohatra 1158, Venditio sub hasta 1159, seqq. Monopolium 1165, seqq. Venditio per proxenetas 1169. seqq. Diebus festis prohibita 657

Venerabiles: Quinam, cultus 461-463

Venia: Petenda 400

Verberare: Aliquem, quatenus illicitum 725

Verecundia: Quid 345

Veritas: Iustitiae annexa 347, Quid 1525. 1526

Vesperae: In Sabbato Sancto 115. In Quadragesima 156

Vestes: Cf. *Habitus*. Quoad fidei protestationem 369, Vestes sacras convertere in usum profanum 505, Vestes sacrae quoad celebrationem missae 651. 652. Quoad sacramenta ministranda 379.

Vetus Testamentum: Leges 180

Vexatio: Quid 519, Vexationem re spirituali vel temporali redimere ib.

Vexilla: Massonica, non benedicta 370

Viaticum: Cf. *Eucharistia*. Missam interrumpendo 658. Quoad interdictum 1140. Regulares ministrantes 1197.

Vicarius Capitularis: Quinam 227, Potestas 227. 264, Missa pro populo 227. 238.

Vicarius Generalis: Potestas 215.

Vicarii Parochorum: Obligationes 243. Residentia 244. Missa pro populo 248. Potestas 244,

Vindicatio: Quid 393, Iustitiae annexa 447

Vindicta: Privata, publica auctoritate 347,493

Violentia: Quid 8, 64, Quale peccatum 66, 324, An voluntas violentiam pati possit 64, An causet involuntarium 65, 66

Virga divinatoria: Quid et an licita 477

Virginitas: Quid 767, 768, Stuprum 790, 791, Votum reservatum 619, Votum quoad matrimonium 990, 991.

Virtutes: Theologicae 2, 445, Morales 2, 445, Cardinales 445

Vis: Cf. *Metus*. Quoad matrimonium 1213. Quoad statum religiosum 1214.

Visitatio: An possit episcopus visitare ecclesias et monasteria regularium 272, Dioeceseos 209.

Vitas: Conservatio vitae propriae, aliorum, mediis ordinariis, extraordinariis 385, 715, seqq. Vitae dominium 858, 859

Vitalis: Quinam 663

Vitalitium: Quid 1188, An licitum 1194, An divisibiliter decurrat 1201

Vitandi: Quinam 1108.

Vitia capitalia: Quaenam 320, Superbia, filiae 321, 322, Avaritia, filiae 323, 324, Luxuria, filiae 325, 326, Invidia, filiae 327, 328, Gula, filiae 329, seqq. Ebrietas 322, seqq. Ira, filiae 341, 342. Acedia, filiae 343, 344

Vocatio: Divina 246. 255. seqq. Appendix I.

Volitio: Simplex 19

Volitum: Quid 8

Voluntarium: Quid 8, 9, Quotuplex 8, Discrimen a spontaneo et libero 8, Quoad substantiam et modum 7, 8, Obiectum 8, 9, De re ignota 9, Indeterminata 9, Impossibili 9, 10, 19, Incompossibili 18, 19, Quomodo a voluntate procedat 8, 9, 13, 13, Elicitive, imperate 15, seqq. Perfectum et imperfectum, absolutum, et velleitas, simpliciter et secundum quid, com-

pletum et incompletum 29, 30, 31, 32, 33, Directum et indirectum 34, In se et causa 34, seqq. Positivum et negativum 34, Actuale, virtuale, habituale, interpretativum, expressum, tacitum, praesumptum 41, seqq.

Voluntas: Quid 7, Libertas 12, Finis mediorum ib., 18, Simplex volitio 19, 16, Voluntatis dominium et imperium 24, 58, 64, Praedominans 21, 22, Cf. *Violentia*.

Vomitus: An licitus, quale peccatum 330.

Votum: Quid 570, Quotuplex 571, Requisita 572, 578, Qualis requiratur voluntas 573, 574, Ex errore 575, Ex metu 576, Dubium 577, Materia possibilis 578, De bono meliori 580, De re praecepta 581, De bono impeditivo maioris boni 582, De re mala 583, Ex pravo fine 581, Obligatio 584-587, Alienum 588, 589, Reale, personale, 589, 591, Conditionale 590, Certo tempore 591, 595, Interpretatio 592, 593, Dilatio 595, Quoad clericorum caelibatum 98. 98. Quoad sponsalia 938., seqq. Quoad matrimonium 990,. seqq., 1015. Violationem 596, Sacrilegium 500, 501, Satisfactio 215, Cessatio ab intrinseco 597, Mutatio rei 598, Cessatio ab extrinseco, irritatio 590, Undenam oriatur 599, 600, 601 608, Irritatio directa 600, Indirecta 601, Superior 602, seqq. 613, Pater 606, Mater 607, 608, Praelatus religiosorum 604, 605, Coniux 609, seqq. Dominus 612, Dispensatio 614, Quinam possint dispensare, et cum quibusnam 615, 616, 631, Potestas episcoporum 269, 991. 992. Regularium 289, 991, 992. Iustae dispensandi causae 617, Vota in utilitatem proximi 618, Reservata 618, 619, 620, Impedimentum matrimonii 990. 1015. Commutatio 621, Quinam possint commutare 622-624, Iusta commutandi causa 635, 626, Commutationis vis 627-630

Z

Zelus: Quid 327

IMPRIMATUR

Fr. A. Lepidi O. P., S. P. A. Magister.

IMPRIMATUR

† Ioseph Ceppetelli Patriarcha Const., Vicesgerens.

CATHOLIC THEOLOGICAL UNION
BX1758.B831914 C001 V004
INSTITUTIONES THEOLOGIAE MORALIS ED. 6.
3 0311 00044 1530
WITHDRAWN

30144

BX
1758
.B83
1914
V.4

30144

AUTHOR Bucceroni, Gennaro.

TITLE INSTITUTIONES THEOLOGIAE MORALIS.